

T.C
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI (YENİ TÜRK DİLİ)
ANABİLİM DALI

**CUMHURİYET DÖNEMİNDE ARAPÇA, FARŞA ÖN VE SON
EKLERİN TÜRKÇE OLARAK KARŞILANMASI**

Yüksek Lisans Tezi

Hatice Yazıcı

Tez Danışmanı
Prof. Dr. Hamza Zülfikar

T.C. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANTASYON MERKEZİ

Ankara-2001

T.C
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI (YENİ TÜRK DİLİ)
ANABİLİM DALI

**CUMHURİYET DÖNEMİNDE ARAPÇA, FARŞÇA ÖN VE SON
EKLERİN TÜRKÇE OLARAK KARŞILANMASI**

Yüksek Lisans Tezi

Tez Danışmanı:

Tez Jürisi Üyeleri

Adı ve Soyadı

İmzası

Prof. Dr. Hanıma Zulfikar (Danışman)

Prof. Dr. İsmail Ünver

Prof. Dr. Nezzat GÖZAYDIN

Prof. Dr. Hanıma Zulfikar
Prof. Dr. İsmail Ünver
Prof. Dr. Nezzat GÖZAYDIN

Tez Sınavı Tarihi .....31.10.2001.....

İÇİNDEKİLER

ÖN SÖZ.....	VII
KISALTMALAR.....	IX
GİRİŞ.....	XIII

I. BÖLÜM

ARAPÇA-FARŞÇA ÖN EKLER VE BUNLARIN

TÜRKÇELEŞTİRİLMESİ.....	1
an-.....	2
ba-.....	3
ber-.....	4
bi-.....	6
bî-.....	8
bilâ-.....	10
ez-.....	11
fi-.....	12
lâ-.....	14
ma-.....	16
min-.....	17
na-.....	18
zat-.....	20
zi-.....	21

zû-.....	22
ARAPÇA-FARŞA ÖN EK İŞLEVİ GÖREN KELİMELEİN	
TÜRKÇELEŞTİRİLMESİ.....	23
adem.....	24
alâ.....	26
gayri.....	28
hem.....	32
maa.....	34

II. BÖLÜM

ARAPÇA-FARŞA SON EKLER VE BUNLARIN

TÜRKÇELEŞTİRİLMESİ.....	35
-an.....	36
-ane.....	37
-at.....	39
-dan.....	41
-dar.....	43
-en.....	45
-eyn.....	48
-gâh.....	50
-î.....	52
-in.....	58
-istan.....	59
-iyat.....	61
-iye.....	63

-iyet.....	67
-kâr.....	69
FARŞA SON EK İŞLEVİ GÖREN KELİMELEİN	
TÜRKÇELEŞTİRİLMESİ.....	71
hane.....	72
name.....	75

III. BÖLÜM

SONUÇ.....	79
ARAPÇA VE FARŞA ÖN EKLERİN DİZİNİ.....	82
an-.....	83
ba-.....	84
ber-.....	85
bi-.....	86
bî-.....	90
bilâ.....	94
ez-.....	95
fî-.....	96
lâ-.....	97
ma-.....	100
min-.....	102
na-.....	103
zat-.....	107
zi-.....	109
zü-.....	110

ARAPÇA-FARŞA ÖN EK İŞLEVİ GÖREN KELİMELEİN DİZİNİ.....	114
adem.....	115
alâ.....	117
gayri.....	118
hem.....	130
maa.....	132
ARAPÇA VE FARŞA SON EKLERİN DİZİNİ.....	133
-an.....	134
-ane.....	136
-at.....	144
-dan.....	190
-dar.....	191
-en.....	201
-eyn.....	222
-gâh.....	225
-î.....	231
-in.....	421
-istan.....	422
-iyat.....	425
-iye.....	434
-iyet.....	501
-kâr.....	557
FARŞA SON EK İŞLEVİ GÖREN KELİMELEİN DİZİNİ.....	570
hane.....	571

name.....	590
KAYNAKLAR.....	604
ÖZET.....	608
SUMMARY.....	609

ÖN SÖZ

Ülkemizde Türk dilinin özleştirilmesi, yabancı kelimelerden arındırılması, yabancı kökenli Arapça ve Farsça kelimelere karşılıklar bulunması çalışmalarının yaklaşık 70 yıllık bir geçmişi bulunmaktadır. Yalnızca ulus olarak bizler değil, pek çok ülke de kendi dillerindeki yabancı kelimelere karşılık bulma faaliyetleri yürütmüş ve yürütmektedirler. Mısır halkının Türkçe ve batı kökenli kelimelere karşı almakta oldukları önlemleri, Arnavutların Türkçe kelimeler yerine kendi dillerinden kelimeler üretmesini buna örnek olarak verebiliriz.

Bizdeki çalışmalar önceleri Arapça ve Farsça terkiplerin *mevzu-ı bahs* > *bahis mevzuu* örneğinde olduğu gibi çözülmesi, Türkçe tamlama kuralına uydurulması ve *-at* çoğul ekinde olduğu gibi Arapça, Farsça eklere karşılık Türkçe eklerin kullanılması ile başlamış; ardından *göz varken çeşm, ayn* gibi sözlerin gereksizliğinin öne sürülmesi ile devam etmiştir. Yirminci yüzyılın ilk çeyreğinde, konunun harfler ve Türkçenin ses düzeni ile ilgisi gündeme getirilmiş, iş daha çok filolojik bir mesele olarak ele alınmıştır. 1928'de yapılan Harf İnkılâbı'yla açılan yolda Türkçenin ses ve yapı kuralları çok daha belirginleşmiş ve Türkçeleştirme çalışmaları artık bu çerçevede ele alınmıştır.

Bugün, 70 yıl içinde bu yolda yapılan çalışmalara baktığımızda işin pek çok kesiminde amatörce davranıldığını ve türetilen örneklerde tutarsızlıklar ortaya çıkmış olduğunu görüyoruz. Biz bu durumu biraz da ön çalışmaların yapılmadığına, yöntemlerin iyi belirlenmediğine bağlıyoruz. Burada yaptığımız çalışma, sözünü ettiğimiz hazırlıklardan, ön çalışmalardan biri olmalıydı.

Bu alışma için *Türkçe Sözlük*, çeşitli alanlara ait terim sözlükleri ve dil konusunun işlendiği kitaplar incelenmiş; Arapça-Farsça n ve son eklerin ve bunlara önerilen karşılıkların bulunduğu örnekler fişlere işlenmiştir. Daha sonra fişler eklere göre tasnif edilmiştir. Hangi Arapça, Farsça n ve son ekin hangi Türkçe eklerle veya kelimelerle karşılandığı tespit edilmiştir. Bu çalışmada, eklerin nasıl Türkçeleştirildiğini rnekleriyle gösteren bölümler ve elde edilen bütün örneklerin yer aldığı dizin bulunmaktadır.

Bu güzel konuyu hazırlama fırsatını bana veren ve çalışmalarım sırasında yardımlarını esirgemeyen hocam Sayın Prof. Dr. Hamza Zülfikar'a teşekkürü bir borç bilirim.

Hatice YAZICI

KISALTMALAR

ESER KISALTMALARI

ABTS	Asalakbilim Terimleri Sözlüğü
AS	Anayasa Sözlüğü
A	Ataç
ATS	Ağaçşleri Terimleri Sözlüğü
ATTS	Atletizm Terimleri Sözlüğü
AYDTS	Aydınlatma Terimleri Sözlüğü
AYKTS	Ayaktopu Terimleri Sözlüğü
BBTS	Budunbilim Terimleri Sözlüğü
BTS	Bilişim Terimleri Sözlüğü
CMTS	Jimnastik Terimleri Sözlüğü
CTS	Coğrafya Terimleri Sözlüğü
CYTS	Ceza Yargılama Terimleri Sözlüğü
ÇTS	Çifteker Terimleri Sözlüğü
DB	Dil Bahisleri
DBTS	Dilbilim Terimleri Sözlüğü
DDTS	Dilbilim ve Dilbilgisi Terimleri Sözlüğü
DIÜM	Dilimizin Islahı Üzerine Muhtıra
DKY	Dil Konusunda Yazılar
DŞTS	Döşem Terimleri Sözlüğü
DTS	Dilbilgisi Terimleri Sözlüğü

ESSTS	Edebiyat ve Söz Sanatı Terimleri Sözlüğü
ETS	Eğitim Terimleri Sözlüğü
FKTS	Fiziksel Kimya Terimleri Sözlüğü
FTS	Fizik Terimleri Sözlüğü
GBTS	Gökbilim Terimleri Sözlüğü
GMTS	Gümrük Terimleri Sözlüğü
GRŞTS	Güreş Terimleri Sözlüğü
GRTS	Gramer Terimleri Sözlüğü
GSTS	Gösterim Sanatları Terimleri Sözlüğü
G	Günce
GZSTS	Güzel Sanatlar Terimleri Sözlüğü
HBTS	Halkbilim Terimleri Sözlüğü
HTK	Hekimlik Terimleri Sözlüğü
İTS	İstatistik Terimleri Sözlüğü
KBTS	Kentbilim Terimleri Sözlüğü
KOTS	Kılıçoyunu Terimleri Sözlüğü
KT	Kamus-ı Türkî
KTS	Kitaplıkbilim Terimleri Sözlüğü
MİTS	Metalbilim İşlem Terimleri Sözlüğü
OÖTK	Orta Öğretim Terimleri Kılavuzu
OTAL	Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat
OTKK	Osmanlıcadan Türkçeye Karşılıklar Kılavuzu
OTU	Osmanlıca Türkçe Uydurmaca
ÖK	Özleştirme Kılavuzu

ÖTS	Öz Türkçe Sözcükler ve Terimler Sözlüğü
TDGSE	Türk Dilinde Gelişme ve Sadeleşme Evreleri
THK	Terim Hazırlama Kılavuzu
TS	Türkçe Sözlük
TSTYY	Terim Sorunları ve Terim Yapma Yolları

DiĞER KISALTMALAR

a.	Arapça	f.	Farsça
Ar.	Arapça	Far.	Farsça
ask.	askerlik	fel.	felsefe
astr.	astronomi	fels.	felsefe
be.	belirteç	fiz.	fizik
biy.	biyoloji	g	gün
bk.	bakınız	geo	geometri
bot.	botanik	hek.	hekimlik
c.	cemi	hık.	halk ağzında
coğr.	coğrafya	huk.	hukuk
d.b.	dil bilimi	i.	isim
den.	denizcilik	İbr.	İbranice
dilb.	dil bilimi	jeol.	jeoloji
dk	dakika	kim.	kimya
e.	edat	mat.	matematik
ed.	edebiyat	mec.	mecaz
esk.	eski	müz.	müzik

O.T.	Osmanlı Türkçesi
s.	sıfat
sa	saat
sn	saniye
tar.	tarih
TDK	Türk Dil Kurumu
TTK	Türk Tarih Kurumu
vb.	ve benzeri
yer b.	yer bilimi
Yun.	Yunanca
zf.	zarf
zool.	zooloji

GİRİŞ

Dilin ileri t lkelerde bir mesele olarak ele alınışı XIX. yüzyılda başlar.¹ Orta  ağ boyunca L tin veya Arap harfleriyle düşüncelerini yazıya döken uluslarda standart bir iml  düzeni olmadığı gibi, harflerin söz konusu dile uygunluğu konusunda da herhangi bir faaliyet gösterilmemiş; bizim bugün anladığımız filolojik anlamda bir girişim de olmamıştır. Orta  ağ boyunca okur yazar oranının çok düşük olması sebebiyle dilin toplumsal bir mesele olarak görülmesi gündeme gelmemiş dolayısıyla iml , ifade etme, dilde birlik sağlama, dili yabancı etkilerden koruma gibi endişeler üzerinde de herhangi bir çalışma yapılmamıştır. Bu  ağ boyunca Türkçenin konuşulduğu ve yazıldığı devletlerde de bu genel durumun geçerli olduğu söylenebilir. Karamanoğlu Mehmet Beyin Türkçenin kullanılması ile ilgili yaptığı  ıkıř² ve  şık Paşanın Türkçenin ikinci pl na atılmasına ve hor görülmesine karşı gösterdiği tepki³ veya Beylikler Döneminde Farsçanın bir yana itilip Türkçenin  ne çıkarılma girişimlerinin bulunması karşı bir hareket olarak gösterilebilirse de; esasen bunlar Türkçeleştirme, dili yabancı unsurlardan koruma, iml da ve anlatımda birlik sağlama gibi köklü faaliyetleri kapsamaz. Bunların herhangi bir karşı  nerisi bulunmadığı gibi, üzerinde çalışılmış örnek kelimeleri de olmamış veya Türkçe ses düzenine uygunluk gibi bir düşünceleri de ileri sürülmemiştir.

Bizde Türkçenin kollanması, dilin yabancı unsurlardan bilinçli bir şekilde korunması işi XIX. yüzyılda bireysel hareketler olarak başlamış, konunun başlı başına ulusal bir mesele olarak ele alınması 1930'lu yıllara kalmıştır.

¹ Ortaylı, İlber, "Harf Devriminin Nedenleri  zerine" *Türkiye Cumhuriyetinin Yetmişbeş Yılı Armağanı*, TTK, Ankara 1998.

² Zülfikar, Hamza, "Karamanoğlu Mehmet Beg", *Türk Dili*, Sayı: 202 (1968) 407-410.

³ Levend, Ag h Sırrı, *Türk Dilinde Gelişme ve Sadeleşme Evreleri*, TDK, Ankara 1972.

Ülkenin toprak bütünlüğünü sağlayan, İstiklâl Mücadelesi'ni yapan Mustafa Kemal Atatürk, yaptığı inkılâplar arasına dil meselesini de almış, böylece konuyu bireysel bir yapıdan çıkarıp toplumsal bir mesele hâline getirmiştir.⁴

Konu aslında XIX. yüzyılın ikinci yarısından sonra yazılmaya başlanmış ve alınacak önlemler, çözüm yolları XX. yüzyılın başında daha ayrıntılı olarak işlenmiştir. Bu faaliyetlerin en tipik örneği *Genç Kalemler* dergisi etrafında toplanan yazarların ortaya attığı düşüncelerdir.⁵

XX. yüzyılın başında, Türkçeyi koruma, onu ön plâna çıkarma, dili yabancı unsurlardan temizleme, sadeleştirme, Türkçenin ses düzenine uymayan Arap harflerini terk edip yerine Lâtin harflerini kabul etme gibi faaliyetler bütün ileri ülkelerde başlatılmış olan millîleştirme hareketine paralel olarak ülkemizde de hız kazanmıştır.

Türkçenin ses düzenini ortaya çıkarmak, onu yazıya uygulamak için öncelikle harflerin değişmesi veya ıslahının yapılması gerektiği üzerinde yazılan yazılar da XX. yüzyılın başında yoğunlaşmış, Lâtin harflerine geçiş yanında Arap harflerinin ıslahı da ciddî olarak ele alınmıştır.⁶

Anadolu'da Türk dilinin Lâtin harfleriyle yazılması, Kafkaslarda yaşayan Türk topluluklarının Lâtin harflerine geçişini de cesaretlendirmiştir.

Türk dilinin özleştirilmesi ve yabancı öğelerden arındırılması için çeşitli dönemlerde farklı adlar altında faaliyetler gösterilmiştir. Tasfiyecilik, Türkçecilik, öz

⁴ Korkmaz, Prof. Dr. Zeynep, *Atatürk ve Türk Dili Belgeler I-II*, TDK, Ankara 1992-1997.

Hatiboğlu, Prof. Dr. Vecihe, *Ölümsüz Atatürk ve Dil Devrimi*, TDK, Ankara 1973.

⁵ Parlatır, Prof. Dr. İsmail - Çetin, Yard. Doç. Dr. Nurullah, *Genç Kalemler Dergisi*, TDK, Ankara 1999.

Öküz, Dr. Yusuf Ziya, *Türkçenin Sadeleşme Tarihi Genç Kalemler ve Yeni Lisan Hareketi*, TDK, Ankara 1995.

⁶ Şimşir, Bilâl N., *Türk Yazı Devrimi*, TTK, Ankara 1992.

Özerdim, Sami N., *Harf Devriminin Öyküsü*, TDK, Ankara 1962.

Zülfikar, Hamza, "Arap Harflerinden Yeni Türk Harflerine" *Dil ve Alfabe Üzerine Görüşler*, TDK, Ankara 1991.

Türkçecilik, arı Türkçecilik, özleştirmecilik, uydurmacılık, pürizm gibi. Bu durum, işin tartışma konusu hâline gelmesine de sebep olmuştur.

XIX. yüzyılın ikinci yarısında başlayan Türkçeyi, onun ses düzenini öne çıkarma faaliyetleri 1928’de Harf İnkılâbı’yla ciddî bir biçimde ele alınmış, 1932’de kurulan Türk Dil Kurumu ile konu kurumlaştırılıp ulusa, eğitim ve öğretim hayatına mal edilmiştir.

Önerilen karşılıklar 1932’den sonraki süreçte de devam etmiştir. Bir ara kesilen bu çalışmalar 1995’te tekrar başlamıştır. (TDK Yabancı Kelimelere Karşılık Bulma Komisyonu)

Bu arada çıkarılan anayasalar da dilin yönlendirilmesinde etken olmuştur. Anayasa’nın Türkçeleştirilmesine yönelik çalışmalar da vardır. Hasan Eren ve Hamza Zülfikar’ın hazırladığı *Anayasa Sözlüğü*’nü buna örnek olarak verebiliriz.⁷

Yaklaşık 70 yıl bilinçli ve plânlı olarak yapılmış olan bu hareketin getirdiklerine baktığımızda alınan olumlu sonuçlara rağmen, konunun yöntemli ve bilimsel ölçüler içinde ele alınmamış pek çok yanları olduğu bugün daha açık görülebilmektedir.

Batıdaki birtakım kelimeler örnek alınarak yapılmış olan sözler (komutan, belleten, gölet vb.) veya bugün yapısı tartışma konusu olan şekiller (saptamak, koşul, ortam, düşünsel, işitsel), varlığı ve görevi şüpheli olan ekler (-man, -men, -sal, -sel, -ay/-ey), tercüme yoluyla Osmanlıcadan alınan ve batı dillerine bakılarak yapılmış olan yüzlerce türetme yukarıda söz konusu ettiğimiz olumsuzluklara örnek olarak verilebilir.⁸ Bu olumsuzlukların Türkçenin özelliklerini yeterince bilmemekten kaynaklandığını söyleyebiliriz. Bu önemli etken yanında bugün de görüldüğü gibi

⁷ Eren, Prof. Dr. Hasan – Zülfikar, Doç. Dr. Hamza, *Anayasa Sözlüğü*, TDK, Ankara 1985.

⁸ *Yaşayan Türkçemiz*, Tercüman Gazetesi Yayınları, İstanbul 1981. (3 cilt)

özenti de bu olumsuzlukların kaynağı olarak gösterilebilir. Bu olumsuzlukların bazıları birtakım ön çalışmaların o dönemlerde yeterince yapılmamış olmasına dayanmaktadır. Yöntemsizliğin ve hazırlıksız olmanın ortaya çıkardığı boşluk, birtakım kuralsız örneklerin doğmasına sebep olmuş ve bu kuralsızlık, yapıcı bozuk şekiller, bölünmeyi ikiliği yaratmanın kaynağı ve dayanağı olmuştur. Birtakım ön çalışmaların yapılmamış olması bazı Arapça ve Farsça kelimelerin karşılıksız kalmasına veya bir karşılığın iki hatta üç Arapça, Farsça kelimeye önerilmesine sebep olmuştur.

Burada söz konusu etmeye çalıştığımız olumsuzluklar, hazırlamış olduğumuz yüksek lisans tezinde ele alınmaya çalışılmıştır. Hangi yabancı ekin, hangi Türkçe ekle karşılanacağı meselesi tezimizin konusunu oluşturmaktadır. Böyle kılavuz niteliğindeki bir çalışma, eklere göre örneklerin dökümü, Türkçeleştirme hareketlerinin yapıldığı yıllarda ortaya konsaydı, şüphesiz Türkçenin kurallarına uygun çok daha iyi sonuçlar alınır, pek çok eleştiriye de yer kalmazdı.

Burada şöyle bir karşı görüş akla gelebilir: Söz konusu Türkçe türetmeler o gün için elde bulunmuyordu. Dolayısıyla hangi yabancı ekin hangi Türkçe ekle doğru veya yanlış bir biçimde karşılanacağı bilinemezdi. Karşılıklar henüz oturmamış, dile mal edilmemişti. Bugün kolayca çıkarılan bu malzeme o gün yeterince yerleşmemiş, belirmemiş, kabul görmemişti denilebilir.

Böyle bir itirazda haklılık payı vardır. Ancak bizim burada yaptığımız ve daha önce yapılmış olması gerektiğini ileri sürdüğümüz iş sadeleştirme, Türkçeleştirme çalışmalarının yöntemi ve sınıflandırılmasıyla ilgilidir. Böyle bir çalışma ile hangi Arapça veya Farsça kökenli ek, Türkçede var olan hangi ek veya ekler, hatta hangi kelime ile karşılanabilir sorusuna sistemli olarak cevap vermelidir.

Türkçede var olan *düğün evi, aş evi, kız evi, oğlan evi* örneklerine bakıp 200 civarındaki hane'li kelime Türkçe ifade edilebilirdi.⁹ Farsça *-dar* eki, Türkçenin eski örneklerine bakılıp *kasadar, kasacı; makastar, makasçı; kıymettar, değerli; mahsuldar, verimli* örneklerinde olduğu gibi sistemli olarak karşılanabilir; kelime türeten yazarlar, dilciler ve terim yapan bilim adamları için bir kaynak olabilirdi.

Bu çalışmaya Arapça, Farsça ön ve son ekleri içeren örneklerin çeşitli kitaplardan derlenmesi ile başlanılmıştır. Kısaltmalar listesinde görüleceği gibi Türkçe Sözlük, çeşitli terim sözlükleri, karşılıklar kılavuzları, terim hazırlama kılavuzu, dil konularını işleyen çeşitli kitaplar taranmış; Arapça, Farsça ön ve son ek bulunan örnekler ile bunlara önerilen karşılıklar tespit edilmiştir. Sözlüklerden derlenen örnekler tanımlarıyla birlikte alınmıştır. Dille ilgili kitaplardan elde edilen örnekler de o ekin geçtiği cümleyle birlikte çalışmaya dâhil edilmiştir. Karşılık kılavuzlarındaki örnekler ise aynen alınmıştır. Elde edilen örnekler Arapça, Farsça ön ve son eklere göre tasnif edildikten sonra işin değerlendirme kısmı başlamıştır. Örnekler tek tek incelenmiş, bir ek Türkçeleştirilirken kaç değişik yol izlendiği tespit edilmeye çalışılmıştır. Değerlendirmeye aldığımız eke karşılık Türkçe bir ek mi yoksa bu ekin fonksiyonuna bağlı olarak birden fazla ek mi önerilmiş? Arapça, Farsça bir ek yerine Türkçe ek değil de bir kelime karşılık olarak kullanılmış mı? Karşılık ararken birebir ekler dikkate alınmış mı yoksa kelime, ekiyle birlikte bir bütün olarak değerlendirilerek mi Türkçeleştirilmiş? Çalışmamızda bu soruların cevapları aranmıştır.

Ekleri iki ana bölüm hâlinde “Ön Ekler” ve “Son Ekler” olarak sunuyoruz. Bu bölümlerde alfabetik sıra gözetilmiştir. Ekler hakkında verilen kısa bilgilerden

---

⁹ Zülfikar, Prof. Dr. Hamza, “Doğru Yazalım Doğru Konuşalım”, *Türk Dili*, Eylül 2000, Sayı: 585. (233-238)

sonra bunların nasıl Türkçeleştirildiği maddeler hâlinde ve örnekleriyle gösterilmiştir. Bu bölümde az sayıda örnek verilmiştir. Örneklerin tamamı, “Dizin”de her ek ayrı bölümde ve alfabetik olarak sunulmuştur. *Masuniyetişahsiye* gibi bir örnek hem *-iyet* hem de *-iye* ekinin yer aldığı bölümde değerlendirilmiş ve her iki dizinde de yerini almıştır.

Çeşitli eserlerden alınan örneklerin imlâsı olduğu gibi korunmuştur. *Alakadar etmek, zalimâne, bihaber, ihbarkâdı* gibi. Kaynaklarda kullanılan kısaltmalar da aynen alınmıştır. Herhangi bir kelime önerilmeyen bazı örneklerde karşılık yerine (-) işareti kullanılmıştır. (Filhakika -)

Dizinde verilen örneklerin sonunda ayraç içinde hangi eserden alındığı kısaltmasıyla verilmiştir. Buna sayfa numarası da eklenmiştir. [mevkufiyet : tutukluluk (AS, 227)]

Bu çalışmanın benzeri batıdan Türkçeye giren ekler için de yapılmalıdır. Hatta böyle bir çalışmanın geç kalınmış bir iş olduğunu da belirtmek gerekir. Çünkü şimdi dilimiz için asıl tehlike batıdan gelen kelimelerdedir. Türk Dil Kurumunda görev yapmakta olan bir uzman olarak şunu söyleyebilirim ki, Yabancı Kelimelere Karşılık Bulma Komisyonunun faaliyetlerine bakıldığında kılavuz niteliğindeki bir çalışmanın eksikliği açık bir biçimde hissedilmektedir. Gerçi Ragıp Hulûsi Özdem vaktiyle böyle bir çalışma yapmıştır.¹⁰ Hem doğu hem de batı kökenli ekler üzerinde durmuştur. Ancak burada verilen örnekler sınırlıdır ve 1944 yılında yapılan bu çalışmadan sonra yüzlerce Türkçe karşılık dile mal edilmiştir. Şimdi bu malzemeden daha sağlıklı sonuçlar çıkartılabilir.

---

¹⁰ Özdem, Ragıp Hulûsi, *Dil Bilimi Yazıları*, (hazırlayan: Prof. Dr. Recep Toparlı), TDK, Ankara 2000.

Bizim bu çalışmada ortaya koymaya çalıştığımız hedef, bütün örnekleri toplamak, karşılıklarda hangi eklerin kullanıldığını tespit etmek ve karşılık ararken mevcut eklerden ve eğilimlerden yararlanmaktır.

Çalışmamız bir kılavuz niteliğindedir. Terim türetirken veya herhangi bir yabancı kelimeye karşılık bulurken bu çalışmadan yararlanılabilir. Toplanan örnekler, yapılan sınıflandırmalar araştırmacıya genel eğilimleri göstermesi bakımından yararlı olabilir.

I. BÖLÜM

ARAPÇA-FARSÇA ÖN EKLER VE BUNLARIN TÜRKÇELEŞTİRİLMESİ

an-

an- ön eki Arapça kökenlidir. Çok az sayıda örnekte karşımıza çıkıyor. Ferit Devellioğlu *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat*'te bu ekle ilgili şu bilgileri veriyor: **an-** (a.e.): -dan ve -den. an-asıl: aslından. An-cehlin: bilmeyerek, bilmezlikle, anh: ondan (müzekker) anha: ondan (müennes) (OTAL, 32)

Az sayıdaki örneklerin hepsinin ayrı şekillerde Türkçeleştirildiğini görüyoruz.

- 1) *ile* > *-la/-le* bir örnekte *an-* ekinin yerini almıştır.

ancehlin: bilmezlikle

- 2) *-da/-de* eki de bir örnekte *an-* ekine karşılık olmuştur.

ankarip : yakında

- 3) *an-* ekine karşılık olarak iki örnekte de *-dan/-den* ekinin kullanıldığını görüyoruz.

anilgıyap: arkadan

ansamimilkalb: öz yürekten

- 4) Bazı örneklerin de birebir *an-* ekine karşılık bulunmadan Türkçeleştirildiğini görüyoruz.

ankastin : bile bile

anilgıyap : kendi yokken

Farsça kökenli *ba-* ön eki elimizdeki örneklerde bir yerde karşımıza çıkıyor.

Şemsettin Sami, *ba-* eki için *Kamus-ı Türki*’de şu tanımları yapmıştır: **ba** Harf-i cer. Farisî. İle, mea: ba emr-i âli; bakemal-i hürmet ve ta’zim; batelgraf. [İstimalinde hiçbir ihtiyaç olmayıp, yerine “ile” kullanılması elbette daha güzel ve kaide-i fesahata daha uygundur.] (KT, 256)

Ferit Devellioğlu da *ba-* ekini *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat*’te şu şekilde açıklamıştır: **ba-** şe, bâ, be (f.e.): ile, ...li. Cemâl-i bâ-kemal: tam, mükemmel güzellik. Yârân-ı bâ-safâ: safâlı dostlar. (OTAL, 60)

Kalıplaşmış bir örnekte karşımıza çıkan *ba-* eki şöyle Türkçeleştirilmeye çalışılmıştır.

1) *ile* > *-la* / *-le*, *ba-* ekinin yerini almıştır.

bahusus : özellikle

2) Başka bir kaynakta da birebir *ba-* ekine değil de, kelimenin bütününe karşılık önerilmiştir.

bahusus : hele, üstelik

Şemsettin Sami’nin de belirttiği gibi *ile* edatı *ba-* ekinin yerini tutacak niteliktedir. Dolayısıyla bu eki kullanmaya ihtiyaç yoktur.

ba- eki bulunan kelimeler genellikle zarf olarak kullanılmıştır.

ber-

Farsça kökenli bir ön ek olan *ber-* az sayıdaki örnekte karşımıza çıkıyor. Türkçede pek işlekliği olan bir ek değildir.

Şemsettin Sami, bu eki *Kamus-ı Türkî*'de şöyle tanımlamıştır: **ber** edat-ı Farisî. İstilâ beyan eder, üzere, alâ. [Bazı terkiyat-ı Farisiyede müstameldir.] berveçhi balâ: yukarıda mestur usul üzere; bermutad: mutadı üzere; bertarz-ı nevin: yeni üslûp üzere; bermuceb: mucibince. Bertaraf: ayrı, müstesna, mündefi, şöyle dursun. (KT, 285)

Ferit Devellioğlu ise *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat*'te *ber-*'i şöyle açıklamıştır: **ber-** (f.e.) : üzere. Ber-nehc-i şer'î: huk. şer'î usul veçhile. Ber-veçh-i âtî, ber-vech-i zîr: aşağıdaki gibi, aşağıda olduğu gibi. (OTAL, 85)

Türkçeleştirme çalışmaları sırasında bu eke karşılık aranırken çeşitli yollar izlenmiş ve kelimenin kazandığı fonksiyona göre farklı karşılıklar önerilmiştir.

1) *Üzere* kelimesi bir örnekte *ber-* ekine karşılık olmuştur.

ber'mutad : adet üzere

2) *ber-* ekine karşılık olarak *gibi* kelimesinin de kullanıldığını görüyoruz.

bermutat : alışlageldiği gibi, alışıldığı gibi

berveçhi balâ : yukarıdaki gibi

3) *-mekte olan*, *-ıp giden* şekilleri de *ber-*'in yerini almıştır.

berdevam : sürmekte olan, sürüp giden

4) *ber-* ekine karşılık *-e verilmiş* şeklindeki bir karşılığın da kullanıldığını görüyoruz.

berhava : havaya verilmiş

5) Bir örnekte de *biçimde* kelimesi *ber-*'e karşılık olmuştur.

bermutat : alışlagelen biçimde

6) Yine bir örnekte *-ca/-ce* ekinin *ber-*'in yerini aldığını görüyoruz.

bertafsil : mufasssalca

7) Bazı örneklerde de birebir *ber-* eki dikkate alınmadan kelimenin tümüne bir karşılık bulunmuştur.

berceste : sağlam, seçilmiş, seçme

bergüzar : armağan, yadigâr

berhayat : canlı, yaşayan

Arapça kökenli *bi-* ön eki Türkçede kalıplaşmış birkaç örnekte karşımıza çıkıyor.

Şemsettin Sami bu eki şöyle izah etmiştir: **bi** Harf-i cer. Arabî. e, be, ile, için manalarıyla bazı terkiyat-ı Arabiyede bulunur. Neuzübillâh: Allaha sığındık. Bismillâh: Allah'ın adı ile. Billâh: Allah için. (KT, 256)

Ferit Devellioğlu da bu eki şöyle tanımlamıştır: **bi-** (a.e.): başlarına eklendiği zaman kelimeleri –e haline getirir; ile, için mânâlarını vererek Farsçadaki be-edâtıyla aynı işi görür. Bi-hakkın: hakkıyla. Kamekiye harfleriyle başlayan kelimelere eklendiği zaman bi-l- şeklini (bi-l-münasebe); şems (Güneş) harfleriyle bi-d-, bi-n-, bi-r-, bi-s-, bi-ş-, bi-t-, bi-z- şekillerini: (bi-t-tabî', bi-n-netice gibi) alır. (OTAL, 99)

Bi- ön eki Türkçeleştirilirken kelimenin anlamı, fonksiyonu birlikte değerlendirilmiş ve çeşitli karşılıklar bulunmuştur. Bu ek Türkçeleştirilirken izlenen yollar şöyledir:

1) *bi-*'nin yerini *ile*'nin aldığı örnekleri görüyoruz.

bittesir elektrik : etkiyle elektrikleme

biaynihi : aynile

bihakkın : hakkile

bilhassa : hususile, özellikle

2) Bazı yerlerde de *bi-*'ye karşılık *olarak* kelimesinin kullanıldığını tespit ediyoruz.

bilâkis : tersine olarak

bilfiil : edimli olarak

bilmukabele : karşılık olarak

binnetice : sonuç olarak

bittabi : doğal olarak

3) –arak/-erek ekinin birkaç örnekte *bi-*'nin yerini aldığını görüyoruz.

bilistifade : yararlanarak

4) Bir iki örnekte de zarf yapan –ca/-ce ekinin *bi-*'ye karşılık olduğuna rastlıyoruz.

bilkimya : kimyaca

bigayri kasdin : iradesizce

5) Bazı örneklerde de –dan/-den çıkma durumu ekinin *bi-*'nin yerini aldığını tespit ediyoruz.

bilâhare : sonradan

bilfiil : gerçekten

bizatihi : kendiliğinden

6) Bir örnekte de –lı/-li ekinin *bi-*'nin yerini aldığını tespit ediyoruz.

teneffüs-i bilhava : havalı solunum

7) *ile>-la/-le* de birkaç örnekte *bi-*'nin yerini almıştır.

teneffüs-i bilhava : havayla solunum

bilihtiyar : dileğiyle, isteğiyle

bihakkın : hakkıyla

8) Bazı örneklerde de birebir *bi-*'ye karşılık bulunmayıp, kelimeler bütünüyle değerlendirilmiş ve uygun olan karşılık önerilmiştir.

bifarz : tutalım ki, sayalım ki, söz gelişi, diyelim ki

bilcümle : bütün

tesmiye binnakis : karşıtlama

bilhassa : hele, her şeyden önce

bilâkis : tam tersine

Farsça kökenli olan *bî-*, olumsuzluk ifade eden bir ön ektir. Türkçede oldukça fazla kullanılmıştır.

Şemsettin Sami *Kamus-ı Türki*'de ekle ilgili şu bilgileri veriyor: **bî** Edat-ı Farisî. Nefiy ve selb manasıyla isimlerin başına girer: *bî*dep: edepsiz; *bî*asıl ve esas: asıl ve esası olmayan; *bî*aman: amansız; *bî*behre: nasipsiz; *bî*perva: pervasız; *bî*tap: takatsiz; *bî*huzur: rahatsız; *bî*haber: habersiz, malûmatsız; *bî*şek, *bî*güman: şüphesiz; *bî*neva: nasipsiz; *bî*vaye: melcesiz; [*bî*dad ve *bî*vaye gibi birlikte de yazılıp mürekkep lûgatler ad olunuyor.] (KT, 327)

Ferit Devellioğlu *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat*'te bu ek için şu açıklamayı getirmiştir: **bî-** (f.e): -sız,-maz [Farsça kelimelerin başına getirilir.] *bî-âr*: arsız, utanmaz. *Bî-âşiyân*: yuvasız. (OTAL, 99)

Bu ek Türkçede çeşitli şekillerde karşılanmıştır. Türkçeleştirme çalışmaları sırasında en çok -sız/-siz ekinin *bî-*'nin yerini aldığını görüyoruz.

1) Pek çok örnekte *bî-*'nin yerini -sız/-siz eki almıştır:

*bî*kes : kimsesiz

*bî*karar : kararsız

*bî*ruh : cansız

*bî*baht : bahtsız

*bî*haber : habersiz

*bî*çare : çaresiz

*bî*vefa : vefasız

Beyhude ve *beynamaz* örnekleri *bîhude* ve *bînamaz*'ın bozulmuş şekilleridir.

Ya Türkçe söyleyişe uydurma çabalarıyla böyle bir şekle bürünmüşler ya da Arap harfleriyle bu şekilde okunmaları da mümkün olduğu için bu şekli almışlardır. Bu örnekler de *-sız/-siz* ekiyle Türkçeleştirilmiş ancak *namazsız* örneği *beynamaz*'ın yerini almamıştır.

beyhude : yararsız, anlamsız, faydasız

beynamaz : namazsız

2) Taranan eserlerde bir örnekte *-maz/-mez* ekinin *bî-*'nin yerini aldığını görüyoruz.

bîperva : çekinmez, sakınmaz

3) Bazı örneklerde *bî-*'nin yerine herhangi bir ek değil de bir kelime ile karşılık verilmiştir. *Kılmayan*, *olmayan*, *almamış* gibi kelimeler birkaç örnekte *bî-*'nin yerini almıştır.

beynamaz : namaz kılmayan

bîbehre : payı olmayan, pay almamış

4) Bazı örneklerde ise birebir *bî-* ekine karşılık düşünülmemiş, kelimenin bütünü değerlendirilerek farklı bir kelimeyle Türkçeleştirme yoluna gidilmiştir.

beyhude : boşuna

bîdar : uyanık

bîhuş : şaşkın, sersem

bîzar : tedirgin, bezmiş, usanmış

bîgane : yabancı

bilâ-

Arapça kökenli olan bu ön ek olumsuzluk ifade eden sıfatlar ve zarflar yapar. Türkçede birkaç örnekte karşımıza çıkan bu eki Şemsettin Sami *Kamus-ı Türki*’de şu şekilde tanımlamıştır: **bilâ** Edat-ı Arabî [bi: harf-i cer. lâ: harf-i nefiy] edat-ı selb, siz, sizin, bi, bigayr: bilâsebep: sebepsiz; bilâtehir: geriye bırakmaksızın, derhâl; bilâfasıla: aralıksız, aralık vermeksizin; bilâmüddet: müddeti muayyen olmayarak [bunun sahihi bilâmüddetin ise de, bilâmüddet suretinde istimal olunuyor. Emsali de böyledir.] (KT, 300)

Ferit Devellioğlu da *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat*’te bu eki şu şekilde açıklamıştır: bilâ- (a.e.): -sız. Bilâ-bedel: bedelsiz. [Arapça kelimelerin başına getirilir.] (OTAL, 103)

Bilâ- ön eki Türkçeleştirme çalışmalarında tek bir şekilde karşılanmış ve *-sız/-siz* eki, *bilâ-*’nın yerini almıştır.

bilâkaydû şart : kayıtsız ve şartsız

bilâvasıta : dolaysız, vasıtasız

bilâistisna :ayrıkız

bilâfütur : fütursuzca

bilâihtiyar : istemeksizin

bilâmerhamet : merhametsizce

bilâperva : pervasızca

Önerilen karşılıkların bir kısmında (*istemeksizin, merhametsizce, pervasızca* gibi) kelimeye zarf yapan bir ekin de ilâve edildiğini görüyoruz. Demek ki *bilâ-* ön eki kelimeye hem olumsuzluk hem de duruma göre bir de zarf ifadesi katıyor.

Farsça kökenli bir ön ek olan *ez-*, Türkçede birkaç örnekte karşımıza çıkıyor. Dilimizde sıklıkla kullanılan bir ek değildir. Kalıplaşmış birkaç örnekte mevcuttur.

Şemsettin Sami *Kamus-ı Türkî*'de bu eki şöyle ifade etmiştir: *ez-* Harf-i cer. Farisî. Türkçedeki “den” ve Arapçadaki “min” yahut “an” gibi ibtidaiyyet manasıyla bazı tabirat-ı Farisiyede bulunur: *ez-ân* cümle: o cümleden olarak; *ez-dil ü can*: can ve yürekten; *ez-sernev*: yeni baştan; *ez-kaza*: kazara, şayet; *ez-her cihet*: her vechile. (KT, 92)

Ferit Devellioğlu *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat*'te bu eki şöyle izah etmiştir: *ez-* (f.e): “den, dan” mânâsına gelir. *Ez-an-cümle*: o cümleden olarak. *Ez-cümle*: bu arada, başlıca, özellikle. (OTAL, 245)

Karşımıza çıkan sınırlı sayıdaki örneklerde *ez-* ekine önerilen karşılıklar şöyledir:

1) Bir örnekte *ile* > *-la/-le*, *ez-* ön ekine karşılık olarak kullanılmıştır.

ezkaza : kaza ile, yanlışlıkla

2) *ez-* ön ekinin bulunduğu diğer bir örnek olan *ezcümle* kelimesinde de birebir *ez-* 'e karşılık bulunmayıp kelime bütünüyle Türkçeleştirilmiştir.

ezcümle : başlıca, örnek olarak, belli başlı olarak, esaslı olarak

ezkaza : rastgele

Yukarıda görüldüğü gibi *ezkaza* örneği bir kaynakta *kaza ile, yanlışlıkla* şeklinde, diğer bir kaynakta da *rastgele* şeklinde kelimenin bütünü değerlendirilmek suretiyle Türkçeleştirilmiştir.

fi-

Arapça kökenli olan *fi-* ön eki, kalıplaşmış birkaç örnekte karşımıza çıkıyor. Bu ekin Türkçede çok az kullanıldığını görüyoruz.

Şemsettin Sami bu eki *Kamus-ı Türki*'de şu şekilde açıklamıştır: **fi** Harf-i cer. Arabî. Zarfiyet beyan eder, de, içinde, içre; filasıl: aslında; filcümle: hulasa-i kelâm, nihayet; filhal: derhâl, anında; filhakika: hakikaten, sahihen; fizamanına haza: bugünkü günde; fisebilillâh: hak yoluna; fi ma'bad: bundan sonra, badeezin; finefsilemr: nefsülemirde, hakikatte; filvaki: vakıa, hakikaten; fiyevmina: günümüzde, zamanımızda. – tarih başında dahi konmak âdet olmuştur: fi 18 muharrem sene 1318. -Lâkin bu makamda gerek bu harfin ve gerek sene lâfzının zikri büsbütün fazla ve lüzumsuz olup, sadece 10 muharrem 1318 yazmak müreccedir. (KT, 1009)

Ferit Devellioğlu da *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat*'te *fi-* maddesinde şu ifadelerle yer vermiştir: **fi-** (a. zf. ve e.) 1. içinde, -de ["fihâ" müfret müennes için kullanılır] 2. [evvelce] târihin başına konurdu. Fî 20 Teşrîn-i evvel: 20 Ekimde fi zemânınâ: (f. zf.): zamânımızda, şimdiki zamân içinde. (OTAL, 266)

Fi- ekinin kullanıldığı kelimeler Türkçeleştirilirken şu yollar izlenmiştir:

1) *fi-* ekine karşılık olarak *-dan/-den* ayrılma durumu eki kullanılmıştır.

filhakika : gerçekten, hakikaten

2) Bir örnekte *-da/-de* ekinin *fi-*'ye karşılık olduğunu görüyoruz.

filvaki : gerçekte

3) Bir örnekte de iyelik eki *-ı/-i*'nin *fi-*'ye karşılık olduğunu görüyoruz.

filhakika : doğrusu

4) Bazı örneklerde de birebir *fi-* ön ekine değil, kelimenin tümüne birden farklı bir karşılık bulunmuştur.

filvaki : *vakıa*, her ne kadar, bakılacak olursa

fisebilillah : hiçbir karşılık beklemeden

lâ-

Arapça kökenli olan *lâ-* ön eki olumsuzluk ifade eder. Bu ek Türkçede bazı örneklerde karşımıza çıkıyor.

Şemsettin Sami *Kamus-ı Türki*'de bu ek için şu ifadeleri kullanmıştır: *lâ* Harf-i nefiy. Arabî. Nefiy ve inkâr ve tecrit manasıyla esma ve ef'ale dâhil olup bazı terkiyat-ı Arabiyede bulunur: lâekal : ondan aşağı olmaz; en azından; lâedri: bilmem [ka'ili ma'lum olmayan eş'arın ahirine vaz' olunur]; lâbe's: zararı yok; lâcerem: şüphesiz; lâsey: bir şey değil, pek hakir ve ehemmiyetsiz iş; lâilâç: çaresiz; lâlettayin: tayin ve tahsis etmeksizin; her ne ve her kim olursa; lâyuat velâyuhsa: sayıya gelmez. Bilâ ba: bilâ. (KT, 1230)

Ferit Devellioğlu da *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat*'te bu eki şöyle tarif etmiştir: *lâ-* (a.e.): menfi (olumsuzluk) edâtıdır. (OTAL, 538)

Ferit Devellioğlu'nun sık sık kullandığı *edat* sözünü *ek* anlamında almak gerektiğini belirtmekte yarar vardır.

Bu ek, Türkçeleştirme çalışmaları sırasında birkaç şekilde karşılanmıştır. Bu örnekleri incelediğimizde şekil ve işlevin birlikte değerlendirildiğini görüyoruz.

1) *-maz/-mez* eki bazı örneklerde *lâ-* ön ekine karşılık olarak kullanılmıştır.

lâyetezelzel : sarsılmaz

lâkayt : aldırılmaz, umursamaz

lâedri : bilinemezci

lâedriye : bilinemezcilik

lâkaydi : aldırılmazlık

2) *lâ-* eki için *-sız/-siz* yokluk eki de bazı örneklerde karşılık olarak kullanılmıştır.

lâkayt : ilgisiz, kayıtsız

lâubali : saygısız, teklifsiz

lâlettayin : özensiz

3) lâ- ön eki için bir örnekte *dışı* kelimesinin karşılık olarak kullanıldığını görüyoruz.

lâdinî : din dışı

4) Bazı örneklerde de birebir lâ- ön ekine karşılık bulunmayıp kelimenin bütünü değerlendirilmiş ve buna karşılık farklı bir kelime önerilmiş.

lâdini : laik

lâicabiye : yadgerekircilik

lâlettayin : rastgele

Bazı örneklere ise karşılık önerilmemiş olup bunlar kalıplaşmış birkaç sözden ibarettir.

lâmekan takımı, lâyuhti

ma-

Arapça kökenli bir ön ek olan *ma-* birkaç örnekte karşımıza çıkıyor. Ferit Devellioğlu, bu eki şu şekilde açıklamıştır: **mâ-** (a. e.): 1. O şey ki, şu nesne, ...daki. **mâ-ba'd**: alttaki, sondaki. **Mâ-beyn**: aradaki iki şeyin arası. 2. nafi edâtı. **Mâ-fi-l-yed**: huk. münâsahadaki ilk mes'elelerde vârislerden her birine isâbet eden ve mûrisin veresesine taksîmi lâzımgelen miktar. (OTAL, 556)

Bu ekin şu şekillerde Türkçeleştirildiğini görüyoruz:

Bir örnekte *-i*, *-si* iyelik ekleri *ma-*'nın yerini almıştır.

makabil : öncesi, geçmişi

2) Bir örnekte *ma-*'nın yerini *orun* kelimesi almıştır.

mafevk : üst orun

3) Bazı örneklere de *ma-*'yı düşürmek suretiyle karşılık bulunduğunu görüyoruz.

mafevk : üst, yukarı

mabeyn : ara

4) Bazı örneklerde de birebir *ma-* ekine değil de, kelimenin bütününe farklı bir karşılık önerilmiş.

macera : sergüzeşt

maada : -den başka, gayri

min-

Arapça kökenli ön ek olan *min-* Türkçede pek fazla karşımıza çıkmıyor.

Şemsettin Sami, bu eki şöyle tanımlamıştır: **min** Harf-i cer, Arabî. 1. den, den beri: min evvelihi ilâahirihi: ibtidasından nihayetine dek; minezel: ezelden, ezelden beri; yevmen min el-eyyam: günlerden bir gün; minba'd: bundan sonra, ondan sonra. 2. den dolayı, sebebiyle, ce: mincihetin; bir cihetten, bir cihetçe; minküllilvucuh: her vechile. Mingayr-i had: haddim olmayarak; mingayr-i resm: resmî olmayarak, gayr-ı resmî suretinde 'anha minha: şundan bundan, şu bu. Mefulü minh: Arabîde min harf-i ceriyle ifade olunan mef'ul-i gayri sarih. (KT, 1407)

Ferit Devellioğlu *min-* ekini şöyle izah etmiştir: **min-** (a.e.): -den, den beri. Anhâ minhâ: şundan bundan. (OTAL, 649)

Elimizdeki sınırlı sayıdaki örnekte *min-*'in şu şekillerde Türkçeleştirildiğini görüyoruz:

1) Örneklerin çoğunda *min-* ekinin yerini *-lı/-li* eki almıştır.

min-el-merkez-il arz : yer merkezli

min-el-merkez-üş-şems : gün özekli, gün merkezli

2) Tamlama biçimindeki bir örnekte de *min-* ekinin düşürülerek sadece kelimeye karşılık bulunduğunu ve tamlamanın da Türkçeleştirildiğini görüyoruz.

havf-i minelma : su korkusu

Farsça kökenli olan *na-*, olumsuzluk ifade eden bir ön ektir. Türkçede oldukça fazla kullanılmıştır.

Şemsettin Sami bu ek için şu tanımlı yapmıştır: **na** Edat-ı Farisî. Selb olup sıfatların başına girmekle menfi manasını ifade eder. Zirde misalleri görülür. (KT, 1445)

Ferit Devellioğlu da bunu şöyle tanımlamıştır: **nâ-** (f.e.): başa gelerek kelimeyi menfileştiren bir edat: Nâ-bedîd: gözükmeyen, görünmeyen. Nâ-pâk: temiz olmayan, pis. Nâ-puhte: pişmemiş, ham [adam]. [Farsçada “nâ” ile “bî” edatları arasında fark vardır. “Bî” kat’î nefy edâtıdır. “Nâ” ise nefy fiilinin vukuunu bildirir. “Bî” isimlerin başına gelir; “nâ” ise fiillerden türeme kelimelerle sıfatların başına konur.] (OTAL, 793)

Na- eki genellikle Türkçedeki olumsuzluk ekleriyle karşılanmıştır. Bazı örneklerde *na-* ekine karşılık bir kelime önerildiğini görüyoruz. Bazılarında da birebir *na-* ekine değil de kelimenin bütününe karşılık olarak bir kelime önerilmiştir.

1) Örneklerin çoğunda *na-*‘ya karşılık *-sız/-siz* eki önerilmiştir.

namütenahi : sonsuz

naçar : çaresiz

nahak : haksız

namahdut : sınırsız

namünasip : uygunsuz

namüsait : elverişsiz, uygunsuz

2) *-ma/-me*’nin de bazı örneklerde *na-* ekinin yerini aldığını görüyoruz.

namağlup : yenilmemiş

nadide : görülmemiş, görölmedik

3) *na-* ön eki bazı örneklerde *olmayan* gibi bir kelimeyle Türkçeleştirilme yoluna gidilmiştir.

nahoş : hoş olmayan

namevcut : mevcut olmayan

4) *na-* olumsuzluk ekine birebir bir karşılık önerilmeyip kelimenin tümünün Türkçeleştirilmeye çalışıldığı örneklere de rastlıyoruz.

namahrem : yabancı, el

namert : korkak, alçak

nabekâr : serseri, haylaz

zat-

Arapça kökenli olan bu ek, *zû-* ekinin müennes şeklidir. Az sayıdaki örnekte karşımıza çıktığını da belirtelim.

Ferit Devellioğlu bu ekle ilgili şu bilgileri veriyor: **zât** (a.s.c.: zevât): 1. sâhip, mâlik [kadın] (“zû”nun müennesi). 2. hekimlik terimlerinde hastalık, botanik ve zooloji terimlerinde “-lı, -giller” gibi mânâlarıyla sınıflamalar meydana getirir. **Zât-üd-dimâğ**: beyin nescinin (dokusunun) iltihâbı gibi. (OTAL, 1169)

Bu ek şu şekillerde Türkçeleştirilmiştir:

- 1) Örneklerin büyük bir kısmında *zât-* ekine karşılık olarak *-lı/-li* eki kullanılmıştır.

zatüzzevc : kocalı

zatürre'seyn : iki başlı

mevciye-i zatüşşubeteyn : iki kollu talkım

zatülbatneyn : iki karınlı

- 2) Bazı örneklerde de *zat-*'a karşılık olarak birebir bir ek önerilmeyip, kelimenin bütünü Türkçeleştirilmiştir.

zatülkürsî : Koltuk, Andromet

zatûlsukabat-ı gayr-ı muşaara : matraporlar

Arapça kökenli olan bu ek birkaç örnekte karşımıza çıkıyor. Ferit Devellioğlu bu ek hakkında şöyle bilgi veriyor: **zî-** (a.s.): “sâhip” mânâsına kelimelerin başlarına getirilerek birleşikler yapar. **Zî-hayat**: canlı, yaşar. **Zî-nüfûz**: nüfuzlu, sözü geçer. **Zî-kıymet**: kıymetli, bahası yüksek. **Zî-l-yed**: huk. bir malı, bir gayrimenkulü elinde tutan, bu malı –sâhibi kendisi olsun veya olmasın- kullanmakta bulunan kimse. (OTAL, 1186)

Bu eki Türkçeleştirirken kullanılan ekler de şöyledir:

- 1) –*lı/-li* eki, elimizdeki örneklerin çoğunda *zü-*‘nün yerine kullanılmıştır.

zihayat : canlı

zikıymet : kıymetli, değerli

ziruh : canlı

- 2) –*deci* şeklindeki birleşik yapı bir örnekte *zü-* ekinin yerini almıştır.

zilyet : eldeci

- 3) Bir iki örnekte –*man/-men* eki *zü-*‘nün yerine kullanılmıştır.

zilyetlik : elmenlik

zikudret : erkmen

- 4) Bir örnekte de *sahibi* kelimesi *zü-* ekine karşılık olmuştur.

zilyed : elsaahibi

- 5) Bazı örneklere de herhangi bir karşılık önerilmemiştir.

zilhicce

zilkade

zû-

Çeşitli örneklerde karşımıza çıkan *zû-* ön eki Arapça kökenlidir. Bu eki Ferit Devellioğlu, *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat*’te şöyle tanımlamıştır: **zû-** (a.s.): “sahip” mânâsına kelimelerin başına gelerek birleşikler meydana getirir. Zû-erbaat-il-adla’: geo. Dörtgen. Zû-semâniyet-il-vücûh: geo. Sekizyüzlü. (OTAL, 1190)

Bu ek şu şekillerde Türkçeleştirilmiştir.

- 1) *-lı/-li* eki örneklerin çoğunda *zû-* ön ekinin yerini almıştır.

zûlehdab : kirpikliler

zûlcinseyn : iki-iki eşeyli

zûllevahik : kamçılılar

zûlehdab-ı muhitiye : çeverekirpikliler

zûlmaışeyn : iki yaşayışlı

- 2) *-giller* ekinin de *zû-* yerine kullanıldığı örneklerle rastlıyoruz.

zulcenb-i sabih : yan yüzergiller

- 3) Bazı örneklerde birebir *zû-*’ye değil, kelimenin bütününe bir karşılık bulunmuştur.

zûlcenah-ı mücellid : kulağakaçanlar

zûlkarn-ı müsaffah : düzlemduyargalar

dessam-ı zuselasetüşşerafe : kapacık

ke’s-i zulvüreykat-ı müttehida : birleşik çanakyaprak

**ARAPÇA-FARSÇA ÖN EK İŞLEVİ GÖREN KELİMELERİN
TÜRKÇELEŞTİRİLMESİ**

adem

Arapça kökenli *adem* kelimesini çalışmamıza dâhil etmemizin sebebi, bunun Türkçede yokluk bildiren bir ön ek olarak kullanılmış olmasıdır. Kısa ünlülü olan *adem*, kelimelerin başına gelerek Farsça tamlamalar oluşturur ve bu biçimdeki gruplar olumsuzluk ve yokluk ifade eder.

Adem için Şemsettin Sami *Kamus-ı Türki*'de şu bilgileri veriyor: **adem** İsm-i müzekker. Arabî. 1. Yokluk, vücud zıddı: onun vücuduyla ademi birdir; diyar-ı adem, sahra-yı adem. 2. Olmama, bulunmama, fıkdan: adem-i itaat: itaatsizlik; adem-i iktidar: iktidarsızlık; adem-i iştiha: iştihsızlık. [bu mana ile yalnız mastariyet manasını muhafaza eden mesadir-i Arabiyeye dâhil olup, meselâ: adem-i ilim, adem-i terbiye, adem-i servet denilmez; binaenaleyh cemiyet-i tıbbiye-i Osmaniyenin kabul ettiği: adem-i ecfan, adem-i esabi, adem-i hasse gibi tabirler yerine fıkdan-ı ecfan, fıkdan-ı esabi, ilâahiri denilse idi daha doğru olurdu.] (KT, 930)

Ferit Devellioğlu da *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat*'te bu ek için şu ifadeleri kullanmıştır: **adem** (a.i.) : yokluk, bulunmama. (OTAL, 9)

Adem ön eki Türkçede değişik şekillerde karşılanmıştır. Bu şekilleri maddeler hâlinde şöyle sunabiliriz:

1) *Adem*'e karşılık olarak en çok kullanılan –sız/-siz, -sızlık/-sizlik ekleridir.

adem-i imkân : olanaksızlık

adem-i tecavüz : tecavüzsüzlük

adem-i tenazur : bakışimsızlık

adem-i müdahale : müdahalesizlik

adem-i müsaade : müsaadesizlik

2) –mazlık/-mezlik eki de iki örnekte *adem*'in yerini almıştır.

adem-i tecavüz : saldırmazlık

adem-i itilaf : uyuşmazlık, anlaşmazlık

3) *Adem*'in yerine *etmeme* kelimesinin kullanıldığı iki örneğe de rastlıyoruz.

adem-i müdahale : müdahale etmeme

adem-i tecavüz : tecavüz etmeme

4) Bazı örneklerde de birebir *adem*'e karşılık bulunmayıp, kelimenin daha doğrusu *adem*'in yer aldığı tamlamanın tümü anlam bakımından değerlendirilip farklı bir karşılık önerilmiştir.

adem-i levn : akçınlık

adem-i merkeziyetçi idare : yerinden yönetim

adem-i temyüzilelvan : renk körlüğü

adem-i merkeziyet : yerinden yönetim

Görüyoruz ki *adem* bazı örneklerde bir ekle, bazı örneklerde bir kelimeyle Türkçeleştirilmeye çalışılmış. Bazılarında ise tamlamanın bütünü değerlendirilmiş, birebir *adem*'e değil, kelimenin tümüne birden karşılık bulunmuştur.

alâ

Arapça kökenli olan *alâ*'yı çalışmamıza dâhil etmemizin sebebi, Türkçeleştirme çalışmaları sırasında bu edatı bazı örneklerde ekle karşılamamızdır. Ferit Devellioğlu, *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat*'te bu edatı şöyle izah etmiştir: **alâ, ale** (a.zf.): üst, üzere. (OTAL, 25)

Az sayıdaki örnekte karşımıza çıkan *alâ* edatı çeşitli şekillerde Türkçeleştirilmiştir.

- 1) *ile>-la/-le, -likle* şekilleri bazı örneklerde *alâ* edatının yerini almıştır.

alelacele : ivedilikle

alelumum : genellikle

- 2) İki örnekte de *-layın/-leyin* şekillerinin *alâ* edatına karşılık olduğunu görüyoruz.

alessabah : sabahleyin

alesseher : tanlayın

- 3) Bir örnekte de *-e göre* şekli *alâ*'nın yerini almıştır.

alelusul : yöntemine göre

- 4) *Olarak* kelimesi de bir örnekte *alâ*'nın yerine kullanılmıştır.

alelumum : genel olarak

- 5) *Üzere* kelimesinin de bir örnekte *alâ* edatına karşılık olduğunu görüyoruz.

alelhesap : hesap üzere

- 6) Bazı örnekler de birebir *alâ* edatı göz önünde bulundurularak değil de, kelimenin bütününe bakılarak Türkçeleştirilmiştir.

alelusul : üstünkörü, gelişigüzel

alelâde : sıradan, olağan

alettafsil : uzun uzadıya

gayri

Arapça kökenli olan bu yapı (*gayr*) Türkçenin ses düzenine uymadığı için gayrı ve gayri biçimlerini almıştır. Son sesteki *ı* veya *i* bir iyelik eki olup sonradan kalıplaşmıştır.

Bu kelimeyi çalışmamıza dâhil etmemizin sebebi Türkçede olumsuzluk ifade eden bir ön ek gibi kullanılmış olmasıdır. *Türkçe Sözlük* bunu bir ek olarak değil, bir kelime olarak almış ve her üç şeklini de madde başı yapmıştır.

Şemsettin Sami, *Kamus-ı Türki*’de *gayr*’ı şöyle değerlendirmiştir: **gayr** ism-i müzekker. Sıfat-ı Arabî. Cem’i: ağyar. Başka, özge, diğer, ahir, ma’ada: gördüğümüzün gayrı bir adam: onun gayrı; beni gayre muhtaç bırakmayın; ağyara iltifat ediyor. [emsali gibi bu dahi lisanımızda ekseriya galat olarak sonunda bir “y” ile kullanılır.] bu gayrı iştir; gayrısını aramayın; aramızda ayrı gayrı yoktur: edat. Arabî sıfatların başına girip selb ve nefiy manasıyla mürekkep sıfatlar teşkil eder, Farsça “na” gibi: gayr-i caiz: caiz olmayan, nareva; gayr-i tabî: tabî olmayan; gayr-i mahdud: namahdud, hadsiz; gayr-i muktedir: iktidarsız, natuvan; gayri müslim: müslüman olmayan, İslâmın gayrı bir dinde bulunan; bigayri mingayr: selb ve nefiy ifade eder, siz, bilâ: bigayrihak: haksız yere; mingayri had: haddim olmayarak. Gayrez...: den ma’ada, haricinde mahsup olmadığı hâlde. gayrezgüzeşte: faizden başka, faizi mahsup olmadığı hâlde. Ve gayre, ve gayr-i zalik: vesaireleri, vekıs alahaza ilâahirih. Alagayrinnihaye: sonu gelmemek üzere böylece devam ve tevali etmek : cemi Arabî rakipler: ağyara vefa bize cefa. (KT, 973)

Ferit Devellioğlu da *Osmanlıca-Türkçe Ansikopedik Lûgat*’te şu açıklamayı yapmıştır: **gayr** (a.s. agyâr): 1. ayrı, başka, özge, artık, diğer, ma’dâ, değil. 2.

yabancı, bildik olmayan. 3. e. Arapça sıfatların başında nefi edâtı olan “-sız”, “değil” mânâsına gelir. (OTAL, 280)

Gayr Türkçede kazandığı bu özelliklerin yanı sıra, kelime başına gelip “olmayan, bulunmayan, yok olan” gibi anlamlar ifade etmiştir.

Gayr’ın bizi ilgilendiren yönü, kelime başına gelip, o kelimeye olumsuz anlam katmasıdır. Yani bizdeki *-sız/-siz* olumsuzluk eki gibi kullanılmış olmasıdır

Elimizdeki örnekler incelenmiş ve *gayr*’ın bazen bir kelimeyle, bazen de Türkçedeki olumsuzluk ekleriyle karşılandığı ortaya çıkmıştır.

Gayr, altı şekilde Türkçeleştirilmeye çalışılmıştır.

1) *Gayr*’ın yerine *dışı* kelimesi kullanılmıştır.

gayr-i ilmî : bilim dışı

gayr-i insanî : insanlık dışı

gayr-i kanunî : yasa dışı

gayr-i aklî : akıl dışı

gayr-i şuur : bilinç dışı

2) Bazı örneklerde *aykırı*, *olmayan*, *bulunmayan*, *uymaz* gibi şekiller *gayr*’ın yerini almıştır.

gayr-i ahlâkî : ahlâka aykırı

gayr-i ciddî : ciddî olmayan

gayr-i muhtemel : ihtimali bulunmayan

gayr-i ilmî : bilime uymaz, bilime aykırı

gayr-i müslim : Müslüman olmayan

3) *Gayr*’a karşılık *-maz/-mez* ekinin de sıklıkla kullanıldığını görüyoruz.

gayr-i menkul : taşınmaz (mal)

gayr-i kabil-i irca' : indirgenmez

gayr-i kabili kıyas : karşılaştırılmaz, ölçülemez

gayr-i münhal : çözünmez, erimez

gayr-i vazıh : anlaşılmaz

4) Bazı örneklerde de *gayr* 'ın yerini, *-ma/-me* eki almıştır.

gayr-i faal nüfus : çalışmayan nüfus

gayr-i meşbu : doymamış

gayr-i vaki : olmamış

gayr-i malûm : bilinmeyen

gayr-i meskûn arazi : yerleşilmemiş yer

5) *Gayr*, bazı örneklerde de *-sız/-siz* ekiyle karşılanmıştır.

gayr-i kıyasî : kuralsız

gayr-i mahdud : sınırsız

gayr-i mümbit : verimsiz

gayr-i müessir : etkisiz

gayr-i cinsî : eşeysiz

6) Birebir *gayr*'a karşılık bulunmadan terimin farklı bir kelime ya da şekille karşılandığı örneklere oldukça sık rastlıyoruz.

gayr-i mümbit : çorak

gayr-i muntazam : gelişigüzel

gayr-i mütecanis : çok yapımlı

gayr-i kabil-i ihtisar : kısık-kesir

gayr-i sarîh mef'ul : dolaylı tümleç

Şunu da belirtelim ki *gayr*, her zaman üzerine geldiği kelimenin başında yer almış ve Farsçanın kurallarına uygun olarak bir tamlama oluşturmuştur.

hem

Farsça kökenli olan *hem* kelimesini çalışmamıza dâhil etmemizin sebebi, Türkçede bir ön ek gibi kullanılmış olması ve Türkçeleştirme çalışmaları sırasında bir ekle karşılanmasıdır.

Farsça kökenli olan *hem*’i Şemsettin Sami *Kamus-ı Türki*’de şöyle tanımlıyor: **hem** Edat-ı Farisî. Farisî veya Arabî isimlerin başına gelip tür “daş” edatı gibi müşareket ve refakat beyan eder. Sıfatlar teşkil eder: *hembezm*: bir mecliste oturan; *hemrey*: bir fikir ve reyde bulunan; *hempa*: ayakdaş; *hemrah*: yoldaş. [madde-i anifedeki “hem”den tefrik için mabadile bitişik yazılmalıdır.] (KT, 1510)

Ferit Devellioğlu, *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat*’te bu ekle ilgili şu bilgileri veriyor: **hem** (f.e.): -daş, -deş, -i bir. Hem-pâ: arkadaş. Hem-cins: cinsleri bir, bir cinsten. (OTAL, 354)

Hem ön eki Türkçeleştirme çalışmaları sırasında iki şekilde karşılanmıştır.

1) Karşımıza çıkan örneklerin çoğunda *hem*’e karşılık *-daş/-deş* ekinin kullanıldığını görüyoruz.

hemasır : çağdaş

hemhudut : sınırdaş

hemmana : manadaş

hemsavt : sesdeş

hemşehri : yerdeş, ildeş

hemcins türdeş, soydaş, cinsdaş

hemfikir : düşünder, oydaş

2) Bazı örneklerde *-i bir* şeklinin *hem*’e karşılık olarak önerildiğini görüyoruz.

hemasıl : aslı bir

hemcins : cinsi bir

hemzeban : ağız bir

3) *Hem* 'e karşılık olarak birebir bir ek düşünülmeden kelimenin bütününe bir karşılık

bulunan örnekler ise şöyledir:

hemayar : denk, eşit

hemdert : dert ortağı

hemşire : kız kardeş, bacı, sayrı bakıcı

hemzaman : eşit zaman

hemzaman muadelât : denklemler sistemi

Bunların dışında bazı örneklere de herhangi bir karşılık önerilmediğini
görüyoruz. *Hemhâl* gibi.

Arapça kökenli olan bu edatı çalışmamıza dâhil etmemizin sebebi Türkçeleştirme çalışmaları sırasında bu edata ekle karşılık vermiş olmamızdır. Ferit Devellioğlu bu edatı şöyle açıklamıştır: **ma'** , **maa** (a.e.): ile, beraber, birlikte, maa-fâiz: fâizle birlikte. (OTAL, 556)

Bu edat şu şekillerde Türkçeleştirilmiştir:

1) *-ce, -cek* ekleri bir örnekte *maa*'nın yerini almıştır.

maaile : ailece, ailecek

2) *ki* de bazı örneklerde bu edata karşılık kullanılmıştır.

maalesef : ne yazık ki

maatteessüf : ne yazık ki

3) Birkaç örnekte de birebir *maa* edatı değil de, kelimenin bütünü Türkçeleştirilmiştir.

mamafih : bununla birlikte, durum böyle iken

maalmemnuniye : seve seve

II. BÖLÜM

ARAPÇA-FARŞA SON EKLER VE BUNLARIN TÜRKÇELEŞTİRİLMESİ

Farsça kökenli olan *-an* eki çokluk ifade eder. Bu ek az sayıdaki örnekte karşımıza çıkıyor. Ferit Devellioğlu bu eki *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat*'te şu şekilde anlatmıştır: *-ân* (f.e.): 1. cemi, çoğul edâtı. Şâh-an: şahlar. Zen-an: kadınlar. 2. sıfat edâtı. Hiras-ân: korkak. 3. kelimeyi zarf yapar. Gûy-ân: söyleyerek.(OTAL, 33)

Türkçeleştirme çalışmaları sırasında bazı örneklerde bu eke karşılık *-lar/-ler* çoğul eki kullanılmıştır. *-an* eki bulunan bazı örneklerin de bizde çoğul muamelesi görmediğini tespit ediyoruz.

1) *-lar/-ler* çoğul eki genellikle *-an*'ın yerini almıştır.

zadegân : soylular

zabitan : zabitler, subaylar

muteberan : ilerigelenler

yârân : dostlar

2) *Müslüman*, bizde tekil muamelesi gören bir kelimedir. Elimizdeki örneklerde bu kelimeye Türkçe karşılık önerildiğine rastlamıyoruz.

-ane

-ane Farsça kökenli bir son ektir. Eklendiği kelimeleri zarf yapma fonksiyonu vardır. Dilimizde oldukça fazla kullanılmış bir ektir.

Ferit Devellioğlu, bu eki şöyle tanımlıyor: **-ane** (f.e): sıfatı, ismi zarf yapan bir ek: Fakir, fakirâne, Tıfl, tıflâne gibi. (OTAL, 33)

Bu ek, Türkçeleştirme çalışmaları sırasında birkaç şekilde karşılanmıştır. Örneklerin anlam ve fonksiyonlarına göre karşılıklar bulunmuştur.

1) **-ane** ekine karşılık olarak örneklerin çoğunda **-ca/-ce** ekinin kullanıldığını görüyoruz.

adilâne : adilce

cahilâne : cahilce

dostane : dostça

mecnunane : mecnunca

merdane : mertçe

-casına/-cesine şeklinin de **-ane** ekine karşılık olduğunu görüyoruz.

akurane : kudurmuşcasına, kuduzcasına

cesurane : yiğitcesine, yürekliçesine

3) **ile> -la/-le** de pek çok örnekte **-ane** ekinin yerini almıştır.

azimkârane : kararlılıkla

halisane : içtenlikle, özdenlikle, açık yüreklilikle

mutiane : itaatla

nazikâne : incelikle, saygıyla, nezaketle

riyakârane : iki yüzlülükle

4) *-arak/-erek* eki de bir örnekte *-ane* ekinin yerini almıştır.

mütecahilâne : bilmezlikten gelerek, bilmezlenerek

5) Bazı örneklerde de *-ane* ekine birebir bir karşılık bulunmayıp kelimenin tümünü

Türkçeleştirme yoluna gidilmiştir.

amiyane : bayağı, sıradan

malikâne : yurtluk

naçizane : önemsiz, değersiz (olarak)

6) Bazı örnekler ise bu söylediklerimizin dışında *-ane* ekinin yerine çeşitli kelimeler

getirilmek suretiyle Türkçeleştirilmeye çalışılmıştır.

Gibi, yaraşır, yakışır biçimde, olarak vb. kelimeler *-ane*'nin yerini almıştır.

dakikane : dakik olarak

fatihane : fatih gibi

peygamberane : peygambere yaraşır biçimde

mahremane : gizli olarak

Görüldüğü gibi ekin zarf yapma görevi her zaman öne çıkmış, önerilen karşılıklar Türkçede zarf yapan eklerden seçilmiştir.

Arapça kökenli son ek olan *-at* Türkçede oldukça fazla kullanılmıştır

Ferit Devellioğlu bu eki şöyle tanımlamıştır: *-ât* (a.c.) Arapça'da cemi edâtıdır. Nebat: nebâtât, Hayvân: hayvânât...gibi. (OTAL, 48)

-at çokluk eki, Türkçede çeşitli şekillerde kullanılmıştır. Bazı örneklerde çokluk eki fonksiyonunda kullanılmadığını da görüyoruz.

-at, Türkçede genellikle *-lar/-ler* çokluk ekiyle karşılanmıştır. Bazı örneklerde ise çokluk anlamını yitirdiği için kelimenin bütünü değerlendirilip farklı bir karşılık bulunmuştur. Tamlamalarda ise durum farklı olmuştur. Şimdi bu ekin hangi şekillerde Türkçeleştirildiğini görelim:

1) Örneklerin çoğunda *-at* ekinin yerini *-lar/-ler* çokluk eki almıştır.

harabat : harabeler, yıkıntılar

teferruat : ayrıntılar

münderecat : içindekiler

intihabat : seçimler

haşarat : böcekler

2) Bazı örneklerde ise *-at* eki çokluk eki fonksiyonunda kullanılmamış ve bu eke birebir karşılık önerilmeden, kelimenin bütünü Türkçeleştirilmiştir.

tahkikat : soruşturma

tatbikat : uygulama

tebligat : bildirim

mukadderat : yazgı

mahrakat : yakacak, yakıt

3) Tamlamalardaki *-at*'lı kelimeler ise teklik olarak Türkçeleştirilmiştir. Farsça kurallara göre oluşturulan tamlamaların da Türkçe tamlamaya dönüştürüldüğünü görüyoruz.

aile-i kelimat : sözcük ailesi

hicret-i nebatat : bitki göçü

ilm-i nebatat : bitki bilimi

malumat-ı diniye : din bilgisi

mebhas-ı tufeylât : asalak bilimi

-dan

Farsça kökenli olan *-dan* son eki, Türkçede sınırlı sayıdaki örnekte karşımıza çıkıyor.

Şemsettin Sami bu eki şöyle izah etmiştir: **dan** Edat-ı Farisî. Esmâ-i Farisîye veya Arabîye mülhak olup zarfiyet beyan eder: nemekdan: tuz kutusu, tuzluk; cüzdan: cüz ve kâğıt ve vazine mahsus cild-i bend. – Galat-ı fahiş olarak Türkîyülası kelimelere de ilhak olunup, çok defa muradıfı olan “lık” edat-ı Türkiyesi de ilâve olunur: “iğnedanlık” gibi. (KT, 599)

Ferit Devellioğlu da bu eki şöyle açıklamıştır: *-dan* (f.e.) : 1. Arapça, Farsça, bâzan da Türkçe kelimelere takılarak yer, mahfaza, kab mânâsına kelimeler meydana gelir. Cüz-dan; iğne-dân: iğnelik. Kalem-dan: kalemlik. Nemek-dân: tuzluk. Sürme-dân: sürmelik. Ateş-dân: ateşlik gibi. 2. s. bilen, bilir. Suhan-dân: sözbilir. Nâ-dân: câhil. Nükte-dân: nükte bilir, yapar... gibi. (OTAL, 164)

-dan ekinin bulunduğu sınırlı sayıdaki örnekler ve bunların değerlendirilmesi de şöyledir:

1) Karşımıza çıkan bir örnekte *-dan* ekine karşılık Türkçe *-lık/-lik* ekinin kullanıldığını görüyoruz.

buhurdan : buhurluk

2) *-dan* ekinin bulunduğu bazı örnekler de Türkçeleştirilmemiş oldukları gibi kullanılmaya devam edilmiştir. Bu örnekler de şöyle:

camadan

gülabdan

hanedan

yağdanlık

“Yağdanlık” örneği de oldukça ilginç. *-dan* eki aslında bizdeki *-lık/-lik* ekinin fonksiyonunu taşıyor. Bu ekin üzerine bir de *-lık* gelmiş. Aynı fonksiyonda iki ekin üst üste gelmesi dikkat çekici bir durum: *yağ-dan-lık*.

-dar

Farsça kökenli olan bu son ek genellikle sıfat yapar. Meslek adı yapmakta da kullanılan bu eke elimizdeki örneklerde epeyce rastlıyoruz.

Şemsettin Sami bu ek için şu tanıımı yapmıştır: **dar** Sıfat-ı Farisî. [“danisten” filinden ism-i mastar olup, vasf-ı terkibi teşkiline girer] tutan, sahip, malik; defterdar: defteri tutan; hazinedar: hazineci; maldar: mal sahibi, zengin. (KT, 597)

Ferit Devellioğlu da bu eke şu tanıımı getirmiştir: dâr (f.s.): 1. tutan. Defter-dâr: defter tutan. Bayrak-dâr: Bayrak tutan...gibi 2. sâhip, mâlik,...li. Alâkadâr: alâkalı, ilgili. Hisse-dâr: hisseli. Hükümdar: Hükme sâhip, hükme mâlik. Alem-dâr: bayrak tutan. (OTAL, 165)

-dar ekine karşılık olarak Türkçede genellikle bir ek kullanılmıştır. Bazı örneklerde de birebir bu ek Türkçeleştirilmeyip kelimenin bütününe bir karşılık önerilmiştir.

1) -dar ekine karşılık Türkçede sıfat yapma eki -lı/-li kullanılmıştır.

ahenktar : ahenkli

alâkadar : alâkalı, ilgili

dağdar : dağlı

kıymettar : kıymetli, değerli

nemdar : nemli

sayedar : sayeli, gölgeli

2) -dar ekinin meslek adı yaptığı durumlarda, örnekler -cı/-ci eki ile Türkçeleştirilmeye çalışılmıştır.

aleyhtar : karşıtçı

bayraktar : bayrakçı

defterdar : defterci

kasadar : kasacı

pişdar : öncü

3) Bazı örneklerde *-dar* ekine karşılık *-mış/-miş* önerilmiştir.

giriftar : tutulmuş

methaldar : (bir işe) karışmış, girişmiş

haleldar : bozulmuş

4) Elimizdeki örneklerden ikisinde de *-dar* ekine karşılık olarak *-da/-de*'nin kullanıldığını görüyoruz.

aleyhdar : aleyhde

lehdar : lehte

5) Yine iki örnekte de *-daş/-deş* ekinin *-dar*'a karşılık olduğunu görüyoruz.

hissedar : paydaş

lehdar : yandaş

6) Bazı kelimelerde birebir *-dar* ekine değil, kelimenin bütününe bir karşılık önerilmiştir.

halka-i ziyadar : parlak halka

lerzedar : titrek

mihmandar : kılavuz

minnettar : gönül borçlusu

emektar : emeği geçmiş, emek vermiş

Arapça kökenli olan *-en* eki eklendiği kelimeyi zarf yapar. Türkçede sıklıkla kullanılan bir ektir.

Ferit Devellioğlu bu eki şöyle tanımlamıştır: **-en** (a.e.): Arapça kelimelerin sonuna gelerek kelimeyi zarf yapar: kasden, inâyeten, hakîkten... gibi. (OTAL, 220)

-en eki Türkçeleştirilirken değişik yollar izlenmiştir. Kelimenin yapısı, anlamı, fonksiyonu dikkate alınarak karşılıklar bulunmuştur. Şimdi bunları inceleyelim.

1) *ile* > *-la/-le* diğer yöntemlere göre daha sık kullanılmış ve pek çok örnekte *-en* ekinin yerini almıştır.

acilen : ivedilikle

atfen : atıfla

cebren : zorla

kazaen : kazayla

nezaketen : incelikle

2) *-ca/-ce* eki de pek çok örnekte *-en* ekinin yerine kullanılmıştır.

dinen : dince

mantiken : mantıkça

şeklen : biçimce

kerhen : gönülsüzce

ilmen : ilimce

3) *-da/-de* durum eki de bazı örneklerde *-en* ekinin yerini almıştır.

aslen : aslında

esasen : esasında

gıyaben : gıyabında

zahiren : görünüşte

bidayeten : bidayette

4) *-dan/-den* durum eki bazı örneklerde *-en* ekinin yerini almıştır.

hakikaten : gerçekten, sahiden

haricen : dışarıdan, dıştan

irticalen : doğaçtan

muahharen : sonradan

kalben : yürekten, gönülden, içten

5) Bazı örneklerde *-en* ekinin yerine *olarak, göre, için, yoluyla, bakımından* gibi kelimeler getirilmiş ve *-en* bu yolla Türkçeleştirilmiştir.

cevaben : cevap olarak, yanıt olarak, karşılık olarak

dinen : din bakımından

ilânen : duyuru yoluyla

malûlen : eksinlik nedeniyle

tekiden : tekid için

aynen : olduğu gibi

6) Bazı örneklerde ise *-arak/-erek* eki *-en* ekinin yerini almıştır.

binaen : dayanarak

istinaden : dayanarak

itibaren : -den başlayarak, başlayarak

kerhen : tiksinierek, iğrenerek, istemeyerek

müsteniden : dayanarak

7) Karşımıza çıkan birkaç örnekte *-en* ekinin yerine *-lı/-li* ekinin kullanıldığını görüyoruz.

meşruten : şartlı

naklen yayın : iletimli yayın

kasten : kasıtlı

tahriren : yazı ile

8) Bazı örneklerde ise durum farklı olmuştur. Tamlamada bulunan *-en* eki düşürülmüş, tamlamanın biçimi değiştirilerek Türkçeleştirme yoluna gidilmiştir.

bedenen arızalı çocuk : beden özürlü çocuk

haricen mersum mudalla : dışçokgen

haricen mütebadil : dışters

9) *-layın, -in* eklerinin de bir iki yerde *-en* ekinin yerine kullanıldığını görüyoruz.

ahiren : sonlayın

bağteten: ansızın

10) Bir örnekte de *-en* eki yerine *ile* > *-la/-le*'nin kullanıldığını tespit ediyoruz.

zecren : zorla

11) Bazı örneklerde de birebir *-en* ekine karşılık bulunmayıp, kelimenin bütünü Türkçeleştirme yoluna gidilmiştir.

acilen : hemen

ahiren : daha sonra,sonraki

ebediyen : hiçbir zaman

esasen : doğrusu, doğrusunu isterseniz

nazaran : göre, oranla

kasten : bile bile

Arapça kökenli son ek olan *-eyn* ikilik ifadesi taşır. Bu ek az sayıdaki örnekte karşımıza çıkıyor.

Şemsettin Sami *Kamus-ı Türki*’de **tesniye** maddesinde şu bilgileri vermiştir: İkilenen, cem’ini gösteren ve kelimenin sonuna “-an” veya “-eyn” getirilerek yapılan kelime. Zâviyetân: iki zâviye. Ahaveyn: iki kardeş. Tarafeyn: iki taraf gibi.

Türkçeleştirme çalışmaları sırasında bu ek çeşitli şekillerde karşılanmıştır.

1) Türkçede ikilik ifade eden bir ek olmadığı için *-eyn*’e karşılık *iki*, *çift* kelimeleri kullanılmıştır.

tarafeyn : iki taraf

zatülfilkateyn : iki çenekliler

zülcenabeyn : çiftkanatlılar

zülcinseyn : iki-eşeyli

züşşekleyn : iki-şekli

2) *-eyn* eki bazı örneklerde de *-lar/-ler* çokluk ekiyle karşılanmıştır.

tarafeyn : taraftar, yanlar

vasateyn : ortalar

3) Bazı örneklerde de *-cık/-cik* eki *-eyn* ekine karşılık olmuştur.

buteyn : karıncık

küreyveyn : yuvarcık

lüseyn : dilcik

üzneyn : kulacık, kulakçık

buteyn-i eyser : sol karıncık

4) Elimizdeki iki örnekte de birebir *-eyn*'e karşılık bulunmayıp kelimenin tümünü Türkçeleştirme yoluna gidilmiştir.

ebeveyn : ana baba, anata

itidaleyn noktalarının ric'î hareketi : bahar devinmesi

-gâh

Farsça kökenli olan bu son ek yer ve bölge adları yapan kelimeler türetir.

-*gâh* eki için Şemsettin Sami, *Kamus-ı Türki*'de şöyle bilgi vermiştir: **gâh yahut geh**. Edat-ı Farisî. Kelimat-ı Farisiyeye ilhak olunarak zaman veya mekân beyan eder. Kelimat-ı mürekkebe teşkil eder: seyr^{gâh}: seyir yeri; namaz^{gâh}: namaz yeri; seher^{gâh}: sabah vakti. (KT, 1141)

Ferit Devellioğlu da eki şu şekilde tanımlamıştır: -**gâh, -geh** (f.e.): 1. zaman bildiren edat. Seher-^{gâh}: seher vakti. Subh-^{gâh}: sabah vakti. 2. yer bildiren edat. Secde-^{gâh}: secde yeri. 3. zf. arasıra, kimi, bâzı. (OTAL, 274)

Yer adı yapan bu ek Türkçeleştirme çalışmaları sırasında bazen bir kelimeyle bazen de bir ekle karşılanmıştır. Ekle karşılandığı durumların çok az olduğunu da belirtelim.

1) -*gâh* eki birkaç örnekte -*lık/-lik* ekiyle Türkçeleştirilmiştir.

giriz^{gâh} : girişlik

sayeg^{gâh} : gölgelik

serang^{gâh} : seyirlik

2) -*gâh*'a karşılık olarak *yeri* kelimesi kullanılmıştır.

güzerg^{gâh} : geçişyeri

istirahat^{gâh} : istirahat yeri, dinlenme yeri

kârg^{gâh} : iş yeri

ziyaret^{gâh} : ziyaret yeri

cemiyet^{gâh} : cemiyet yeri, toplantı yeri

3) Bazı örneklerde ise *evi*, *kapısı* kelimeleri -*gâh* ekinin yerini almıştır.

ciğergâh : can evi

ümitgâh : umut kapısı

4) Bazı örneklerde de *-gâh* ekine birebir bir karşılık önerilmeyip kelimenin bütünü anlam bakımından değerlendirilerek Türkçeleştirilmiştir.

ikametgâh : konut

ilticagâh : sığınak

istinatgâh : dayanak

5) Bazı kelimelere ise herhangi bir karşılık önerilmemiştir. Bunların bazı alanlara ait terimler olduğunu görüyoruz.

çargâh

eşribegâh

tezgâh

pençgâh

Kâgâh'tan gelen *gergef* ve *paygâh*'tan gelen *peyke* de Türkçeleştirilmeyen örnekler arasındadır.

-î (nispet i'si)

Arapça kökenli olan nispet *i'si* incelediğimiz ön ve son eklerin en çok kullanılanıdır. Bu ek, Arapça kelimelerin yanı sıra Farsça ve Türkçe kelimelerde de kullanılmıştır.

Türkçeleştirme çalışmaları sırasında nispet ekine karşılık olarak pek çok ek önerilmiştir. Çünkü nispet *i'si* kelimeye değişik fonksiyonlar katan bir ektir. Tabii ki bu fonksiyonlara tek bir ek karşılık olamazdı. Şimdi karşılık olarak önerilen bu ekleri görelim.

- 1) En çok üzerinde durulan ek *-sal/-sel*'dir. Pek çok örnekte *-î*'nin yerini *-sal/-sel* eki almıştır.

abidevî : anıtsal

ananevî : geleneksel

bedenî : bedensel

cinsî : eşeyssel

dairevî : dairesel

- 2) Karşımıza çıkan birkaç örnekte nispet ekine karşılık *-l* ekinin kullanıldığını görüyoruz.

marazî : sayrıl

fekkî : çenel

kanunî : yasal

adlî : tüzel

İlahî : Tanrıl

- 3) Bir iki örnekte de *-î* yerine *-ıl* ekinin kullanıldığını görüyoruz.

yabanî : yabanıl

adalî : kasıl

4) Bazı örneklerde nispet ekine karşılık olarak *-al / -el*'i görüyoruz.

askerî : süel

canibî : yanal

cinsî : cinsel

mahallî : yerel

guddevî : bezel

5) Bazı örneklerde de *-î* eki benzerlik ifade etmiştir. Bu örneklerde *-î* ekinin yerini *-si / -sı* eki almıştır.

acinî : macunsu

barudî : barutsu

harirî : ipeksi

haşebi : ağaçsı

nisaî : kadınsı

6) Nispet *i*'si bazı örneklerde de *-lık / -lik* ekiyle Türkçeleştirilmiştir.

dünyevî : dünyalık

mevsimî : mevsimlik

mimarî : mimarlık

senevî : yıllık

şehrî : aylık

7) Bazı örneklerde de benzerlik ifade eden *-msı / -msi* ekinin *-î*'ye karşılık olduğunu görüyoruz.

acinî : hamurumsu

enbubî : borumsu

minkarî : gagamsı

sedefî : sedefimsi

semer-i baklî : baklamsı yemiş

8) Karşımıza çıkan bazı örneklerde ise *-î*'nin yerini *-lı* / *-li* eki almıştır.

asabî : sinirli

azotî : azotlu

Bağdadî : Bağdatlı

devrî : devirli

iltihabî : iltihaplı

9) Pek çok örnekte de zarf yapan *-ca* / *-ce* eki *-î*'nin yerini almıştır.

behimî : hayvanca

ferdî : fertçe

hayvanî : hayvanca

indî : kendince

insanî : insanca

10) *-î* ekinin bir fonksiyonu da dil adı yapmaktır. Bu örnekler de dil adı yapan *-ça* / *-çe* eki getirilmek suretiyle Türkçeleştirilmiştir.

Arabî : Arapça

Farisî : Farsça

Fransavî : Fransızca

Türkî : Türkçe

11) Bir örnekte de nispet *i*'si yerine *-daş* / *-deş* ekinin kullanıldığını görüyoruz.

asrî : çağdaş

12) Birkaç örnekte de *-cıl / -cil* eki, nispet ekinin yerini almıştır.

beşerî mikyâs : kişicil ölçek

savtî : sesçil

asrî : çağcıl

tezyinî : bezekçil

13) Bazı örneklerde de *-lama / -leme* birleşik eklerinin *-î*'nin yerini aldığını görüyoruz.

savt-i taklidî : yansılama

tahminî : kararlama

vasatî : ortalama

14) *-dan / -den* ayrılma durumu eki de bazı örneklerde *-î*'nin yerini almıştır.

derunî : içten

ezelî : ezelden

fitrî : doğuştan

kalbî : kalpten, gönülden

kablî : önceden

15) Elimizdeki üç örnekte karşımıza çıkan durum da şöyle: *-î*'nin yerini batı kökenli bir ek olan *-ik* almıştır. Burada Türkçeleştirmeden değil, daha fazla yabancılaşmadan söz edebiliriz.

iktisadî : ekonomik

devonî : devonik

bedenî : somatik

16) *-cı / -ci* meslek adı yapan ek de bazı örneklerde *-î*'nin yerini almıştır.

hamamî : hamamcı

hesabî : hesapçı

kemanî : kemancı

mektubî : mektupçu

reybî : şüpheci

17) *-sıl / -sil* eki bir örnekte *-î*'nin yerini almıştır.

şehvî samit : dudaksıl

18) *-çın* eki de bir örnekte *-î*'nin yerini almıştır.

şehvî : dudakçın

19) Yine bir örnekte *-î*'nin yerini *biçim* kelimesinin aldığı görüyoruz.

hançerî : hançerbiçim

20) Bazı örneklerde de nispet eki düşürülmüş, mümkün olduğunca kelimenin kendisi de Türkçeleştirilmiştir.

dahilî : iç

haricî : dış

Habeşî : Habeş

harirî : ipek

21) Tamlama biçimindeki bazı örneklerde de durum şöyledir: Nispet eki düşürülüp yerine herhangi bir Türkçe ek getirilmeyerek tamlama Türkçeleştirilmiştir.

gayr-i şuurî : bilinçdışı

a'sab-ı aynî : göz siniri

a'sab-ı hançerevî : gırtlak siniri

cezay-ı nakdî : para cezası

cism-i billûrî : billûr cisim

22) Sıfat tamlamasında sıfat olarak yer alan kelimedeki *-î* düşürülmüş; sıfat tamlaması, isim tamlaması hâline dönüştürülmüştür.

bahrî harita : deniz haritası

bedenî ceza : beden cezası

cezaî ahkam : ceza hükümleri

edebî hafta : edebiyat haftası

23) Farsça tamlama yapısındaki bir örnekte de tamlamanın Türkçe sıfat tamlamasına dönüştürüldüğünü görüyoruz. Ancak nispet ekine dokunulmamış, bu ek muhafaza edilmiştir.

adem-i iptidaî : iptidaî adam

24) Bazı kelimeler de bütünüyle ele alınarak Türkçeleştirilmiş, -î'ye özel bir karşılık bulunmamıştır.

sevk-ı tabîî : içgüdü

amudî : dikey

şakulî : düşey

firarî : kaçak

tufeylî : asalak

25) Bazı kelime ve terimlere de herhangi bir karşılık önerilmediğini görüyoruz.

Babaî

bayatî

divanî

garamî

Hanbelî

hüseynî

-in

Arapça kökenli çokluk eki olan *-in*, Türkçede tespit ettiğimiz örneklerde çok az karşımıza çıkıyor.

Bu ek Arapçada olduğu gibi Türkçede de çokluk eki fonksiyonundadır. Türkçeleştirilirken de bu durum göz ardı edilmemiştir.

1) *-lar/-ler* Türkçe çokluk eki *-in*'in yerini almıştır.

memurin : memurlar

memurin muhakemat kanunu : kamu görevlilerinin yargılanmalarına ilişkin yöntem

2) *-in* ekinin yerine Farsça kökenli *-an* çokluk ekinin kullanıldığı bir örneğe de rastlıyoruz.

cemaatimüslimin : Müslüman halk

-istan

-istan, yer adları yapmakta kullanılan Farsça kökenli bir son ektir.

Şemsettin Sami *Kamus-ı Türkî*’de bu ek için şu ifadeleri kullanmıştır: **sitan** Edat-ı Farisî. Edat-ı zarfiyyet olup, iltihak ettiği ismin son harfi sakın ise meksur olur: gülistan: gül yeri, güllük; Hindistan: Hinduların yeri; sengistan: taşlık yer. (KT, 708)

Ferit Devellioğlu da *-istan*’ı şöyle açıklamıştır: **-sitân** (f.e.): yer adı yapmaya yarayan ek. Gül-sitân: gül yeri, gül bahçesi, güllük. Seng-sitân: taşlı yer, taşlık. (OTAL, 957)

Yer adı yapan bu ek bazı örneklerde bir ekle, bazı örneklerde de başlı başına bir kelimeyle karşılanmıştır.

1) *-lık/-lik* eki bazı örneklerde *-istan*’ın yerini almıştır.

servistan : servilik

çemenistan : çemenlik

mezaristan : mezarlık

sengistan : taşlık

nihalistan : fidanlık

sünbülistan : sümbüllük

2) *-istan*’ın bulunduğu özel adlara da Türkçeleştirme çalışmaları sırasında karşılık önerilmiştir. *-istan*’ın yerine bu örneklerde *eli* kelimesi önerilmiştir. Ancak ülke adlarının ne derece Türkçeleştirilebileceği ortadadır.

Arabistan : Arabeli

Hırvatistan : Hırvateli

Özbekistan : Özbekeli

Yunanistan : Yunaneli

Türkmenistan : Türkmeneli

3) *-istan*'ın bulunduğu bir iki örnekte de bu eke karşılık *bahçesi*, *ülkesi* karşılıklarının kullanıldığını görüyoruz.

gülistan : gül bahçesi

kâfiristan : kâfir ülkesi

-iyat

Arapça kökenli son ek olan *-iyat*, aslında iki *y*'li olarak *-iyyat* şeklindedir. Bizde ikiz ünsüz olmadığı için tek *y*'li şekli kullanılmıştır. Bu ek Arapça *-iye* (<*-iyye*)nin çokluk şeklidir. Türkçede oldukça sık karşımıza çıkıyor. Daha çok bir bilim dalının adını yapmakta kullanılıyor.

-iyat son eki Türkçede bir ekle değil, farklı kelimelerle karşılanmıştır. En çok da *bilim* kelimesi karşılık olarak tercih edilmiştir.

Şimdi *-iyat* ekinin nasıl Türkçeleştirildiğine bakalım.

1) Derlenen pek çok örnekte *-iyat* ekinin yerini *bilim* kelimesi almıştır.

arziyat : yer bilimi

halkiyat : halk bilimi

lisaniyat : dil bilimi

ruhiyat : ruh bilimi

ilâhiyat : Tanrı bilimi

Bazı örneklerin Türkçenin tamlama yapısına uygun bir şekilde türetilmediğini görüyoruz.

Usuliyat : *yöntem bilim* gibi bir örneğin “yöntem bilimi” şeklinde belirtisiz isim tamlaması olması gerekir. Bu tip diğer örnekler de şöyle:

etfaliyat : çocukbilim

ırkiyat : budunbilim

içtimaiyat : toplumbilim

kevniyat : evrenbilim

Ayrıca bu örnekler yanlış olarak bitişik yazılmıştır. Aslında bitişik yazılmalarını gerektiren bir durum söz konusu değildir.

2) Elimizdeki birkaç örnekte de *-iyat* ekine karşılık *bilgi* kelimesinin önerildiğini görüyoruz.

savtiyat : ses bilgisi

şekliyat : biçim bilgisi, yapı bilgisi

kitabiyat : kitap bilgisi

3) Karşımıza çıkan bazı örneklerde de *-iyat* ekine karşılık batı dillerinde kullanılan *-loji* ekinin kullanıldığını görüyoruz. Ancak burada şuna dikkat etmek lâzım: Burada yapılan Türkçeleştirme mi, yoksa daha çok yabancılaştırma mıdır?

içtimaiyat : sosyoloji

ruhiyat : psikoloji

Türkiyat : Türkoloji

ırkiyat : etnoloji

lisaniyat : filoloji

4) Bazı örneklerde de *-iyat* yerine farklı kelimelerin kullanıldığını görüyoruz.

bediiyat : güzel sanatlar

kavmiyat : budunbetim

-iye

Arapça kökenli olan *-iye* son ekinin aslı iki *y*'li olarak *-iyye* şeklindedir. Türkçede ikiz ünsüz bulunmadığından biz tek *y*'li olarak kullanıyoruz. Bu ek Türkçede oldukça fazla kullanılmıştır. Özellikle familya adı yapmakta kullanılan *-iye* ekinin başka fonksiyonlarını da görüyoruz.

-iye çok değişik fonksiyonlarda kullanıldığı için Türkçeleştirilirken de farklı yöntemler izlenmiştir.

1) *-giller* eki familya adı yapmakta kullanılan *-iye* ekine karşılık olmuştur.

abanoziye : abanozgiller

alekiye : sülükgiller

ceviziye : cevizgiller

daf daiye : kurbağagiller

delbiye : çınargiller

dübbiye : ayıgiller

2) Benzerlik ifade eden *-sı/-si*, *-su* eki de bazı örneklerde *-iye*'nin yerini almıştır.

adale-i muştıye : taraksı kas

adale-i na'liye : nalınsı kas

eviye-i haşebiye : odunsu damarlar

gudde-i sanavberiye : kozalaksı bez

sehabiye : bulutsu

3) Bir örnekte *-lama/-leme* ekinin *-iye*'ye karşılık olduğunu görüyoruz.

adese-ı ayniye : gözleme merceği

4-) Bazı örneklerde de *-cılık/-cilik* eki *-iye*'ye karşılık olmuştur.

akliye : usçuluk

ananeviye : gelenekçilik

bahriye : denizcilik

hisbaniye : kuşkuculuk

icabiye : gerekircilik

5) Bazı örneklerde ise *-lar/-ler* çokluk eki yapım eki gibi kullanılarak *-iye*'nin yerini almıştır.

ankebutiye : örümcekler

bakariye : sığırlar

bülutiye : palamutlar

esfenciye : süngerler

nemeliye : karıncalar

6) Bazı örneklerde de *-lık/-lik* eki *-iye*'nin yerine kullanılmıştır.

fiiliye : etkinlik

hareket-i seneviye : yıllık hareket

hareket-i yevmiye : günlük hareket

flus-u tenasüliye : eşeylik plâğı

7) Bir örnekte *-imsiler* ekinin *-iye*'nin karşılığı olduğunu görüyoruz.

şibih insaniye : insanımsılar

8) Batı kökenli *-loji* eki de karşımızda çıkan üç örnekte *-iye*'nin yerini almıştır.

cildiye : dermatoloji

bevliye : ürolojji

nisaiye : jinekoloji

9) Bir örnekte de *-sallar/-seller* ekinin *-iye*'nin yerini aldığını görüyoruz.

maiye : susallar

10) *-lı/-li* ekinin de bir örnekte *-iye*'nin yerini aldığını görüyoruz.

elsine-i iltisakiye : eklemeli diller

11) *-lılar/-liler* birleşik eki de bazı örneklerde *-iye*'nin yerini almıştır.

keyskiye : keseliler

kışkiye : kabuklular

nakkiye : haşlamlılar

sanavberkiye : kozalaklılar

şuaiye : ışınlılar

12) Karşımıza çıkan üç örnekte de Farsça tamlamanın içinde yer alan *-iye*'nin yerine

-sal/-sel eki kullanılıp tamlama Türkçeleştirilmiştir.

emsal-i zaviyeviye : açısai katsayı

eşkal-i bünyeviye : yapısal biçimler

evrak-ı resmiye : kamusal belgeler

13) Bir örnekte de *-iye*'nin yerine *-siler* birleşik ekinin kullanıldığını görüyoruz.

haykiye : ipsiler

14) İki örnekte de *-iye*'nin *sayrılıkları* kelimesi ile Türkçeleştirildiğini tespit ediyoruz.

akkiye : us sayrılıkları

nisaiye : kadın sayrılıkları

15) Bir örnekte de *-iye*'nin yerini *name* kelimesi almıştır.

ihbarkiye : ihbarname

16) Tamlama şeklinde bazı örneklerde de *-iye* eki düşürülmüş, Farsça olan tamlama, Türkçe tamlama biçimine sokulmuştur.

a'dat-ı rütbiye : sıra sayıları

adale-i savtiye : ses kası

asar-ı cürmiye : suç izleri

cümle-i ismiye : isim cümlesi

harita-i bahriye : deniz haritası

17) Tamlama içinde yer alan bazı *-iye*'li kelimelerde *-iye*'nin yerini nispet *i*'si almıştır. Farsça tamlama, Türkçe tamlama biçimine dönüştürülmüştür.

cümle-i asliye : aslî cümle

hukuk-u tabiiye : tabîî haklar

Tamlama biçiminde olmayan bir örnekte de *-iye*'nin yerini nispet *i*'sinin aldığını görüyoruz.

idadiye : idadî

18) Bazı örneklerde de birebir *-iye* ekine değil, kelimenin tümüne birden Türkçe karşılık önerilmiştir.

asliye : temel, esas

cümudiye : buzul

hicviye : yergi

adliye mahkemeleri : tüze yargılıkları

nazariye : kuram, teori

19) Bir örnekte de *-iye*'nin yerini *aylığı* kelimesi almıştır.

tekaüdiye : emekli aylığı

20) Bazı terimlere de herhangi bir karşılık önerilmediğini görüyoruz.

mecidiye, ramazaniye, şemsiye, gerdaniye, otlakiye

-iyet

Arapça kökenli son ek olan *-iyet*'in aslı çift y'li olarak *-iyyet* biçimindedir. Türkçede ikiz ünsüz bulunmadığı için tek y'li şekli tercih edilmiştir. Bu ek Türkçede oldukça fazla kullanılmıştır.

-iyet eki Türkçeleştirilirken çeşitli yollar izlenmiştir. Örnekleri incelediğimizde görüyoruz ki *-iyet* ekinin yerini çoğu yerde *-lık/-lik* almıştır. Şimdi *-iyet* ekinin hangi yollarla Türkçeleştirildiğini görelim.

1) *-iyet* ekine karşılık *-lık/-lik* eki önerilmiştir. Bazı örneklerde sadece *-iyet* ekinin Türkçeleştirilip eklendiği kelimenin aynen kaldığını görüyoruz. Bazılarında ise hem kelimenin hem de *-iyet* ekinin Türkçeleştirildiğini tespit ediyoruz.

cinsiyet : eşeylik

faaliyet : etkinlik

hürriyet : özgürlük

cahiliyet : cahillik

insaniyet : insanlık

mahkûmiyet : mahkûmluk

2) Bazı örneklerdeki *-iyet* eklerine karşılık olarak da nispet eki ile *-lık/-lik* eki birlikte karşılık olmuştur.

ciddiyet : ciddîlik

hayatiyet : hayatîlik

izafiyet : izafîlik

maneviyet : manevîlik

merkeziyet : merkezîlik

3) Bir örnekte *-iyet* yerine batı dillerinden gelen *-izm* ekinin kullanıldığını görüyoruz.

bürkaniyet : volkanizm

4) *-sal/-sel* ve *-lık/-lik* eki de birlikte kullanılmış ve *-iyet* ekine karşılık olmuştur.

Ancak bunu sadece bir örnekte görüyoruz.

hayatiyet : dirimsellik

5) Bir örnekte de *-iyet* ekinin düşürüldüğünü görüyoruz.

kraliyet locası : kral bölmesi

6) Başka bir örnekte de *-iyet* yerine herhangi bir ekin değil de *oğulları* kelimesinin kullanıldığına rastlıyoruz.

beşeriyet : insanoğulları

7) Aynı örnekteki *-iyet*'e karşılık başka bir kaynakta *bilim* kelimesinin kullanıldığını görüyoruz.

beşeriyet : insanbilim

8) Bazı örneklerde de birebir *-iyet*'e karşılık bulunmayıp, anlam yönünden değerlendirilip kelimenin bütününe bir karşılık bulunmuştur.

adem-i merkeziyet : yerinden yönetim

cinsiyet : eşey

muvaffakiyet : başarı

cemiyet : dernek

galibiyet : yengi

9) Bazı kelimelere de herhangi bir karşılık önerilmediğini tespit ediyoruz.

Cumhuriyet Bayramı

emniyet müdürü

emniyet pimi, kavmiyet vb.

-kâr

Farsça kökenli *-kâr* son eki Türkçede oldukça fazla kullanılmıştır. Bu ek hem meslek adı, hem de sıfat yapar. Elimizdeki örneklerden bir kısmının da bazı alanlara ait terimler olduğunu görüyoruz.

Şemsettin Sami bu eki şöyle izah etmiştir: *-kâr* edat-ı Farisî. İsimlere ilhak olunarak amil ve fail ve sahip manasını ifade eder: *sanatkâr*: sanat sahibi, *sani*’; *hilekâr*: hile yapan, *hileci*; *kanaatkâr*: kanaat sahibi, *kani*’; *tama’kâr*: tama’ eden, *haris*; *hizmetkâr*: hizmetçi, *hadim*. (KT, 1137)

Ferit Devellioğlu da şu tanımları yapmıştır: *-kâr* (f.e): “-li, -ci, -eden, -edici” eklerinin karşılığıdır; isimleri sıfat yapar: “*hile-kâr*, *isyân-kâr*, *fûsun-kâr*, *kanâat-kâr*... gibi. (OTAL, 488)

Bu ek Türkçeleştirilirken şu yollar izlenmiştir:

1) Meslek adı ve bir işi yapan, eden gibi kelimeler türeten *-kâr* ekine karşılık *-cı/-ci* eki kullanılmıştır.

bestekâr : besteci

halaskâr : kurtarıcı

hizmetkâr : hizmetçi

sanatkâr : sanatçı

hilekâr : hileci

2) *-ıcı/-ici* eki de, “bir şeyi yapan, eden” anlamlarında kelimeler türeten *-kâr* ekinin yerini tutmuştur.

tahripkâr : yıkıcı

muhafazakâr : tutucu

sitayışkâr : övücü

3) Sıfat yapan *-kâr* ekine karşılık olarak Türkçe sıfat eki *-lı/-li* de kullanılmıştır.

azimkâr : azimli

hürmetkâr : hürmetli, saygılı

sebatkâr : sebatlı

vefakâr : vefalı

şifakâr : şifalı

4) Bazı örneklerdeki *-kâr* ekine birebir karşılık önerilmeyip kelimenin bütünüyle değerlendirildiğini ve farklı bir karşılık önerildiğini görüyoruz.

riyakâr : ikiyüzlü

ihmalkâr : savsak

cür'etkâr : atak

ihtiyatkâr : sakıngan

müdahenekâr : yaltak

5) Bazı alanlara ait özel terimler ise iyice kalıplaşıp yerleştiğinden bunlara herhangi bir karşılık önerilmemiştir.

Hicazkâr, kürdilihicazkâr, pişekâr, sazkâr gibi.

Elimizdeki örneklerde *tövbekâr*'a bir karşılık önerildiğine rastlamıyoruz..

**FARŞA SON EK İŞLEVİ GÖREN KELİMEİERİN
TÜRKÇELEŞTİRİLMESİ**

hane

Farsça kökenli *hane*'yi, ek olmadığı hâlde çalışmamıza dâhil ettik. Çünkü *hane* kelimesi Türkçede adeta bir ek gibi kullanılmış, Türkçeleştirme çalışmaları sırasında da bazı *hane*'ler Türkçe ekle karşılanmıştır.

Ferit Devellioğlu bu kelimeyi şöyle izah etmiştir: **hâne** (f.i): 1. ev... 2. Bir şeyin bölündüğü, ayrıldığı kısımların herbiri. 3. mat. basamak. 4. hayalî me'vâ. 5. müz. Türk müziğinde bir müzik parçasının teşkil edilmiş olduğu lâhnî topluluklara verilen bir ad. 6. Halk şâirlerinin beyte verdikleri ad. (OTAL, 325)

Hane birkaç şekilde Türkçeleştirilmiştir:

1) *Hane*'ye karşılık *-lık/-lik* eki kullanılmıştır.

kütüphane : kitaplık

sefarethane : elçilik

konsoloshane : konsolosluk

dershane : derslik

kuluçkahane : kuluçkalık

2) *Hane*'ye karşılık *ev, evi* kelimelerinin kullanıldığını görüyoruz.

aşhane : aş evi

doğumhane : doğum evi

kitaphane : kitap evi

mahpushane : tutuk evi, ceza evi

misafirhane : konuk evi

3) *Hane*'ye karşılık bazı örneklerde *yeri* kelimesinin kullanıldığını görüyoruz.

idarehane : yönetim yeri

meyhane : içki yeri

tabakhane : sepi yeri

yemekhane : yemek yeri

4) Bazı örneklerde de *yurdu* kelimesi *hane*'ye karşılık olmuştur.

fakirhane : düşkünler yurdu, bakım yurdu

hastahane : sayrılar yurdu

nekareshane : şifa yurdu, dinlenme yurdu

5) Bir örnekte *hane*'ye karşılık *salonu* kelimesini görüyoruz.

jimnastikhane : jimnastik salonu

6) Bir örnekte de *hane*'ye karşılık *dükkânı* kelimesini görüyoruz.

terzihane : terzi dükkânı

7) Yine bir örnekte *tekkesi* kelimesinin *hane*'nin yerini aldığını görüyoruz.

mevlevihane : Mevlevi tekkesi

8) Başka bir örnekte de *hane*'nin düşürülüp yerine bir şey getirilmediğini görüyoruz.

sebilhane : sebil

9) Bazı örneklerde ise kelimenin anlamı bütünüyle ele alınarak Türkçeleştirilme yoluna gidilmiştir. Kelimenin bütünü değerlendirilmiş, birebir *hane*'ye karşılık düşünülmemiştir.

aşhane : mutfak

apteshane : suodası, ayakyolu

divanhane : geniş sofa, kubbealtı

kademhane : ayakyolu, hela, su odası

kesimhane : mezbaha

10) Hane'ye karşılık bir örnekte *atölyesi* kelimesini görüyoruz.

kalavrahane : kundura atölyesi

11) Bazı kelimelere de herhangi bir karşılık önerilmediğini görüyoruz.

kerhane

bulaşikhane

çekihane

defterhane

faturahane

devlethane

çelikhane

name

Bir kelime değerinde olan Farsça kökenli *name*, Türkçede sıklıkla kullanılmıştır. Tamlamalarda yer alan bu kelimeyi çalışmamıza d hil etmemizin sebebi Türkçeleştirme  alışmaları sırasında bazı örneklerde *name* yerine bir ek getirildiğini görmemizdir.

şemsettin Sami *name* hakkında şu bilgileri vermiştir: **name** İsm-i Faris . 1. İki şahs beyninde teati olunan mektup, betik, risale: bir name yazdı. 2. Aşk ve muhabbete dair sevişenler beyninde teati olunan mektup: name yazmağa mahsus süslü k ğıt. Name-i hümayun: taraf-ı şahaneden bir hükümdara yazılan hatt-ı hümayun. Diğer isimlere iltihak edip o ismin medluline dair kitap ve risale veya varaka manasını beyan eder: emirname, beyanname, tarifname, talimname, telgrafname, salname, şahname, şehadetname, salahname, ahidname, muhabbetname vesaire. M rekkkebatına ba. (KT, 1452)

Ferit Devellioğlu ise *name* için şu tanıımı yapmıştır: **name** 1. mektup. 2. sevgiye ve aşka d ir yazılmış mektup. 3. kitap, mecm a. (OTAL, 804)

Name çeşitli şekillerde Türkçeleştirilmiştir:

1) Elimizdeki iki örnekte *name*'ye karşılık *-iye* ekini görüyoruz.

vakıfname : vakfiye

ihbarname : ihbariye

2) Bir örnekte de *name*'ye karşılık olarak *-lık/-lik* ekinin kullanıldığını görüyoruz.

şartname : koşulluk

3) *Name* yerine bazı örneklerde *k ğıdı* kelimesinin kullanıldığını görüyoruz. Taranan eserlerden birinde *k ğıdı* kelimesinin *k dı* şeklinde yazılarak Türkçeye

yaklaştırılmaya çalışıldığını tespit ediyoruz. O kaynaktan alınan örnekleri imlâlarına müdahale etmeden sunuyoruz.

celpname : celp kâğıdı, çağrı kâğıdı

iddianame : iddia kâdı

mukavelename : mukavelekâdı, sözleşmekâdı

tasdikname : tasdikkâdı

zabıtname : zabıt kâdı

4) Türkçeleştirmede izlenen yollardan biri de *name* yerine *belgesi* kelimesinin kullanılmasıdır.

celpname : getirtme belgesi, çağrı belgesi

ehliyetname : sürücü belgesi

icazetname : izin belgesi, onay belgesi

talepname : istem belgesi

tasdikname : öğrenim belgesi

5) Bazı örneklerde de *name* yerine *yazısı* kelimesinin kullanıldığını görüyoruz.

ithafname : ithaf yazısı

ithamname : suçlama yazısı

muahezename : eleştiri yazısı

seyahatname : gezi yazısı

6) Bazı örneklerde *name* yerine *mektubu* kelimesi kullanılmıştır.

itimatname : güven mektubu, itimat mektubu

muhabbetname : aşk mektubu

7) Elimizdeki iki örnekte de *name*'nin yerini *kitabı* almıştır.

kanunname : yasa kitabı

pendname : öğüt kitabı

8) Karşıımıza çıkan bir örnekte de *name*'nin yerini *metni* almıştır.

muahedename : antlaşma metni

9) Yine bir örnekte *name*'ye karşılık *belgit* kullanılmıştır.

mukavelename : sözleşme belgiti

10) Bazı örneklere de birebir *name*'ye karşılık aranmayıp tamlama bütünüyle Türkçeleştirilmiştir.

ahitname : yazılı antlaşma

beyanname : bildirge, bildir, bildirim

dahili nizamname : içtüzük

ihbarname : bildir, bildirim, bildirimlik

III. BÖLÜM

SONUÇ

Türkçeleştirme çalışmalarına baktığımızda belli bir sistem kullanılmadığını, bu iş için dikkat edilmesi gereken ilkeler belirlenmediğini görüyoruz. Özellikle Arapça, Farsça ön ve son eklerin nasıl karşılanacağına dair bir ön hazırlık olmadığını da tespit ediyoruz.

Arapça, Farsça ön ve son eklerin nasıl Türkçeleştirildiğini konu alan bu çalışma neticesinde ulaşılan sonuçları kısa bir şekilde ve paragraflar hâlinde aşağıda sunuyoruz.

Bazı Arapça, Farsça ekler Türkçede bir ekle karşılanmıştır. *bilâ-* ekini örnek olarak verebiliriz. *Bilâkaydüşart* : *kayıtsız ve şartsız*, *bilâvasıta* : *vasıtasız, dolaysız* gibi. *Bilâ-* ekinin bütün örneklerde *-sız/-siz* ekiyle karşılandığını görüyoruz. Bazı eklerin ise birkaç şekilde Türkçeleştirildiğini tespit ediyoruz. Örnek olarak *-dar* ekini verebiliriz. Bu ek *-lı/-li*, *-cı/-ci*, *-da/-de*, *-daş/-deş* gibi çeşitli Türkçe eklerle karşılanmıştır. *Alâkadar* : *alâkalı, ilgili*; *aleyhdar* : *karşıtçı*; *lehdar* : *lehte*; *hissedar* : *paydaş* gibi.

Bazı örneklerde de birebir Arapça, Farsça ek değil, kelimenin bütünü Türkçeleştirilmiş; bu yabancı ek yerine Türkçe bir ek getirilmemiştir. *Mihmandar* : *kılavuz*, *hemayar* : *denk*, *namert* : *korkak*, *alçak*.

Elimizdeki örneklerde, bazı kelimelere karşılık önerilmediğini de tespit ediyoruz. *Hemhâl*, *tezgâh*, *şemsiye* gibi.

Arapça, Farsça ekler Türkçe kelimelere de getirilmiştir. *Otlakiye*, *variyet* gibi kelimeleri örnek olarak verebiliriz.

Herhangi bir kelime için değişik kaynaklarda farklı karşılıklar önerilmiştir. *Ezkaza* : *kaza ile, yanlışlıkla*; *ezkaza* : *rastgele*; *teneffüs-i bilhava* : *havalı solunum*, *teneffüs-i bilhava* : *havayla solunum*.

Bazen bir Türkçe karşılık birden fazla Arapça, Farsça kelime için kullanılmıştır. *Maalesef* : *ne yazık ki* , *maatteessüf* : *ne yazık ki*.

Bir başka ilgi çekici husus da, kelime başında bulunan eklerin, Türkçede ön ek bulunmadığı için son ekle karşılanmasıdır. *Bîruh* : *cansız*, *bilkiymya* : *kimyaca*, *namahdut* : *sınırsız* gibi örnekleri verebiliriz.

Türkçeleştirme çalışmalarında ekin kelimeye kattığı görev esas alınmıştır. Söz konusu göreve eldeki Türkçe ek uygun düşmemişse bir başka ek denenmiş, o da uymamışsa edatlardan yararlanılmış veya yardımcı fiillere çeşitli sıfat ve zarf ekleri getirilerek yabancı eke karşılık bulunmuştur. *Berveçhibâlâ* : *yukarıdaki gibi*, *dinen*: *din bakımından*, *fatihane*: *fatih gibi*, *cevaben*: *cevap olarak* gibi örneklerin sayısı oldukça fazladır. Bazı durumlarda da Arapça, Farsça ek yerine Türkçe bir kelime kullanılmıştır. *Ziyaretgâh* : *ziyaret yeri*, *ümitgâh* : *ümit kapısı*, *halkiyat* : *halk bilimi* gibi.

Bazı örnekler kalıplaşmış hatta Türkçenin ses düzenine uymuştur. *Kâgâh*'tan gelen *gergef* ve *paygâh*'tan gelen *peyke*, sözünü ettiğimiz tipteki örneklerdir ve bunlara karşılık olarak Türkçe bir kelime önerilmemiştir.

Bazen bir Türkçe ek, birkaç Arapça, Farsça eke karşılık olmuştur. Buna *-sız/-siz* ekini örnek olarak verebiliriz. Bu ek Farsça *bî-* ve *na-*, Arapça *bilâ-* ve *lâ-* ön

eklerinin Türkçeleştirilmesinde kullanılmıştır. *Bîvefa* : *vefasız, bilâkaydüşart* : *kayıtsız ve şartsız, lâkayt* : *kayıtsız, nahak* : *haksız* gibi çeşitli örnekler verebiliriz.

Bazı örneklerde de Türkçeleştirmeden değil, daha çok yabancılaştırmadan söz etmek gerekir. *Devonî* : *devonik, iktisadî* : *ekonomik, Türkiyat* : *Türkoloji, içtimaiyat* : *sosyoloji* örneklerinde görüldüğü gibi *-î*'nin yerini *-ik, -iyat*'ın yerini *-loji* almıştır. Bu örneklerde batı kökenli ekler tercih edilmiştir.

Bazı örneklerde Arapça, Farsça kelimeler herhangi bir Türkçe kelimeyle değil de, bir ekle karşılanmıştır. Bu da ilgi çekici bir husustur. *Konsoloshane* : *konsolosluk, kütüphan* : *kitaplık, şartname* : *koşulluk* gibi örnekler verebiliriz.

İncelediğimiz Arapça, Farsça ön ve son eklerin içinde en çok kullanılanın nispet i'si olduğunu da belirtmek gerekir. *Abidevî* : *anıtsal, kamunî* : *yasal, barudî* : *barutsu, mimarî* : *mimarlık, iltihabî* : *iltihaplı, insanî* : *insanca, Arabî* : *Arapça, asrî* : *çağdaş, hamamî* : *hamamcı* gibi örnekleri incelersek nispet i'sinin ne kadar çok fonksiyonda kullanılan bir ek olduğunu görürüz. Nispet i'sine karşılık olarak önerilen Türkçe eklerin çokluğu da bu sebebe bağlıdır.

ARAPÇA VE FARŞA ÖN EKLERİN DİZİNİ

an-

Ancehlin Bilmezlikle (OTKK, 10)

Anilgiyap Arkadan, kendi yokken

(OTKK, 10)

Ankarip Yakında (OTKK, 10)

Ankastin Bile bile, bile isteye

(OTKK, 10)

Ansamimilkalb Özyürekten

(OTKK, 10)

ba-

bahusus Hele, özellikle,
üstelik (TS, 202)

Bahusus Hele, yalnız
(OTKK, 15)

bahusus özellikle, hele,
üstelik (ÖK, 17)

ber-

ber'mutad âdet üzere
(DIÜM, 40)

Berakis Tersine (OTKK, 20)
berceste Sağlam, seçilmiş,
seçme. (TS, 270)

berdevam Sürmekte olan,
sürüp giden. (TS, 270)

berdevam sürüp giden (ÖK,
18)

bergüzar Armağan, yadigâr
(TS, 271)

berhava Havaya verilmiş,
uçurulmuş, yararsız, boş. (TS, 272)

berhayat Canlı, yaşayan (TS,
272)

bermutat alışlageldiği gibi,
alışıldığı gibi (ÖK, 18)

bermutat Alışlagelen
biçimde. (TS, 272)

bertafsil mufassalca (DIÜM,
40)

bertaraf Bir yana, şöyle
dursun. (TS, 273)

bertaraf etmek gidermek,
ortadan kaldırmak (ÖK, 18)

Bervech Olarak, gibi (OTKK,
160)

Bervechi ati, bervechi zir
Aşağıda (OTKK, 19)

bervechi balâ yukarıdaki gibi
(DIÜM, 40)

bi't-tesir elektrik etkiyle
elektriklenmek (fiz.) (OÖTK,112)

biaynihi aynile (DIÜM, 40)

Bieyyihalin Herhalde
(OTKK, 22)

bifarz tutalım ki, sayalım ki,
diyelim ki, sözgelişi (ÖK, 19)

Bigayrihakkin Haksız yere,
istemiyerek (OTKK, 22)

Bigayrikastin İradesizce,
istemiyerek (OTKK, 22)

bihakkın adamakıllı, iyice
(ÖK, 18)

bihakkin hakikile (DIÜM,
40)

Bihakkin Hakkiyle (OTKK,
22)

Bihakkın Yerinde (OTKK,
ek, 2)

Bîkes Kimsesiz (OTKK, 22)

bil'akis

“Bil'akis, der'akap, ledelhâce” gibi

yabancı edatlarla yapılan kelimelerden
vazgeçmeliyiz. (TDGSE, 456)

bilâhara sonradan
(DIÜM,40)

bilahara sonunda, sonradan,
bundan sonra (ÖK, 19)

Bilâhare Sonra, sonradan
(OTKK, 22)

bilâhare Sonra, sonradan,
daha sonra, sonraları. (TS, 291)

Bilâkis Araçsız, doğrudan
doğruya (OTKK, 23)

bilakis tersine (ÖK, 19)

bilâkis Tersine olarak, tam
tersine, tersine, aksine. (TS, 291)

Bilbedahe Tasarsız,
hazırlanmadan (OTKK, 23)

bilcümle bütün (DB, 248)

Bilcümle Bütün (OTKK, 23)

bilcümle Bütün, hep...-in
hepsi. (TS, 291)

bilcümle bütün, -in tümü
(ÖK, 19)

Bilfarz Tatalım ki, diyelim ki
(OTKK, 23)

bilfarz Tatalım ki, sayalım
ki, söz gelişi, diyelim ki. (TS, 294)

bilfiil edimlice, edimli olarak,
gerçekten (ÖK, 19)

bilfiil İş olarak, iş edinerek,
gerçekten. (TS, 294)

bilhassa Hele, her şeyden
önce, başta, özellikle, en çok, mahsus.
(TS, 295)

bilhassa hususile (DIÜM, 40)

bilhassa özellikle (ÖK, 19)

bilhassa özellikle (ÖTS, 163)

bilhassa : özellikle (AS, 218)

Bilihtiyar Dileğiyle, isteğiyle
(OTKK, 23)

Bililtizam Bile bile, bile
isteye (OTKK, 23)

bililtizam bile bile, bilerek ve
isteyerek (ÖK, 19)

bililtizam Bile bile, bilerek
ve isteyerek. (TS, 295)

bilistifade yararlanarak (ÖK,
19)

bilistifade Yararlanarak. (TS,
297)

Biliştirak Ortaklaşa (OTKK,
23)

Bilittifak Oybirliğiyle,
elbirliğiyle (OTKK, 23)

bil-kimya kimyaca (kim.)
(OÖTK, 188)

Bilkülliye Büsbütün, bütün
bütüne (OTKK, 23)

bilmukabele 1. karşılık
olarak 2. ben de, size de (ÖK, 19)

bilmukabele 1. Karşılıklı
olarak, karşılık olarak. 2. (davranış
töresinde) Ben de, size de, sizlere de.
(TS, 299)

Bilmukabele Karşılık olarak
(OTKK, 122)

Bilmünasebe Sırası düşünce,
sırası gelince, sırasında, sıra

düşürerek, sırasını bularak, sırasını
getirerek (OTKK, 23)

bilmünasebe Sırası gelince,
sırası düşünce. (TS, 299)

Bilmüşahede Görerek
(OTKK, 23)

Bilmüvacehe Yüzyüze,
yüzleştirerek (OTKK, 23)

bilumum bütün (DB, 248)

bilumum bütün (ÖK, 19)

bilumum Bütün, hep, kamu,
...-in hepsi. (TS, 299)

bilumum : bütün (AS, 218)

bilvasıta (birinin) aracılığı
ile, araçla; doğrudan doğruya
olmayarak, dolaylı. (TS, 299)

Bilvasıta Araçlı, araçla (OTKK, 23)

bilvasıta dolaylı (ÖTS, 163)

bilvasıta vasıtalı (DIÜM, 40)

binefsihi, tav'ı kendiliğinden:
Başka şeylerin etkisi altında
kalmaksızın kendi kendine oluşan.
(ETS, 91)

binnetice Sonuç olarak,
nihayet. (TS, 301)

Binnetice Sonunda, sonucun,
sonucunda (OTKK, ek, 2)

bittabi doğal olarak (ÖK, 19)

bittabi Doğal olarak, tabiatı
ile, tabîî, elbette. (TS, 316)

bittabi Hepimiz o asil
konuşma dilini elde etmeğe
çalışıyoruz ama bittabi kolay iş değil.
(A, 106)

Bittasmim Kurarak (OTKK,
24)

bi-t-te'sir hâsıl etmek
indüklemek (fiz.) (OÖTK, 154)

bizatihi kendi(liği)nden
(DIÜM, 40)

Bizatihi Kendiliğinden
(OTKK, 24)

bizatihi Kendiliğinden,
kendinden, özünden, kendisi. (TS,
318)

bizatihi kendisi,
kendiliğinden. (ÖK, 19)

Bizzarure İster istemez	Müteharrik bizatihi Kendi
(OTKK, 24)	işler (OTKK, 64)
bizzat kendi (DB, 248)	ömrübillâh Şimdiye değin
bizzat kendi (TDGSE, 465)	veya hiçbir vakit. (TS, 1728)
bizzat Kendi, kendisi, şahsen.	tenasül-i binefsihî
(TS, 318)	kendiliğinden türeme (biy.) (OÖTK,
bizzat kendisi (DIÜM, 40)	180)
bizzat kendisi. (ÖK, 19)	teneffüs-i bi'l-havâ havalı
bizzat hazır bulunma	solunum (bot.) (OÖTK, 137)
kendinin bulunması: Sanığın savcılıkta	teneffüs-i bi'l-hava
ya da yargılıkta kendisinin bulunması.	havaylasolunum (bot.) (OÖTK, 137)
(CYTS, 42)	tesmiye binnakis karşıtlama:
Bizzat, binnefis Kendi,	Bir yargıyı karşıt anlamda kullanma.
kendisi (OTKK, 24)	(DDTS, 101)
ceryân-ı bi-t-tesir	
indüksiyon akımı (fiz.) (OÖTK, 155)	
gayr-i müteayyiş-i bilhavâ	
havasızyaşar (biy.) (OÖTK, 137)	
Mingayri kasdin, bigayri	
kasdin İstemiyerek, irdesizce	
(OTKK, 120)	
müteayyiş-i bi'l-hava	
havaylayaşantı (biy.) (OÖTK, 138)	

beyhude <Far. bi- hude, 1.
boşuna 2. yararsız, anlamsız (TS, 280)

beyhude faydasız (DIÜM,
40)

beynamaz <Far. bi-namaz,
namazsız, namaz kılmayan (TS, 282)

beynamaz namazsız (DIÜM,
40)

bi- (I) 1. -sız, -siz, -maz 2.
ile, için (ÖK, 18)

Bi- -sız (OTKK, 22)

bîaman Hoşgörüsüz,
amansız, gaddar, zalim. (TS, 287)

Biârâm Durup dinlenmiyen
(OTKK, 22)

Biarü hayâ Arsız sıyrık
(OTKK, 22)

bîbaht Bahtsız, kadersiz, kötü
talihli. (TS, 288)

bîbehre Payı olmayan, pay
almamış. (TS, 288)

Bîçare Çaresiz, zavallı

(OTKK, 22)

bîçare Çaresiz. (TS, 290)

bîçare umarsız (ÖK, 18)

Bidar Uyanık (OTKK, 22)

bîdar Uyanık, uyumayan.

(TS, 290)

Bigâh Vakitsiz (OTKK, 22)

bigâne 1. ilgisiz 2. yabancı

(ÖK, 18)

Bigâne Kayıtsız (OTKK, ek,

2)

bigâne Yabancı, ilgisiz. (TS,

290)

Bigâne Yabancı, yad (OTKK,

22)

Bigünah Suçsuz (OTKK, 22)

bîgünah Suçsuz, günahsız.

(TS, 290)

Bigünâh, masum Arı, suçsuz

(OTKK, 116)

bihaber 1. salıksız 2. bilgisiz
(ÖK, 18)

bîhaber Habersiz, bilgisiz.
(TS, 290)

Bîhaddü pâyân Uçsuz
buçsuz, uçsuz bucaksız, tükenmez
(OTKK, 22)

Bîhemta Benzersiz (OTKK,
69)

Bîhengâm Vakitsiz (OTKK,
22)

Bihude Boş, faydasız
(OTKK, 22)

Bîhude Boşyere, yokyere,
boşuna (OTKK, ek, 2)

bihuş kendinden geçmiş
(DİÜM, 40)

Bihuş Sersemlemiş, baygın
(OTKK, 22)

bîhuş Şaşkın, sersem, aklı
başında olmayan, deli. (TS, 290)

Bîhuzur Dirliksiz, yadırgan
(OTKK, ek, 2)

Bîhuzur Rahatsız (OTKK,
22)

Bîhüner Hünersiz (OTKK,
22)

bîilâç İlâçsız, çaresiz,
umutsuz. (TS, 290)

Bîkarar Kararsız, kalımsız,
rahatsız (OTKK, 22)

bîkarar Kararsız, tereddütlü
(TS, 290)

Bîkeran Sonsuz, sınırsız
(OTKK, 22)

Bîkes Kimsesiz (OTKK, 22)
bîkes Kimsesiz. (TS, 290)

bilüzum lüzumsuz (DİÜM,
40)

Bîmağz Beyinsiz (OTKK, 23)

Bîmânâ Yavan, anlamsız
(OTKK, 23)

Bîmar Hasta (OTKK, 23)

Bîmecal Bitkin (OTKK, 23)

Bîmuhabâ Çekinmez
(OTKK, 23)

Bipayan Tükenmez (OTKK,
24)

bîperva 1. çekinmez,
sakinmaz 2. korkusuz 3. be.

Çekinmeden, korkmadan (ÖK, 19)

bîperva 1. Çekinmez,
sakinmaz, korkusuz, gözü pek. 2.
Çekinmeden, korkmadan. (TS, 302)

Biperva Çekinmez (OTKK,
24)

Biperva Çekinsiz (OTKK,
135)

biruh cansız (DIÜM, 40)
bişekil şekilsiz (kim.)
(OÖTK, 285)

Bitap Bitkin (OTKK, 24)
bitap bitkin, yorgun argın
(ÖK, 19)

bîtap Bitkin, yorgun. (TS,
313)

bitaraf tarafsız (DIÜM, 40)
Bitaraf Tarafsız, nötür
(OTKK, 148)

bîtaraf Yansız, tarafsız. (TS,
313)

bitaraf : tarafsız (AS, 218)

bitaraf yansız, yan tutmayan
(ÖK, 19)

Bitarafane Bitarafça,
tarafsızca (DB, 108)

bitaraflığın şüpheye düşmesi
yansızlıkta kuşkuya düşme: Yargıcın
dönerimini gerektirecek kertede
yansızlığın kuşku uyandırması.

(CYTS, 58)

Bitaraflık Nötürlük (OTKK,
148)

bitaraflık yansızlık (ÖK, 19)

bitaraflık yansızlık:
Yargıcın, çözümlediği uyuşmazlıkla
ilgili bütün işlemlerde, davalı ve
davacılarından herhangi birine karşı yan
tutmaması durumu. (CYTS, 58)

bitaraflık : tarafsızlık (AS,
218)

Bîvaye Sığınaksız (OTKK,
24)

bîvefa Sevgisine bağı

olmayan, vefasız. (TS, 316)

bîvefa vefasız

bî-vefa (vefasız) örneğinde olduğı

gibi Farsça bî- ön eki, son ek olan –sız

ekiyle karşılanmıştır. (TSTYY, 39)

Bîzar Bezgin (OTKK, 24)

bizar bezmiş, bıkmış, tedirgin

(ÖK, 19)

bîzar Tedirgin, bezmiş,

usanmış, bezginlik getirmiş. (TS, 318)

bizar olmak bezmek, bıkmak

(ÖK, 19)

bî-zeneb kuyruzsuzlar (zool.)

(OÖTK, 203)

bilâ-

19)	bila- (önek) –siz, -sız (ÖK,	Bilâfasıla Arasız, artsız arasız (OTKK, 22)
40)	Bilâ -sız, -sızın (OTKK, 22) bilâ fütur fütursuzca (DIÜM,	Bilâistisna Ayrasız (OTKK, 23) Bilâistisna Ayrasız (OTKK, 46)
	bilâ ihtiyar istemeksizin (DIÜM, 40)	bilâistisna ayrıksız (ÖK, 19) bilâistisna İstisnasız, ayrıksız, ayırım yapılmadan. (TS, 291)
248)	bilâ istisna ayrıksız (DB,	bilâkaydüşart Kayıtsız ve şartsız olarak, herhangi bir kısıtlama olmaksızın. (TS, 291)
	bilâ kayd ü şart : kayıtsız şartsız (AS, 218)	bilâvasıta dolaysız (ÖTS,
	bilâ kaydü şart kayıtsız şartsız (DB, 248)	163)
	bilâ merhamet merhametsizce (DIÜM, 40)	bilavasıta dolaysız, doğrudan doğruya (ÖK, 19)
	bilâ mezuniyet ve mazeret özürsüz ve izinsiz (DB, 248)	bilâvasıta Vasıtasız, araçsız, aracısız, dolaysız, doğrudan doğruya. (TS, 291)
	bilâ numara numarasız (DIÜM, 40)	müteayyiş-i bilâ havâ havasızyaşantı (biy.) (OÖTK, 137)
	bilâ perva pervasızca (DIÜM, 40)	

ezber (Far. ez-ber “göğüsten”) 1. Bir metni veya bir sözü eksiksiz tekrarlayabilecek biçimde akılda tutma. 2. Ezberleme ve akılda tutma yeteneği. 3. esk. Ezber edilecek ders. (TS, 751)

ezberci Dersini veya herhangi bir konuyu anlayarak değil de, kelime kelime hafızasında tutan (kimse). (TS, 751)

ezbercilik Ezberci olma durumu. (TS, 751)

ezberden Ezberlenmiş biçimde, ezbere. (TS, 751)

ezbere 1. Ezberleyerek, bir yerden okumayarak, bir yere bakmayarak. 2. mec. Aslını, gerçeğini anlamadan, bilmeden, düşünmeden, incelemeyen. (TS, 751)

ezberinde Belleğinde. (TS, 751)

ezberleme Ezberlemek işi. (TS, 751)

ezberlemek Bir şeyi olduğu gibi akılda tutmak, ezber etmek. (TS, 751)

ezberlenme Ezberlemek işi yapılmak. (TS, 751)

ezberlenme Ezberlenmek işi. (TS, 751)

ezberletme Ezberlemesini sağlamak. (TS, 751)

ezberletme Ezberletme işi.

(TS, 751)

ezberleyiş Ezberlemek işi veya biçimi. (TS, 751)

ezcümle 1. başlıca 2. örnek olarak (ÖK, 29)

ezcümle 1. Başlıca, belli başlı olarak, esaslı olarak. 3. esk. Örnek olarak. (TS, 751)

ezkaza Kaza ile, yanlışlıkla, rastgele. (TS, 753)

ezkaza yanlışlıkla (ÖK, 29)

filhakika - (DIÜM, 41)

Filhakika Gerçekten (OTKK,
50)

filhakika gerçekten, doğrusu
(ÖK, 30)

filhakika Gerçekten,
doğrusu, hakikaten. (TS, 787)

filvaki gerçekte, gerçekten
(ÖK, 30)

filvaki Gerçekte, gerçekten,
vakıa. (TS, 788)

filvaki her ne kadar,
bakılacak olursa (DIÜM, 41)

fisebilillâh Hiçbir karşılık
beklemeden. (TS, 790)

Tefennün-fil-ibare

Çeşitleme: Bir defa söylenmiş bir sözü
tekrarlamak gerekince, genelemeden
(tekrardan) kaçınmak için onu başka
bir şekle sokma. (ESSTS, 29)

Lâahlâkî Dışahlâksal (OTKK, 109)	lâedri 1. Yazarı bilinmeyen, anonim. 2. fel. esk. Bilinemezci. (TS, 1446)
Lâahlâkî Dışahlaksal (OTKK, 6)	laedriye (fels.)
Lâakal En az, en azından, hiç olmazsa (OTKK, 109)	bilinmezcilik. (ÖK, 53)
lâakal En azından, hiç olmazsa. (TS, 1445)	lâedriye bilinmezcilik: 1- Bilginin saltık ve güvenilir olmadığını ileri süren türlü öğretilere verilen genel ad. 2- Dinsel ve fizikötesi konularda kuşkucu bir düşüncenin belirtilerini taşıyan felsefe görüşü. (ETS, 31)
Lâalettayin Gelişi güzel, kim olursa, ne olursa (OTKK, 109)	lâedriye bilinmezcilik
lâankal enaz (DB, 248)	Batıdan gelen ve -izm ekini taşıyan felsefe kavramlarını da yalnızca -lık ekiyle değil, -cılık biçiminde birleşik bir ekle karşılamaktayız: bilinmezcilik (Fr. Agnosticisme, Osm. lâedriye)... (TSTYY, 164)
Lâcerem Besbelli (OTKK, 109)	
lâdinî Din dışı. (TS, 1446)	
lâdinî din ile alâkasız, lâik (DIÛM, 42)	
ladini dindışı (ÖK, 53)	
Lâdinî Dışdinsel (OTKK, 109)	
Lâdinî Dışdinsel (OTKK, 36)	la-icabiye yadgerekcilik: Neden veya sonucun birbirini izlemesinde kesin bir zorunluk

olmadığını; yenilik, bağımsızlık ve şans gibi etmenlerin de neden sonuç bağıntısı kadar olaylar arasındaki ilişkiyi belirlediğini ileri süren, bu bakımdan gerekirciliğin karşıtı olan öğreti. (ETS, 160)

Lâkayd Aldırışsız, kayıtsız (OTKK, 110)

lâkaydî aldırılmazlık –mazlık (-mezlik) Cumhuriyetten sonra birçok doğu kökenli soyut kelimeyi karşılamak amacıyla –maz ve –lık bir araya getirilmiştir. ‘lâkaydî’ aldırılmazlık... (TSTYY, 125)

lakaydi aldırılmazlık, aldırışsızlık, ilgisizlik (ÖK, 53)

lâkaydî Aldırılmazlık, ilgisizlik, umursamazlık, kayıtsızlık. (TS, 1450)

lâkaydî ilgisizlik (ÖTS, 173)

lakayt aldırılmaz, aldırışsız, ilgisiz (ÖK, 53)

lâkayt İlgisiz, aldırılmaz, umursamaz, kayıtsız. (TS, 1450)

lâkaytlık Lâkayt olma durumu. (TS, 1450)

lâlettayin Ayırt etmeksizin, gelişigüzel, özensiz, rasgele. (TS, 1451)

lâmekân 1. Mekânı olmayan, mekânsız (Allah’ın sıfatlarından). 2. Yersiz yurtsuz, belli bir adresi olmayan. (TS, 1452)

Lâmekân Orunsuz, yersiz (OTKK, 109)

lâmekân takımı Yersiz yurtsuz, adresi belirsiz kişiler topluluğu. (TS, 1452)

Lâyemut Kalız, ölmez (OTKK, 109)

Lâyenkatı Ara vermeksizin, aralıksız, ardı arası kesilmeden, bidüziye, boyunca, aramsız (OTKK, 109)

Lâyetecezza Bölünmez (OTKK, 109)

lâyetezelzel sarsılmaz (DIÜM, 42)

Lâyuad Sayılmaz (OTKK,
109)

Lâyüfna Yokalmaz (OTKK,
109)

lâyuhiti Hata işlemeyen,
yanlış yapmayan. (TS, 1457)

Lâyuhiti Yanılmaz (OTKK,
109)

Lâyüsel Sorgusuz, sorulmaz
(OTKK, 109)

Lâyutak Çekilmez,
dayanılmaz (OTKK, 109)

Maada Başka (OTKK, 111)	macera 1. Baştan geçen
maada -den başka (ÖK, 54)	ilginç olay veya olaylar zinciri,
maada esk. -den başka,	serüven, sergüzeşt, avantür. 2. mec.
gayri. (TS, 1477)	Hiç olmayacak gibi görünen iş. (TS,
Mabaad Sonra, sonraki	1478)
(OTKK, 103)	macera serüven (ÖTS, 173)
mabeyinci tar. Osmanlı	macera serüven: Düşsel
devletinde padişahların dışarıyla olan	olayları konu alan masal türü. (HBTS,
ilişkilerine bakan, buyruklarını	85)
ilgililere bildiren, bazı kişilerin	macera baladı serüven
dileklerini kendisini kendisine ileten	baladı: Toplumla doğrudan doğruya
görevli. (TS, 1478)	ilgili olmayan acıklı bir serüveni
mabeyincilik Mabeyincinin	anlatan balad. (HBTS, 85)
görevi. (TS, 1478)	Macera, sergüzeşt Serüven
Mabeyn Ara, aralık (OTKK,	(OTKK, 112)
111)	maceracı İlginç ve tehlikeli
mabeyn esk. 1. Ara. 2. Tar.	olayları göze alan, maceraperest. (TS,
Eski konaklarda harem ile selâmlık	1478)
arasındaki daire. 3. tar. Padişah sarayı.	maceracılık Serüvencilik.
4. mec. İki kişi arasındaki soğukluk.	(TS, 1478)
(TS, 1478)	

maceralı Serüvenli, heyecan
veren, karmaşık, olağandışı. (TS,
1478)

maceraperest serüvenci
(ÖTS, 173)

maceraperest Serüvenci,
maceracı. (TS, 1478)

macerasız Serüvensiz,
heyecan vermeyen, basit, sıradan. (TS,
1478)

mafevk esk. 1. Üst, aşamada
bulunan. 2. Üst, yukarı. (TS, 1482)

mafevk üst orun:
Aralarındaki aşamalara göre daha
yetkili ve geniş görevli yargılığa
verilen ad. (CYTS, 56)

mafevk : üst (AS, 225)

mafiş (Ar. ma fihi şey) 1.
Yok, kalmadı. 2. Bir çeşit yumurtalı ve
hafif hamur tatlısı. (TS, 1482)

makabil esk. (bir şeyin)
Öncesi, geçmiş. (TS, 1490)

Makabl Önceki, geçen
(OTKK, 103)

makable şamil olmak : geriye
yürümek (AS, 225)

makabline şamil öncesini
kapsayan (ÖK, 55)

makabline şamil Önceyi
kapsayan. (TS, 1490)

mamafih bununla birlikte
(ÖK, 55)

mamelek esk. (birinin veya
tüzel kişinin) Olanca malı, her nesi
varsa, varı yoğu, mal varlığı. (TS,
1498)

Mamelek Nesi varsa, varı
yoğu (OTKK, 115)

min-

havf-i min-el-mâ sukorkusu

(bot.) (OÖTK, 280)

min-el merkez-il arz

yermerkezli: Yer merkezine göre

kurulan, düzenlenen ya da ölçülen.

(GBTS)

min-el-merkez-üs şems

günmerkezli: Güneş merkezine bağlı

olan. (GBTS, 47)

min-el-merkez-üş-şems güz

özekli, gün merkezli (astr.) (OÖTK,

134)

asgar-ı nâmütenâhî sonsuz- küçük (mat.) (OÖTK, 275)	Nabedid olmak Kaybolmak, görünmez olmak, gözden kaybolmak (OTKK, 130)
asgar-nâmütenâhî eksi sonsuz (mat.) (OÖTK, 102)	Nabehengâm Sırasız, vakıtsız (OTKK, 130)
Çar naçar İster istemez (OTKK, 131)	Nabekâr Boş, haylaz (OTKK, 130)
Çar naçar İster istemez, çaresiz (OTKK, 32)	Nabemahal Yersiz (OTKK, 131)
fezâ-yi nâmütenahi sonsuz uzay: İstenilen her uzaklığın daha ötesine gidebilen sonu olmayan uzay. (GBTS, 92)	Nabit olmak Bitmek (OTKK, 131)
Hâh nâhâh İster istemez (OTKK, 58)	naçar 1. Çaresi olmayan, çaresiz. 2. zavallı, düşkün. (TS, 1623)
hesâb-ı asgar-ı nâmütenâhî infinitesimal hesap (mat.) (OÖTK, 155)	Naçar Çaresiz (OTKK, 131) naçar umarsız (ÖK, 66) naçiz değersiz (ÖK, 66) naçiz Değersiz, önemsiz. (TS, 1623)
Mahsûs ve namahsûs Belli belirsiz (OTKK, 114)	naçizane Çok küçük, önemsiz bir şey olarak. (TS, 1623)
Nabeca Yersiz (OTKK, 130)	naçizane önemsiz, değersiz (olarak) (ÖK, 66)

nadan esk. 1. Bilgisiz, cahil.
2. mec. Nobran, kaba, kötü. (TS,
1623)

nadanca Nadan davranışına
benzer bir tarzda. (TS, 1623)

nadide 1. görülmemiş, az
görülen 2. çok değerli (ÖK, 66)

Nadide Az bulunur, az
görünür (OTKK, 131)

nadide Az görülür,
görülmedik, seyrek görülen, çok
değerli. (TS, 1624)

Naehl Beceriksiz (OTKK,
131)

Nagâh Ansızın, apansızın
(OTKK, 51)

nahak 1. Haksız, gereksiz. 2.
Boşuna, boş yere. (TS, 1625)

nahak yere Haksız, gereksiz
olarak, boş yere, boşuna. (TS, 1625)

Nahemvar Yolsuz, uygunsuz
(OTKK, 131)

nahoş Hoş olmayan, hoş
gitmeyen, kötü, çirkin. (TS, 1625)

nahoş hoşdeğil, sevimsiz
(DIÜM, 43)

Nalâyık Yaraşmaz,
yaraşksız, yakışmaz, yakışksız
(OTKK, 131)

Namağlûb Yenilmez (OTKK,
131)

namağlup Mağlup olmamış,
hiçbir yenilgi almamış. (TS, 1629)

namağlup yenilmemiş,
yenilmez, yenilmeyen (ÖK, 66)

Namahdud Uçsuz, bucaksız,
sınırsız (OTKK, 131)

namahdut sınırsız (ÖK, 66)

namahrem 1.
Evlenmelerinde yasa bakımından
sakınca olmayan (kadın ve erkek). 2.
Yabancı, el. (TS, 1629)

namahremlik Namahrem
olma durumu. (TS, 1629)

Namer'i Görünmez (OTKK,
131)

Namerd Alçak (OTKK, 131)

namert Korkak, alçak, mert olmayan. (TS, 1629)	Namütenahi Sonsuz (OTKK, 131)
namertçe Korkakça, mert olmayan bir biçimde. (TS, 1630)	namütenahi sonsuz (ÖTS, 179)
namertlik Alçaklık, korkaklık. (TS, 1630)	namütenahi sonsuz, bitimsiz (DIÜM, 43)
namevcut Mevcut olmayan, bulunmayan, yok. (TS, 1630)	namütenahi Sonsuz, ucu bucığı olmayan. (TS, 1630)
Namizaç Keyifsiz (OTKK, 131)	namütenahilik Sonsuz olma durumu. (TS, 1631)
Namubarek Kutsuz (OTKK, 131)	nâmütenâhiyet sonsuzluk (mat.) (OÖTK, 275)
Namûnasib Yakışksız (OTKK, 131)	Namuvafık Uygunsuz (OTKK, 131)
namûnasip Uygunsuz. (TS, 1630)	Napâk Pis, kirli (OTKK, 131)
Namûsaid Elverişsiz (OTKK, 131)	Napuhte Ham, çiğ, pişmemiş (OTKK, 131)
namûsait elverişsiz (ÖK, 66)	Nasavab Yanlış (OTKK, 131)
namûsait müsaadesiz, uygunsuz (DIÜM, 43)	Nasaz Bozuk, düzensiz (OTKK, 131)
namûsait Uygun olmayan, elverişsiz. (TS, 1630)	Naşekib Sabırsız (OTKK, 131)
namütenahi sonsuz (ÖK, 66)	

Naşinide İşidilmemiş,

Duyulmadık (OTKK, 132)

natamamiyet hissi eksiklik

duygusu: Toplumsal koşulların kişinin

üstünlük elde etme güdüsü için

elverişli olmadığı durumlarda gelişen

bir tür aşağılık duygusu. (ETS, 61)

Natüvan Halsiz (OTKK, 131)

Naümid Umutsuz (OTKK,

159)

Naümit Umutsuz (OTKK,

131)

nebekâr esk. 1. Yararsız, işe

yaramaz. 2. Serseri, haylaz, avare,

işsiz. (TS, 1623)

zâid nâmütenâhî artı sonsuz

(mat.) (OÖTK, 20)

Elgavil, Zat-ül Kursî
Andromeda: Bir takımyıldızın adı.
(GBTS, 5)

mevciye-i zât-üş-
şubeteyn iki-kollu talkım (bot.)
(OÖTK, 151)

Zât-ül- kürsî Koltuk
(astr.) (OÖTK, 192)

zât-ül-batneyn iki-
karınlı (biy.) (OÖTK, 151)

zât-ül-ercül-ür-re'siye
kafadanbacaklılar (zool.) (OÖTK,
162)

zât-ül-erc-ül-batniye
karındanbacaklılar (zool.)
(OÖTK, 172)

zat-ül-ercül-üc-cezriye
kökayaklılar (kökbacaklılar)
(zool.) (OÖTK, 195)

zat-ül-ercül-üc-cezriye
kökbacaklılar: Tek ya da birçok
çekirdekli, çoğunlukla çıplak,

seyrek olarak bir kabuk taşıyan, yalancı
ayaklarla yer değiştiren, amipleri,
günsüleri, deliklileri ve ışınlıları içine alan
birgözel hayvanlar sınıfı. (ABTS, 92)

zât-ül-ercül-ül-mafsaliye
eklembacaklılar (zool.) (OÖTK, 101)

zât-ül-ercül-ül-mafsaliye
eklembacaklılar: Sert bir kitinle örtülü
vücutları iki yanlı bakışık ayakları eklemli
olup, böcekler örümcekler, kabuklular ve
çokayaklılar gibi asalakbilim yönünden
pek önemli sınıfları içine alan omurgasızlar
kökü. (ABTS, 55)

zât-ül-ercül-ül-mikzafiye
kürekayaklılar: Balıklarda ve omurgasız
öbür su hayvanlarında asalak yaşayan, ufak
boy lu kabuklular takımı. (ABTS, 98)

zat-ül-ercül-ür-re'siye
kafadanbacaklılar: Baş bölgesinde sert bir
gagası ve bunun yumuşakçalar sınıfı.
(ABTS, 76)

zatülfilkateyn iki

çenekliler –lılar, belli özellikleri

taşıyan grup adı yapar: ... iki

çenekliler (zatülfilkateyn)..

(TSTYY, 112)

zat-ül-filkateyn iki-

çenekliler (bot.) (OÖTK, 150)

zat-ül-ilkah-ı hafiye-i

hücreviye bir gözeli sporlu

bitkiler, bir hücreli sporlu bitkiler

(hücrel çiçeksizler) (bot.)

(OÖTK, 42)

zat-ül-Kürsî Andromet

(astr.) (OÖTK, 15)

Zatülkürsî astr. Altı

kardeş takım yıldızı. (TS, 2501)

zat-ül-sukabât-ı gayr-i

muşa'ara matraporlar (zool.)

(OÖTK, 214)

zât-ür-re'seyn ikibaşlı

(biy.) (OÖTK, 150)

zatüzzevc kocalı (DIÜM,

44)

zi-

zihayat canlı (biy.) (OÖTK,
57)

zikıymet Değerli, kıymetli.
(TS, 2514)

Zikudret Erkmen (OTKK,
103)

zilhicce ay takviminin on
ikinci ayı, kurban ayı. (TS, 2515)

zilkade Ay takviminin on
birinci ayı. (TS, 2515)

zilyed elsaħibi (DIÜM, 44)

zilyet Sahibi kendisi olsun
olmasın bir malı kullanmakta olan,
elinde tutan kimse, eldeci. (TS, 2515)

zilyetlik Bir malı kullanmakta
olma durumu. (TS, 2515)

zilyetlik elmenlik: Taşınır ya
da taşınmaz bir malı elinde tutma.
(CYTS, 31)

ziruh canlı (DIÜM, 44)

dessâm-ı zu-selaset-üş-şerafe
kapacık (üçlü) (biy.) (OÖTK, 166)

hâle-i zû-zeneb
kuyrukluyıldız aylası: Kuyruklu
yıldızın başını saran, hızla
genişleyerek yayılan halka görünüşlü
aydınlık. (GBTS, 67)

haşerat-ı zül-cenah kanatlı
böcekler: Doğuşta kanatlı olan
böcekler topluluğu. (ABTS, 77)

ke's-i zul-vüreykat-ı
müttehide birleşik çanakyaprak
(bot.) (OÖTK, 44)

kevkeb-i zû-zeneb
kuyrukluyıldız: Zaman zaman
göğümüzü ziyaret eden, parlakça,
bulutumsu yapıda, bir başı bir ya da
birkaç kuyruğu olan gökcismi. (GBTS,
67)

keysu-i zû-zeneb
kuyrukluyıldız saç: Kuyruklu yıldız

çekirdeğini saran ışıklı
gazyuvarı. (GBTS, 68)

nüve-i zû-zeneb
kuyrukluyıldız çekirdeği: Kuyruklu
yıldız başının ortasında yıldıza
benzeyen parlak nokta. (GBTS, 68)

res'i zû-zeneb kuyrukluyıldız
başı: Kuyruklu yıldızın başı gibi
görünen, önde giden yuvarlak parçası.
(GBTS, 67)

sediye-i zu-l-zafir, muzallafe
toynaklılar (zool.) (OÖTK, 298)
zu'l mısraayn
yassisolungaçlılar (zool.) (OÖTK,
322)

zu'l-sakabe denizhıyarı,
deniz solucanı (zool.) (OÖTK, 79)

zu-erbaa't-ül-vücu
dört yüzlü (mat.) (OÖTK, 95)

zu-erbaat-ül-adlâ' dörtgen
(mat.) (OÖTK, 95)

zuhudûd-ı kesîre çok üyeli,
çok terimli (mat.) (OÖTK, 70)

zu-l-cenah-ı mücelled abalı
memeliler (zool.) (OÖTK, 1)

zul-cenb-i sabih
yanyüzergiller (zool.) (OÖTK, 319)

z-ul-efvâh-ı cenbiye fasîlesi
köpekbalıkları (zool.) (OÖTK, 196)

zû-selâset-üş-şeref üçlü
kapacık (biy.) (OÖTK, 308)

zû-zeneb kuyruklyıldız
kuyruğu: Kuyruklyıldızın başından
geriye doğru (Güneş'in karşı yanı)
uzayan, gittikçe yaygınlaşan, Güneş
ışığıyla aydınlanmış, kuyruğa
benzeyen gaz bulutu. (GBTS, 68)

zû-zeneb-i müheddeb
püskülkuyruklular: Vücutları iki üç
tüysü uzantıyla sonuçlanan, kanatsız,
ince, yumuşak böcekler takımı.
(ABTS, 116)

zûl- ehdaḥ kirpikliler (zool.)
(OÖTK, 190)

zûlcelâl din b. Tanrı. (TS,
2522)

zûlcenaheyn çiftkanathılar,
sinekler (zool.) (OÖTK, 67)

zûl-cenaheyn çiftkanathılar:
Tam başkalaşma gösteren ve gelişkin
bir çift kanadından başka, denge
sağlayıcı bir çift kanadı daha bulunan,
ağız yapısı emici, yalayıcı yada
sokucu nitelikte böcekler dizisi.
(ABTS, 44)

zûlcenaheyn ikikanathı
(DIÜM, 44)

zûl-cenah-ı mücellid
kulağakaçanlar: Yarıbaşkalaşım
gösteren ve genellikle hayvansal
maddelerle beslenen, seyrek olarak
otçul, gececi, kemirici, kısa kanatlı
böcekler takımı. (ABTS, 94)

zûl-cenb-i sabih
yanyüzergiller: Asalakbilimde,
yapraksolucan arakonakçısı türleri
dolayısıyla adı geçen, yaygın, vücudu

bakışsımsız, kemiklibalıklar familyası.
(ABTS, 145)

zül-cinseyn iki-eşeyli (bot.)
(OÖTK, 151)

zül-ehdâb-ı gayr-ı
mütecânise değişikkirpikliler: Ağız
çevresini örten kirpikler, vücudun
başka bölgesindekilere göre daha uzun
olan ve birçok türü insanlarda sindirim
aygıtı asalağı olarak yaşayan
haşlamlılar takımı. (ABTS, 48)

zül-ehdâb-ı kâmile
tümkirpikliler: Birçok türü evcil
hayvanların sindirim aygıtında
yaşayan ve çoğunlukla vücudu
birbirine eşit boyda kirpiklerle kaplı
bulunan haşlamlılar topluluğu. (ABTS,
138)

zül-ehdâb-ı muhîtiye
çevrekirpikliler: Asalak yaşama uymuş
türleri görülmekle birlikte ne
hekimliği, ne veterinerliği, ne de
tarımsal bitki sağlığını ilgilendiren ve

yalnız ağız çevreleri bir sıra kirpik
taşıyan haşlamlılar takımı. (ABTS, 43)

zül-ehdâb-ı tahtânî kirpiksiz
haşlamlılar: Karın bölgesindeki kalın
tüycükler dışında hemen hiç kirpik
taşımayan ve yalnız deniz
omurgasızlarında asalaklanan
haşlamlılar takımı. (ABTS, 90)

zülfem-ül-müstedîr
yuvarlakağızlılar (zool.) (OÖTK, 333)

zül-galsamat-ül-musaffaha
yassısolungaçlılar: Yapıları
çoğunlukla bakışık, kavkıları iki yan
parçaya ayrılmış yumuşaklar sınıfı.
(ABTS, 147)

zül-hasale havuzlular (bot.)
(OÖTK, 138)

zû-l-hudûd-ı kesîre homogeb
çokterimliler (OÖTK, 142)

Zülkafiyeten İki uyaklı:
Dizeleri ikişer uyaklı olarak düzülmüş
koşuk. (ESSTS, 58)

zül-karn-ı müsaffah
düzlemduyargalar: Duyargalarının son

eklemi yaprağımsı bir görünüşte olan
ve bokböceği, altınbaşak, mayısböceği
gibi çok tanınmış türleri de içine alan
kınkanatlılar familyası. (ABTS, 53)

Zülkavâfi Çok uyaklı:

Dizeleri ikiden artık uyaklı olarak
düzülmüş koşuk. (ESSTS, 31)

züllevahik kamçılılar (zool.)

(OÖTK, 164)

züllevahik kamçılılar: Bir ya

da birkaç kamçılı olup, değişik yapı ve
yaşama özelliği gösteren birgözeli
hayvanlar sınıfı. (ABTS, 77)

zülmaîşeyn iki-yaşayışlı

(biy.) (OÖTK, 152)

zûlmimas sifonlular (zool.)

(OÖTK, 270)

zû-semâniyet-ül-vücûh

sekizyüzlü (mat.) (OÖTK, 264)

zûş-şekleyn iki-şekilli (kim.)

(OÖTK, 152)

zû-z-zeneb kuyruklyıldız

(astr.) (OÖTK, 202)

**ARAPÇA-FARSÇA ÖN EK İŞLEVİ GÖREN KELİMELEİN
DİZİNİ**

adem

Adem -sızlık, -mazlık (OTKK, 4)	adem-i merkeziyetçi idare yerinden yönetim: Eğitim programlarını yerel gereksinimlere uydurmada yerel makamlara, okul yöneticilerine ve öğretmenlere özgürlük tanıyan yönetim biçimi. (ETS, 165)
Ademi emniyet Güvensizlik, yadgüven (OTKK, 40)	
ademi iktidar iktidarsızlık, kudretsizlik (DIÜM, 39)	
Ademi imkân İmkânsızlık (OTKK, 91)	adem-i merkeziyetçilik özeksizleştirim: 1. Nüfusun, işleyim ve tecim etkinliklerinin, ekin kuruluşlarının, yığılmış bulundukları özeğin dışında yerleşmelerini amaçlayan ve bunu özendiren dizgeli yönelti. 2. Kişilerin, bir kentin özeğinden çevresindeki kesimlere ya da yörekentlere görüp yerleşmeleri. (KBTS, 94)
ademi imkân olanaksızlık (ÖTS, 161)	
Ademi imtizaç Birleşmezlik, geçinemelik (OTKK, 92)	
Ademi itilâf Uyuşmazlık, anlaşmazlık (OTKK, 102)	
Ademi kifayet Yetmezlik (OTKK, 104)	
adem-i levn akçınlık (biy.) (OÖTK, 5)	ademi müdahale müdahalesizlik, müdahale etmeme (DIÜM, 39)
adem-i merkeziyet Yerinden yönetim. (TS, 24)	ademi müsaade müsadesizlik (DIÜM, 39)

Ademi mutabakat	Ademiimkân İmkânsızlık
Uyuşmazlık (OTKK, 123)	(OTKK, 55)
Ademi mutabakat	Ademimevcudiyet Yokluk
Yerindesizlik: Kullanılan kelimelerin, deyimlerin yerinde olmaması hali.	(OTKK, 119)
(ESSTS, 125)	mahalli idare, adem-i merkeziyet yerinden yönetim: 1- Yürütme erkinin belli ölçülerle özeysel yönetim ile yerel yönetim birimleri arasında bölüşülmesini ve bir bölüm yetkilerin yerel birimler eliyle kullanılmasını gerektiren yönetim anlayışı. 2- Bu anlayışın başat olduğu yönetim biçimi. (KBTS, 125)
Ademi tâbiyet Yadbağınç	sınai adem-i merkeziyet işleyimsel özeksizleştirim: İşleyim kuruluşlarının ancak anakentler dışında kurulmasını olurlayarak, anakentlerin daha çok büyümesini önlemeyi amaçlayan kentbilim yöntemi. (KBTS, 60)
(OTKK, 145)	
ademi tecavüz saldırmazlık	
(ÖTS, 161)	
ademi tecavüz tecavüz etmeme, tecavüzsüzlük (DIÜM, 39)	
ademi tecavüz, ademi ihtilaf saldırmazlık (TSTYY, 125)	
(OTKK, 145)	
adem-i temyüz-ül-elvan renk körlüğü (zool.) (OÖTK, 255)	
adem-i tenâzur bakışimsızlık (kim.) (OÖTK, 29)	
ademi tenazur bakışimsızlık (ÖTS, 161)	
Ademi tenezzül Beğenmezlik (OTKK, 153)	
Ademihtimal Olamazlık, olasızlık (OTKK, 55)	

alâ

alelâcayip tuhaf, garip, **alessabah** sabahleyin (TS,
bambaşka (TS, 77) 78)

alelacele ivedilikle, çabucak,
çarçabuk (ÖK, 13)

alelâde olağan, bayağı (TS,
77)

alelade sıradan, olağan (ÖK,
13)

alelhesap hesap üzere (TS,
77)

alelhusus hele, özellikle, en
çok (TS, 77)

alehlîlak bırakılarak, genel
olarak (TS, 77)

alelumum esk. Genel olarak,
genellikle. (TS, 77)

alelusul 1. Üstünkörü,
gelişigüzel 2. Yöntemine göre (ÖK,
13)

alelusul esk. (yöntem gereği,
yöntem üzere) Yol yordam gereğince,
kurala uygun bir biçimde. (TS, 77)

gayri

aded-i gayr-i muntak
orandışı sayılar (mat.) (OÖTK, 233)

arz-i gayr-ı meskûn
yaşanamaz (yer) (coğr.) (OÖTK, 322)

Bigayrihakkin Haksız yere,
istemiyerek (OTKK, 22)

Bigayrikastin İradesizce,
istemiyerek (OTKK, 22)

cism-i gayr-i muzi ışksız
cisim (fiz.) (OÖTK, 146)

Emvâli gayri menkule
Taşıtsız mallar (OTKK, 41)

en gayri müsait radiator en
sapa ısıtıcı: Sıcak suyu en güç
ulaştıran ısıtıcı. (DŞTS, 31)

esmar-i gayr-i münferice
açılmaz yemiş (bot.) (OÖTK, 2)

Gayri ahlâkî Aklaksızca,
yadahlaksal (OTKK, 6)

gayri ahlaki aktöredışı (ÖK,
32)

gayr-i cinsî eşeysiz (bot.)

(OÖTK, 110)

gayr-i devrî sınıf, şahmî

sınıf açık zincir serisi, yağ serisi
(kim.) (OÖTK, 1)

gayri faal nüfus çalışmayan

nüfus: Nüfusun, üretimin herhangi bir
dalında katkısı olmayan, ancak
tüketime katılan bölümü. (CTS, 34)

gayri faal volkan sönmüş

yanardağ: Yüzyıllardan beri hiçbir
etkinlik göstermeyen yanardağ.
(CTS, 90)

gayr-ı fıkariye

Omurgasızlar (zool.) (OÖTK, 231)

gayri hukuki türedışı (ÖK,

32)

gayri ihtiyari istemeksizin,

düşünmeden, elinde olmayarak (ÖK,
32)

gayri ilmi bilimdışı (ÖK,

32)

Gayri iradî İrdesiz, irdesizce
(OTKK, 96)

gayr-ı iradî istemsiz (biy.)
(OÖTK, 157)

gayri iradi istençdişı,
istençsiz (ÖK, 32)

Gayri kabili afiv Bağışlanmaz
(OTKK, 54)

gayr-ı kabil-i ihtisâr kısık-
kesir (mat.) (OÖTK, 185)

Gayri kabili inhilâl Erimez
(OTKK, 61)

Gayri kabili inhina Bükülmez
(OTKK, 54)

gayr-i kabil-i ircâ'
indirgenmez (kim.) (OÖTK, 154)

gayr-i kabil-i işbâiyet
doymazlık (kim.) (OÖTK, 93)

gayr-i kabil-i iştiâl
alevlenmez (kim.) (OÖTK, 9)

Gayri kabili itiraz Söz
götürmez (OTKK, 103)

Gayri kabili itiraz
Sözcötürmez (OTKK, 54)

Gayri kabili kıyas Bambaşka,
eşsiz (OTKK, 54)

gayr-i kabil-i nüfuz
geçirimsiz (coğr. Jeol.) (OÖTK, 120)

gayri kabil-i nüfuz sahre
geçirimsiz kayaç: Üzerine düşen
suları emip sızdırmayan kayaç türü.
(CTS, 52)

gayri kabil-i nüfuz tabaka
geçirimsiz katman: Suyu sızdırmayan
katman. (CTS, 52)

gayri kabil-i nüfuziyet
geçirimsizlik: Kimi kayaç ve
katmanlarda görülen, suyu alt
katmanlara sızdırmama niteliği.
(CTS, 53)

Gayri kabili şifa Onulmaz,
savuşmaz (OTKK, 54)

Gayri kabili tahammül
Çekilmez (OTKK, 54)

gayr-i kabil-i tecezzi :
bölünmez (AS, 220)

Gayri kabili telâfi Yerine
konmaz (OTKK, 54)

Gayri kabili tezelzül
Sarsılmaz, yerinden oynamaz (OTKK, 54)

gayri kanuni yasadışı (ÖK, 32)

Gayri kat'î Kesimsiz, kestirilemez (OTKK, 54)

gayri kıyasi kuralsız (ÖTS, 167)

gayri kıyasi kuralsız:
Kurallı sayılan bir örneğe uymayan, belli bir kurala bağlanmayan. (DDTS, 108)

gayr-i kıyasi fiil kural dışı eylem: Belirli kurallara girmeyen ve çekimlerinde ayrı özellik gösteren eylem. (DTS, 66)

gayr-i mahdûd sınırsız (mat.) (OÖTK, 268)

gayr-i mahdûd müstakîm sınırsız doğru (mat.) (OÖTK, 268)

Gayri mahdut Sınırsız, çevrilmemiş (OTKK, 54)

Gayri mahsus Belli belirsiz, duyulur duyulmaz, duyulmıyacak kadar (OTKK, 55)

Gayri mahsûs (surette) Duyulmaz, belli bellisiz (OTKK, 71)

Gayri malûm Bilinmedik, bilinmez (OTKK, 55)

Gayri mamur Şenliksiz, yadbayındır (OTKK, 55)

gayri maruz taraf rüzgâraltı yanı: Dağlık bir yörede, bir kıyıda egemen rüzgârların siperinde kalan yüz. (CTS, 86)

Gayri memul Umulmadık (OTKK, 55)

gayri menkul taşınmaz (mal) (ÖK, 32)

gayr-i menkul : taşınmaz (AS, 220)

Gayri menus Alışılmamış, ısınılmamış (OTKK, 55)

gayr-i meşbu doymamış (kim.) (OÖTK, 93)

Gayri meskûn Boş, ıssız (OTKK, 55)

gayri meskûn arazi
yerleşilmemiş yer: Yeryüzünün
işlenmemiş, boş ya da ıssız
bölümlerine verilen ad. (CTS, 107)

Gayri meşru 1- Törümsüz 2-
Kanunsuz, yolsuz (OTKK, 156)

gayri meşru 1. töreye,
yasaya aykırı 2. yolsuz 3. evlilikdışı
(ÖK, 32)

Gayri mesul Yükümsüz
(OTKK, 55)

gayr-i muayyen belirsiz
(mat.) (OÖTK, 36)

gayri muayyen belirsiz
(ÖTS, 167)

gayr-i müessir etkisiz
(kim.) (OÖTK, 112)

gayr-i müessiriyet etkisizlik
(kim.) (OÖTK, 112)

Gayri mugaddi Besinsiz
(OTKK, 56)

Gayri muhtemel Olamaz, olasız
(OTKK, 55)

gayri mümbit çorak: Kurak,
tuzlu, tarıma elverişsiz topraklarla
ilgili nitelik. (CTS, 36)

gayri mümbit verimsiz
(ÖTS, 167)

gayr-ı mümkün imkânsız
(mat.) (OÖTK, 153)

Gayri mümkün İmkânsız
(OTKK, 55)

gayri mümkün olanaksız
(ÖTS, 167)

Gayri münasip Uygunsuz
(OTKK, 55)

Gayri münbit Çorak (OTKK,
ek, 2)

Gayri münbit Çorak (OTKK,
55)

gayr-i münhal çözünmez,
erimez (kim.) (OÖTK, 71)

Gayri münhallât Erimezler
(OTKK, 61)

gayri muntazam düzensiz,
gelişigüzel (ÖK, 32)

gayri muntazam rüzgârlar
değişken rüzgârlar: Sürekli bir yönü

olmayan, eşiş süreleri ve biçimleriyle
kararsız kimi yerel rüzgârlara verilen
ad. (CTS, 39)

gayr-i müsavat eşitsizlik
(mat.) (OÖTK, 110)

Gayri müsmir Verimsiz
(OTKK, 55)

gayri müsmir verimsiz
(ÖTS, 167)

Gayri müstakar Dursuz
(OTKK, 55)

gayr-i müşterek-ül-mikyas
adedler ortak ölçülemez sayılar
(mat.) (OÖTK, 235)

Gayri mutabık Uymaz,
uyuşmaz (OTKK, 55)

gayri müteaadi, lazım
geçişsiz: Nesnesiz kullanılan
eylem. (DDTS, 82)

gayr-i müteayyiş-i bilhavâ
havasızyaşar (biy.) (OÖTK, 137)

gayr-i mütecânis
çokyapımlı (kim.) (OÖTK, 70)

gayr-ı mütecânis-ül-ecnihe
tahtakuruları: Yarımkanatlılardan,

genellikle pis kokulu ve kan emici
böcekler topluluğu; değişikkanatlılar.
(ABTS, 130)

Gayri müteharrik Oynamaz,
kımıldamaz, hareketsiz (OTKK, 64)

gayr-i mütenâzır
bakışimsız (bot. Kim.) (OÖTK, 29)

gayri mütenazır bakışimsız
(ÖTS, 167)

gayri mütenazır vadi
bakışimsız koyak: İki yamacı benzer
görünüşte olmayan, birinin ötekine
göre daha dik ya da yatık durumda
bulunduğu koyak türü. (CTS, 23)

Gayri muti Dikbaş (OTKK,
55)

gayri safi katışık, kesintisiz
(ÖK, 32)

gayri sarih mef'ul dolaylı
tümleç: Eylemin anlamını tümleyen
ve yönelme, kalma, çıkma
durumlarından birinde bulunan veya
ilgeç olan tümleç. (DTS, 34)

gayr-i sarîh mef'ûl, mef'ûlû
gayr, sarîh dolaylı tümleş (GRTS,
47)

gayri sarîh meful dolaylı
tümleş: İkincil ve zorunlu olmayan
bir belirleme gerektiren tümleş.
(DDTS, 65)

gayri şefevî sait, simnî sait,
yayık vokal düz ünlü: Dudakların
gerilmesiyle oluşan ünlü. (DDTS, 71)

gayr-i şeffâf ışık geçirmez,
saydamsız (fiz.) (OÖTK, 146)

gayr-i şeffaf madde
saydamsız madde (fiz.) (OÖTK, 263)

gayri şuur, gayri şuuri
bilinçdışı: 1. İnsan ruhunun, baskı
altında tutulan isteklerle bunlara bağlı
düşüncelerden oluşan ve bilince
ulaşamayan bölümü. 2. Bilinçten
yoksun olan ya da henüz bilincine
erişilmemiş olan. (ETS, 31)

Gayri şuurî Şuursuzca,
yadşuurel (OTKK, 144)

Gayri tabîî Dışnomal (OTKK,
55)

gayri tabîî olağan dışı
(TSTYY, 52)

gayri tabîî olağandışı,
doğadışı (ÖK, 32)

gayr-i uzvî inorganik (biy.
kim.) (OÖTK, 155)

gayri zati dışınlı (fels.)
(ÖTS, 167)

gayr-i zati hale getirme,
afakileştirme nesnelleştirme: Bir
olayı ya da kavramı, değişik
kimselerin üzerinde görüş birliğine
vararak anlaşabilecekleri biçimde
duyulara açık duruma getirme işlemi.
(ETS, 106)

gayriahlâkî Ahlâka aykırı,
ahlâksızca. (TS, 818)

Gayriahlâkî Yadahlâksal,
ahlâksızca (OTKK, 54)

gayriaklî Akıl dışı,
irrasyonel. (TS, 818)

gayriciddi Ciddî olmayan,
lâubalî, ciddiyetsiz. (TS, 818)

Gayridinî Yaddinsel (OTKK,
36)

Gayrielâstikî Esnemez
(OTKK, 54)

gayriihtiyarî İstemeksizin,
düşünmeden, elinde olmayarak. (TS,
818)

gayriilmî Bilime aykırı
bilime uymaz, bilim dışı. (TS, 818)

gayriinsanî İnsanlık dışı.
(TS, 818)

gayriiradî İstençsiz, irade
dışı. (TS, 818)

Gayriiradî, gayriihtiyarî
İrdesizce, istemeksizin (OTKK, 54)

gayrikabil Olamaz,
olamayacak, çözümü olmayan. (TS,
818)

gayrikabiliitiraz Karşı
çıkılamayacak kadar kesin. (TS, 818)

gayrikabilikıyas
Karşılaştırılamaz, ölçülemez,
bambaşka. (TS, 818)

gayrikabilışifa İyi onmaz,
onulmaz. (TS, 818)

gayrikabilitahmin 1.
Kestirilemez. 2. Beklenmedik. (TS,
818)

gayrikabilitelâfi yerine
konulamaz, onarılamaz, eksikliği
giderilemez. (TS, 818)

gayrikâfi Yetersiz, yetmez.
(TS, 818)

Gayrikâfi Yetmez (OTKK,
104)

gayrikanunî Yasaya uygun
olmayan, yasa dışı. (TS, 818)

gayrikıyasî Kuralsız. (TS,
818)

gayrilâyık Yakışmaz,
yakışıksız. (TS, 818)

gayrimahdut Sınırsız,
sonsuz, uçsuz. (TS, 818)

gayrimahsus Duyulmaz,
sezilmez. (TS, 818)

gayrimakul Akla aykırı,
saçma. (TS, 818)

Gayrimakul Usalmaz (OTKK,
114)

gayrimalûm Bilinmeyen,
bilinmez, bilinmedik. (TS, 818)

gayrimemnun Memnun
olmayan, kızgın, hoşnutsuz, küskün,
kırgın, sızlanan. (TS, 818)

gayrimenkul taşınmaz
-maz ekiyle kurulmuş kelime ve
terimlerden birkaçı şunlardır:
...taşınmaz (gayrimenkul)...
(TSTYY, 125)

gayrimenkul Taşınmaz.
(TS, 819)

gayrimenkul taşınmaz:
Toplum yararı amacıyla getirilmiş
sınırlamalar dışında, iyelerine,
bunları diledikleri gibi kullanma
hakkı veren toprak ve yapılar.
(KBTS, 102)

gayrimenkul mükellefiyeti
taşınmaz yükümlülüğü: taşınmaz
iyesinin, başkaları için yüklenmek
zorunda olduğu yükümlülük ve
sorumluluklar. (KBTS, 102)

gayrimeş'ur şursuz
(DIÜM, 41)

gayrimeskûn Boş, ıssız,
şenliksiz. (TS, 819)

gayrimeşru 1. Yolsuz,
yasaya veya töreye aykırı. 2. Evlilik
dışı. (TS, 819)

Gayrimeşru Törümsüz,
kanunsuz, yolsuz (OTKK, 132)

gayrimesul Sorumsuz. (TS,
819)

gayrimezru Ekilmemiş,
açılmamış (toprak). (TS, 819)

gayrimuayyen Belirsiz.
(TS, 819)

gayrimuhtemel İhtimali
bulunmayan, olacağı sanılmayan.
(TS, 819)

gayrimümbit Çorak,
verimsiz. (TS, 819)

gayrimümkün imkânsız
(DIÜM, 41)

Gayrimümkün İmkânsız
(OTKK, 126)

Gayrimümkün İmkânsız
(OTKK, 91)

gayrimümkün Olmaz,
imkânsız. (TS, 819)

Gayrimümkün kılmak
İmkânsızlaştırmak (OTKK, 91)

gayrimünasip Uygunsuz,
yakışksız. (TS, 819)

Gayrimühallât Erimezler
(OTKK, 127)

gayrimuntazam düzensiz
Öte yandan –sız eki, Türkçeleştirme
çalışmaları sırasında Farsça bî, na
veArapça bilâ-, gayrı-, adem-, lâ-, -î
gibi ek ve ön edatların karşılığı
olarak kullanılmıştır.
'gayrimuntazam'= düzensiz...
(TSTYY, 142)

gayrimuntazam Düzensiz,
dağınık, gelişigüzel. (TS, 819)

gayrimüsait müsaadesiz,
elverişsiz (DIÜM, 41)

gayrimüsavi Eşitsiz, denk
olmayan. (TS, 819)

gayrimüslim Müslüman
olmayan. (TS, 819)

gayrimüsmir Yararsız,
verimsiz, sonuçsuz. (TS, 819)

gayrimutabık Uyuşmayan;
uymayan, uygun gelmeyen. (TS, 819)

gayrimuteber dürtüşler
geçersiz dürtüşler: Sayılan vücut
bölgelerine rsatlamayan ve
yönetmelik ölçülerine uygun olmayan
dürtüşler. (KOTS, 23)

gayrimuteber vuruşlar
geçersiz vuruşlar: Kesici kılıçla,
sayılan vücut bölgelerine ve
yönetmelik ölçülerine göre
uygulanmayan vuruşlar. (KOTS, 23)

gayrimütecanis 1. Ayır
cinsten, bağdaşmaz. 2. karışmamış,
bağdaşmamış. (TS, 819)

Gayrimütecanis Yadbicins
(OTKK, 129)

gayrinizamî Düzenli
olmayan, düzensiz. (TS, 819)

gayrisafi Karışık, katışık.
(TS, 819)

gayrisafi hasılat Net

olmayan gelir. (TS, 819)

gayrisafi iskân kesafeti

katkılı oturma yoğunluğu: Bir kentte

konut için ayrılan alanlarla bunların

gerekli kıldığı donanımlar, yollar ve

yeşil alanlar toplamının bir hektarına

düşen insan sayısı. (KBTS, 66)

gayrisafi millî hâsıla Bir

ülkede bir yıl süresince üretilen mal

ve hizmetlerin piyasa fiyatlarına göre

hesaplanan değeri. (TS, 819)

gayrişahsî Kişilik dışı. (TS,

819)

gayrisıhhi Sağlıklı olmayan,

sağlıksız. (TS, 819)

gayrisıhhi sanayi tesisi

sağlığa aykırı işleyim: Bir kentte,

insanların sağlığı yönünden

dokuncalı olduğu bilinen ve bu

nedenle, kullanım bölgelemesi

kurallarına göre, oturma alanlarından

uzak bulundurulması gereken işleyim

türlerinden her biri. (KBTS, 96)

gayrişuur bilinçdışı

insan ruhunun baskılanmış istekler ve

bunlarla ilgili düşüncülerin bulunduğu

bölümü. (ÖTS, 167)

gayrişuurî Bilinç dışı olan

veya bilinç dışı olarak, yaptığını

bilmeyerek. (TS, 819)

gayrişuurî bilinçdışı,

bilinçte olmayan (ÖTS, 167)

Gayritâbi Bağınsız (OTKK,

145)

gayritabiî 1. Doğa dışı,

doğaya aykırı. 2. Olağan dışı. 3.

Acayip. (TS, 819)

Gayritabiî Dışnomal (OTKK,

8)

Gayritabiî Yanıç (OTKK, 55)

gayrivaki Olmamış,

olmadık. (TS, 819)

gayrivarit Hatıra gelmez.

(TS, 819)

gayrivazih Anlaşılmaz,

kapalı, örtülü. (TS, 819)

hamızat-i gayr-i uzviye

anorganik asitler (kim.) (OÖTK, 15)

ma'âdin-i gayr-i necîbe
bayağı metallar (kim.) (OÖTK, 35)

mafsal-ı gayr-i müteharrik
(biy.) (OÖTK, 237)

mâzi-i gayr-i muayyen,
naklî mazi duyulan geçmiş zaman
(GRTS, 49)

mef'ulî gayri sarîh,
mef'ûlûnbîh gayri sarîh belirsiz
nesne (GRTS, 21)

mef'ûlûn bîh gayri
sarîh, nesne belirtisiz nesne (GRTS,
23)

Mefulûnbîh gayri sarîh
belirsiz nesne: Belirtme görevini yapan i
takısını almamış nesne: *Mektup* yazdım,
kitap okudum gibi. (DBTS, 32)

mefulûnbîh gayri sarîh,
mefulûnbîh sarîh nesne...: 1.
Tümcede yüklemi bütünleyen,
eylemsel yüklem olanaklı
yayılımları arasında yer alan, geçişli
eylemin zorunlu kıldığı tümleş. 2.
Göstergebilimde, öznenin ayrı

düştüğü ya da birlikte olduğu işlevsel
değer yüklü eyleyen. (DDTS, 111)

Mingayri kasdin, bigayri
kasdin İstemiyerek, irdesizce (OTKK,
120)

Mingayri kasdin, bigayri
kasdin İstemiyerek, irdesizce (OTKK,
120)

mürekkabat-i gayr-i meşbua
doymamış bileşikler (kim.) (OÖTK,
93)

muvâzenet-i gayr-i
müstakirre kararsız denge (fiz.)
(OÖTK, 169)

muvâzenet-i gayr-i
mustakirre kararsız denge: En ufak
bir kuvvetin etkisiyle devinmeye
geçen cisimlerin durgunluğu; bir küre
üzerinde duran başka bir kürenin hali.
(GBTS, 60)

muvaženet-i gayr-i
mütehavvile bozulmaz denge (fiz.)
(OÖTK, 49)

riyâh-i gayr-i muntazama
düzensiz yel (coğr.) (OÖTK, 98)

sâit-i gayr-ı mebsût dar
ünlü (GRTS, 41)

sait-i gayr-i şefevî düz ünlü
(GRTS, 50)

sath-i gayr-i mütehavvil
değişmeyen düzlem: Güneş
dizgesinin kütle merkezinden geçen,
dizgenin bakışım düzlemi olarak
kabul edilen sanal düzlem. (GBTS,
19)

sehâb-ı gayr-i muzî
karanlık nebülözler (astr.) (OÖTK,
169)

tâbi-i gayr-i cebrî yüksek
fonksiyonlar (mat.) (OÖTK, 334)

tetabuk-ı gayr-i mütevâfık
uyumsuz katlaşma, aykırı
katmanlaşma (jeol.) (OÖTK, 306)

zat-ül-sukabât-ı gayr-i
muşa'ara matraporlar (zool.)
(OÖTK, 214)

zeyt-i gayr-i müceffif
kurumaz yağ (kim.) (OÖTK, 201)

zühr-i gayr-i muntazam
dağınık çiçek (bot.) (OÖTK, 73)

zül-ehdâb-ı gayr-ı
mütecânise değişikkirpikliler: Ağız
çevresini örten kirpikler, vücudun
başka bölgesindekilere göre daha
uzun olan ve birçok türü insanlarda
sindirim aygıtı asalağı olarak yaşayan
haşlamlılar takımı. (ABTS, 48)

hem

Hemağuş Kucak kucağa (OTKK, 69)	hemfikir düşünder, oydaş (ÖK, 36)
Hemasıl Aslibir (OTKK, 69)	hemfikir düşünder, oydaş (ÖTS, 168)
hemasır çağdaş (ÖTS, 168)	hemhâl esk. Aynı durumda olan. (TS, 978)
Hemayar Denk (OTKK, 69)	hemhudut esk. Sınırdas. (TS, 978)
hemayar esk. Denk, eşit. (TS, 978)	hemhânâ mânâdaş (DIÜM, 41)
hemcins Aynı cinsten olan, türdeş, soydaş. (TS, 978)	Hemnam Adaş (OTKK, 69)
hemcins cinsdaş (DIÜM, 41)	Hempa Ayakdaş (OTKK, 69)
Hemcins Cinsibir (OTKK, 69)	Hemrah Yoldaş (OTKK, 69)
hemcins türdeş (ÖK, 36)	hemsavt sesdaş, sesdeş (DIÜM, 41)
hemcins türdeş (ÖTS, 168)	Hemsin Yaşıt (OTKK, 69)
Hemdem Arkadaş (OTKK, 69)	hemşehri 1. Aynı ilden olan kimse, memleketli. 2. Arkadaş, ahbap anlamında bir seslenme sözü olarak kullanılır. (TS, 978)
hemdert acıdaş (ÖK, 36)	Hemşehri Hemşeri (OTKK, 69)
hemdert esk. Dert ortağı. (TS, 978)	
hemfikir Aynı düşüncede, aynı görüşte olan, oydaş. (TS, 978)	

hemşehri yerdeş, ildeş (ÖK,
36)

hemşehrilik Hemşehri olma
durumu. (TS, 978)

hemşire 1. Kız kardeş, bacı.
2. Diplomalı hasta bakıcı kadın. (TS,
978)

hemşire 1. kızkardeş, bacı 2.
sayrı bakıcı (ÖK, 36)

Hemşire Kızkardeş (OTKK,
69)

hemşirelik 1. Kız kardeşlik.
2. Hasta bakıcılık. (TS, 978)

hemşirezade esk. Kız
kardeşin çocuğu. (TS, 978)

Hemşirezade Yeğen (OTKK,
69)

Hemta Benzer, taydaş
(OTKK, 69)

hemzaman eşit zaman (fiz.)
(OÖTK, 110)

hemzaman muadelet
denklemler sistemi (mat.) (OÖTK,
80)

hemzaman oluş eşzamanlık
(fiz.) (OÖTK, 111)

Hemzeban Ağzıbir, dildeş
(OTKK, 69)

Hemzeman Çağdaş (OTKK,
69)

hemzemin Aynı düzeyde
olan. (TS, 978)

hemzemin geçit Kara yoluyla
aynı düzeyde olan tren yolu geçidi.
(TS, 979)

maaile ailecek, ailece (ÖK,
54)

maaile esk. Ailece, ev
halkıyla birlikte. (TS, 1477)

maalesef “Üzülerek
söylüyorum ki, ne yazık ki” anlamında
kullanılır. (TS, 1477)

maalesef ne yazık ki (ÖK,
54)

Maalesef, maatteessüf Yazık
ki, esefle (OTKK, 111)

Maaliftihar Kıvançla, onur
bilerek, övünçle (OTKK, 111)

Maalkerahe İstemiyerek
(OTKK, 111)

maalmemnuniye seve seve
(ÖK, 54)

Maalmemnuniye Seve seve,
seve isteye (OTKK, 111)

Maamafih, maazalik,
maahaza Bununla beraber, böyle ise
de, böyle iken, şu var ki (OTKK, 115)

maatteessüf esk. “Üzülerek
söylüyorum, ne yazık ki” anlamında

kullanılır. (TS, 1477)

maatteessüf ne yazık ki (ÖK,
54)

Maaziyadetin Artığıyla, çok
çok, -den daha çok (OTKK, 111)

mamafih bununla birlikte,
durum böyle iken. (TS, 1498)

ARAPÇA VE FARŞA SON EKLERİN DİZİNİ

Muteberan İlerigelenler,
ilerigelirler (OTKK, 123)

Müslüman 1. İslâm dininden
olan kimse. 2. hlk. Dine bağlı, dindar.
3. mec. Doğru haktan ayrılmaz kimse.
(TS, 1613)

Müslüman adam
Doğruluktan ayrılmaz, dürüst,
hakyemez adam. (TS, 1613)

Müslümanlaştırma
Müslümanlaştırmak işi, İslâmlaştırma.
(TS, 1613)

Müslümanlaştırmak Bir
topluluğu veya bir kimseyi İslâm
dinine sokmak, İslâmlaştırmak. (TS,
1613)

Müslümanlık 1. Hz.
Muhammed'in yaydığı din, İslâm dini,
İslâmlık, İslâmiyet. 2. Müslüman olma
durumu. 3. Müslüman topluluğu. (TS,
1613)

yârân 1. Dostlar. 2. tar. Bir
amaç çevresinde toplanmış veya aynı
amacı güttükleri için bir araya gelmiş
olanların tümü. (TS, 2394)

yâran, yâren arkadaş, yakın
(ÖK, 97)

yâren Arkadaş, yakın, dost.
(TS, 2397)

yârenbaşı Yareni yöneten
kimse veya yönlendiren kimse. (TS,
2397)

yarence Yaren gibi, yarene
benzer. (TS, 2397)

yârenlik 1. Yakın arkadaşlık,
muhabbet. 2. Ahbapça, dostça
konuşma, söyleşme, sohbet. (TAS,
2397)

zabitan esk. Subaylar. (TS,
2493)

zabitan zabitler, subaylar
Bunlara ikilik anlatan Arapça kökenli
—eyn (tarafeyn: taraflar), Farsça —an

:zabitan: zabitler, subaylar) gibi ekleri

de katabiliriz. (TSTYY, 105)

Zadegân Aksoylar, soyutlar
(OTKK, 162)

zadegân esk. Soylular,
aristokrasi. (TS, 2493)

zadegânlık Zadegân olma
durumu. (TS, 2493)

âcizane beceriksizce (ÖK,

11)

âcizane Söz söyleyen
kimsenin kendi yaptıklarını
abartmamak için kullandığı “âcizlere
yakışacak biçimde” anlamında bir
nezaket sözü. (TS, 11)

adilane 1. doğrulukla 2.
tüzece (ÖK, 11)

adilâne Adaletle uygun
olarak, hakça. (TS, 26)

Âdilâne Âdilce (DB, 108)

akilâne Akıllıca. (TS, 60)

Âkilâne Âkilce, Akıllıca
(DB, 108)

Akurâne Akurca,
Saldırganca (DB, 108)

Akurane Kudurmuşcasına,
kuduzcasına (OTKK, 8)

Âlimâne Âlimce (DB, 108)

âlimane Alime yakışan,
âlimin yaptığı gibi. (TS, 84)

amirane Amir gibi, amire
yakışan biçimde. (TS, 100)

Âmirâne Âmirce (DB, 108)

amiyane 1. Kibarca olmayan,
bayağı. 2. Sıradan. (TS, 100)

Amiyâne Avamca (DB, 108)

amiyane sıradan, bayağıca
(ÖK, 14)

Anudâne Anutça, İnatçıca,

İnatla (DB, 108)

arifane 1. Arif olana
yakışacak yolda, biçimde. 2. esk.

Yiyeceği ortaklaşa sağlanan (toplantı).
(TS, 131)

Ârifâne (harifane) Ortaklaşa
(OTKK, 11)

Asilâne Asilce (DB, 108)

âşıkane Aşığa yaraşır
biçimde (olan). (TS, 151)

Âşıkâne Âşıkça (DB, 108)

Avamfiribâne Avamfırıpçe
(DB, 108)

azimkârane Kararlı, kararlılıkla (TS, 184)	cesurane Cesaretle, yüreklice, yiğitçesine. (TS, 399)
Bâridâne Soğukça, soğuk (OTKK, 17)	Cesurâne Cesurca (DB, 109) Cesurane Yiğitce, yiğitçesine, yüreklicesine (OTKK, 29)
Bedbinâne Bedbince, Kötümserce (DB, 108)	Cihangirâne Cihangirce (DB, 109)
Bethahane Bethahça (DB, 108)	cihangirane Ülkeler fetheden cesur kahraman. (TS, 407)
Biraderane Kardeşçe (OTKK, 24)	Civanmerdâne Civanmertçe, Cömertçe (DB, 109)
Bitarafane Bitarafça, tarafsızca (DB, 108)	dâhiyane Dâhiye yakışır, dâhice. (TS, 515)
Câhilâne Bilimsizce (OTKK, 25)	Dahiyâne Dahice (DB, 109)
Cahilâne Cahilce (DB, 108) cahilâne Cahilce, cahile yakışır (biçimde) (TS, 376)	dakikane 1. Tam zamanında, dakik olarak. 2. Sadık bir biçimde. (TS, 516)
caniyane Cani gibi, canice. (TS, 384)	dervişane Derviş gibi, dervişe yakışan biçimde. (TS, 567)
Caniyâne Canice (DB, 109) Cansiparâne Cansiparca, Canverirce (DB, 109)	Dervişâne Dervişçe (DB, 109)
Cenguyâne Cenguca (DB, 109)	Dindarâne Dindarca (DB, 109)
	Dostâne Dostça (DB, 109)

dostane Dostça. (TS, 626)

Eblehâne Eblehçe, Ahmakça
(DB, 109)

edibane 1. Terbiyeli, nazik.
2. Edebiyatçıya yakışır biçimde. (TS,
671)

Edibâne Edipçe (DB, 109)

Esirâne Kulca, kölece
(OTKK, 43)

fakirane Fakir gibi, fakire
uygun düşen biçimde. (TS, 757)

Fakirâne Fakirce (DB, 109)

fatihane Fatih gibi, fatihe
benzercesine. (TS, 765)

Gaddarâne Gaddarca,
Merhametsizce (DB, 109)

gafilane Dikkatsizlikle,
gafletle yapılan, gaflet içinde bulunan
kimseye yakışan biçimde. (TS, 808)

Gafilâne Gafilce (DB, 109)

Garibâne Garipçe (DB, 109)

Gazubâne Gazupça,
Gazaplıca, Gazapla (DB, 109)

Habisâne Habisçe (DB, 109)

Hainâne Haince (DB, 109)

hakimane Bilgece. (TS, 929)

hâkimane Buyururcasına,
hükmedercesine. (TS, 929)

Hakîmâne Hakîmce (DB,
109)

Hakşinasâne Hakşinasça,
Saygılıca, Saygıyla (DB, 109)

halisane Her türlü çıkar
düşüncesinden uzak olarak, temiz
yürekle, içtenlikle. (TS, 932)

halisane özdenlikle,
açıkyüreklilikle (ÖK, 34)

Harifane Ortaklaşa (OTKK,
64)

iblisane İblis gibi. (TS, 1032)

İblisâne İblisçe, Şeytanca
(DB, 109)

İtilâfgirizâne İtilâfgirizce,
Uyuşmazca (DB, 109)

Kadirşinasâne Kadirşinasça,
Kıymetbilirce (DB, 109)

Kahramanâne Kahramanca
(DB, 109)

Kalenderâne Kalenderce
(DB, 109)
Kibarâne Kibarca (DB, 109)
Küstahâne Küstahça (DB,
109)
lâubaliyane Saygısızca,
terbiyesizce. (TS, 1456)
levendane Levende yakışır
biçimde, yakışıklı ve gösterişli bir
tarzda. (TS, 1462)
lütufkârane İyilikle
davranarak. (TS, 1475)
Mağrurâne Mağrurca (DB,
109)
mağrurane Mağrurca. (TS,
1483)
Mahcubâne Mahcupça,
Sıkılınca (DB, 109)
mahirane Becerikli bir
biçimde, becerikli olarak, ustaca. (TS,
1485)
Mahirâne Mahirce (DB, 110)
mahkûmane Mahkûm gibi,
mahkûmmuşçasına. (TS, 1486)

Mahremane Gizli olarak
(OTKK, 65)
Mahremâne Mahremce,
Gizlice (DB, 110)
mahzunane Mahzuncasına,
üzüntüyle. (TS, 1489)
Malikâne Yetil, (malikane)
(OTKK, 115)
malikâne yurtluk (ÖK, 55)
malikâne Yurtluk. (TS, 1496)
malikâne, mülk yurtluk: Bir
özel ya da tüzel kişinin iyeliğindeki
taşınmaz. (KBTS, 131)
Masumâne Masumca,
Suçsuzca (DB, 110)
masumane Suçsuz, temiz,
masum bir biçimde. (TS, 1513)
mecnunane 1. Çılgın gibi,
çılınca olan. 2. Çılgın bir biçimde.
(TS, 1522)
Mecnunâne Mecnunca,
Delice (DB, 110)
Melunâne Melunca (DB,
110)

Memnunâne Memnunca
(DB, 110)

merdane Erkeğe yakışır
biçimde, mertçe, yiğitçe. (TS, 1537)

merdâne mertçe (DB, 108)

merdane mertçe (DIÜM, 36)

Merdâne Mertçe, Erkekçe
(DB, 110)

mes'udane Mes'ut bir
biçimde, mes'ut olarak. (TS, 1543)

mestane Sarhoş gibi,
kendinden geçmişcesine. (TS, 1543)

Mezbuhâne Mezbuhça,
Boğazlanınca (DB, 110)

minnettarane Minnettarca.
(TS, 1568)

miskinane Miskincesine.
(TS, 1570)

Muannidâne Muannitçe,
İnatçica, İnatla (DB, 110)

Muktesidâne Muktesitçe,
İktisatlıca (DB, 110)

Munsifâne Munsifçe,
İnsaflıca (DB, 110)

Musirrâne Musirce, İsrarlıca,
İsrarla (DB, 110)

muslihane Barışçı bir yolla.
(TS, 1594)

Mutiâne Mutice, İtaatlıca,
İtaatla (DB, 110)

Muzafferâne Muzafferce
(DB, 110)

muzafferane Üstün bir
biçimde, zafer kazanmışa yakışır bir
biçimde. (TS, 1599)

Müdekkikâne Müdekkikçe
(DB, 110)

Mülhidâne Mülhitçe,
Dinsizce (DB, 110)

Münzeviyâne Münzevice
(DB, 110)

Müsrifâne Müsrifçe (DB,
110)

Müstebidâne Müstebitçe
(DB, 110)

Müteazzımâne
Müteazzımca, Kurumluca (DB, 110)

Mütebessimâne
Mütebessimce, Gülümserce (DB, 110)

Mütecahilâne Bilmezlikten
gelerek (OTKK, 129)

Mütecahilâne Bilmezlikten
gelerek, bilmezlenerek, bilmez
görünmek (OTKK, 25)

Mütecavizâne Mütecavizce,
Saldırırca (DB, 110)

Mütecellidâne Mütecellitçe
(DB, 110)

Müteessirâne Müteessirce
(DB, 110)

Mütehakkimâne
Mütehakkimce (DB, 110)

Mütemerridâne
Mütemerritçe (DB, 110)

Mütesavvıfâne Mütesavvıfça
(DB, 110)

Mütevekkilâne Mütevekkilce
(DB, 110)

Mütezellimâne
Mütezellimce, Sızlanırca (DB, 110)

naçizane Çok küçük,
önemsiz bir şey olarak. (TS, 1623)

naçizane önemsiz, değersiz
(olarak) (ÖK, 66)

nazikane İncelikle, saygıyla,
nezaketle. (TS, 1636)

Nevmidâne Nevmitçe,
Ümitsizce (DB, 110)

Nikbinâne Nikbince,
İyimserce (DB, 110)

pederane Babaya yakışır
biçimde. (TS, 1783)

pederâne pederce, babaca
(DB, 108)

pehlivanane Pehlivana
yakışır biçimde, pehlivanca, yiğitçe.
(TS, 1784)

peygamberane Peygambere
yaraşır biçimde. (TS, 1798)

Rezilâne Rezilce (DB, 110)

rindane Rinde yakışır
biçimde. (TS, 1862)

Rindâne Rintçe (DB, 110)

riyakârane İkiyüzlülükle.
(TS, 1863)

Riyakârâne Riyakârca,
Riyalıca (DB, 110)

Saburâne Saburca, Sabırlıca
(DB, 111)

Sadıkâne Sadıkça (DB, 111)

sadıkane Sadıkça. (TS, 1880)

Safdilâne Safdilce (DB, 111)

Safiyâne Safça (DB, 111)

Sakinâne Sakince (DB, 111)

sanatkârane Sanatçıya
yakışır biçimde. (TS, 1902)

Sanatkârâne Sanatkârca
(DB, 111)

sefihane Alçakçasına. (TS,
1931)

Sefihâne Sefihçe (DB, 111)

Sefilâne Sefilce, Düşkünçe
(DB, 111)

sefilâne Sefilce, sefil gibi.
(TS, 1931)

sermestane Sarhoşça, sarhoş
olarak. (TS, 1946)

Serseriyâne Serserice (DB,
111)

Sofiyâne Sofice (DB, 111)

sofiyane Tasavvufila ilgili
veya mutasavvıflara yakışır biçimde
olan. (TS, 1999)

şairane 1. Şaire yakışır
biçimde, şair gibi. 2. Şair niteliği
taşıyan. (TS, 2068)

şairane ozansı (ÖK, 81)

şairâne şâirce (DB, 108)

Şairâne Şairce (DB, 111)

şairanelik Şaire yakışır bir
şekilde, şair gibi davranma durumu.
(TS, 2068)

Tarafgirâne Tarafgirce,
Taraflıca (DB, 111)

tecahülûarifane Bilmezlikten
gelerek, bilmez davranarak. (TS,
2162)

üstadane Üstat gibi, üstadın
yaptığına benzer. (TS, 2316)

Üstadâne Üstatça (DB, 111)

vahşiyane Vahşice. (TS, 2327)

Vâkîfâne Vâkîfça (DB, 111)

Vatanperverâne

Vatanperverce, Yurtseverce (DB, 111)

vatanperverane vatanseverce
(DIÜM, 36)

Zahidâne Zahitçe (DB, 111)

zalimane Acımasız olarak,
acımasız bir biçimde, acımasızca,
zalimce. (TS, 2495)

Zalimâne Zalimce (DB, 111)

zarifane Zarife yakışır bir
biçimde, zarifçe. (TS, 2500)

Zelilâne Zelilce (DB, 111)

aidat 1. ödenti 2. kesenek
(ÖK, 12)

aidat ödenti (TSTYY, 134)

aile-i kelimat sözcük ailesi:
Aynı kökten türeme sözcüklerin tümü.
(DDTS, 134)

âkil ül-hububat tanecil (biy.)
(OÖTK, 288)

alçak basınçlı buharlı tesisat
alçak basınçlı buharlı döşem: Buhar
basıncı 0.5 kg/cm² den az olan ısıtma
döşemi. (DŞTS, 11)

alttan dağıtımali tesisat
alttan dağıtımali döşem: Suyu ya da
buharı alt kattan yukarı doğru dağıtan
döşem. (DŞTS, 12)

ameliyat (Ar.) işlemce (HTK,
28)

ameliyat, amel kılığı: Kuramı
olan bir şeyi, düşünce alanına geçirip
gerçekleştirme işi. (ETS, 93)

arsa zayıatı düzenleme
ortaklık payı: Kent yönetimlerince
düzenlemeye konu yapılan yerlerin
gereksinme duyduğu yol, kent alanı,
gezilik, taşıt durguluğu, çocuk bahçesi
ve yeşil alan gibi ortak kolaylık ve
yapıları gerçekleştirmek üzere,
düzenleme sonucunda elde edilecek
toprak değeri artışları karşılığında,
düzenleme konusu olan toprakların,
düzenlemeden önceki
yüzölçümlerinden dörtte bire kadar
düşülen, yani kamuca alınan pay.
(KBTS, 42)

aşerât onluklar (mat.)
(OÖTK, 232)

baytarî ilm-i tufeylât
veteriner asalakbilim: Konusu evcil
hayvanlarda yaşayan asalaklar olan
asalakbilim dalı. (ABTS, 143)

berri teşekkül, berri
teşekkülât karasal oluşma (jeol.)
(OÖTK, 170)

beyanat demeç (ÖK, 18)

beyanat demeç, bildiri (TS,
279)

Beyanat Diyevev (OTKK, 21)

beyn-el-kıtâât karalar arası
(coğr.) (OÖTK, 169)

beyn-es-seyyârât gezegenler
arası: Güneş çevresinde dolanan
cisimler arasındaki boşluk. (GBTS,
36)

bina mevzuatı yapı yasaları:
Bir ülkede yapı yapacak ya da
yaptıracak olanların uyması gereken,
kent yönetimi, yapıdüzen ve
bayındırlık yasalarının, tüzük,
yönetmelik, yönerge, genelge ve
vargılarının tümü. (KBTS, 118)

buharlı tesisat buharlı
döşem: Buhar kullanılarak yapılan
ısıtma döşemi. (DŞTS, 18)

buteynat-ı muhiye beyin
karıncıkları (zool.) (OÖTK, 39)

çift borulu tesisat çift borulu
döşem: Gidiş ve dönüş olarak ayrı
borularla yapılan ısıtma döşemi.
(DŞTS, 22)

çift tedrisat ikili öğretim:
Öğrencilerin bir bölümünün
sabahleyin, bir bölümünün de öğleden
sonra ders gördüğü okullarda
uygulanan öğretim. (ETS, 81)

çöl nebatâtı çöl bitkileri
(coğr.) (OÖTK, 71)

çöp nakliyatı çöp toplama:
Bir kentin ya da kasabanın, o yerleşim
yerinin işlevlerinin görülmesi sırasında
ortaya çıkan yararsız ve dokuncalı
artıklarının kent yönetimince toplanıp
yok edilmesi, ya da yararlanılmak
üzere işlenmesi. (KBTS, 36)

desâmât-ı simiye sigma
kapacıkları (biy.) (OÖTK, 270)

dessâmât-ı siniye kapacıkları
(sigma-) (biy.) (OÖTK, 166)

Divanı muhasebat Sağışkur

(OTKK, ek, 2)

divanı muhasebat sayıştay:

Genel ve katma bütçeli dairelerin
bütün gelir ve giderleri ile mallarını
T.B.M.M. adına denetleyen ve
sorumluların hesap ve işlemlerini
kesin yargıya bağlayan kurum.

(CYTS, 48)

edebî dil, edebiyat dili: yazın

dili Yazın türleri dili. (DTS, 195)

edebiyat 1. Olay, düşünce,

duygu ve imajların dil aracılığı ile
biçimlendirilmesi sanatı, yazın,
literatür. 2. Bir bilim kolunun türlü
konuları üzerine yazılmış yazı ve
eserlerin hepsi, literatür. 3. mec. İçten
olmayan, gereksiz, boş sözler. (TS,
670)

edebiyat gökçe-yazın

ancak iyi bakın, onlar kendilerine bili-
yurtlarında öğretilenle yetinmeyip
gökçe-yazınla (edebiyatla) da az çok
uğraşmış olanlardır. (A, 183)

edebiyat gökçe-yazın

ölmüş denilen dilleri öğretmek salt bir
gökçe-yazın (debiyat) eğitimi... (A,,
190)

edebiyat yazın

Fuzuli ile Baki Araplarla Farsların
yazınlarını (edebiyatlarını) okuyup
inceledikçe birtakım düşünler (fikirler)
yaşadıkları... (A, 179)

edebiyat yazın (ÖK, 25)

edebiyat yazın (ÖTS, 165)

edebiyat yazın (TSTYY,

157)

Edebiyat Yazınlar: Bir bilim

kolunun türlü konuları üzerinde
yazılmış yazı ve eserlerin hepsi.
(ESSTS, 122)

edebiyat bilimi Edebiyatın

içinde yer alan konuları sosyoloji,
psikoloji gibi bilim dallarının
yöntemlerini de kullanarak araştıran,
inceleyen, irdeleyen ve tahlil eden
bilim dalı. (TS, 670)

edebiyat tarihi Bütün edebî hareketleri, dönemleri, yazar ve şairleri, dil ve üslûp özelliklerini açıklayan bilim dalı veya kitap. (TS, 671)

edebiyatça Edebiyata uygun, edebiyata benzer. (TS, 670)

edebiyatçı 1. Edebiyatla uğraşan kimse. 2. Edebiyat dersi okutan öğretmen. (TS, 670)

edebiyatçı yazıncı (ÖK, 25)

edebiyatçı yazıncı (ÖTS, 165)

edebiyatçılık Edebiyatla uğraşma işi. (TS, 670)

edebiyatsever Edebiyata tutkun. (TS, 670)

ek tahsisat Ek ödenek (TS, 687)

elektrik tesisatı elektrik döşemi: Bir tiyatronun tüm aydınlatılması ve sahne ışıklaması için gerekli biçimde döşenmiş elektrik

kabloları ve aygıtlarını kapsayan bütün. (GSTS, 46)

evveliyat Bir işin önceki evreleri, öncesi, önceleri. (TS, 749)

evveliyat öncesi, önceleri (ÖK, 28)

fıkaret-ı kataniye omurları (bel-) (biy) (OÖTK, 232)

filiyat esk. İş olarak yapılanlar, edim, edimler, işler, gerçekleştirilen işler. (TS, 785)

fikriyat Düşünceler. (TS, 786)

filizâtı ma'deniye maden cevheri, ham maden (coğr. jeol.) (OÖTK, 211)

form taksimatı tür ayrımı: Belirli bir sınıflama işleminde aynı konu ve türdeki yapıtları biraraya getiren ve ötekilerden ayıran yöntem. (KTS, 65)

fütuhât (feth'in çokluğu olan fütüh'un çokluk biçimi) esk. Zaferler, fetihler. (TS, 806)

fütühatçı Fütühat yapan. (TS, 806)

gazeliyat esk. Ed. Bir şairin divanında bulunan gazeller bölümü. (TS, 821)

gidişat 1. Olayların durumu, işlerin gelişme biçimi. 2. Tutum, durum, davranış. (TS, 854)

hâdisat Olaylar, hadiseler. (TS, 923)

hâdisât-ı kimyeviye kimya olayları (fiz.) (OÖTK, 188)

hafriyat 1- kazı, kazılar 2- kazım (ÖK, 34)

Hafriyat Kazı (OTKK, 58)

hafriyat kazı (ÖTS, 167)

hafriyat esk. Kazı. (TS, 925)

hafriyatçı Hafriyat işi ile uğraşan kimse. (TS, 925)

hafriyatçılık Hafriyatçının işi veya mesleği. (TS, 925)

halk edebiyatı ed. Adı belli olan veya olmayan kimselerin, halk ozanlarının yarattıkları şiir, destan ve

hikâye gibi edebiyat türlerine verilen ad. (TS, 934)

hamızât-ı uzviye organik asitler (kim.) (OÖTK, 233)

harabat esk. 1. Yıkıntılar, harabeler, viraneler. 2. esk. (Divan edebiyatında) İçkili eğlence yeri, meyhane. (TS, 943)

harabatî esk. 1. Maddî şeylere değer vermediği için üstüne başına özenmeyen. 2. Vaktini meyhanelerde veya zevk ve sefada geçiren (kimse). (TS, 943)

harabatîlik Harabatî olma durumu, dağınıklık, derbederlik. (TS, 943)

hararet zayıatı, ısı kaybı ısı yitimi: Yapının, pancere, duvar, kapı v.b. bölümlerinden dışarıya kaçan ısıların toplamı. (DŞTS, 39)

hasenat esk. Yararlı, iyi, güzel işler. (TS, 951)

hasılat 1. gelir, kazanç 2. ürün (ÖK, 35)

hâsılat 1. Ürün. 2. Gelir,
kazanç. (TS, 951)

hâsılath Gelir getiren, ürün
veren. (TS, 951)

haşarat 1. Böcekler. 2. mec.
Değersiz ve zararlı kimseler. (TS, 954)

haşerat böcekler (ÖK, 35)

haşerat böcekler (zool.)
(OÖTK, 50)

haşerat böcekler: Vücutları
baş, göğüs ve karın olmak üzere üç
bölgeye ayrılan, duyargaları birer,
kanatları ikişer, ayaklarıyla ağız
parçaları üçer çift olan
eklembacaklılar sınıfı. (ABTS, 35)

haşerat mütchassısı
böcekbilim uzmanı: Böcekbilim
konusunda geniş ve sağlam bilgisi
olan kimse. (ABTS, 35)

haşerat-ı iptidaiye ilkel
böcekler: Ağız parçaları iyice
körelmiş, kanatsız böcekler takımı.
(ABTS, 73)

haşerat-ı ma'dûm-ül-cenah

kanatsız böcekler: Başkalaşım
göstermeyen, kanatsız ve çok ilkel
böcekler topluluğu. (ABTS, 77)

haşviyat esk. Sözde ve yazıda
haşiv olan bölümler. (TS, 955)

hatırat anılar (ÖK, 35)

hatırat Anılar, andaç. (TS,
957)

Hatırat Anılar: Tarihe yarar
diye, önemli bir kimsenin gördüğü,
yaptığı, düşündüğü şeyleri ve tanık
olduğu olayları naklederek yazdığı
eser. (ESSTS, 13)

havagazı tesisatı gaz döşemi:
Yapıda, gazı kullanma yerlerini ileten
döşem. (DŞTS, 33)

havaıyat esk. Boş, değersiz iş
ve sözler. (TS, 960)

hayalât Hayaller. (TS, 964)

hayavanât-ı nebâtiye
holotüritler (zool.) (OÖTK, 142)

hayrat 1. Sevap kazanmak
için yapılan iyilik. 2. Halkın

yararlanması için yapılan okul, çeşme,
han gibi yapılara verilen ad. 3. Sevap
kazanmak için yapılmış olan. (TS,
969)

hayvanat 1. Hayvanlar. 2.
Hayvan bilimi, zooloji. (TS, 970)

hayvanat bahçesi Genellikle
her tür hayvanın doğal şartlarda
beslendiği, korunduğu, sergilendiği
büyük bahçe. (TS, 970)

hayvânât-ı ibtidaiye bir
hücreli hayvanlar-bir gözeli hayvanlar
(zool.) (OÖTK, 42)

hayvanat-ı isporiye-i
demeviye kancıl sporlular:
Omurgalılarda alyuvar asalağı olarak
yaşayan sporlular takımı. (ABTS, 78)

hayvanat-ı kesîr-ül-hücre
çokgözeli bitkiler: Birçok gözenin
belli bir düzen içerisinde dokulaşp
örgenleşmesiyle biçimlenen ve
solucanlar gibi, eklembacaklılar gibi,
asalakbilime pek önemli kolları da

içine alan hayvanlar topluluğu.
(ABTS, 45)

hayvanat-ı şibih nebatiye
bitkimsi hayvanlar (zool.) (OÖTK, 45)

hayvânât-ı türâbiye
toprakçıl hayvanlar (coğr.) (OÖTK,
297)

hayvanat-ı vâhid-ül-hücre
birgözel hayvanlar: (ABTS, 32)

hazırlık tahkikatı
önsoruşturma: Sanığın yargılığa
gönderilmesi gerekip gerekmediğini
saptamak için, savcılık ya da onun
yardımcısı olarak kollukça yapılan
soruşturma. (CYTS, 46)

hezliyat esk. Hezel türünde
yazılmış şiirler. (TS, 986)

hırdavat (Far. hurde + Ar. –
ât) 1. Kilit, reze, tel, çivi gibi metal
eşya. 2. Önemsiz, ufak tefek eşya,
gereksiz eşya. (TS, 987)

hicret-i nebatat bitki göçü
(coğr.) (OÖTK, 45)

hidrofil nebatat nemcil
bitkiler: İklima bağlı çevre
koşullarından nem ve sudan hoşlanan,
yapılarını buna göre düzenlemiş
bulunan bitkilerin oluşturduğu büyük
takım. (CTS, 81)

hidrofor tesisatı hava
basıncılı döşem: Suyun hava basıncıyla
dağıtıldığı döşem. (DŞTS, 36)

hissiyat duygular, seziler
(ÖK, 37)

hububat (habbe'nin çokluk
biçimi hubub'un çokluk biçimi.) Tahıl.
(TS, 1007)

hububat tahıl (ÖK, 37)

hubûbat tahıl (tarım)
(OÖTK, 286)

hububat güvesi buğday
güvesi: Kanat genişliği ortalama 13
mm. olup, buğday, çavdar, arpa ve
yulaf tanelerine zarar veren gececi,
küçük kelebek. (ABTS, 36)

humuzât-ı esâsiye bazik
oksitler (kim.) (OÖTK, 36)

Huvaysalatı rieviye Akciğer
kesecikleri (DB, 210)

Huveynatı meneviye Meni
hayvancıkları (DB, 209)

huveynât-ı nakîiye öğlena
(zool.) (OÖTK, 238)

huzemât-ı kitâbiye-i haşebiye
(bot.) (OÖTK, 229)

hüceyrât-ı nebâtiye selüloz
(kim.) (OÖTK, 264)

ıslahat Daha iyi duruma
getirmek için değişiklik, düzeltme
veya iyileştirme, reform. (TS, 1023)

ıslahat düzeltmeler,
iyileştirmeler (ÖK, 38)

Islahat Yeğritim (OTKK, 76)

ıslahatçı Reformcu. (TS,
1023)

ıslahatçılık iyileştirmecilik:
Toplumsal yaşayışın hangi bölümünde
olursa olsun istenilen değişme ve
gelişmelerin, devrimsel girişimler
yerine birbirini izleyen ve aşamalı
biçimde uygulanan düzeltici

önlemlerle gerçekleştirebileceğini ileri
süren görüş. (ETS, 88)

ıslahatçılık Reformculuk.
(TS, 1023)

icraat iş yapımı, yapılan işler
(ÖK, 39)

icraat Yapılan işler,
çalışmalar, uygulamalar. (TS, 1034)

icraatçı Uygulayan, çalışan,
yapan kimse. (TS, 1034)

ictimai teşkilât, sosyal
organizasyon toplumsal örgüt:
Temelinde belirli ve karşılıklı birtakım
görevlerin yattığı toplumsal ilişkilerin
ve etkinliklerin kurumlaşmış düzeni.
(BBTS, 62)

İdarî teşkilât İdare teşkilâtı
(DB, 209)

İdhalât Gire (OTKK, 158)

İdhalât Giri (OTKK, 82)

İdhalât Girit (OTKK, ek, 3)

İdhalâta aid Girel (OTKK,
82)

ifrazat salgılar (ÖK, 39)

ifrazat Vücuttan çıkan kan,
irin, ter gibi şeyler, salgılar. (TS,
1048)

ifşaat açığa vurma, dile
verme, ortaya dökme (ÖK, 39)

ifşaat Gizli bir şeyi ortaya
çıkarmak için yapılan açıklamalar.
(TS, 1049)

ihbar tazminatı Bildirim.
(TS, 1052)

ihracat Bir ülkenin ürettiği
malları başka bir ülkeye veya ülkelere
satması, dış satım. (TS, 1053)

İhracat Çıka (OTKK, 158)

İhracat Çıkat (OTKK, ek, 3)

İhracat Çıkı (OTKK, 82)

ihracat dışa satım (coğr.)
(OÖTK, 83)

ihracat dışsatım (ÖK, 40)

İhracata aid Çıkı (OTKK,
82)

ihracatçı dışsatımcı (ÖK, 40)

ihracatçı İhracat işleriyle
uğraşan, dış satımcılık. (TS, 1953)

ihracatçılık İhracat işleriyle uğraşma, dış satımcılık. (TS, 1053)

ihtibari malumat görgül bilgi: Yalnız deney ve gözlemlerle elde edilen bilgi. (ETS, 73)

ilk tedrisat 1- Birkaç öğrenim basamağından oluşan örgün eğitim dizgesinin, okuyup yazmayı, aritmetiği, iyi bir yurttaş olmak için en gerekli bilgi ve becerileri kazandıran ilk basamağı. 2- Bütün yurttaşların, ulusal eğitim amaçlarına uygun olarak beden, zihin ve ahlak bakımından gelişmelerine hizmet eden temel öğretim dönemi. (ETS, 84)

ilk tedrisat müfettişi ilköğretim müfettişi: Atandığı bölgede özellikle ilköğretim kurumlarının çalışmalarını ve ilköğretimle ilgili öteki etkinlikleri denetleyen, gerektiğinde inceleme ve soruşturma yapan, öğretmenler ile okul yöneticilerine yol gösteren ve milli

eğitim yönetmenlerine bağlı olarak çalışan denetmen. (ETS, 84)

ilm-i haşerat-ı tıbbiye tıbbi böcekbilim: Konusu, insan sağlığınca önemli olan asalakbilim dalı. (ABTS, 134)

ilm-i hayvanat zooloji (zool.) (OÖTK, 338)

ilm-i hayvanat, zooloji hayvanbilim: Doğada yaşayan hayvanları inceleyen bilim. (ETS, 78)

ilm-i hayvanat-ı basîte birgözeli hayvanlar bilimi: zoolojinin, bir gözeli hayvanları anlatan dalı. (ABTS, 32)

ilm-i nebatat bitki bilimi, botanik (bot.) (OÖTK, 45)

ilm-i tufeylât asalakbilim: Asalakların yapısını, yaşayışını, konakçıyla ilişkisini ve yaptığı hastalıklarla bu hastalıklara karşı girişilecek savaşı konu seçen bilim dalı. (ABTS, 22)

ilm-i tufeylât mütehassısı

asalakbilim uzmanı: asalakbilim konusunda geniş ve sağlam bilgiler edinmek üzere başladığı özel öğrenim süresini doldurup, gerekli sınavda başarı gösteren kimse. (ABTS, 22)

ilm-i tufeylât-ı hususiye özel

asalakbilim: Asalakların bilimsel sınıflamadaki yerini, yapısını, yaşayışını, etkilerini, bu etkilerin konakçıda ortaya çıkardığı etkilerin konakçıda ortaya çıkardığı hastalıklarla o hastalıklardan kurtulma ve korunma yollarını ayrıntılı olarak anlatan asalakbilim dalı. (ABTS, 111)

ilm-i tufeylât-ı tıbbiye tıbbi

asalakbilim: İnsanlara bulaşan iç ve dışasalakları, onlardan ileri gelen hastalıkları, bu hastalıklara karşı kullanılacak ilâçları konu seçen asalakbilim dalı. (ABTS, 134)

ilm-i tufeylât-ı zirâiye

tarımsal asalakbilim: Tarım bitkilerinde gelişen mantarları, bu

bitkilerle beslenen böcekleri anlatan ve onlara karşı güdülecek savaş yollarını gösteren asalakbilim dalı. (ABTS, 131)

imalât 1. Ham madde

işlenerek yapılan her türlü mal. 2. İşlenerek yapılan üretim. (TS, 1075)

İmalât Yapım (OTKK, 90)

imalat yapım (ÖK, 42)

imalât resmi Baskılı devre

levhasının delikler, yarıklar, profiller desenler ve onların yerleri ile son durumları gibi bazı özelliklerini belirten bir resim. (TS, 1075)

imalât yapma, yapım

İmalât için kullanılan yapma ve yapım örneklerine bakalım. Bu söz yapım hatası ile yapma hatası diye her iki biçimde de kullanılmaktadır. Görevleri açısından birbirine yakın olan bu iki ekten –im terim yapmaya ve imalât kelimesini karşılamaya daha uygun düşmüştür. Yapma sözündeki genel ifade yapım sözüyle özelleşmiş ve bu

kelime için kullanılan uygun bir

karşılık olmuştur. Anlatım, anlatma, ulaşım, ulaşma, oluşma, oluşum gibi daha pek çok örnekte –im yapım eki yeni karşılıklar türetmekte daha elverişli olmuş, terimlere daha çok yakışmıştır. (TSTYY, 155)

imalâtçı Ham madde işleyerek mal üreten kimse veya kuruluş. (TS, 1075)

imalatçı yapımcı (ÖK, 42)

imalâtçılık İmalâtçının işi veya mesleği. (TS, 1075)

imalatçılık yapımcılık (ÖK, 42)

imalâthane Ham maddelerin işlenerek, mal olarak piyasaya sürülecek duruma getirildiği iş yeri, yapım evi. (TS, 1075)

İmalâthane İmalâtevi, Yapımevi (DB, 115)

imalathane yapımlık, yapımevi (ÖK, 42)

imar talimatnamesi

yapıdüzen yönetmeliği: Kent ve kasabaların düzentasarlarını uygulamak, yapı eylemlerinin bir düzen içinde ve denetim altında gerçekleştirilmesini sağlamak üzere, her kent yönetiminin genel kurulunca Yapıdüzen Yasasına uygun olarak hazırlanan ve Bakanlıkça onaylanan yönetmelik. (KBTS, 116)

imtiyazat imtiyazlar (DB,

248)

indifaatı-bürkâniye lâv (coğr. jeol.) (OÖTK, 208)

inşaat 1. yapı işleri, yapı kurma 2. yapım (ÖK, 42)

inşaat 1. Yapı işleri. 2. Yapmak işi, yapım. (TS, 1090)

inşaat yapım yerbölümü katsayısı: Yapım yerbölümünün tüm yerbölüm yüzölçümüne oranı. (KBTS, 117)

inşaat çivisi Çapı 2-7 mm,
boyu 4-20 cm arasında değişen, başlı
ve tepesi tırtıllı çivi. (TS, 1091)

inşaat kesafeti yapı
yoğunluğu: Belli büyüklükte bir
kentsel toprak birimi başına düşen oda
sayısı ya da taban alanı. (KBTS, 118)

inşaat maliyeti yapı gelimi:
Yapım süresinde kullanılan tüm
girdiler hesaba katılarak bulunan,
bitirilmiş bir yapının tümünün ya da
metre karesinin ederi. (KBTS, 116)

inşaat malzemesi yapı
gereçleri: Yapı bileşenlerinin
yapılmasında kullanılan işlenmemiş,
doğal ya da bir yapı bileşeni niteliği
kazanamayacak ölçüde işlenmiş
özdekler. (KBTS, 116)

inşaat mütehassısı yapı
uzmanı: Yapım sürecine ilişkin
konularda uzmanlaşmış, bilgi ve
deneyimi bulunan ve yapı
araştırmaları da yapabilen kimse.
(KBTS, 118)

inşaat nizamı yapım
kuralları: 1- Yapıların,
yapılabilecekleri yerlere, yapılıp
yapılamayacaklarına, hangi
gereçlerden yararlanarak ve nasıl
yapılacaklarına ilişkin kuralların ve
sınırlamaların tümü. 2- Bunları içeren
tüzük, yönetmelik, genelge ve
yönergeler. (KBTS, 116)

inşaat ruhsatı, inşaat
ruhsatiyesi yapı oluru: Kent ve
kasabaların sınırları içinde yapı
yapmak isteğinde olan bireylerle kamu
kuruluşlarının, yapıya başlayabilmeleri
için kent yönetiminden almak zorunda
oldukları onaylı belge. (KBTS, 117)

inşaat sahası yapım
yerbölümü: Bir yapıda yerkatı,
asmakat, çekmekat, çatı katı gibi
kullanılabilen bütün katların, ışıklıklar
çıktıktan sonraki alanları toplamı.
(KBTS, 117)

inşaat sanayii yapı işleyimi:
Yapı üretimine ilişkin çağdaş

yöntemlerle daha ucuz, daha sağlam
birimleri daha çabuk ve çok sayıda
üreten bir ekonomik etkinlik ve kesim.
(KBTS, 116)

inşaat tekniği yapı yöntemi:
Bir yapının yapılmasında yararlanılan
araçlara göre değişik adları olan
uygulama biçimi. (KBTS, 118)

inşaat, inşa yapım: Bir
yapının yapılması eylemi. (KBTS,
116)

inşaatçı 1. Yapı işlerini
yöneten teknik görevli. 2. Yapı ustası.
(TS, 1090)

inşaatçı yapı kurucu (ÖK, 42)
inşaatçı yapı kurucu: Yapı
yapma işini, alım satım amacıyla
yapan kişi ya da kuruluş. (KBTS, 116)

inşaatçı, müteahhit yap-
satıcı: Konut yapıp, kat-konut olarak
sata ve geçimini bundan sağlayan
girişimci. (KBTS, 119)

inşaatçılık İnşaat işleriyle
uğraşma. (TS, 1090)

intihabat Seçimler. (TS,
1092)

irsalât Gönderilen şeyler,
gönderiler. (TS, 1097)

irtifa'ât-ı mütevâfika
karşılıklı yükseklikler (astr.) (OÖTK,
173)

istihbarat 1. salık alma 2.
gizli araştırma, gizli toplama 3.
danışma (ÖK, 44)

istihbarat 1. Yeni öğrenilen
bilgiler, haberler. 2. Bilgi toplama,
haber alma. (TS, 1107)

istihbarat dairesi Haber
alma dairesi. (TS, 1107)

istihbarat servisi Haber alma
işlerini yürüten iş yeri. (TS, 1107)

İstihzarat Hazırlıklar
(OTKK, 98)

itfaiye teşkilâtı yangın
söndürme örgütü: Bir kentin, yangın
söndürme araç ve gereçlerini
bulunduran, bunları kullanarak yangın
söndürmek üzere eğitilmiş görevlileri

olan, genellikle yerel nitelikteki örgüt.
(KBTS, 114)

ithalât 1. Bir ülkeyi başka bir
ülkeden mal getirme veya satın alma.
2. Bir ülkeye başka bir ülkeden alınan
malların bütünü. (TS, 1122)

ithalat dışalım (ÖK, 45)

ithâlât içe-satım (coğr.)
(OÖTK, 149)

ithalâtçı İthalât yapan kimse.
(TS, 1122)

ithalatçılık dışalımıcılık (ÖK,
45)

ithalâtçılık İthalâtla uğraşma,
dış ülkelerden mal satın alma veya
getirme işi. (TS, 1122)

izahat Açıklamalar. (TS,
1129)

izahat : açıklamalar (AS, 224)

izahat vermek açıklama
yapmak (ÖK, 46)

izahat, izah açıklama,
açıklamalar (ÖK, 46)

kabli malumat önsel bilgi: 1-

Gözlem ve deney dışında anlıksal
çıkarsama yolu ile edinilen bilgi. 2-
Doğuştan var olan bilgi. 3- Deney
öncesi bilgi. (ETS, 123)

kalorifer tesisatçısı ısıtma
döşemcisi: Isıtma döşemini yapan
usta. (DŞTS, 39)

kansız ameliyat tıp. Kanama
olmayacak derecede kan dolaşımı
dondurularak gerçekleştirilen
ameliyat. (TS, 1190)

karşılaştırmalı edebiyat
Karşılaştırma yöntemiyle çeşitli
edebiyatlar arasındaki ilişkileri,
benzerlikleri tespit etmeyi amaçlayan
bilim dalı, mukayeseli edebiyat. (TS,
1225)

ke's-i zul-vüreykat-ı

müttehida birleşik çanak yaprak
(bot.) (OÖTK, 44)

kesî-ül-hücre nebâtat çok
gözeli bitkiler (zool.) (OÖTK, 70)

kıtaat esk. 1. Kıtalar, ana
karalar. 2. Asker birlikleri. (TS, 1309)

kira tazminatı tutmalık
ödenēi: Kimi ũlkelerde, dar gelirli ya
da yoksul aileleri konut bunalımlarının
etkisinden bir ölçüde korumak
amacıyla, her ay ödemekte oldukları
tutmalık paralarının devlet ya da kent
yönetimi gibi kamu kuruluşlarınca
üstlenilen bir bölümü. (KBTS, 108)

klasik müfredat programı
klasik program: 1-Bir okulu bitirmek
için eskiden beri okunması zorunlu
görülen geleneksel derslerin ya da
konuların düzenli biçimde sıralanıp
kümeleştirilmesinden oluşan öğretim
programı. 2- Yunanca'ya, Latince'ye
ya da her iki dilin öğretimine çok
zaman ayıran ve öteki dersleri
önemsemeyen program. 3- Genel
amaçlar, dersler ve derslerde
işlenilmesi öngörülen konular
bakımından işlevsel olmaktan uzak
öğretim programı. (ETS, 96)

klima tesisatı, iklim tesisatı
iklimleme döşemi: Yapıda istenilen
iklim koşullarını yaratan döşem.
(DŞTS, 40)

kserofil nebatat kurakçıl
bitkiler: İklime baēlı çevre
koşullarından kuraklığa uymuş ve
yapılarını buna göre düzenlemiş
bitkilerin oluşturduğu büyük takım.
(CTS, 76)

kullanım talimatı kullanım
yönergesi: Herhangi bir dizgeyi
kullanırken gözetilecek konuları ve
izlenecek yordamı kapsayan belge ya
da kılavuz. (BTS, 58)

külliyat esk. Bir yazarın
bütün eserlerini içeren dizi. (TS, 1436)

külliyat tümeller: Bütün
doēal dillerde bulunduğu varsayılan
ortak özellikler, ortak kavramlar, vb.
(DDTS, 146)

kültür nebatatı kültür
bitkileri: İnsanlarca yetiştirilen
bitkilerin tümü. (BBTS, 44)

küreyvat-ı beyza akyuvar
(biy.) (OÖTK, 8)

küsurat Artan, geriye kalan
parçalar, kesirler, küsur. (TS, 1442)

Küsurât Kesirler (OTKK,
107)

lâklâkıyat Boş lâkırdılar,
değersiz sözler. (TS, 1451)

levazımat 1. Gerekenler,
lâzım olan şeyler. 2. Askerî araç
gereçlerin tümü. (TS, 1462)

levazımatçı 1. Levazımat
satan veya alan kimse. 2. Öleni
gömmek için gerekli malzemeyi satan
kimse. (TS, 1462)

lisanî (tetkikat) dil
(incelemeleri) (DB, 273)

Lisanî tetkikat Dil
araştırmaları (DB, 209)

maddiyat Madde ile ilgili
şeyler. (TS, 1480)

mahkemelerin teşkilâtı
yargılıklar örgütü: Yargı yetkisini ulus
adına kullanan yargılıkların

kuruluşunu, birbiriyle olan ilişkileriyle
görev ve yetkilerini, aşamalarını belli
eden türe alanı. (CYTS, 61)

mahkûkat esk. Kazılmış,
hakkedilmiş şeyler. (TS, 1486)

mahlûkat esk. Yaratıklar.
(TS, 1486)

mahrukat esk. Yakacak,
yakıt. (TS, 1487)

mahrukat yakacak
-acak (-ecek) ekini almış biçimler sıfat
olarak kalmazlar, gerektiğinde isim
gibi kullanılırlar, 'mahrukat' karşılığı
yakacak, ... bu tür kelimelerdendir.
(TSTYY, 50)

mahrukat yakıt (ÖTS, 174)

mahrukat, maiyat yakıt
-t (-ıt, -it, -ut, -üt) Pek işlek olmayan

bu eke Cumhuriyet döneminde yeni
örneklerle canlılık kazandırılmıştır.

İçit, geçit, kurut, öğüt, binit yanında

kanıt (delil), yakıt (mahrukat,

maiyat)... (TSTYY, 143)

mahrakat, maiyat yakıt
-t (-it, -it, -ut, -üt) Pek işlek olmayan
bu eke Cumhuriyet döneminde yeni
örneklerle canlılık kazandırılmıştır.
İçit, geçit, kurut, öğüt, binit yanında
kanıt (delil), yakıt (mahrakat,
maiyat)... (TSTYY, 143)

mahrakat-ı mâyia akaryakıt
(ÖTS, 174)

mahrakat-ı tabiiye doğal
yakacaklar (kim.) (OÖTK, 90)

mahsulât 1. Ürünler. 2. mec.
Ortaya çıkan, elde edilen şeyler. (TS,
1488)

mahsulat ürünler (ÖK, 54)
Mahsulâtı arziye Toprak
mahsulleri (DB, 207)

makam tazminatı Yüksek
makamda görevli bulunanlara aylık
maaşları dışında fazladan ödenen
ücret. (TS, 1490)

Makbuzat Giren (OTKK,
114)

malûmat 1. Bilgi. 2. fels
Bilgi. (TS, 1497)

Malûmat Bilgi (OTKK, 115)

Malûmat Bilgi (OTKK, 89)

malumat bilgi (ÖK, 55)

malûmat bilgi (ÖTS, 174)

malumat bilgi: Bilgi işlemde,
kullanılan uzlaşımsal kurallardan
yararlanarak kişinin veriye yönelttiği
anlam. (BTS, 26)

malumat bilgi: Doğanın
nesne ve olayları üzerinde kuramsal ya
da görgül yoldan öğrenilen şey. (FTS,
20)

malumat bilgi: Halkın doğal
ve toplumsal çevresiyle ilgili
geleneksel, kültürel edintisi. (HBTS,
22)

malumat bilgi: Konuşucunun
dinleyiciye yönelttiği dilsel bildirinin
içeriği. (DDTS, 42)

malumat veri: Olgu, kavram
ya da komutların, iletişim, yorum ve

işlem için elverişli biçimsel ve
uzlaşımsal bir gösterimi. (BTS, 82)

malûmat : bilgi (AS, 226)

malûmat sahibi Bir konuda
bilgisi olan. (TS, 1497)

malumat servisi bilgi edinme
bölümü: Öğrencilerin kendilerini
tanımaları, çevrelerine başarılı
biçimde uyabilmeleri, gerçekçi
öğrenim ve meslek planları
yapabilmeleri için gerekli bilgileri
sağlamak ve istendiğinde vermekle
görevli kılavuzluk bölümü. (ETS, 29)

malumat, vukuf, marifet

bilgi: 1-İnsan usunun kapsayabileceği
olgu, gerçek ve ilkelerin tümüne
verilen ad. 2- İnsan anlığının çalışması
sonucu ortaya çıkan düşünsel ürün. 3-
Genel olarak ve ilksezi biçiminde
zihnin kavradığı temel düşünceler. 4-
Bir yargılamada bulunabilmek için
bilinmesi gereken öğelerin her birine
verilen ad. 5- Bir şeyi bilme durumu.
(ETS, 29)

Malûmatdar Malûmatlı (DB,
125)

Malûmatfûruş Bilgiç

(OTKK, 115)

malumat-ı diniye din bilgisi:

Öğrencilere İslam dininin temellerini
öğretmek, bu dine özgü ahlak ikelerini
kavratmak, onları yanlış ve
boş inançlardan uzaklaştırmak
amacıyla isteğe bağlı olarak okutulan
ders. (ETS, 51)

malumat-ı meslekiye meslek

bilgisi: 1- Herhangi bir meslek için
öğrenilmesi ve sürekli olarak
anımsanması gereken bilgilere verilen
genel ad. 2- Öğrencilere ileride
katılacakları belli bir meslekle ilgili
temel bilgi, anlayış ve yöntemleri
kazandırmak amacıyla meslek
okullarının programlarına konulan
derslerin ortak adı. (ETS, 104)

malûmatlı Bilgili. (TS, 1497)

Malûmatlı Bilgin (OTKK,

89)

malûmattar Bilgili, malûmat sahibi. (TS, 1497)

mamulât Yapılmış şeyler. (TS, 1498)

mamulat yapım (ÖK, 55)

maneviyat 1. Maddî olmayan, manevî şeyler. 2. mec. Yürek gücü, moral. (TS, 1500)

maneviyat 1. yürek gücü 2. doğaüstü güç (ÖK, 55)

maruzat Mevki, makam veya yaş bakımından büyük birine sunulan, bildirilen dilek veya bilgi, sunuş. (TS, 1509)

maruzat söylenecek, diyecek (ÖK, 55)

masnuat esk. 1. Sanatla yapılmış şeyler, sanat eserleri. 2. Aslı olmayan şeyler, yapma ve düzme şeyler. (TS, 1512)

matbuat basın “matbuat” yerine “basın” deniyor. (A, 236)

Matbuat Basın (OTKK, 116)

matbuat basın (ÖK, 56)

matbuat basın (ÖTS, 174)

matbuat Basın. (TS, 1515)

mebhas-ı adalât kasbilim (biy.) (OÖTK, 174)

mebhas-ı hayvanât-ı nâime yumuşakçalar bilimi (zool.) (OÖTK, 332)

mebhas-ı tufeylât asalakbilimi (zool.) (OÖTK, 20)

mecmua-i hayvanat direy (biy.) (OÖTK, 87)

mecmua-i hayvanat direy: Bir ülkede, yetiştirme işlemlerine bağlı olmadan yaşayan ve çoğalan hayvanların tümü. (ABTS, 51)

mecmua-i hayvanat doğay (zool.) (OÖTK, 90)

mecmua-i nebatat bitey (bot.) (OÖTK, 44)

mecmua-i nebatat bitey (ÖTS, 174)

meçhulât esk. Bilinmeyen,
anlaşılmayan şeyler, meçhuller. (TS,
1523)

mefruşat döşemelik, döşeme
(ÖK, 56)

mefruşat Ev döşemek için
gerekli eşye, döşeme. (TS, 1524)

mefruşatçı Mefruşat satan
kimse, döşemeci. (TS, 1524)

mefruşatçılık Mefruşatçının
işi. (TS, 1524)

Melekâtı akliye Akıl
melekeleri (DB, 207)

memurin muhakemat
kanunu kamu görevlilerinin
yargılanmalarına ilişkin yöntem:
Üzerinde kamu görev ve yükümlülüğü
taşıyan bir görevlinin, kamu işi ya da
görevini yaptığı sırada işlediği suçtan
dolayı, bağlı bulunduğu özel
yargılama yöntemi. (CYTS, 39)

menhiyat esk. Din yasakları.
(TS, 1533)

mensucat Dokuma,
dokumalar, tekstil. (TS, 1534)

merkezî teshin, merkezî
ısıtma tesisatı merkezden ısıtma
döşemi: Binanın bir merkezden
ısıtılmasını sağlayan döşem. (DŞTS,
48)

mesamat gözenekler (ÖK,
57)

meskûkat Sikkeler, metal
paralar. (TS, 1542)

Mesmuat Duyuklar (OTKK,
57)

meşrubat İçilecek şeyler,
içecekler. (TS, 1545)

meşrubat içit (ÖK, 58)

meşrubatçı Meşrubat
hazırlayan, üreten veya satan kimse.
(TS, 1545)

meşrubat-i küuliye alkollü
içkiler (kim.) (OÖTK, 10)

meşruhat Bir maddenin
açıklanması için yazılanlar,
açıklamalar. (TS, 1545)

metrûkât Ölen birinin bıraktığı şeyler. (TS, 1549)

mevcudat 1.Var olan şeyler, varlıklar. 2. Yaratıklar. (TS, 1549)

mevzuat 1. Bir ülkede yürürlükte olan yasa, tüzük, yönetmelik vb. nin bütünü. 2. tic. Sandık, çuval, teneke gibi içine ticaret malı konulan koyacaklar. (TS, 1551)

mevzuat yürütmelik, yürütümce (ÖK, 58)

muamelât 1. Davranma, davranış. 2. Yol, yöntem, iz. 3. İşlem. 4. tic. esk. Alış veriş. 5. kim. esk. İşlem. (TS, 1580)

muamelat işlemler (ÖK, 60)

muamelât-ı zatiye : özlük işleri (AS, 228)

muhaberat Haberleşmeler, yapılan yazışmalar. (TS, 1583)

muhafaza-i abidat anıtların korunması: Anıtların ve çevresinin bakım, onarım ve değerlendirilmesine ilişkin kuralları ve yöneltileri

uygulamaya geçirme eylemi. (KBTS, 20)

muhasamat esk. Düşmanlık. 2. (savaşta) Çarpışma. (TS, 1585)

muhasebat esk. Hesap işleri. (TS, 1585)

muhasebat saymanlık işleri (ÖK, 60)

muhassasat esk. 1. Bir kimseye maaş, tayın vb. olarak verilmiş şeyler. 2. Devlet bütçesinde devlet kuruluşları için ayrılmış para, ödenek. (TS, 1586)

muhteviyat 1. içerik 2. içindekiler (ÖK, 60)

mukadderat yazgı, alinyazısı (ÖK, 61)

mukadderat Yazgı. (TS, 1589)

mukaddesat esk. Kutsal sayılan her türlü inanç ve davranışlar. (TS, 1589)

mukaddesat kutsal kavramlar, kutsallıklar (ÖK, 61)

mukaddesatçı Kutsal şeylere aşırı ölçüde bağlılık gösteren kimse. (TS, 1589)

mukaddesatçı kutsalcı (ÖK, 61)

mukarrerat esk. Alınan kararlar, kararlaştırılmış şeyler. (TS, 1589)

mukarrerat kararlar (DB, 248)

muzır haşerat zararlı böcekler: İnsan, hayvan ve ekonomik değeri olan bitkiler sağlığına gölge düşürücü böceklerin tümü. (ABTS, 151)

mücazat ceza: Suç sayılan bir davranışın yinelenmesinin önlemek, bir suçun işlenmesine engel olmak amacıyla bir öğrenci ya da birtakım öğrenciler için alınan tinsel ya da özdeksel önlem. (ETS, 37)

Mücazatı kanuniye kanun cezaları (DB, 248)

mücazatı terhibiye terhipli cezalar (DB, 248)

mücessema geometrik cisimler (mat.) (OÖTK, 122)

mücevherat Mücevherler. (TS, 1601)

müdevvenat esk. Yuvarlak. (TS, 1602)

müellefat esk. Yazılı eserler. (TS, 1602)

Müessirat Etkinler (OTKK, 125)

müfredat 1. öğretmelik 2. ayrıntılar (ÖK, 62)

müfredat esk. Bir bütünü oluşturan bireyler, ayrıntılar. (TS, 1603)

müfredat programı öğretim izlencesi (ÖK, 62)

müfredat programı öğretim programı (TS, 1603)

müfredat, müfredat programı öğretim programı: 1- Bir okulu bitirmek ya da bir alanda

uzmanlaşmak için okunması gereken
ders ve konuları kapsayan program. 2-
Öğretilmesi istenilen ders ya da
konuların amaçlar, yönergeler ve ders
gereçleri ile birlikte sıralı olarak
düzenlenmesi sonucu ortaya çıkan
kılavuz. 3- Öğrencikere bir plana göre
kazandırılması istenilen öğrenim
yaşantılarının tümünü içine alan
program. (ETS, 120)

müfrizât-ül arakiye terbezi
(sarmal borumsu) (biy.) (OÖTK, 293)

mühimmat savaş gereçleri
(ÖK, 63)

mükevvenat esk. Yaratıkların
bütünü. (TS, 1605)

mükeyyifat esk. Keyif verici,
uyuşturucu maddeler. (TS, 1606)

Müktesebat Edinçler
(OTKK, 125)

Müktesebat Edinçler
(OTKK, 88)

müktesebat esk. Edinilen
bilgiler. (TS, 1606)

mülâhazat düşüntüler (ÖK,
63)

mülâhazat esk. Düşünceler.
(TS, 1606)

mülâhazat hanesi Bir şey
hakkındaki düşüncelerin yazıldığı yer.
(TS, 1606)

mülhakat eklenti(ler) (ÖTS,
177)

mülhakat esk. 1. Bir bütüne
katılanlar, ekler. 2. Bir merkeze bağlı
olan yerler. (TS, 1606)

münakalât esk. Ulaştırma.
(TS, 1608)

münakalat ulaştırma
-ma eki yalnızca fiil köklerine değil,
çatı eki almış öteki fiillere de
gelir...ulaştırma (münakalat)...
(TSTYY, 116)

münakalât ulaştırma (ÖTS,
177)

münakalat ulaştırma (ÖK,
63)

münderecat içindekiler (ÖK,
63)

mündericat esk. İçindekiler.
(TS, 1609)

Münhalât Açık yerler
(OTKK, 61)

Münhallât Erirler (OTKK,
61)

Münhallât, münhal Erirler
(OTKK, 127)

Müntahabat Derimlik,
Seçmeler: Seçme nesir veya nazım
parçaları dergisi. (ESSTS, 33)

müntahabat esk. Seçmeler.
(TS, 1609)

müntehabat
Eskiden müntehabat denilen kitaplara
şimdi, arapçadan alınmış olduğu için o
adı vermiyoruz. (A, 81)

mürekkebat-ı hadidiye
demir bileşikleri, ferri bileşikleri
(kim.) (OÖTK, 78)

mürekkebat-ı meşbua
doymuş bileşikler (kim.) (OÖTK, 93)

mürettebat Gemi,uçak gibi
taşıtlarda iş başındaki görevli olan
kişiler. (TS, 1611)

mürtefi inşaat yüksek yapım:
Kat sayısı ülkeden ülkeye, kentten
kente ve kent içinde kesimden kesime
değişmekle birlikte, genellikle birkaç
kattan daha yüksek yapıların
yapılması. (KBTS, 132)

müsakkafat esk. Üzeri damla
örtülmüş olan yapılar. (TS, 1612)

müsellesat mat. Esk.
Trigonometri (TS, 1613)

müsellesat trigonometri
(mat.) (OÖTK, 299)

müskirat esk. Sarhoş eden
şeyleri alkollü içkiler. (TS, 1613)

müskirat içkiler (ÖK, 64)

müstahzarat tıp.
Eczahanelerde hazır olarak

bulundurulan ilâçlar. (TS, 1614)

müstehcen neşriyat açık
saçık yayın: Erteme (edebî) aykırı
biçimde yazı,gazete, dergi, resim,

fotoğraf, sinema ve benzeri araçlarla
kamuya yapılmış açık saçık yayın.
(CYTS, 13)

Müşkilât Güçlük, güçlükler,
zorluk, zorluklar (OTKK, 128)

müşkülât güçlük(ler) (ÖK,
65)

müşkülât Güçlük, güçlükler,
zorluklar. (TS, 1616)

müşkülât zarzor, güçbelâ
Meselâ “müşkülâtla” dememek için

“zarzor, güçbelâ”,..... tabirlerini
yazılarına kabul eden muharrirler
görülüyor. Onların, bu tabirleri
kullanırken alelâdelikten kaçınmağa
muvaffak oldukları derecede mazur
görölmeleri icap ettiğine şüphe yoktur.
(OTU, 26)

Müşkülâtla Zorlukla
(OTKK, 128)

müşkülâtlı Güçlüğü olan,
zorluk içinde olan. (TS, 1616)

müştemelât eklenti(ler)
(ÖTS, 178)

Müştemilât Ekitler (OTKK,
129)

müştemilât eklentiler (ÖK,
65)

müştemilât Herhangi bir
yapıya göre ayrı bir işlevi bulunan
bölüm veya yapı, eklentiler. (TS,
1616)

müteferrik-ul-vüreykat-ı
ke'siye ayrı çanakyapraklılar (bot.)
(OÖTK, 26)

müteferrik-ul-vüreykat-ı
tüveyciye ayrı taçyapraklılar (bot.)
(OÖTK, 27)

mütelâsik-ül vüreykat-ı
ke'siye bitişik taçyapraklılar (bot.)
(OÖTK, 44)

mütevaziy-ül-müstatilât
dikdörtgenler prizması (mat.) (OÖTK,
85)

müzahrefat esk. 1.
Süprüntüler, pislik. 2. Yalanlar,
saptırmalar. (TS, 1620)

müzakerat esk. Bir konuyla ilgili konuşmalar, danışmalar, müzakereler. (TS, 1620)

nadirat Seyrek, az görülen, az bulunan şey veya durum. (TS, 1624)

nakdî teminat 1. Borcun ödeneceğine dair, alacaklıya parayla sağlanan güvence. 2. Kredi kullanılması durumunda güvence olarak gösterilen nakit değer. (TS, 1626)

Nakliyat Taşıma (OTKK, 131)
Nakliyat Taşıma (OTKK, 41)
nakliyat Taşıma işleri, taşımacılık. (TS, 1627)

nakliyat taşıma: Ülkeler arasında ya da ülkenin ulusal sınırları içinde yolcuların ve çok daha önemli olarak tecim mallarının, alındığı yerden gideceği ya da kullanılacağı yere, çeşitli ulaşım

araçlarından yararlanılarak götürülmesi. (CTS, 94)

nakliyat taşımacılık (ÖK, 66)

nakliyat planlaması ulaşım tasarlaması: Yeni ulaşım kolaylıklarının ya da eskilerde yapılması öngörülen iyileştirmenin düzenli bir biçimde tasarçizim konusu yapılması, yeterliğinin sınanması ve yapımının izleneye bağlanması işlemi. (KBTS, 110)

nakliyatçı Taşıma işleri yapan (kimse), taşımacı. (TS, 1627)

nakliyatçılık 1. Nakliyatçı olma durumu. 2. Nakliyatçının iş. (TS, 1627)

nazariyat esk. Kuramlar. (TS, 1636)

nazariyat kuramlar (ÖK, 67)

nazariyatçı esk. Kuramcı. (TS, 1636)

nebatat 1. Bitkiler. 2. Bitki bilimi, botanik. (TS, 1639)

nebatat bitki evreni (bot.)
(OÖTK, 45)

nebatat bahçesi Her türlü
bitkinin örnek olarak yetiştirilip
meraklıların incelenmesine açık
bulundurulmuş yer, botanik bahçesi.
(TS, 1639)

nebatat bitleri bitki bitleri
(zool.) (OÖTK, 45)

nebâtât bitleri bitki bitleri:
Yaprakbitlerini, kabuklubitleri ve unlu
bitleri içine alan eşkanatlılar
topluluğu. (ABTS, 33)

nebatat fizyolojisi bitki
fizyolojisi (bot.) (OÖTK, 45)

Nebatâtı bahriye Deniz
nebatları (DB, 208)

nebâtât-ı ibtidaiye bir gözeli
bitkiler, bir hücreli bitkiler (bot.)
(OÖTK, 42)

nebâtât-ı müteşebbise
sarmaşan (bot.) (OÖTK, 262)

nebâtât-ı süfliye aşağı
bitkiler (bot.) (OÖTK, 22)

nebati tecemmuat bitki
topluluğu: Yeryüzünün belli bir
bölgesinde, az çok doğal koşullar
altında gelişen ve yaşayan bitkilerin
oluşturduğu topluluk. (CTS, 26)

neşriyat yayım (ÖK, 67)

neşriyat yayın(lar) (ÖTS,
179)

Neşriyat Yayın. (TS, 1648)

neşriyat : yayım, yayın (AS,
231)

neşriyat yapmak : yayında
bulunmak, yayın yapmak (AS, 231)

neşriyatta bulunmak : yayın
yapmak (AS, 231)

orta tedrisat orta öğretim
(TS, 1701)

orta tedrisat ortaöğretim: 1-
İlköğretim ile yükseköğretim
kurumları arasında yer alan genel
okulları, teknik ve meslek okullarını
yönetmek görev ve sorumluluğunu
yüklenmiş bulunan örgüt. 2-
İlköğretimden geçtikten sonra

öğrenimini sürdürmek isteyen gençleri
ulusal eğitim amaçlarına uygun olarak
daha üst öğrenime, birtakım teknik ve
meslek alanlarına ya da yaşama
yetiştirmek için planlanan öğretim
dönemi. (ETS, 115)

ölüm tazminatı Sözleşmeye
göre, ölüm hâlinde ölenin geride
bıraktıklarına işveren tarafından
ödenen para. (TS, 1728)

parantez içi izahat düzen
açıklaması: yazarın oyun betiğinde,
yere, girişlere, çıkışlara, dekore,
giysilere, donatımlara, müziğe, çeşitli
etmenlere, kişilerin görünüşlerine ve
davranışlarına ilişkin çoğu kez ayrıç
içinde yaptığı açıklama. (GSTS, 44)

peşinat ön ödeme: Konut
bankalarından ya da konut ödenci
veren öteki kuruluşlardan ödünç
almaya hak kazanabilmek için, bir
kimsenin, bu kuruluşlara yatırması ve
orada bir süre tutması gereken belli
nicelikteki para. (KBTS, 89)

peşinat öndelik

‘peşinat’ karşılığı öndelik, ‘yevmiye’
karşılığı gündelik terimlerinde –da eki
bulunmaktadır. (TSTYY, 77)

peşinat öndelik (ÖK, 71)

peşinat Peşin olarak verilen
para, avans. (TS, 1796)

peşinatsız Peşin para
almadan. (TS, 1796)

pissu tesisatı pissu döşemi:
Pissuları yapıdan dışarı taşıyan boru
ağı. (DŞTS, 54)

politik teşkilât, siyasî teşkilât
siyasal örgüt: Toplumun güvenini,
saldırılarına karşı korunmasını,
çatışmaların yönetilmesini, iç düzenin
sürekliliğini sağlayan kurumlar ve
düzenler. (BBTS, 57)

riyaziyat Matematik bilgisi.
(TS, 1863)

rûsumat esk. Bazı mallardan
devletçe alınan vergiler. (TS, 1871)

rûzgâr terakûmatı
biriktirme (coğr.) (OÖTK, 43)

sarfiyat gider (ÖK, 76)
sarfiyat harcama
-ma eki, bu çalışmalar içinde yabancı
kökenli kelimelere de getirilmiş ve
birçok kavramın karşılanmasına aracı
olmuştur: harcama (sarfiyat)...
(TSTYY, 117)

sarfiyat Harcanan şeylerin
tümü, harcamalar, masraflar. (TS,
1910)

sarfiyat verdi (fiz. coğr.)
(OÖTK, 312)

sarfiyat : harcamalar (AS,
233)

sebzavat Sebzeler, zerzevat.
(TS, 1927)

sevkıyat gönderme, yollama
işi (ÖK, 78)

sevkiyat Silâhlı Kuvvetlerde,
personel, silâh, araç, yiyecek gibi
ikmal maddelerinin, stratejik ve taktik
amaçlarla bir yerden başka bir yere
gönderilmesi. (TS, 1955)

seyyarât-ı süfliye iç-
gezegenler, yakın gezegenler (astr.)
(OÖTK, 149)

seyyarat-i ulviye dış
gezegenler (astr.) (OÖTK, 83)

seyyiat esk. Din bakımından
yapılan kötülükler, günahlar. (TS,
1957)

sıcak su hazırlama tesisatı
sıcak su döşemi: Kullanma sıcak
suyunun hazırlandığı döşem. (DŞTS,
57)

sıhhî tesisat su döşemi: Bir
binanın pissu, temiz su ve gaz
döşemlerinin tümü. (DŞTS, 59)

sıhhî tesisat Yapılarda temiz
ve atık su ile ilgili donanım. (TS,
1963)

sıhhî tesisatçı su döşemcisi:
Su döşemi yapan ve bu meslekten olan
kimse. (DŞTS, 59)

sıhhî tesisatçı Yapılarda
temiz ve atık su ile ilgili işleri yapan
donanımcı. (TS, 1963)

sıhhî tesisatçılık Sıhhî tesisatçının işi veya mesleği. (TS, 1963)

siyasiyat esk. Politika işleri. (TS, 1996)

son soruşturma tahkikatının açılması kararı son soruşturmayı açma kararı: İlk soruşturma sonucunda, sanığın üstüne atılan suç işlediği kanısını uyandıran kanıtlar elde edilince, Sorgu Yargıcının duruşma yapılması için verdiği karar. (CYTS, 49)

son tahkikat son soruşturma: Duruşma açılmasını gerekli kılan sorgu yargıcı kararıyla savcının doğrudan doğruya dava açtığı işlerde yatğı verilene dek işleyen duruşma aşaması. (CYTS, 49)

son tahkikatın muvakkaten tatili son soruşturmayı geçici durdurma: Sanığın ortadan savuşması dolayısıyla bulunaması ya da suçu işledikten sonra akıl hastalığına

uğraması nedeniyle son duruşmanın yapılması durumunda, sorgu yargıcının, geçici olarak son soruşturmanın durdurulmasına ilişkin olarak verdiği karar. (CYTS, 49)

sun'î mahrûkat yapma yakacaklar (kim.) (OÖTK, 320)

şahsiyat esk. 1. Kişiye ait şeyler. 2. Bir kimsenin özel hayatı üzerinde söylenen sözler. (TS, 2067)

şahsiyat kişilik (ÖK, 81)

şathiyat esk. Ciddî bir düşünceyi, konuyu, şaka ve alay yollu anlatmak için yazılmış deyişler. (TS, 2079)

şehir teçhizatı kentsel donatım: Bir kentin, işlevlerini yerine getirebilmesi için gerek duyulan kamu işgörülerinin, kolaylıklarının tümü. (KBTS, 72)

şua'ât-ı münkesire kırılan ışınlar (fiz.) (OÖTK, 183)

taallûkat esk. Hısım ve yakınlar. (TS, 2105)

taallukat ilgililer, yakınlar
(ÖK, 83)

tâbi-i müsellesâtî
trigonometrik fonksiyon (mat.)
(OÖTK, 299)

tadilât Değişiklik. (TS, 2111)

tadilat, tadil değiştirme,
değişiklik (ÖK, 83)

tafsilât ayrıntı(lar) (ÖTS,
183)

tafsilat ayrıntılar (ÖK, 83)

tafsilât Ayrıntılar. (TS, 2111)

tafsilat vermek ayrıntılı
anlatmak, ayrıntılarıyla anlatmak (ÖK,
83)

Tafsilât, teferrüat Ayrın,
ayrıntı, uzatı (OTKK, 145)

Tafsilâtiyle Uzun uzadıya,
ayrınlariyle, ayrıntılariyle (OTKK,
145)

tafsilâth Ayrıntılı. (TS, 2112)

tahdidat Sınırlamalar,
kısıntılar. (TS, 2113)

tahkikat ilk soruşturma:
Savcının istemi üzerine, sorgu
yargıcının ön soruşturmaya dayanarak
açılan ve işin yeterince aydınlatılması
amacı ile yapılan soruşturma evresi.
(CYTS, 36)

tahkikat soruşturma
-ma eki Cumhuriyet döneminde
kelime ve terim türetmek ve yabancı
kökenli kelimeleri karşılamak
amacıyla sık kullanılmış eklerden
biridir: soruşturma (tahkikat),...
kovuşturma (takibat),... ödeme
(tediye),... arıtma (tasfiye)...(TSTYY,
117)

tahkikat soruşturma
Ancak benzeri tutunmamış sözleri,
birer hukuk terimi olan seçim
(intihap), soruşturma (tahkikat)... gibi
sözlerle karşılaştırsak, kökleri, ekleri
ve anlamalarıyla uyum içinde
olanların zorlanmaya gerek kalmadan
benimsediklerini görürüz. (TSTYY,
147)

tahkikat soruşturma (DB,
250)

tahkikat soruşturma (ÖTS,
183)

tahkikat soruşturma
soruşturma (tahkikat) örneğinde
olduğu gibi bir yandan –ş- işteş öte
yandan –tur- ettirgen çatı ekinden
yararlanılmıştır. (TSTYY, 163)

tahkikat soruşturma: Suçun
işlenmesinden başlayarak yargı
verilerinceye dek, kolluk, savcı, yargıç
yönünden yapılan inceleme, araştırma
ve kanıtların toplanması işleminin
tümü. (CYTS, 50)

tahkikat Soruşturmalar. (TS,
2114)

tahkikat : soruşturma (AS,
234)

tahkikat hakimi soruşturma
yargıcı: Duruşmadan önce kanıtları
toplamak üzere soruşturma yapan
yargıç. (CYTS, 50)

tahkikat komisyonu

Soruşturma kurulu. (TS, 2114)

Tahkikat, tahkik Gerçin
(OTKK, 59)

tahkikat, tahkik
soruşturma(lar) (ÖK, 84)

Tahkikatı adliye Tüzel
gerçin (OTKK, 59)

Tahkikatı evveliyeye İlk
soruşturma (DB, 208)

Tahkikatı evveliyeye İlk
soruşturma (DB, 208)

Tahkikatı iptidaiye İlkel
gerçin (OTKK, 59)

tahkimat ask. Bir yeri
düşman saldırısına karşı koyabilecek
duruma getirmek için yapılan türlü

haberleşme, hendek, siper gibi
savunma tesislerine verilen ad. (TS,
2114)

tahribat yıkım, yıkıntılar(lar)
(ÖK, 84)

tahribat Yıkıp bozma, harap
etme. (TS, 2114)

tahrifat esk. Bir şeyin aslını
bozma, değıştirme. (TS, 2115)

tahrifat, tahrif değıştirme,
bozma; kalem oynatma (ÖK, 84)

tahrikât esk. Kışkırtmalar,
kışkırtılar. (TS, 2115)

Tahrikât Kışkırtım (OTKK,
64)

tahrirat Resmî bir dairece
yazılan yazılar ve mektuplar. (TS,
2115)

tahrirat yazı, yazı işleri (ÖK,
84)

tahrirat kâtibi İlçede resmî
yazı işleriyle görevli kimse. (TS,
2115)

Tahrirat, tezkere Biti, beti
(OTKK, 146)

Tahsilât Alınç (OTKK, 146)

tahsilât huk. Kamu
alacaklarının toplanması veya süresi
içinde ödenmeyenlerin zorla alınması.
(TS, 2115)

tahsilat para alımı (ÖK, 84)

tahsisat (1) karşılık (2)
ödenek (ÖTS, 184)

tahsisat 1. Bir kimseye, bir
kuruluş veya topluluğa ayrılmış para,
ödenek. 2. Bir işi gerçekleştirmek için
ayrılmış para. (TS, 2116)

tahsisat ödenek
Dilimizde işlekliğini sürdüren bu ekle
kurulmuş örneklerden birkaçı
şunlardır: ödenek (tahsisat)...
(TSTYY, 53)

tahsisat ödenek (DB, 251)

tahsisat ödenek (ÖK, 84)

tahsisat ödenek (TDGSE,
465)

tahsisat : ödenek (AS, 235)

tahsisatı mesture örtülü
ödenek (ÖTS, 184)

tahvilât esk. Tahviller. (TS,
2117)

tahvilât obligasyon (mat.)
(OÖTK, 229)

takibat kovuşturma
Hukuk terimi olarak şu örnekleri

verebiliriz: kovuşturma (Osm. takibat),
soruşturma (Osm. tahkikat)...
(TSTYY, 117)

takibat kovuşturma (ÖK, 85)

takibat kovuşturma (ÖTS,
184)

takibat Kovuşturma. (TS,
2120)

takibat kovuşturma: Suç
işlediği sanılan bir kimseye karşı, yasa
yargılarına uygun olarak yapılan
araştırma, soruşturma ve her türlü
izlemenin tümü. (CYTS, 43)

takibat : kovuşturma (AS,
235)

takibat yapılmak : kovuşturma
açılmak (AS, 235)

Takibatı adliye Tüzel
terkinler (OTKK, ek, 5)

taksimat bölüntüler (ÖK, 85)

taksimat esk. Bölüntüler.
(TS, 2123)

taksirat suçlar (ÖK, 85)

taksirat esk. 1. Kusurlar,
suçlar. 2. hlk. Alın yazısı. (TS, 2123)

takyidat kısıntı (DB, 250)

talimat 1. Bir iş yerinde, üst
makamdan asta verilen, çalışma
sırasında uyulması gerekli noktaları
bildiren resmî yazı, yönerge, direktif.
2. ask.... (TS, 2125)

talimat komut: Bilgisayarda
uygulanmakta olan komutun
bulunduğu yazmaç. (BTS, 57)

talimat yönerge
yönerge ‘talimat, direktif’ kelimesini
ele alalım. duyar-ga örneğinde olduğu
gibi yazı dilimizde yöner- biçiminde
bir fiilimiz bulunmamaktadır.

Dolayısıyla yönege kelimesi de
örnekseme yoluyla türetilmiş bir
biçimdir. (TSTYY, 83)

talimat yönerge (ÖK, 85)

Talimatname Talimkâdı
(DB, 132)

talimatname yönetmelik
(ÖK, 85)

talimatname yönetmelik
(ÖTS, 184)

talimatname Yönetmelik.
(TS, 2126)

talimatname yönetmelik:
Yasa ve tüzüklerin uygulanmasında görevlilere yol göstermek, yasa ve tüzüklere aykırı olmamak üzere bir ya da birkaç bakanlık ve belediyelerce çıkarılıp resmi gazetede yayımlanan nesnel kuralların tümü. (CYTS, 66)

tamir, tamirat onarım (ÖTS, 184)

tamirat Onarım. (TS, 2128)

tamirat, tamir onarma,
onarım (ÖK, 86)

tanzifat (belediyece yaptırılan) Temizlik işleri. (TS, 2134)

tanzifat temizlik işleri,
temizleme (ÖK, 86)

tanzifat amelesi esk.
Temizlik işçisi. (TS, 2134)

tanzifat arabası esk.
Temizlik arabası. (TS, 2134)

tanzifat vergisi esk. Temizlik vergisi. (TS, 2134)

Tanzimat tar. 1. Sultan Abdülmecid ... yönetimi iyileştirme tasarısı ve bu iyileştirmenin yapıldığı dönem. 2. esk. (küçük t ile) İdarî işlerin düzeltilmesi ve alınan önlemlerin ve yapılan uygulamaların tamamı. (TS, 2134)

Tanzimatçı 1. Tanzimat hareketinde görev almış olan kimse. 2. Tanzimat yanlısı kimse. (TS, 2134)

tatbikat 1. Uygulama. 2. ask. Manevra. (TS, 2151)

tatbikat uygulama
Terim yapmak için özellikle –lama biçiminden yararlanılmıştır. ...

‘tatbikat’ karşılığı önerilmiş ve tutunmuş olan uygulama kelimesi de bunlardan biridir. (TSTYY, 103)

tatbikat uygulama (ÖK, 87)

tatbikat uygulama (ÖTS, 184)

tatbikat uygulama: 1- Bir düşünceyi, bir ilkeyi ya da bir kuramı gerçekleştirme işi. 2- Öğrencilerin kuramsal olarak öğrendikleri ilke ve yasaların derslik içinde ya da dışında doğrulanması için yapılan çalışmalar. 3- Öğretmen adaylarının çevrelerindeki okullara giderek türlü öğretim yöntem ve tekniklerinin belli bir programa göre kullanmaları. (ETS, 156)

tatbikat uygulama: Bir oyunun, bir sahnenin ya da bir kesimin sahne üzerinde denenmesi. (GSTS, 145)

tatbikat : uygulama (AS, 236)

tatbikat dersi uygulama dersi: Öğretmen adaylarınca verilen ve sonra ilgili öğretmen ya da öğretmenlerin de katılımıyla değerlendirilen ders. (ETS, 156)

tatbikat okulu uygulama okulu: Öğretmen adaylarına bir programa göre sürekli olarak

gözlemde bulunma, denemeler yapma, etkinliklere katılma ve uygulama dersleri verme olanağını sağlayan, öğretmen okuluna bağlı ya da onunla sıkı işbirliği yapan okul. (ETS, 156)

tatbikat planı

uygulayım tasar: Bir kent ya da kasabanın düzenti tasar çerçevesinde, ona uygun olarak çizilen ve yolların, yapı adacıklarının, bölgelerin ayrıntılarını, tasarlanan yapı düzenini ve uygulama için gerekli bilgileri içeren daha büyük ölçekli tasar. (KBTS, 111)

tatbikat programı uygulama

izlencesi: Kullanıcının özel gereksemelerini karşılamak üzere tasarlanıp gerçekleştirilmiş bilgisayar izlencesi. (BTS, 80)

tatbikat projesi uygulama

tasarısı: Bir yapının kurulmasında uyulması gereken uygulamısal ilkeleri belirleyen tasar çizim. (KBTS, 111)

tatbikat sahnesi uygulama
sahnesi: 1- Tiyatro öğrencilerinin
uygulama yapmalarına elverişli sahne.
2- Oyuncuların yeni biçim denemeleri
için kullandıkları sahne. (GSTS, 145)

tatbikatçı uygulayıcı (ÖK,
87)

tatbikatçı Uygulayıcı. (TS,
2151)

tavsif-i billûrat billûrbilimi,
kristalografi (kim.) (OÖTK, 41)

tazminat ödence (ÖK, 87)

tazminat ödence: Kamu
yararı amacıyla, taşınmazı
kamulaştıran kişiye, bu işlemi
gerçekleştiren kamu kuruluşunun
yasalar uyarınca ödediği para. (KBTS,
90)

Tazminat Ödet, tölek
(OTKK, 149)

tazminat Zarar karşılığı
ödenen para. (TS, 2160)

tazminat, istimlak bedeli
kamulaştırma karşılığı: Taşınmazı

kamulaştırılan bir kimseye, yasalarda
belirtilen yöntemlere göre
hesaplanarak verilmesi gereken
ödence. (KBTS, 63)

tebeddülât Değişiklikler,
değişmeler. (TS, 2161)

tebligat bildiri (ÖK, 87)

tebligat bildirim
Cumhuriyetten sonra başlatılan
Türkçeleştirme çalışmaları sırasında
bu ekten çok yararlanılmış, birçok

kelime ve terim türetilmiştir. –m en
çok türeten ek özelliğini taşır: bildirim
(tebligat), ... yayım (neşriyat)...., durum
(vaziyet),... işlem (muamele,
ameliye)... (TSTYY, 113)

tebligat Bildirim. (TS, 2161)

Tebligat Bilgirit (OTKK,
149)

tebligat : bildirim, bildiri (AS,
236)

techizat donatı (ÖTS, 185)

Teçhizat Donatı (OTKK,
150)

teçhizat donatı (ÖK, 88)

teçhizat donatı: Bir deneysel çalışmada kullanılan araç ve gereçler. (FTS, 54)

teçhizat Donatmaya yarar şeyler, donatı. (TS, 2164)

tedrisat öğretim -m eki, kaynağı Arapçaya dayanan ve smanlıcada geniş bir biçimde daha çok terim yapmakta kullanılan -at ekine, Türkçeleştirme çalışmaları sırasında karşılık olmuştur. 'tedrisat' öğretim, 'imalat' yapım, 'tesisat' döşem, 'teçhizat' donatım, 'neşriyat' yayım vb. (TSTYY, 114)

tedrisat öğretim (DB, 251)

tedrisat öğretim (ÖK, 88)

tedrisat Öğretim. (TS, 2165)

tedrisat, tedris öğretim (ÖTS, 185)

tedrisat, tedris öğretim: 1- Belli bir amaca göre gereken şeyleri öğretme işi. 2- Bir eğitim kurumunda bir küme öğrenciye belli dal ya da

konularda bilgi verme. 3- Öğrenmeyi kolaylaştıracak etkinlikleri düzenleme, gereçleri sağlama ve kılavuzluk etme eylemi. (ETS, 119)

tedrisatın ferdileştirilmesi

öğretimin bireyselleştirilmesi: 1- Öğretim yöntem ve tekniklerinin uygulanışı ile öğretim gereçlerinin uygulanışı ile öğretim gereçlerinin kullanışında, öğrenciler arasındaki bireysel değişikliklerin göz önünde tutulması. 2- Bütün öğretim etkinliklerinin bireysel gereksinimleri karşılayacak biçimde düzenlenmesi. (ETS, 119)

teessürat Acılar, üzüntüler, sıkıntılar. (TS, 2165)

teferruat (1) ayrıntı(lar) (2) eklenti(ler) (ÖTS, 185)

teferruat ayrıntı, ayrıntılar (ÖK, 88)

teferruat ayrıntı: Resim, heykel ya da mimarlık yapıtlarında yer alan parçalardan her biri. (GZSTS, 7)

teferruat ayrıntılar
İlkeler üzerinde düşünmüyoruz,
usumuz hep ayrıntılara (teferruata)
saplanıyor, onun için böyle sözler
söylüyoruz. (G, 385)

teferruat esk. Ayrıntılar. (TS,
2166)

teferruatlı ayrıntılı (ÖK, 88)
teferruatlı esk. Ayrıntılı.
(TS, 2166)

tefrişat 1. Döşeme işleri. 2.
Döşemenin gerektirdiği bütün parçalar
veya eşyanın tümü. (TS, 2167)

tek borulu tesisat tek borulu
döşem: Gidiş ve dönüş borusu olarak
tek borunun kullanıldığı döşem.
(DŞTS, 61)

tekrar takibat yeniden
kovuşturma: Savcılıkça, kanıt elde
edilememesi nedeniyle
kovuşturulamayan bir suçun, sonradan
ve yeniden kanıt bulunması nedeniyle
yeniden kovuşturulması. (CYTS, 64)

telefat Savaş, kaza vb.
sebeplerle uğranılan can kaybı. (TS,
2178)

tembihat Tembihler, uyarı.
(TS, 2183)

teminat Garanti, güvence.
(TS, 2185)

teminat güvence (ÖK, 90)
Teminat İnanca (OTKK,
153)

teminat : güvence (AS, 237)
Teminat akçası Tutak
(OTKK, 153)

teminat akçesi Artırma ve
eksiltmeye girenlerden garanti
karşılığı alınan para. (TS, 2185)

teminat mektubu Bir
kimsenin belirli bir işi yapabileceğine
ilişkin, bankalarca verilen para
güvencesini içeren belge. (TS, 2185)

teminat senedi Ticarî
kuruluşların kullanabilecekleri krediye
karşılık olarak bankalarda

**T.C. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANTASYON MERKEZİ**

bulundurdukları müşteri çeki ve

senetleri. (TS, 2185)

teminat vermek güvence

vermek (ÖK, 90)

teminatlı Teminatı olan. (TS,

2185)

teminatsız Teminatı

olmayan. (TS, 2185)

temiz su tesisatı temiz su

döşemi: Yapıda temiz suyu kullanma

yerlerine ileten boru ağı. (DŞTS, 62)

tensikat 1. Düzen vermeler,

düzenlemeler. 2. Bir iş yerinde kadro

düzenlemeleri. (TS, 2190)

tensikat esk. Azaltmalar,

eksiltmeler. (TS, 2190)

tenvirat aydınlatma: Bir

yerleşim yerindeki konutların, konut

dışında kalan yapıların, genel yapıların

ve açık alanların kent yönetimince ya

da ona bağlı işletmelerce

ışıklandırılması. (KBTS, 21)

tenvirat Işıklandırma,

aydınlatma. (TS, 2191)

tenvirat tanzifat vergisi esk.

Aydınlatma ve temizlik vergisi. (TS,

2191)

tenvirat, tenvir aydınlatma

(ÖK, 90)

tenvirat-ı amme kamusal

aydınlatma: Bir kent ya da kasabanın

sokaklarının, kamuya açık yerlerinin,

eğlenme ve dinlenme yerlerinin

geceleri aydınlatılması, bu amaçla

gerekli sokak lambalarının ve öteki

donanımın sağlanması işinin kent

yönetimince yerine getirilmesi.

(KBTS, 63)

tenzilât Fiyat indirimi,

iskonto. (TS, 2191)

tenzilat indirim (ÖK, 91)

tenzilât indirim (ÖTS, 186)

tenzilât : indirim (AS, 237)

tenzilath indirimli (ÖK, 91)

tenzilâth İndirimli, iskontolu.

(TS, 2191)

tenzilâtsiz İndirimsiz. (TS,

2191)

terâkümât-ı sâhiliye kıyı
yığintısı, kıyı dolgusu (coğr.) (OÖTK,
186)

teressübat-ı havâiye yağış
(coğr.) (OÖTK, 316)

teressübat-ı nesemiye yağış:
Havadaki su buğusunun yoğunlaşma
sonunda sıvı ya da katı durumda yere
düşmesi. (CTS, 101)

terkib-i ihmâlî, mühmelât
ikileme (GRTS, 82)

tertibat 1. Düzen, düzenleniş.
2. Bir işin güçlüklerini karşılamak için
yapılan ön hazırlıklar. (TS, 2202)

tertibat 1. düzenleniş 2.
düzen (ÖK, 91)

tesirat-ı dahiliye iç-etmenler
(coğr.) (OÖTK, 149)

tesisat 1. kurumlar 2. döşem
(ÖK, 91)

tesisat Belli bir işin
sağlanmasına yardım eden araçların
uygun yerlere döşenmesi veya

döşenen bu araçların tümü, döşem.
(TS, 2204)

Tesisat Koyaç, koyra
(OTKK, 155)

tesisat planı döşemtasarı: Bir
yapıda oturlan ya da yapıyı
kullananların yararlanacakları su,
elektrik, havagazı ve benzeri
kolaylıkların, nasıl bir uygulamayısal
düzen içinde yapıda yer alacağını
gösteren çizimtasar. (KBTS, 41)

tesisatçı döşemci (ÖK, 91)

tesisatçı Tesisat döşeyen,
döşemeci. (TS, 2204)

tesisatçılık Tesisat yapma işi,
döşemecilik (TS, 2204)

teslimat esk. Teslim edilen
eşyalar veya yatırılan paralar. (TS,
2204)

teslimatçı Teslimat işiyle
uğraşan. (TS, 2204)

Teşebbüsat Girişit (OTKK,
ek, 5)

teşekkülât *yer.b. oluşuk*
(ÖTS, 186)

teşevvüş-ü kelimat sözcük
karışıklığı: Bir düşüncüyü anlatırken
yanlış sözcük kullanma ve sözcükleri
yanlış söyleme biçiminde kendini
gösteren konuşma bozukluğu. (ETS,
142)

teşkilâ-ı esasiye kanunu :
anayasa (AS, 238)

teşkilat 1. örgüt 2. kuruluş
(ÖK, 92)

teşkilât kuruluş
-ış eki, Arapça kökenli birçok
Osmanlıca kelimenin
Türkçeleştirilmesi sırasında
kullanılmıştır. ‘noktainazar’ yerine
bakış açısı, ‘icat’ yerine buluş,
‘teşkilât’ yerine kuruluş...vb. (TSTYY,
96)

teşkilât kuruluş (DB, 250)

teşkilât kuruluş, örgüt (ÖTS,
186)

teşkilât Ortak bir gaye
etrafında bir araya gelmiş kurumların
veya kişilerin oluşturduğu kuruluş.
(TS, 2207)

Teşkilât Örgüt (OTKK, ek, 5)

teşkilât kanunu yasa (DB,
251)

teşkilatçı örgütçü (ÖK, 92)

teşkilâtçı Teşkilâtlama
işleriyle uğraşan, bu işlerde yeteneği
olan kimse. (TS, 2207)

teşkilatçılık örgütçülük (ÖK,
92)

teşkilâtçılık Teşkilât kurma
iş. (TS, 2207)

teşkilâtı Esasiye Kanunu
Anayasa (DB, 252)

teşkilât-ı esasiye kanunu
anayasa (ÖTS, 186)

Teşkilâtesasiye Kanunu
esk. Anayasa. (TS, 2207)

teşkilâtlandırılma
Teşkilâtlandırılmak işi yapılmak. (TS,
2207)

teşkilâtlandırılma
teşkilâtlandırılmak işi. (TS, 2207)

teşkilâtlandırma
Teşkilâtlandırmak işi. (TS, 2207)

teşkilatlandırmak
örgütlemek (ÖK, 92)

teşkilâtlandırmak
örgütlenilmek (ÖTS, 186)

teşkilâtlandırmak Teşkilât
kurmak. (TS, 2207)

teşkilâtlanma Teşkilâtlanma
iş. (TS, 2207)

teşkilatlanmak örgütlenmek
(ÖK, 92)

teşkilâtlanmak
Teşkilâtlamak işine konu olmak. (TS,
2207)

teşkilatlı örgütlü (ÖK, 92)

teşkilâtlı Teşkilâtlanmış olan.
(TS, 2207)

teşkilâtsiz Teşkilâtlanmış
olmayan. (TS, 2208)

teşkilâtsizlik Teşkilâtsiz
olma durumu. (TS, 2208)

teşrifat 1. Resmî günlerde ve
toplantılarda devlet büyüklerinin
makam ve mevki sıralarına göre
kabulü. 2. Kurallara göre davranma.
(TS, 2208)

teşrifat 1. törendüzen 2.
törensellik, törencilik (ÖK, 92)

teşrifat protokol
Kırk yıllık “teşrifat” kelimesi dururken
neden “protokol” ve “kabul resmi,
kabul merasimi, kabul töreni” yerine
neden “resepsiyon”? Bu soruya haklı
bir öfkenin vereceği cevap: -
Züppelik!..tir. (OTU, 257)

Teşrifat Protokol (OTKK,
156)

teşrifatçı Resmî günlerde
tören ve çağrılarda çağrılıları kurallara
göre karşılamakla ve ağırlamakla
görevli kimse. (TS, 2208)

teşrifatçılık 1. Teşrifatçı
olma durumu. 2. Teşrifata önem verme
durumu. (TS, 2208)

tetkikat Araştırmalar,
incelemeler. (TS, 2209)

Tevdiat Yatırı (OTKK, 157)

tevdia yatırım (ÖK, 93)

tevziat Dağıtmalar,
üleştirmeler. (TS, 2211)

tevziat, tevzi dağıtım,
dağıtma (ÖK, 93)

Tezahurat Gösterim (OTKK,
157)

tezahūrat 1. Bağırp
çağırarak, alkışlayıp tempo tutarak
yapılan gösteri. 2. esk. (hastalıklarda)
Belirtiler. (TS, 2212)

tezahūrat 1.belirme, belirti 2.
gösteri (ÖK, 93)

tezvira Yalan dolan şeyler,
kovuculuklar. (TS, 2213)

tezyinat Bezekler, süsler.
(TS, 2214)

tezyinat bezeme (kitap):
Çoğunlukla yazma, kimi de basma
yapıtlarda görülen bezek, minyatür vb.
süsleme. (KTS, 76)

Tezyinat (Ziyinet) Bezek
(OTKK, 157)

tezyinat, tezyin bezek,
bezeme, süsleme (ÖK, 93)

Tezyinatçı Bezekçi (OTKK,
157)

tiyatro tedrisatı tiyatro
eğitimi: Tiyatroyu her yönüyle,
kuramsal ve uygulam alanlarıyla
öğretmeyi, aydınlatmayı ve denemeyi
amaç edinen eğitim yöntemi. (GSTS,

139)

ukadat-ı şibih muhiye
beyinsi boğumlar (bniy.) (OÖTK, 39)

üstten dağıtmalı tesisat
üstten dağıtmalı döşem: Su ya da

buharı, yapıya üstten dağıtan döşem.
(DŞTS, 65)

üyelik aidatı Bir kurum ve
kuruluşa hem girişte hem de yıllık
olarak ödenen önceden belirlenmiş
ücret. (TS, 2322)

vahid-ül-filka nebatat bir
çenekliler (bot.) (OÖTK, 42)

varidat 1. Akla gelen,içe doğan düşünce. 2. Gelir, gelirler. (TS, 2331)

varidat gelir Cumhuriyet döneminde –r ekinden yararlanılarak yeni kelimeler türetilmiştir: çıkar (menfaat), gelir (varidat)... (TSTYY, 135)

varidat gelir (DB, 250)

varidat gelir (ÖTS, 188)

varidat gelir(ler) (ÖK, 95)

varidatçı esk. Devletin gelir işlerini yürüten görevli. (TS, 2331)

Vatanî malûmat Yurt bilgisi (DB, 210)

vukuat vakalar Bir başka çoğul eki, gene Arapça kökenli –at ekidir.vukuat, tebeddûlat, istihsalat gibi kelimeler Türkçeye vakalar, olaylar, değişmeler, üretimler biçiminde kazandırılmıştır. (TSTYY, 105)

yüksek inşaat bölgesi yüksek yapım bölgesi: Bölgeleme kurallarına

göre, bir kentte, genellikle 10 ve daha çok katlı yapıların yapılabileceği bölge. (KBTS, 132)

zat-ül-galsamat ül-musaffaha yassısolungaçlılar (zool.) (OÖTK, 322)

zât-üs-sûkabât delikliler: Ufacık deliklerle dolu sertçe bir kabuğu ve ipliksel yalancıayakları olan kökbeceklılar takımı. (ABTS, 48)

zâviye-i müsellesâtiye trigonometri açısı (astr.) (OÖTK, 299)

zayiat yitik, yitikler (ÖK, 98)

zayiat Yitikler, kayıplar. (TS, 2501)

zuhurat esk. Geçekleşeceği düşünülmeyen, hesapta olmayan, umulmadık, olağan dışı olgular.(TS, 2520)

zül-galsamat-ül-musaffaha yassısolungaçlılar: Yapıları çoğunlukla bakışık, kavkıları iki yan parçaya ayrılmış yumuşaklar sınıfı. (ABTS, 147)

-dan

buhurdan Buhurluk. İçinde
tütüsü için kullanılan maddeler yakılan
kap. (TS, 352)

Buhurdan Tütüsülük (OTKK,
24)

camadan (Far. cāme-dān) 1.
Çapraz düğmeli, ipek veya sırma
işlemeli bir tür kısa yelek. 2. den. Dört
köşe yelkenleri boğarak yüzeylerini
küçültme işi. (TS, 377)

gül-ab-dan Gül suyu
serpmek için kullanılan, ağzı emzikli,
armut biçiminde küçük kap. (TS, 902)

hanedan 1. Hükümdar veya
devlet büyüğü gibi bir kişiye dayanan
soy, büyük aile. 2. esk. Belli ve büyük
soydan gelen. 3. mec. Eli açık ve
konuksever. (TS, 940)

yağdanlık 1. Makine
parçalarına yağ akıtmak için
kullanılan, ince uzun bir borusu olan
kap. 2. argo. Dalkavuk. (TS, 2362)

Ahenkdar Ahenkli (DB, 124)	alâkadarların huzuru
Alâkadar Alâkalı, İlgili (DB, 124)	ilgililerin bulunması: Soruşturma ya da duruşma sırasında bulunmaları gerekli olanlar. (CYTS, 36)
alâkadar ilgili (DB, 251)	
alâkadar İlgili, bulunulan. (TS, 72)	alemdar 1. Bayrağı veya sancağı taşıyan, bayraktar, sancaktar. 2. mec. Önder. (TS, 78)
Alâkadar İlişkili, İlgili (OTKK, 8)	Alemdar Alemci (DB, 124)
alâkadar : ilgili (AS, 217)	Aleyhdar Aleyhde (DB, 124)
alakadar etmek ilgilendirmek (ÖK, 13)	Aleyhdar Karşın (OTKK, 9)
alâkadar etmek : ilgilendirmek (AS, 217)	aleyhtar Karşı olan, karşıtçı. (TS, 80)
Alâkadar olmak İlgilenmek (OTKK, 8)	aleyhtar karşıtçı, karşı görüşlü, karşı duran, karşıt (ÖK, 13)
alakadar olmak ilgilenmek (ÖK, 13)	Arzudar Arzulu, İstekli (DB, 124)
alâkadarlar ilgililer: Bir ceza davasında, doğrudan doğruya ya da dolayısıyla ilintisi, ilişkisi olan herkes.(CYTS, 36)	Aynadar Aynacı (DB, 124)
	Bahadar Bahalı, Pahada ağır (DB, 124)
	Bayrakdar Bayrakçı (DB, 124)
	Behredar Behreli (DB, 124)

berhudar Mutlu (TS, 272)	Defterdar Defterci (DB, 125)
Berhurdar Kısmetli (DB, 124)	defterdarlık Defterdarın makamı, görevi, veya görevin yürütüldüğü yapı. (TS, 538)
Canipdar Yancı (DB, 124)	Dindar Dinci (DB, 125)
Cânipdar Yancı (OTKK, 26)	Dizdar Kale sakmanı (OTKK, 36)
Cazibedar Cazibeli (DB, 125)	Dümdar Artçı (DB, 125)
cazibedar Çekiciliği olan, alımlı. (TS, 389)	Emanettar Emanetçi (DB, 125)
Cerihadar Cerihali (DB, 125)	Emekdar Emekli (DB, 125)
Cılavdar Yedekçi (DB, 125)	emektar 1. Bir görevde uzun süre kalıp o işe emeği geçmiş olan (kimse). 2. mec. Çok kullanılmış, eski. (TS, 706)
Cilâdar Cilalı (DB, 125)	emektar emek vermiş, emeği geçmiş (ÖK, 27)
Cizyedar Cizyeci (DB, 125)	emektar emekçi (TSTYY, 66)
Cüssedar Cüsseli, Gövdeli (DB, 125)	emektar emekli
Dâğdar Dağlı, Dağlanmış (DB, 125)	“Emekli” ve “emektar” kelimelerinden de, çalışan adam değil, onun yaptığı işlerin yekûnunu şuurlandıran bir mânâ belirir. (OTU, 142)
Dağdar Yaralı (OTKK, 32)	
defterdar 1. Bir ilin maliye işlerini yöneten yüksek görevli. 2. tar. Osmanlılarda maliye işlerinin en yüksek yetkilisi veya illerde maliye işleriyle uğraşan görevli. (TS, 538)	

emektarlık Emektar olma

durumu. (TS, 706)

faidedar yararlı

-ır ekiyle isimleştirilmiş birçok kelime,

-lı ekiyle kalıplaşmazken yararlı

(faidedar)... örneklerinde bu iki ek bir

ek görünümü kazanmıştır. (TSTYY,

137)

Feyizdar Feyizli (DB, 125)

Feyzdar Üregen (OTKK, 50)

Geysudar Geysulu, Kuyruklu

(yıldız) (DB, 125)

giriftar esk. Tutulmuş;

yakalanmış. (TS, 855)

giriftar olmak tutulmak,

uğramak, yakalanmak, düşmek (ÖK,

33)

Haberdar Haberli (DB, 125)

haberdar Haberli, bilgili.

(TS, 920)

haleldar Bozukluğu olan.

(TS, 931)

Haleldar Halelli, Bozulmuş

(DB, 125)

halka-i ziyâdâr parlak halka

(orta halka) (astr.) (OÖTK, 244)

Havadar Havalı (DB, 125)

havadar havalı (DIÜM,37)

havadar Havası bol, temiz

olan (yer), yeleken, yeleç. (TS, 960)

Hayâdar Hayâli (DB, 125)

hazinedar Bir hazineyi

bekleyen, yöneten kimse. (TS, 973)

Hazinedar Hazineci (DB,

125)

hazinedarlık esk. Hazineyi

yönetme görevi. (TS, 973)

Hissedar Hisseli (DB, 125)

hissedar Hissesi olan,

paydaş. (TS, 998)

hissedar paydaş (ÖTS, 168)

hissedar paydaş (ÖK, 37)

hissedarlık paydaşlık (ÖTS,

168)

Hükümdar

Hükümdar

(OTKK, 73)

hükümdar Padişah, kral,
hakan gibi taht sahibi devlet başkanı.
(TS, 1013)

hükümdar fücürü soy
siliksizliği: Kimi ilkel toplumlarda,
kral ve prenslerin, soylarının
bozulmasını önlemek amacıyla,
yönettikleri insanların kesinlikle
siliksizlik yasağına uymalarına
karşın, kendilerinin yakın akraba ve
kızkardeşleriyle eşeysel ilişki kurarak
onlarla evlenebilmeleri. (HBTS, 87)

hükümdarlık 1. Hükümdar
olma durumu. 2. Hükümdarla
yönetilen ülke. (TS, 1013)

İbrikdar İbrikci (DB, 125)
ibriktar Sarayın leğen, ibrik
gibi eşyalarından sorumlu olan
görevli. (TS, 1033)

ibriktar usta Sarayın harem
dairesinde leğen ve ibriklere bakan ve
padişahın özel hizmetini gören kimse,
karavaş. (TS, 1033)

Kafiyedar Kafiyeli (DB,
125)

Kalâdar Kaleci (DB, 125)

Kasadar Kasacı (DB, 125)

kesedar esk. 1. Zengin
kimselerin paarsını yöneten ve gerekli
harcamaları yapan kimse. 3. esk.
Esnafların gelirlerini toplayıp satan
kimse. (TS, 1278)

Kesedar Keseci (DB, 125)

kıymettar değerli (ÖK, 50)

kıymettar Değerli. (TS,

1315)
Kıymettar Kıymetli, Değerli
(DB, 125)

Kindar Kinci (DB, 125)

kindar Kinci, kinli. (TS,
1326)

kindarlık Kindar olma
durumu. (TS, 1326)

kisedar esk. Para hesabını
yapan, parayı toplayan kimse,
vekilharç. (TS, 1330)

Lehdar Lehçi, Lehte (DB, 125)	Makasdar Makasçı (DB, 125)
Lehdar Yanat (OTKK, 110)	makastar Kumaş biçen,
lehdar Yandaş, taraftar. (TS, 1459)	prova yapan, parçaları patrona göre ayarlayan, iş dağıtımını yapan usta. (TS, 1491)
Lehdar (tarafdar) Yanat (OTKK, 9)	Maldar Mallı (DB, 126)
Lekedar Lekeli (DB, 125)	Malûmatdar Malûmatlı (DB, 125)
Lerzedar Lerzeli, Titrek (DB, 125)	malûmattar Bilgili, malûmat sahibi. (TS, 1497)
Lezzetdar Lezzetli (DB, 125)	manidar Anamlı olan, manalı. (TS, 1501)
mahsuldar Bitek, verimli. (TS, 1488)	Manidar Anlatımlı: Fikir ve duyguyu iyice anlatan. (ESSTS, 14)
Mahsuldar Mahsullü (DB, 125)	Manidar Mânâlı, Anamlı (DB, 126)
mahsuldar verimli (ÖTS, 174)	Mansıpdar Mansıplı (DB, 126)
Mahsuldar Verimli, bitek (OTKK, 113)	mayedar mayalı
mahsuldar : verimli (AS, 225)	meselâ “mâyedâr” diyoruz. Halbuki Acem edatını kullanmayacak olsak “mayalı” diyerek temessül etmiş olacağız. (DKY, 163)
Mahsuldar olmıryan Verimsiz (OTKK, 114)	
Mahsuldarlık Verimlilik (OTKK, 114)	

Menfaatdar Menfaatli, Yararlı (DB, 126)	mihmandar Resmî konukları ağırlamak ve onlara kılavuzluk etmekle görevlendirilen kimse, konukçu. (TS, 1560)
Mesnetdar Mesnetli (DB, 126)	mihmandar-ı kat'î son konakçı: arakonakçısız gelişemeyen asalakların ergin evreyi geçirdiği konakçı; kesin konakçı. (ABTS, 124)
methaldar (bir işe) karışmış, girmiş, ilgisi olmuş (ÖK, 58)	mihmandar-ı mutasavvıt öz arakonakçı: Asalağın gelişmesine en uygun arahayvan. (ABTS, 111)
methaldar Bir işe karışmış olan, bir işte parmağı olan. (TS, 1547)	mihmandarlık Mihmandarın yaptığı iş. (TS, 1560)
Methaldar Methalli, Parmaklı (DB, 126)	Minnetdar Minnetli (DB, 126)
Mevcedar Mevceli, Dalgalı (DB, 126)	minnettar Bir kimsenin gördüğü iyiliğe karşı teşekkür borcu olan, gönül borçlusu. (TS, 1568)
meyvedar Meyveli, meyvesi olan, meyva veren. (TS, 1554)	minnettar gönül borçlusu (ÖK, 59)
Meyvedar Meyveli, Yemişli (DB, 126)	minnettarane Minnettarca. (TS, 1568)
mihmandar kılavuz (ÖK, 58)	minnettarlık Minnettar olma durumu, şükran. (TS, 1568)
mihmandar konakçı: Asalağın erginin ya da gelişim evrelerinden herhangi birini taşıyan canlı. (ABTS, 91)	
Mihmandar Mihmancı, Konakçı (DB, 126)	

Miyandar Meyancı, Aracı
(DB, 126)

muavin mihmandar
yardımcı konakçı: Asalağa yalnızca
eğleklik eden ve bir bakıma son
konakçıya ulaşmasını sağlayan
arahayvan. (ABTS, 146)

mühürdar Devlet
büyüklerinin mühürlerini taşımak ve
gereken kâğıtları mühürlemekle
yükümlü görevli. (TS, 1604)

Mühürdar Mühürücü (DB,
126)

Mülkdar Mülklü (DB, 126)

Münasebetdar Münasebetli
(DB, 126)

münasebettar ilişkin (ÖTS,
177)

Nakisedar Nakiseli, Eksikli
(DB, 126)

Namdar Namlı (DB, 126)

Namdar Ünlü, adlı sanlı
(OTKK, 132)

namdar Ünlü. (TS, 1629)

Nasibedar Nasibeli (DB,
126)

Nemadar Nemalı, Faizli
(DB, 126)

Nemdar Nemli (DB, 126)

Neşvedar Neşveli (DB, 126)

payidar Kalımlı, kalıcı, sabit.
(TS, 1781)

payidar sürekli, durucu,
kalımlı (ÖK, 70)

Pâyidar Süreli, süregen

(OTKK, 134)

Perdedar Perdecî (DB, 126)

perdedar Perdecî. (TS, 1790)

pişdar öncü

-cı Türkçeleştirme çalışmaları

sırasında doğu kökenli birkaç ekin
yerini almıştır.(TSTYY, 66)

Pişdar Öncü (DB, 126)

Pişdar Öncü (OTKK, 135)

pişdar öncü (ÖK, 71)

pişdar öncü (ÖTS, 180)

Rabıtar Rabıtalı (DB, 126)

Rahnedar Rahneli, Gedikli (DB, 126)	sancaktar Sancağı taşıyan kimse. (TS, 1903)
Raşedar Raşeli (DB, 126)	Sayedar Sayeli, Gölgeli (DB,
Rayihadar Rayihali, Kokulu (DB, 126)	126)
Revnakdar Revnaklı (DB,	Sektedar Sekteli (DB, 126)
126)	Sektedar etmek Ketvürmek (OTKK, 139)
rikabdar Osmanlılarda hükümdarın ata binerken üzengisini tutan kişi. (TS, 861)	Semeredar Semereli (DB,
Rikâpdar Rikâpçı, Üzengici (DB, 126)	126)
Sahildar Sahilli, Kıyılı (DB,	Semeredar Yemişli, verimli (OTKK, 140)
126)	serdar Başkomutan. (TS,
salâhiyettar esk. Yetkili. (TS, 1894)	1944)
Salâhiyettar Salâhiyetli, Yetkili (DB, 126)	sermayedar anamalcı (ÖK,
salahiyettar yetkili (ÖK, 76)	78)
salâhiyettar yetkili (ÖTS,	sermayedar anaparacı: Bir
181)	tiyatronun çalışması ya da oynanacak
salâhiyettar : yetkili (AS, 232)	oyun için para koyan kişi. (GSTS, 6)
Sancakdar Sancakçı (DB,	sermayedar ekon. 1.
126)	Sermayesi olan. 2. Sermayeci, ana
	malcı, kapitalist. (TS, 1946)
	Sermayedar Sermayeli (DB,
	127)
	Sırdar Sırcı (DB, 127)

Silâhdar Silâhçı (DB, 127)

silâhtar Osmanlılar
döneminde padişah, sadrazam, vezir
gibi devlet büyüklerinin silâhlarına
bakan ve koruyan kimse. (TS, 1982)

silâhtar ağa tar. Osmanlı
döneminde görevi sarayda padişahı
korumak, törende padişahın kılıcını
taşımak olan kimse. (TS, 1982)

Şaibedar Şaibeli, Lekeli (DB,
127)

Şaşaadar Şaşaalı (DB, 127)

Şuledar Şuleli, Alevli (DB,
127)

Tacdar Taçlı (DB, 127)

tahsildar ..... (TS, 2115)

tahsildar 1. alımcı 2. vergici
(ÖK, 84)

Tahsildar Alımcı (OTKK,
146)

Tahsildar Tahsilci (DB, 127)

tahsildarlık Tahsildarlık
görevi. (TS, 2115)

Tarafdar Taraflı (DB, 127)

tarafdar 1. Yan tutan, bir yanı

destekleyen (kimse), yandaş. 2. sp.
Sporcunun veya sporcuların temsil
ettikleri renklere, kulübe veya bayrağa
bağlanan kimse. (TS, 2137)

tarafdar yandaş (ÖK, 86)

tarafdar yandaş (ÖTS, 184)

tarafdarlık Yandaşlık. (TS,
2137)

Teranedar Teraneli (DB,

127)

tesadüfi mihmandar

raslansal konakçı: Kendisine özgü
olmayan asalakları taşıyan konakçı.
(ABTS, 117)

Tezgâhdar Tezgâhçı (DB,

127)

tezgâhtar Kahve, gazino ve
mağaza gibi yerlerde tezgâhta duran,
satış yapan kimse. (TS, 2213)

tezgâhtar ağzı Bir şeyi
beğendirmek için fazlaca konuşma,
gereksiz övme. (TS, 2213)

tezgâhtarlık Tezgâhtar olma durumu, tezgâhtarın işi. (TS, 2213)

Türbedar Türbeci (DB, 127)

türbedar Türbede hizmet gören, türbeyi bekleyen kimse, türbe bekçisi. (TS, 2266)

Vazifedar Vazifeli (DB, 127)

vazifedar : görevli (AS, 239)

Vefadar Vefalı (DB, 127)

veznedar vezneci (TSTYY, 66)

veznedar Vezneci. (TS, 2346)

veznedarlık 1. Veznedarın görevi. 2. Banka, büro vb. kuruluşlarda veznenin bulunduğu yer. (TS, 2346)

Vukufdar Vukufllu (DB, 127)

Zahimdar Zahimli, Yaralı (DB, 127)

Zarardar Zararlı, Zıyanlı (DB, 127)

Zehirdar Zehirli (DB, 127)

zimamdar esk. Yönetici, iş başında bulunan kimse. (TS, 2515)

Zimamdar İdareci (DB, 127)

Zimmetdar Zimmetli, Borçlu (DB, 127)

ziyadar Aydınlık, ışığı bol, parlak. (TS, 2517)

ziyadar ışıklı, aydınlık (DIÜM, 37)

Ziyadar Ziyalı, Işıklı (DB, 127)

acilen Hemen, gecikmeden,
ivedilikle. (TS, 10)

acilen ivedilikle (ÖK, 11)

ahiren daha sonra, sonraki
(ÖK, 12)

Ahîren Sonlayın (OTKK, 5)

Ahîren Sonradan (OTKK, ek,
1)

Ahyanen Arasına (OTKK, 6)

aklen Akıl icabı, akıl
gereğince. (TS, 61)

Aklen Akılca (DB, 103)

alenen Açıktan açığa,
herkesin gözü önünde, herkesin içinde,
gizlemeden, açıkça. (TS, 78)

Alenen Açıktan, açıktan
açığa, gözgöre (OTKK, 9)

alenen alenî bir tarzda (DB,
106)

Âminen Esenlikle (OTKK,
ek,1)

Âminen Sağlıkla (OTKK, 9)

asaleten 1. Bir görevde
temelli olarak, asıl olarak, vekâletin
karşısı. 2. Kendi adına hareket ederek.
(TS, 141)

Asaleten Asil olarak,
Asillikle (DB, 103)

asaleten temelli, temellice,
köklü, köklüce (ÖK, 16)

Aslen Asılca, aslında (DB,
103)

Aslen Aslın (OTKK, 12)

aslen aslında

Kelimelerin sonuna gelen arapça
“tenvin”ler atılmalıdır. “aslen,
hakikaten, rağmen” gibi kelimeler
“aslında, gerçekten, olmakla birlikte,
ya da, olduğu halde” kelimeleriyle
karşılanabilir. (TDGSE, 456)

aslen Kök veya soy
bakımından. (TS, 146)

atfen atıf suretiyle (DB, 106)

Atfen Atıfla (DB, 103)

atfen Mal ederek, yükleyerek.
(TS, 158)

Atiyen İleride (OTKK, 13)

Aynen Aynıyle (DB, 103)

Aynen Aynıyle (OTKK, 14)

aynen olduğu gibi (ÖK, 17)

aynen olduğu gibi (TDGSE,
465)

aynen Olduğu gibi,
değiştirmeden, aynıyla. (TS, 178)

Bağteten Ansızın (OTKK,
15)

Bahren Denizden, deniz
yoliyle (OTKK, 15)

bazen Ara sıra, arada bir,
kimi vakit. (TS, 251)

Bedaheten Bedahetle,
Apaçıkça (DB, 103)

Bedaheten Tasarsız,
hazırlanmadan (OTKK, 18)

Bedenen Bedence, Bedenle
(DB, 103)

bedenen Bedeniyle,
vücuduyla, fiilen. (TS, 254)

bedenen arızalı çocuk beden
özürlü çocuk: Düzeltmesi gereken bir
sakatlığı bulunan ya da sürekli
büyüme ve gelişme yetersizliği içinde
olan çocuk. (ETS, 26)

Bidayeten Başlangıçta, başta,
ilkin (OTKK, 22)

Bidayeten Bidayette,
Başlangıçta (DB, 103)

binaen 1. –den dolayı, –dan
ötürü, –diği için. 2. Dayanarak. (TS,
300)

binaen 1. –den dolayı, –den
ötürü 2. dayanarak (ÖK, 19)

binaenaleyh dolayısıyla,
bundan dolayı (ÖK, 19)

Cebren Cebirle, Zorla (DB,
103)

cebren güç kullanarak,
gücüm ile (ÖK, 20)

Cebren Zorla (OTKK, 27)

cebren Zorla, zor kullanarak,
zoraki. (TS, 390)

cebren ırza geçmek zorla ilişme (CYTS, 67)	Cümleten Hep, bütün (OTKK, 31)
Cehren Yüksek sesle (OTKK, 28)	dâhilen 1. İçeriden, içten. 2. (ilâçlar için) İçip, yutularak. (TS, 514)
Ceman Cumlayın, cümleyin (OTKK, 28)	Dâhilen Dahilden, İçeriden (DB, 103)
cevaben Cevap olarak, karşılık olarak. (TS, 399)	dâhilen iç-çokgen (mat.) (OÖTK, 148)
cevaben yanıt olarak (ÖK, 21)	Dâhilen İçeriden (OTKK, 32) dâhilen içten (mat.) (OÖTK,
Cezaen Ceza olarak (OTKK, 30)	149) dâhilen mütebâdil içters (açı) (mat.) (OÖTK, 150)
Cidden Cidden, gerçekten (OTKK, 30)	def'aten Birden, bir defada. (TS, 537)
cidden gerçekten (ÖK, 21)	
cidden Şakasız olarak, gerçekten. (TS, 406)	Def'aten Birden, bir kez, bir kerede (OTKK, 33)
cismen Cisim olarak, vücutça, bedence. (TS, 411)	dinen Din bakımından. (TS, 594)
cümleten Hep birden. (TS, 416)	Dinen Dince (DB, 103) dinen : dince (AS, 219)
cümleten hep birlikte (ÖK, 21)	ebediyen 1. Sonsuz olarak, sonsuzluğa kadar. 2. (olumsuz cümlelerde) Hiçbir zaman. (TS, 668)

ebediyen sonsuza değin (ÖK, 25)

Ebediyen (İlelebed) Hiçbir zaman, hiçbir vakit, hiçbir daha (OTKK, 37)

Emaneten İnamlama (OTKK, 40)

esasen 1. başından, kökünden 2. doğrusu, doğrusunu isterseniz 3. nasıl olsa, gene (ÖK, 28)

esasen 1. Başından, temelinden, kökeninden. 2. Doğrusu, doğrusunu isterseniz, zaten, zati. 3. Nasıl olsa, gene. (TS, 725)

Esasen Esasında (DB, 103)

Esasen Esastan (OTKK, ek,

2)

Esasen Temelinden, aslından (OTKK, 43)

Fennen Fence (DB, 103)

Ferden Fertçe (DB, 103)

fitraten Doğuştan, yaradılışı gereğince. (TS, 784)

fitraten : doğuştan (AS, 219)

fiilen eylemli olarak (ÖK, 30)

Fiilen Fiille, Fiilde (DB, 103)

fiilen Gerçekten, gerçekten yaparak, çalışarak. (TS, 785)

fikren Düşünce yoluyla, düşünerek, zihnen. (TS, 786)

Fikren Fikirce, Fikirde, Düşünüşte (DB, 103)

Filen İşle, işiyle, gerçekten (OTKK, 45)

fücceten ansızın, birdenbire (ÖK, 31)

fücceten Birdenbire, ansızın (ölmek) (TS, 805)

Fücceten Ansızın, birdenbire (OTKK, 51)

gıyaben 1. Kendi yokken, ortada olmaksızın. 2. Adını, sözünü başkalarından duyarak, görmeden. (TS, 853)

gıyaben 1. yokluğunda 2. uzaktan (ÖK, 32)

Gıyâben Gıyapta (DB, 104)

Haczen Hacizle (DB, 104)

hakikaten gerçekten (ÖK,
34)

hakikaten gerçekten
(TDGSE, 456)

Hakikaten Gerçekten,
doğrusu (OTKK, 58)

hakikaten Gerçekten,
sahiden, doğrusu da budur ki. (TS,
928)

Hakikaten Hakikatte,
Gerçekten (DB, 104)

Halen Halde (DB, 104)

hâlen Şimdi, şu anda,
bugünkü günde. (TS, 932)

halen şimdilik (DIÜM, 34)

hamilen esk. Üzerinde
taşıyarak. (TS, 938)

harfiyen değiştirmeksizin
(ÖK, 35)

harfiyen harfi harfine, hiçbir
değişiklik yapmadan. (TS, 948)

haricen dışardan, dıştan (ÖK,
35)

haricen dıştan (mat.) (OÖTK,
84)

Haricen Dıştan, dışarıdan
(OTKK, 64)

haricen Dıştan, dışarıdan.
(TS, 948)

Haricen Hariçten, Dışarıdan
(DB, 104)

haricen mersum mudalla
dışçokgen (mat.) (OÖTK, 83)

haricen mütebadil dışters
(açı) (mat.) (OÖTK, 84)

Hassatan, bilhassa, alelhusus
Hele, yalnız (OTKK, 65)

hassaten esk. Ayrıca,
özellikle, bilhassa. (TS, 953)

hassaten özellikle (ÖK, 35)

Hataen Yanlılıkla (OTKK,
67)

hayalen Hayalî olarak. (TS,
964)

Hayalen Hayalle, Hayalde
(DB, 104)

Hilkaten Hilkatten, Yaradılıştan (DB, 104)	hükmen kazanma yargıyla kazanma: Yarıştığı koşucunun yarışı bırakması ya da yarış dışı edilmesi sonucu yarışı kolayca kazanma. (ÇTS, 46)
hilkaten Yaradılıştan. (TS, 995)	hürmeten Hürmetli olarak, saygılıca. (TS, 1014)
Hissen Hisçe, Hisle, Duyguda (DB, 104)	Hürmeten Sayarak (OTKK, 74)
hitaben (birine) söyleyerek (ÖK, 37)	İktifaen Uyarak (OTKK, 75)
Hitaben Hitapla (DB, 104)	Irkan Irkça (DB, 104)
hitaben Sözü birine yönelterek, hitap yoluyla. (TS, 999)	İadeten takdim etmek Gerisunmak (OTKK, 77)
Hukuken Hukukça (DB, 104)	ibreten İbret olsun diye. (TS, 1033)
hukuken Hukukî olarak. (TS, 1008)	İcraen İcrayla (DB, 104)
hulâsaten esk. Özet olarak, kısaca. (TS, 1008)	idareten İdare etmek üzere. (TS, 1046)
Hulâsaten Kısaca (OTKK, 72)	İdareten İdarece (DB, 104)
hükmen Hakem kararıyla. (TS, 1012)	İhaleten Üsterleme (OTKK, 40)
Hükmen Hükümce, Hükümle (DB, 104)	İhaleten Üsterleme (OTKK, 84)

ihtiyaten Her duruma, her ihtimale karşı, ilerisini düşünerek. (TS, 1056)

iktisaden Ekonomik olarak, ekonomi bakımından. (TS, 1064)

iktisaden terakki etme : kalkınma (AS, 222)

ilanen duyuru yoluyla (ÖK, 41)

ilânen Duyuru yoluyla. (TS, 1065)

ilaveten ek olarak (ÖK, 41)

ilâveten Ek olarak, ek yoluyla, ekleyerek. (TS, 1065)

İlmen İlimce (DB, 104)

ilmen ilimce (DIÜM, 34)

İmtisalen İmtisalle, Uyarak (DB, 104)

irsen esk. Kalıtım yoluyla. (TS, 1097)

İrsen İrsçe, İrsle (DB, 104)

İrticalen Doğaçtan (ESSTS, 37)

irticalen doğaçtan (ÖK, 43)

irticalen doğaçtan (ÖTS, 171)

İrticalen Doğaçtan, tasarsız, hazırlanmadan (OTKK, 97)

irticalen İçine doğduğu gibi söyleyerek, doğaçtan. (TS, 1098)

irticalen konuşma doğaçtan konuşma: Hiçbir betiğe dayanmadan konuşma. Bu da bir yaratıcılık gerektirir. (GSTS, 184)

ismen Adını belirterek, adını söyleyerek, adını vererek. (TS, 1101)

İsmen İsimle, Adıyla (DB, 104)

isnaden Dayanarak. (TS, 1102)

İstidlâlen İstidlâlle (DB, 104)

istinaden Bir görüşe, bir düşünceye dayanarak, güvenerek. (TS, 1109)

istinaden dayanarak, dayanılarak, güvenerek, güvenilerek (ÖK, 44)

İstinaden İstinatla, Dayanarak (DB, 104)	kalben içten, gönülden, yürekten (ÖK, 48)
İtibaren ...-den başlayarak, ...-den sonra, ...-den beri. (TS, 1123)	Kalben Kalple, Kalpten, Gönülden (DB, 104)
İtibaren -den başlayarak, - den sonra, -den beri (ÖK, 45)	Kâmilten Büsbütün, hep birden (OTKK, 105)
İtibaren -den beri, -den başlayarak (OTKK, 101)	kâmilten büsbütün, toptan (ÖK, 48)
İtibaren İtibarla, Başlayarak (DB, 104)	kâmilten esk. Büsbütün, toptan, hep birden. (TS, 1180)
İtibaren : başlayarak (AS, 223)	Kanunen Kanunca (DB, 104)
İzafeten ...-e bağlayarak (ÖK, 46)	kanunen kanunda, kanunla (DB, 253)
İzafeten 1. (bir şeye veya kimseye) Bağlanarak, dayanarak, ilişik olarak, mal edilerek. 2. (bir kimsenin adına) Saygı göstermek amacıyla. (TS, 1129)	kanun-ı mahsusuna tevfikân özel kanuna göre Çalışmalar sırasında, “kanun-ı mahsusuna tevfikân” gibi ibareleri, “özel kanuna göre” biçiminde sadeleştirip değiştirmekte güçlük çekilmemiş ama... (TDGSE, 448)
İzafeten İzafetle (DB, 104)	Kariben Yakında (OTKK, 105)
Kadimen Kadimden, Eneskiden (DB, 104)	kasten bile bile, isteyerek (ÖK, 49)
Kaimen Dikine (OTKK, 104)	
kalben İçten, gönülden olarak, yürekten. (TS, 1164)	

Kasten Kasıtlı (DB, 104)
kasten Kasıtlı, bile bile ve isteyerek. (TS, 1231)
kasten : kasıtlı (AS, 224)
kat'iyen 1. Hiçbir zaman, asla. 2. Kesin olarak, kesinlikle. (TS, 1238)
kat'iyen asla, hiçbir zaman (DİÜM, 34)
Kat'iyyen Asla, üzkes, cuda (OTKK, 106)
katiyen 1. kesinlikle 2. hiçbir zaman (ÖK, 49)
kazaen Kazara. (TS, 1254)
Kazaen Kazayla (DB, 104)
kazaen yanlışlıkla, istemeyerek, bilmeyerek (ÖK, 49)
kefaleten Kefalet yoluyla. (TS, 1261)
kerhen esk. 1. Tiksinererek, iğrenerek. 2. İstemeyerek, istemeye istemeye, gönülsüz. (TS, 1276)
Kerhen İstemiyerek, gönülsüz, tiksinererek (OTKK, 107)

Kerhen Kerhle, Gönülsüzce (DB, 104)
Kısmen Kısmiyle (DB, 104)
kıyasen 1. Kıyas edilerek, kıyas yoluyla. 2. Karşılaştırarak, oranlayarak. 3. Benzeterek. (TS, 1313)
Kıyasen Kıyasla (DB, 104)
külliyen esk. Bütünüyle, tamamıyla, tamamen. (TS, 1436)
maddeten Madde bakımından, maddî bakımdan, manen karşıtı. (TS, 1480)
maddeten özdekçe (ÖK, 54)
Mahallen Mahallinde, Yerinde (DB, 104)
mahfuzen esk. Gözaltında olarak. (TS, 1485)
mahsuben -e sayarak (ÖK, 54)
mahsuben Hesaba geçirilerek, alacağa sayılarak, hesabına sayılmak üzere. (TS, 1488)
Mahsuben Tuta (OTKK, 113)

mahsusen Özellikle. (TS, 1488)

malen Mal olarak, malca. (TS, 1495)

Malen Malca, Malla (DB, 104)

malulen eksinlik nedeniyle, işgörmezlik nedeniyle (ÖK, 55)

malûlen Sakat, hasta bir biçimde. (TS, 1497)

manen 1. içsel olarak 2. tinsel bakımdan, tinsel yönden (ÖK, 55)

manen İç varlık bakımından, manevî yönden, maddeten karşıtı. (TS, 1500)

Mantıkan Mantıkça (DB, 104)

mantıken Mantıkça, mantık bakımından, mantığa göre. (TS, 1504)

mealen anlamca (ÖK, 56)

mealen esk. Özünü, anlamını alarak, anlamınca. (TS, 1521)

Meâlen Mealce (DB, 104)

mebsuten mütenasib doğru orantılı (mat.) (OÖTK, 90)

Mebzulen Mebzul olarak, Bollukla (DB, 105)

mecazen esk. Mecaz yoluyla, mecaz olarak. (TS, 1521)

mecburen gücemli olarak, zorunlu olarak (ÖK, 56)

mecburen Kendi isteğinin dışında, zorla, kaçınılmaz, zorunlu olarak. (TS, 1521)

Mecburen Mecbur olarak, Mecburlukla (DB, 105)

Mecburen Zorun (OTKK, 116)

Mecburen Zorun, zor altında (OTKK, 27)

Meccanen Parasız, caba (OTKK, 117)

melfufen esk. Eklenmiş olarak. (TS, 1528)

Memuren Memur olarak, Memurlukla (DB, 105)

Mepsutan Düzce, düz
(OTKK, 118)

mepsuten yayılmış, açılmış.
(TS, 1534)

merhameten Acıyarak,
merhamet ederek. TS, 1538)

meşruten Şarta bağlı, şartlı.
(TS, 1545)

meşruten tahliye huk.

Özgürlüğü bağlayıcı cezanın bir

bölümünü iyi hâl ile geçiren

hükümlünün, şartlara uymaması

durumunda yeniden hapsedilmesi

şartıyla salıverilmesi. (TS, 1545)

meşruten tahliye koşulla
salıverme: Yasada gösterilen nedenler

gerçekleşince, cezanın geri kalan

bölümünü çekmeden bir yargıyı

cezaevinden çıkarma. (CYTS, 43)

mevkufen Tutuklu olarak.
(TS, 1549)

Mezunen Mezun olarak,
Mezunlukla (DB, 105)

muahharen Sonradan. (TS,
1580)

muhtasaran esk. Kısaca,
kısaltarak, özet olarak. (TS, 1587)

Muhtasaran Kısaca (OTKK,
122)

muhtasaran kısaca,
kısaltarak (ÖK, 60)

Muhtemelen Muhtemel
olarak, İhtimalle (DB, 105)

muhtemelen Umulur ki,
beklenir ki, görünüşe bakılarak. (TS,
1587)

muntazaman düzenli olarak
(ÖK, 61)

muntazaman Düzenli olarak.
(TS, 1592)

muvaakkaten Az bir zaman
süresince, geçici olarak, eğreti olarak.
(TS, 1598)

muvaakkaten geçici olarak
(ÖK, 62)

Muvakkaten Şimdilik, bir
zaman için, bir vakit için (OTKK,
124)

Müçtemian Müctemî olarak,
Topluca (DB, 105)

Müevvelen Müevvel olarak,
Teville (DB, 105)

mükâfaten mükâfat olarak
(DB, 106)

mükâfaten Mükâfat olarak.
(TS, 1605)

mükemmelen eksiksiz
olarak, yetkin olarak (ÖK, 63)

mükemmelen Eksiksiz,
kusursuz, tam, yetkin olma. (TS, 1605)

mükemmelen mükemmel bir
şekilde (DB, 106)

Mükemmelen Mükemmelce
(DB, 105)

mükerreren esk.
Tekrarlanarak, tekrar edilmiş olarak.
(TS, 1605)

mükerreren yinelemeli
olarak, yinelemeyle (ÖK, 63)

Münavebeten Münavebeyle,
Nöbetleşe (DB, 105)

Münferiden Ayır ayrı, birer
birer, kendi başına, tek başına,
yalnızca, teker teker (OTKK, 127)

münferiden esk. Tek başına,
yalnız olarak. (TS, 1609)

münferiden tek başına olarak
(ÖK, 63)

münferiden tekbaşına (DB,
250)

Münferiden Teker teker
(OTKK, 93)

münferiden : tek başına (AS,
229)

münhasıran esk. Yalnız,
özellikle. (TS, 1609)

Münhasıran salt (OTKK, 66)

münhasıran yalnız; özellikle
(ÖK, 63)

müreffehen esk. Gönençle,
sıkıntısız bir biçimde, bolluk içinde.

(TS, 1610)

Müsavaten Müsavatla,
Eşitlikle (DB, 105)

müstacelen esk. Çabuk
olarak, ivedilikle. (TS, 1613)

Müstacelen Müstacel olarak,
Aceyleyle (DB, 105)

Müstacelen Tezelden,
gecikmeden (OTKK, 128)

müstemirren esk. Ara
vermeden, sürekli olarak. (TS, 1614)

müsteniden dayanarak (ÖK,
64)

müsteniden esk. Dayanarak.
(TS, 1614)

müştereken ortaklaşa (ÖK,
65)

müştereken ortaklaşa (ÖTS,
178)

müştereken Ortaklaşa,
birlikte, el birliğiyle. (TS, 1616)

müteaddiden müteaddi dilb.
ettirgen (ÖTS, 178)

müteakiben sonra, arkada,
ardı sıra (ÖK, 65)

Müteakiben Ardınca
(OTKK, 129)

müteakiben esk. Sonra,
arkadan, ardı sıra. (TS, 1617)

müteakiben sonra
“sonra” yerine “müteakiben” diyenler
düşünmeyen, yaşamları boyunca
gerçekten düşünmeyecek olan
kimselerdir. (G, 413)

müteakiben sonra
...biz bir kere “sonra” dedik diye
ikincisinde, tekrardan kaçmak için
“müteakiben” demekten, böyle
budalaca, alıkça güzellikler aramaktan
kurtulalım, o kalıplaşmış, ölü dilden
kurtulalım. (G, 287)

müteakiben sonra
“Diğer” yerine “öteki, öbürü, başka”
demek için, “müteakiben” yerine
“sonra” demek için uzun uzun
araştırmalar mı gerektir? (A, 266)

mütekabilen karşıt olarak
(mat.) (OÖTK, 174)

mütekabilen : karşılıklı olarak
(AS, 230)

mütemadiyen Ara vermeden,
biteviye. (TS, 1618)

Mütemadiyen Artsız arasız
(OTKK, 129)

mütemadiyen mütemedi
surette (DB, 106)

mütemadiyen sürekli, ara
vermeksizin (ÖK, 65)

mütenekkiren esk. Kılık
değiştirerek, takma ad kullanarak,
kendini tanıtmadan. (TS, 1619)

Mütenekkiren Tanımsız.
olarak (OTKK, 130)

müteşabihen mevzû'
homolog (mat.) (OÖTK, 142)

müteveccihen esk. 1. Bir
yere doğru gitmek üzere. 2. Bir şeyi
yapmaya yönelmiş olarak. (TS, 1619)

müttefikan elbirliğiyle,
oybirliğiyle (ÖK, 66)

müttefikan esk. 1. El
birliğiyle, hep birlikte. 2. Oy birliğiyle.
(TS, 1620)

Müttefikan Oybirliğiyle
(OTKK, 130)

Müttehiden Birlikle, birlik
olarak (OTKK, 130)

müttehiden esk. Birlikte,
birlik olarak. (TS, 1620)

Nadiren Arasına, pek az,
tektük (OTKK, 131)

nadiren nadir olarak (DB,
106)

nadiren seyrek, seyrek olarak
(ÖK, 66)

nadiren Seyrek, seyrek
olarak, pek az, binde bir. (TS, 1624)

Nagihan, bağteten Ansızın
(OTKK, 131)

nakden 1. Para olarak. 2.
Peşin olarak. (TS, 1625)

Nakden Nakıtle, Akçayla
(DB, 105)

nakden para olarak (ÖK, 66)

naklen ileterek, aktararak
(ÖK, 66)

naklen Nakil yoluyla,
aktarılarak. (TS, 1627)

naklen yayın Bazı olay veya
gösterilerin olduğu sırada radyo ve
televizyonda yerinden aktarılması,
duyurulması, gösterilmesi, anlatılması,
canlı yayın. (TS, 1627)

naklen yayın iletimli yayın
(ÖK, 66)

nakzen esk. Bozarak. (TS,
1627)

Nazaran Göre (OTKK, 132)

nazaran göre (ÖK, 67)

nazaran Göre, oranla. (TS,
1635)

Nazaran Nazarla, Göre (DB,
105)

neşren esk. Yayın yoluyla.
(TS, 1648)

neşren yayın yoluyla (ÖK,
67)

neticeten esk. Sonuç olarak.
(TS, 1649)

nezaketen incelikle (ÖK, 67)

nezaketen Nezaket olarak,
nazik davranarak. (TS, 1650)

nispeten 1. göre 2. bir ölçüde,
oldukça (ÖK, 68)

nispeten 1. Göre,
kıyaslayarak, oranla. 2. Bir dereceye
kadar, oldukça. (TS, 1655)

Nispeten Nispetle (DB, 105)

Nizamen Nizamca (DB, 105)

Örfen Örfçe (DB, 105)

peşinen Peşin olarak,
önceden. (TS, 1796)

Rağmen Aldırmadan,
aldırmıyarak, bakmıyarak, bununla
beraber (OTKK, 136)

rapten Bağlı olarak,
tutturulmuş biçimde. (TS, 1846)

resen esk. 1. Kendi başına,
kendiliğinden. 2. bağımsız olarak,
kimseye bağlı olmaksızın. (TS, 1856)

resen karar kendiliğinden
verilen karar: Her iki yandan hiç
birinin istemi olmaksızın yargıcın,
olayın gereğine göre kendiliğinden
verdiği karar. (CYTS, 41)

resen vazife kararı
kendiliğinden görev kararı: Yargıç ya
da yargılığın, duruşmanın her
aşamasında, davayı görmenin kendi
görevi içinde olup olmadığına ilişkin
ve kendiliğinden verebildiği vargı.
CYTS, 41)

ruhan ruhça (DIÜM, 34)
ruhen Ruh bakımından. (TS,
1869)
salimen sağ ve esen olarak
(ÖK, 76)

Salisen Üçün (OTKK, 138)
Samimen Samimî olarak,
İçten (DB, 105)

sarahaten açıkça, açıklıkla
(ÖK, 76)

Sarahaten Açıkça, açıktan
açığa (OTKK, 139)

sarahaten Açıkça, apaçık,
açıktan açığa. (TS, 1909)

Sarahaten Sarahatle, Açıkça
(DB, 105)

Sathen Satıhta (DB, 105)

sehven esk. Yanlışlıkla. (TS,
1932)

sehven yanlışlıkla (ÖK, 77)

selâmünkavlen esk. 1. Sağlık
dileme sözü. 2. hlk. İnme, felç. (TS,
1935)

serian esk. Çabuk, çarçabuk.
(TS, 1945)

seyyanen eşit olarak (ÖK, 78)

seyyanen Eşit olarak. (TS,
1957)

siyaseten Siyaset

bakımından, siyaset açısından. (TS,
1996)

son tahkikatın muvakkaten

tatili son soruşturmayı geçici
durdurma: Sanığın ortadan savuşması
dolayısıyla bulunamaması ya da suçu
işledikten sonra akıl hastalığına

uğraması nedeniyle son duruşmanın
yapılması durumunda, sorgu
yargıcının, geçici olarak son
soruşturmanın durdurulmasına ilişkin
olarak verdiği karar. (CYTS, 49)

Sulhen Sulhle, Barışla (DB,
105)

şahsen 1. Kendisi (kendim,
kendin...), bizzat. 2. Tanışmadan, dış
görünüşü ile, uzaktan. (TS, 2067)

şahsen kendi (ÖK, 81)

Şahsen Kendi, kendince
(OTKK, 142)

Şahsen Şahısça (DB, 105)

şeklen Biçim bakımından,
biçim yönünden. (TS, 2084)

şeklen biçimce, biçime
uyarak (ÖK, 82)

Şeklen Şekilce (DB, 105)

şer'an esk. Şeriat
bakımından. (TS, 2086)

şifahen esk. Ağızdan, sözle
söyleyerek. (TS, 2094)

şifahen sözlü olarak, ağızdan,
sözle (ÖK, 82)

Şifahen Şifahî olarak, Sözle
(DB, 105)

taammüden 1. Bilinçli bir
biçimde, önceden tasarlayarak, bile
bile, kasten. 2. huk. İşlenecek bir suç
önceden plânlayarak, plânlı bir
biçimde, tasarlayarak, taammüt. (TS,
2105)

taammüden bile bile,

tasarlayıp kurarak (ÖK, 83)

tab'an esk. 1. Huy

bakımından. 2. Yaradılıştan. (TS,
2107)

Tabiaten Tabiatça, Tabiattan
(DB, 105)

tadilen : değiştirilerek (AS,
234)

tahminen aşağı yukarı,
oranla (ÖK, 84)

Tahminen Tahminle,
Tahmince (DB, 105)

tahminen yaklaşık olarak,
aşağı yukarı. (TS, 2114)

tahriren esk. Yazıyla, yazılı
olarak. (TS, 2115)

Tahriren Tahriri olarak,
Yazıyla (DB, 105)

Tahriren Yazı ile (OTKK,
146)

tahriren yazılı olarak, yazı
ile (ÖK, 84)

tahriren : yazı ile (AS, 234)

takiben 1. Ardından. 2.
İzleyerek, hemen sonra. (TS, 2120)

Takiben Takiple (DB, 105)

Takriben Aşağı yukarı
(OTKK, 147)

takriben aşağı yukarı,
yaklaşık olarak (ÖK, 85)

takriben esk. Aşağı yukarı,
yaklaşık olarak. (TS, 2122)

Takriben Takiple (DB, 105)

Takriben Takiple, Aşağı
yukarı (DB, 105)

taltifen taltif için (DB, 106)

tamamen Bütün olarak,
büsbütün. (TS, 2127)

Tamamen Tamamiyle (DB,
105)

tamamen tümü ile, büsbütün
(ÖK, 86)

Tarihen Tarihçe (DB, 105)

Tav'an İsteyerek, gönülden
(OTKK, 148)

Tav'an İstiyerek, gönülden
(OTKK, 107)

Tav'an kerhen İster istemez,
isteyerek istemiyerek (OTKK, 148)

Tav'an ve kerhen İster
istemez, istiyerek istemiyerek (OTKK,
107)

Teammüden Teammütle
(DB, 105)

Teamülen Teamülce,
Görenekle (DB, 105)

teberrüken esk. Uğur
sayarak, mutlu olsun diye. (TS, 2161)

Tedricen Azar azar, derece
derece (OTKK, 150)

tedricen azar azar, giderek,
yavaş yavaş (ÖK, 88)

tedricen Azar azar; giderek,
gittikçe. (TS, 2165)

tedviren Yönetmekle görevli
olarak. (TS, 2165)

tekiden tekid için (DB, 106)

tekiden üsteleyerek (ÖK, 89)

tekraren Tekrar tekrar,
tekrarlanarak, defalarca. (TS, 2175)

telmihen esk. Telmih olarak,
telmih yoluyla ima ederek. (TS, 2181)

Telmihen Telmihle (DB,
106)

Temyizen Temyizce,
Temyizle (DB, 106)

tercihan Tercih hakkını
kullanarak. (TS, 2196)

Tercihan Tercihle (DB, 106)

terfian Terfi ederek,
yükselerek. (TS, 2198)

Terfian Terfi olarak, Terfile
(DB, 106)

tesadüfen düşgele,
rastlantıyla (ÖK, 91)

Tesadüfen Rasgele (OTKK,
155)

tesadüfen Rast gelerek,
rastlantı sonucu olarak. (TS, 2203)

Tesadüfen Tesadüfle (DB,

106)

Tevfikan ...e göre (OTKK,

157)

tevfikan esk. Uyarak, uygun
olarak, -e göre. (TS, 2210)

tevfikan : uyarınca (AS, 238)

Tıbben Tıpça (DB, 106)

tıbben Tıpla ilgili olarak,
tıbba göre. (TS, 2214)

Umumen Umumî olarak,
Umumca (DB, 106)

Usulen Usulce (DB, 106)

vehleten esk. İlk anda,
birdenbire, ansızın. (TS, 2339)

Vehleten Yeke olarak,
yekelikle (OTKK, 160)

vekâleten vekil olarak (DB, 253)

Vekâleten Vekil olarak, Vekillikle (DB, 106)

vekâleten Vekil olarak. (TS, 2339)

vekâleten yetkideş olarak (ÖK, 96)

vicahen esk. Yüz yüze, yüzüne karşı, yüzlemece. (TS, 2347)

Vicahen Vicahta (DB, 106)

vicahen yüzlemece, yüzüne karşı (ÖK, 96)

Vicahen Yüzyüze (OTKK, 161)

vicdanen Vicdan bakımından. (TS, 2347)

Vicdânen Vicdanca (DB, 106)

yakînen esk. (bilgi, bilme için) Sağlam olarak, iyice. (TS, 2371)

yakinen yakından Kabil mi ki haysiyetli bir imza, yazısında “yakından” yerine

“yakinen”, “ayrıca” yerine “ayriyeten” ... deyiversin; Süleyman Nazif hemen

üst dudağını bir hançerin kılıfı gibi sıyrır, azı dişlerini göstererek

homurdanırdı. (OTU, 134)

zahiren esk. Görünüşte, görünüşe göre. (TS, 2494)

Zahiren Görünüşte (OTKK, 162)

zahiren görünüşte (ÖK, 97)

Zahiren Zahirde, Görünüşte

(DB, 106)

Zamimeten Üstelik (OTKK,

162)

zecren esk. 1. Yasaklayarak. 2. Zorlayarak. 3. Eziyet ederek. (TS, 2502)

zecren : zorla (AS, 240)

Zımnen Dolayısıyla, alttan alta (OTKK, 163)

zımnen esk. Üstü kapalı olarak, dolayısıyla. (TS, 2509)

zımnen üstü örtülü olarak, dolaylıca, örtülü (ÖK, 98)

Zımn Zımnında (DB, 106)

Zih Zihince, Zihinle (DB,
106)

zih Zihince, zihinli,
zihinden. (TS, 2514)

Zuh Zuhulle, Yanılarak
(DB, 106)

buteyn karıncık (biy. zool)
(OÖTK, 172)

buteyn-i eymen sağ karıncık
(biy.) (OÖTK, 258)

buteyn-i eyser solkarıncık
(zool.) (OÖTK, 274)

büteyn-i muheyhî beyincik
karıncığı (biy.) (OÖTK, 39)

Ebeveyn Ana baba (OTKK,
37)

ebeveyn ana baba (ÖK, 25)

ebeveyn Ana ve baba. (TS,
668)

ebeveyn anata
Besim Atalay, 1946'da Kelime Yapma
Yolları adlı çalışmasında birleştirme
yoluyla kelime yapmak için altı madde
önermiş ve maddelerde birleşecek
kelimelerin son ve ön seslerini esas
almıştır. Tarihî değeri olduğu için bir
örnek verelim. Belli bir mantığa
dayanmayan ve örnekleri tutarsız olan

bu maddelerden birinde de 'ebeveyn'
için anata (ana ata) örneğini vererek
iki ünlüden birini düşürmektedir.
(TSTYY, 165)

hadd-i vasatî, vasateyn orta
terimler (mat.) (OÖTK, 236)

İçtimai zıddeyn Karşılık:
Görünürde birbirini çelen iki fikrin bir
kavramda toplanması hali. *Yaşıyan*
ölüler gibi ki gerçekte, gönlümüzden
çıkarmadığımız ölümler demektir.

(ESSTS, 63)

itidaleyn noktalarının ric'î
hareketi bahar devinmesi (astr.)
(OÖTK, 29)

küreyveyn yuvarcık (kim.)
(OÖTK, 333)

lüseyn dilcik (bot.) (OÖTK,
86)

mevciye-i zât-üş-şubeteyn
iki-kollu talkım (bot.) (OÖTK, 151)

Muhtemilüzzıddeyn
İkizanlam: Bir ifadenin, kuruluşundan
veya içinde iki anlama gelen kelime
bulunmasından dolayı iki fikir
verebilmesi hali. (ESSTS, 58)

müselles-i mütesâviy-üs-
sakeyn ikizkenar üçgen (mat.)
(OÖTK, 152)

Rızayi Tarafeyn Onaşma
(OTKK, 136)

sayvân-ül-üzeyn yürek
kulacığı, (kalbkulacığı) (biy.) (OÖTK,
335)

tarafeyn İki taraf. (TS, 2136)
tarafeyn taraflar (TSTYY,
105)

tarafeyn yan terimler (mat.)
(OÖTK, 319)

tarafeyn yanlar (mat.)
(OÖTK, 319)

tarafeyn : taraflar (AS, 235)
Terazîi tarafeyn Onaşma
(OTKK, 154)

üzeyn kulacık, kulakçık (biy.
zool) (OÖTK, 198)

üzeyn-i eymen sağ kulakçık
(zool.) (OÖTK, 258)

üzeyn-i eyser solkulakçık
(zool.) (OÖTK, 274)

vasateyn ortalar (mat.)
(OÖTK, 236)

zât-ül-batneyn iki-karınlı
(biy.) (OÖTK, 151)

zatülfilkateyn iki çeneekliler
-lılar, belli özellikleri taşıyan grup adı
yapar: ... iki çeneekliler
(zatülfilkateyn).. (TSTYY, 112)

zat-ül-filkateyn iki-çeneekliler
(bot.) (OÖTK, 150)

zât-ür-re'seyn ikibaşlı (biy.)
(OÖTK, 150)

zülcenaheyn çiftkanatlılar,
sinekler (zool.) (OÖTK, 67)

zül-cenaheyn çiftkanatlılar:
Tam başkalaşma gösteren ve gelişkin
bir çift kanadından başka, denge
sağlayıcı bir çift kanadı daha bulunan,

ağız yapısı emici, yalayıcı yada
sokucu nitelikte böcekler dizisi.

(ABTS, 44)

zül-cinseyn iki-eşeyli (bot.)

(OÖTK, 151)

zülmaîşeyn iki-yaşayışlı

(biy.) (OÖTK, 152)

züş-şekleyn iki-şekilli (kim.)

(OÖTK, 152)

Aramgâh Aramyeri, Dinlenmeyeri (DB, 136)	Dâmgâh Tuzakyeri (DB, 136)
Ârâmgâh Dinlenek (OTKK, 10)	dergâh Tarikattan olanların barındıkları, ibadet ve törenler yaptıkları yer, tekke. (TS, 562)
Bezmgâh Sohbetyeri (DB, 136)	eşribegâh Büfelerde içki ve benzeri şeylerin ikram edildiği yer. (TS, 737)
Cemiyetgâh Cemiyetyeri, Toplantıyeri (DB, 136)	Gamgâh Gamyeri (DB, 136)
Cevelângâh Cevelânyeri, Dolaşmayeri (DB, 136)	gergef (Far. kâ-gâh) Üzerine kumaş gerilerek nakış işlemeye yarar, çoğu dikdörtgen biçiminde olan çerçeve. (TS, 843)
Cidalgâh Cidalyeri, Savaşyeri (DB, 136)	girizgâh girişlik, giriş (ÖK, 33)
Cığergâh Cığeryeri, Canevi (DB, 136)	girizgâh Girişlik, giriş. (TS, 856)
Cilvegâh Cilveyeri, Görünmeyeri (DB, 136)	Girizgâh Söze giriş (DB, 136)
çadırılı ordugâh Çadırlarda barındırılan askerî güç. (TS, 420)	güzergâh 1. Yolüstü uğranılacak, geçilecek yer. 2. Yol
çargâh 1. Türk müziğinde “do” perdesinin adı. 2. Bu perdede karar kılan makam. (TS, 438)	

boyu. 3. Çok geçilen yer, geçek. (TS,
918)

Güzergâh Geçek (OTKK,
57)

Güzergâh Geçişyeri (DB,
136)

güzergâh yol boyu, yol üstü
(ÖK, 33)

güzergâh yol boyu: Kent
içinde bir yolun nerelerden geçtiğini,
harita ya da düzentasar üzerinde
gösteren çizgi. (KBTS, 130)

Habgâh Uykuyeri (DB, 136)

Haclegâh Gerdekyeri (DB,
136)

Halvetgâh Halvetyeri (DB,
136)

ibadetgâh İbadet yeri,
ibadethane. (TS, 1031)

İbadetgâh İbadetyeri (DB,
136)

İçtimagâh İçtimayeri,
Toplanmayeri (DB, 136)

ikametgâh İkamet edilen,
oturulan yer, konut. (TS, 1057)

İkametgâh İkametyeri (DB,
136)

İkametgâh Konut (OTKK,
87)

ikametgâh konut (ÖTS, 169)

ikametgâh Konut, barınak
(ÖK, 40)

ikametgâh konut: Bir
kimsenin yerleşmek amacıyla
oturduğu yer. (CYTS, 42)

ikametgâh konut: Bir ya da
birkaç ev halkının yaşaması için
yapılmış, insan yaşamasının gerekli
kıldığı uyuma, yemek pişirme,
soğuktan ve sıcaktan korunma,
yıkanma ve ayakyolu gibi temel
gereksinme konularında kolaylıkları
bulunan barınak. (KBTS, 79)

ikametgâh ilmühaberi ____
(ÖK, 40)

ikametgâh ilmühaberi
Konut belgesi. (TS, 1057)

ikametgâh masuniyeti

konut dokunulmazlığı: Yargıç kararı olmadan ulusal güvenlik ya da kamu düzeni bakımından gecikmede sakınca bulunan durumlarda, yasaca yetkili kılınan katın buyruğu bulunmadan konuta girilememesi, arama yapılamaması ve buradaki eşyaya el konulamaması durumu. (CYTS, 43)

İlticagâh İlticayeri, Sığınak (DB, 136)

İlticagâh, melce Sığınak (OTKK, 90)

İnzivagâh Çekilge (OTKK, 96)

İstinadgâh Dayanç (OTKK, 99)

istinatgâh dayanak (ÖK, 44)

istinatgâh esk. Dayanacak, güvенеcek, sığınacak yer, dayanak. (TS, 1109)

İstinatgâh İstinatyeri, Dayanak (DB, 136)

İstirahatgâh İstirahatyeri,

Dinlenmeyeri (DB, 136)

Kalpgâh Kalpyeri (DB, 136)

karargâh 1. Bir birlik veya kurumun, kumandan ile yardımcı şube ve bölümlerinden oluşan kuruluş. 2. Ordunun uzun bir süre veya geçici olarak konakladığı yer. 3. esk. Durulan veya kalınan yer. (TS, 1210)

Karargâh Kararyeri (DB, 136)

Kârgâh İşyeri (DB, 136)

Kemergâh Kemeryeri (DB, 136)

Kiblegâh Kibleyeri (DB, 136)

Maişetgâh Maişetyeri,

Geçimyeri (DB, 136)

Mesiregâh Mesireyeri, Gezintiyeri (DB, 136)

namazgâh Açıkta namaz kılmak için hazırlanmış olan ve kible yönüne doğru dikili bir taşı bulunan yer. (TS, 1629)

Namazgâh Namazyeri (DB,
136)

Nazargâh Nazaryeri, Gözönü
(DB, 136)

Neşvegâh Neşveyeri (DB,
136)

nişangâh 1. Ateşli silâhlarda
namluya hedefin uzaklığına ve
bulunduğu yerin yüksekliğine göre
gereken yükseliş açısını veren, silâhı
bu hedefe doğrultmaya yarayan alet. 2.
Hedef. (TS, 1656)

Nişangâh Nişanyeri (DB,
136)

ordugâh Ordunun
konakladığı yer. (TS, 1692)

Ordugâh Orduyeri (DB, 136)

pençgâh Klâsik Türk
müziğinde rast ve bayatî dizilerinden
oluşan birleşik makam. (TS, 1788)

peyke (Far. pāygāh)
Genellikle eski kahvelerde ve evlerde
bulunan, duvara bitişik alçak, tahta
sedir, kerevet. (TS, 1798)

Rasatgâh Rasatyeri (DB,
137)

Rezmğâh Savaşyeri (DB,
137)

Sayegâh Sayeyeri, Gölgelek
(DB, 137)

Secdegâh Secdeyeri (DB,
137)

Seyirgâh Seyiryeri,
Gezintiyeri (DB, 137)

Seyrangâh Seyirlik (OTKK,
140)

Seyrangâh Seyranyeri,
Gezintiyeri (DB, 137)

Siyasetgâh Siyasetyeri,
İdamyeri (DB, 137)

Şikârgâh Avlak (OTKK,
143)

Tahassungâh Tahassunyeri,
Sığınmayeri (DB, 137)

Tahtgâh Tahtyeri (DB, 137)

Talimgâh Talimyeri (DB,
137)

talimgâh Uygulamalı olarak
subay adayı yetiştirilen kuruluş. (TS,
2126)

Tecelligâh Tecelliyeri,
Görünmeyeri (DB, 137)

Teferrüçgâh Teferrüçyeri
(DB, 137)

Telâkigâh Telâkiyeri,
Buluşmayeri (DB, 137)

Temaşagâh Temaşayeri (DB,
137)

tezgâh (Far. dest-gâh) 1.
Genellikle dükkânlarda satıcıların
önündeki uzun masa. 2. Kahve,
meyhane vb.de müşterilerin üzerinde
yiyip içtikleri uzun masa veya büfe. 3.
Üzerinde genellikle el veya küçük
makinelerle iş görülen yapım aracı. 4.
Tersane. ... (TS, 2212)

tezgâh mengersi İş
yerlerinde sabit bir tezgâha bağlanan
ve boru, demir vb'ni kesme işlerinde
kullanılan bir tür mengene. (TS, 2213)

tezgâhçı 1. Tezgâh yapıp
satan kimse. 2. argo... (TS, 2212)

tezgâhçılık Tezgâhçı olma
durumu. (TS, 2212)

tezgâhlama Tezgâhlamak işi.
(TS, 2212)

tezgâhlamak işi 1.
Dokunacak bezi tezgâha yerleştirmek.
2. mec. Bir iş için hazırlık yapmak, işe
girişmek. (TS, 2212)

tezgâhlanma Tezgâhlanmak
iş. (TS, 2213)

tezgâhlanmak
Tezgâhlanmak işine konu olmak. (TS,
2213)

ticaretgâh Ticaret yeri,
ticarete elverişli yer. (TS, 2222)

Ticaretgâh Ticaretyeri (DB,
137)

Uzletgâh Uzletyeri (DB, 137)

Ümitgâh Ümityeri,
Umutkapısı (DB, 137)

vargel tezgâhı Madenî
parçaların üzerindeki kabalıkları

almak için kullanılan makine. (TS,

2331)

ziyaretgâh Hayır işlemek

veya saygı göstermiş olmak için

ziyaret edilen yer, ziyaret yeri. (TS,

2518)

Ziyaretgâh Ziyaretyeri (DB,

137)

a'sâb-ı aynî göz siniri (zool.) (OÖTK, 130)	acinî macunsu (DB, 272)
a'sârî ondalık (mat.) (OÖTK, 232)	acinî kil çömlekçi kili (jeol.) (OÖTK, 71)
a'sârî aded ondalık sayı (mat.) (OÖTK, 232)	âdâdın mazrûb-ı aslîlerine ifrazı asal çarpanlarına ayırmak (mat.) (OÖTK, 20)
Âbâdani Bayındırlık (OTKK, 3)	Adalî Adaleli (DB, 188)
Abidevî Anıtsal (OTKK, 3)	Adalî Kasıl (OTKK, 4)
abidevi anıtsal (ÖK, 11)	adalî kasıl (ÖTS, 161)
âbidevî anıtsal (ÖTS, 161)	adedî sayısal, numaral (mat.) (OÖTK, 263)
abidevî anıtsal (TS, 4)	aded-i hakikî gerçel sayılar (mat.) (OÖTK, 123)
abidevî anıtsal (TSTYY, 139)	aded-i kesrî kesirli sayı (mat.) (OÖTK, 182)
abidevi anıtsal: Anıta benzer, anıtla ilgili. (GZSTS, 4)	Âdem-i iptidaî iptidaî adam Halbuki Arapça, Acemce terkiplere girince o lisanlara mahsus tecvidlere tâbi kalmaları zarurîdir: Âdem-i iptidaî-iptidaî adam, benefşe-i rengîn- rengîn menekşe misallerinden anlaşılabacağı gibi... (DKY, 159)
acemi Eli işe alışmamış. (TS, 6)	
acemi toy, ustalaşmamış, yetenek kazanmamış (ÖK, 11)	
acînî hamurumsu (kim.) (OÖTK, 136)	
Acinî Macunsu (DB, 197)	

adesî merceksi (fiz.) (OÖTK,
216)

Adesî Mercimeksi (DB,
197)

adli (Ar.) tüzel (“tüzel tıp”)
(HTK, 26)

adlî Adaletle ilgili. (TS, 26)

Adlî Tüzel (OTKK, 4)

adli tüzel (ÖK, 12)

adlî tüzel (ÖTS, 161)

adlî tüzel: Tüze işlerini

yürütmekle görevli olanların, yasa
buyruğuna uyarak yaptıkları işlem ve
uygulama ile ilgili çalışmalar. (CYTS,
53)

adlî hata tüzel yanılğı:
Kesinleşmiş yargılardan sonra ortaya
çıkan kanıtlarla, yargılamanın
yenilenmesini gerektiren yanılğı.
(CYTS, 54)

adlî karar tüzel karar:
Yargılama, yürütme görevlerinin belli
bir konuyu görüşüp inceleyerek
bağladıkları kesin sonuç. (CYTS, 54)

adlî muamele tüzel işlem: Bir
uyuşmazlığın yargılığa gelmesinden

başlayıp, yargı verilinceye dek geçen
süre içinde, yapılan her türlü işlem.

(CYTS, 54)

adlî muayene tüzel bakıtım:
Adam öldürme, yaralama, zehirlleme,
dövme ve benzeri olayların, bir doktor
yönünden gözden geçirilmesi ve bilim
açısından suçun belirtilmesi. (CYTS,
53)

adlî müzaheret tüzel yardım:
Yoksul olan ve para kazanma gücü
yeterince olmaması dolayısıyla
yargılama giderlerinin tümünü ya da
birazını karısı ve çocuklarını önemli
bir sıkıntıya düşürmeden ödeyemeyen
kimselerle, sosyal yardım
derneklerinin vermesi gereken
giderlerden bağışık tutulması. (CYTS,
54)

adlî sicil tüzel kütük:
Yargılıklarda verilen kesin ceza

yargıları özetinin yazıldığı kütük.

(CYTS, 54)

Adlî tıp Adalet hekimliği

(DB, 207)

adlî vaka tüzel olay: Sonuçlar doğurabilmesi için törece aranan ve birden ya da birbiri ardından ortaya çıkması gereken bir türden olaylar.

(CYTS, 54)

adlî vazife tüzel görev: Bir yargılık ve savcılıkça yapılan soruşturma ya da yargılama ile ilgili sorunlardan dolayı kendilerinden istenilen bilgileri kolluk ve bütün devlet görevlilerinin doğru ve gecikmesiz olarak bildirme görevi.

(CYTS, 53)

afakî 1. gelişigüzel, amaçsız, dereden tepeden 2. (fels.) nesnel (ÖK, 12)

Afakî Havadan (OTKK, 5)

afakî nesnel

-l (-ıl, -il, -ul, -ül) Bir felsefe terimi olan ‘afakî’ veya ‘objektif’

kelimelerinin karşılığı nesnel biçimi,

bu ekle kurulmuştur. (TSTYY, 100)

afakî Nesnel. (TS, 28)

âfakî objektif, nesnel

Eskiden obje “Âfak” ve objektif

“Âfakî” kelimelerile karşılanırdı.

Bugün “Nesne” ve “Nesnel” diyenler de yok değil. (OTU, 267)

afakilik nesnellik: Nesnel

olma, nesnelerin gerçeğine göre davranma. (ETS, 106)

Affî hususî Özgü bağış, küçük bağış (OTKK, 5)

Affî umumî Tükel bağış, büyük bağış (OTKK, 5)

affiumumi genel bağışlama (ÖK, 12)

ağır cezayı nakdi ağır para cezası: Cezalının, (10) liradan (25.000) liraya dek devlet kesesine ödeyeceği para cezası. (CYTS, 14)

ahdî (TS, 46)

Ahengi derunî İç uyum (ESSTS, 114)

Ahengi taklidî Benzekli

uyum: Bir ibaredeki kelimeler
söylenirken çıkan seslerin, o ibarede
anlatılan şeylerin seslerini
hatırlatılması hali. (ESSTS, 21)

Ahengi tasvirî Betimleyici

uyum ESSTS, 114)

Ahlâkî Ahlâksal, Ahlâka

uygun (OTKK, 5)

ahlâkî törel

Onu, çevremde dolaşan hırsızı
yargılayışım, tutuklanmasını isteyişim
salt törel (ahlâkî) bir kanıdan mı
geliyor? (G, 351)

ahlâkî törel

Ama buna bir şey diyemeyiz, bunda
geçmişe bağlılık sevgisi gibi törel
(ahlâkî) bir yargı, bir öğüt yok da onun
için. (G, 257)

ahlaki törel (ÖK, 12)

ahlâkî (TS, 48)

ailevî (TS, 50)

ailevî (TS, 50)

Ailevî Ailece (DB, 188)

ailevî ailece (DB, 272)

Ailevî Ardal (OTKK, 7)

Ailevî Aylesel (OTKK, ek,1)

aklî (TS, 62)

Aklî Akliğ (OTKK, ek, 1)

Aklî Usal (OTKK, 7)

akli ussal (ÖK, 12)

aklî ussal (ÖTS, 161)

aklî usul

Bu yüzden de usul (aklî) bir

saçmalama, bana öyle geliyor ki

büyük Batı ozanlarının aradıkları
saçmalama bu değil. (G, 649)

aklî usul

Boşuna yoruyorum kendimi, tanıt

göstermeyi, usul (aklî) tanıtılar

göstermeyi gerekli bulmaz o,

gizemcidir (mistiktir). (G, 320)

aklî usul

İyiliğin, usul (aklî) artamlardan

oldğunu bilirim de onun için. (G, 707)

akli hūmanizm ussal

insancılık: Bireyi belli bir toplumun

üyyesi olarak düşünmeyip onu yalnızca

insan olarak ele alan ve eğitimin asıl kaynağı sayan felsefe görüşü. (ETS, 155)

aklileştirme, makulleştirme
ussallaştırma: Bir sorunun çözümünde ya da belli bir ortama uymada başarısızlığa uğradığı zaman, bireyin kendine karşı saygısını yitirmemek amacıyla durumu gerçeğe aykırı, ancak usa uygun gibi görünen bir nedenle açıklamaya çalışması. (ETS, 155)

alâkavî, iştirakî sempatik
(büyük) (biy.) (OÖTK, 265)

alek-i tıbbî tıp sülûğü:
Çenelisülüklerden olup, bataklık sularında yaşayan ve salyası hekimlikte kullanılan, yeşilimsi ya da sarımsı esmer, halkalı solucan. (ABTS, 134)

amelî (TS, 98)

ameli 1. uygulamalı 2.
kılğısal (ÖK, 14)

amelî fels. kılğısal (ÖTS, 162)

ameli kılğısal: yalnız düşünce alanında kalmayıp eyleme dönüşen, uygulanabilen. (ETS, 93)

amelî pratik
yapılacak şey, bu hülâsalar da gözden geçirildikten sonra, yalnız pratik ve didaktik (amelî ve tedrisî) bakımdan ileride yazdırılacak okul gramerlerinin daha sağlam esaslarını hazırlamak için eldeki broşürün tenkidine girişmekti. (OTU, 84)

amelî pratik
Meselâ değerli maliyecimiz N. Zeki Aral'ın son makalelerinden bir paragrafı üstünde şu denemeye girişelim. "...mahiyetinde (Türkçesi yok)... amelî (yâni pratik-Türkçesi yok)... tenzilât (indirim) veya zâyiat (kayıplar- Türkçesi yok) (OTU, 222)

amelî pratik
Gramer terimlerine gelince, şimdilik bu mesele, prensip bakımından değil,

gramer öğretimine uygunluk ve yararlık bakımından, pratik ve pragmatik (amelî ve fayda gözetici) bir metodla halledilmek gerekti. (OTU, 83)

Amelî Pratik (OTKK, 90)

ameli zeka kılğısal zekâ: 1- Uygulamalı bilgiler edinmeye ya da iş başında öğrenmeye yatkın zekâ. 2- Seçme ve değerlendirme gerektiren durumlarda uygun karar verme bakımından başarılı zekâ. (ETS, 93)

âmil-i kimyevî kimyasal etken (kim.) (OÖTK, 188)

amûd-ı fıkârî omurga (biy.) (OÖTK, 231)

Amudî Amutsu, Direksi (DB, 197)

amudî dik, dikey (mat.) (OÖTK, 84)

amudî dikey -ay (-ey) Ekin görevi açık değildir. Genellikle isim köklerine getirilmiştir: dikey (kaim, amudî)... (TSTYY, 61)

amudî dikey (ÖTS, 162)

amudî Dikey, dikine. (TS, 102)

Amudî (kaimen) Dikel (OTKK, 10)

amudifikari biy. omurga (ÖTS, 162)

amudufikari omurga, belkemiği (ÖK, 14)

ananevi geleneksel (ÖK, 14)

ananevî geleneksel (ÖTS, 162)

ananevi kanun geleneksel yasa: Geleneklerin zorlanması

karşısında halk tepkisinin oluşacağına ilişkin yasa. (HBTS, 44)

ananevi kompleks

geleneksel tümge: Birçok geleneksel öğenin belirli bir amaç için bir araya gelmesinden oluşan ve olgu yönünden bütünlük gösteren halkbilim ürünü. (HBTS, 44)

ananevi muhit, ananevi çevre geleneksel çevre: Benzer gelenek

ürünlerini taşıyan kişilerden oluşan çevre. (HBTS, 43)

ananevi tabaka geleneksel katman: Geleneklerin bağlı olduğum tarihsel katman. (HBTS, 43)

ananevi temaşa geleneksel gösteri: Çağdaş tiyatro kavramına karşıt kavramı getiren tiyatro; bir toplumun kendine özgü yapısının oluşturduğu ve o toplumun yapısında değişiklik süreciyle yakın ilintisi

içinde sürmüş, daha sonraki dönemlerde kalıplaşarak donmuş ve kendi özelliklerini korumuş olan tiyatro. (GSTS, 53)

Arabî Arapça -ca eki millet adlarına gelerek dil adları yapar. Bu örnekleri ile de -ca eki bir yapım eki olarak görev yapmaktadır. Türkçe, Almanca, Arapça vb. Bu ek yerine eskiden kullanılan î eki bu göreviyle artık silinmiştir. Arabî Arapça, Fransavî

Fransızca, Farisî Farsça vb. (TSTYY, 62)

Arabî Arapça (DB, 186)

Arabî Arapça (DB, 188)

Arabî Arapça. (TS, 123)

armudî (TS, 135)

Armudî Armutsu (DB, 197)

armudî armutsu (DB, 272)

arzanî (TS, 140)

arzanî enine (fiz.) (OÖTK, 106)

arzanî eksibeler enine

kumular (coğr.) (OÖTK, 106)

arzani makta enine yanay:

Bir koyağın, akarsuyun derine ve yana doğru aşındırmaları arasındaki ilişkiye bağlı olarak biçimlenen yan görüşü.

(CTS, 49)

arzani sahil enine kıyı:

Biribirine koşut sıralar durumunda denize ulaşan dağlar önünde yayılan ve yerine göre değişik biçimleri bulunan kıyı türü. (CTS, 48)

arzani vadi enine koyak:
Engebelere koşut değil de, onları az
çok d,ikine keserek uzanan koyak.
(CTS, 48)

arz-ı vasatî ortalama enlem:
Yer yuvarlağı üzerinde bir nokta için
çeşitli zamanlarda ölçülerek bulunan
enlem değerlerinin ortalaması. (GBTS,
77)

arzî yersel (astr. Coğr.)
(OÖTK, 327)

arzî yersel: Yer küresine
ilişkin. (GBTS, 109)

asab-ı basarî görme (siniri)
(biy.) (OÖTK, 128)

asab-ı hançerevî gırtlak siniri
(biy.) (OÖTK, 124)

Asabı hançerevî Gırtlak
siniri (DB, 208)

asab-ı rievi-i midevî akciğer-
mide siniri (biy.) (OÖTK, 5)

asab-ı sem'î işitme (siniri)
(biy. zool.) (OÖTK, 157)

asab-ı şevkî omur siniri (biy)
(OÖTK, 232)

asab-ı taht-el-lisanî-i kebir
büyük dilaltı siniri (OÖTK, 55)

asabî sinirli
Ömer Asım Aksoy, Osmalıcada “ya-yı
nisbî” denilen nisbet ekini Türkçeye
çevirme imkânlarını araştırdı,
Arapçada ve Farsçada müşterek “î”
nisbet ekini Türkçeleştirmek için otuz
kadar şekil buldu. Meselâ: “Asabî”

yerine “sinirli”, “demevî” yerine
“kanlı”, “insanî” yerine “insanca”,
“yevmî” yerine “günlük”, “fırarî”
yerine “kaçak” ilh... gibi. Bazı nisbet
ekleriyle yapılmış sıfat terkiplerini
izafet terkibine çevirerek “ya-yı nisbî”

yi kullanmamak ve yerine hiçbir
Türkçe ek aramamak da mümkündür:

“Asabî hastalık=Sinir hastalığı”,
“Sıhhî müze=Sıhhat müzesi”, “Ahlâkî
mesele= ahlâk meselesi”... (OTU, 196)

asabî sinirli (DB, 186)

Asabî Sinirli (DB, 188)

Asabî Sinirli (OTKK, 11)	askeri psikoloji askerlik
asabî sinirli (TSTYY, 108)	ruhbilimi: Silahlı kuvvetlere alıncak
asabi sinirli, öfkeli (ÖK, 16)	kimselerin seçiminde,
asabî Sinirli, sinirsel. (TS, 140)	yetiştirilmesinde ve
asabî sinirsel (biy.) (OÖTK, 271)	görevlendirilmesinde; içgücünün
asabî sistem sinir sistemi (biy.) (OÖTK, 271)	sağlam tutulmasında uyulması gereken
Asabileşme Sinirlenme (OTKK, 11)	ruhsal ilke ve yöntemleri inceleyen
Asabileşmek Sinirlenmek (OTKK, 11)	ruhbilim kolu. (ETS, 23)
Asabileştirmek Sinirlendirmek (OTKK, 11)	askerî suç süel suç:
asabilik sinirlilik (ÖK, 16)	Askerlerin görevleri sırasında ve
Asabiyet Sinirlilik (OTKK, 11)	görevleri dolayısıyla işledikleri suç.
askerî (TS, 144)	(CYTS, 51)
askerî fazilet ve hüner süerdemlik (TDGSE, 425)	aslî (TS, 146)
askerî lise - (ETS, 22)	Aslî (mümtaz) Özgül (OTKK, 12)
askerî okul - (ETS, 22)	aslî (TS, 146)
	aslî asal (ÖTS, 162)
	aslî aslından (DB, 187)
	Aslî aslından (DB, 188)
	asli birincil, köklü, baş (ÖK, 16)
	Aslî Özgün (OTKK, 65)
	Aslî aded Asıl sayı: Sıra veya
	üleştirme eki gibi ekler almamış olan

yalın anlamlı sayılardan her biri.

(DBTS, 21)

aslı aded bölünmez sayı, asal sayı (mat.) (OÖTK, 50)

Aslı hat Ana hat (DB, 207)

asli kaynak temel kaynak: Eğitim araştırmalarında başvuru ve herhangi bir olay ya da olgu üzerinde doğrudan doğruya bilgi edinilmesini sağlayan belge, yapıt, yazı ve sözlü tanıklık. (ETS, 148)

aslı kelime, kelime-i aslı temel kelime (GRTS, 149)

aslı sadâ, sadâ-i aslı birincil ses (GRTS, 26)

aslı ses bk. birincil ses (GRTS, 14)

aslı tâbi' ilkel-fonksiyon (mat.) (OÖTK, 153)

aslı uzunluk - (GRTS, 15)

asri çağdaş, çağcıl (ÖK, 16)

asrî Modern, çağcıl. (TS, 147)

asri mektep çağdaş okul:

Çağın ve günün eğitim amaç ve ilkelerine uygun programların, yöntem ve tekniklerin uygulandığı okul. (ETS, 38)

asri raks çağdaş dans: Çağa uygun dans. (GSTS, 196)

asri terbiye çağdaş eğitim: Felsefesi, ilkeleri, kapsamı ve yöntemi ile çağa uygun eğitim. (ETS, 38)

Asurî Asurca (DB, 187)

Asurî Asurca, Asurlu (DB, 188)

Asümanî Göksel (OTKK, 12)

Asyaî Asyalı (DB, 188)

avdetî İslâm dinine dönmüş olan (genellikle Museviler için) (TS, 164)

Avrupaî (TS, 165)

Avrupaî Avrupalı (DB, 188)

aylık vasatîler aylık ortalamalar (coğr.) (OÖTK, 26)

ayn-ı tabîî emetrop (biy.) (OÖTK, 105)

aynî -	Azerî Azerce, Azerli (DB,
Arapça veya Fransızcasını	188)
kullanmadığımız “göz” gibi kelimeleri	azm-ı adesî mercimek kemiği
ne yapacağız? “Aynî” diyemeyiz;	(biy.) (OÖTK, 216)
“gözsel” veya “gözsü” diyemeyiz;	azm-ı cebhî alınkemiği
“gözlük” başka mânaya gelir. İzafet	(zool.) (OÖTK, 9)
terkibi burada da imdadımıza	azm-ı cidarî çeper kemiği,
yetişmiyor, nisbet ve izafet farkı	yan kemiği (biy.) (OÖTK, 64)
sırıttıyor. (OTU, 157)	azm-ı cidarî yankafa
aynî Gözle ilgili. (TS, 178)	kemikleri (biy.) (OÖTK, 319)
aynî gözsel	azm-ı dıl’î ege kemiği (biy.)
“sel, sal –el, al” ekleri kullanılmadığı	(OÖTK, 100)
için birçoklarımızda nefret uyandırdı.	azm-ı enfi burun kemiği
Bu eklere şiddetle ihtiyacımız var.	(biy.) (OÖTK, 53)
İzafet terkipleri veya kıyasî sıfat ekleri	azm-ı gırbâlî kalbur kemiği
onların yerini tutamadı. “Allah’ın	(biy. zool.) (OÖTK, 162)
denizi” ve “İlâhî deniz” anı mânaya	Azmı girbalî Kalbur kemiği
gelmez. Allahlık adam da “İlâhî	(DB, 208)
adam” demek değildir. “Gözlük”	azm-ı isfencî süngersi kemik
basarî “Kulaklık” Sem’î veya üzni	(biy.) (OÖTK, 282)
olmadığı gibi. Gözsel dururken	azm-ı lâmî dil kemiği (biy.)
“Aynî”, kulaksal dururken “Üznî”	(OÖTK, 86)
demeğe lüzum yoktur. (OTU, 289)	azm-ı rikâbî üzengi kemiği
	(biy. zool.) (OÖTK, 310)

azm-ı semsemaî susamsı-
kemik (biy.) (OÖTK, 280)

azm-ı senedânî örskemiği
(biy. zool.) (OÖTK, 239)

azm-ı sudgî şakak kemiği
(biy.) (OÖTK, 284)

azm-ı vecenî elmacık kemiği
(biy. zool.) (OÖTK, 105)

azm-ı vetedî temel kemiği
(biy.) (OÖTK, 292)

azm-ı zevrâkî kayıksı kemik
(biy.) (OÖTK, 177)

azm-ı zıfrî turnaksı-kemik
(biy.) (OÖTK, 295)

Azmî rikâbî Üzengi kemiği
(DB, 210)

Azmî sindanî Örs kemiği
(DB, 210)

azotî azotlu (biy.) (OÖTK,
27)

Babaî Babaîlik mezhebinden
olan kimse. (TS, 188)

Babî Babîlik yanlısı. (TS,
189)

Bağdadî Bağdatlı

-lı ekii î nispet ekinin yerini almıştır.

Bağdadî, Bağdatlı; Mısırî, Mısırlı;

Vanî, Vanlı vb. (TSTYY, 108)

Bahaî Bahaîlik yanlısı kimse.
(TS, 199)

bahrî denizel (jeol.) (OÖTK,
79)

Bahrî Denizsel (OTKK, 15)

bahrî enginsel (bot.) (OÖTK,
106)

bahrî I. Denizle ilgili. (TS,
201)

bahrî Yalıçapkını. (TS, 201)

bahrî (kuvvetler) deniz
(kuvvetleri) (DB, 273)

bahrî eksibe, deniz eksibesi
kıyı kumulu, (denizsel kumul) (jeol.
coğr.) (OÖTK, 186)

bahri harita deniz haritası:
Deniz akıntıları, derinlikleri, denizaltı
engebeleri, başlıca tecim yolları ve
koyları, haliç, burun, adadizisi, boğaz
ve geçitleriyel denizlerin ayrılmaz bir

bölümü olan kıyılar üzerinde bilg.I
veren harita. (CTS, 40)

bahri iklim denizsel iklim:
İlşüman iklimin deniz etkisi altında
bulunan daha ılık, daha yağışlı ana
örneği. (CTS, 40)

bahr-i muhitî okyanus
(okyanusal) (coğr.) (OÖTK, 231)

bahrî teşekkül denizel
oluşma, denizel oluşuk (jeol.) (OÖTK,
79)

bakiyevî sahra kırıntı traş
(kırıntı külte) (jeol.) (OÖTK, 184)

barudî (TS, 222)

Barudî Barutsu (DB, 197)

Basalî Soğansı (DB, 197)

basarî (TS, 223)

basarî görsel (fiz. biy.)
(OÖTK, 128)

basari görsel: Görmeyle,
görme duyusuyla ilgili. (ETS, 74)

basari tip görsel tip:
Görüntüler, renk değişiklikleri,
görünüm özellikleri gibi daha çok

görmeye değgin izlenimlere karşı ilgi
duyan ya da eski yaşantılara ilişkin
görsel imgeleri anımsamada üstün
yetenek gösteren, bu nitelikleriyle çok
kez güzel sanatlar alanında eğitim
görmeye yatkın kimse. (ETS, 74)

başmüddei umumi başsavcı:
Savcılar Kurulu ile birlikte bütün savcı
ve savcı yardımcılarının üstü olup,
suçların kovuşturulması, ceza davası
açılması ve ceza davalarının

yargılıklarda kesin yargı verilinceye
dek izlenmesi ve cezaları yerine
getirmekle görevli savcılık örgütünün
başı. (CYTS, 17)

başmüddeiumumî : başsavcı
(AS, 218)

başmüddeiumumilik
başsavcılık: 25/4/1962 gün ve 45 sayılı
Yüksek Hakimler Kurulu Kanununa
göre kurulmuş olan bir kuruluş.
(CYTS, 17)

Batınî Batınca, Batınlı,
İçyüzce, İçyüzlü (DB, 188)

batını içrek (ÖK, 18)	bedenî ceza beden cezası:
bâtınî içrek (ÖTS, 163)	Doğrudan doğruya insan gövdesi
batınî içyüzü (DB, 273)	üzerinde uygulanan ceza. (CYTS, 17)
batnî karın (biy.) (OÖTK, 171)	bedeni ceza beden zezası:
bayatî Müzikte makam adı. (TS, 247)	Dövme, aç ya da susuz bırakma, ayakta bekletme gibi bedene güçlük ve sıkıntı vermek yoluyla uygulanan ceza. (ETS, 26)
Bayramî Hacı Bayram Veli'nin tarikatına girmiş olan kimse. (TS, 250)	bedeni inkişaf bedensel gelişim: Beden yapısının boy, ağırlık, göğüs genişliği, yüz biçimi gibi özellikler ile örgenlerin görevi bakımından değişiklik göstermesi. (ETS, 27)
baytarî ilm-i tufeylât veteriner asalakbilim: Konusu evcil hayvanlarda yaşayan asalaklar olan asalakbilim dalı. (ABTS, 143)	Bedenî terbiye Beden terbiyesi (DB, 208)
Bedbinî Karamsarlık (OTKK, 18)	bedevî Çölde, çadırda yaşayan göçebe Bedevîlik tarikatından olan derviş. (TS, 254)
bedenî bedence (DB, 187)	bedihî Besbelli, apaçık. (TS, 254)
Bedenî Bedence (DB, 188)	Bedîî Estetik
bedenî bedence (DB, 272)	dilimize (Bedîî) kelimesi yerine (Estetik) girmiştir. (OTU, 291)
bedenî Bedensel. (TS, 254)	
bedeni gövdesel (ÖK, 18)	
bedenî somatik (biy.) (OÖTK, 275)	

Bedîî Estetik: Güzellik
duygusuyla ilgisi olan veya estetik
biliminin kurallarına uygun bulunan.
(ESSTS, 44)

bedîî Güzellik lözçülerine
uyan, estetik. (TS, 254)

beheri her biri (ÖK, 18)

behimî Hayvanca. (TS, 256)

Bektaşî (TS, 258)

Berberî (TS, 270)

Berberî Berberce, Berberli
(DB, 188)

berrî karasal (jeol.) (OÖTK,
169)

Berrî iklim Kara iklimi (DB,
208)

berrî teşekkül, berri
teşekkülât karasal oluşma (jeol.)
(OÖTK, 170)

beşere-i muhat-ı üstüvanî
silindirsel epitelyum (biy.) (OÖTK,
270)

beşerî İnsanoğlu ile ilgili,
bedensel. (TS, 276)

Beşerî İnsel (OTKK, 21)

beşeri coğrafya insan
coğrafyası: Doğal çevrenin insan
üzerindeki etkileriyle bu etkilerin
sonuçlarını inceleyen bilim dalı.
(HBTS, 62)

beşeri coğrafya insan
coğrafyası: Genel coğrafyanın, insanı
doğal çevresiyle ilişkisi, dünya
üzerindeki dağılışı, yaşam biçimi gibi
yönleriyle inceleyen bölümü. (CTS,
63)

beşerî coğrafya insan
coğrafyası: İnsanın yerleştiği coğrafya
bölgesine bağlılığını, çevrenin
insanlarca değiştirilmesini ve bunlarla
ilgili türlü olayları inceleyen coğrafya
dalı. (BBTS, 36)

beşeri mikyas kişicil ölçek:
Yapı kümelerinin ve kentlerin,
insanların güzelduyusal beğenilerini
okşayacak boyutları aşmamasını salık
veren kentbilim akımının, gözönünde

bulundurulmak üzere ileri sürdüğü
nitel ölçüt. (KBTS, 78)

beyn-ed-dıl'î eğeler-arası
(biy.) (OÖTK, 100)

beyn-ed-dıl'î kaburgalar arası
(biy.) (OÖTK, 161)

beyn-el-esâbi' parmaklar
arası (biy.) (OÖTK, 244)

beyn-el-hücrevî gözeler
arası, hücreler arası (bot.) (OÖTK,
129)

beyne-l-mafsalî eklemler-
arası (biy.) (OÖTK, 101)

beyt-i kuddâmî ön oda
(zool.) (OÖTK, 239)

beyzî oval (mat.) (OÖTK,
236)

beyzî sâbe (ÖTS, 163)

beyzi söbe, yumurta biçimli
(ÖK, 18)

Beyzî Söbü (OTKK, 22)

beyzî Yumurta biçiminde,
söbe, oval. (TS, 283)

beyzî kalker oolitli kalker,
(oolitli kalker) (jeol.) (OÖTK, 232)

billûrî billûr (kadeh) (DB,
273)

billurî billûr... (kim.)
(OÖTK, 41)

billûrî billûrlu (billûrsal)
(coğr.) (OÖTK, 41)

Billûrî Billûrsu (DB, 197)

billûrî sahra billûrlu taş
(billûrlu külte) (jeol.) (OÖTK, 41)

billuri sahre kırılcal kayaç:
Magmanın yerkabuğunun az çok
derinlerinde yavaşça soğumasıyla
oluşan, granit gibi katılaşmış kayaçlara
verilen genel ad. (CTS, 71)

billuri, kristalin kırılcal:

Kırılca yapısında, bu yapıya özgü.

(FKTS, 73)

bu'd-ı mihrakî odak uzaklığı
(fiz.) (OÖTK, 229)

bu'd-ı tabîî normal uzunluğu
(mat.) (OÖTK, 228)

bu'd-ı zâviyevî açısal	yardımla aşındırıp yatıklaştırarak
uzaklık: İki cismi gözlemciye	geriletmesi olayı. (CTS, 102)
birleştiren doğrular arasındaki açı.	Canibî satıh Yan satıh (DB,
(GBTS, 2)	208)
bud-ı beyn-el-hücrevî göze	Câvidanî Bengil (OTKK, 27)
arası boşluğu (biy.) (OÖTK, 129)	cazibe-i elektrikî
Bukalemunî Bukalemunsu	elektrostatik çekim (kim.) (OÖTK,
(DB, 197)	104)
bünyevî bünyeden (DB, 271)	cebrî cebirsel (mat.) (OÖTK,
büteyn-i muheyhî beyincik	57)
karıncığı (biy.) (OÖTK, 39)	Cebrî Korkaklık, ödlelik
Caferî Şiîliğin bir kolu ve bu	(OTKK, 27)
koldan olan kimse. (TS, 376)	cebrî zorla (TDGSE, 456)
Cahimî Tamusal (OTKK, 26)	cebrî Zorla yapılan; zor
calî Yapmacıklı, düzme,	kullanılarak yaptırılan. (TS, 390)
sahte. (TS, 377)	cebrî çekiş zorlu çekiş:
canibî yan (biy. zool. bot.)	Mekanik aygıtlar kullanarak bacanın
(OÖTK, 318)	çekiş gücünü artırma. (DŞTS, 71)
canibî yan (yüz) (DB, 273)	cebrî yürüyüş (TS, 390)
canibî yanal (ÖTS, 163)	ceddani ataç (ÖTS, 163)
canibi itikâl yana aşındırma:	ceddanî ataç (TDGSE, 425)
Akarsuların içinde yer aldığı koyağı,	Ceddani Atayik (OTKK, 28)
yamaçlardaki selinti sularının da	Cedî Oğlak burcu. (TS, 390)

Cedî Oğlak: Bir takımyıldızın ve bir burcun adı; Oğlak takımyıldızı ve Oğlak burcu. (GBTS, 75)

cehennemî 1. Cehennemle ilgili. 2. mec. Üzücü, yıkıcı, cehennem gibi. (TS, 391)

cehennemî cehennemsi (DB, 272)

cehennemî tamusal (ÖTS, 163)

Celâlî İlk olarak Yavuz Sultan Selim döneminde ortaya çıkıp devlete isyan eden Bozoklu Derviş Celâl'in adamlarına ve ondan yana olanlara, sonraları da türeyen bütün eşkıyaya verilen ad. (TS, 392)

Celâfîlik Celâfî olma durumu. (TS, 392)

cemi 1. toplama 2. (dilb.) çoğul 3. bütün, hepsi (ÖK, 20)

Cemi Çoğul (OTKK, 28)

Cemi Çoğul: Bazı dillerde, aynı türden olmak üzere birden, bazılarında ise ikiden artık varlık

göstermek için isimlerin ve isimlere bağlı bulunan fiil gibi başka kelimelerin aldıkları şekil. (DBTS, 51)

İltizami Dilekli: Dilek anlatan kip. *İnayet ola, Allah versin, Ah bir gitsem* gibi. (DBTS, 61)

cemi çoğul: Belirli eklerle birden çok varlığı veya kişiyi bildirme biçimi. (DTS, 30)

cemi çoğul: Tekile karşıt olarak çokluğu belirten dilbilgisi ulamı. (DDTS, 52)

cemi lâhikaları çoğul eki: Çoğul kavramı veren belirli ekler. (DTS, 30)

Cemül cemi Katmerli çoğul: Bazı dillerde özellikle Arapçada iki defa çoğul şekline konmuş kelime. Dilimizde *bizler, sizler* birer Katmerli çoğuldur. (DBTS, 125)

cenâh-ı gamedî kınkanat: Kınkanathılar dizisine bağlı böceklerin, gövdeyi korumakla görevli ve çok sert

yapıda birinci çift kanatları. (ABTS, 86)

cenubî güney (Amerika)
(DB, 273)

cenubî Güneye ilgili, güneye özgü olan, güney. (TS, 396)

cenubî Güneye ilgili, güneye özgü olan, güney. (TS, 396)

cenubî güneysel (ÖTS, 163)

cenubî güneysel, güney
(coğr.) (OÖTK, 133)

Cenubî Pasifik Güney
Pasifik (DB, 208)

cenubişarki güneydoğu:
Doğu ile güney arası yön. (CTS, 58)

cenub-u garbî güneybatı
(ÖTS, 163)

cenub-u şarkî güneydoğu
(ÖTS, 163)

cereyan-ı elektrîkî elektrik
akımı (fiz.) (OÖTK, 103)

Cereyanı elektrîkî Elektrik
cereyanı (DB, 208)

cerrahî 1. Cerrahlıkla ilgili.

2. Hekimliğin, ameliyatla tedavi yapan
dalı. (TS, 398)

cerrahî müdahale Ameliyat.

(TS, 398)

ceryan-ı galvanî volt (fiz.)

(OÖTK, 313)

cevabî Cevap niteliğinde

olan. (TS, 399)

cevabi yanıtsal (ÖK, 21)

cevf-i batnî gastral boşluk

(biy.) (OÖTK, 119)

Cevfi batnî Karın boşluğu

(DB, 208)

cevf-i batnî karın kavuğu

(biy.) (OÖTK, 172)

cevf-i galsamî solungaç

boşluğu (biy.) (OÖTK, 274)

cevf-i hicacî göz çukuru

(zool.) (OÖTK, 129)

cevf-i hicacî göz çukuru, göz

evi (biy.) (OÖTK, 129)

cevf-i nuhâî Omurilik

kovuğu (biy.) (OÖTK, 231)

cevf-i plevraî akciğerzarı
kovuğu (biy.) (OÖTK, 5)

Cevfi sadrî Göğüs boşluğu
(DB, 210)

cevf-i sadrî göğüs-boşluğu,
göğüs-kovuğu (biy.) (OÖTK, 126)

cevher-i beynel-hücrevî
göze arası maddesi (biy.) (OÖTK,
129)

Cevherî fiil Cevher fiili (DB,
208)

**cevheri fiil, fiil-i cevheri, ek-
fiil, takı-fiil** ekeylem: Ad soylu dil
birimlerinin yüklem işlevi
üstlenmesini sağlayan eylem. (DDTS,
73)

cevizî Cevizden yapılmış
veya cevizi andıran. (TS, 400)

cevvî Atmosfer ile ilgili,
atmosferik. (TS, 400)

Cevvî tahavvülât Hava
değişimleri (DB, 208)

ceza umumi heyeti ceza
genel kurulu: Görev ve yetkileri

Yargıtay kuruluşu yasasında gösterilen
ve Yargıtay'daki ceza orunlarının
hepsinin toplanmasıyla ortaya çıkan
kurul. (CYTS, 20)

Cezaî Cezel (OTKK, 30)

Cezaî ahkâm Ceza
hükümleri (DB, 208)

cezai nakdi para cezası:
Devlet hazinesine, belli sayıda bir
paranın suçlu eliyle yatırılması.
(CYTS, 47)

Cezai nakti Para cezası
(OTKK, 30)

cezayı nakdî para cezası:
Yönetmeliklere aykırı davrananlara,
para alarak uygulanan bir ceza türü.
(ÇTS, 35)

cezi gemulâ (zool.) (OÖTK,
122)

cez-i adûdî-i re'sî kol-baş
anadamarı (biy.) (OÖTK, 192)

cezrî
cezrî karşılığı, kökten (değişiklik),

köklü (kuruluş), köksü (dallar). (DB,
275)

Cezrî Köklü, kökten (DB,
188)

cezrî Köklü, kökten,
temelden, radikal. (TS, 402)

Cezrî Köknel (OTKK, 30)

cezrî kökten (DB, 187)

cezrî kökten (DB, 271)

cezrî kökten (ÖTS, 164)

cezr-i arızî desk kök (ek-,
ayak-) (OÖTK, 81)

cezr-i ârizî ekkök (bot.)
(OÖTK, 101)

cezr-i aslî anakök (bot.)
(OÖTK, 14)

cezr-i aslî birincil kök (bot.)
(OÖTK, 43)

cezr-i derenî yumru kök
(bot.) (OÖTK, 332)

cezr-i fi'lî, fiil cezri fiil kökü
(GRTS, 63)

cezr-i hakikî gerçek-kök
(mat.) (OÖTK, 123)

cezr-i ismî isim kökü (GRTS,
90)

cezrî mihver güç eksen
(kuvvet eksen) (mat.) (OÖTK, 131)

cezr-i rişî saçakkök (bot.)
(OÖTK, 257)

cezr-i şârî kılkök (biy.)
(OÖTK, 183)

cezr-i vetedî kazıkkök (bot.)
(OÖTK, 178)

cezrî, cezir kök (köksel)
(kim.) (OÖTK, 195)

Cibillî Doğunsal (OTKK, 30)
ciddi 1. ağırbaşlı 2. gerçek 3.

sıkı, sağlam 4. önemli (ÖK, 21)

ciddî 1. Şaka olmayan,
gerçek. 2. Ağırbaşlı. 3. Titizlik
gösterilen, önem verilen. 4. Tehlikeli,
endişe veren, ağır, vahim. 5.
Eğlendirme amacı gütmeyen. 6.

Gülmeyen. 7. Güvenilir. 8. Önemli. 9.

Önem vererek, gerçek olarak. (TS,
406)

ciddî ağırbaşlı (ÖTS, 164)

Ciddî Ciddi (OTKK, 30)	Ciheti tahtanî Aşağı taraf
ciddî saldamlı	(DB, 210)
Yendiler artık karşılarındakini, ipliğini	cimanîlik Maddîlik. (TS,
pazara çıkardılar,ağır, saldamlı (ciddî)	411)
olmadığını gördüler. (G, 724)	cinaî Cinayetle ilgili veya
ciddî ciddî Ciddî bir biçimde,	konusu cinayet olan. (TS, 410)
ciddî olarak. (TS, 406)	Cinaî Kıyal (OTKK, 26)
ciddi sebep önemli neden:	cinsî biy. eşeyssel (ÖTS, 164)
Yabancı bir sanığın, yargıcın çağrısına	Cinsî Cinsel (OTKK, 31)
uyacağında ya da cezanın yerine	cinsi cinsel (ÖK, 21)
getirilmesi için geleceğinde ve	cinsî Cinsiyetle ilgili, cinsel,
kaçmasında kuşku uyandıracak	eşeyssel. (TS, 411)
nedenlerden her biri. (CYTS, 45)	cinsî eşeyssel (bot.) (OÖTK,
ciddîleşme Ciddîleşmek işi.	110)
(TS, 406)	cinsi alaka cinsel ilgi: 1-
ciddîleşmek Ciddî bir durum	Cinslik örgenlerine ve cinsel ilişkilere
almak. (TS, 406)	karşı gösterilen ilgi. 2- Bir cinsin öteki
ciddîlik 1. Ciddî davranış. 2.	cinse karşı gösterdiği ilgi. (ETS, 37)
Ciddî durum. (TS, 406)	cinsi terbiye cinsel eğitim
Cihazı hazmî Hazım cihazı	(ETS, 37)
(DB, 208)	cismanî 1. Cisimle, bedenle
Ciheti fevkanî Yukarı taraf	ilgili. 2. Dinî bir inanışla ilgili
(DB, 208)	düşüncelere bağlı olmayarak, yalnız

maddî temellere dayanan, ruhanî

karşıtı. (TS, 411)

Cismanî Cismel (OTKK, 31)

cismanî malûliyet sakatlık:

Yargılıkça, bir savunucu atanması
zorunlu olan, sağırılık ve dilsizlik gibi
bedenle ilgili sakatlık. (CYTS, 47)

cism-i billûrî billûr cisim

(biy.) (OÖTK, 41)

cism-i billûrî göz merceği,

billursu mercek (biy. zool.) (OÖTK,
130)

cism-i semâvî gökcismi

(astr.) (OÖTK, 126)

cism-i semavi gökcismi: Gök

boşluğunda yer alan yıldız, gezegen,
güneş, bulutsu vb. Adlarla tanınan
varlıkların tümüne verilen ad. (CTS,
55)

cism-i semâvî gökcismi:

Uzaydaki cisimlerin her biri; Güneş,
Ay, gezegenler, yıldızlar vb. (GBTS,
38)

coğrafi Coğrafya ile ilgili.

(TS, 412)

coğrafi amiller coğrafya

etmenleri (coğr.) (OÖTK, 58)

coğrafi arz enlem: Yeryuvarı

üzerinde herhangi bir noktadan geçen
koşut çemberi ile eşlek arasındaki yay
parçasının açısal değeri (CTS, 49)

coğrafi buut coğrafyasal

boyut: Halk kültürünün, oluşumunu
sağladığı ilerisürülen etkenlerden biri.
(HBTS, 29)

coğrafi durum Bir yerin

çevresi ile ilgisinin tespiti veya
görünümü. (TS, 412)

coğrafi koordinatlar

coğrafya konsayıları: Yeryuvarlağı
üzerinde herhangi bir noktanın yerini,
o noktanın enlem ve boylamını birlikte
vererek saptama yöntemi. (CTS, 33)

coğrafi mektep, coğrafya

mektebi coğrafya okulu: Kültürün,
bu arada halk kültürünün, oluşum ve
değişimini coğrafyasal etkenlere

bağlayan bilim adamlarının kurdukları
okul. (HBTS, 29)

coğrafi metot, coğrafi usul

coğrafyasal yöntem: Halkbilim
olaylarıyla ürünlerinin kaynak,
yayılım, değişim ve öteki sorunlarını,
çağdaş coğrafyasal değişkenlerle
çözümlemekte kullanılan yöntem.
(HBTS, 30)

coğrafi mıntıka coğrafyasal

bölge: Kimi halkbilimlere göre,
coğrafyasal etkenlerin bir sonucu
olarak halk düşününde belirli
değişikliklerin olduğu bölge. (HBTS,
29)

coğrafi muhit coğrafyasal

çevre: Üzerinde insanla öteki
canlıların yaşadığı doğa parçası.
(HBTS, 30)

coğrafi tul boylam:

Yeryuvarlağı üzerinde herhangi bir
noktadan geçen öğlen çemberi ile
başöğlen çemberi arasındaki yay
parçasının açısal değeri. (CTS, 27)

coğrafi-i nebatî biyojeografi

(biy.) (OÖTK, 46)

coğrafya-i nebatî bitki

coğrafyası (coğr.) (OÖTK, 45)

Cümhurî Cumursal (OTKK,

31)

cüz'î 1. Az, azıcık, pek az. 2.

fel. Tikel. (TS, 417)

Cüz'î Cüzîğ (OTKK, ek, 2)

cüz'-i ferdî atomik (atomal)

(kim.) (OÖTK, 24)

cûzi 1. az, azıcık 2. (fels.)

tikel (ÖK, 21)

cûzî fels. tikel (ÖTS, 164)

Çağatayî Çağatayca (DB,

188)

çividî Çivit rengine olan.

(TS, 491)

Çividî Çivitsi (DB, 197)

dahilî

dahilî karşılığı, içlik (elbise), iç

(işleri), iç (politika). (DB, 275)

dahili iç	dâhilî istihâle iç-başkalaşım
“İç” demek dururken “dahili” demenin	(jeol.) (OÖTK, 148)
ne yeri var, anlamam. (G, 274)	Dahilî istihbarat İç haberler
dâhilî iç (mat.) (OÖTK, 148)	(DB, 208)
Dahilî İç (OTKK, 64)	dahili kuvvetler içgüçler:
dahili iç, içsel (ÖK, 22)	Yanardağlar ve bunların yeryüzüne
Dâhilî İçeri, içsel (OTKK,	püskürdükleri kızgın magmanın
32)	etkileri, depremler, kırılma ve kıvrılma
dâhilî İçle ilgili. (TS, 514)	gibi olayları yaratan ve kökeni
dahilî içsel (ÖTS, 164)	yeryuvarının içinde olan güçlerin
dahilî : iç (AS, 218)	tümü. (CTS, 62)
dâhilî harp İç savaş. (TS,	dâhilî merkez iç-özek, iç
515)	merkez (coğr. jeol.) (OÖTK, 149)
dahilî ihtiraklı motor patlarlı	dahilî muameleler iç
motor (fiz.) (OÖTK, 245)	işlemler: Yargılığın düzencesini
dahili iskân politikası	koruma, ilgilileri çağırma ve
içyerleşim yöneltisi: Bir ülkede,	duruşmada bulundurma vb. için
insanların ve ekonomik etkinliklerin	yapılan işlemler. (CYTS, 36)
kırsal alanlarla kentsel alanlar arasında	dahili muhaceret içgöç: Bir
ve türlü büyüklüklerdeki yerleşim	ülke içinde bölge, kent, kasaba ve köy
yerleri arasında dağılımına biçim	gibi yerlerin birinden ötekine
vermekle ilgili kamusal önlemlerin	yerleşmek amacıyla yapılan devinim.
tümü. (KBTS, 57)	(KBTS, 57)

dahili muhaceret içgöç: Bir
ülkenin ulusal sınırları içinde kalan ve
özellikle kırsal yörelerden kentsel
alanlara yönelen nüfus akımı. (CTS,
62)

dâhilî nizamname İç tüzük.
(TS, 515)

dahili nizamname içtüzük:
T.B.M.M. ile dernek, ortaklık, bir
devlet kurumu ya da kuruluşuna
değgin işlerin iyi işlemesini sağlamak
ve bu yerde çalışanlara yasa yargıları
çevçevesinde yol göstermek ve yasa
yargılarına aykırı düşmemek üzere
düzenlenen kuralların tümü. (CYTS,
36)

dâhilî talimatname İç
yönetmelik. (TS, 515)

dahili ticaret içtecim: Bir
ülkenin ulusal sınırları içinde kalan
tecim etkinliği. (CTS, 62)

dâhilî tufeyliyet içasalaklık:
İçasalak yaşam durumu. (ABTS, 72)

dâhilî zâviye iç-açı (mat.)
(OÖTK, 148)

dâ-i ankilostom-i kelbî
köpek kancalı kurt hastalığı:
Köpeklerde kancalı kurtlardan ileri
gelen ve kansızlık, burun kanaması,
kanlı dürgün gibi ağır belirtiler
gösteren öldürücü hastalık. (ABTS,
93)

dâ-i distom-i dimağî beyin
kelebek hastalığı: Akciğer
kelebeklerinin beyine yerleşmesinden
ileri gelen sar'aya benzer belirtiler
gösteren hastalık. (ABTS, 31)

dâ-i distom-i femmî-i bel'umî
boğaz kelebek hastalığı: Büyük
karaciğer keleşinin gırtlâğa ya da
arka ağız boşluğuna yerleşmesinden
ileri gelen hastalık. (ABTS, 34)

da-i distom-i kebedî
karaciğer keleş hastalığı: Karaciğere
düşkün emici kurtların bu organda
ortaya çıkardığı bozukluk. (ABTS, 80)

dâ-i distom-i rievî akciğer
kelebek hastalığı: Akciğer
kelebeklerinden ileri gelen ve başlıca
iki belirtisi, süregen öksürükle kanlı
balgam olan hastalık. (ABTS, 14)

dâ-i fütr-i mafsali
eklemküflücesi: Küflerin, eklem
bölgelerinde gelişmesinden doğan
hastalık. (ABTS, 55)

dâ-i fütr-i şa'rî kılküflücesi:
İlkel mantar türlerinden ileri gelen saç
hastalıklarının genel adı. (ABTS, 86)

Daimî Devamlı (OTKK, 32)
daimî devamlı, sürekli, sürüp
giden (TDGSE, 456)

daimî hergünlük (DB, 187)
daimi sürekli (ÖK, 22)
daimî Sürekli, kalıcı, temelli,
gedikli. (TS, 515)

daimî : sürekli, temelli (AS,
218)

daimi iskân sürekli yerleşme:
Bütün yıl boyunca kesintisiz olarak

oturulan kırsal yerleşme türü. (CTS,
91)

daimi kar hudud sürekli kar
sınırı: Beslenmenin erime yoluyla
azalmadan daha çok olduğu yüksek
dağlık kesimlerde, yerde sürekli olarak
kalabilen kar örtüsünün aşağı sınırı.
(CTS, 91)

daimi olmak sürekli olmak
(ÖK, 22)

daimi rüzgârlar sürekli
rüzgârlar: Kalıcı alçak ve yüksek
basınç alanları arasında esmeleri
nedeniyle, süreklilik niteliği taşıyan
hava devinimleri. (CTS, 91)

dâimi tufeyl sürekli asalak:
Bit ve uyuzböceği gibi, bütün gelişme
evrelerinde, yaşamı boyunca asalaklık
eden. (ABTS, 126)

daimi yapı sürekli yapı:
Temelli kalmak ereğiyle yapılan ve
belirli bir süre için yapılıp da, kulübe,
baraka gibi yeğnil yapılardan
sayılmayan yapı. (KBTS, 98)

dâire-i dâhilî iç-teğet daire,
iç-daire (mat.) (OÖTK, 149)

daire-i itibarî sanal daire
(mat.) (OÖTK, 260)

dâire-i kutb-i cenûbî güney
kutup dairesi: Eşleğin güney yanında
66°,5 açısal uzaklığındaki daire
(enlemi 66°,5 olan daire). (GBTS, 45)

dâire-i kutb-i şimâlî kuzey
kutup dairesi: Yer küresinde, enlemi
66 ° 33' olan daire. (GBTS, 68)

daire-i şakulî düşey daire
(astr.) (OÖTK, 98)

dairevî dairesel. (TS, 515)
Dâirevî Dairesi, Tekersi (DB,
197)

Dairevî Değirmi (OTKK, 33)
dairevî dayiresel (mat.)
(OÖTK, 76)

dairevî permütasyon
döngüsel sıradüzen: bak. sıradüzen
(İTS, 36)

Dakikî Unsu (DB, 197)

dâlî deltamsı (biy.) (OÖTK,
77)

dasitanî Destanî. (TS, 531)

Dastanî Epik (OTKK, 33)

dâ-ül-efrenc-i irsî soysal
frenği: Frengili anne ya da babanın
dölünde görülen ve doğumdan çok
sonra ortaya çıkan frenği. (ABTS,
124)

dâ-ül-efrenc-i nuhâ-i şevkî
omurilik frenğisi: Frenği asalaklarının,
omuriliğe yerleşmesinden ileri gelen
ve bu ana sinirin görev aksamalarıyla
birlikte, birçok ağır belirtilerin daha
ortaya çıkmasına yol açan hastalık.
(ABTS, 108)

dâ-ül-leyşman-i cildî
Halepçibanı: Tatarcıkaların
arakonakçılık ettiği Halepçibanı
asalağından ileri gelen, kaşıntılı bir
sivilce gibi başlayıp yangılı yaralar
olarak genişleyen ve en az bir yıl süren
deri hastalığı; şarkçibanı,

Diyarbakırçıbanı, yılçıbanı. (ABTS, 67)

davudî Kalın, tok ve gür (ses). (TS, 532)

demevî 1. Kanlı, kanı çok (insan). 2. esk. Kanla ilgili. 3. mec. Öfkeli, sinirli. (TS, 549)

demevî kanlı (DB, 186)

Demevî Kanlı (DB, 188)

Demevî Kanlı, kansal (OTKK, 33)

dem-i veridî kirli kan, karakan (biy.) (OÖTK, 190)

demirî Demir mavisi, gri. (TS, 551)

Demirî Demirsi (DB, 197)

Dernî Ursu (DB, 197)

Derunî İçkel (OTKK, 35)

derunî İçle ilgili, içten. (TS, 567)

derunî içsel (ÖTS, 164)

derunî içten (DB, 187)

Derunî İçten (DB, 188)

derunî içten (DB, 271)

deruni murakabe içebakış:

1- Bireyin kendi düşünce, duygu ve güdülerini çözümlemesi. 2- Yetişmiş bir deneycinin bilinçlilik öğelerini çözümlemesi işlemi. 3- İnsanın düşünme yoluyla kendi kendini gözlemesi. (ETS, 79)

dessâm-ı ikilî ikili- kapacık (biy. zool.) (OÖTK, 151)

dessâm-ı ikilî kapacık (ikili) (biy.) (OÖTK, 166)

Dessamı ikilî Taç kapağı (DB, 209)

destanî 1. Destan biçiminde yazılmış olan. 2. Destan kahramanlarına yaraşır nitelikte olan. 3. Destana benzer, destan gibi. (TS, 568)

destarî 1. Sarıkla ilgili. 2. Sarık yapan kimse. (TS, 568)

deveranî dönel (mat.) (OÖTK, 94)

devonî devonik (jeol.) (OÖTK, 82)

devranî fiz. dönel (ÖTS, 164)
devrî 1. Devirli. 2. kim.
Devirle ilgili. (TS, 575)
devrî çevrimsel (kim.)
(OÖTK, 65)
Devrî Devirli (DB, 188)
devrî devirli (fiz. kim.)
(OÖTK, 82)
devrî rûzgâr dönemli yel
(coğr.) (OÖTK, 94)
devrî tufeyl çevrimsel asalak:
Belirli bir gelişme evresinde ya da
belirli aralıklarla asalak yaşam
gösteren, bunun dışında özgür gezen
canlı. (ABTS, 43)
devrihindî Türk müziğinde
bir küçük usul. (TS, 575)
dımışkî Bir çeşit üzüm. (TS,
576)
didan-ı lifî lifsikurtlar: İnsan
ve hayvanlarda, hemen bütün dokulara
yerleşerek, sırasında ağır
hastalanmalara da yol açabilen,

genellikle ince yapılı, yuvarlak
solucanlar takımı. (ABTS, 101)
didanî mide ve bağırsak
iltihabı kara sürgün: Mide bağırsak
kılkırtlarından ileri gelen ve koyu
renkli sürgünle birlikte, kansızlık,
zayıflık, iştahsızlık belirtileri de
gösteren öldürücü hastalık. (ABTS,
81)
dimağî malûliyet yarı akıl
hastalığı: Yargılıkta, kendini
savunamayacak kertede us
bozukluğunda bulunma durumu.
(CYTS, 63)
dinî Dinle ilgili, din üzerine.
(TS, 594)
Dinî Dinsel (OTKK, 36)
dini dinsel (ÖK, 24)
distom-i rievî akciğer
kelebeği: Uzakdoğu ülkelerinde, insan,
kedi, köpek, domuz ve birçok yabanıl
yırtıcılarda akciğer asalağı olarak
yaşayan, çok yaygın yapraksolucan.
(ABTS, 14)

Divanî temyizi askerî Sü-yargutay (OTKK, ek, 2)

divanî esk. Divan kaleminden çıkan ferman, berat gibi belgelerde kullanılmış olan (yazı). (TS, 604)

divanî kırması Divanî yazının basitleştirilmiş bir türü. (TS, 604)

doğal ve tarihi çevre korunması doğanın korunması: Kentsel ve kırsal alanlardaki doğal ve yapay değerlerin bir bütün olarak, özellikle doğal güzelliklerin, çağbilim değerlerinin ve yapıtasarcılık yapıtlarının geliştirilerek korunmasına, kamuca benimsenmiş bir yönelti olarak çalışması. (KBTS, 40)

Dudî Kurtsu (DB, 197)

dûd-i arzî yer solucanı: Nemli yerleri seven, toprağı havalandırarak tarım için elverişli bir duruma sokan, bu arada çeşitli asalak kurtların arakonakçılığını da yapabilen halkalı solucanlar türü. (ABTS, 148)

dûd-i cildî deri keleşi:

tavukların karın bölgesi altderilerinde yumrulaşan ve ancak 4-5 mm.

büyüyebilen emici kurt. (ABTS, 49)

dûd-i haytî iplikkurdu:

İpliksolucanlar sınıfına bağı türlerden her biri. (ABTS, 74)

dûd-i şa'rî domuz kurdu:

Ergini, domuzdan başka, insanlarla birçok memelinin incebağırsağında aslaklanan ve son konakçıyı arakonakçı olarak da kulanabilen çok küçük ipsiler türü. (ABTS, 52)

dûd-i şeritî şerit: Şeritgiler

sınıfından yassı solucanların ortak adı; tenya. (ABTS, 128)

dûd-i veterî kırış kurdu: En

çok yetmiş santimetre bıyunda olan ve tektırnaklıların genellikle ön ayak kırışlerinde görülen, sünek, beyaz lıfsikurt. (ABTS, 90)

dûd-u şa'rî trişin (zool.)

(OÖTK, 299)

duhanî dumanlı (kim.) (OÖTK, 96)	Dürzî Suriye'nin Havran bölgesinde yaşayan ve kendilerine özgü mezhepleri olan bir Müslüman topluluğu. (TS, 657)
durbin-i felekî gök ırakgörürü: Gökcisimlerinin gözlenmesinde kullanılan her çeşit ırakgörür. (GBTS, 39)	dürzî (Ar. durzi) Ağır bir hakaret ve küfür sözü olarak kullanılır. (TS, 657)
durbin-i felekî gökdürbünü (fiz.) (OÖTK, 127)	Ebedî Bengi (OTKK, 149)
dühenî kaypak (kim.) (OÖTK, 178)	ebedî bengi, ölümsüz (ÖTS, 165)
Dühnî Yağsı (DB, 197)	Ebedî Sonrasız (OTKK, 37)
dünyevî Dünya ile ilgili, dünya işlerine ilişkin, uhrevî karşıtı. (TS, 655)	ebedi sonsuz, ölümsüz, bengi (ÖK, 25)
dünyevî dünyalık 'dünyevî' örneğinde olduğu gibi Arapça nispet eki, -lık ekiyel karşılanmıştır: dünyalık. Ayrıca yevmî örneğinde olduğu gibi gündelik Türkçe köke dayandırılmıştır. (TSTYY, 110)	ebedî Sonsuz, ölümsüz. (TS, 667)
Dünyevî Dünyalık (DB, 188)	ebedî uyku Ölüm. (TS, 667)
dünyevî dünyalık (DB, 271)	ebedîleşme Ebedîleşme işi. (TS, 667)
	ebedîleşmek Ebedî duruma gelmek, sonsuzlaşmak, ölümsüzleşmek. (TS, 667)
	ebedîleştirme Ebedîleştirmek işi. (TS, 667)

ebedileştirmek Ebedî
duruma getirmek, sonsuzlaştırmak,
ölümsüzleştirmek. (TS, 667)

ebedilik bengilik (ÖTS, 165)
ebedilik sonsuzluk,
ölümsüzlük (ÖK, 25)

ebedîlik Ebedî olma durumu,
sonsuzluk. (TS, 667)

ebediye 1. Sonsuz olarak,
sonsuzluğa kadar. 2. (olumsuz
cümlelerde) Hiçbir zaman. (TS, 668)

ebrulî Üzerinde değişik
renkler bulunan. (TS, 668)

ecnebi 1. Başka devlet
uyruğunda olan (kimse), yabancı. 2.
(sıfat tamlamalarında) Başka devlet.
(TS, 669)

ecnebi yabancı (ÖK, 25)

Ecnebi Yaduyru (OTKK, 38)

ecnebilik Yabancı olma
durumu. (TS, 669)

edebî Edebiyatla ilgili,
edebiyata ilişkin. (TS, 670)

edebi yazınsal (ÖK, 25)

edebî yazınsal (ÖTS, 165)

edebî dil, edebiyat dili: yazın
dili Yazın türleri dili. (DTS, 195)

edebî eser Edebiyatta sanat
değeri taşıyan değişik edebiyat
türlerinde kaleme alınmış eserlerden
her biri. (TS, 670)

Edebî hafta Edebiyat haftası
Lâkin yazı dilimizde sun'î ve marazî
olarak Arapça ve Acemce sîgalar da
kullanılmıştır. Eğer konuştuğumuz
gibi yazacak, konuşma dilimizi
edebiyatta kendimize en doğru bir
örnek yapacaksak yalnız Türkçe
edatlarla Türkçe sîgaları
kullanmalıyız. Meselâ: “Edebî hafta”
yerine “Edebiyat haftası”,

“Musahhah” yerine “Tashihli”

demeliyiz. (DKY, 98)

edebi heyet okuma kurulu:
Fransız tiyatrosunda, sunulan oyunları
okuyup değerlendiren kurul. (GSTS,
95)

Edebî kelâm Örtmece:
Doğrudan doğruya kendi kelimesini
ağıza almaktan herhangi bir sebepten
dolayı çekinilen kötü şeyi, dilekleme,
dolaylama, öteleme, yeğınseme gibi
şekil ve yollarla anlatma. Cinleri
anlatmak için *İyi saatte olsunlar*,
“öldü” dememek için *Sizlere ömür*,
hasta yerine *Rahatsız* denmesi gibi.
(ESSTS, 86)

edebi lisan yazın dili:
yazınsal yapıtlarda kullanılan dil.
(DDTS, 162)

edebî mülkiyet yazın iyeliği:
Düşünce, duygu ve us ürünlerini
ortaya koyanların yapıtları üzerindeki
hakları. (CYTS, 64)

edebî sanat Edebî sanatların
her biri. (TS, 670)

edebî sanatlar Edebiyatta
anlatımı zenginleştirmek ve daha
çarpıcı hâle getirmek için temelde
benzetme esasına dayalı söz ve

manaya bağlı anlatım inceliği ve
özelliği. (TS, 670)

Efganî Efganlı (DB, 188)

eflâtunî 1. Eflâtun renginde
olan. 2. Plâtonik. (TS, 674)

efsanevî Efsanelerde geçen,
kendisi için efsanalar düzülen veya
efsaneyi andırır nitelikte olan (kimse,
hayvan, yer). (TS, 674)

efsanevi söylencesel (ÖK,

25)

ehlî evcil -cıl (-cil) İsimden
isim ve sıfat yapar. İşlek bir ek olarak
tanınmayan -cıl ekinden Cumhuriyet
döneminde oldukça çok
yararlanılmıştır: ehlî = evcil...

(TSTYY, 71)

ehlî evcil (biy.) (OÖTK, 112)

Ehlî Evcil (OTKK, 39)

ehli evcil (ÖK, 26)

ehlî Evcil. (TS, 679)

ehlî koyun evcil koyun
(zool.) (OÖTK, 113)

ehlî tavuk evcil tavuk (zool.)
(OÖTK, 113)

ehlîleşme Evcilleşme. (TS,
680)

ehlîleşmek evcilleşmek (ÖK,
26)

ehlîleşmek Evcilleşmek. (TS,
680)

ehlîleştirilme Evcilleştirilme.
(TS, 680)

ehlîleştirilmek
Evcilleştirilmek. (TS, 680)

Ehlîleştirmek Evcilleştirmek
(OTKK, 39)

ehram-ı müsellesî üçgen
piramit (mat.) (OÖTK, 308)

Ehramî Ehramsı (DB, 197)
ehramî piramidal (mat.)
(OÖTK, 248)

ehramî kavak yerli kavak
(bot.) (OÖTK, 327)

ekseri çoğu, çokluk (ÖK, 26)
ekseri Ençok, en çoğu, çoğu
kez. (TS, 685)

elâstikî esnek (DB, 274)

elâstikî esnek (fiz. kim. biy.)
(OÖTK, 109)

Elâstikî Esnek (OTKK, 39)

elastiki esnek (ÖK, 26)

elâstikî esnek (ÖTS, 165)

elâstikî Esnek. (TS, 694)

Elâstikî Lâstiksi (DB, 198)

elastiki çarpışma esnek

çarpışma: Nesnelerin ya da

parçacıkların çarpışmadan sonraki

toplam devimsel erkelerinin öncekilere

eşit olduğu çarpışma biçimi. (FTS, 74)

elastiki olmayan esnemez:

Esneklik özelliği göstermeyen. (FTS,
74)

elastiki plan esnek tasar: Bir

kez yapıldı mı bir daha

değiştirilemeyecek ölçüde katım yapılı

düzentasarların toplumun değişen

gereksinmelerine yanıt vermekte

yetersiz kalmalarını önlemek için,

süresi sona ermeden, ekonomik,

toplumsal ve öteki alanlarda yer alan

değişmelerin ışığı altında yeniden
gözden geçirilip değiştirilmesi
sırasında yapılan yanlışların
düzeltmesine elverişli bir düzentasar.
(KBTS, 46)

elektriki hamule elektriksel
yük: Bir nesne üzerindeki ya da bir
yerdeki eksicik sayısı ile artı
dengesizliği tutarı. (FTS, 71)

elektriki ihtizaz elektriksel
titreşim: Çınlama çevriminin yapısına
bağlı doğal bir titreşim sıklığı olan
dalgalı akım. (FTS, 70)

elektriki kesafet elektriksel
yoğunluk: Bir uzay yükünün birim
oylumu başına, ya da yüzey yükünün
birim yüzeyi başına düşen elektrik
yükü tutarı. (FTS, 70)

elektriki mevç elektriksel
dalga: Salımlı elektriksel ve
mıknatıssal alanlardan oluşan dalga.
(FTS, 69)

elektriki nakiliyet elektriksel
iletkenlik: Bir özdeğin özdirencinin

tersi; özdeğin iletkenliğinin ölçüsü.
(FTS, 70)

elektriki saha elektrik alanı:
Bir elektrik yükü çevresinde
elektiriksel kuvvetlerin etki gösterdiği
bölge. (FTS, 68)

Elgavil, Zat-ül Kursî
Andromeda: Bir takımyıldızın adı.
(GBTS, 5)

elifi bantlarla süslenmiş bir
tür kumaş. (TS, 701)

emrivaki oldubitti, olupbitti
(ÖK, 27)

enbubî borumsu (biy.)
(OÖTK, 47)

Enbubî Borusu, Borumsu
(DB, 198)

enfüsî Nesnelerin gerçeğine
değil, ferdin düşünce ve duygularına
dayanan, öznel. (TS, 712)

enfüsi öznel
Hepimiz devrimci olduğumuzu
söylüyoruz, gene de
alışkanlıklarımızdan öznel (enfüsi)

yargılarımızdan, beğenilerimizden
geçmek istemiyoruz. (A, 167)

enfüsi öznel

büsbütün öznel (enfüsi) bir yargıdır.
(A, 157)

enfüsi öznel (ÖK, 27)

enfüsi öznel: 1- Özneye
ilişkisi olan; öznedeki oluşan. 2-
Nesnelerin gerçeği yerine öznenin
düşünce ve duygularına dayanan.
(ETS, 127)

envai türlü çeşit çeşit, türlü
türlü (ÖK, 27)

erguvanî 1. Eflâtunla kırmızı
arası renk. 2. Bu renkte olan. (TS, 719)

Erguvanî Erguvansı (DB,
198)

Esasî Anasal, köksel (OTKK,
43)

esasi asal (ÖK, 28)

esasî bazik (bazal) (kim.)
(OÖTK, 36)

Esasî Enbaşlı, başlıca, başın
(OTKK, 43)

esasî Esasla ilgili, asıl ve
temel olanla ilgili, asal. (TS, 725)

esasî temel (sıfat) (biy.)
(OÖTK, 292)

esatirî Esatirle ilgili, esatire
ait. (TS, 725)

eser-i kimyevî kimyasal olay
(kim.) (OÖTK, 189)

eskülâbî Kargacık, burgacık,
özensiz. (TS, 729)

eşnia-i sükkerî fasîlesi
laminer (bot.) (OÖTK, 207)

evvelî ilk (soruşturma) (DB,
274)

evvelî küül birincil alkol,
birinci alkol (kim.) (OÖTK, 43)

Eyyubî Eyuplu (DB, 189)

ezanî Ezanla ilgili. (TS, 751)

ezanî saat Güneşin batışında
12'yi gösterecek biçimde ayarlanan
saat. (TS, 751)

ezelî 1. başlangıcı olmayan,
öncesiz. 2. mec. Eski. (TS, 752)

ezeli 1. öncesiz 2. eski (ÖK,
29)
ezelî ezelden (DB, 272)
Ezelî Öncesiz (OTKK, 44)
ezeli öncesiz (ÖTS, 166)
ezelî ebedî Önsüz, sonsuz.
(TS, 752)
ezelî takdir Yazgı. (TS, 752)
ezrar-ı zührevî çiçek
tomurcukları (bot.) (OÖTK, 66)
fağfurî fağfur (kâse) (DB,
273)
fağfurî fağfurdan yapılmış.
(TS, 756)
fağfurî porselen (kim.)
(OÖTK, 250)
fahm-ı haşebî odun kömürü
(coğr. kim.) (OÖTK, 229)
fahm-ı hayvânî hayvan
kömürü (kim.) (OÖTK, 138)
fahm-ı nebatî bitki kömürü,
bitkisel kömür (kim.) (OÖTK, 45)
fahm-ı tabîî doğal kömür
(kim.) (OÖTK, 90)

fahrî 1. Saygı için verilen
veya övünç için kabul edilen
(başkanlık, üyelik, doktora gibi
unvan), onursal. 2. Gönüllü,
karşılıksız. (TS, 756)
Fahrî Onursal (OTKK, 45)
fahri onursal (ÖK, 29)
Farazî Astözel (OTKK, 46)
farazî Bir varsayıma
dayanan, varsayımsal, hipotetik. (TS,
761)
farazî varsam (zool.) (OÖTK,
311)
farazî varsayımlı (mat.)
(OÖTK, 311)
Farisî
O zaman biz bir Arapça nispet yerine
yukarıda gösterdiğimiz üretme ve
kullanış imkânlarından faydalanarak
anlam incelikleri ile birden fazla
karşılık koyarız: Farisî karşılığı, Farslı
(adam), Farsça (kitap), Fars
(edebiyatı). (DB, 275)
Farisî Farsça (DB, 187)

Farisî Farsça (DB, 189)	fedaiçe Fedâî gibi, fedâî
Farisî Farsça (DB, 272)	olarak. (TS, 767)
Farisî Farsça (TSTYY, 62)	fedâîlik Fedaiçe davranış,
Farisî Farsça. (TS, 761)	serdengeçtilik. (TS, 767)
fecr-i cenûbî Göğün güney	fekkî çenel (biy.) (OÖTK,
yanında görüle hafif ışıltı. (GBTS, 45)	64)
fecr-i şimâlî kuzey fecri	felsefî Felsefe ile ilgili olan,
(coğr.) (OÖTK, 203)	felsefeye ilişkin. (TS, 769)
fecr-i şimâlî kuzey ışığı:	felsefî usul felsefe yöntemi:
Yer'in kutupları yöresindeki	Bulguların tutarlılığını denetlemek,
iyonyuvarı ve üstyuvvar katmanlarında,	türlü bulguları geniş düşünce
evren ışınlarının etkisiyle doğan ışık.	örüntülerine yerleştirmek ya da bu
(GBTS, 68)	örüntülerle olan ilişkilerini belirtmek,
fecr-i şimali kuzey kızılığı:	yani gerçeklere erişmek, araştırmaların
Havayuvvarının üst katmanalarında	ve bilimin temel konularını incelemek
oluşarak eksenucu bölgesi	ve kurallara bağlamak
dolaylarında görülen kızılık. (CTS,	benimsenebilecek mantık ilkelerini
77)	önermek gibi özellikleri bulunan,
fedâî 1. Bir ülkü uğruna	gerçekler ile değerler üzerinde
tehlikeli işlere girişerek canını	incelemeler yapılırken başvuru olan yol.
esirgemeyen kimse, serdengeçti. 2. Bir	(ETS, 66)
kimseyi veya bir yeri koruyan kimse.	fennî 1. Fenle ilgili. 2.
(TS, 767)	Yönetimine göre iş gören. (TS, 771)
fedâî serdengeçti (DB, 274),	

fenni mesuliyet uygulayimsal
sorumluluk: Bir yapının, çizimtasarına
uygun bir biçimde yapılmasının
gözetim ve denetim altında
bulundurulmasını kent yönetimine
karşı yapıtasarcı ya da ölçmen gibi
görevlilere yükleme. (KBTS, 111)

fennî mütalaa bilimsel
düşünce: Uzmanlığa ve bilime
dayanan düşünce. (CYTS, 18)

ferahî esk. 1. Bolluk,
genişlik. 2. esk. Ucuzluk. 3. tar. esk.
Polis ve inzibat görevlilerinin
boyunlarına taktıkları ayça biçiminde
üstü yazılı metal arma. 4. esk. II.
Mahmut devrinde feslerin tepesine
püskülü tutturmak için takılan metal
tepelik. (TS, 772)

ferdî bireysel
Kişiliğin gelişmesini önleyen devrim
değil, tersine, bireysel (ferdî)
diyebileceğimiz bir devrim. (G, 597)

ferdî bireysel
Düşünmek bireysel (ferdî), bir eylem
değildir. (G, 707)

ferdi bireysel, kişisel (ÖK,
30)

ferdî esk. Bireysel, kişisel,
fertle ilgili. (TS, 773)

Ferdî Ferdîğ (OTKK, 49)

ferdî fertçe (DB, 186)

ferdi âdet kişisel görenek:
Toplumsal göreneklere uymayan
kişilerce oluşturulan görenek türü.
(HBTS, 68)

ferdi anane kişisel gelenek:
Tolumun benimsediği kişilerce
oluşturulan gelenek türü. (HBTS, 68)

ferdi din bireysel din:
Uygulama ve törenleri, din adamları
dışındaki kişilerce yönetilen din.
(HBTS, 24)

ferdi intibak bireysel uyum:
Bir kimsenin, kendi gereksinim ve
yeteneklerine uygun biçimde,
bedensel, ruhsal ve toplumsal yönden

içinde bulunduğu çevrenin isteklerini
karşılama eylemi. (ETS, 33)

ferdi istişare bireysel

danışma: 1- Öğrencinin karşılaştığı bir
güçlüğü yenmesi, bir sorunu çözmesi
için kendisine doğrudan doğruya
kişisel olarak yol gösterme. 2- Bu gibi
konularla ilgili kılavuzluk hizmetlerine
verilen ad. (ETS, 32)

ferdi macera kişisel serüven:

Belirli bir yiğidin çevresinde oluşan
sürükleyici ve coşkulu olayları konu
alan serüven. (HBTS, 68)

ferdi masal kişisel masal:

Belirli bir yiğidin çevresinde oluşan
olağanüstü olayları konu alan masal.
(HBTS, 68)

ferdi meskenler mıntıkası

bireysel konutlar bölgesi: Bir kentte,
toplu konutlar bölgesinden ve
katkonutların yoğun olduğu bölgeden
ayrı olarak, bireylerin ve tek tek
ailelerin yaptırdıkları konutların
oluşturduğu bölge. (KBTS, 27)

ferdi mülakat bireysel

görüşme: Danışman ile yalnız bir kişi
(öğrenci) arasında geçen görüşme.
(ETS, 33)

ferdi oyun bireysel oyun:

Çocuğun, arkadaşla gereksinim
duymadan kendi kendine
 oynayabileceği oyun. (ETS, 33)

ferdi ruhiyat bireysel

ruhbilim: 1- Bireyler arasında var olan
ayrılıkları konu alan ruhbilim dalı. 2-
Alfred Adler'in, hastalık belirtilerinin
gözlemlerine önem veren, bireysel
ayrılıklar üzerinde duran ruhçözümse
kuramına verilen ad. (ETS, 33)

ferdî sürat tekli hız yarışı:

Takım sıralamsı bulunmayan ve tekler
arasında yapılan hız yarışı. (ÇTS, 42)

ferdî tasnif tekli sıralama:

Yarış sonunda, koşucuları, elde
ettikleri yer ve zamana göre teker
teker sıralandırma. (ÇTS, 42)

ferdi tedris bireysel öğretim:

1-Her çocuğun kişisel gereksinimlerini

karşılama ve sorunlarını çözebilmek amacıyla kılavuzluk etkinliklerinden yararlanmaya çalışan öğretim tutumu.

2- Öğretim gereçlerinin, her öğrencinin kişisel yetenek ve ilgisine karşılık verecek biçimde hazırlanıp kullanılmasına önem veren öğretim uygulaması. (ETS, 33)

ferdi testler bireysel testler: Dikkatlice not almayı ve sözlü yanıtları değerlendirmeyi gerektirdiğinden ya da başka bir nedenle yalnızca bir kişiye uygulanabilen testler. (ETS, 33)

ferdileştirilmiş tedris bireyselleştirilmiş öğretim: Öğrenciler arasındaki bireysel ayrılıkları göz önünde tutan, her öğrenciye kendi anıklığı ve yeteneği ölçüsünde ilerleme olanağını sağlayan öğretim. (ETS, 33)

ferdileştirme bireyselleştirme: Bir kimseyi başkalarından ayıran özelliklerin,

öğrenme ve olgunlaşma süreci içinde geliştirilmesi. (ETS, 33)

fevrî Birdenbire, düşünmeden yapılan. (TS, 777)

fevri taşkınca (ÖK, 30)
fevrîlik Fevrî olma durumu. (TS, 777)

fıkarî fıkralı (DB, 186)
Fıkarî Fıkralı (DB, 189)
fıkarî omural (biy.) (OÖTK, 231)

fıkarî omurgalı (DB, 272)
fındıkî 1. Fındık kabuğunun rengi. 2. tar. Fındık altını. (TS, 779)

fıstıkî 1. Sarıya çalan açık yeşil renk. 2. Bu renkte olan, açık yeşil. (TS, 783)

Fıstıkî Fıstıksı (DB, 198)
fıstıkî makam *alay* Çok ağır, ağır ağır, yavaş yavaş. (TS, 783)

Fıtrî Doğunsal (OTKK, 50)

fitrî doğuştan
-dan(-den, -tan,-ten) bir yapım eki
olmamakla birlikte ‘fitrî’ karşılığı

doğuşta, ‘samimî veya derunî’ yerine
içten, ‘kalbî’ için yürekten gibi
kelimelerde yapım eki görevini
almıştır. (TSTYY, 79)

fitrî doğuştan (DB, 187)

Fitrî Doğuştan (DB, 189)

fitrî esk. Yaradılışla ilgili,
yaradılıştan, doğuştan (olan). (TS,
784)

fitri yaradılıştan, doğuştan
(ÖK, 30)

fitri kabiliyet doğuştan gelen
yetenek: Kültür ve eğitim
etkinliklerinin dışında bireyin
doğuştan edinmiş olduğu yetenek.
(ETS, 54)

fi’l-i cevherî cevher fiili
(GRTS, 31)

fi’l-ita’cîlî, tâcil fiili tezlik
fiili (GRTS, 150)

fiilî Eylemli, edimsel,
gerçekten yapılan (iş). (TS, 785)

fiili eylemsel, edimsel (ÖK,
30)

fiilî : eylemli (AS, 219)

fiilî hizmet Memur, işçi gibi
çalışanların bağlı oldukları sosyal
güvenlik kurumunda tam kesenek
vermek suretiyle geçirdikleri süre.
(TS, 785)

fiilî hizmet zammı Yıpratıcı
işlerde çalışanların yaptıkları ağır ve
tehlikeli işten dolayı fiilî hizmet
yıllarına eklenen süre. (TS, 785)

fiil-i istimrari sürerlik

eylemi: Süre kavramı içeren, süre
anlamı belirten eylem. (DDTS, 138)

fikrî Düşünce ile ilgili. (TS,
786)

fikri düşünsel (ÖK, 30)

Fikrî Düşünsel, ideyel, fikriğ
(OTKK, 50)

fikrî düşünüşel (ÖTS, 166)

fikrî fikirsel (DIÜM, 34)

fikri mükemmeliyet anlaksal
olgunluk: Tüm zihinsel güçlerin
gelişme bakımından enyüksek
dereceye erişmesi durumu. (ETS, 21)

Filî İşnel (OTKK, 45)

filizî 1. Asma filizinin rengi, açık yeşil renk. 2. Bu renkte olan. (TS, 787)

Filizî Filizsi (DB, 198)

filiz-i madenî filiz, maden filizi (kim.) (OÖTK, 115)

firarî kaçak (DB, 274)

Firarî Kaçak (OTKK, 50)

firari kaçak (ÖK, 31)

firarî Kaçak, kaçkın, kaçmış olan (kimse). (TS, 790)

fizikî -

Fizik kelimesini Fransızca'da olduğu gibi hem isim, hem de sıfat olarak kullanmak o dili bilmeyenleri şaşırtıyor. Sonuna Arapça nisbet eki ilâve etmek de beni sinirlendiriyor: Fizikî, lojikî, matematikî, müzikî... gibi kaideye aykırı ve dil zevkimi tırmalayıcı nisbet şekillerini tercih ediyorum? “Dudaksal” demeyelim de “Dudakî mi diyelim? Yahut yine

buyurun Arapçaya: “Şehvî”! Bu

gidişle öyle olacak gibi. (OTU, 299)

Fizikî -

“Ekonomiksel” diyemiyoruz, ekonomik diyoruz. Psikolojiksel diyemiyoruz, psikolojik, fizik kelimesi yerine “fizikî” ve “fiziksel” demek de yanlış. Çünkü “fizik” hem isim, hem de sıfattır. Ayrıca bir nisbet eki almaz. Üniversitelerimiz bu hatada ısrar ediyorlar. Bir aralık bir “Müziksel Festival” terkihi gazetelere geçtiydi. Maskara oldu, kahkahalarla uğurlandı, gitti. (OTU, 289)

fizikî Fiziksel. (TS, 793)

fizikî coğrafya fizik coğrafya (coğr.) (OÖTK, 116)

fizikî coğrafya Yeryüzünün dışında insan ve öteki varlıklar üzerine etki yapan doğal olayların doğuşunu, oluşumunu ve sonuçlarını inceleyen coğrafya bilimi. (TS, 793)

fizikî harita Herhangi bir yerin dağlarını, ovalarını, plâtoalarını,

akarsularını, göllerini gösteren harita.
(TS, 793)

fiziki ilimler fizik bilimleri:
Doğal olayların niteliği ve bu olaylar
arasındaki ilişkileri düzenli biçimde
açıklayan, özdekte beliren
değişiklikleri araştırıp yasalara
bağlamaya çalışan kimya, fizik,
gökbilim, yerbilim, hava bilgisi gibi
bilim dallarına verilen ortak ad. (ETS,
67)

fiziki kayıt fiziksel tutanak: 128)
Veri saklama ortamına / ortamından
fiziksel olarak bir kerede okunup 809)
yazılan veri kümesi; öbek. (BTS, 44)

fiziki plan çizimtasar: 809)
Çizimsel tasarlama sonucunda ortaya
çıkan tasar türü. (KBTS, 34)

fiziki planlama çizimsel
tasarlama: Bir yerleşim yerinin toprak
kullanımını ve bayındırlık sorunlarının
çözümünü tasarım düzeyinde ele alan,
bununla birlikte toplumsal ve
ekonomik sorunlarının

çözümlemesine ve çözümüne yer
vermeyen tasarlama türü. (KBTS, 34)

Fransavî Fransızca (TSTYY,
62)

fütr-i cildî deri küflücesi:
Asalak mantarlardan ileri gelen deri
hastalıklarının genel adı. (ABTS, 49)

fütr-i cildî deri mantarı: Deri
üzerinde gelişen asalak mantarların
genel adı. (ABTS, 49)

gadirî gölsel (coğr.) (OÖTK,

gâhî esk. Bazen, ara sıra. (TS,
809)

gahîce Zaman zaman. (TS,

gai ereksel (ÖTS, 167)

Galâtı Tehekkümi kurala
aykırılık: Dilde doğru ve alışılmış
yoldan ayrılma. (ESSTS, 71)

gamzî gözkırpan (biy.)
(OÖTK, 130)

garamî Düşünceden çok,
canlı duygulara ve aşka dayanan (sanat
eseri). (TS, 813)

garbî batı (batısal) (coğr.)
(OÖTK, 35)

garbî batı (Tarakya) (DB,
274)

garbî esk. Batı yönünde olan,
batı ile ilgili, batıya özgü olan; batı.
(TS, 814)

Garbî Anadolu Batı Anadolu
(DB, 208)

garizevi, insiyaki içgüdüsel:
1- İçgüdü ile ilişkili; içgüdüye dayalı.
2- Amaçsız ya da isteksiz. (ETS, 80)

gayr-ı iradî istemsiz (biy.)
(OÖTK, 157)

Gayri ahlâkî Aklaksızca,
yadahlaksal (OTKK, 6)

gayri ahlaki aktöredışı (ÖK,
32)

gayr-i cinsî eşeysiz (bot.)
(OÖTK, 110)

gayr-i devrî sınıf, şahmî sınıf
açık zincir serisi, yağ serisi (kim.)
(OÖTK, 1)

gayri hukuki türedışı (ÖK,
32)

gayri ihtiyari istemeksizin,
düşünmeden, elinde olmayarak (ÖK,
32)

gayri ilmi bilim dışı (ÖK, 32)

Gayri iradî İrdesiz, irdesizce
(OTKK, 96)

gayri iradi istenç dışı,
istençsiz (ÖK, 32)

gayri kanuni yasadışı (ÖK,
32)

Gayri kat'î Kesimsiz,
kestirilemez (OTKK, 54)

gayri kıyasi kuralsız (ÖTS,
167)

gayri kıyasi kuralsız: Kurallı
sayılan bir örneğe uymayan, belli bir
kurala bağlanmayan. (DDTS, 108)

gayr-i kıyasi fiil kural dışı
eylem: Belirli kurallara girmeyen ve

çekimlerinde ayrı özellik gösteren
eylem. (DTS, 66)

gayri safi katışık, kesintisiz
(ÖK, 32)

gayri şefevi sait, simni sait,
yayık vokal düz ünlü: Dudakların
gerilmesiyle oluşan ünlü. (DDTS, 71)

gayri şuur, gayri şuuri
bilinçdışı: 1. İnsan ruhunun, baskı
altında tutulan isteklerle bunlara bağlı
düşüncelerden oluşan ve bilince
ulaşamayan bölümü. 2. Bilinçten
yoksun olan ya da henüz bilincine
erişilmemiş olan. (ETS, 31)

Gayri şuurî Şuursuzca,
yadşuurel (OTKK,144)

Gayri tabiî Dışnomal
(OTKK, 55)

gayri tabiî olağan dışı
(TSTYY, 52)

gayri tabii olağandışı,
doğadışı (ÖK, 32)

gayr-i uzvî inorganik (biy.
kim.) (OÖTK, 155)

gayr-i zati hale getirme,

afakileştirme nesnelleştirme: Bir
olayı ya da kavramı, değişik
kimselerin üzerinde görüş birliğine
vararak anlaşılabilecekleri biçimde
duyulara açık duruma getirme işlemi.
(ETS, 106)

gayriahlâkî Ahlâka aykırı,
ahlâksızca. (TS, 818)

Gayriahlâkî Yadahlâksal,
ahlâksızca (OTKK, 54)

gayriaklî Akıl dışı,
irrasyonel. (TS, 818)

gayriciddi Ciddî olmayan,
lâubalî, ciddiyetsiz. (TS, 818)

Gayridinî Yaddinsel (OTKK,
36)

Gayrielâstikî Esnemez
(OTKK, 54)

gayriihtiyarî İstemeksizin,
düşünmeden, elinde olmayarak. (TS,
818)

gayriilmî Bilime aykırı
bilime uymaz, bilim dışı. (TS, 818)

gayriinsanî İnsanlık dışı.
(TS, 818)

gayriiradî İstençsiz, irade
dışı. (TS, 818)

Gayriiradî, gayriihtiyarî
İrdesizce, istemeksizin (OTKK, 54)

gayrikanunî Yasaya uygun
olmayan, yasa dışı. (TS, 818)

gayrikrıyasî Kuralsız. (TS,
818)

gayrinizamî Düzenli
olmayan, düzensiz. (TS, 819)

gayrisafi Karışık, katışık.
(TS, 819)

gayrisafi hasılat Net
olmayan gelir. (TS, 819)

gayrisafi iskân kesafeti
katkılı oturma yoğunluğu: Bir kentte
konut için ayrılan alanlarla bunların
gerekli kıldığı donanımlar, yollar ve
yeşil alanlar toplamının bir hektarına
düşen insan sayısı. (KBTS, 66)

gayrisafi millî hâsıla Bir
ülkede bir yıl süresince üretilen mal ve

hizmetlerin piyasa fiyatlarına göre
hesaplanan değeri. (TS, 819)

gayrisıhhi Sağlıklı olmayan,
sağlıksız. (TS, 819)

gayrisıhhi sanayi tesisi
sağlığa aykırı işleyim: Bir kentte,
insanların sağlığı yönünden dokuncalı
olduğu bilinen ve bu nedenle,
kullanım bölgelemesi kurallarına göre,
oturma alanlarından uzak
bulundurulması gereken işleyim
türlerinden her biri. (KBTS, 96)

gayrışahsî Kişilik dışı. (TS,
819)

gayrışuurî Bilinç dışı olan
veya bilinç dışı olarak, yaptığını
bilmeyerek. (TS, 819)

gayrışuurî bilinçdışı, bilinçte
olmayan (ÖTS, 167)

gayritabî 1. Doğa dışı,
doğaya aykırı. 2. Olağan dışı. 3.
Acayip. (TS, 819)

Gayritabî Dışnomal
(OTKK, 8)

55)	Gayritabiî Yanıç (OTKK,	gışa-i haricî-i gubar-ı tâl'i
		çiçektozu dışzarı, dışzar (bot.)
	Gaznevî Gazneli (DB, 189)	(OÖTK, 66)
163)	gıbalî kalbursu (biy.) (OÖTK,	gışâ-i nebâtî çekirdek zarı
		(bot.) (OÖTK, 63)
	gıdaî yemeklik (DB, 187)	gışâ-yı hücrevî mukoza zarı
	gıdaî yemeklik (DB, 271)	(biy.) (OÖTK, 223)
	gılâf-ı hâricî-i semer iç-	gışay-i dâhilî-i rahim
	kabuk (meyva içi) (bot.) (OÖTK, 149)	dölyatağı iç zarı (biy.) (OÖTK, 94)
	gılâf-ı hücrevî göze zarı	Gışayi nevatî Çekirdek zarı
	(biy.) (OÖTK, 130)	(DB, 209)
	gılâf-ı lîf-i adalî kas zarı	gıyabî 1. (kimse)
	(biy.) (OÖTK, 174)	Bulunmadığı sırada yapılan, verilen. 2.
	gırızî diriksel (ÖTS, 167)	Uzaktan, görüşmeden (olan). (TS,
	gırızî hararet biy. diriksel ısı	853)
	(ÖTS, 167)	gıyabî yokken, görüşmeden
	gışâ-i ankebûtî örümceksi	(ÖK, 32)
	zar (biy. zool) (OÖTK, 240)	gıyabî hüküm Kendi yokken
	gışa-i dahilî-i gubar-ı tâl'i	arkasından verilen hüküm. (TS, 853)
67	çiçektozu içzarı (içzar) (bot.) (OÖTK,	gıyabî tutuklama Kendi
		yokken arkasından yapılan tutuklama.
	gışa-i haricî dışderi (bot.)	(TS, 853)
	(OÖTK, 83)	Gildanî Gildancı, Gildanlı
		(DB, 189)

gudat-ı beşere-i muhatî bez
epiteli (biy.) (OÖTK, 40)

gudde-i inebî salkımsı bez
(biy.) (OÖTK, 259)

gudde-i midevi mide bezleri
(biy.) (OÖTK, 219)

guddevî bezel
guddevî karşılığı önerilmiş olan bezel
örneği vardır. (TSTYY, 55)

guddevî bezel (biy.) (OÖTK,
39)

gudrufî kıkırdak (zar) (DB,
273)

Gudrufî Kıkırdaksı (DB,
198)

gudrûf-i halkavî halka
kıkırdak (GRTS, 77)

gümüşî Gümüş renginde
olan. (TS, 906)

Gümüşî Gümüşsü (DB, 198)

gümüşleşme Gümüş rengini
alma. (TS, 906)

gümüşleşmek Gümüş
rengini almak. (TS, 906)

Güneşin zahiri hareketi
Güneşin görünürdeki devinimi:
Tutulum ve eşlek düzlemleri
arasındaki 23 ° 27' 'lık açı nedeniyle,
güneşin iki dönence arasında, gidiş ve
dönüşü bir yıl süren devinimi. (CTS,
57)

günlük vasati suhnet
günlük ortalama sıcaklık: Herhangi bir
yerde, gün içinde hava sıcaklığını
saptamak için belli aralıklarla yapılan
ölçü değerleri toplamının, ölçü
sayısına bölünmesiyle elde edilen
nicelik. (CTS, 58)

Habeşî Habeş. (TS, 920)

Hablî sürrevî Göbek bağı
(DB, 210)

hacer-i Bürkânî lâpilli,
(volkançakılı) (jeol. coğr.) (OÖTK,
208)

hacer-i necmî yıldız taşı
(jeol.) (OÖTK, 329)

hacer-i semâvî göktaşı (astr.
coğr. dağ. jeol.) (OÖTK, 127)

Haceri semavî Gökteşi, betil
(OTKK, 57)

hacer-i semavi gökteşi: Çok
seyrek de olsa, yeryüzüne düşebilen
akanyıldız parçası. (CTS, 55)

hacer-i semâvî gökteşi:
Gökyüzünün Yer'e düşen her çeşit
taş. (GBTS, 40)

hadd-i vasatî, vasateyn orta
terimler (mat.) (OÖTK, 236)

hader-i şitâî kış uyuşukluğu
(coğr.) (OÖTK, 185)

Hakanî Hakanlı (DB, 189)

hakikî 1. Gerçek. 2. Niteliği
değişmemiş, aslına uygun olan, gerçek
olan. (TS, 928)

Hakikî Asıl (OTKK, 59)

Hakikî Doğru (OTKK, 59)

hakiki gerçek (ÖK, 34)

hakikî gerçek (ÖTS, 167)

Hakikî Hakkatlı, candan
(OTKK, 59)

Hakikî Olmuş (OTKK, 59)

Hakikî Sağıcı, hakikiğ
(OTKK, 59)

Hakikî Tam (OTKK, 59)

Hakikî (Şen'î) Gerçek
(OTKK, 59)

hakikî : gerçek (AS, 220)

hakiki bilmece gerçek
bilmece: Yapılarındaki kesimler
arasında, çözümlerini güçleştirici
aykırılık, yanlış görüntü, eksik ya da
çok fazla ayrıntı bulunan, halkın
yarattığı ya da benimsediği betimsel
nitelikte olan bilmece türü. (HBTS,
44)

hakikî gaz gerçek gaz (fiz.)
(OÖTK, 123)

hakikî gurub noktası gerçek
batı noktası (astr.) (OÖTK, 123)

hakiki hayal gerçek görüntü:
Işık ışınlarının toplanmasıyla
oluşturulabilen ve bir perde üzerine
düşürülebilen görüntü. (FTS, 84)

hakikî şahıs : gerçek kişi (AS,
220)

hakikî şark noktası gerçek
doğu noktası (astr.) (OÖTK, 123)

hakikî vaziyet gerçek durum
(astr.) (OÖTK, 123)

halemî mememsi (biy.)
(OÖTK, 216)

Hali medenî Soysallık hali
(OTKK, 60)

hal-i tabî doğal hal (kim.)
(OÖTK, 89)

hâl-i tevellüdî doğum hali
(kim.) (OÖTK, 91)

halkavî Halka biçiminde
olan. (TS, 934)

Halkavî Halkası (DB, 198)

halkavî yüzüksü (biy.)
(OÖTK, 336)

halkavî, felekî çevremli
(bot.) (OÖTK, 65)

Halvetî 1. İbadetlerini
tenhada yapan bir tarikat. 2. Bu
tarikattan olan kimse. (TS, 936)

Hamailî Arkuru (OTKK, 62)

hamamî hamamcı (DB, 186)

hamasî koçaklamalı (ÖK, 34)

hamasî Yiğitlerden ve
yiğitliklerden söz eden (destan, şiir).
(TS, 937)

Hanbelî 1. İslâmlıkta sünnet
ehli denilen dört mezhepten biri. 2. Bu
mezhepten olan kimse. (TS, 940)

hançerî hançerbiçim (biy.)
(OÖTK, 136)

hançerî kamamsı (biy.)
(OÖTK, 164)

Hanefî 1. İslâmlıkta sünnet
ehli denilen dört mezhepten biri. 2.
Hanefî mezhebinden olan kimse. (TS,
940)

Hanefilik Hanefî mezhebi.
(TS, 940)

hanekî samit damak ünsüzü:
Dil sırtı yardımı ile öndamakta veya
artdamakta meydana gelen ses. (DTS,
31)

haneki sinnî diş damak
ünsüzü: Dil ucunun, üst dişetleriyle

öndamağa dokunmasından meydana
gelen ünsüz. (DTS, 33)

harabatî esk. 1. Maddî
şeylere değer vermediği için üstüne
başına özenmeyen. 2. Vaktini
meyhanelerde veya zevk ve sefada
geçiren (kimse). (TS, 943)

Harabî Yıkım, yıkıklık,
haraplık (OTKK, 63)

harbî 1. Savaşla ilgili. 2. tar.
Osmanlı Devletiyle henüz barış
durumunda bulunmayan, bir antlaşma
yapmamış devletler ve bu devletlerin
uyrukları. 3. tar. Osmanlı ülkelerinde
ticaretle uğraşan yabancı uyruklara
verilen ad. (TS, 945)

hareket-i zâhirî görünürdeki
devim: Bir gökcisminin gözlemciye
göre yaptığı devim ya da gözlemcinin
gördüğü devim. (GBTS, 41)

harekî esk. Hereket
durumunda, devinim durumunda olan.
(TS, 947)

harekî kinetik (fiz.) (OÖTK,
189)

harekî elektrik devimli
elektrik (fiz.) (OÖTK, 82)

hareki faaliyet devinsel
etkinlik: Kasların kasılma ve
gevşemesiyle ortaya çıkan devinim;
kasların kasılma ve gevşemesine bağlı
etkinlik. (ETS, 50)

hareki inkişaf devinsel
gelişim: Vücudun duruşu, bir yerden
başka bir yere doğru devinmesi ve
elleri kullanma ile ilgili tepkilerin belli
bir sıra izleyerek olgunlaşması. (ETS,
50)

hareki kabiliyet devinsel
yetenek: Yürüme, konuşma, yazma,
oyun oynama, araç ya da makine
kullanma gibi kas eşgüdümü
gerektiren etkinliklerde bulunabilme
gücü. (ETS, 50)

hareki öğrenme devinsel
öğrenme: Devinmeye, etkinliğe, işe
dayanan ve kimi zaman düşüncelerden

bağımsız oluşan öğrenme biçimi.

(ETS, 50)

Harezmi yolu bk. algoritma

(TS, 947)

Harici Dış (OTKK, 64)

harici dış, dıştan olan, dışıl

(ÖK, 35)

Harici Dışla ilgili, dıştan

olan. (TS, 948)

harici dışsal: Bir dizgenin

dışından gelen, dışı ile ilgili. (FTS, 50)

harici hafıza dış bellek: Ana

belleğin oylumunu daha ucuza

artırabilmek amacıyla, bilgisayar

çevresinde, büyük oylumlu veri

kümlesinin, daha yavaş erişim

öngörülerek saklandığı, özellikle

doğrudan erişimli mıknatıslı teker ya

da mıknatıslı davul bellek. (BTS, 37)

harici haşefe-i nebat dış

yönlü başçık (bot.) (OÖTK, 84)

harici iş dışsal iş: Bir

dizgenin dış kuvvetlere karşı yaptığı

ya da dış kuvvetlerin dizge üzerinde

yaptıkları iş. (FTS, 50)

harici kuvvetler dışgüçler:

Mekanik parçalanma, kimyasal

ayırışma, rüzgâr, dalga, akarsu ve

buzulların etkileri gibi kökenleri güneş

erkine dayanan güçlerin ya da

etkenlerin tümü. (CTS, 43)

harici merkez dış özek, dış

merkez (coğr. jeol.) (OÖTK, 83)

harici muhaceret dışgöç:

Niteliği geçici, kesin ya da mevsimlik

olmak üzere, bir ülkeden yabancı

ülkelere yönelen nüfus akımı. (CTS,

42)

harici muhaceret dışgöç:

Uzun süre kalmak, çalışmak ya da

yerleşmek amacıyla bir kentin, bir

bölgenin ya da bir ülkenin sınırlarını

aşarak yapılan nüfus devinimi.

(KBTS, 38)

Harici ticaret Dış ticaret

(DB, 208)

haricî tufeylî dış asalak (zool.) (OÖTK, 83)	hasbî esk. 1. Gönüllü ve karşılıksız yapılan. 2. mec. Sebepsiz. (TS, 951)
haricî tufeyliyet dış asalaklık (zool. bot.) (OÖTK, 83)	hasbî gönüllü (DB, 272)
hâricî tufeyliyet dışasalak: Dışasalak yaşama durumu. (ABTS, 50)	hasbîlik Gönüllü ve karşılıksız iş yapma, gönüllülük. (TS, 951)
haricî, haric dış (mat.) (OÖTK, 82)	haşebî ağaçsı Arapça -î nispet eki de yer yer bu ekle karşılanmıştır. 'haşebî' ağaçsı (coğ.)... (TSTYY, 140)
harîfî güzlük (astr.) (OÖTK, 134)	Haşebî Ağaçsı (DB, 198)
harîfî güzül (astr.) (OÖTK, 134)	haşebî ağaçsı (ÖTS, 168)
Harikavî Tansılı (OTKK, 64)	haşebî ağaçsı, ağaçsıl (coğr.) (OÖTK, 3)
harirî ipek (kumaş) (DB, 273)	haşebi ağaçsı: Gövdeli, odunsu, uzun yıllar yaşayan bitki. (CTS, 16)
Harirî İpeksi (DB, 198)	haşebî odunsu (bot.) (OÖTK, 229)
harşefî kabuksu (biy.) (OÖTK, 161)	haşîşî otsu (bot.) (OÖTK, 236)
Harşefî Pulsu (DB, 198)	Haşîşî Otsu (DB, 198)
harûrî ısl (fiz.) (OÖTK, 145)	

hatâ-yı vasatî ortalama
yanılgı: Bir gözlem dizisinde yapılan
yanılgıların (gözlenen değerlerin
ortalama değerden farkları) salt
değerlerinin aritmetik ortalaması.
(GBTS, 77)

hatt-ı canibî yan çizgisi
(zool.) 319)

hatt-ı canibî yanal çizgi
(biy.) (OÖTK, 318)

Hattı mihî Çivi yazısı (DB,
209)

Hattı mihî Çivi yazısı: Bir
ucu çivi gibi başlı öbür ucu sivri bir
takım çizgilerden ibaret olduğu için bu
adı alan ve Sümerlilerle Akatlılar ve
komşuları tarafından kullanılmış olan
bir çeşit hece yazısı. (DBTS, 51)

hatt-ı ufkî yatay doğru (mat.)
(OÖTK, 323)

hattî birinci derece (cebirde),
çizgil (geometride), çizgisel, doğrusal
(mat.) (OÖTK, 43)

hattî çizgil (fiz.) (OÖTK, 68)

havaî 1. Hava ile ilgili,
havada bulunan. 2. Açık mavi
renginde olan. 3. mec. Dilediği gibi
davranan, uçarı, hoppa. 4. mec.
Değersiz, boş. (TS, 960)

havai 1. hoppa 2. değersiz,
boş, tutarsız (ÖK, 35)

havaî yeleme
...gibi bu gün Türkçe Sözlük'e geçmiş
olan kelime ve terimler Anadolu'nun
çeşitli yörelerinden derlenmiştir.
(TSTYY, 177)

havaî (seferler) hava
(seferleri) (DB, 273)

havaî fişek 1. Törenlerde,
geceleri yakılarak havaya uçurulan,
renkli ışıklar saçan fişek. 2. ask.
Geceleyin düşman bölgelerini
aydınlatmak amacıyla kullanılan fişek.
(TS, 960)

havai hat tel yol (ÖK, 35)

havaî mabnometre açık
gazölçer (fiz.) (OÖTK, 1)

havaî mavi 1. Göğün rengi,
açık mavi. 2. Bu renkte olan. (TS, 960)

havaîlik Havaî olma durumu,
uçarılık, hoppalık. (TS, 960)

havarî esk. 1. Yardımcı. 2.
Hz. İsa'nın öğüt ve inançlarını yaymak
işiyile görevlendirdiği on iki
yardımcıdan her birine verilen ad. 2.
mec. Bir öndere bağlı, onun düşünce
veya inançlarını yayan kimse. (TS,
962)

havarîlik Havarînin işi veya
görevi. (TS, 962)

havâssî duyumsal (biy.)
(OÖTK, 97)

hayalî 1. Hayal niteliğinde
veya hayal ürünü olan, sanal. 2.
Karagöz oynatan kimse, hayalci,
karagözcü. (TS, 964)

hayalî düşsel (ÖTS, 168)

hayalî hayalci (DB, 273)

hayalî kurgul

Yalnız kendi içinden değil, onların, o

anlattığı uydurma kurgul (hayalî)
kişilerin içinde görür. (G, 610)

hayali arkadaş imgesel
arkadaş: Çocukların imgelerinde
kendilerine arkadaş olarak yarattıkları
ve değişmez, belirli özellikler
yükledikleri kişi. (ETS, 85)

hayali gezi imgesel gezi:
Özellikle coğrafya, kimi durumlarda
tarih derslerinde uygulanan,
öğrencilerin imgesel olarak birçok
yerler ve olaylar üzerinde bilgi
edinmelerine olanak sağlayan, gerçek
inceleme gezilerinden önce hazırlığı
kolaylaştırmak için başvuru
öğretim yolu. (ETS, 85)

hayal-i hakikî gerçek-
görüntü (fiz.) (OÖTK, 123)

hayal-i zâhiri görünen
görüntü (fiz.) (OÖTK, 128)

hayatî
“Biyolojik, psikolojik, sosyolojik”...
gibi yüzlerce kelimeyi de Osmanlıcada
“hayatî”, “ruhî”, “içtimâî” diye

karşılama yanlışı olduğu gibi
Türkçede de “hayatça, ruhluk,
toplumsal” şekillerinde ifade etmek
doğru değildir. Çünkü “biyolojik”
“hayatî” değil, “hayat ilmine mensup”
demektir. “Hayatî” kelimesinin
Fransızcası bambaşkadır: “Vital”.
“Ruhî” kelimesinin karşılığı:
“Psychique”, “içtimaî” kelimesinin
karşılığı da “sosyal”dır. Bir çok
ilimlerde nisbet ifade eden sıfatları ne
Arapça, ne Farsça, ne de Türkçe
karşılama imkânı vardır. “Samimî,
zarurî, resmî, amelî ilh...” gibi Arapça
kelimeleri Türkçe karşılamak için de
aynı imkânsızlık. (OTU, 196)

hayatî 1. Hayatla ilgili. 2.
mec. Büyük önem taşıyan, önemli.
(TS, 966)

hayatî dirimlik (DB, 271)
hayatî dirimsel, yaşamsal
(ÖTS, 168)

hayati yaşamsal, dirimsel
(ÖK, 35)

hayatî coğrafya biyocoğrafya
(coğr.) (OÖTK, 46)

haydarî esk. Dervişlerin
giydiği, kolsuz, kısa, aba hırka. (TS,
966)

haydarî yaka Yelek, hırka
gibi giysilerin açık V harfi biçimindeki
yakası. (TS, 966)

hayrî (cemiyyet) hayır
(derneği) (DB, 273)

Hayrî cemiyyet Hayır birliği
(DB, 208)

hayşumî samit geniz ünsüzü:
Geniz yoluyla çıkan ünsüz. (DTS, 47)

hayşûmî sâmit, sâmit-i
hayşûmî geniz ünsüzü (GRTS, 71)

hayt-ı nesc-i gudruffi telli-
kıkırdak dokusu (biy.) (OÖTK, 292)

hayvanî
hayvanî karşılığı, hayvansı (adam),
hayvanca (tepki), hayvan (hayatı).
(DB, 275)

hayvanî 1. Hayvanla ilgili,
hayvansal. 2. Hayvanca. (TS, 970)

hayvanî hayvanca (DB, 186)	helezonî Sarmal, yilankavi,
Hayvanî Hayvanca (DB, 189)	helisel. (TS, 976)
hayvanî hayvansal (biy.) (OÖTK, 138)	helezonî spiral, helezon (bot.) (OÖTK, 277)
hayvani hayvansal, hayvanca (ÖK, 36)	Helezonî Yilankavî (OTKK, 69)
hazarî barışlık (DB, 271)	helezoni sarmal (ÖK, 36)
hazarî esk. Barışla ilgili. (TS, 971)	hendesî esk. Geometrik. (TS, 979)
hazm-ı haricî dış sindirim (biy.) (OÖTK, 84)	hendesî hudut geometrik sınır: Arap yarımadası, Büyük sahra gibi genellikle çöl bölgelerinde görülen, komşu devletler arasında saptanan düz sınırlara verilen ad. (CTS, 54)
hazmî sindirel (biy.) (OÖTK, 271)	
hazmî sindirimsel (ÖTS, 168)	
hedebî kirpiksi (biy.) (OÖTK, 190)	hendesî silsile-i alelvilâ geometri dizisi, geometrik dizi (mat.) (OÖTK, 122)
helâlî Ham ipekten dokunmuş bürümcüğe pamuk ipliği katılarak elde edilen kumaş. (TS, 975)	hercaî 1. Hiçbir şeyde kararlı olmayan (kimse), yelteke, gelgeç. 2. Aşkta değişken, vefasız. (TS, 980)
Helezonî Halezonsu (DB, 198)	hercai 1. yelteke, gelgeç 2. yanardöner (ÖK, 36)
helezonî sarmal (biy. fiz.) (OÖTK, 262)	

hercaî menekşe 1.
Menekşegillerden, mor, sarı, beyaz
renkte, menekşeye benzer çiçekleri
olan yıllık bir bitki, alaca menekşe. 2.
Bu bitkinin çiçeği. (TS, 980)

hercaîce Hercaîye gibi,
hercaîye yakışır (biçimde). (TS, 980)

hercaîlik Hercaî olma
durumu veya hercaîce davranış. (TS,
980)

hesabi elisıkı (ÖK, 36)
hesabî Hesabını iyi bilen, eli
sıkı, hesaplı. (TS, 981)

Hesabî Hesapçı (DB, 189)

hevâm-ı cerebî
uyuzböcekleri: Memelilerle kuşlarda
uyuz etkeni olarak yaşayan, küçük ve
tombul vücutlu akar familyası.
(ABTS, 140)

hey'et-i umumiyesinde aslî
adedler birlikte bölünmez sayılar,
birlikte asal sayılar (mat.) (OÖTK, 44)

hey'î astronomik (astr.)
(OÖTK, 22)

heykel-i lîfî stroma (biy.)
(OÖTK, 278)

Heykeltıraşî Heykelcilik
(OTKK, 70)

hıfzî, hafızavî belleksel: 1-
belleğe özgü. 2- Bellemeye ya da
belleğin güçlenmesine yardım eden
herhangi bir şey. (ETS, 27)

hılt-ı mâî su-gözeneği (bot.)
(OÖTK, 279)

hırpanî Perişan kılıklı,
derbeder. (TS, 988)

hırpanîlik Hırpanî olma
durumu. (TS, 988)

Hicrî Göçüm (OTKK, 70)

hicrî Tarih başı olarak hicreti
kabul eden. (TS, 991)

hicrî takvim Hicreti
başlangıç olarak alan takvim. (TS,
991)

hicrî takvim İslâm takvimi:
İslâm dünyasının kullandığı takvim.
Başlangıç zamanı hicret tarihi olup,

Ay'ın evrelerine göre düzenlenmiştir.

(GBTS, 57)

hikemî felsefe ile ilgili,

felsefî söz veya düşünce. (TS, 994)

hilâlî Hilâl biçiminde. (TS,

995)

Hilâlî Hilâlsi (DB, 198)

hisabî hesapçı (DB, 186)

Hissî 1- Hissiğ 2- Duyal

(OTKK, 71)

hissi duygusal (ÖK, 37)

hissî duygusal (ÖTS, 168)

hissî duygusal (TSTYY, 139)

hissî Duygusal. (TS, 999)

hissî duysal (biy.) (OÖTK,

97)

hissi masal duygusal masal:

Duygusal olayların gerçekçi bir

oluşum içinde anlatıldığı masal türü.

(HBTS, 39)

hissi tekamül duygusal

gelişim: Bireyin, çocukluk dönemine

özgü bağımlılıktan kurtularak

sorumluluk duygusu ve karşı cinsle

sevgi ilişkileri kurma gücü

bakımından zamanla yetişkinlere özgü

bir düzeye erişmesi. (ETS, 55)

Hodbinî Bencillik (OTKK,

72)

horasanî esk. Üst bölümü

sarıktan taşacak biçimde yapılmış

hoca kavuğu. (TS, 1003)

Hortumî Hortumsu (DB,

198)

hubal-i savtî-i ulya üst ses

telleri (biy.) (OÖTK, 310)

hubeybî tanecikli (kim. jeol)

(OÖTK, 287)

Hucrevî Gözül (OTKK, 72)

huhuki türel (ÖK, 37)

hukukî Hukuk ile ilgili, tüzel.

(TS, 1008)

hukukî törel

İstanbul Barosu Dergisinin No. 2, 3,

Mart, Nisan sayısında İsmet

Sungurbey adında bir Doçentin hukukî

incelemesi yayınlanmış. Bir parçasını

aşağıya aldığım satırları okurken,

Allahtan size sabır dilerim. ... 1750

sayılı taşınmazının (gayrimenkulünün)

parçalanmamış bir birlikte egelik

(müşterek mülkiyet)... törel (hukukî)...

(OTU, 252)

Hukukî Törel (OTKK, 59)

hukukî törel (ÖTS, 168)

hukuki folklor, hukuki

halkbilgisi tüzel halkbilim:

Halkbilimin tüzel alanını konu alan

bilim dalı. (HBTS, 97)

hukukî metroloji

Metrolojinin, hukukî konuların

gerektirdiği durumlarda, ölçme

metotları, ölçme birimleri ve ölçme

aletleri ile ilgili olan kısmı. (TS, 1008)

hulâsa-i eterî-i serhas-i

müzekker eğrelti özütü: Erkek

eğreltiotu köklerinden çıkarılarak,

solucanlara karşı kullanılan, esmer

yeşil, özel kokulu, yakıcı ve yapışkan

sıvı. (ABTS, 54)

huleymî meme başımsı,

(mememsi) (biy.) (OÖTK, 215)

hulûlî geçirme, geçişmel

(kim.) (OÖTK, 121)

hulû-u haricî dışa geçişme

(bot.) (OÖTK, 83)

humâm-i merzagî sıtma:

Alyuvarların sıtma asalaklarıyla

bulaşmasından ileri gelen, ateş,

titreme, üşüme nöbetleri ve sarılık gibi

belirtilerle tanınan hastalık; bataklık

iğesi, malarya. (ABTS, 121)

humâm-i merzagî

mütehassısı sıtmabilim uzmanı:

Sıtma konusunda çok derin ve sağlam

bilgisi olan kimse. (ABTS, 121)

humâm-i merzagî-i tuyur

kanatlı sıtması: Sıtma asalağı

soyundan birçok sporlunun

kanatlılarda oluşturduğu sıtma çeşidi.

(ABTS, 77)

Hummayi nifasî Doğum

humması (DB, 210)

humz-ı azotî oksidül (azot-)

(kim.) (OÖTK, 230)

Hurufî Huruffiliğe mensup olan kimse. (TS, 1010)

Huruffilik Kur'an'ın harflerinden birtakım anlam ve yargılar çıkaran bir mezhep. (TS, 1010)

husûf-i cûzi parçalı aytutulması: Ay'ın yalnız bir parçasının Yer'in gölge konisine girip çıkması sonucu görülen, Ay tekerinin yalnız bir parçasının kararıp tekrar açılması olayı. (GBTs, 81)

hususî 1. Özel. 2. Özel olarak, özel bir biçimde. (TS, 1010)

hususî özel (ÖK, 37)

hususî özel (ÖTS, 168)

hususî özel (TSTYY, 55)

hususî özgü (TDGSE, 425)

hususî : özel (AS, 220)

hususî ahenk kanunu, küçük ahenk kanunu küçük ünlü uyumu: Türkçede yalın ya da eklerle uzatılmış bir sözcüğün ilk sesleminde düz ünlü varsa sonraki seslemlerde de düz

ünlüler; yuvarlak ünlü varsa öbür seslemlerde dar yuvarlak ya da geniş düz ünlüler bulunması yoluyla luşan uyum. (DDTS, 109)

hususî ders özel ders: 1- Bir öğretim kurumunda bir ya da birkaç öğrenciye belli ders ya da konulardaki eksikliklerini tamamlamak amacıyla yetkili öğretmenlerce düzgünlü programın dışında verilen ders. 2- Bir öğrenciye, belli bir daldaki eksikliğini tamamlamak ya da onu sınava hazırlamak için herhangi bir kimse tarafından para ile verilen ders. (ETS, 125)

hususî dersane özel derslik:

1- Okullarda işlik, resim salonu, müzik odası vb. yerlere verilen ad. 2- Her yaştan öğrencilerin belli dal ve konularda yetişmelerini, bilgi ve beceri bakımından eksikliklerinin giderilmesini sağlamak amacıyla gerçek ya da tüzel kişilerce açılan bir tür özel eğitim kurumu. (ETS, 125)

hususî kabiliyet özel

yetenek: 1- Belirli alan ve konularda başarı göstermek için gerekli, genel yetenekten ayrı yetenek. 2- Bireyin öteki yetenekleriyle uygunluk göstermeyen yetenek. (ETS, 126)

hususî kabiliyet testleri özel

yetenek testleri: Bir özel yeteneği ya da sınırlı birtakım yetenekleri ölçmek üzere hazırlanmış olan testlere verilen ad. (ETS, 127)

hususî kütüphane özel

kitaplık: Belli bir kümenin hizmetinde bulunan, belirli konuları kapsayan ve genel olarak araştırma türünde sayılan kitaplık. (KTS, 54)

hususî mektep özel okul:

Devlet, özel idareler ya da belediyeler yerine kişiler, dernekler ya da ortaklıklarca açılan ve işletilen okul. (ETS, 126)

hususî nüsha özel sayı: Belli bir süreli yayının, önemli bir kişiyi, bir

günü, bir olayı anmak amacıyla düzenlenen sayısı. (KTS, 54)

hususî tasnif metodu özel

sınıflama yöntemi: Herhangi bir tür ya da konu için hazırlanan dar kapsamlı sınıflama. (KTS, 54)

hususî tasnif metodu özel

tasnif metodu: Herhangi bir tür ya da konu için hazırlanan dar kapsamlı sınıflama. (KTS, 54)

hususî tedris usulleri özel

öğretim yöntemleri: 1- Türlü eğitim kurumlarının programlarında yer alan derslerin öğretimine ilişkin ilke, yöntem ve teknikleri açıklayan bilgi dalı. 2- Öğretmen yetiştiren

kurumlarda öğretmen adaylarına ileride okutacakları derslerle ilgili olarak verilen yöntem bilgileri. (ETS, 126)

hususî temsil özel gösteri:

Kapalı gösteri. Bir oyunun özel olarak çağrılı konuklar önünde oynanması. (GSTS, 106)

hususî teşebbüsçü erkinlikçi,
özel girişimci (ÖTS, 168)

hususî teşebbüsçülük
erkinlikçilik, özel girişimcilik (ÖTS,
168)

hususî tufeyl özel asalak:
Ancak belirli konakçılarda ya da bu
konakçıların belirli örgenlerinde
yaşayabilen asalak. (ABTS, 111)

Hususî, şahsî, zatî Özel,
şahsiğ (OTKK, 65)

Hut Cenubî Güneybalığı: Bir
takım yıldızın adı. (GBTS, 45)

huveysâl-ı sem'î işitme
kesesi (biy.) (OÖTK, 157)

huveysal-i mâderî ana
ekinokok: Köpek tenyası kurtçuğunun
birinci gelişme evresi olarak ortaya
çıkan ve daha sonra kız ekinokoklarla
ekinokok kumunu doğuran kabarcık.
(ABTS, 19)

Huzmeî Demetsi (DB, 198)

hücrevî hücresel, gözesel
(biy.) (OÖTK, 143)

hücrevî tulumu (bot.)
(OÖTK, 300)

Hükmî Hükümce (DB, 189)
hükmî Hükümle ilgili, tüzel.
(TS, 1012)

hükmi tüzel (ÖK, 38)
hükmî şahıs tüzel kişi (ÖTS,
169)

hükmi şahıs tüzelkişi (ÖK,
38)

hükmî şahıs : tüzelkişi (AS,
221)

hükmi şahıslar tüzel kişiler:
Başlı başına varlığı olan, belli bir
amaç güderek çalışan insan kümeleri.
(CYTS, 54)

hükmî şahsiyet tüzel kişilik
(ÖTS, 169)

hükmî şahsiyet Tüzel kişilik.
(TS, 1012)

hükmi şahsiyet tüzelkişilik
(ÖK, 38)

hükmî şahsiyet : tüzelkişilik
(AS, 221)

hükümün katileşmesi yargının kesinleşmesi: Yargıya karşı yasa yoluna başvurma olanağının kalkmış bulunması. (CYTS, 62)

hüseynî müz. 1. Klâsik Türk müziğinde düğâh perdesinde karar kılan bir makam. 2. Klâsik Türk müziğinde mi notası. (TS, 1015)

hüveysal-i rievî akciğer keseciği (biy.) (OÖTK, 5)

iklîlî ikili (biy.) (OÖTK, 151)

irki anasoyculuk (ÖK, 38)

irki Irkla ilgili. (TS, 1020)

istafây-ı tenâsülî eşeyssel seçim (biy.) (OÖTK, 110)

ıstırarî esk. Mecburî, zorunlu. (TS, 1026)

ıtrışahî Sultanlara özgü güzel koku. (TS, 1029)

itrî aromatik, ıtırılı (kim.) (OÖTK, 19)

itrî İtırılı, kokulu. (TS, 1029)

i'tibârî şems ortalama güneş: Düzgün bir zaman ölçüsünün

sağlanması için düşünülen sanal bir güneş. (GBTS, 77)

i'tidâl-i harîfî güz ılımı: Güneş'in güz noktasına gelmesi ve bu andaki ılım. (GBTS, 47)

ibdaî orijinal. (TS, 1032)

İbranî Eski Yahudilere verilen ad. (TS, 1032)

İbranî İbranlı, İbranca (DB, 189)

İbranîce Bugün İsrail'de kullanılan Samî dili. (TS, 1032)

İbrevî İbresi, Milsî (DB, 198)

ibtidai sanat ilkel sanat: İlkel ulusların sanatlarına verilen ad. Bu sanat gözlerin patlak, parmakların

uzun oluşu, gövdenin kitle olarak

önyüzden duruşu, karşıt ve kuvvetli renkler ile ilgili çeker. (GZSTS, 41)

icraî (kudret) yürütme (erki) (DB, 273)

İcraî kuvvet İcra kuvveti (DB, 208)

İçtihadî Özelgörük (OTKK, 80)

ictimai esk. Toplumla ilgili, toplumsal, sosyal. (TS, 1044)

İctimai Sosyal (OTKK, 80)

İctimai Sosyal (OTKK, 28)

ictimai toplumsal (ÖK, 39)

ictimai toplumsal (ÖTS, 169)

ictimai toplumsal: 1- Organizmaların kümeler içinde etkileşimine ilişkin olan. 2- Toplum ya da topluluklarla ilgili, onlara ilişkin. 3- Bireyin başkalarıyla olumlu ilişkiler kurabilme yeteneğini denediği gelişme evresiyle ya da bu evredeki etkinliklerle ilgili bulunan. (ETS, 150)

ictimai : sosyal (AS, 221)

ictimai hareketlilik

toplumsal devingenlik: 1- Bireyin ve kümelerin bir toplumsal durumdan başka bir toplumsal duruma geçmek üzere yatay ya da dikey hareket etmesi. 2- Bireylerin ve kümelerin toplumsal yerlerinde ve

durumlarındaki değişmeler. (ETS, 151)

ictimai ihtiyaçlar toplumsal gereksinimler: Bireyleri toplumsal bir amaca doğru yönelten ve girişimler yapma isteği veren dirik gereksinimler. (ETS, 152)

ictimai ilimler, sosyal bilimler toplum bilimleri: Tarih, ekonomi, toplumbilim ve ruhbilim gibi toplum içindeki küme etkinliklerini ve toplum yaşayışını inceleyen bilimlere verilen genel ad. (ETS, 150)

ictimai inkişaf toplumsal gelişme: 1-Toplumsal davranış, duygular, tutumlar, değerler vb.

bakımından bireyin yaşam boyunca gösterdiği sürekli ve olumlu değişmelerin tümü. 2- Bir toplumun, o toplumu oluşturan kişilere kıvanç verecek yönde gösterdiği toplumsal ve kültürel gelişme. (ETS, 152)

ictimai intibak toplumsal uyum: Bireyin, sürekli olarak değişen

koşullar içinde ve toplumsal çevrenin baskısı altında, durumunu korumak ya da geliştirmek amacıyla yaptığı girişimlerin tümü. (ETS, 153)

ictimai kemal toplumsal olgunluk: Bir kimsenin anlayış, duygu, tutum ve beceri gibi özellikler bakımından içinde yaşadığı toplumun yetişkin üyelerinin genellikle erişmiş oldukları düzeye gelmesi durumu. (ETS, 152)

ictimai kıymet toplumsal değer: Halkın, yaratıcısı olduğu ya da benimsediği ürün ve olaylara verdiği toplumsal nitelikteki değer. (HBTS, 95)

ictimai kıymetler toplumsal değerler: İyi ve geçimli yaşamayı sağladığı, insan ilişkilerini düzenlediği düşüncesiyle toplumca korunması ve geliştirilmesi istenilen değerler. (ETS, 151)

ictimai mevki toplumsal durum: 1- Bireyin toplumsal saygınlık

basamağındaki yeri. 2- Bireyin, bağlı bulunduğu toplumsal sınıf bakımından durumu. 3- Bir kimsenin aile bağları ve ilişkileri, yaşı, cinsiyeti, başarıları, mesleği ve serveti gibi özellikleri nedeniyle yasal hakları, sorumluluk ve ayrıcalıkları. (ETS, 151)

ictimai muavenet : sosyal yardım (AS,221)

ictimai muhit toplumsal çevre: 1- Bireylerin ve insan topluluklarının yaşayış ve davranışları ile ulusların ve kültürlerin gelişimi üzerinde rol oynayan toplumsal koşulların ve etkilerin tümü; toplumsal ortam. 2- Çocuğun gelişmesini ve kişilik kazanmasını etkileyen, aileyi, arkadaş kümesini, okulu ve yakın çevreyi kapsayan toplumsal ortam. (ETS, 151)

ictimai murakabe toplumsal denetim: 1- Bireye toplumun genellikle benimsediği eylem ve düşünce biçimlerine uyması yönünde

yapılan baskı. 2- Örgütlenmiş bir baskı kümesinin üyeleri ya da üyesi olmayan kişiler üzerinde egemenlik kurma çaba ve önlemleri. (ETS, 151)

ictimai saikler toplumsal
güdüler: Birlikte yaşamak, bir yöneticiye uymak ve birtakım örgütlere bağlanmak biçiminde kendini belli eden yönsemeler. (ETS, 152)

ictimai tahavvül toplumsal
değişme: 1- Bir toplumun, gelişmemiş ya da az gelişmiş durumdan gelişmiş duruma, gelişmiş durumdan az gelişmiş ya da gelişmemiş duruma gelmesi. 2- Toplum yaşamında ortaya çıkan her türlü değişmeye verilen ad. (ETS, 151)

ictimai tazyik toplumsal
baskı: 1- Kişilerin inançlarına ve değerlendirmelerine belirli bir yön, bir biçim vermek için toplumca yapılan baskı. 2- Başkalarının kararlarını etkilemek için toplumun belli

üyelerince yapılan sürekli ve amaçlı baskı. 3- Bireylerin ya da kümelerin düşünce ve davranışlarını ya kısıtlamak ya da değiştirmek amacıyla çevre halkının yaptığı baskı. (ETS, 151)

ictimai temayül toplumsal
eğitim: Toplumsal kurumların ve ilişkilerin uzun bir zaman süresi içinde ve değişik toplumsal etmenler altında gösterdiği belirgin yönseme. (ETS, 151)

ictimai teşkilât, sosyal organizasyon toplumsal örgüt:
Temelinde belirli ve karşılıklı birtakım görevlerin yattığı toplumsal ilişkilerin ve etkinliklerin kurumlaşmış düzeni. (BBTS, 62)

ictimai yapı, sosyal strüktür
toplumsal yapı: Bir topluluk içerisindeki çeşitli toplumsal gereksinimleri ve ilişkileri yoluna koyan; bu ilişkilere göre kurulan temel düzen, yapı. (BBTS, 62)

ictimai zekâ toplumsal zekâ:

1- Toplumsal çevreye uyma ve onu geliştirme yeteneği. 2- Toplumsal ilişkileri etkili biçimde kurabilme ve değişen toplumsal durumlara uyabilme gücü. (ETS, 153)

ictimaileştirme

toplumsallaştırma: Bireye, özellikle çocuğa, üyesi olduğu topluluğun ya da toplumun töre, gelenek ve kültürel değerleri ile ölçünleri öğretme, benimsetme işi. (ETS, 152)

idadî esk. Eskiden lise

derecesindeki okullara verilen ad. (TS, 1045)

idari Yönetimle ilgili,

yönetimsel. (TS, 1046)

idari yönetimsel (ÖK, 39)

İdarî Yönetimsel (OTKK, 81)

idari kontrol yönetimsel

denetleme: 1- Bir eğitim kurumu ya da örgütü ile ilgili işleri yürütmek ve yönetmek konusunda tanınan yetkinin kullanılması. 2- Yasa, tüzük ve

yönetmelik hükümlerinin bir durumun aydınlanması, bir sonuca varılması için bir yönetici ya da kendisine yetki verilmiş bir görevlice uygulanması. 3- Bir okulu ya da bir okul örgütünü yöneten kişiler ya da kurulların ulamalı karar ve eylemleri. (ETS, 168)

idari mekanizma yönetim

düzenleşimi: 1- Eğitim hizmetinin görülmesine ve istenilen sonuçların elde edilmesine yarayan kuruluşlar, araçlar. 2- Bir eğitim kurumunun ya da dizgesinin denetimi ve yönetiminde başvurulan değişmez, çok kez kendiliğinden işleyen kural ve uygulamaların tümü. (ETS, 167)

idari merkez yönetim özeği:

Başat özelliğini, yönetim görevlerinin oluşturduğu kent. (KBTS, 131)

idari mıntika yönetim yöresi

sınırı: Bir ülkenin il, ilçe, bucak gibi ikincil yönetim yörelerini belirleyen ve birbirinden ayıran sınır. (CTS, 110)

idari müdür yönetici:

Tiyatronun sanat dışındaki her türlü yönetsel ve parasal işlerinin başında olan yetkili. (GSTS, 156)

idari organizasyon yönetim

örgütü: 1- Bir okul örgütünün gereği gibi yönetilmesi, eğitim amaçlarının en iyi biçimde gerçekleştirilmesi ve görevliler arasında uyum ve işbirliğinin sağlanması için ödev ve sorumlulukların bilinmesi, çalışanlar arasındaki ilişkilerin belirlenmesi bakımından tasarlanıp geliştirilen kuruluş. 2- Bir eğitim kurumunun çalışmalarını düzenlemek, yürütmek ve yönetmekten sorumlu olan görevliler. (ETS, 167)

idari politika yönetim

siyasası: 1- Bir eğitim kurumunun, bir okul örgütünün yönetiminde bütün görevlilerin izleyecekleri ilkeler ile uyacakları kuralları kapsayan temel görüş. 2- Yetkili makam ya da kurullarca saptanan ve uygulayıcılarla

değiştirilmesi söz konusu olmayan yönetim tutumu. (ETS, 167)

İdarî teşkilât İdare teşkilâtı

(DB, 209)

idari vesayet yönetsel

korumanlık: Yerel yönetim birimlerinin, yasal yetkilerini aşmamaları, görevlerini gereği gibi yerine getirmemeleri, yurttaşlara sunulan işgörülerin ölçünleri arasında derin ayrılıkların ortaya çıkmaması amaçlarıyla, özeysel yönetime, yerel birimlerin eylem ve işlemleri, vargıları, geçingeleri ve görevlileri üzerinde tanınmış bulunan, onaylama, bozma, değiştirme yetkileri. (KBTS, 131)

İhbarî sığalar İhbar sığaları

(DB, 209)

İhbarî sıyga Salt kip, Salt

anamlı kip: Esas mastarındaki anlamdan başka anlamı olmıyan kip. (DBTS, 160)

ihsasî duyumsal (ÖTS, 169)

ihtibari görgül: Yöntemli olsun olmasın genellikle deney ve gözlem üzerine kurulu olan. (ETS, 73)

ihtibari malumat görgül bilgi: Yalnız deney ve gözlemlerle elde edilen bilgi. (ETS, 73)

ihtilâf-ı manzar-ı senevî yıllık ıraklık açısı: Bir gökcisminden, bir yıldızdan bakıldığında Yer ile Güneş doğrultuları arasında kalan açının saniye biriminde değeri. (GBTS, 113)

ihtilâf-ı manzar-ı yevmî günlük ıraklık açısı: Güneş dizgesine ilişkin herhangi bir gökcisminden Yer'in merkezine ve yeryüzündeki bir gözlemciye bakan iki doğrultu arasındaki açı. (GBTS, 46)

ihhtimalî 1. Olabilen, olası, belkili. 2. fels. Belkili. (TS, 1054)

İhtimalî Olasılık, ihtimaliğ (OTKK, 55)

ihtimar-ı küulî alkol mayalanması (kim.) (OÖTK, 10)

ihtirai, teksifi buluşsal: Bir soruna, bir dizi sına ve yanılmanın değerlendirilmesini izleyerek yapılan buluşlarla çözüm arayan bir bilgisayar izlencesine ya da herhangi bir yaklaşım ya da yönteme değgin. Bulgusal sözcüğü de kullanılmaktadır. (BTS, 30)

ihtirâk-ı batî yavaş yanma (kim.) (OÖTK, 323)

ihtisasi duyumsal: Göz, kulak, burun ya da dille alınan duyumla ilgili. (ETS, 55)

ihtiyarı durak istençli durak: Bir kent içinde, toplu ulaşım araçlarının, genellikle genbinitlerin (otobüslerin), yolcu indirmek ve bindirmek için durmak zorunda olmaksızın, gereksinmeye bağlı olarak durmalarına ayrılan yer. (KBTS, 59)

ihtiyari isteğe bağlı, seçmeli (ÖK, 40)

ihtiyarî İsteğe bağlı, seçmeli olan, seçimlik. (TS, 1055)

İhtiyarî İstenel (OTKK, 86)

ihtiyarî isteyerek (TDGSE, 456)

ihtiyarî seçmeli (TSTYY, 123)

ihtiyari ders isteğe bağlı ders: Öğrencilerin alıp almamakta özgür oldukları ve yerine bir başka dersin seçilmesi istenilmeyen ders. (ETS, 86)

ihtiyatî İlerisi düşünülerek yapılan. (TS, 1056)

ihtiyatî tedbir 1. İlerisi düşünülerek alınan önlem(ler). 2. huk. Yargılama öncesi yasal organlarca alınan önlem(ler). (TS, 1056)

ihtizâz-ı arzanî enine titreşim (fiz.) (OÖTK, 106)

İhtizazî hareket Titreme hareketi (DB, 209)

ihzarî esk. Hazırlık niteliğinde olan, hazırlayıcı. (TS, 1056)

ihzari sınıf hazırlık sınıfı: Öğrencilere, belli bir öğretim programını izlemek ya da belli bir okulda okumak için gerekli temel anlayış, bilgi ve becerileri kazandırmak amacıyla bir okula, bir üniversiteye bağlı olarak açılan sınıf. (ETS, 78)

İklîl-i cenubî Güney Tacı (astr.) (OÖTK, 133)

iklîl-i şemsî Güneş tacı, taç: Tam Güneş tutulmasında görülen, Güneş tekerini saran gümüş renkli, parlak halka; Güneş gazıyuarının en dış katmanı. (GBTS, 95)

İklîl-i Şimâlî Kuzey Tacı (astr.) (OÖTK, 203)

iklimî iklimsel (coğr.) (OÖTK, 153)

iklimî (şerait) iklim (şartları) (DB, 273)

iklim-i bahrî deniz iklimi (coğr.) (OÖTK, 79)

iklîm-i berri kara iklimi
(coğr.) (OÖTK, 168)

İktisadî Ekonomik (OTKK,
88)

iktisadî Ekonomik. (TS,
1064)

iktisadî : ekonomik (AS, 222)

iktisadi baz teorisi ekonomik
taban kuramı: Kentlerin ve kentsel
bölgelerin gelişmesini, bu
yerleşmelerin ekonomik yapılarına
bakarak kestirmenin olanaklı olduğunu
varsayan kentbilim kuramı. (KBTS,
44)

iktisadi buhran ekonomik
bunalım: Bir ülkede ya da tüm
dünyada ekonomik etkinliklerin
durgunlaşması, gerilemesi ve bununla
koşut olarak işsizliğin artması olayı.
(CTS, 47)

iktisadi coğrafya ekonomik
coğrafya: İnsan coğrafyasının,
ekonomik etkinlikleri coğrafya

açısından inceleyen başlıca kolu.
(CTS, 48)

iktisadi mekân ekonomik
uzam: Her türlü toplumsal birimin,
ekonomik işlev ve etkinliklerin içinde
oluştugu yer. (KBTS, 44)

iktitafî muhakeme seçmeci
usavurma: Birbirlerine karşı iki ya da
daha çok yöntem, öğreti ya da kuram
ile ilgili düşünce ya da görüşlerden
seçilen öğelere dayanan usavurma.
(ETS, 135)

ilâhi “Bu ne hâl”, “ne tuhaf”
gibi şaşma, sitem bildirir. (TS, 1065)

ilâhî 1. Tanrı’ya özgü,
Tanrısal. 2. mec. Çok güzel,
mükemmel. 3. Tanrı’yı övmek ona dua
etmek için yazılıp makamla okunan
nazım. (TS, 1065)

ilahî divin
Kendini bilgin sanan bir alık tanırım,
bir gün ben “ilahî” (divin) karşılığı
olarak “Tanrı” demiştim, “tanrısal”

dememi öğütledi, daha bir çınliyormuş
da onun için. (G, 558)

ilahî tanrıl

Kiminin de “zirâ” dedi mi tatlı, tanrıl
(ilahî) bir ses geliyormuş kulağına,
onun için bırakamazmış o tilciği. (G,
629)

İlahî Tanrısıl

Türkçe kelimelerin çoğuna “sel, sal”
eki yakışıyor. Tanrısıl (İlahî), Göksel
(Semavî), Anıtsal (Abidevî), Bölgesel
(Mıntıkavî), Kansal (Demevî)... gibi.
(OTU, 289)

İlâhî Tanrısıl (OTKK, 111)

ilahi Tanrısıl (ÖK, 41)

ilâhi tanrısıl (ÖTS, 170)

ilhakî diller iltisaklı diller

İltisaklı diller (yahut ilhakî – Langues
agglutinatives) bu dillerde de söz
kökleri değişmez. Fakat ek alır. Bütün
Ural-Altay dilleri bu zümredendir ve
en karakteristikleri Türkçe, Fince,
Macarcadır. (OTU, 87)

ilkah-ı dâhili iç-döllenme

(biy.) (OÖTK, 148)

ilkah-ı haricî dış döllenme

(biy.) (OÖTK, 83)

illî fel. esk. Nedensel. (TS,

1073)

ilmi bilimsel (ÖK, 41)

ilmî bilimsel (ÖTS, 170)

ilmî bilimsel (TSTYY, 139)

ilmî ilimsel (DIÜM, 34)

ilmî : bilimsel (AS, 222)

ilmî ahlâk esk. Töre bilimi.

(TS, 1073)

ilm-i hummâ-i merzagî

sıtmabilim: Sıtma asalaklarını, sıtma

sivrisineklerini, sıtma çeşitlerini ve

sıtmayla savaşı anlatan asalakbilim

dalı. (ABTS, 121)

ilmi hūmanizm bilimsel

insancılık: İnsanı dirimsel (biyolojik)

toplumsal bir varlık olarak inceleyen,

onun zekâsıyla bir uygarlık

yaratabileceğini düşünen; deneysel

araştırma yöntemlerinin evrensel

uygulanışına önem veren; doğru,
gerçek vb. kavramların insancı
değerler olduğunu ve bunlar üzerine
insanlarca yapılan deneme sonuçlarına
göre yargıya varılabileceğini ileri
süren çağdaş bir düşünce akımı. (ETS,
30)

ilmî kavram -

“İlmî kavram” terkibi ile “bilim
kavramı” arasındaki fark da besbelli:
Birincide kavram ilme sadece
mensuptur, ikinci doğrudan doğruya
bilimin kendisini kastediyor. (OTU,
157)

ilmî lisan bilim dili: Bilim
dallarında belirli terimlerle kullanılan
dil. (DTS, 23)

ilm-i maanî anlam bilimi
(GRTS, 9)

ilm-i meali anlambilim: 1-
Sözcüklerin anlam bakımından
gelişmesini inceleyen bilim. 2- Dilin,
mantık açısından çözümlemeye
uğraşan bilim dalı. (ETS, 20)

ilmi şüphe bilimsel kuşku:

Bir konuyu bilimsel yöntemlerle
gözler ve incelerken, kesin bilgi elde
edinceye dek yargıda bulunmaktan
kaçınma. (ETS, 31)

ilmi usul, ilmi metot bilimsel

yöntem: 1- Sorunun sezilmesi,
tanınması, çözümle ilgili varsayımlar
ileri sürülmesi ve bu varsayımlardan
birtakım içermelre gidilmesi, çözüm
denemelerine geçilmesi ve
değerlendirmelr yapılması gibi
evrelerden oluşan araştırma ve
inceleme yöntemi. 2- Sorunları ya da
konuları tanılama, doğrulama ve
raporlaştırma yoluyla açıklama ya da
çözümleme yolu. (ETS, 31)

iltihabî 1. İltihapla ilgili,
yangılı. 2. İltihabı olan, yangılı,
iltihaplı. (TS, 1074)

iltisaki bitişken (ÖK, 41)

iltisaki bitişken (ÖTS, 170)

iltisakî İltisak olma durumu.
(TS, 1074)

İltisakî İltisaklı (DB, 189)

iltisaki dil bitişken dil:

Sözcüklerdeki anlam değişiklikleri
Türkçe, Moğolca ve Bantucada olduğu
gib, köksel değişmelerle değil de, ön
ya da soneklerin yardımıyla oluşan dil.
(HBTS, 24)

iltisakî diller d.b. Bitişken
diller. (TS, 1074)

iltisakî lisan bitişken dil:
Sözcük kökleri değişmeyen dil. (DTS,
25)

iltisaki lisanlar bitişimli
diller: Dillerin sözcük düzlemindeki
genel yapı özelliklerine dayanan
sınıflandırmada, dilbilgisel bağıntıları
köklere getirilen ayrı ayrı eklerle
belirten, sözcüklerinde kök değişimi
olmaya, bu özellikleriyle ayrışkan ve
bükünlü dillerden ayrılan diller.
(DDTS, 43)

iltizami bile bile, bile bile
yapılan, bile isteye (ÖK, 41)

iltizamî esk. İsteyerek,

bilerek yapılan. (TS, 1074)

iltizami sıygası istek kipi:

İstek ve niyet kavramı veren isteme
kipi. (DTS, 58)

iltizami siyga istek kipi:

Eyleme istek kavramı katan isteme
kipi. (DDTS, 95)

imar hakkının

millileştirilmesi bayındırım hakkının
ulusallaştırılması: Topraklarını
bayındırma karşılığında elde
edecekleri kazancın belli bir bölümünü
toprak iyelerine önceden ödeyerek,
bayındırım yetkisinin devletçe alınıp
kamu yararına ayrılması. (KBTS, 25)

imtizâc-i kimyevî kimyasal
ilgi (kim.) (OÖTK, 189)

inbisât'ı tûlanî uzama (fiz.)
(OÖTK, 306)

indî esk. Herkesçe kabul
edilebilecek bir temele bağlanamayıp
yalnız bir kişinin kendi kanısına
dayanan. (TS, 1083)

indî kendince (DB, 187)	inebî salkımsı (biy.) (OÖTK, 259)
İndî Kendince (DB, 189)	
indî kendince (DB, 272)	inhifâz-ı nesimî basınç
İndî, keyfi Kendiz (OTKK, 92)	düşüklüğü (düşük basınç) (coğr.) (OÖTK, 32)
indifaî esk. 1. (yanardağ için) Püsküren. 2. Döküntüyle (hastalık). (TS, 1083)	inhilâl-i plâzmaî plâzma büzülmesi olayı (bot.) (OÖTK, 249)
indifaî püskürük -kî (-kir, -kur, -kür) Nitekim bir yer bilimi terimi olan 'indifaî' püskürük biçiminde bu ekten yararlanılarak karşılanmış ve ses yansımali bir köke dayandırılmıştır. (TSTYY, 99)	inhirâf-ı kürevî küresel sapınç: Mercek ve aynaların çeşitli bölgelerin farklı odak uzaklığına sahip olması. (GBTS, 69)
indifaî püskürük (jeol.) (OÖTK, 253)	inhirâf-ı senevî yıllık sapınç: Yer'in Güneş çevresindeki dolanma deviminden ileri gelen ışık sapması ya da yıldızların yer değiştirmesi. (GBTS, 113)
indifaî sahra püskürük taş (jeol.) (OÖTK, 253)	inhirâf-ı vasatî ortalama sapma: Bir değerler dizisinin ortalama değere göre yaptığı sapmaların (ayrılıkların) salt değerinin aritmetik ortalaması; Ay. (GBTS, 77)
indifai sahreler püskürük kayalar: Yanardağların ağzından yeryüzüne püskürtülen lav, kül vb. Kızgın özdeklerin alçak yerlereri yığılıp az çok hızla soğumaları sonunda oluşan kayalar. (CTS, 86)	inhirâf-ı yevmî Günlük sapınç: Yer'in dönme deviminden ileri gelen ışık sapması ya da yıldızların yer

değiştirmesi; eşlekteki bir gözlemci
için bu sapma”, 32 dir. (GBTS, 46)

inkılâb-ı sayfî yaz dönencesi:
Güneşin gökyüzünde yaptığı görünen
yıllık devinmede, kuzeyden güneye
dönüş yaptığı yer. (GBTS, 107)

inkılâb-ı şitâî kış dönencesi:
Güneş’in gökyüzünde yaptığı görünen
yıllık devinmede güneyden kuzeye
dönüş yaptığı yer. (GBTS, 63)

insanî İnsana, insanlığa
yakışan, insanca. (TS, 1089)

insanî insanca (DB, 186)

İnsanî İnsanca (DB, 189)

İnsanî İnsaniğ (OTKK, ek, 3)

İnsanî İnsel, insaniğ (OTKK,
94)

insirafî bükülgen (ÖK, 42)

insirafî büküngen (ÖTS, 170)

insirafî esk. Bükülgen (dil).
(TS, 1090)

İnsiyakî İçgüdel (OTKK, 52)

İnsiyakî İçgüdel (OTKK, 95)

insiyakî İçgüdülü, sevkıtabî.
(TS, 1090)

insiyakî içgüdusel (ÖTS,
170)

insiyaki içgüdusel, içgüdülü
(ÖK, 42)

inşai sıygalar isteme kipleri:
Dilek, istek, gereklik veya emir
kavramları veren kipler. (DTS, 58)

İnşai siyga Bağımlı kip:

Baştümceye *ki* edatiyle bağlanarak
ondaki fiilin zamanını anlatmağa

elverişli bulunan ve bizim dilimizde

birinci ve ikinci kişileri dilek, üçüncü

kişisi ise buyurum şeklinde olan kip:

Koştum *ki yetişeyim*, Çalışacak *ki*

kazansın gibi. Başka dillerde bu kip

tereddüt ve kesinsizlik anlatmak bazan

da buyurmak için kullanılır. (DBTS,

26)

inşai siyga isteme kipi:

Eylemin belirttiği kavramı öznel

açından dilek, istek, gereklik, buyurum

biçiminde anlatan kip. (DDTS, 95)

İntanî İntanlı (DB, 189)

intanî tıp. Mikropla oluşan, mikroplu. (TS, 1091)

intihâî uç (tomurcuk) (DB, 274)

intihâîye, zer-i re'sî tepe tomurcuğu (bot.) (OÖTK, 293)

İntikalî hareket İntikal hareketi (DB, 209)

intişarî ayıran -an (-en) eki Türkçeleştirme çalışmaları sırasında 'galiba' anlamında anlaşılan, ... ayıran (intişarî) böcekkapan kelimelerinin türetilmesinde kullanılmıştır. (TSTYY, 57)

intişarî ayıran (fiz.) (OÖTK, 26)

inzibatî Sıkı düzeni sağlayıcı, düzene bağlayıcı, insan davranışlarını sınırlayıcı, düzenleyici, baskı altına alıcı. (TS, 1092)

inzibatî (tedbir) inzibat (tedbiri) (DB, 273)

inzibatî ceza disiplin cezası: Disiplin suçlarından birini işleyen öğrencilere davranışlarının ağırlık derecesine ve okulun özelliğine göre verilen ceza. (ETS, 52)

inzibatî suç disiplin suçu: Okul içinde ya da dışında öğrencinin disiplin yönetmeliğine göre yapmaması gereken davranışlardan birini yapması. (ETS, 52)

İnzibatî tedbir Güvenlik tedbiri (DB, 209)

iptidaî esk. 1. İlkel. 2. İlkokul. (TS, 1095)

İptidaî Ham (OTKK, 96)

iptidâî ilkel (coğr. mat.) (OÖTK, 153)

İptidaî İlkel (OTKK, 96)

iptidai ilkel (ÖK, 43)

iptidaî ilkel (TSTYY, 55)

iptidai ilkel: Kültürel evrimin alt basamaklarında bulunan, doğaya büyük ölçüde bağlı olan... birey. (HBTS, 60)

iptidai ilksel: Başlangıçta bulunan, başlangıcı belirleyen. (FTS, 110)

iptidai cemiyet ilkel toplum: Çağımızda yaşayan ve insanlık kültürünün ilk basamaklarında bulunan kişilerden oluşan toplumlardan her biri. (HBTS, 60)

iptidai din ilkel din: İlkel toplumlarda saptanan, yapıları sözlü gelenekle edimilmiş oluşumlara dayanan din türlerinden her biri. (HBTS, 60)

iptidaî ekonomi ilkel ekonomi: Tekniğin az çok gelişmiş olması nedeniyle doğaya üstünlük sağlama olanaklarının yetersizliği, uzmanlaşmanın bulunmayışı, ekonomik birliğin küçüklüğü gibi başlıca özelliklerle belirlenen ekonomi biçimi. (BBTS, 35)

iptidaî halklar ilkel halklar: Budunbilim verilerine göre doğaya sıkı sıkıya bağlılıkları; doğaya egemen

olmak için kullandıkları araç-gereçleri, tekniklerin yetersizliği; yazıyı bilmemeleri... gibi özelliklerle nitelenen halklar. (BBTS, 36)

iptidai insan ilkadam: Bugünkü insanın atası olan ilk insane. (HBTS, 60)

İptidaî madde İlk-madde (OTKK, ek, 3)

iptidaî mektep esk. İlkokul. (TS, 1095)

iptidaî mimarlık ilkel mimarlık: Damsız kulübelerde, direkler üzerine kurulan barakalara... toprak, çamur, ahşap, taş, kerpiç, kiremit... vb. gereçlerle yapılan barınak, yapı, ev ve konutların tümü. (BBTS, 36)

iptidaî sanat ilkel sanat: İlkelerin, güzelduyusal amaçtan çok dinsel ve toplumsal amaca yönelik, görevsel nitelikteki sanatı. (BBTS, 36)

İptidaî tahsil İlk tahsil (DB, 209)

iptidaî zihniyet ilkel düşüncü:
Genellikle eleştiriden yoksun olma...
bir sorunun ayrıntıları üzerinde gereği
kadar durmama... gibi özelliklerle
belirginlik kazanan ve ilkel diye
nitelenen budunlara mal edilen
düşünce biçimi. (BBTS, 35)
iptidaîlik İptidaî olma
durumu. (TS, 1095)
iradî İradeli, istençli. (TS,
1096)
İradî İrdesel (OTKK, 96)
irâdî istemli (biy.) (OÖTK,
157)
iradi istençsel, istemli,
buyrumlu (ÖK, 43)
İranî İranlı (DB, 189)
irsî anadan, soydan (DB, 187)
irsî Kalıtımla geçen, soydan
kalma, soydan geçme, kalıtsal. (TS,
1097)
irsi kalıtımsal (ÖK, 43)
irsî kalıtsal (biy. zool.)
(OÖTK, 163)

irsî kalıtsal (ÖTS, 170)
irsî soydan, anadan (DB, 272)
irticâc-ı adeli kasıl sarsılma
(biy.) (OÖTK, 174)
irticac-ı elektriki elektrik
titreşimleri (fiz.) (OÖTK, 104)
irticaî esk. Gericilikle ilgili,
gerici (davranış, tutum). (TS, 1098)
irtidaî ilkel (ÖTS, 170)
irtisamî izdüşümlü, izdüşel
(mat.) (OÖTK, 158)
İsevî Hz. İsa'nın yaydığı
dinden olan, Hristiyan. (TS, 1098)
İsevîlik Hristiyanlık. (TS,
1098)
isfencî süngersi (biy.)
(OÖTK, 282)
İsfencî Süngersi (DB, 198)
isfencî süngersi (DB, 272)
isfenc-i karnî keratinli
süngerler (zool.) (OÖTK, 180)
isfenc-i kilsî kalkersi
süngerler (zool.) (OÖTK, 163)

isfenc-i silisî camısı süngerler
(zool.) (OÖTK, 57)

İslâmî İslâm diniyle ilgili
olan. (TS, 1100)

ism-i cemi topluluk adı:
Birlik kavramı taşıyan topluluğa
verilen tekil ad. (DTS, 91)

İsmi cemi Topluluk ismi:
Tekil olduğu halde sayısı belirsiz
çokluk anlatan isim. (DBTS, 191)

ism-i cemi, ism-i cami
topluluk adı: Birçok öğeden oluşmakla
birlikte bütünlük gösteren, birlik sunan
bir topluluğa verilen ad. (DDTS, 144)

İstikraî İstikralı (DB, 189)

istisnai 1. kuraldışı (durum)
2. ayral, ayrı, ayrıksı (ÖK, 45)

İstisnai Ayral (OTKK, 45)

istisnai ayrıksı (ÖTS, 171)

istisnai az rastlanan (TDGSE,
456)

istisnai Benzerlerine
uymayan, kural dışı olan, ayııklı. (TS,
1110)

istisnai bir defalık (DB, 187)

istisnai inşaat müsaadesi

ayrallık: Yetkili kamu kuruluşlarının,
kimilerine bölgeleme ya da yapı
kurallarına bağlı olmaksızın yapı oluru
vermeleri. (KBTS, 22)

iş'arî esk. 1. İşaretle ilgili. 2.
Bilgi olarak. (TS, 1115)

iş'arî oy Parmak veya el
kaldırarak verilen oy. (TS, 1115)

itibarî Gerçekten öyle
olmadığı hâlde öyle sayılan, saymaca.
(TS, 1123)

İtibarî Koyma (OTKK, 101)

itibarî sanal (mat.) (OÖTK,
260)

itibarî saymaca
Sıfat olarak 'itibarî' karşılığı saymaca
ve 'sahte' yerine düzmece kelimeleri
yaygınlaşmıştır. (TSTYY, 119)

itibarî saymaca (ÖTS, 171)

itibari saymaca, görece (ÖK,
45)

itibari anonim saymaca

anonim: 1- Yazarı birden çok olan ama bunlardan hiç birinin ötekinden üstün olmadığı yapıt. 2- [İng. corporate entry]: Bir kurum adına yayımlanan ve temel fişi bu kuruma göre çıkarılan yapıt. (KTS, 59)

itibarî hizmet zammı Ağır

ve tehlikeli işlerde çalışan görevlilerin fiilî hizmet sürelerine eklenen süre. (TS, 1123)

itibarî sayfa Saymaca sayfa.

(TS, 1123)

itibarî şems sanal güneş

(astr.) (OÖTK, 260)

itibariyle bakımından (ÖK,

45)

itidaleyn noktalarının ric’î

hareketi bahar devinmesi (astr.)

(OÖTK, 29)

itidâl-i harifî sonbahar (güz)

ekinoksu (astr.) (OÖTK, 275)

itikâl-i bahrî dalga

aşındırması (coğr.) (OÖTK, 74)

izafi -

Şüpheden başlayıp inançta karar kılmayan ilmî düşünce yoktur. Hattâ “mutlak” yerine “izafi”ye inanmak da bir inançtır. (OTU, 283)

izafi (1) bağıl (2) görece

(ÖTS, 171)

izafi 1. görece, göreceli,

görelî 2. bağıntılı (ÖK, 46)

izafi Bağıl, bağıntılı, görelî,

nispî rölâtif. (TS, 1129)

izafi bağıl: Özdeş türden

başka bir şeyle karşılaştırılarak ölçülen ya da değerlendirilen (nicelik). (FTS, 14)

izafi görelî: Görelilik kuramı

uyarınca; görelilik kuramını

ilgilendiren. (FTS, 88)

izafi ağırlık bağıl ağırlık:

Oksijen ögeciğinin ağırlığını 16 sayan bir tabana göre bir ögenin ögeciğisel ağırlığı. (FTS, 14)

izafi atom sıklığı bağıl

atomağırlığı (kim.) (OÖTK, 28)

izafi hata bağıl yanılı:

Ölçülen bir nicelik üzerinde yapılan
ölçü yanılığının niceliğın kendisine
oranı. (GBTS, 10)

izafi olmayan göresiz:

Görelilik kuramı dışında olan, Newton
doğabilimi kurallarına uyan. (FTS, 88)

izafi rutubet bağıl nem: Hava

içinde bulunan su buharı ağırlığının,
aynı koşullardaki havanın emebileceği
su buharının ağırlığına oranı. (DŞTS,
14)

izafi rutubet bağıl nem:

Havada belli oylumda bir sıcaklıkta
bulunan su uçuğu basıncının (ya da
tutarının) havayı o sıcaklıkta doyuran
uçuk basınca (ya da tutarına) oranı.
(FTS, 14)

izafi sıfır özgül sıfır (coğr.)

(OÖTK, 241)

izafi viskozite bağıl ağdalık:

Bir çözeltinin ağdalığının
çözücününükine oranı. (FTS, 14)

izafi yoğunluk bağıl

yoğunluk: Bir özdeğin belirli
oylumdaki kütlesinin, ölçün olarak
alınan başka bir özdeğin eşit
oylumdaki kütlesine oranı. (FTS, 14)

izafi, nisbî bağıl (fiz. kim.)

(OÖTK, 28)

izafilik Bağıl olma durumu,

bağıntılı olma durumu, görelilik,
görecelik. (TS, 1129)

Kablî Evvelden, Önceden

(DB, 189)

kablî önceden (DB, 187)

kablî önceden (DB, 272)

kablî önsel: 1- Hiçbir gözlem
ve deneye dayanmayan. 2- Deney
öncesi. (ETS, 123)

kablî malumat önsel bilgi: 1-

Gözlem ve deney dışında anlıksal
çıkarsama yolu ile edinilen bilgi. 2-
Doğuştan var olan bilgi. 3- Deney
çncesi bilgi. (ETS, 123)

kadimi Sürekli. (TS, 1150)

Kadiri Şeyh Abdülkadir
Geylenî'nin kurduğu tarikata girmiş
olan kimse. (TS, 1150)

Kadirîlik Şeyh Abdülkadir
Geylanî tarafından XI. Yüzyılda
kurulan bir tarikat. (TS, 1150)

Kahkarî Ardın ardın, gerisin
geri (OTKK, 104)

kaidevî düzgüsel (ÖTS, 172)

kaidevî kaideli (DB, 186)

kalbî gönülden (DB, 187)

kalbî gönülden (DB, 272)

kalbî İçten, yürekten,
gönülden (gelen). (TS, 1164)

Kalbî Kalpten, Gönülden
(DB, 189)

kalbî yürekten (TSTYY, 79)

kalbi yürekten, içten (gelen)
(ÖK, 48)

Kalenderî 1. ed. Bir halk şiiri
türü. 2. müz. Bu şiirin, halk şairlerince
yapılmış bestesi. (TS, 1168)

kalevî alkali, alkalik (kim.)
(OÖTK, 9)

kalevî kim. esk. Alkalik,
antiasit. (TS, 1168)

kamerî aysı (biy.) (OÖTK,
27)

kamerî esk. Ayla ilgili. (TS,
1179)

kamerî ay Ayın tam bir
devriyle hesap edilen veya ayın
hareketine göre düzenlenen süre. (TS,
1179)

Kamerî sene Ay yılı (DB,

209)

kamerî takvim ay takvimi
(TS, 1179)

kamerî takvim ay takvimi:
Ay'ın gökyüzündeki görünen

devinime ve evrelerine göre

düzenlenen takvim. (GBTS, 9)

kamerî yıl ay yılı (TS, 1179)

kanâlı safravî öd kanalı
(biy.) (OÖTK, 238)

kanat-ı sadrî göğüs-kanalı
(biy.) (OÖTK, 126)

kanât-ı safravî, kanât-ı merâre öd kanalı (biy.) (OÖTK, 238)	Karahanî Karahanlı (DB, 189)
kanât-ı şevkî omurga kanalı (biy.) (OÖTK, 231)	karakuşî Kanun, kural, mantık ölçülerine dayanmayan. (TS, 1207)
Kanunî Kanunca (DB, 189)	Karakuşî Karakuşça (DB, 189)
kanunî kanunca (DB, 272)	Karamanî Karamanlı (DB, 189)
kanunî kanunî karşılığı, kanunlu (davranış), kanunca (muamele), kanuncu (Süleyman), kanun (hükmü). (DB, 275)	Karnî Boynuzsu (DB, 198)
kanuni yasal (ÖK, 48)	Kasdî Kasıtlı (DB, 189)
kanunî yasal (ÖTS, 172)	kasdî kasıtlı (DB, 272)
kanunî (I) Yasaya uygun, yasal, yasalı. (TS, 1191)	kasti bile bile, isteyerek (ÖK, 49)
kanunî (II) Kanun çalan, kanuncu. (TS, 1191)	kastî Kasıtlı olarak, bilerek, isteyerek (yapılan). (TS, 1231)
Kanunu esasî Esas kanun (DB, 208)	kat'ı mükâfevi parabolik (mat.) (OÖTK, 243)
kanun-u esasî : anayasa (AS, 224)	kat'ı nakısî eliptik (mat.) (OÖTK, 105)
kanunuesasi Anayasa. (TS, 1192)	kat'-ı zâidî hiperbolik (mat.) (OÖTK, 141)
	kat'î kesin (TDGSE, 465)
	kat'î kesin (DB, 274)

Kat'î Kesin (OTKK, 106)	katî hesap son hesap: yapımı
Kat'î Kesin (OTKK, 59)	tamamlanan bir işin değerini bulmak
kat'î kesin (ÖTS, 172)	için yapılan hesap. (ATS, 54)
kat'î Kesin. (TS, 1237)	kati kabul kesin onam:
kat'ileşme Kesinleşme. (TS, 1237)	Geçici onamdan bir süre sonra, bir yapıyı o süre içinde kullanmanın doğurabileceği bozulup yıkılmalar
kat'ileşmek kesinleşmek (ÖTS, 172)	hesaba katılmaksızın yapılan son olurlama işlemi. (KBTS, 75)
kat'ileşmek Kesinleşmek. (TS, 1237)	kati muhaceret kesin göç:
Kat'ileştirmek Kesinleştirmek (OTKK, 106)	Yabancı bir ülkeye ya da ülke içinde başka bir bölgeye bir daha geri dönmemek, orada yerleşmek üzere yapılan göç. (CTS, 70)
Kat'ileştirmek Kesinleştirmek (OTKK, 59)	kati proje kesin tasarı:
kat'iyen 1. Hiçbir zaman, asla. 2. Kesin olarak, kesinlikle. (TS, 1238)	Kentin düzentasarının, öntasarı üzerindeki inceleme ve vargılara göre yeniden gözden geçirilerek düzenlenmiş ve onaylama orunlarına sunulmada önceki biçimi. (KBTS, 75)
katanî bel bölgesi (biy.) (OÖTK, 36)	katileşmek kesinleşmek (ÖK, 49)
katî kesin (DB, 251)	Katranî Katransı (DB, 198)
kati kesin (ÖK, 49)	kavmi budunsal (ÖK, 49)
katî : kesin (AS, 224)	

kavmî Kavimle ilgili, etnik. (TS, 1243)	Kaydı ihtizârî İhtiraz kaydı (DB, 209)
kavs-i asabî sinir yayı (biy.) (OÖTK, 272)	kazai yargısal (ÖK, 49) Kazâî kuvvet Kazâ kuvveti (DB, 209)
kavs-i asabî sinirsel (biy.) (OÖTK, 271)	ke'sî çanaksı (biy.) (OÖTK, 61)
kavs-i azmî kemik yaylar (biy.) (OÖTK, 180)	kebdî (şiryanı-) karaciğer (atardamarı) (biy.) (OÖTK, 168)
kavs-i elektrikî elektrik yayı (fiz.) (OÖTK, 104)	kelami öğrenme sözel öğrenme: Düşüncelerin iletişimi ve açıklanması için gerekli konuşma becerilerini elde etme işi. (ETS, 142)
kavs-i eviyevî damar yayı (hemal yayı) (biy.) (OÖTK, 75)	kelbî köpekçi (DB, 273)
kavs-i galsamî solungaç yayları (zool.) (OÖTK, 275)	kemanî Alaturka müzikte keman çalan kimse. (TS, 1266)
kavs-i leyî geceyayı (astr.) (OÖTK, 120)	Kemanî Kemancı (DB, 189) Kerakî Turna (astr.) (OÖTK, 301)
kavs-i nehârî gün yayı: Güneş'in gökküresinde bir gün boyunca çizdiği çemberin gözerimi üstünde kalan parçası. (GBTS, 47)	kesbî edinilmiş Kesbî karşılığı olan edinilmiş veya kazanılmış sözleri de sıfat olarak kullanılır. (TSTYY, 127)
kavs-i nehârî gündüz yayı (astr.) (OÖTK, 132)	
kavs-i râhî ayakemeri (zool.) (OÖTK, 25)	

kesrî kesirli (mat.) (OÖTK, 182)

kesr-i a'sârî ondalık kesir (mat.) (OÖTK, 232)

kesr-i a'sârî-i devr-i mürekkeb karışık devirli ondalık kesir (mat.) (OÖTK, 172)

kesr-i a'sârî-i mütenavib devirli ondalık kesirler (mat.) (OÖTK, 82)

kesr-i aşârî-i devr-i basit basit devirli ondalık kesir (mat.) (OÖTK, 33)

Kevkebî Yıldızsı (DB, 198)

kevnî acunsal (ÖTS, 172)

kevnî kozmik, (acunsal) (coğr. jeol.) (OÖTK, 195)

keyfî 1. İsteğe bağlı olan. 2. mec. Gerçeğe, akla, yol ve yöntemine uymayan. (TS, 1285)

keyfî buyrultusal: Buyrultusallık içeren. (DDTS, 45)

Keyfî Keyfiğ, kendiz (OTKK, 107)

keyfî keyifçe (DB, 186)

Keyfî Keyifçe (DB, 189)

keyfî isteğince, yasadışı, yasadışı (ÖK, 50)

keyfî remiz kendince simge: Bireysel anlamıyla simgesel anlamı arasında hiçbir ilişki olmayan simge. (HBTS, 67)

keyfilik buyrultusallık: Dil göstergesinin rastlantısal olma niteliği. (DDTS, 45)

keyfilik Keyfi olma durumu. (TS, 1285)

Kıptî esk. 1. Mısır halkından olan kimse. 2. (yanlış olarak) Çingene. 3. Kıptîlerle ilgili olan. (TS, 1294)

Kıptîlik Kıptî olma durumu. (TS, 1294)

kısm-ı a'sârî ondalık bölümü (logaritmada) (mat.) (OÖTK, 232)

kısmî 1. bölümsel 2. (fels.) tikel (ÖK, 50)

kısmî Bir şeyin yalnız bir bölümünü içine alan, tikel, cüz'î. (TS, 1307)

kısmî tikel
'elektrot' karşılığı üşek, 'kısmî'
karşılığı tikel yayılmamıştır. (TSTYY, 147)

kısmi tikel: Bir tümün bir parçası ile ilgili. (FTS, 173)

kısmi basınç tikel basınç: Bir karışımı oluşturan uçunlardan her birinin, tüm oylumu tek başlarına doldurdukları zamandaki basınçları. (FTS, 173)

kısmi damıtma tikel
damıtım: Kaynama noktaları değişik sıvılardan oluşan bir karışımı uçunlaştırarak değişik birleşenlerini ayırma işlemi. (FTS, 173)

kısmi diferansiyel denklem
tikel türetik denklem: Birden fazla bağımsız değişkenin bir işlevini ve bu işlevin kimi ardışık tikel türevlerini kapsayan denklem. (FTS, 173)

kısmi düğüm tikel boğum:
Bir durağan dalganın genliğinin tam olarak sıfıra düşmediği boğum bölgesi. (FTS, 173)

kısmî felç tıp. Vücudun bir bölümünün felçli duruma gelmesi. (TS, 1307)

kısmî intihap : ara seçim (AS, 224)

kısmi istimlak tikel
kamulaştırma: Bir bireyin iyesi olduğu taşınmazın, tümü yerine, yalnız kamulaştırmayı yapan kamu kuruluşunun gereksinme duyduğu bölümünün kamu iyeliğine alınması. (KBTS, 104)

kısmi kontenjans tikel
olumsallık (İTS, 98)

kısmi korelasyon tikel ilişki
(İTS, 98)

kısmi öğrenme bölümsel
öğrenme: Öğrenilecek konuları bölümlere ayırarak her bölümü ayrı ayrı öğrenme. (ETS, 35)

kısmi regresyon tikel bağlanım (İTS, 98)	kurala göre oluşturulmuş olan. (DDTS, 108)
kısmi seçim ara seçimi, yenileme seçimi (ÖK, 50)	Kilsî Kireçsi (DB, 198) kilsî kireçsi (DB, 272)
kısmî seçim esk. 1961 Anayasasına göre Cumhuriyet Senatosu üyelerinden süresi dolanların yenilenmesi için yapılan seçim. (TS, 1307)	kimyây-ı fizikî fiziksel kimya, fizikokimya (kim.) (OÖTK, 116) kimyây-ı harûrî ısı- kimya, termokimya (kim.) (OÖTK, 145)
kısmi sıra korelasyonu tikel sıra ilişkisi (İTS, 99)	kimyevî kimyasal (kim.) (OÖTK, 188)
kısrî kabuksal (biy.) (OÖTK, 161)	kimyevî Kimyasal. (TS, 1325)
Kısrî Kabuksu (DB, 198) kısrî kabuksu (DB, 272)	kimyevî aks-ül-amel kimyasal tepkime (kim.) (OÖTK, 189)
kıyasî 1. Uygulama ve benzetme ile elde edilen. 2. Kurala göre yapılmış, kurallı. (TS, 1313)	kimyevî gübre kimyasal gübre (tarım) (OÖTK, 189)
kıyasî dilb. kurallı (ÖTS, 172)	kimyevi tahallül kimyasal ayrışma: Yerli kayaların, içinde erimiş kimi gazlar bulunan sularda dağılıp çözülmeleri. (CTS, 73)
Kıyasî Kıyaslı (DB, 189) kıyasi kurallı: Kural sayılan, en çok sayıda biçimi açıklayabilecek bir diziye, bir örneğe uygun, belli bir	kimyonî Kahverengiye çalan yeşil renkte olan. (TS, 1325)

Kiremidî Kiremitsi (DB, 198)	kuddâmî, kuddâm ön (biy.) (OÖTK, 239)
kisbî edinme (DB, 274)	Kudsî Kutsal (OTKK, 109)
Kisbî Edinsel (OTKK, 107)	kufî esk. Arap yazısının düz ve köşeli çizgilerle yazılan eski bir biçimi. (TS, 1397)
kisbî müktesep edinsel: Bir zihin ya da beden çabasıyla sonradan edinilen, kazanılan (bilgi, beceri vb.). (ETS, 56)	kurşunî 1. Koyu kül rengi, kurşun rengi. 2. Bu renkte olan. (TS, 1413)
kîse-i haşevî iç-organlar kesesi (biy.) (OÖTK, 149)	Kurşunî Kurşunsu (DB, 198)
kîs-i mesbahî yüzme kesesi (biy.) (OÖTK, 336)	kurşunî kurşunsu (DB, 272)
kispî esk. Sonradan elde edinilmiş, sonradan kazanılmış. (TS, 1330)	kurşunîleşme Kurşunileşmek işi. (TS, 1413)
kışmîrî 1. Çekici, albenili. 2. Esmer. (TS, 1331)	kurşunîleşmek Kurşunî bir duruma girmek. (TS, 1413)
kitabî esk. 1. Kitapla ilgili, kitaba uygun. 2. Kitaba bağlı kalan, özgür düşünmeyen (kimse). 3. Düzgün, dil bilgisi kurallarına uygun (anlatım). (TS, 1332)	kûsuf-ı cüz'î eksik tutulma (astr.) (OÖTK, 102)
Kitabî Kitaplı (DB, 189)	kûsuf-u küllî tam güneş tutulması (astr.) (OÖTK, 287)
	kusûf-u küllî tam tutulma (astr.) (OÖTK, 287)
	kutb-ı cenubî güney kutbu (fiz.) (OÖTK, 133)

kutb-ı cenubî kıtası antarktik
karası, antarktik kara (coğr.) (OÖTK,
15)

kutb-ı cenûbî yıldızı güney
kutupyıldızı (astr.) (OÖTK, 133)

kutb-ı şimâî kuzey kutbu
(astr.) (OÖTK, 203)

kutb-ı şimâî yıldızı kuzey
kutupyıldızı (astr.) (OÖTK, 203)

kutbî kutup doğrusu (mat.)
(OÖTK, 202)

kutbî kutupsal (mat.)
(OÖTK, 202)

kutb-i cenûbî güney kutbu:
Yer'in dönme ekseninin Yer'i ya da
göğü deldiği noktalardan, kutup
yıldızının karşıyanında olanı. (GBTS,
45)

kutb-i hakiki gerçek kutup:
Dönme ekseninin küreyi deldiği iki
noktadan her biri. (GBTS, 35)

kutbi iklim eksencucu iklimi:
İki eksencucu bölgesinde yayılan ve
genel doğal koşulların birbirinden çok

ayrımli olmaları nedeniyle, “güney
eksencucu” bölgesinde daha da soğuk
bir nitelik taşıyan iklim. (CTS, 48)

kutb-i şimâî kuzey kutbu:
Yer ve gök kürelerinde, Demirkazık
(kutupyıldızı) yönündeki kutup.
(GBTS, 68)

kutbî vaziyeler kutupsal
konsayılar: Uzayda bir noktanın yerini
belli eden iki açı ve bir uzaklık.
(GBTS, 67)

kutbi yüksek tazyik
eksencucu yüksek basıncı: Eksencucu
bölgesinde yer alan, kuzey-güney
yönünde az çok oynamasına süreklilik
niteliği taşıyan basınç. (CTS, 48)

kutnî pamuk (bez) (DB, 273)

Kutnî Pamuksu (DB, 198)

kutr-ı hakiki gerçek çap:
Uzunluk biriminde ölçülen çap.
(GBTS, 35)

kutr-ı zâhirî açısız çap: Ay
ve güneş gibi gök cisimlerinin gerçek

çap uçlarını gözlemciye birleştiren iki
doğru arasındaki açı. (GBTS, 1)

kutr-ı zâhirî görünürdeki
çap: Uzakta duran kürsel bir cismin
bakış doğrultusuna dik düzlem
üzerinde gördüğümüz izdüşümüne
ilişkin çapın iki ucunu gözlemciye
birleştiren iki doğrultu arasındaki açı.
(GBTS, 40)

kutsi kutsal (ÖK, 52)

kutsî kutsal (ÖTS, 173)

kutsî Kutsal. (TS, 1424)

kutsî : kutsal (AS, 224)

kutsîleşme Kutsîleşmek işi
veya durumu. (TS, 1424)

kutsîleşmek Kutsal duruma
gelmek. (TS, 1424)

kuvve-i fâile-i elektrîkî
elektrik gerilimi (fiz.) (OÖTK, 103)

kuzgunî Çok koyu, kara. (TS,
1429)

Kuzgunî Kuzgunsu (DB,
198)

kuzgunî siyah Çok koyu,
kara renkli. (TS, 1429)

külhanî 1. Külhanbeyi,
kabadayı, serseri, hayta, apaş. 2. Hafif
sövgü anlamı taşıyan bir okşama sözü.
(TS, 1435)

küllî bütün, hepsi (TDGSE,
456)

küllî esk. 1. Bütüne ve genele
ilişkin. 2. man. Tümel. (TS, 1435)

küllî fels. tümel (ÖTS, 173)

küllî tümel (ÖK, 52)

Küllî Tümel, külliğ (OTKK,
108)

kürdî müz. 1. Klâsik Türk
müziğinde si bermal notasını andıran
perde. 2. Dügâh perdesindeki bir
makam. (TS, 1440)

kürdîlihiczâkâr Klâsik Türk
müziğinde, rast perdesinde bir makam.
(TS, 1440)

küre-i hacerî taşıyuarı,
(taşküre) (jeol) (OÖTK, 290)

küre-i nesîmî havayuvârı,
atmosfer (havaküre) (coğr. kim.)
(OÖTK, 138)

kürevî esk. Küresel, toparlak.
(TS, 1441)

kürevî küresel (astr.) (OÖTK,
206)

Kürevî Küresi, Yuvarsı (DB,
198)

kürevî yuvarlaksı (DB, 272)

kürevî yuvarsal, toparlak
(ÖK, 52)

kürevî ilm-i hey'et küresel
gökbilim: Gökbilimin bir kolu.
Gökcisimlerini gökküresi üzerinde
birer nokta olarak alan, küre
üzerindeki yerlerini, devinmelerini,
aralarındaki uzaklıkları (açı olarak)
inceleyen bilim. (GBTS, 69)

kürevî müselles küresel
üçgen: Bir küre üzerinde birbirini
ikişer ikişer kesen üç büyük dairenin
meydana getirdiği üçgen. (GBTS, 69)

kürevî müsellesât küresel
üçgenölçümü: Küresel üçgenlerin
kenarları ile açıları arasındaki
bağıntıyı inceleyen bilim. (GBTS, 69)

kürevî zâviyye küresel açı:
Bir kürenin iki büyük çemberinin
kesim noktasında çemberlere çizilen
iki teğet arasındaki açı, iki büyük
çemberin iki düzlemli zıçısı. (GBTS,
69)

Kürsî Şedir (α Cas):
Koltuk'un α yıldız. (GBTS, 94)

küsûf-i halkavî halkalı güneş
tutulması: Ay tekerinin Güneş tekerini
ortada örtmesi sonucu görülen, güneş
çevresinin ışıklı kaldığı tutulma.
(GBTS, 48)

küsûf-i halkavî halkalı
güntutulması (astr.) (OÖTK, 135)

Lâahlâkî Dışahlâksal
(OTKK, 109)

Lâahlâkî Dışahlaksal
(OTKK, 6)

Lâdinî Dışdinsel (OTKK, 109)	–lık bir araya getirilmiştir. ‘lâkaydî’ aldırmazlık... (TSTYY, 125)
Lâdinî Dışdinsel (OTKK, 36)	lakaydi aldırmazlık,
lâdinî Din dışı. (TS, 1446)	aldırırsızlık, ilgisizlik (ÖK, 53)
ladini dindışı (ÖK, 53)	lâkaydî Aldırmazlık, ilgisizlik,
lâfzî Sözün söylenişine, yapısına ait, sözle ilgili. (TS, 1448)	umursamazlık, kayıtsızlık. (TS, 1450)
lafz-taklîdî, savt-i taklîdî yansılama (GRTS, 170)	lâkaydî ilgisizlik (ÖTS, 173)
lâhkî alûvyonlu, lıgılı (coğr.) (OÖTK, 12)	lâskî esk. Yakı ile ilgili. (TS, 1454)
lâhurakî Lâhor’a ait. (TS, 1449)	Lebenî Sütsü (DB, 198)
lâhurî (Batı Pakistan’da Lâhor şehrinin adından) Lâhor’da yapılan her tür şal, Lahor şalı. (TS, 1449)	lemeân-ı fosforî fosforışı, fosforesans (fiz.) (OÖTK, 117)
lâhurî lâhur (şal) (DB, 273)	lemsî dokunsal (biy.) (OÖTK, 91)
lâhutî esk. İlâhî, Tanrısal. (TS, 1449)	lenfay-ı dâhilî iç-akkan (biy. zool.) (OÖTK, 148)
lâkaydî aldırmazlık –mazlık (-mezlik) Cumhuriyetten sonra birçok doğu kökenli soyut kelimeyi karşılamak amacıyla –maz ve	leylâkî Leylâk renginde olan. (TS, 1462)
	Leylâkî Leylâksı (DB, 198)
	leylî esk. 1. Yatılı. 2. esk. Geceye özgü. (TS, 1463)
	leyli gececi: Sivrisinek ve tahtakurusu gibi konakçıya katanlıkta saldıran asalak hayvan. (ABTS, 62)

Leylî Gecelik (DB, 189)	Lifi Lifsi (DB, 198)
leylî yatılı (DB, 272)	lîfi telli, (telsel) (jeol.)
Leylî Yatılı (OTKK, 111)	(OÖTK, 292)
leyli yatılı (ÖK, 53)	lîfi (nesne) teldoku (biy.)
leylî yatılı –lı sıfat yapma	(OÖTK, 292)
ekinden Türkçeleştirme çalışmaları	lif-i adalî kas teli (zool.)
sırasında yararlanılmıştır. Süreli	(OÖTK, 174)
(periyodik), yatılı (leylî), yazılı	lif-i hücrevî gözeli tel (bot.)
(tahrirî), sözlü (şifahî), sinirli (asabî)...	(OÖTK, 130)
(TSTYY, 108)	lif-i isfencî süngerteli (biy.)
leylî meccanî esk. Parasız	(OÖTK, 282)
yatılı. (TS, 1463)	lif-i nebatî bitkisel tel (biy.)
leyli meccani parasız yatılı	(OÖTK, 45)
(ÖK, 53)	limonî 1. Limon renginde
leyli mektep yatılı okul:	olan, yeşile çalan açık sarı. 2. mec.
Öğrencilerin tümünü ya da büyük bir	Alınan, beklenmeyen bir zamanda
bölümünü gece de barındıran ve	öfeklenen. 3. (insan ilişkileri için)
onların yeme-içme yanında öteki	Biraz bozuk. (TS, 1466)
günlük gereksinimlerini karşılayan	Limonî Limonsu (DB, 198)
okul. (ETS, 162)	limonî hava Yağmur yağıp
leyli talebe yatılı öğrenci:	yağmayacağı belli olmayan kapalı
Geceleri de okulda ya da okula bağlı	hava. (TS, 1466)
bir yurttan kalan ve orada yiyip içen	lisanî Dille ilgili. (TS, 1467)
öğrenci. (ETS, 162)	

lisanî (tetkikat) dil (incelemeleri) (DB, 273)	ma'denî madensel (kim. jeol.) (OÖTK, 211)
lisan-i ilmî bilim dili (GRTS, 25)	mâ'-i dahilî gün değmemiş su (coğr.) (OÖTK, 132)
lisan-i millî millî dil (GRTS, 110)	ma'serî ortaklaşa (DB, 274)
lisan-i resmî resmî dil (GRTS, 125)	maddî 1. Madde ile ilikili, maddesel, manevî karşısı. 2. Maddeden oluşan. 3. Nesnelerle ilgili olan. 4. mec. Paraya, mala çok önem veren (kimse). (TS, 1480)
Lisanî tetkikat Dil araştırmaları (DB, 209)	maddî etensel 1920'li yıllarda Türkçeleştirme çalışmalarına katılan B. Atalay'ın 1946 yılında yayımladığı Türkçede Kelime Yapma Yolları adlı kitabında 'maddî' için kullandığı etensel; 'şart' için önerdiği küşüm gibi sözler anlam olarak herhangi bir kavramı hatırlatmadığı için benimsenmemiştir. (TSTYY, 147)
liyf-i hayvânî hayvansal tel (biy.) (OÖTK, 138)	
lûtfî esk. Lût kavminin sapık davranışlarını huy edinen, kulampara, oğlancı. (TS, 1473)	
Lüzucî Balsı (DB, 198)	
lüzucî esk. Yapışkan. (TS, 1475)	
lüzucî yapışkan Cumhuriyet döneminde başlatılmış olan Türkçeleştirme çalışmalarında – gan ekinden de yararlanılmıştır. Yapışkan (lüzucî), edilgen (meçhul, pasif)... (TSTYY, 85)	
	Maddî Maddîğ (OTKK, 112)
	maddî özdeksel İstedîği hakları, özdeksel (maddî)

hakları elde etti mi, geçimini yoluna
koydu mu, daha ne ister? (G, 264)

maddi özdeksel (ÖK, 54)

maddî özdeksel (ÖTS, 173)

maddi folklor özdeksel

halkbilim: Halkbilimin temelini
oluşturan iki ana kültürden biri olan
tinsel kültürün dışında kalan özdeksel
nitelikteki kültürlerin tümünü konu
alan halkbilim türü. (HBTS, 81)

maddi hata özdeksel yanlış:

Özdek ya da tüze olaylarının olup
olmadığında ya da bunların koşul ve
niteliklerinde yanlış. (CYTS, 46)

maddî kültür özdeksel

kültür: Tinsel kültürün dışı
vurulmasında, biçimlenmesinde ve
toplum içinde yer alarak işlevsel
durum kazanmasında önemli yeri ve
payı olan her türlü araç gereçler...
günlük yaşamda kullanılan her türlü
ham maddenin tümü. (BBTS, 54)

maddî mesele özdeksel

sorun: Bir davada, ileri sürme konusu

olan gerek özdekdeki gerek türedeki
çözümlemesi gerekli olay. (CYTS,
46)

maddîleşme Maddîleşmek

işi. (TS, 1480)

maddîleşmek Maddeye önem

verir duruma gelmek. (TS, 1480)

maddîlik Maddî olma

durumu. (TS, 1480)

Madenî Madenci (DB, 199)

madeni madensel (ÖK, 54)

madenî Madensel, madenle
ilgili. (TS, 1481)

mâdenî barometre metal

basınçölçer (fiz.) (OÖTK, 217)

Madenî kısımlar Maden

kısımlar (DB, 209)

madenî levhalar maden

kapaklar: Diskin ağırlık düzenlemesini
yapmak için kullanılan maden plaka.
(ATTS, 23)

madeni mobilya maden

mobilya: Demir, çelik, alüminyum vb.

madenlerden yapılan mobilya. (ATS,
40)

madenî para Altın, gümüş,
bakır, bronz, alüminyum vb.
maddelerin alaşımından yapılan para,
demir para. (TS, 1481)

madeni termometre metal
ısıölçer: Yassı bir metal çubuğun,
sıcaklıkla genişlemesi ya da büzülmesi
sonucu sıcaklık derecesini gösteren
aygıt. (FTS, 130)

madenî yağ Madensel
ürünlerden elde edilen yağ. (TS, 1481)

madenî yağ mineral yağ
(kim.) (OÖTK, 220)

madenî yün Maden yünü.
(TS, 1481)

madenî, maden mineral
(jeol, kim.) (OÖTK, 220)

maderşahi anaerkil (ÖTS,
173)

maderşahî sos. Anaerkil,
matriarkal. (TS, 1481)

maderşahî aile anaerkil aile:

Yetkenin anada toplandığı aile.
(BBTS, 13)

maderşahîlik anaerki:

Yetkenin, akrabalığın, evliliğin kadın
(ana) soy çizgisine göre sıkı bir
biçimde düzenlenmesi. (BBTS, 13)

maderşahilik anaerki (ÖTS,
173)

Magribî Magripli (DB, 189)

Mağribî Mağrip halkından
olan kimse. (TS, 1483)

mahallî -

İstanbul şivesi de semtlerine göre
(mahallî) halk tabakalarına göre
(zümrevî), mesleklere ve zanaatlara
göre (meslekî), her şahsın telâffuz
itiyadına ve zevkine göre (ferdî)
lehçelere (ağızlara) ayrılır. (OTU, 79)

mahalli yerel: Bir yere, bir
bölgeye ilişkin olan. (FTS, 194)

mahallî yerli (DB, 186)

Mahalli Yerli (DB, 189)

mahallî yerli (DB, 272)

mahalli yörel, yöresel (ÖK,
54)

mahallî yöresel (ÖTS, 173)

mahallî Yöresel, yerel. (TS,
1484)

mahalli balad yerel balad:
Belli bir yerle ilgili olarak söylenen
balad. (HBTS, 105)

mahalli etnoloji bölgesel
budunbilim: Uygar toplumların
kültürlerini, tarihsel ve toplumsal
oluşumlarıyla ruhbilimsel sonuçları
içinde karşılaştırmalı olarak inceleyen
bilim dalı. (HBTS, 26)

mahalli folklor bölgesel
halkbilim: Halk kültürünü coğrafi bir
temele göre inceleyen bilim dalı.
(HBTS, 26)

mahalli hafıza yerel bellek:
Bilgisayar donanım birimlerinin,
işlevlerini görmek üzere kullandıkları
kendilerine özgü bellekleri. (BTS, 87)

mahall-i hendesî geometrik
yer (mat.) (OÖTK, 123)

mahallî idare bk. yerel
yönetim (TS, 1484)

mahalli idare yerel yönetim:

1- Özeksel yönetimin dışında, yerel bir
topluluğun ortak gereksinimlerini
karşılama amacıyla, vargı örgenlerini
doğrudan doğruya halkın seçtiği,
demokratik ve özerk kuruluş. 2-
Halkın yönetime katılmasına olanak
veren, kendi eliyle seçtiği yerel
örgenlerce yönetilmesini içeren
yönetim biçimi. (KBTS, 124)

mahallî idare : yerinden
yönetim (AS, 225)

mahalli idare ünitesi yerel
yönetim birimi: Yerinden yönetim
kuruluşlarından herbiri. Ülkemizde, il,
kent yönetimi ve köy gibi yönetim
birimleri. (KBTS, 125)

mahalli idare, adem-i
merkeziyet yerinden yönetim: 1-

Yürütme erkinin belli ölçülerle
özeksel yönetim ile yerel yönetim
birimleri arasında bölüşülmesini ve bir

bölüm yetkilerin yerel birimler eliyle kullanılmasını gerektiren yönetim anlayışı. 2- Bu anlayışın başat olduğu yönetim biçimi. (KBTS, 125)

mahalli idareler birliği yerel yönetimler birliği: Güçlerini birleştirerek bir ya da birkaç ortak gereksinmelerini daha iyi, daha ucuz ve daha etkin bir biçimde karşılayabilmek amacıyla, yerel yönetim birimlerinin, yasalarda belirlenen biçimlerde, kendi istençleriyle ya da zorunlu olarak biraraya gelerek oluşturdukları ortak yönetim örgütü. (KBTS, 125)

mahalli lejand yerel söylence: Belirli bir yere ilişkin dinsel nitelik gösteren gelenek ve göreneklerin adlarıyla yapı ve tarihsel oluşumları yönlerinden açıklamalar yapan anlatı. (HBTS, 105)

mahalli piyes yerel oyun: Belli bir yerin özelliklerini gösteren

konuları, kişileri, töreleri işleyerek yazılmış gerçekçi oyun. (GSTS, 154)

mahalli planlama yerel tasarlama: Bir yerin tümü ya da bir kesimi için, yerel bir tasarlama örgütüne benimsenen ve bölgesel ve ulusal tasarımlarla aralarında eşgüdüm bulunması gereken bir tasarımın hazırlanması süreci. (KBTS, 124)

mahallî saat yerel saat (coğr.) (OÖTK, 326)

mahallî seçim bk. Yerel seçim. (TS, 1484)

mahallî, mevziî yerel (coğr. jeol.) (OÖTK, 326)

Mahallî, mevziî Yersel (OTKK, 112)

mahallîleşme Yöreselleşme, yerelleşme. (TS, 1484)

mahallîleşmek Yöreselleşmek, yerelleşmek. (TS, 1484)

mahfi Gizli, saklanmış. (TS, 1485)

mahreki dolancal: Dolanca
(kapalı yörünge) ile ilgili. (FTS, 54)

mahrek-i dârevî çember
yörünge (astr.) (OÖTK, 64)

mahrek-i hakiki gerçek
yörünge: Gözlenen yörünge değil,
cismin kendi dizgesinde çizdiği
yörünge. (GBTS, 35)

mahreki hareket yörüngesel
devinim: Bir gezegenin bağlı olduğu
dizgenin özeği olan yıldız
çevresindeki devinimi sırasında
izlediği yol. (CTS, 110)

mahreki sürat dolancal hız:
Bir gökcisminin, bir uydunun kütleli
çekim alanı içinde ya da bir eksicığın
elektiriksel çekim alanı içindeki
dolanca çizgisine teğet hız birleşeni.
(FTS, 54)

mahrutî konik (mat.)
(OÖTK, 193)

Mahrutî Mahrutsu,
Kozalakısı (DB, 199)

mahrutî mat. esk. Konik.
(TS, 1488)

mahrut-u teberrüzî birikinti
konisi (coğr.) (OÖTK, 42)

mahşerî Mahşeri andıran.
(TS, 1488)

maî “su ile ilgili, suya ilişkin”
esk. Mavi. (TS, 1489)

ma-i billûrî billûrsuyu
(billûrlaşma suyu) (kim.) (OÖTK, 41)

Mainî Mainsi (DB, 199)

makta-i mahrutî koni kesiti:
Bir koninin bir düzlemde kesilmesinde
ortaya çıkan arakesit çizgisi. (GBTS,
64)

makta-i mahrutî konik kesit
(mat.) (OÖTK, 193)

malî 1. Mal ve para ile ilgili,
parasal. 2. Maliyeye ilişkin, maliye ile
ilgili (TS, 1495)

malî akçalı (DB, 272)

malî analist ekon. Ekonomik
ve malî konuları çözümleyen uzman.
(TS, 1495)

malî belge tic. Kredi açılışını göstermek için çıkarılan ve ikrazcı bankaya finansman yenilenmesi yapmayı sağlayan senet. (TS, 1495)

malî cebir ekon. Paraya ilişkin konuları esas alan bilim dalı. (TS, 1496)

malî senet Malî belge. (TS, 1496)

mali tevzin akçalı denkleme: Yerel özerklik ilkesinin ve genel olarak yerel yönetimlerin yeryüzünde güçlenmesinden sonra ortaya atılan ve bu yönetim birimlerinin, kendilerine bırakılmış kamu görevlerini gereği gibi yerine getirmelerine yetecek ölçüde gelir kaynaklarına kavuşturulması amacıyla devletle yerel yönetimler arasında görev ve gelir bölüşümünü adaletli kurallara bağlamayı içeren siyasa ilkesi. (KBTS, 16)

mali yardım akçalı yardım: 1- Özeksel yönetimin, genellikle belli

bir amaçla kullanılmak üzere kent yönetimlerine yaptığı dolaysız para yardımı. 2- Kent yönetiminin, özeksel yönetime olan borçlarının tümünün ya da bir bölümünün bağışlanması. (KBTS, 16)

malî yıl ekon. esk. Her yıl bütçenin uygulanması için, martın birinden başlayıp ertesi yıl şubat sonunda kapanan süre. (TS, 1496)

Malikî 1. İslâmlıkta sünnet ehli denilen dört mezhepten biri. 2. Bu mezhepten olan kimse. (TS, 1496)

Malikîlik Malikî mezhebi. (TS, 1496)

mânâ-i aslî, mânâ-i hakîkî asıl anlam (GRTS, 14)

mânevî - dilimize pek az giren “al, el – sal, sel” ekleri bile, meseleyi halletmekten uzaktır. Meselâ “mânevî” kelimesini mânasal kelimesiyle karşılayamayız. Çünkü onun mâna kavramını aşan çok daha geniş bir tallûk (ilinti) sahası

vardır. “Mânaca, mânalık, mânamsı” hiç diyemeyiz. Aynı imkânsızlık “samimî, fevrî, zarurî, hakikî, resmî, amelî, ruhî” gibi daha bir çok kelimeler için de vârittir. “Lik, lık” eki de bir çok kelimelerin nisbet anlamını değiştirmektedir: “İlâhî”ye “Allahlık”, “uhrevî”ye “ahretlik”, “aynî”ye “gözlük”, “nazarî”ye “nazarlık” diyemeyiz. Mânaları tamamiyle ayırır. (OTU, 196)

manevî (1) içsel (2) tinsel (ÖTS, 174)

manevî Görülmeyen, duyularla sezilebilen, soyut, tinsel. (TS, 1500)

Manevî Tinel (OTKK, 115)

manevi tinsel (ÖK, 55)

manevi cebir öznel zorlama: Bir kimsenin gücerisine baskı yaparak ona istemediği bir işi yaptırmak ya da onun istediği bir işi yapmasına engel olmak. (CYTS, 46)

manevi evlat (erkek için) oğulluk, (kız için) büyütmelik (ÖK, 55)

manevî evlât Bir kişinin kanunlara göre evlât edindiği kimse. (TS, 1500)

manevi folklor tinsel halkbilim: Halkbilim temelini oluşturan iki ana kültürden biri olan ve özdeksel kültürün dışında kalan tinsel nitelikteki kültürlerin tümü. (HBTS, 94)

manevî ilim sos. Anlayış yöntemini esas alan bilim dalı. (TS, 1500)

manevî kültür tinsel kültür: Bir kültürdeki değerlerin, inançların, dinsel, büyüsel, gizemsel törenlerin, efsanelerin, geleneklerin, törelerin, bilgilerin, becerileri, kuralların vb. tümü. (BTS, 62)

manevî tazminat huk. Manevî zarar ve ziyan ödenmesini

kapsayan şahsî dava, tazminat davası.
(TS, 1500)

manevî zarar Manevî
yönden uğranılan kayıp. (TS, 1500)

mantıkî Mantıklı, mantıkla
ilgili, mantıksal. (TS, 1504)

mantiki hafıza mantıklı
bellek: Düşünceler, kavramlar ve
simgeler arasında mantık ilkelerine
göre bağlantılar kuran bellek türü.
(ETS, 102)

mantiki organizasyon
mantıklı düzenleme: Öğretim
programında yer alan derslerin, bu
derslerde üzerinde durulup çalışılması
öngörülen ünitelerin ya da konuların
bir bütünü tamamlayacak biçimde
yalınçtan karmaşığa doğru
düzenlenmesi. (ETS, 102)

mantiki usul mantıklı
yöntem: 1- Gözlenerek elde edilen
verilere dayanıp genellemelerde
bulunma (tümevarım) ya da doğruluğu
kabul edilen öncüllere göre özel

örnekler üzerinde sonuçlara varma
(tumdengelim) yöntemine verilen ad.

2- Ders konularının saptanması ve
işlenmesi sırasında önce en yalın
öğelerin ele alınmasına öteki öğelerin
sonradan düzenli olarak eklenmesine
ve genellikle öğrenciler arasındaki
başkalıkların göz önünde tutulmasına
önem vermeyen bir öğretim yaklaşımı.
(ETS, 103)

maraz-ı didan-ı rievî akciğer
solucan hastalığı: Akciğer
kılkırtlarından ya da akciğere yerleşen
başka solucanklardan ileri gelen,
solukborularının yangısıyla başlayıp,
solunum zorluğuyla ve sırasında
konakçının ölümüyle son bulan
asalaksal hastalık. (ABTS, 15)

maraz-ı ruhi ruh hastalığı:
Benlikteki çatışmalar nedeniyle
görülen ruhsal düzensizlik. (ETS, 132)

maraz-ı tufeylî asalaksal
hastalık: asalaklardan ileri gelen
hastalık; asalak iğezi. (ABTS, 22)

marazî 1. Hastalıkla ilgil,
hastalıklı. 2. mec. Hastalık
derecesinde. (TS, 1506)

marazi sayrıl (ÖK, 55)

marazî (teşrih-î) patolojik
(anatomi) (biy.) (OÖTK, 245)

Marunî 1. Lübnan ve
Suriye’de oturan Katolik Süryanî
topluluğu. 2. Bu topluluktan olan
kimse. (TS, 1509)

maşerî esk. 1. Topluluğa ait
olan, toplumu ilgilendiren. 2.
Toplumsal. (TS, 1514)

maşerî kamusal (ÖTS, 174)

maşerî kolektif
Yazmak fiili kolektif (maşerî) dir ve
bütün bu farkları ortadan kaldıran bir
kaide vahdetine (kural birliğine)
muhtaçtır. (OTU, 79)

mâverâ-yı benefsevî
morötesi: Dalgaboyu mor renkli
ışığından daha kısa (yaklaşık 4000
A° dan küçük) olan ışık. (GBTS, 73)

mavera-yı-benefsevî
morötesi (fiz.) (OÖTK, 222)

mâyî-i beyn-el-hücre göze
arası sıvı (biy.) (OÖTK, 129)

mayi-i dimağî-i şevkî beyin-
omurilik sıvısı (biy.) (OÖTK, 39)

mâzi-i gayr-i muayyen, naklî
mazi duyulan geçmiş zaman (GRTS,
49)

mebhas-ül-harekât
devimbilim (fiz.) (OÖTK, 82)

mebni esk. 1. –den dolayı, -
den ötürü. 2. yapılmış, kurulmuş, bina
olunmuş. (TS, 1521)

mecazi değişmeceli:
Değişmece sonucu ortaya çıkan anlam
için kullanılır. (DDTS, 56)

mecazî Mecazla ilgili, mecaz
niteliğinde olan. (TS, 1521)

Mecazî Mecazlı (DB, 189)

mecazi bilmece değişmeceli
bilmece: Yapısı, büyük ölçüde
değişmeceli bir düzen içinde oluşan
bilmece türü. (HBTS, 34)

mecburî Kaçınılmaz,
zorunlu. (TS, 1521)

Mecburî Yükümsel (OTKK,
116)

Mecburî Yükümsel, yükümü
altında (OTKK, 27)

mecburî zorunlu (ÖTS, 174)

mecburî : zorunlu (AS, 226)

mecburi dersler zorunlu
dersler: Bir sınıf ya da okulda bütün
öğrencilerin devam etmesi istenilen
dersler. (ETS, 171)

mecburi durak, mecburi
tevakkuf mahalli zorunlu durak:
Kent içinde genbinitlerin yolcu indirip
bindirmek için durmak zorunda
oldukları açık ya da kapalı bekleme
yeri. (KBTS, 133)

mecburi ilköğretim çağı
zorunlu ilköğretim çağı: Her çocuğun,
altı yaş ile on beş yaş arasında zorunlu
olarak ilköğrenimden geçmesi gereken
okuma çağı. (ETS, 171)

mecburi sahne zorunlu

sahne: “İyi kurulu oyun”
uygulayımında ileride ortaya çıkacak
olayları ima edici noktaları bir araya
toplayan birinci derecede önem
taşıyan sahne. (GSTS, 158)

mecburi tahsil zorunlu

öğrenim: Her çocuğun görmek
zorunda bulunduğu ve başlama yılı ile
süresi yaslarla belirlenen öğrenim.
(ETS, 171)

mecburi tufeyl zorunlu

asalak: Gelişim evrelerinden en az
birisini asalak yaşama zorunda olan.
(ABTS, 152)

meccanî esk. Parasız olarak,
bedava. (TS, 1521)

meccani parasız (ÖK, 56)

mecmu-u cebrî cebirsel
toplam (mat.) (OÖTK, 57)

mecrâ-i sem’î kulakyolu
(biy.) (OÖTK, 199)

mecrây-ı dem’î gözyaşı yolu
(biy.) (OÖTK, 131)

Mecrayi dem'î Gözyaşı kanalı (DB, 208)	medeni kanun yurttaşlar yasası (ÖK, 56)
Mecusî Mecus dininden olan kimse, zerdüşî. (TS, 1522)	medenî nikâh huk. Nüfus idaresince kabul edilen ve yasalara göre yapılan resmî evlenme işlemi. (TS, 1523)
Mecusîlik Mecusî dini veya Mecusî topluluğu. (TS, 1522)	medenîleşme Uygarlaşma. (TS, 1523)
medârî tropikal (coğr.) (OÖTK, 300)	medenileşmek uygarlaşmak (TS, 1523)
medârî mıntika tropikal kuşak (coğr.) (OÖTK, 300)	medenileşmek uygarlaşmak (A, 258)
medârî ormanlar tropikal ormanlar (coğr.) (OÖTK, 300)	medenileşmek uygarlaşmak (ÖK, 56)
medd-i basar-ı şeyhî yakın görmezlik, (presbitlik) (biy.) (OÖTK, 317)	medenîleştirme Medenileştirmek işi veya durumu. (TS, 1523)
medenî Kentlileşmiş, kırsallıktan kurtulmuş, uygar. (TS, 1523)	medenîleştirmek Medenî duruma getirmek, medeniyet seviyesini yükseltmek. (TS, 1523)
Medenî Soysal (OTKK, 117)	medenîleştirmek Uygarlaşmak. (TS, 1523)
medeni uygar (ÖK, 56)	medenilik uygarlık (ÖK, 56)
medenî uygar (ÖTS, 174)	medenîlik Uygarlık. (TS, 1523)
Medenî Kanun huk. Yurttaşlar yasası. (TS, 1523)	

medresevi skolastik: 1- Aristoteles'in yapıtlarından alınıp Hıristiyan kilisesi anlayışına göre değiştirilmiş olan ve ortaçağ boyunca Batı üniversitelerinde okutulan biçimci ve gelenekçi felsefe. 2- Bu felsefeye ilişkin. (ETS, 140)

mef'ulî gayri sarih,
mef'ûlûnbih gayri sarih belirsiz nesne (GRTS, 21)

Mefkûrevî kılma
İdeyelleştirme (OTKK, 117)

Mefkûrevî kılmak
İdeyelleştirmek (OTKK, 117)

mehdî esk. Doğru yolda olan, hidayete ermiş olan. (TS, 1525)

meknî gizli, potansiyel, gizligüc (fiz.) (OÖTK, 125)

mektebi okulsal: 1- Kuramsal yönü ağır basan, kılğısal olmaktan uzak. 2- Öğretim kurumları ile ilgili, bu kurumlara özgü (okulsal başarı gibi). (ETS, 110)

mektubî mektupçu (DB, 186)

Mektubî Mektupçu (DB, 189)

mektubî mektupçu (DB, 273)

Melâmî Melâmîlik yanlısı olan kimse. (TS, 1527)

Melâmîlik Her türlü gösteriş ve dünya kaygılarından uzak kalmayı öğütleyen sünnî tarikatı. (TS, 1527)

Menekşevî Menekşesi (DB, 199)

menşurî biçimsel, prizmatik (mat.) (OÖTK, 40)

Menşurî Menşursu (DB, 199)

mercanî mercan (ada) (DB, 273)

merkezi (Ar.) özeysel (HTK, 60)

merkezî Merkezde olan, merkezi oluşturan. (TS, 1539)

merkezî orta (Avrupa) (DB, 274)

merkezi özeysel: Özek doğrultusunda; özekten geçen doğru boyunca. (FTS, 150)

Merkezi Avrupa Orta
Avrupa (DB, 209)

merkezi faktöriyel
momentler özeksels momentler: (ki.,
os.) Bir özeksels değere göre
hesaplanmış çarpınım beklemleri.
(İTS, 86)

merkezi hafıza ana bellek:
Bir bilgisayarın ana işlem birimince
yürütölen işlem dizilerinin ve işlenen
verilerin iş sürerken yerleştiğı ana
işlem birimiyle birlikte düşünölen
bellek. İç bellek deyimi de kullanılır.
(BTS, 19)

merkezi ısıtma Merkeze
bağılı ortak ısıtma sistemi. (TS, 1539)

merkezi idare merkezden
yönetim: Eğitim etkinliklerinin
düzenlenmesi konusunda genel
siyasanın saptanması, denetim ve
işletmeyle ilgili işlerin yürütölməsi
bakımından en büyük sorumluluğı
devletin ya da ulusal hükömetin

üzerine aldığı yönetim biçimi. (ETS,
104)

merkezi idare Merkezi
yönetim. (TS, 1539)

merkezi idare : merkezden
idare (AS, 227)

merkezi iş mntıkası özeksels
iş bölgesi: Bir kentin, tektenci
teciminin, iş yerlerinin ve türlü işğörü
işlevlerinin yoğunlaştığı özeksels
kesimi. (KBTS, 93)

merkezi kesim özeksels
kesim: Bir kentin özeğinde yer alan
yapılardan ve açık alanlardan oluşın
kesimi. (KBTS, 93)

merkezi kuvvet özeksels
kuvvet: İki kütle özeğini birleştiren
doğru boyunca etkileyen kuvvet.
(FTS, 150)

merkezi limit teoremi
özeksels erey savı (İTS, 86)

merkezi mahaller teorisi
özeksels yerler kuramı: Kentlerin,
kendilerini çevreleyen kırsal alanların

işgörü gereksinmelerini karşılamak için ortaya çıktıklarını ve kentsel yerleşim yerlerinin, kuruldukları yerlerin, kendilerine bağımlı bu alanlar için gördükleri işlevlere göre belirlendiğini varsayan ve Alman Coğrafya bilgini Walter Christaller'in ortaya attığı ve geliştirdiği kuram. (KBTS, 93)

merkezi moment özeksel

beklem: (ki.) Bir dağılımın ortalamaya göre bekleme. (İTS, 86)

merkezi olmayan F-dağılımı

özeksel olmayan F- dağılımı (İTS, 87)

merkezi olmayan x^2 dağılımı

özeksel olmayan x^2 dağılımı (İTS, 87)

merkezî tekâsûf merkeze

yoğunlaşma: Yoğunluğun merkeze doğru gittikçe artması. (GBTS, 71)

merkezi temayül merkez

eğilimi: 1- Ortalama, ortanca, tepedeğer (mod) gibi bir sıklık dağılımını gösteren puan. 2- Bir dağılımdaki gözlem ya da deneklerin,

mutlak değer ya da yineleniş oranına göre bir noktada toplanma eğilimi. (ETS, 104)

merkezi teshin özeksel

ısıtma: Bir yerleşim yerindeki birçok yapıya, belli bir özekten basılarak verilen buğu ya da sıcak suyla, yapıların çeşitli bölümlerinin ısıtılmasını sağlayan dizge. (KBTS, 93)

merkezî teshin, merkezî

ısıtma tesisatı merkezden ısıtma döşemi: Binanın bir merkezden ısıtılmasını sağlayan döşem. (DŞTS, 48)

merkezî ülke Yönetme,

denetleme ve konumu bakımından merkezde bulunan ülke. (TS, 1539)

merkezî yıkama Merkeze

bağlı veya bir merkezden yönetilen temizlik sistemi. (TS, 1539)

merkezî yönetim Yönetme,

denetleme ve işletme bakımından

yetkinin bir yerde toplandığı yönetim tarzı. (TS, 1540)

merkezî zaviye özek açısı, merkez açısı (merkez açısı) (mat.) (OÖTK, 240)

merkezîleşme
Merkezîleşmek işi. (TS, 1539)

merkezîleşmek Merkez durumuna gelmek. (TS, 1539)

merkezîleştirme
Merkezîleştirmek işi. (TS, 1539)

merkezîleştirmek Otoriteyi ve işi bir merkezde toplamak. (TS, 1539)

merzagî bataklı (bataksal (bot.) (OÖTK, 34)

Merzagî Bataksı (DB, 199)

merzagî bitk. bataklı (ÖTS, 175)

meslekî Mesleğe ilişkin, meslekle ilgili olan. (TS, 1543)

meslekî profesyonel
Profesyonel kelimesinin Osmanlıcası

“meslekî”dir. Fakat yalnız sıfat olarak kullanılır. (OTU, 8)

mesleki alakalar meslek ilgileri: 1- Başarılı meslek adamları üzerinde yapılan deneylerle saptanan ve türlü mesleklere karşı beslenen yakınlık ya da soğukluk duygularını gösteren ilgiler. 2- Meslek seçimi söz konusu olduğu durumlarda öğrencilerce belirtilen ilgiler. (ETS, 104)

mesleki rehberlik meslek kılavuzluğu: 1- Bireyin kendi nitelik ve koşullarına uygun bir mesleği seçmesi, o meslek için yetişmesi ve girmesi, o meslekte ilerlemesi ile ilgili sorunları inceleme konusu yapan kılavuzluk alanı. 2- Öğrencilere meslek seçimi, mesleğe yetiştirme ve işe yerleştirme konularında yapılan planlı yardım işlemine verilen ad. (ETS, 104)

mesnevî ed. 1. her beyti ayrı uyaklı bir divan edebiyatı nazım

biçimi. 2. Bu türdeki eserlerin genel
adı. (TS, 1543)

meşimî etenliler (zool.)
(OÖTK, 111)

meşrutî esk. Meşrutiyetle
ilgili olan. . (TS, 1545)

mevki-i zâhirî görünürdeki
yer: Bir cismin görünürdeki yeri.
(GBTS, 41)

Mevlevî Mevlevîlik tarikatına
bağlı kimse. . (TS, 1550)

mevlevî pilâvı Kemiksiz
koyun etinin hafifçe pişirilmesinden
sonra nohut, kestane, havuç, soğan,
yağ, fıstık ve pirinçe karıştırılıp, kısık
ateşte hazırlanan bir pilâv türü. (TS,
1550)

Mevlevîlik Mevlâna
Celâlettin Rumî'nin görüşlerine
dayanan ve oğlu tarafından kurulan
tarikat. . (TS, 1550)

mevsimî mevsimlik (coğr.)
(OÖTK, 218)

mevsimî mevsimlik:

Mevsimden mevsime olan. (GBTS,
72)

mevtaî ölümsü (DB, 272)

mevziî (1) bölgesel (2) yerel
(ÖTS, 175)

mevziî 1. Genel olmayan, bir
yere özgü olan, yayılmamış, dar,
sınırlı, mahallî, yerel. 2. tıp. Yerel,
lokal. (TS, 1551)

mevzii 1. yer yer 2. yerel,
bölgesel (ÖK, 58)

mevziî yerel: Gözlem yerine
ya da gözlemcinin bulunduğu yere
ilişkin. (GBTS, 108)

mevzii coğrafya ülkeler
coğrafyası: Coğrafyanın, ülkeleri,
ülkelerin bir bölge ya da yöresini ve
kimi kez tüm bir anakarayı konu alan
ve genel coğrafyanın ilkeleri
doğrultusunda inceleyen bölümü.
(CTS, 100)

mevzii imar planı tikel
düzentasar: Ana düzentasarı

bulunmayan kent ve kasabalarda
belirlenen gecekondü iyileştirme ve
önleme bölgelerini kentin genel
düzenine bağlayan ya da kentin küçük
bir bölümünü düzenlemek amacıyla
oluşturup toprak kullanımını
belirleyen tasar. (KBTS, 104)

mevzii imar planı yerel
düzentasar: Bir kentin tümü için değil,
ivedi olarak düzenlenmesi gereken bir
bölümü için, kentin ana düzentasarının
bitirilmesini beklemeden hazırlanan
tasar.(KBTS, 124)

mevzii rüzgârlar yerel
rüzgârlar: Lodos, hamsin, bora gib,
esiş biçim ve nedenleri ayrımlı,
kendilerine göre etkileri olan
rüzgârlar. (CTS, 107)

meydanî Bir tür çiçek. (TS,
1552)

mıknatıs-ı tabiî doğal
mıknatıs (fiz.) (OÖTK, 90)

mıknatısî esk. Mıknatısla
ilgili, manyetik. (TS, 1556)

mıknatısî magnetik: Mıknatıs
özelligi taşıyan, mıknatısla ilgili.
(GBTS, 71)

mıknatısî irticâf magnetik
tedirginlik: Bir magnetik alan
değişiminden doğan tedirginlik.
(GBTS, 71)

mıknatısî saha magnetik alan
(fiz.) (OÖTK, 212)

mıknatıs-i elektrikî
elektromıknatıs (fiz.) (OÖTK, 104)

mıntıkâ-i kutb-ı şimalî
arktik bölge (coğr.) (OÖTK, 19)

mıntıkavî bölgesel (ÖTS,
175)

mıntıkavî bölgesel (TSTYY,
139)

Mısırî Mısırlı (TSTYY, 108)

midevî 1. Mide ile ilgili olan.
2. Mideye uygunolan, mideye iyi
gelen. (TS, 1560)

mihanikî Düşünmeden,
ölçülerek değil de yalnızca
alışkanlığın verdiği kolaylıkla veya

yalnız kasların hareketiyle yapılan (iş, hareket vb) mekanik. (TS, 1560)

mihaniki istidat mekanik

anıklık: Bir kimsenin makineleri kullanma ya da mekanik süreci kavrama konusundaki gizilgüç. (ETS, 103)

mihaniki kabiliyet mekanik

yetenek: Bireyin el araçları ve makineler ile uğraşma, bunlara ilişkin sorunları çözme konusunda gösterdiği ya da geliştirdiği yetenek. (ETS, 103)

mihaniki okuma mekanik

okuma: Bir okuma parçasını, zihin çabası göstermeden ve anlamını kavramaya çalışmadan, alışkanlığın sağladığı kolaylıkla okuma. (ETS, 103)

mihaniki tecezzi mekanik

parçalanma: Günlük sıcaklık ayrımlarının güçlü olduğu karasal iklimlerde, özellikle çöl ve dağlarda, yerli kayaların, ısınıp soğuma, donma, çözülme olaylarının birbirini

izlemeleri sonunda çatlayıp uflanmaları. (CTS, 80)

mihaniki zekâ mekanik zekâ:

Makineler, el araç ve gereçleri ile uğraşma ya da bunların kullanılmasıyla ilgili sorunları çözme gücü. (ETS, 103)

mihaniki, mekanik işleysel:

İşleybilimle ilgili olan. (FTS, 113)

mihmandar-ı kat'î son

konakçı: arakonakçısız gelişemeyen asalakların ergin evreyi geçirdiği konakçı; kesin konakçı. (ABTS, 124)

mihrak-ı mer'î görünen odak

(fiz.) (OÖTK, 128)

mihrâk-ı mer'î görünürdeki

odak: Işık deneyi ile bulunan odak. (GBTS, 41)

mihver-i devrânî dönme

ekseni: Dönen bir cismin her noktasının çizdiği çemberlerin merkezlerinden geçen doğru. (GBTS, 24)

mihveri hareket eksensel
devinim: Bir gökcisminin eksenini
çevresinde yaptığı devinim. (CTS, 48)

mihver-i muhai-i şevkî
beyin-omurilik eksenini (biy.) (OÖTK,
39)

mihver-i üstüvânî silindir
eksen (biy.) (OÖTK, 270)

mik'abî kübik (mat.) (OÖTK,
203)

mikyas-ı kalevî alkolölçer
(kim.) (OÖTK, 9)

Milâdî Doğum (OTKK, 70)

Milâdî Doğum, doğumyıl
(OTKK, 120)

milâdî Milâda dayanan,
milâtle ilgili olan. (TS, 1562)

milâdî takvim İsa
Peygamberin doğumunu (aslında,
doğumunun yaklaşık olarak dördüncü
yılı) başlangıç olarak alan takvim.
(TS, 1562)

milâdî tarih Milâdî takvimin
belirttiği tarih. (TS, 1563)

mil-i bahri deniz mili (mat.)
(OÖTK, 80)

mil-i bahri deniz mili: Bir
derecelik öğlen yayının ortalama
boyunu karşılayan 1852 m.lik
uluslararası uzunluk birimi. (CTS, 40)

millî Milletle ilgili, millete
özgü, ulusal. (TS, 1564)

milli ulusal (ÖK, 59)

millî ulusal (ÖTS, 175)

milli arşiv ulusal belgelik:

Bir ülkenin kamusal ve yerel
yönetimine ilişkin tüm belgelerinin
genellikle mikrofilm / mikrofiş ortamı
üzerinde saklanan kopyaları ile

bunlara yeni belgelerin sürekli
biçimde katılmasını ve aranan
belgelere erişimi sağlayan donatım ve
örgüt. (BTS, 79)

millî eğitim Eğitimin ulusal
olması. (TS, 1564)

millî ekonomi Bir devletin
kendine özgü ekonomi siyaseti. (TS,
1564)

millî gelir Bir yıllık toplumsal üretimde, üretim araçları için harcananların düşünülmesinden sonra kalan bölüm, ulusal gelir. (TS, 1564)

millî güvenlik Kamu düzeni ve emniyeti. (TS, 1564)

millî güvenlik bilgisi ulusal güvenlik bilgisi: Öğrencilere savaş teknikleri, çağdaş savaş araçları ve silahlı kuvvetler üzerine bilgi vermek; onları ruh ve düşünce bakımından yurt savunmasında görev almaya hazırlamak amacını güden ve orta dereceli okullar ile üniversite ve yüksekokullarda okutulan ders. (ETS, 154)

millî güvenlik bilgisi ulusal güvenlik bilgisi: Öğrencilere savaş teknikleri, çağdaş savaş araçları ve silahlı kuvvetler üzerine bilgi vermek; onları ruh ve düşünce bakımından yurt savunmasında görev almaya hazırlamak amacını güden ve orta

dereceli okullar ile üniversite ve yüksekokullarda okutulan ders. (ETS, 154)

millî hareket ulusal eylem, ulusal direniş (ÖK, 59)

millî hüviyet bk. millî kimlik (TS, 1564)

millî iktisat Ulusal ekonomi. (TS, 1564)

millî irade huk. Ulusun kullanılan ve hiçbir gücün etkileyemeyeceği kuvvet. (TS, 1564)

millî kimlik Bir milletin kendine özgü düşünüş ve yaşayış biçimi, dil, tore ve gelenekleri, toplumsal değer yargıları ve kuralları ile oluşan özellikler bütünü, millî hüviyet. (TS, 1564)

millî kütüphane ulusal kitaplık: Ulusal bütçeyle beslenen, genellikle derleme ya da yapıt hakkı yasasından yararlanarak ülkede basılan, çoğaltılan bütün yayınları bir araya getiren, ülkeyle ilgili ülke dışında

çıkmiş bütün yapıtları toplama
amacını güden bir araştırma kitaplığı.
(KTS, 66)

milli lisan ulusal dil: Bir
devletin bayrağı altında yaşayan bir
ulusun yasaca tanınan ortak dili.
(DDTS, 149)

millî maç ulusal oyun: Uлуу
temsil eden takımlar arasında yapılan
karşılaşma. (AYKTS, 38)

millî marş İstiklâl Marşı.
(TS, 1564)

millî mücadele İstiklâl
Savaşı, Kurtuluş Savaşı. (TS, 1564)

millî müdafaa Millî
savunma. (TS, 1564)

millî oyuncu ulusal oyuncu:
Bir ulus adına kurulan takımda yer
alan oyuncu. (AYKTS, 38)

milli park ulusal gezilik:
Önemli güzelduyusal ve görsel
değerlere sahip bulunmakla kalmayıp
dağcılık, yüzme, yürüme, kampçılık,
halkın dinlenmesi, eğlenmesi ve

eğitilmesi gibi amaçlarla kamunun
yararlanmasına ayrılan, işletilen özel
bakım ve koruma önlemlerinden
yararlanan geniş kırsal alan. (KBTS,
110)

millî savunma Ulusal
savunma. (TS, 1564)

millî takım ulusal takım: Bir
ulus adına oynamak üzere kurulan
takım. (AYKTS, 38)

millî takım Uluslar arası
yarışmalarda bir ülkeyi temsil etmek
için bir araya gelmiş sporcular grubu.
(TS, 1564)

milli takım forması ulusal
oyun kılığı: Bir ulus adına kurulan
takımın uluslararası karşılaşmalarda
giydiği giysi. (AYKTS, 38)

milli tiyatro ulusal tiyatro:
bir ulusun toplum yapısında yer etmiş
geleneklerin, özelliklerin kendine özgü
uyumlu anlatımını bulduğu tiyatro.
(GSTS, 144)

millîleşme Millî nitelik
kazanma. (TS, 1564)

millîleştirme Millî bir nitelik
verme, millîleştirmek işi veya durumu.
(TS, 1564)

millîleştirme ulusallaştırma:
1- Özel iyelikteki ekonomik
girişimlerin ya da toprak gibi bir doğal
kaynağın, iyeliğin ve yönetiminin,
siyasal, ekonomik ve toplumsal
nedenlerle devlet iyeliğine alınarak,
toplumun yararına sunulması işlemi.
2- İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra
İngiltere'de daha sonra da kimi
sosyalist ülkelerde görüldüğü gibi, bir
ülkede toprağın bireysel iyelik
konusunu olmaktan çıkarılması.
(KBTS, 110)

millîleştirmek 1. Millî bir
nitelik vermek. 2. Özel sektöre ait
yerli ve yabancı firmaları devlet
mülkiyetine geçirmek, ulusallaştırmak.
(TS, 1564)

millîleştirmek Millî nitelik
kazanmak. (TS, 1564)

millileştirmek
ulusallaştırmak (ÖK, 59)

millileştirmek
ulusallaştırmak (ÖTS, 175)

millîlik Millî olma durumu.
(TS, 1564)

mimarî 1. Mimarlık. 2.
Mimarlıkla ilgili, mimarlığa ilişkin.
(TS, 1565)

Mimarî Mimarlık (OTKK,
ek, 3)

mimari mimarlık: Yapı
sanatı. (GZSTS, 61)

mimari yapıcılık: Konutlarla
ilgili tüm sorunları ve konuları içeren
bilim ve sanat dalı. (HBTS, 103)

mimari yapıtasarcılık:
İnsanların yaşamasını kolaylaştırmak
ve barınma, eğlenme, dinlenme,
çalışma gibi eylemlerini
sürdürebilmelerini sağlamak için

uzamlar düzenleme sanatı ve bununla ilgili bilim dalı. (KBTS, 118)

mimarîsiz Plânı mimar tarafından yapılmayan, kaba yapı. (TS, 1565)

minkarî gagamsı (biy.) (OÖTK, 119)

Minkarî Gagası (DB, 199)

Mirî Beylik (OTKK, 120)

mirî esk. 1. Hükûmetin, hazinenin malı olan, beylik. 2. Devlet hazinesi. (TS, 1569)

mirî kâtibi tar. Osmanlı devletinde maliye ile halk arasında davalara bakan yargıç. (TS, 1569)

misakımillî Erzurum ve Sivas kongrelerinde tespit edilip, Osmanlı Mebusan Meclisinde 28 Ocak 1920’de kabul edilen ve milletçe sonuna kadar uygulanmasına karar verilen altı maddelik millî sözleşme. . (TS, 1570)

misbâh-ı batnî karın yüzgeci (biy.) (OÖTK, 172)

misbah-ı sadrî göğüs yüzgeci (zool.) (OÖTK, 126)

misbah-ı zahrî sırt yüzgeci (zool. biy.) (OÖTK, 269)

mizgelî iğbiçim (biy.) (OÖTK, 150)

muâdil-i kimyevî kimyasal eşdeğer (kim.) (OÖTK, 188)

Muhammedî Hz.

Muhammed ümmetinden olan kimse, Müslüman. . (TS, 1585)

Muhammesî Muhammessi (DB, 199)

muhatî sümüksel (biy.) (OÖTK, 282)

Muhatî Sümüksü (DB, 199)

muhayyerkürdî müz. Türk müziğinde bir makam. . (TS, 1586)

muh-î azmî kemik iliği (biy.) (OÖTK, 179)

muhit-i daire-i şakulî düşey daire çevresi (astr.) (OÖTK, 98)

Mukayesevî Mukayeseli (DB, 190)

Murabbî Murabbası (DB,
199)

Musevî Musa Peygamberin
dininden olan kimse. . (TS, 1593)

Musevîlik Musa
Peygamberin dini, Yahudilik. . (TS,
1594)

mutedil iklim-i bahrî ılıman
deniz iklimi (coğr.) (OÖTK, 144)

mücessem kat'-i nâkısî
elipsoidal (mat.) (OÖTK, 105)

Müddei umumî Genel
savaman (OTKK, ek, 4)

müddei umumi savcı (DB,
252)

müddeiumumî esk. Savcı. .
(TS, 1602)

müddeiumumi savcı (ÖK,
62)

müddeiumumî savcı (ÖTS,
177)

müddeiumumi savcı: Adalet
Bakanına bağlı olarak tüze
yargılıklarında yürütme organının

temsilcisi ve türe örgütünün yönetimi
ile görevli, yasaların uygulanmasına,
yardımcı ve daha çok ceza türesi ile
uğraşan kişi. (CYTS, 47)

müddeiumumî : savcı (AS,
229)

müddeiumumîlik esk.
Savcılık. . (TS, 1602)

müddeiumumilik savcılık
(ÖK, 62)

müddeiumumîlik savcılık
(ÖTS, 177)

müddeiumumilik savcılık:
Yürütme güzüne ve böylece Adalet
Bakanlığına bağlı olarak devlet adına
suç ve suçluları izleyip kamu yararına
iş gören kamu davası açan görevli
orun. (CYTS, 47)

müddeiumumîlik : savcılık
(AS, 229)

Müdiri umumî Umum
müdür (DB, 210)

Mükaabî Mukaapsı (DB,
199)

mülkî esk. 1. Bir ülkeyle ilgili
olan. 2. Ülke yönetimine ilişkin. 3.
Asker sınıfı dışında kalan. (TS, 1607)

mülkî idare Yerel yönetim.
(TS, 1607)

mülkî idare amiri Yerel
yönetimlerde en yüksek devlet
memuru. (TS, 1607)

münharifî menşur dörtgen
biçme (-prisma) (mat.) (OÖTK, 95)

Müseddesî Müseddessi (DB,
199)

Müsellesî Müsellessi (DB,
199)

müselles-i muhî beyin üçgeni
(biy.) (OÖTK, 39)

Müstatîlî Müstatilsi (DB,
199)

müşevvek-ür-re'sî
kılçıkbaçlılar: Sindirim aygıtları
olmayan, yaşamları boyunca asalaklık
eden, genellikle uzunlamasına
yuvarlak, hortumları dikenli solucanlar
sınıfı; başıdikenliler. (ABTS, 86)

müzmin hummâ-i merzagî
süregen sıtma: Eskiye ve köktü
kazınmadığı için de ara sıra ortaya
çıkan sıtma. (ABTS, 126)

Nahiyevî Bölgesel (OTKK,
131)

nakdî Para ile ilgili, para
bakımından, paraca, parasal. (TS,
1625)

nakdi parasal, paraca (ÖK,
66)

Nakdî ceza Para cezası (DB,
209)

Nakdî ceza Para cezası
(OTKK, 131)

nakdî ceza Para cezası. (TS,
1626)

nakdî kıymet Para
bakımından değeri. (TS, 1626)

nakdî teminat 1. Borcun
ödeneyeğine dair, alacaklıya parayla
sağlanan güvence. 2. Kredi
kullanılması durumunda güvence

olarak gösterilen nakit değer. (TS, 1626)

nakdî vergi Mal veya hizmet yerine para olarak ödenen vergi. (TS, 1626)

nakdî yardım Para olarak yapılan yardım. (TS, 1626)

naklî esk. 1. Taşıma ile ilgili olan. 2. Nakle dayanan, anlatılan, söylenen (gerçek). (TS, 1627)

naklî Nakille ilgili. (TS, 1627)

nakli mazi belirsiz geçmiş zaman: Eylemlerde, söz konusu oluş, durum, edimin, içinde bulunulan süre diliminden önce olup bittiğini belirsiz olarak gösteren ya da başkalarından duyularak öğrenildiğini anlatan kip. (DDTS, 34)

naklî mazi belirsiz geçmiş: kipi Eylemin belirttiği kavramın, içinde bulunulan zamandan önce olup bittiğini başkasından duyarak veya belirsiz olarak bildiren kip. (DTS, 19)

naklî mazi gr. esk. Belirsiz geçmiş. (TS, 1627)

Nakşibendî nakşinemdîlik tarikatından olan kimse. (TS, 1627)

Nakşibendîlik Şeyh Muhammed Bahaüddin Nakşibend'in kurduğu, gizli ibadete dayanan bir tarikat. (TS, 1627)

narî ateş (sıvı) (DB, 273)

Narî Ateşi (DB, 199)

Nasranî Hristiyan, İsevî. (TS, 1634)

Nasranîlik Hristiyanlık, İsevîlik. (TS, 1634)

nazarî esk. Kuram niteliğinde olan, kuramsal, teorik. (TS, 1636)

nazarî kuramsal

Bu da kuramsal (nazarî) olmaz, köylünün gözü önüne şehri, şehirli yaşamasını koymak gerektir. (G, 404)

nazarî kuramsal

...ama bir sınıf olarak da savunulacak haklarımız bulunduğunu anlayamadık,

içimizden anlayamadık, kuramsal
(nazarî) olarak biliyoruz. (G, 296)

nazarî kuramsal

Kişioğlunu sevmek, çevremizde
yaşayan kişileri değil, kuramsal
(nazarî) olarak kişioğlunu, usumuzda
kurup gördüğümüz kişioğlunu sevmek
onun iyi olmasını, kötülüklerden,
küçüklüklerden kurtulmasını dilemek
değil midir? (G, 351)

nazarî kuramsal

Yaşamak sevgisine de inandıramıyor
bizi, kuramsal (nazarî) kalıyor, sözde
kalıyor o sevgisi. (G, 534)

nazari kuramsal (ÖK, 67)

nazari kuramsal (ÖTS, 179)

Nazarî Teorik (OTKK, 132)

Nazarî Teorik (OTKK, 90)

nazarî kimya, teorik kimya

kuramsal kimya: Özdeğin kimyasal ve
fiziksel özelliklerini, deney yoluyla
değil de matematik ve fizik kuramları
ile hesaplayarak bulma bilimi. (FKTS,
78)

nebağti nazarlık bitkisel

gözdeğmezlik: Sarmısak, çöreotu,
üzerlik, çitlembik, fasulye, bakla,
börülce, İrlanda yoncası gibi bitkilerin
bir ya da birkaçından yapılan
gözdeğmezlik türü. (HBTS, 24)

nebatî bitkisel (bot.) (OÖTK,
45)

nebatî bitkisel (ÖK, 67)

nebatî bitkisel (ÖTS, 179)

nebatî bitkisel (TSTYY, 139)

nebatî esk. Bitki ile ilgili,
bitkisel. (TS, 1639)

nebatî : bitkisel (AS, 231)

nebatî gübre bitki gübresi,
yeşil gübre (tarım) (OÖTK, 45)

nebatî sūtre bitki örtüsü:

Herhangi bir bölgede, o bölgenin
doğal koşullarına uygun olarak
gelişen, orman, çayır gibi bitkilerin
oluşturduğu örtü. (CTS, 26)

nebatî tecemmuat bitki

topluluğu: Yeryüzünün belli bir
bölgesinde, az çok doğal koşullar

altında gelişen ve yaşayan bitkilerin
oluşturduğu topluluk. (CTS, 26)

nebatî toprak bitki toprağı
(jeol.) (OÖTK, 46)

nebevî esk. Hz.
Muhammed'le ilgili, Hz.
Muhammed'e ilişkin. (TS, 1639)

nefî faydacı (DB, 186)
nefsânî esk. Canlılığın
zorunlu kıldığı ihtiyaç ve isteklerle
ilgili, beden arzularıyla ilgili. (TS,
1642)

Neftî Neftsi (DB, 199)
neftî Siyaha yakın koyu yeşil.
(TS, 1642)

neftîleşme Neftîleşmek işi
veya durumu. (TS, 1643)

neftîleşmek Neftî olmak,
rengi neftîye dönmek. (TS, 1643)

neftîleştirme Neftîleştirmek
iş i veya durumu. (TS, 1643)

neftîleştirmek Rengini
neftîye çevirmek, neftîleşmesine yol
açmak. (TS, 1643)

neharî esk. Yatısız, gündüzlü
okul veya öğrenci. (TS, 1643)

Neharî Gündüzlü (DB, 190)

neharî gündüzlük (DB, 187)

nehari yatısız, gündüzcü
(ÖK, 67)

nehari talebe gündüzlü
öğrenci: Bir öğretim kurumuna
gündüzleri devam eden ve yatılı
öğrenciler gibi geceyi okulda ya da
okula bağlı bir yurttan geçirmeyen
öğrenci. (ETS, 77)

nesc-i adalî kasdokusu (biy.)
(OÖTK, 174)

nesc-i azmî kemik dokusu
(biy.) (OÖTK, 179)

Nesci azmî Kemik nesci (DB,
208)

nesc-i daimî değişmez doku
(bot.) (OÖTK, 77)

nesc-i guddevî bezdokusu
(biy.) (OÖTK, 39)

nesc-i gudrûfî kıkırdak doku
(zool.) (OÖTK, 182)

nesc-i muhâfî örtü dokusu
(epitel doku) (biy.) (OÖTK, 239)

nesc-i sinhî peteksi doku
(biy.) (OÖTK, 247)

nesc-i şahmî yağdokusu
(biy.) (OÖTK, 316)

nesç-i munzam-ı asabî
nevrogli (biy.) (OÖTK, 226)

Nesturî Nastur adlı Süryanî
rahiplerinden birinin ortaya koyduğu
mezhepten olan (kimse). (TS, 1647)

nev'i özgül, türsel (ÖTS, 179)

nevi tür (ÖTS, 179)

nevi tür, çeşit (ÖK, 67)

nevi şahsına münhasır
kendine özgü (ÖK, 67)

nevm-i sun'î bayıma,
ipnotizma (biy.) (OÖTK, 35)

nevyunanîlik ed. 20. yüzyıl
başında Yahya Kemal ve Yakup
Kadri'nin başlattıkları Akdeniz
mitolojisine yönelen edebiyat hareketi
ve anlayışı. (TS, 1650)

nısf-ı kutr-u zahîrî görünen
yarıçap (astr.) (OÖTK, 128)

nısf-ı kutr-u zâhirî görünüm
açısı (astr.) (OÖTK, 128)

nısf küre-i cenûbî güney
yarımyuvarı (coğr.) (OÖTK, 133)

nısf küre-i garbî batı
yarımyuvarı (coğr.) (OÖTK, 35)

nısf küre-i şarkî doğu
yarımyuvarı (coğr.) (OÖTK, 91)

nısf küre-i şimâlî kuzey
yarımyuvarı (coğr.) (OÖTK, 203)

nısf-ı kamerî yarımay (biy.)
(OÖTK, 321)

nigarî, nigarende ressam:
Resim yapan sanatçı. (GZSTS, 74)

nihaî esk. İşi sona erdiren, işi
kesen, sonuncu. (TS, 1652)

nihaî son (görüşme) (DB,
274)

nihai son, sona erıştiren,
kesin (ÖK, 67)

nihaî : son (AS, 231)

nihai karar huk. Muhakeme
sonunda verilen karar. (TS, 1652)

Nihai zafer Son zafer (DB,
210)

Niharî Yatısız (OTKK, 133)

Niharî mektep Yatısız
mektep (OTKK, 133)

nisaî 1. Kadınla ilgili. 2.
Kadın hastalıkları ile ilgili. 3. Kadınsı.
(TS, 1654)

Nisbî Nisbiğ (OTKK, 133)

nisbî rutubet bağlınem (çoğr.
kim.) (OÖTK, 28)

nisbî zamirler ilinti adsıları
Batı dillerine olduğu gibi birtakım
ilinti adsıları (nisbî zamireler) girecek
tümceye. (G, 599)

nispi 1. görelî, görece 2.
bağıl, bağıntılı (ÖK, 68)

nispî esk. 1. Görelî, bağıntılı,
izafî rölâtif. 2. Birbirine göre (olan),
önceki duruma göre. (TS, 1655)

nispi irtifa bağılyükseklik:
Herhangi bir yerin (örneğin bir dağın),

anataban düzeyi olan deniz yüzünden
değil de, kendi tabanına göre ölçülen
yüksekliği. (CTS, 23)

nispi rutubet bağlınemlilik:
Belli bir sıcaklıkta, havanın salt nemi
ile taşıyabileceği en çok nem
arasındaki oran. (CTS, 23)

nispî temsil Çoğunluk partisi
dışındaki partilerin de kuvvetleri
oranında üye seçmelerini sağlayan
seçim birimi. (TS, 1655)

Nişaî Nişası (DB, 199)

nizamî esk. 1. İstenilen
düzende olan, düzene uygun olan,
kurallara uygun olan. 2. Kanunlarla
ilgili olan. (TS, 1658)

Nizamî Nizamca (DB, 190)

nizami yasaca, yasal (ÖK,
68)

nizamnamei dahili İçtüzük
(DB, 252)

nizamname-i dahili : içtüzük
(AS, 231)

nohudî Kirli veya donuk sarı
(renk). (TS, 1659)

Nohudî Nohutsu (DB, 199)

nokta-i cenûbî güney
noktası: Güney doğrultusunun
gözerimi üzerinde göğü deldiği nokta.
(GBTS, 46)

nokta-i maddî maddesel
(fiz.) (OÖTK, 211)

nuhâ'-i şevkî omurilik (biy.
zool) (OÖTK, 231)

Nuku iftitahî Açım söylevi
(OTKK, 83)

nuranî 1. Işıklı. 2. mec. Saygı
uyandıran, nurlu. (TS, 1663)

nurani ışıklı, aydınlık (ÖK,
68)

Nusayrî Hatay ili ve
çevrelerinde yaşayan bir Türk
topluluğuna eskiden verilen ad. (TS,
1663)

nütû-i ahremî omuz çıkıntısı
(biy.) (OÖTK, 232)

nütû-i gurabî karga burun
çıkıntısı (biy. zool.) (OÖTK, 171)

nütû-u şevkî dikensi çıkıntı
(biy.) (OÖTK, 85)

nütû-ü mirfakî dirsek
çıkıntısı (biy.) (OÖTK, 87)

Nütüvü gurabî Karga
kabarcığı (DB, 208)

Osmanî Osmanlı (DB, 190)

Osmanî Osmanlılarla ilgili.
(TS, 1702)

örfi geleneksel (ÖK, 69)

örfi Örfe ilgili. (TS, 1735)

örfi idare sıkıyönetim (ÖK,
69)

örfi idare Sıkıyönetim. (TS,
1735)

örfi idare sıkıyönetim: Ulusal
varlığın korunması ve savunulması
için, tehlikeli olağanüstü durumlarda
uygulanan yönetim. (CYTS, 49)

örfi idare : sıkıyönetim (AS,
231)

padişahî Padişah ile ilgili,padişaha ait. (TS, 1752)

Patlıcanî Patlıcansısı (DB, 199)

pederşahî babaerki aile: Yetkenin babada toplandığı aile. (BBTS, 15)

pederşahi ataerki (ÖK, 71)

pederşahi ataerki (ÖTS, 180)

pederşahî sos. Soyda, temel olarak babayı alan ve ailede çocukları baba soyuna mal eden topluluk durumu, ataerki. (TS, 1783)

pederşahî aile ataerki aile: Yetkenin ve erkin babada toplandığı büyük aile. (BBTS, 14)

pederşahilik ataerki (ÖTS, 180)

pederşahîlik babaerki: Yetkenin, akrabalığın, evliliğin erkek (baba) soyu çizgisine göre sık bir biçimde düzenlenmesi. (BBTS, 15)

pederşahîlik sos. Pederşahî olma durumu, ataerki. (TS, 1783)

plâstik cerrahî Vücut ve yüz bozukluklarını gidermek amacıyla yapılan operasyon, plâstik ameliyat. (TS, 1812)

plâzma-i haricî dış plâzma (biy. zool.) (OÖTK, 84)

politik teşkilât, siyâsî teşkilât siyasal örgüt: Toplumun güvenini, saldırılara karşı korunmasını, çatışmaların yönetilmesini, iç düzenin sürekliliğini sağlayan kurumlar ve düzenler. (BBTS, 57)

Portakalî Portakalsısı (DB, 199)

pulâdî çelik (kılıç) (DB, 273)

Rafızî Rafızîliği benimseyen kimse. (TS, 1840)

Rafızîlik Şîî mezhebinin bir kolu ve bu koladan olanların inancı. (TS, 1840)

râhî aya (biy.) (OÖTK, 25)

rahmanî Tanrı ile ilgili,
tanrısal, şeytanî karşıtı. (TS, 1842)

rakkasî sarkıl (fiz.) (OÖTK,
262)

rasafî kadırımsı (biy.)
(OÖTK, 163)

rebabî 1. Rebap çalan kimse.
2. mec. İnce, duygulu. (TS, 1849)

Remadî Külsü (DB, 199)

Remzî Remizli (DB, 190)

resmî 1. Devletin olan,
devlete ait, devletle ilgili. 2. Devletin
öngördüğü yöntemlere uygun olarak
yapılan. 3. mec. Samimî olmayan,
teklifli, ciddî, içten olmayan. (TS,
1857)

resmî dil Bir ülkede kanunla
kabul edilen dil. (TS, 1857)

resmî elbise 1. Üniforma. 2.
Bazı bayram, toplantı, yemek vb. de
giyilmek zorunda olunan belli
niteliklerdeki giysi, kıyafet, resmî
giysi. (TS, 1857)

resmî giysi Resmî elbise,
üniforma. (TS, 1858)

resmî nikâh kanunlara uygun
olarak nikâh memurunun kıydığı,
devlet kayıtlarına geçen nikâh. (TS,
1858)

resmîleşme Resmîleşmek
durumu veya biçimi. (TS, 1858)

resmîleşmek Resmî bir
duruma girmek. (TS, 1858)

resmîleştirme Resmîleşmek
iş. (TS, 1858)

resmîleştirmek Resmî bir
duruma getirmek. (TS, 1858)

resmîlik Resmî olma
durumu, resmiyet. (TS, 1858)

reybî şüpheci (DB, 186)

Reybî Şüpheci (DB, 190)

reybî şüpheci (DB, 273)

reybî Şüpheci. (TS, 1859)

reyhanî 1. İnce nakışlı. 2.
Arap harfleriyle yazılan bir yazı türü.
(TS, 1860)

ribat-ı beyne'l-mafsalî
eklem bağı (biy.) (OÖTK, 101)
ric'î geri, tersyön (astr.)
(OÖTK, 123)
ric'i hareket geri devim:
Duran yıldızlara göre eksi yönde (batı
yönde) yer değiştirme. (GBTS, 35)
rimad-ı bürkanî yanardağ
külü (jeol.) (OÖTK, 318)
riyazî Matematik, geometri
gibi bilimlerle ilgili olan. (TS, 1863)
riyâzî coğrafya matematik
coğrafyası (coğr.) (OÖTK, 214)
rubâî dörtlük (DB, 271)
Rufaî Rufaîlik tarikatından
olan kimse. (TS, 1867)
Rufaîlik Ahmed Rifaî'nin
kurduğu sünnî bir tarikat. (TS, 1867)
ruhanî esk. 1. Ruhla ilgili. 2.
Din ve mezhep işlerini ele alan,
bunlarla ilgili bulunan. 3. Manevî.
(TS, 1868)
ruhî Ruhla ilgili, ruhsal. (TS,
1868)

ruhî ruhsal (DIÜM, 34)
ruhi ruhsal (ÖK, 75)
ruhî tinsel (ÖTS, 181)
ruhi nazariye tinsel kuram:
Halkbilim ürünlerinin kaynağını,
insanın düş, imge ve dalgı (hülya) gibi
tinsel oluşumlarıyla açıklayan kuram.
(HBTS, 94)
Rumî 1. Milâdî takviminden
13 gün geri bir güneş takvimi olan
Rumî takvim adında kullanılır. 2.
Anadolu ile ilgili, Anadolu'ya bağlı,
Anadolu'da yağıyan... (TS, 1870)
rustaî esk. Köyle ilgili,
köylü. (TS, 1870)
Rümmanî Narsı (DB, 199)
Rüsubî Rüsupsu, Çökeleksi
(DB, 199)
rüsubî tortul (coğr.) (OÖTK,
298)
rüsubi sahreler tortul
kayaçlar: Çeşitli kökenden tortuların
katmanlar durumunda sıkışıp

katılaşımlarıyla oluşan üç büyük
kayaç takımından biri. (CTS, 96)

rüşeym-i arızî geçicicücük
(bot.) (OÖTK, 120)

saat-i vakt-i vasatî ortalama
zaman saati: Ortalama güneşin
devinme hızına göre işleyen, yani
dönme hızı değişmeyen ve bir
ortalama güneş gününde iki dönüş
yapan saat. (GBTS, 78)

sadrî göğüssel (biy.) (OÖTK,
126)

Safihavî Yufkası (DB, 199)

Safravî Safralı (DB, 190)

safravî tebevül-i melevvene-

i dem karasu humması: Isı
yükselmesi, kan işeme, bulantı ve
kusma gibi ağır belirtilerle kendisini
belli eden bir sıtma çeşidi. (ABTS, 81)

safsataî safsatacı (DB, 273)

sâhili kıya, (kıyısız) (coğr.)
(OÖTK, 186)

sait-i gayr-i şefevî düz ünlü
(GRTS, 50)

sakabe-i fıkârî omur deliği
(biy.) (OÖTK, 231)

sâk-ı cezrî köksap (bot.)
(OÖTK, 195)

Salibî Haçsı (DB, 199)

samanî Saman rengi, açık
sarı. (TS, 1900)

Sâmanî Sâmanlı (DB, 190)

Samânî Samansı (DB, 199)

Samî 1. Hz. Nuh'un oğlu

Sam'dan türediklerine inanılan beyaz
ırkın Arapça, Asurca, İbranca ve
Habeşçe konuşan çeşitli kavimlerinin
toplandığı kol. 2. Bu kola özgü olan.
(TS, 1901)

samimî 1. İçten, içtenlikle. 2.
Candan, açık yüreklilikle davranan. 3.
İçli dışlı, senli benli olarak. (TS, 1901)

samimî candan (DB, 187)

Samimî Candan (DB, 190)

Samimî İçten (OTKK, 139)

samimî içten (ÖTS, 181)

samimî içten –dan (-tan), -da
(-ta) durum ekleri bir çekim ekiyken

‘samimî’ anlamında içten örneğinde
bir yapım eki gibi yer almıştır.

(TSTYY, 39)

samimî : içten (AS, 232)

samimî, derunî içten

(TSTYY, 79)

samimîleşme Samimîleşmek

işi. (TS, 1901)

samimîleşmek İçten olmak,

candan davranmak. (TS, 1901)

samimîlik İçten olma

durumu, içtenlik, samimiyet. (TS,

1901)

samimilik Özdenlik

Hani özdenlik (samimilik) diye

tutturuyorlar. (G, 545)

samimilik Özdenlik

Özdenlik (samimilik), gerçek

duygularımızı, gerçek düşüncelerimizi

bildirmektir. (G, 342)

samit-i hanekî damak ünsüzü

(GRTS, 41)

sâmit-i sinnî diş ünsüzü

(GRTS, 46)

santurî Santur çalan kimse.

(TS, 1906)

Santurî Santurcu (DB, 190)

sath-ı amudî dik düzlemler

(mat.) (OÖTK, 85)

sath-ı şakulî düşey düzlem

(astr.) (OÖTK, 98)

sath-ı ufkî yatay düzlem

(mat.) (OÖTK, 323)

Sathî 1. Üstünkörü 2. Yüzlük

(OTKK, 139)

sathî esk. Yüzeysel,

üstünkörü. (TS, 1916)

sathî yüzden (DB, 272)

sathi yüzey (ÖK, 76)

sathî yüzeysel (ÖTS, 181)

sathî yüzü

Ne dediklerini bilmeyen, yüzü (sathî)

düşünceyle yetinen kimselerdir de

onun için. (A, 280)

sathî yüzü

Dayatmak, karşı komak isteyenler

bildiklerince uğraşsınlar, yüzü (sathî)

olayların türettiği sanılara kapılınsınlar
da... (A, 231)

sathî harâret yüzey sıcaklığı:

Bir gökcismnin dış yüzü üzerinde
ölçülen ya da yüzeyi için geçerli
sıcaklık. (GBTS, 115)

sathi moren yüzey buzultaş:

Buzul dilinin üstünde, ortada ya da
yanlarda yer alan buzultaş. (CTS, 111)

sathi sular yüzey suları:

Yağmur sularının buğulaşarak yeniden
havaya dönen ve sızarak yeraltına
geçen bölümlerinden artakalan sular.
(CTS, 111)

Sathî tabaka Yüz tabaka

(DB, 210)

sathîleşme Sathîleşmek işi.

(TS, 1916)

sathîleşmek Yüzeysel

duruma gelmek. (TS, 1916)

sathîleştirme Sathîleştirmek

iş. (TS, 1916)

sathîleştirmek Yüzeysel

duruma getirmek. (TS, 1916)

sathîlik Yüzeysel olma

durumu. (TS, 1916)

savt-ı aslî anases (fiz.)

(OÖTK, 14)

savt-ı taklidi yansıma: Dış

gerçeklik düzleminde var olan bir ses
ya da görüntüyü, işitimsel izlenimi
yansıtacak biçimde aktaran,
adlandırılan gerçeği ses öykünmesi
yoluyla belirten dilsel öge. (DDTS,

157)

savt-ı taklidi yansıma: Tabiat

seslerini veren sözcük. (DTS, 103)

savtî sesçil: Sese dayanan,

sesle ilgili olan. (DTS, 82)

savti sesçil: Sesle ilgili, sese

ilişkin olan. (DDTS, 126)

savti şedde vurgu: Bir

sözcükteki ya da sözcük öbeğindeki
bir seslemi öbürlerine oranla daha
belirgin, baskılı kılan yeğlilik artışı.
(DDTS, 155)

savfî şedde vurgu:
Sözcüklerde hecelerden birinin daha
baskılı söylenmesi. (DTS, 101)
sayd-ı mahî balıkçılık, balık
avı (coğr.) (OÖTK, 30)
sayfî yazlık (coğr.) (OÖTK,
324)
sayfî yazlık (DB, 187)
saz semaîsi Klâsik Türk
müziğinde faslın en son çalınan sözsüz
parçası. (TS, 1926)
seciyevî ırsal (biy.) (OÖTK,
144)
sedefî sedefimsi
-msı yer yer Arapçadan dilimize
geçen -î nispet ekine karşılık
olmuştur. Sedefî, sedefimsi; enbubî,
borumsu; beyzî, yumurtamsı; muştî,
taraksı; zifrî, tırnaksı; ibrevî, iğnemsî
vb. (TSTYY, 129)
sedefî cemet kırç: Kırığının
daha yeğîn, daha kalın buz
kırılcalarının olmasıyla kendini

gösteren ve konduğu yerlerde çiçekli
dallar biçimini alan türü. (CTS, 70)
seferî esk. 1. Yolculukla ilgili
olan. 2. Savaşla ilgili olan. 3. Yolcu
olduğundan, oruç tutmak ve namaz
kılmak zorunda olmayan kimse. (TS,
1930)
Seferî Seferli (DB, 190)
seferî durum 1. Savaş
ortamı. 2. Yolculuk dolayısıyla namaz
ve oruç ibadetinden izinli olma. (TS,
1930)
seferî hâl Seferî durum. (TS,
1931)
sefir-i basarî talamus (biy.)
(OÖTK, 287)
sehmî oksu (biy.) (OÖTK,
230)
sekene-i aslî yerli (coğr.
jeol.) (OÖTK, 327)
selâmi parmak kemiği (biy.)
(OÖTK, 244)
Selçukî Selçuklu (DB, 190)
Selçukî Selçuklu (DB, 272)

Selçukî Selçuklu. (TS, 1935)	Semavî Göksel, gökçe
sem'î işitme (biy.) (OÖTK, 157)	(OTKK, 140)
sem'î işitsel (biy.) (OÖTK, 157)	Semavî Göksü (DB, 199)
sem'i işitsel: İşitme duyusu, işitme yetisiyle ilgili. (ETS, 87)	Semavî kudret Tanrıkut (OTKK, 140)
semaî esk. 1. Kurala bağlı olmayıp ancak işitmekle öğrenilen (söz). 2. müz. Klâsik Türk müziğinde iki basit usulden biri. 3. ed. Sekizer hece ölçüsüyle yazılmış olan halk şiiri türü. (TS, 1937)	semer-i baklî baklamsı yemiş (bot.) (OÖTK, 29)
semaî esk. Semavî. (TS, 1937)	semer-i inebî üzümsü yemiş (bot.) (OÖTK, 310)
semaî kahvesi halk şairlerinin toplandıkları sazlı sözlü eğlencelerin yapıldığı semâ, mani ve türkülerin okunduğu kahve. (TS, 1937)	semt-ür-re's-üş-âkulî başucu doğrultusu (astr.) (OÖTK, 34)
semavî esk. Gökle ilgili, göğe ilişkin. (TS, 1937)	sene-i medarî dönence yılı (astr.) (OÖTK, 94)
semavî gökçül (DIÜM, 34)	sene-i medârî dönencel yıl: Güneş'in ilkbahar noktasından art arda iki geçişi arasındaki süre=365 gün 5 sa 48 dk 46 sn. (GBTS, 24)
semavi göksel (ÖK, 77)	senelik vasati suhunet yıllık ortalama sıcaklık ayırımı: Yılın en sıcak ve en soğuk ay ortalama değerleri arasındaki ayırım. (CTS, 109)
	senevî esk. Yıllık. (TS, 1940)
	senevî senelik, yıllık (DB, 187)

Senevî Senelik, Yıllık (DB,
190)

senevî yıllık (astr. Jeol.)
(OÖTK, 329)

Senevî Yıllık (OTKK, 140)
senevî yıllık: Yıla ilişkin.
(GBTS, 112)

senevî : yıllık (AS, 233)
senevî halkalar yıllık
halkalar (bot.) (OÖTK, 329)

senevi hareket yıllık
devinim: Yeryuvarlağının güneş
çevresinde 365 ¼ günde tamamladığı
devinim(CTS, 109)

senevî vasatî yıllık ortalama
(coğr.) (OÖTK, 330)

senevi vasati suhunet yıllık
ortalama sıcaklık: Herhangi bir yerde,
bir yıllık süre içinde her gün saptanan
hava sıcaklıkları toplamının gün
sayısına bölünmesiyle elde edilen
nicelik. (CTS, 109)

sengin semaî müz. Yürük
semaî. (TS, 1941)

senûr-i dimâgî delibaş
kurtçuğu: Delibaşşeridinin, başta
koyun olmak üzere sığır, keçi, at,
domuz, tavşan ve insan beynine
yerleşek, bu konakçılarda delibaş
hastalığı doğuan kurtçuğu. (ABTS, 48)

serbestî esk. Erkinlik,
serbestlik. (TS, 1943)

serbesti özgürlük (ÖK, 78)

serbestî özgürlük (ÖTS, 182)

sermestî esk. Sarhoşluk. (TS,
1947)

sevkıtabîi içgüdü
-ı (-i, -u, -ü) Bu ekten birkaç felsefe
terimi de türetilmiştir. yeti (meleke),
içgüdü (sevkıtabîi). (TSTYY, 91)

sevkıtabii içgüdü (ÖK, 78)

sevkıtabii İçgüdü, insiyak.
(TS, 1955)

sevk-i tabîi içgüdü (zool.)
(OÖTK, 149)

sevk-i tabîi içgüdü, itki
(ÖTS, 182)

sevkitabii içgüdü: 1-
Canlıları, yararlı ya da gerekli
birtakım işlere güden ve düşünceyle
ilgisi bulunmayan duygu. 2- Bir türün
bütün üyelerine doğal olarak var olan
ve öğrenme yerine olgunlaşma sonucu
gelişen karmaşık bir uyarım. (ETS, 80)

seylânî Seylân taşı. (TS,
1956)

sıga-i temennî dilek-şart kipi
(GRTS, 45)

sıhhî Sağlıkla ilgili, sağlığa
yarar. (TS, 1963)

Sıhhî Sıhiğ, sağlısal (OTKK,
140)

sıhhî (muayene) sağlık
(yoklaması) (DB, 273)

sıhhî imdat İlk yardım, acil
yardım. (TS, 1963)

Sıhhî muayene Sağlık
yoklaması (DB, 210)

sıhhî tesisat su döşemi: Bir
binanın pissu, temiz su ve gaz
döşemlerinin tümü. (DŞTS, 59)

sıhhî tesisat Yapılarda temiz
ve atık su ile ilgili donanım. (TS,
1963)

sıhhî tesisatçı su döşemcisi:
Su döşemi yapan ve bu meslekten olan
kimse. (DŞTS, 59)

sıhhî tesisatçı Yapılarda
temiz ve atık su ile ilgili işleri yapan
donanımcı. (TS, 1963)

sıhhî tesisatçılık Sıhhî
tesisatçının işi veya mesleği. (TS,
1963)

sıhrî Akrabalık, hısımlık.
(TS, 1963)

sıkletî mahsusa özgül ağırlık:
bir özdeğin verilen bir oylumdaki
kütlesinin, aynı oylumlu 4° C'daki
suyun kütlesine oranı. (FTS, 150)

sıklet-i zâhiri görünen ağırlık
(fiz.) (OÖTK, 128)

Sınaî Endüstriyel (OTKK, ek,
4)

sınaî sanayi ile ilgili. (TS,
1967)

sınai adem-i merkeziyet
işleyimsel özeksizleştirim: İşleyim
kuruluşlarının ancak anakentler
dışında kurulmasını olulayarak,
anakentlerin daha çok büyümesini
önlemeyi amaçlayan kentbilim
yöntemi. (KBTS, 60)

sınai inşa metodu işleyimsel
yapım yöntemi: Yapım alanındaki işi
en aza indiren, ileri ölçüde makine
kullanılan ve eşölçünleştirilmiş yapım
yöntemi. (KBTS, 60)

Silisî Silissi, Çakmaksı (DB,
199)

silürî sistem silür sistemi
(jeol.) (OÖTK, 270)

sincabî boz (biy.) (OÖTK,
49)

Sincabî Sincapsı (DB, 199)

sincabî etsineği kırçıl et
sineği: Genel görünüşü boz olan, etleri
ve yaraları kurtlandırılabilen sinek
türü; külrengi etsineği. (ABTS, 87)

sînî sigmamsı (biy.) (OÖTK,
270)

sinnî dişsel (biy.) (OÖTK,
88)

sinnî samit diş ünsüzü: Dil
ucunun üst dişetlerine dokunmasıyla
meydana gelen ünsüz. (DTS, 34)

sinni samit dişil: Dilin uç
bölümünün dilere dokunmasıyla
oluşan ünsüz. (DDTS, 63)

siyasî
siyasî karşılığı, siyasetçi, politikacı
(adam), siyasetçe (sözler), siyaset
(oyunları). (DB, 275)

siyasî 1. Siyasetle ilgili,
siyasal, politik. 2. Siyasetçi, politikacı.
(TS, 1996)

siyasî siyasal
“Siyasal” kelimesi “siyasî”den daha
mı türkçedir? (OTU, 47)

siyasi siyasal (ÖK, 79)

Siyasî Siyasetçi (DB, 190)

siyasî siyasetçi (DB, 273)

siyasî siyasetçi, politikacı
(DB, 186)

siyasî : siyasal (AS, 233)

siyasî ambargo Bir ülkeyi
cezalandırmak amacıyla siyasî alanda
yaptırım uygulama. (TS, 19996)

siyasî coğrafya Devlet ile
ülke arasındaki ilgiyi kuran, beşerî
coğrafyanın bir kolu. (TS, 1996)

siyasî harita Devlet ve ülke
sınırlarını gösteren harita. (TS, 1996)

siyasi ilimler siyasal bilimler:
Siyasal olguları ve düşünceleri, türlü
siyasal yetke biçimlerini yöntemli
olarak inceleyen bilimlere verilen
genel ad. (ETS, 140)

siyasî parti Politik hayatın en
önemli unsuru olan ve belli bir siyasî
görüşü temsil eden parti. (TS, 1996)

siyasî suç siyasal suç: Politika
amaçlarının gerçekleşmesi için işlenen
suç. (CYTS, 49)

siyasi terbiye siyasal eğitim:
1- Yurt yönetimi sorunlarına karşı

anlayış geliştirme ve siyasal hayata
katılmak için gerekli temel bilgi ve
davranışları kazandırma amacını
güden eğitim. 2- Devletçe benimsenen
belli bir tutum ve görüşün aşılınması
amacıyla yapılan eğitim. (ETS, 140)

sofi Tasavvuf felsefesine
bağlı olan (kimse), mutasavvıf. (TS,
1999)

sofilik Sofi olma durumu.
(TS, 1999)

sofiyan Sofiler. (TS, 1999)

sosyal ve iktisadi erozyon
toplumsal ve ekonomik aşınım:
Köylerden kentlere doğru olan nüfus
akınlarının ekonomik ve toplumsal

gelişme sürecine uyumsuzluğu
sonucunda, kırsal alanların, çalışabilir,
güçlü nüfusu yanı sıra, ekonomik
kaynaklarını da yitirip yoksullaşması.
(KBTS, 105)

suffileşmek 1. Aşağı bir
durum almak, aşağılaşmak, pis kılıklı
duruma gelmek. (TS, 2038)

sultanî 1. Sultanlara yaraşan
veya sultanlarla ilgili. 2. 1908'den
sonra Osmanlı ülkelerinde, bugünkü
lise dengi öğretim kurumu. 3. tar.
Mısır, Trablus ve Cezayir
darphanelerinde basılan Osmanlı
altını. 4. Çekirdeksiz bir tür üzüm.
(TS, 2040)

sultanî tembel İş görmekten
hiç hoşlanmayan, çok tembel. (TS,
2040)

sultanîbuselik müz. Klâsik
Türk müziğinde bir birleşik makam.
(TS, 2040)

sultanîhüzzam müz. Lâsik
Türk müziğinde bir birleşik makam.
(TS, 2040)

sultanîyegâh müz. Klâsik
Türk müziği makamlarından biri. (TS,
2040)

sun'î 1. Yapma, yapay,
takma. 2. mec. Yapmacık, eğreti. (TS,
2042)

sun'î yapay (kim.) (OÖTK,
319)

Sun'î Yapma, takma (OTKK,
141)

sun'î böbrek Sonradan
takılan böbrek. (TS, 2042)

sun'î çayır Rutubetli veya
sulanabilen topraklarda buğdaygil ve
baklagil yem bitkilerinin bir karışım
olarak yetiştirildiği çayır. (TS, 2042)

sun'î gübre Bitki
kalıntılarının ticarî gübre ile
karıştırılmasından elde edilen gübre.
(TS, 2042)

sun'î gübre yapma gübre
(tarım) (OÖTK, 320)

sun'î istiğbar yapma
tozlanma (bot.) (OÖTK, 320)

sun'î kalp Sonradan takılan
kalp. (TS, 2042)

sun'î kauçuk yapma kauçuk
(kim.) (OÖTK, 320)

sun'î mahrûkat yapma
yakacaklar (kim.) (OÖTK, 320)

sun'î peyk yapma uydu
(astr.) (OÖTK, 320)

sun'î peyk Yapma uydu. (TS,
2042)

sun'î peyk yapma uydu:
İnsanlar tarafından yapılarak bir
gökcismi çevresinde dolandırılan
cisim. (GBTS, 106)

sun'î solunum 1. Normal
solunumun yeterli olmadığı
durumlarda onu takviye etmek
amacıyla solunum aleti takma. 2. Dış
etki ile göğse bastırılarak yaptırılan
solunum. (TS, 2042)

sun'î tahta 1. Sunta. 2. Odun
lifi levhası, yonga ve talaş levhaların
bir türü. (TS, 2042)

sun'î taraça yapma seki
(coğr.) (OÖTK, 320)

sun'î tefcir akaçlama (coğr.
tarım) (OÖTK, 4)

sun'î teneffüs Sun'î solunum.
(TS, 2042)

sun'îlik Yapma, yapay olma
durumu veya özelliği, yapaylık. (TS,
2042)

sunî yapay (ÖK, 80)

sunî yapay (ÖTS, 182)

sunî yapay (TSTYY, 61)

sunî yapma

sunî bir sıfattır. Bu söz Türkçede bir
isimle karşılanmıştır. Sunî sözünün
yerini alan yapma, bu gün yapma
çiçek, yapma uydu (ast.) gibi
örneklerde kullanılmaktadır. Sunî
gübre'ye yapma gübre de
denilmektedir. (TSTYY, 171)

sunî hudut yapma sınır:

Akarsu, deniz, göl, sıradağ gibi doğal
bir engele dayanmayıp insan eliyle
oluşturulan imleri (sınır taşları,
hendek, direk, tel örgüsü...) izleyen
sınır. (CTS, 103)

sunî istifâ yapma seçim
(coğr.) (OÖTK, 320)

sunî kurutma yapay
kurutma: Kurutma fırını ya da benzeri

bir düzenden yararlanarak ağacı kısa sürede kurutma işi. (ATS, 65)

sunî radyoaktif yapay

ışınmetkinlik: Yapay olarak türetilmiş yerdeşlerin ya da uyarılan çekirdeklerin ışımetkinliği. (FTS, 189)

sunî reçine filmi yapay

reçine filmi: Çok ince levhalar halinde yapılmış, ısıtıcılı preslerle kaplama yapıştırırmada kullanılan, yapay reçineli, ağaç tutkalı. (ATS, 65)

sunî reçine verniği yapay

reçine verniği: Kimyasal değişmeler sonucu katman yapan, suya, ısıya ve dış etkilere dayanıklı vernik. (ATS, 65)

sunî reçine, sentetik reçine

yapay reçine: Tutkal, vernik ya da yapay reçine plakası (formika) üretiminde kullanılan bir tür reçine. (ATS, 65)

sunî zekâ yapay anlayış:

Algoritma biçiminde tanımlanamayan, buluşsal yöntemlerle özdevimli

öğrenme yöntemlerinden yararlanan ve doğal dil anlama, söz çözümleme, örüntü tanıma gibi algısal ya da bilişsel süreçlerle ilgili bilgisayarlı modeller geliştiren araştırma alanı. Yapay anlak deyimi de kullanılabilir. (BTS, 85)

Suudî Suutlu (DB, 190)

süflî 1. Aşağı, aşağılık,

bayağı, adî. 2. Kılıksız, pis kılıklı, hırpanî. (TS, 2048)

süfli alçak, aşağılık (ÖK, 80)

süflîleşme Süflîleşmek işi.

(TS, 2048)

süflîleşmek Süflî duruma

gelmek, süflî olmak. (TS, 2048)

süflîlik Süflî olma durumu.

(TS, 2048)

Sükkerî Şekersi (DB, 199)

sükkerî mermer şekersi

mermer (jeol.) (OÖTK, 284)

sükûî esk. Sessiz, suskun

(kimse). (TS, 2048)

Sükûî Suskun (OTKK, 138)

sükûti suskun (ÖTS, 182)	Hristiyan topluluğu ve bu topluluktan
sükûtilik esk. Sessizlik,	olan kimse. (TS, 2059)
suskunluk. (TS, 2048)	Süryanî Süryanca, Süryanlı
sülâsi küul üçüncül alkol	(DB, 190)
(kim.) (OÖTK, 308)	Süryanice Süryanî dili. (TS,
sünâi küul ikincil alkol,	2059)
ikinci alkol (kim.) (OÖTK, 151)	süvari atlı (ÖK, 80)
Sünnî Sünnet ehlinden olan	şa'rî kıl (boru) (DB, 273)
kimse. (TS, 2051)	Şa'rî Kılsı (DB, 199)
Sünnîlik Kur'an'a ve Hz.	Şafiî 1. İslâmlıkta sünnet ehli
Muhammed'in sünnetlerine göre	denilen dört mezhepten biri. 2. Bu
davranmayı en doğru ve tek yol sayan.	mezhepten olan kimse. (TS, 2065)
dört büyük mezhep. (TS, 2051)	Şafîlik Şafiî mezhebi. (TS,
sür'at-ı şuaî dikeyhız: Bir	2065)
yıldızın bakış doğrultusundaki	Şahmî İçyağısı (DB, 199)
bileşeni; bize doğru yaklaşma ya da	şahs-ı hükmi : tüzelkişi (AS,
bizden uzaklaşma hızı. (GBTS, 22)	233)
sür'at-i sâhavî alan hızı:	şahsî kişisel (ÖTS, 183)
Devinen bir cismi duran bir noktaya	şahsî kişisel (TSTYY, 139)
(konsayı başlangıcı) birleştiren doğru	şahsî Kişiye ait, kişiyle ilgili,
parçasının (yarıçap vektörü) birim	kişinin malı olan, kişisel, özlük. (TS,
zamanda süpürdüğü alan. (GBTS, 3)	2067)
Süryanî Samilerin, Aramî	Şahsî Özel, şahsiğ (OTKK,
kolunun doğu bölümünde olan bir	142)

Şahsî Şahsiğ (OTKK, ek, 4)	şakulî düşey (mat.) (OÖTK,
şahsi kişisel, özel (ÖK, 81)	98)
şahsî : kişisel (AS, 233)	şakuli düşey (ÖK, 81)
şahsî dava kişisel dava:	şakulî düşey (ÖTS, 183)
Suçtan zarar görenin, savcının	şakulî düşey (TSTYY, 61)
katılması zorunluğunu duymaksızın	şakuli düşey: Yerçekimi
kendi başına açtığı dava. (CYTS, 42)	doğrultusunda, çevrene dik doğrultuda
şahsi mülakat kişisel	bulunan. (FTS, 62)
görüşme: Kılavuzluk çalışmaları	şakulî esk. 1. Çekülle ilgili. 2.
çerçevesinde bir uzmanın	Düşey. (TS, 2070)
(danışmanın), bir sınıf öğretmenin	Şakulî Şakulsü, Şavulsu (DB,
ya da yöneticinin yakınması ya da	199)
sorunu olan bir öğrenciyle yaptığı özel	şakulî freze düşey freze:
görüşme. (ETS, 95)	Bıçak taşıyıcı düzeni makine
şahsi rehberlik kişisel	tablasının üzerinde bulunan, değişik
kılavuzluk: Bireye kişisel	biçimli işler yapan ağaçişleri makinesi.
alışkanlıkları ve tutumları ile özel	(ATS, 19)
sorunlarına ilişkin konularda yardımı	şakuli hareket düşey
öngören kılavuzluk türü. (ETS, 95)	devinim: Daha çok alçak ve yüksek
şahsi saga kişisel saga:	basınç özeklerinde görülen, aşağıdan
Konusu büyüsel ve doğaüstü olaylarla,	yukarıya ya da yukardan aşağıya,
kişiler olan saga türü. (HBTS, 68)	hemen hemen düşey yönde hava
şakk-ı galsamî solungaç	akıntısı. (CTS, 46)
yarığı (zool.) (OÖTK, 275)	Şamanî Samanist. (TS, 2071)

şamani din şaman dini:
Uygulamaları, doğaüstü yetenekleri
olan kişilerce gerçekleştirilen din.
(HBTS, 90)

şarabî Kırmızı şarap rengine
olan. (TS, 2075)

Şarabî Şarapsı (DB, 199)

şârî kılcal (biy. fiz.) (OÖTK,
182)

şarkî doğu, doğusal (coğr.)
(OÖTK, 91)

şarkî esk. Doğuyla ilgili
doğuya özgü olan, doğu. (TS, 2075)

Şarkî Akdeniz Doğu
Akdeniz (DB, 210)

Şe'nî Gerçel (OTKK, ek, 4)

Şebekî Ağsı (DB, 200)

Şecerî Ağaçsı (DB, 200)

şeddadî Çok büyük ve
sağlam (yapı). (TS, 2080)

şefevî dudakçın (DIÜM, 34)

şehvî esk. Şehvetle ilgili,
kösnül, erotik. (TS, 2081)

şehvi kösnül (ÖK, 81)

şhevî kösnül (ÖTS, 183)

şhevî sait yuvarlak ünlü:

Dudakların toplanıp yuvarlaklaşması
ile meydana gelen ünlü. (DTS, 107)

şhevi sait yuvarlak ünlü:

Dudakların yuvarlaklaşmasıyla oluşan
ünlü. (DDTS, 165)

şhevi samit çift dudaksıl: Ses
yolunun kapanması dudaklar
düzeyinde ve her iki dudak aracılığıyla
gerçekleştğinde oluşan ünsüz.
(DDTS, 51)

şhevî samit dudak ünsüzü:

Ağız boşluğundan gelen havanın
dudaklara çarpıp patlamasıyla veya
dudakların aralığından sızmasıyla
meydana gelen ünsüz. (DTS, 36)

şhevî samit dudaksıl: 1-

Dudak devinimiyle oluşan ünsüz. 2-
Dudakların yuvarlaklaşmasıyla oluşan
ünlü. (DDTS, 68)

şhevî sâmit, sâmit-i şehvî

dudak ünsüzü (GRTS, 48)

şehvî sinnî diş dudak
ünsüzü: Alt dudağın üst dişlere
dokunmasıyla meydana gelen dudak
ünsüzü. (DTS, 34)

şehvî sinnî dişil-dudaksıl:
Alt dudağın üst dişlere dokunmasıyla
oluşan ünsüz. (DDTS, 63)

Şehrî Aylık (DB, 190)

şehrî aylık (DB, 271)

Şehrî Şehirli (DB, 190)

Şehrî, şehriye Aylık (OTKK,
143)

şehvanî esk. 1. Şehvetle ilgili,
kösnül, şehvî. 2. Şehvete aşırı
derecede düşkün olan (kimse),
şehvetli. (TS, 2082)

şehvani kösnül (ÖK, 81)

şehvanî kösnül (ÖTS, 183)

şeklî biçimsel (ÖTS, 183)

şeklî esk. Biçimle ilgili,
biçimsel, formel. (TS, 2084)

şeklî morfolojik

Kelimenin, biri morfolojik (şeklî),

öteki de semantik (mânaya bağlı) iki
çeşidi vardır. (OTU, 296)

şekl-i billûrî billûr şekli
(kim.) (OÖTK, 41)

şeklî suç biçimsel suç:
Tamamlanması, sonucun doğmasına
bağlı olmayan suç. (CYTS, 18)

şelel-i sem'î beneği (işitme)
(biy.) (OÖTK, 37)

şemmî kokusal (biy.)
(OÖTK, 192)

şemsî Güneşle ilgili. (TS,
2085)

şemsî (sene) güneş (yılı) (DB,
273)

şems-i hakiki gerçek güneş:
Zaman tanımlarında sözü edilen,
gözlediğimiz güneş tekeri. (GBTS, 35)

Şemsî sene Güneş yılı (DB,
210)

şer'î Şeriatle ilgili. (TS,
2087)

şerait-i coğrafi coğrafya
şartları (coğr.) (OÖTK, 59)

şeytanî 1. Şeytanca. 2.
Şeytanla ilgili. (TS, 2090)

şıryan-ı rievî akciğer-
atardamarı (zool.) (OÖTK, 5)

şibih billûrî billûrsu,
kristaloid (zool.) (OÖTK, 41)

şibih billûrî bilûrsu, kristaloit
(kim.) (OÖTK, 41)

şibih ceybî sinüsoidal (fiz.)
(OÖTK, 272)

şibih cezrî köksü (bot.)
(OÖTK, 195)

şibih kalevî alkaloit (kim.)
(OÖTK, 10)

şibih koloidî koloidal (kim.)
(OÖTK, 192)

şifahî esk. Ağzdan, sözlü.
(TS, 2094)

şifahî sözlü
Kültür ve medeniyet sözlü (şifahî)
değil, yazılı (mektup) dur. (OTU, 277)

şifahî sözlü (DB, 186)

Şifahî Sözlü (DB, 190)

şifahî sözlü (TSTYY, 108)

şifahi sözlü (ÖK, 82)

şifahî : sözlü (AS, 233)

şifahi âdet sözlü görenek:

Konuşma yoluyla çağdan çağa,
kuşaktan kuşağa aktarılan görenek.
(HBTS, 89)

şifahi anane sözlü gelenek:

Konuşma yoluyla çağdan çağa,
kuşaktan kuşağa aktarılan halk
kültürü. (HBTS, 89)

şifahi batıl itikat sözlü

boşınanç: araştırma alanı söylenyazım
olan bilim adamı. (HBTS, 89)

şifahi folklor sözlü

halkbilim: Gelenek, görenek ve
inançların dışında kalan halkbilim
ürünlerinin tümüne verilen ortak ad.
(HBTS, 89)

şifahi halk ananesi sözlü

halk geleneği: Halk kültürünün sözlü
ürünlerden oluşan kesimi. (HBTS, 89)

Şifahî imtihan Sözlü sınav

(OTKK, 143)

Şifahî imtihan Sözlü sınav
(OTKK, 91)

şifahi imtihan sözlü sınav:
Bir öğrencinin bilgi, yetenek ve beceri
derecesini anlamak için soru-yanıt
yönteminden yararlanılarak genellikle
bir kurulca yapılan yoklama. (ETS,
142)

şifahi nazardan korunma
sözlü gözdeğmesinden korunma: Canlı
ya da cansız nesneleri, özel
yöntemlerle söylenen dinsel ve
büyüsel sözler yardımıyla
gözdeğmesinden koruma. (HBTS, 89)

şifahi yoklama sözlü
yoklama: Öğrencilerin, işlenen
konular ya da üniteler çerçevesinde
kazandıkları bilgi ve beceri yönünden
durumlarını; düşünme ve kavrayış
bakımından olgunluk derecelerini
anlamak ve değerlendirmek amacıyla,
soru-yanıt yönteminden yararlanarak
yapılan küçük sınav. (ETS, 142)

şigâf-ı dâhilî-i kalb yürek iç
zarı, (iç yürek zarı) (OÖTK, 335)

şigal-i dâhilî-i kalb içyürek
zarı (zool.) (OÖTK, 150)

Şîî Şîîlik mezhebinden olan
kimse. (TS, 2094)

Şîîlik Hz. Muhammed'in
ölümünden sonra, damadı Ali'nin ilk
halife ve imametini ancak onun
soyundan gelenlere ait olduğunu kabul
edenlerin, Sünnîlerden ayrılarak
kurdukları mezhep. (TS, 2094)

şimalî esk. Kuzeyle ilgili,
kuzeye özgü, kuzey. (TS, 2096)

şimâlî kuzeyssel (coğr.)
(OÖTK, 203)

şimalî kuzeyssel (ÖTS, 183)

Şimalî Afrika Kuzey Afrika
(DB, 210)

şimâl-i garbî kuzey-batı
(coğr.) (OÖTK, 203)

şimal-i garbî kuzeybatı
(ÖTS, 183)

şimâl-i şarkî kuzey-batı
(coğr.) (OÖTK, 203)

şimal-i şarkî kuzeydoğu
(ÖTS, 183)

şimaligarbi kuzeybatı: Kuzey
ile batı arası yön. (CTS, 77)

şimalişarki kuzeydoğu: Kuzey
ile doğu arası yön. (CTS, 77)

Şîrayı yemanî Yıldırak
(OTKK, 144)

şiryân-ı cefnî gözkapağı (-
atardamarı) (biy.) (OÖTK, 130)

şiryân-ı sübatî şahdamarı
(biy. zool.) (OÖTK, 284)

şiryân-ı şefevî dudak
atardamarı (biy.) (OÖTK, 96)

Şistî Şistsi (DB, 200)

şitaî kışlık (DB, 187)

Şitaî Kışlık (DB, 190)

şuâ'î ışınısı (bot.) (OÖTK,
147)

şuâ-ı merkezi özek ışın (fiz.)
(OÖTK, 241)

Şuaî Şuası (DB, 200)

şuaî vektör (vektörel) (fiz.)
(OÖTK, 312)

şua-i mer'î görme eksenini
(biy.) (OÖTK, 128)

şuâ-i ziyâî ışık ışını: Işığın
giderken çizdiği yol. (GBTs, 52)

şua-i ziyâî ışık ışınları (fiz.)
(OÖTK, 146)

şuhudi mazi belirli geçmiş
kipi: Eylemin belittiği kavramın,
içinde bulunulan zamandan önce olup
bittiğini kesinlikle bildiren kip. (DTS,
19)

şuhudi mazi belirli geçmiş
zaman: Eylemlerde söz konusu oluş,
durum ve edimin, içinde bulunulan
süre diliminden önce olup bittiğini
bildiren kip. (DDTS, 34)

Şuurî Şuurel (OTKK, 144)

Taarruzî Sürsalık (OTKK,
144)

tabaka-i haricî-i edimme-i
dışderi (biy. zool.) (OÖTK, 83)

tabibi adli tûze doktoru:
yargı işlerinde görevlendirilmiş olan
doktor. (CYTS, 53)

tabiî doğal
...dediklerini anlamakta güçlük
çekmemiz doğal (tabiî) değil midir?
(G, 720)

tabiî 1. Tabiatta olan, tabiatta
bulunan. 2. Olağan, alışılmış, her
zamanki gibi olan, beklenildiği gibi.
3. Sağduyuya, mantığa, olağan düzene
uygun olan. 4. yapmacık olmayan. 5.
Katıksız, saf. 6. Elbette, tabiî olarak,
işin gereği olarak. (TS, 2109)

tabii doğal
onlar doğal (tabii) olarak arapça
sözleri kullanıyorlar. (A, 257)

tabiî doğal
Peki neden bunu hiç de doğal (tabiî)
olmayan bir biçimde söylemiş? (G,
439)

tabiî doğal
Birçok tümcelerde bayan safiye

sarp'ın iyi, doğal (tabiî) bir deyiş
aradığı belli. (G, 374)

tabiî doğal (TSTYY, 100)

tabii doğal (ÖK, 83)

tabiî doğal (ÖTS, 183)

tabiî doğal Kendi tilciklerimi,
alıştığım tilcikkleri, düşünmenin doğal
(tabiî) malzemesi olan tilcikleri
kullanmıyorum da başkalarıyla
yazıyorum. (G, 553)

tabiî doğal, tabiî (coğr. kim.)
(OÖTK, 89)

tabii doğal: Doğanın kendi
düzeni içinde oluşan; yapay olarak
hazırlanmamış olan. (FTS, 52)

tabiî kudretten (DB, 187)

tabiî normal, doğal (biy. fiz.)
(OÖTK, 227)

tabiî olağan (TSTYY, 52)

Tabiî Tabiiğ (OTKK, 145)

tabii afet doğal kıran, doğal
yıkım (ÖK, 83)

tabii afet doğal kıran: Yerel
toplulukların genel yaşamını etkileyen,

aksatan, bozan yer sarsıntısı, yangın, su baskını, yer kayması, çığ ve kaya düşmesi gibi doğa olayları. (KBTS, 39)

tabiî âfetler Önlenmesi insan eliyle olmayan, tabiî güçlerin yarattığı sel, fırtına, deprem, dolu gibi felâketler. (TS, 2109)

tabii coğrafya doğal coğrafya: Genel coğrafyanın, yeryüzünde oluşan tüm fiziksel ve dirimsel olayları inceleyen, bu olayların dağılışılarını araştıran ve kunusuna göre çeşitli bölümlere ayrılan ana kollarından biri. (CTS, 44)

tabii frekans doğal sıklık: Salınabilen bir cismin ya da bir dizgenin bir saniye içinde yaptığı erkin salınım sayısı. (FTS, 52)

tabiî gam doğal gam (fiz.) (OÖTK, 89)

tâbi-i gayr-i cebrî yüksek fonksiyonlar (mat.) (OÖTK, 334)

tabii gaz doğal uçun: Yakıt olarak kullanılan, çoğu metan olan ve yeryağı ile birlikte bulunan yeğni karbonhidrat uçunları karışımı. (FTS, 52)

tabiî gübre doğal gübre (tarım) (OÖTK, 89)

tabii hudut doğal sınır: İki komşu devlet arasında akarsu, sıradağ dorukları, göl ve deniz gibi doğal engellere dayanan sınır. (CTS, 44)

tabiî hukuk İnsanın doğuştan sahip olduğuna inanılan haklarını ele alan hukuk. (TS, 2109)

tabiî ıstıfa doğal seçim (zool.) (OÖTK, 90)

tabii ilimler doğa bilimleri: Doğadaki nesneler ve doğal olaylar üzerinde incelemeler yapan, bunlara ilişkin bilgi ve deneyler ile kuramları belli ilkelere ve kurallara bağlamaya çalışan fizik, dirimbilim vb. bilimler. (ETS, 52)

**T.C. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANTASYON MERKEZİ**

tabiî intubâ' fiziksel iz (jeol.)
(OÖTK, 116)

tabiî istiğbar doğal tozlanma
(bot.) (OÖTK, 90)

Tabiî kanun Tabiat kanunu
(DB, 210)

tabiî kauçuk doğal kauçuk
(kim.) (OÖTK, 90)

tabiî kurutma doğal
kurutma: Kerestenin doğal hava akımı
bulunan yerlere istiflenip bekletilerek
kurutulması. (ATS, 18)

tabiî liman doğal liman
(coğr.) (OÖTK, 90)

tabiî muhit doğal çevre:
İnsan ile kültürün dışında kalan doğa
ve tüm canlılar. (HBTS, 36)

tâbi-i müsellesâtî
trigonometrik fonksiyon (mat.)
(OÖTK, 299)

tabiî nüfus hareketi doğal
nüfus devinimi: Belli bir yerde, ölüm
ve doğum gibi doğal nedenlere dayalı

olarak nüfusta görülen değişmeler;
azalıp çoğalmalar. (CTS, 44)

tabiî olarak doğalayın
Araplarla Farslardan, doğallayın (tabiî
olarak) birçok tilcikler almışız. (G,
385)

tabiî periyot doğal dönem:
Salınabilen bir cismin ya da bir
dizgenin erkin deviniminin tam bir
gidip gelme süresi. Dönem, sıklığın
tersine eşittir. (FTS, 52)

tabiî radyoaktiflik doğal
ışınım: Bazı özdeklerin doğal
halde kendiliklerinden ışımetkinlik
göstermeleri. (FTS, 52)

tabiî saha doğal alan: Kent
toplumbiliminde belli özellikleri olan,
özel konumu, koşulları, doğal ya da
insan elinden çıkmış özellikleriyle bir
bütün oluşturan yer. (KBTS, 39)

tabiî sığınak doğal barınak:
Mağara, ağaç kovuğu gibi, insanın
“ev” yerine kullandığı, daha doğrusu
sığındığı yer. (CTS, 44)

tabii sit doğal değerler alanı:

Türdeş oluşları ve özellikleri,
çağbilimsel, güzelliksel, sanatsal
bilimsel, çevrebilimsel,
budunbetimsel, yazınsal ya da
söylencesel önemleri bakımından
korunmaları ve değerlendirmeleri
gereken, bu nedenle de kent
düzentasarlarında ve bölgesel
tasarlarda önemli yeri bulunan, doğa
ile insanların ortak yapıtı olan ya da
doğal güzelliklerin oluşturduğu
yerbetimsel bölgeler. (KBTS, 39)

tabii şekil, normal şekil düz

örnek: Değişik etkenler altında kalan
bir ilkörneğin; köy, ilçe, il, iller
bölgesi, ulus ya da uluslararası bir alan
içinde dağılmış değişik biçimlerden
oluşan ikinci bir ilkörneği. (HBTS, 39)

tabii tezayüt nispeti doğal

artış oranı: Herhangi bir ülkede, bir yıl
içinde, doğum ve ölüm oranaları
arasındaki ayrıma dayanan artış. (CTS,
44)

tabii zenginlik doğal

zenginlik (coğr.) (OÖTK, 90)

tabiileşme Tabiileşmek işi.

(TS, 2109)

tabiileşmek Tabii duruma

gelmek. (TS, 2109)

tabiilik doğallık (ÖK, 83)

tabiilik Tabii olma durumu.

(TS, 2109)

Tahinî Tahinsı (DB, 200)

tahinî Tahin rengi olan. (TS,

2113)

Tahlilî Çözel (OTKK, 146)

Tahlilî Çözel (OTKK, 61)

tahlilî çözümlemeli (TSTYY,

123)

tahlilî Çözümlemeli. (TS,

2114)

Tahlilî Tahlilli (DB, 190)

tahlil-i aslî asal analiz (kim.)

(OÖTK, 20)

tahlil-i elektrikî elektroliz

(fiz. kim.) (OÖTK, 104)

tahlîl-i hacmî hacım analizi
(hacımsal analiz) (kim.) (OÖTK, 135)

tahlîl-i kemmî miktar analizi,
nicel analiz (kim.) (OÖTK, 220)

tahlîl-i keyfî madde analizi,
nitel analiz (kim.) (OÖTK, 211)

tahlîl-i ruhi ruh
çözümlemesi: Bilinçaltında, karmaşa
olarak bulunup birtakım ruhsal ve
bedensel rahatsızlıklara yol açan anı,
istem ve imgeleri bilinç alanına
çekmek yoluyla ruh hastalıklarını
iyileştirmeyi amaç edinen ve ilkeleri
Freud’ca saptanan bir hekimlik
yöntemi. (ETS, 131)

tahlîli sualler çözümsel
sorular: Öğrencileri çözümsel
çalışmalara yöneltmek, onlara “bütün”
ve “bileşik” durumundaki düşünce ya
da yargıları ayrı ayrı ve daha yalın
biçimde açıklattırmak, kural ve
yasaları tam ve doğru olarak
benimsetmek, birtakım olayların

neden-sonuç ilişkilerini buldurmak
amacıyla sorulan sorular. (ETS, 43)

tahlîl-i unsurî eleman
analizi, elemansal analiz (kim.)
(OÖTK, 104)

tahlîli usul çözümsel yöntem:
Bir konunun daha iyi ve tam olarak
öğrenilmesi ya da öğretilmesi için
konuyu bölüm bölüm ve ayrı
yönlerden inceleme temeline dayanan
öğretim yöntemi. (ETS, 43)

tahlîl-i veznî tartı analizi,
(tartıl analiz) (kim.) (OÖTK, 289)

tahlîli, analitik çözümsel
Çözümleme yöntemine ilişkin,
çözümlemeli. (BTS, 34)

tahlîli-terkibi usul çözümsel-
bireşimsel yöntem: Okuma
öğretiminde önce her bir sözcüğün
bilinen bölümlere ayrılması ve
sonradan bütün olarak okunması
amacını güden yol. (ETS, 43)

tahmînî kararlama (mat.)
(OÖTK, 169)

tahmini kestirmece,
oranlamaya dayanan (ÖK, 84)

tahminî Oranlamaya,
tahmine göre, kararlama, aşağı yukarı.
(TS, 2114)

Tahminî Tahmince (DB,
190)

tahminî tahmince (DB, 272)

tahrirî esk. Yazılı, yazı ile.
(TS, 2115)

tahrirî yazılı (DB, 186)

Tahrirî Yazılı (DB, 190)

tahrirî yazılı (DB, 272)

tahriri yazılı (ÖK, 84)

tahrirî yazılı (TSTYY, 108)

tahrirî : yazılı (AS, 234)

Tahrirî imtihan Yazılı sınaç
(OTKK, 91)

tahriri imtihan yazılı sınav:
Bir öğrencinin ya da öğrenci
kütmesinin anıklık, bilgi ve yetenek
derecesini anlamak için kalem ve kâğıt
kullanmayı gerektiren testlerden
yararlanılarak yapılan, sonuçları

genellikle bir kurulca değerlendirilen
yoklama. (ETS, 163)

tahriri yoklama yazılı
yoklama: Belli bir süre içinde
uygulanan öğretim programıyla ilişkili
olarak öğrencilerin ilerleme
derecelerini ve başarılarını saptamak
amacıyla ders öğretmenince yapılan,
kalem ve kâğıt kullanmaya dayalı
küçük sınav. (ETS, 163)

taht-ı kutbi iklim

eksenuçaltı iklimi: akdeniz
çevresinde görülen iklim türü. (CTS,
46)

taht-ı kutbi iklim

eksenuçaltı iklimi: Yeryuvarının
yukarı enlemelerinde, ılıman kuşakla
eksenuç iklimi arasında kalan soğuk
ara iklim. (CTS, 48)

taht-ı medarî astropikal

(coğr.) (OÖTK, 22)

taht-ı medari dönencealtı:

Yengeç dönencesine kuzeyden, Oğlak
dönencesine de güneyden bitişik ve

komşu olan, sıcak ve ılıman kuşaklar
arasında bir ara iklim alanı yaratan
bölge. (CTS, 46)

taht-ı medari iklim

dönencealtı iklim: İlginç örneklerinden
biri akdeniz çevresinde görülen iklim
türü. (CTS, 46)

taht-ı medarî iklimler

astropikal iklimler (coğr.) (OÖTK, 22)

taht-ı medari yüksek basınç

dönencealtı yüksek basınç: Dönenceler
dolayında yer alan, güneşin görünürde
devimine uyarak kuzey-güney
doğrultuda az çok yer değiştirirse de,
sürekliliğini yitirmeyen basınç. (CTS,
46)

taht-ı medari yüksek basınç

dönencealtı yüksek basınç: Dönenceler
dolayında yer alan, güneşin görünürde
devimine uyarak kuzey-güney
doğrultuda az çok yer değiştirirse de,
sürekliliğini yitirmeyen basınç. (CTS,
46)

takdir-i ilâhî Yazgı, kader,

alın yazısı. (TS, 2118)

taklidi benzetmeli,

öykünmeli (ÖK, 85)

taklidî Taklit yoluyla yapılan.

(TS, 2121)

taklidî taklitli (DB, 186)

Taklidî Taklitli (DB, 190)

taklidi majî, taklidi büyü

öykünümsel büyü: Oluşması istenen

bir olayın, ancak onun küçük bir

ölçüde öykünümünü yapmakla

gerçekleşebileceğine ilişkin halk

öğretisinin bilimsel adı. (HBTS, 81)

takribî yaklaşık (DB, 274)

takribî yaklaşık (ÖK, 85)

takribî Yaklaşık. (TS, 2122)

taktir-i tedricî ayrımsal

damıtma (kim.) (OÖTK, 27)

takvîm-i efrençî Gregoriyen

takvimi (astr.) (OÖTK, 131)

takvîm-i resmî Jülyen

takvimi (astr.) (OÖTK, 160)

takvîm-i resmî Jülyen
takvimi: Julius Cesar'ın düzenlediği
gün takvimi. (GBTS, 58)

Talilî Talilli (DB, 190)

talimî öğretici: Öğretme,
yetiştirme ve açıklama özelliği
bulunan. (ETS, 119)

tamâmî tümler (mat.)
(OÖTK, 302)

tamamî, integral tümlev: Bir
işlevin, bağlı olduğu değişkenlerin
küçük değişimleri için aldığı değer, in,
değişim aralıkları ile çarpımları
taoplamının sonsuz küçük değişim
aralığı için verdiği erey. (FTS, 175)

tamburî Tambur çalan
kimse. (TS, 2128)

Tamburî Tamburcu (DB,
190)

tanburî tamburcu (DB, 273)

Tarafî süflî Alt taraf (DB,
210)

Tarafî ulvî Üst taraf (DB,
210)

tarçınî Sarı ile kahverengi
arası renkte olan. (TS, 2138)

tarh-ı tenâsübî iskonto
(mat.) (OÖTK, 156)

tarihî 1. Tarihe dair, tarihle
ilgil, tarihsel. 2. Tarihe geçmiş. 3.
mec. Unutulmayan. Anılma değeri
olan. (TS, 2140)

tarihî tarihsel (DIÜM, 34)

Tarihî Tarihsel (ESSTS, 105)

tarihi tarihsel (ÖK, 86)

tarihi tarihsel: Bir dilin
evrimini inceleyen, gelişimini ele alan
ya da bunlarla ilgili olan; evrimsel,
artsüremli. (DDTS, 140)

tarihî coğrafya Coğrafyanın
tarihî yönünü ve gelişmesini ele alan
ve inceleyen coğrafya kolu. (TS, 2140)

tarihî dil bilimi art zamanlı
dil bilimi (GRTS, 146)

tarihî eser Tarihsel bir
konuyu işleyen eser. (TS, 2140)

tarihî film Tarihsel bir
konuyu işleyen film. (TS, 2140)

tarihi grafik metodu,
kronografik metot çağçizge
yöntemi: Halkbilim ürünleriyle
olaylarının tarihsel kaynak, gelişim,
evrim, yayılım, değişim ve öteki
sorunlarını belirtmek ya da çözmek
amacıyla başvurulmuş çizge yöntemi.
(HBTS, 31)

tarihî gramer - (GRTS, 146)

tarihi kıyafet tarihsel giysi:
Oyuncuların sahne üzerinde rol gereği
giydikleri tarihsel giysilerin tümü.
(GSTS, 134)

tarihî maddeci Tarihsel
özdekçi. (TS, 2140)

tarihî maddecilik Tarihsel
özdekçilik. (TS, 2140)

tarihi mektep tarihsel okul:
Olayların kaynak ve diğer bütün
sorunlarının, ancak ilgili tarihsel
belgeler yardımıyla
çözümlenebileceğine inananların
oluşturdukları okul. (HBTS, 92)

tarihî metod tarihsel yöntem:
Kültürü, tarihsel gelişimi içinde, yazılı
belgelere dayanarak izleyen ve
inceleyen yaklaşım yolu. (BBTS, 60)

tarihi mitoloji tarihsel
söylenbilim: Söylenlere ilişkin
sorunları karşılaştırma yöntemiyle
çözmeye çalışan söylenbilim. (HBTS,
93)

tarihî roman ed. Başlıca
kişileri ve olayları tarihten alınan
roman. (TS, 2140)

tarihi saga tarihsel saga:
Tarihsel bir kişi ya da olayla ilgili
saga. (HBTS, 93)

tarihî tiyatro tarihsel bir
konuyu veya tarihe mal olmuş bir
şahsiyeti işleyen tiyatro eseri. (TS,
2140)

tarihi-coğrafi metot tarihsel-
coğrafyasal yöntem: Masal ile kimi
halkbilim ürünlerinin tarihsel ve
coğrafyasal değişkenlerini,

karşılaştırma yöntemi yardımıyla
inceleme. (HBTS, 92)

tasavvufî Tasavvufia ilgili,
tasavvufa ait. (TS, 2144)

tasavvurî tasavvurca (DB,
273)

tasavvut-ı elektrîkî elektrik
rezonansı (-tınlaması) (fiz.) (OÖTK,
104)

tasrîfî çekimli (DB, 272)

tasrîfî tasrifli (DB, 186)

Tasrîfî Tasrifli (DB, 190)

tasrîfî diller bükümlü diller
Tasrifli diller (yahut bükümlü –
Langues à flexion ou flexiopneles) bu
dillerde söz kökleri hem değişir, hem
de ek alır. Bütün Hint-Avrupa dilleri
bu zümredendir. (OTU, 87)

tasrîfî lisan bükümlü dil:
Gramer görevleri ve yapı bakımından,
sözcük köklerini değiştiren dil. (DTS,
25)

tasrîfî lisan bükümlü dil:
Köklere eklenen önek ve soneklerin

ilişkileriyle anlamlarını ya da
anlamalarında oluşan değişiklikleri
belirten dil türü. (HBTS, 27)

tasrîfî lisan, elsine-i tasrîfiyye
bükümlü dil, bükümlü diller (GRTS,
29)

tasrîfî lisanlar bükümlü
diller: Dillerin sözcük düzlemindeki
genel yapı özelliklerine dayanan
sınıflandırmada, dilbilgisel bağıntıları
sözcüğün değişken bölümündeki
değişimlerle, bir başka deyişle
bükünlerle belirten, biçimbirimlerin
yerine getirdiği işlevleri, gösteren
düzleminde ayrı ayrı öğelere
indirgemeye olanak bulunmayan, bu
özellikleriyle de ayrışkan ve bitişimli
dillerden ayrılan diller. (DDTS, 46)

Tasvirî Betimsel (ESSTS, 22)

tasvirî betimsel (ÖK, 87)

tasvirî esk. Tasvir niteliğinde
olan, tasvirle ilgili, deskriptif. (TS,
2146)

tasviri araştırma betimsel

araştırma: Karşılaştırmalardan ve neden-sonuç ilişkilerinden hareket edilerek belli bir sorunun ya da durumun saptanması, çözümlenmesi ve yorumu amacıyla yapılan araştırmalar verilen genel ad. (ETS, 28)

tasviri bilmece betimsel

bilmece: Bilmecelerin büyük bir çoğunluğunu oluşturan ve yanıtlanması istenen soruları, betimsel bir düzen içinde yönelten bilmece türü. (HBTS, 22)

tasvirî dil bilgisi gr. Bir dilin

belirli bir çağını inceleyen dil bilgisi. (TS, 2146)

tasvirî etnoloji, etnografya

betimsel budunbilim: Türlü halkların özdeksel ve tinsel kültür öğelerini, kurumlarını dizgeli bir biçimde betimleyen budunbilim dalı. (BBTS, 17)

tasvirî fiil ulaçlı birleşik

eylem: Türkçede –i’li veya –e’li ulaçla vermek, bilmek, durmak, kalmak, yazmak eylemlerinin birleşmesinden meydana gelen ve kavramda tezlik, yeterlik, sürerlik veya yakınlık bildiren birleşik eylem. (DTS, 95)

tasvirî fiil, fi’l-i tasviriyye

tasvir fiili (GRTS, 146)

tasviri istatistik betimsel

istatistik: Verilerin toplanması, bölümlendirilmesi, özetlenmesi ve sunulmasıyla ilgili yöntemleri konu edinen istatistik dalı. (İTS, 14)

tatbikî (1) fels. kılğısal (2)

uygulamalı (ÖTS, 184)

tatbiki 1. uygulamalı 2.

(fels.) kılğısal (ÖK, 87)

Tatbikî Tatbikli (DB, 190)

tatbikî Uygulama ile ilgili, uygulamaya yer veren, uygulamalı, pratik. (TS, 2151)

tatbiki coğrafya uygulamalı

coğrafya: Üretim, ulaştırma, yerleşme

vb. güncel sorunların açıklığa kavuşturulmasında coğrafyasal bilgilerden yararlanan bilim dalı. (CTS, 99)	tayinî sıfatı, tayin sıfatı, sıfat-i ta'yiniyye belirtme sıfatı (GRTS, 23)
tatbikî etnoloji uygulamalı budunbilim: asıl önemi ve uygulanışı İkinci Dünya Savaşından sonra anlaşılan, en çok da eğitim, yönetim, askerlik, sanayi, ticaret vb. alanlarında uygulanan budunbilim. (BBTS, 64)	tazyık-ı canibî yana basınç (fiz.) (OÖTK, 318)
Tav'î Kendiliğinden (DB, 190)	tazyık-ı vasatî ortalama basınç (fiz.) (OÖTK, 234)
tav'î kendinden (DB, 272)	tazyîk-i derûnî iç-basınç (fiz.) (OÖTK, 148)
tavsifi sıfat niteleme sıfatı: Bir adı niteleyen sıfat. (DTS, 70)	Tebaşirî Tebaşirsi (DB, 200)
tavsifi sıfat niteleme sıfatı: Birlikte kullanıldığı adın niteliğini belirten sıfat. (DDTS, 112)	tecridi dil soyut dil: Çince ve Tibetçe'de olduğu gibi tekheceli sözcüklerden oluşan dillerden her biri. (HBTS, 88)
tayinî sıfat belirtme sıfatı: Bir adı, gösterme, soru veya belgisizlik bakımlarından belirten sıfat. (DTS, 21)	tecridî diller tek heceli diller Tek heceli diller (tecridî – Langues isolantes) bu dillerin söz kökleri tek hecelidir, hiç değişmez ve sonuna ek gelmez. Çince gibi. (OTU, 87)
	tecrübi deneysel (ÖK, 88)
	tecrübî deneysel (ÖTS, 185)
	tecrübi deneysel: Deneylerle, ölçümlerle ilgili. (FKTS, 41)

tecrübî esk. Deneye dayanan,
deneme ile ilgili. (TS, 2163)

tecrübi ilim deneysel bilim:
Verilerin derlenmesi ve yorumlanması
konusunda yalnız gözlem ve
deneylerden yararlanan, olguların ve
ilkelerin tümünü bu yoldan sağlayan
ya da geliştiren bilim. (ETS, 48)

tecrübî istifa deneysel seçim
(zool.) (ÖÖTK, 78)

tecrübi psikoloji deneysel
ruhbilim: İnsan davranışının araştırma
konusu yapılabilecek yönlerini
deneysel yöntemlerle inceleyen
ruhbilim dalı. (ETS, 48)

tecrübi tahkik deneysel
araştırma: Başlıca yöntem olarak
deneyden yararlanan ve ona dayanan
araştırma. (ETS, 48)

tecrübi tetkik deneysel
inceleme: Yalnızca ya da büyük
ölçüde deney verilerinden
yararlanılarak yapılan inceleme. (ETS,
48)

tedafüî esk. Savunma ile
ilgili olan, savunmalık. (TS, 2164)

Tedafüî Savgal, savgalık
(OTKK, 125)

tedrici aşamalı, aşama aşama,
basamaklı, basamak basamak, kerteli,
kerte kerte (ÖK, 88)

tedricî Derece derece olan,
yavaş yavaş olan. (TS, 2165)

Tedricî Derecel (OTKK,
150)

tedricî giderek (DB, 274)

tedrisatın ferdileştirilmesi

öğretimin bireyselleştirilmesi: 1-

Öğretim yöntem ve tekniklerinin

uygulanışı ile öğretim gereçlerinin

uygulanışı ile öğretim gereçlerinin

kullanışında, öğrenciler arasındaki

bireysel değişikliklerin göz önünde

tutulması.2- Bütün öğretim

etkinliklerinin bireysel gereksinimleri

karşılacak biçimde düzenlenmesi.

(ETS, 119)

teessürî duygusal: Ruhu
duygulandıran, mantıktan çok
duygulara dayanan ve bireyin duygu
yönüyle yakından ilişkili olan. (ETS,
55)

teessürî nida duygu ünlemi:
Şaşırtma, acı ve acıma, sevinç, coşku
bildiren ünlem. (DTS, 36)

tefsir-i hendesî geometrik
yorum (mat.) (OÖTK, 123)

tefsirî hükümler yorumsal
yargılar: Yanların kendi istemleri ile
değiştirilebilen yasa yargıları. (CYTS,
66)

tehaddüsi sezgisel (ÖTS,
185)

tekevvün-i ferdî bireyoluş
(biy.) (OÖTK, 42)

tekevvün-ü nev'î soyoluş
(biy.) (OÖTK, 276)

tekidi pekiştirmeli: Kökün
belirttiği özelliği arttırıcı nitelik
taşıyan ek almış ad, sıfat, belirteç ya

da eylemler için kullanılır. (DDTS,
119)

Tekidî sıfatlar Tekit sıfatları
(DB, 210)

tekvinî kozmogonik (astr.)
(OÖTK, 195)

temerküz-ü zerrevî molekül
derişmesi, molekül konsantrasyonu
(OÖTK, 221)

temessül-i klorofilî klorofil
özümlemesi (bot.) (OÖTK, 191)

temsili esk. Bir şeyi göz
önünde canlandıran, temsille ilgili.
(TS, 2188)

temsili temsilli (DB, 186)

Temsilî Temsilli (DB, 190)

temsili istiare ed. Alegorik
anlatım. (TS, 2188)

temsili örnekleme temsil
edici örnekleme: Göz önünde tutulan
amaçlar bakımından evrenin bütün
özelliklerini temsil ettiği düşünülen
örnekleme. (ETS, 148)

temsili resim Tahayyülde
canlandırılmış resim. (TS, 2188)

tenasülî üreme (biy.) (OÖTK,
309)

tenasül-i binefsihî
kendiliğinden türeme (biy.) (OÖTK,
180)

teneffüs-ü cildî deri
solunumu (biy.) (OÖTK, 81)

teneffüs-ü kasabî trake-
solunumu (biy.) (OÖTK, 299)

tenesülleri beyzî
yumurtlıyanlar (zool.) (OÖTK, 332)

tenkidî eleştirel (ÖTS, 186)

Tenkidi Eleştirimli (ESSTS,
44)

tenkidî Eleştirmeli, eleştirili.
(TS, 2190)

tenkidi tefekkür eleştirici
düşünme: Öncülleri ve kanıtları
titizlikle değerlendirdikten sonra ilgili
bütün etmenleri göz önünde tutarak ve
geçerli mantık yöntemlerinden

yararlanarak elden geldiğince nesnel
sonuçlara varma süreci. (ETS, 61)

terbiyevi eğitici, eğitimsel,
eğitsel (ÖK, 91)

terbiyevi eğitici: Eğitim
sağlayan, eğitmeye elverişli ya da
eğitsel değerleri bulunan. (ETS, 57)

terbiyevi eğitsel: Eğitim
değeri, eğitici yönü bulunan; eğitime
ile ilgili. (ETS, 60)

terbiyevî esk. Eğitim ile
ilgili. (TS, 2196)

terbiyevi faaliyetler eğitsel
etkinlikler: 1- Okul içinde ya da
dışında düzenlenen, eğitsel bir yönü ya
da özelliği bulunan, öğrenciler ile

öğretmenleri yakından ilgilendiren
etkinlikler. 2- Okullarda ders saatleri
dışında yapılan ve genellikle ya
öğrenci derneği ya da eğitsel kollarca
yürütülen çalışmalara verilen ad.
(ETS, 60)

terkibî bileşik (ÖTS, 186)

Terkibî Somtözel (OTKK,
154)

terkibî Tamlama ile ilgili.
(TS, 2198)

Terkibî Terkipli (DB, 190)
terkîb-i atfî bağlaç grubu
(GRTS, 18)

terkîb-i ihmâlî eş anlamlı
ikileme (GRTS, 56)

terkib-i ihmâlî, mühmelât
ikileme (GRTS, 82)

terkîb-i izafî isim tamlaması
(GRTS, 90)

terkîb-i kimyevî kimyasal
bileşim, kemosentez (biy.) (OÖTK,
188)

terkibi metot bireşimsel
yöntem: 1- Öğretimde bir konunun
yalınç öğelerini ya da ayrı ayrı olayları
bir araya toplayarak onlardan
bireşimsel bir bütün oluşturma ya da
bir sonuca varma yolu. 2- Harflerin
tanıtılmasından başlayarak hecelere ve
tek heceli sözcüklere, daha sonra çok

heceli sözcüklerle deyiş (ibare) ve
tümcelere geçilen, “basitten karmaşığa
doğru öğrenme ilkesi”ne dayanan bir
okuma öğretimi yöntemi. (ETS, 32)

terkîb-i vasfî sıfat tamlaması
(GRTS, 133)

tesadüfî düşgelimsel,
rastlantısal (ÖK, 91)

tesadüfî Raslantı. (TS, 2203)

tesadüfî mihmandar

raslansal konakçı: Kendisine özgü
olmayan aslakları taşıyan konakçı.
(ABTS, 117)

tesadüfî öğrenme rastlantısal
öğrenme: Önceden planlanıp amaç
edinilmeyen bir etkinlik ya da yaşantı
sonucu oluşan öğrenme. (ETS, 130)

tesadüfî tufeyl raslansal
asalak: gerçekte özgür olup, herhangi
bir raslantı sonucu aslak yaşama uyan
canlı. (ABTS, 117)

tesadüfî tufeyliyet raslantısal
asalaklık: Raslansal asalak yaşama
durumu. (ABTS, 117)

tesîr-i kimyevî kimyasal
etkinlik (kim.) (OÖTK, 189)

teşarûk-ü nebatî
bitkitopluluğu (coğr.) (OÖTK, 46)

teşbihî benzetmeli (DB, 272)

teşebbüsi şahsi özel girişim
(ÖK, 92)

teşekkül-i kablî ön oluş
(biy.) (OÖTK, 239)

teşhisi teknik tanısal teknik:
Kılavuzlukta öğrencinin özel
yeteneklerini, güçlük ve ilgilerini
öğrenmek için tanısal testler
uygulanmasını, onun yaşamı ve ruhsal
gelişimiyle ilgili yazı ya da dosyalar
üzerinde yapılan çözümlemelerin
incelenmesini ve görüşmeler sonucu
elde edilen bireysel
değerlendirmelerden yararlanılmasını
kapsayan teknik. (ETS, 144)

Teşpihî Teşpihli, Benzetmeli
(DB, 190)

teşrifatî teşrifatçı (DB, 186)

Teşrifatî Teşrifatçı (DB, 191)

teşrihî fizyolojik (biy.)
(OÖTK, 116)

teşrii yasal (ÖK, 92)

teşriî Yasama ile ilgili, kanun
yapma ile ilgili. (TS, 2208)

teşriî kuvvet Yasama gücü.
(TS, 2208)

teşriî masuniyet yasama
dokunulmazlığı (ÖTS, 186)

teşriî masuniyet Yasama
dokunulmazlığı. (TS, 2208)

teşriî masuniyet : yasama
dokunulmazlığı (AS, 238)

tetefazulî diferansiyel (mat.)
(OÖTK, 84)

tevettür-ü sathî yüzey
gerilimi (fiz.) (OÖTK, 336)

Tevziî aded Üleştirme sayısı:
Birer, ikişer gibi bir şeyin kaç bir
arada olmak üzere bölüneceğini
gösteren sayı sıfatı veya zarfı. (DBTS,
201)

tezeltülî depremsel (coğr.)
(OÖTK, 80)

tezeyinî bezekçil: Süsleyici
(öge, yapıt). (GZSTS, 12)

Tezeyinî Bezeksîl (OTKK,
158)

tezeyinî esk. Bezemecilikle,
süslemecilikle ilgili. (TS, 2214)

tezeyinî süslemelik,
bezemelik, bezeksîl (ÖK, 93)

tezeyinî sanat Süsleme sanatı.
(TS, 2214)

tıbbî sağlıkbilimsel (ÖK, 93)
tıbbî Tıpla ilgili, hekimlikle
ilgili. (TS, 2214)

tyın-ı hadidî aşı boyası (jeol.)
(OÖTK, 22)

Ticanî 1. Kuzey Afrika'da
kurulmuş bir tarikat ve bu tarikattan
olan kimse. 2. mec. (küçük t ile)
Yobazlık, gericilik. (TS, 2222)

Ticanîlik 1. Ticanî tarikatı. 2.
mec. (küçük t ile) Yobazlık, aşırın
gericilik. (TS, 2222)

Ticarî Tecimsel (OTKK,
158)

ticarî tecimsel (ÖK, 93)

ticarî Ticaretle ilgili, ticarete
ilişkin. (TS, 2222)

ticarî ataşe bk. ticaret ataşesi
(TS, 2223)

ticarî dava huk. Ticaret
mahkemesinin görev alanına giren
davalar. (TS, 2223)

ticarî tiyatro tecim tiyatrosu:
Sanat tiyatrosunun tam karşısında ve
amacı para kazanmak olan tiyatro.
(GSTS, 136)

ticarî tüketim Ticaret
mallarının tüketilmesi. (TS, 2223)

ticarî unvan Ticarethanelerin
kullanma zorunda oldukları isim veya
unvan. (TS, 2223)

ticarîleşme Ticarîleşmek işi.
(TS, 2223)

ticarîleşmek Ticarî duruma
gelmek. (TS, 2223)

Timurî Timurî (DB, 191)

tufeylî 1. Bir kimsenin
sırtından geçinen, asalak, ekti, parazit.

2. biy. Asalak. 3. Salaş, virane, yıkık.
(TS, 2250)

tufeylî asalak

-alak ekinin yer aldığı asalak örneği
üzerinde biraz durmak gerekir.

‘parazit’ anlamındaki bu kelime

Osmanlıca tufeylî karşılığı

önerilmiştir. Buradan asalak bilimi

(Fr. Parasitologie), asalahk (Fr.

Parasitisme) biçimleri de yapılmıştır.

(TSTYY, 56)

tufeylî asalak Bunu

anlamamış olanlara gerçekten aydın

denemez, toplumun sırtından

geçinmeğe kalkan birtakım

asalaklardır (tufeylîlerdir) onlar. (G,

420)

tufeylî asalak (biy. bot. Zool.

coğr. tarım) (OÖTK, 20)

tufeyli asalak (ÖTS, 187)

tufeyli asalak, ekti (ÖK, 94)

tufeylî asalaksal: Asalağa

bağlı, asalak sayılan, asalaktan ileri

gelen. (ABTS, 22)

Tufeylî Karaboğaz, ekti

(OTKK, 158)

tufeyl-i barrânî yabancı

asalak: (ABTS, 144)

tufeyl-i dâhilî içasalak:

Konakçının içinde yaşayan asalak.

(ABTS, 72)

tufeyl-i demevî kan asalağı:

Konakçının kan dokusunda, ya

doğrudan doğruya gözelerde, ya da

gözeler arası sıvıda yaşayan asalak.

(ABTS, 77)

tufeyl-i hâricî dışasalak:

Konakçının üzerinde yaşayan ve

çoğunlukla kan emme alışkanlığı olan

asalak. (ABTS, 50)

tufeylî haşerat asalak

böcekler: Asalak yaşama uyumuş

böceklerin tümü. (ABTS, 22)

tufeyl-i hayvanî hayvansal

asalak: Asalak yaşama uyumuş bulunan

ilkel ya da yüksek yapıda hayvan;

asalak hayvan. (ABTS, 68)

tufeyl-i hummâ-i merzagî
sıtma asalağı: Sıtma yapan alyuvar
asalaklarına örnek tür. (ABTS, 121)

tufeyl-i ihtiyarî istemli
asalak: Kirli derileri, iyi bakılmayan
yaraları da kolayca yaşama ortamı
olarak seçebilen çürükçül ya da özgür
canlı. (ABTS, 74)

tufeyl-i nebâtî bitkisel
asalak: Asalak yaşama uymuş bulunan
ilkel ya da yüksek yapıda bitkilerden
her biri; asalak bitki. (ABTS, 33)

tufeylîlik Tufeylî olma
durumu. (TS, 2250)

tulânî boyuna (fiz.) (OÖTK,
48)

tulânî esk. Uzunluğuna,
uzunlamasına olan, boyuna. (TS,
2251)

tulanî eksibeler boyuna
kumullar (coğr.) (OÖTK, 48)

tulani profil boyuna yanay:
Bir akarsu yatağının kaynakla ağız
arasındaki eğim gidişini ve akarsuyun

gelişme düzeyini belirleyen yan
görünüş. (CTS, 27)

tulani sahil boyuna kıyı: Kıyı
boyunca uzanan dağ sıraları önünde
yayılan ve yerine göre türlü biçimler
taşıyan anakıyı türü. (CTS, 27)

tulani vadi boyuna koyak:
Engebelere koşut olan koyak. (CTS,
27)

Turanî Turanlı (DB, 191)

Turanî Turanlı. (TS, 2253)

Turuncî Turunçsu (DB, 200)

türâb-ı nebâtî hümüs, humus
(coğr. jeol.) (OÖTK, 143)

türabî
türabî karşılığı, topraksı (tabaka),
topraktan (baraj), toprak (kap). (DB,
275)

Türabî Topraksı (DB, 200)

Türkî 1. esk. Türkçe. 2.
esk. Türkçe. (TS, 2267)

Türkî Türkçe (DB, 186)

Türkî Türkçe (DB, 191)

türkü ed. Hece ölçüsüyle
yazılmış ve halk ezgileriyle
bestelenmiş manzume. (TS, 2267)

türkücü, türkücülük,
türküleme, türkülemek, türküleşme,
türküleşmek, türküleştirme,
türküleştirmek (TS, 2267)

udî Ut çalan çalgıcı, utçu.
(TS, 2275)

udî utçu (DB, 186)

Udî Utçu (DB, 191)

Ufkî 1- Ufkiğ 2- Düz
(OTKK, 158)

ufkî esk. Yatay. (TS, 2275)

Ufkî Ufuksu (DB, 200)

ufkî yatay (astr. Mat.)
(OÖTK, 323)

ufki yatay (ÖK, 94)

ufkî yatay (ÖTS, 187)

ufkî yatay (TSTYY, 61)

ufki yatay: Yerçekimi
doğrultusuna dik düzlem. (FTS, 191)

ufkî boru yatay boru: Sele ile
yönelteç arasındaki yatay boru. (ÇTS,
49)

ufki bünye yatay yapı: Tortul
katmanların ufuk düzlemine koşut
durumda sıralandıkları bir
katmanlaşma dizgesi. (CTS, 104)

ufkî hareketlilik yatay
devingenlik: Bir ülkede ya da bir
kentte, insanların bir yerden bir başka
yere, yaya olarak ya da taşıtlarla
gitmelerindeki sıklığı gösteren ölçü.
(KBTS, 120)

ufkî katrak yatay katrak:
Yatay yönde ileri geri çalışır testeresi
ile ağaç biçmede kullanılan makine.
(ATS, 66)

ufkî zelzele yatay deprem
(jeol.) (OÖTK, 323)

ufulevi terbiye işlevsel
eğitim: Öğrenme etkinliklerinin yakın
sonuçlarını öğrencinin kolayca
görmesine olanak sağlayan,

uygulamaya dönük biçimde	umumî genel (ÖTS, 187)
düzenlenen eğitim. (ETS, 88)	Umumî Genel, kamusal
Uhrevî Ahiretlik (DB, 191)	(OTKK, 158)
uhrevî esk. Öbür dünya ile	umumî Genel. (TS, 2281)
ilgili, ahretile ilgili. (TS, 2278)	umumî umum (müdür) (DB,
ukadât-ı haşevî iç-organ sinir	274)
düğümüleri (biy.) (OÖTK, 149)	umumî : genel (AS, 239)
ukde-i muhâ-i şevkî omurilik	umumî af Genel af. (TS,
sinirdüğümü (biy.) (OÖTK, 232)	2281)
Ulvî Yüce (OTKK, 158)	umumî âhenk kaidesi, büyük
ulvi yüce (ÖK, 94)	âhenk kaidesi büyük ünlü uyumu
ulvî esk. 1. Yüce. 2. Gökle	(GRTS, 30)
ilgili olan, semavî. (TS, 2280)	umumi ahenk kanunu,
umki itikâl derine aşındırma:	büyükahenk kaidesi büyük ünlü
Bir yatak içinde akan suların bu yatağı	uyumu: Türkçede yalın ya da eklerle
derine doğru oyması. (CTS, 42)	uzatılmış bir sözcüğün ilk sesleminde
umkî sahra derinlik taşı	art ünlü varsa ondan sonraki bütün
(jeol.) (OÖTK, 81)	seslemlerde art ünlüler; ön ünlü
umumî genel	varsaa, öbür seslemlerde de ön ünlü
-al (-el) İsimden sıfat yapar: ‘hususî,	bulunması yoluyla oluşan uyum.
iptidaî, umumî’ karşılığı özel, ilkel,	(DDTS, 47)
genel kelimeleri bu ekle kurulmuştur.	umumi binalar kamu
(TSTYY, 55)	yapıları: Bir kentte devlet ve kent
umumi genel (ÖK, 94)	işgörülerini yerine getiren kimselerin

çalıştığı ve halkın özgürce girip çıktığı yapılar. (KBTS, 62)

umumî bütçe : genel bütçe
(AS, 239)

umumî coğrafya Genel
coğrafya. (TS, 2281)

umumi coğrafya genel
coğrafya: Coğrafyanın, olayları ve bunların dağılışını yeryüzünün bütünü üzerinde inceleyen kolu. (CTS, 54)

umumî efkâr Kamuoyu. (TS, 2281)

umumî heyet genel kurul,
kurultay (ÖTS, 187)

umumî heyet Genel kurul.
(TS, 2281)

umumî heyet genel kurul:
Yargı organları, dernek, ortaklıklar ve iktisadî devlet kuruluşlarında, temel sorunları en yetkili biçimde çözümleyen yüksek kurul. (CYTS, 33)

umumî hukuk genel türe:
Benzer nitelikte olmak üzere, çeşitli

ülkeler arasında ortaklaşa ya da ayrı ayrı kabul edilen türe. (CYTS, 33)

umumi kabiliyet genel
yetenek: 1- Ölçülen yeteneklerin ortalaması sayılan yetenek. 2- Genel zekâ. (ETS, 70)

umumî katalog genel
katalog: Okuyucuların, kitaplık gereçlerine yazar adı, kitap adı ya da konu yoluyla ulaşımını sağlayan katalog. (KTS, 29)

umumî kâtip Genel kâtip.
(TS, 2281)

umumi kâtip genel yazman
(ÖK, 95)

umumî kongre Genel
kongre. (TS, 2281)

**umumî linguistik, umumî
lisaniyat** genel dil bilimi (GRTS, 68)

**umumi lengüistik, umumi
lisaniyat** genel dilbilim: Dilleri bir bütün olarak ele alıp bunların ortak özelliklerini, işleyiş ve evrim koşullarını araştıran, dil olayının genel

görünümünün yanı sıra bu olaya uygulanan temel kavramları, kuramları, yöntemleri, vb. inceleyen, elde edilen bütün verilerin bireşimini yapmayı amaçlayan dilbilim dalı. (DDTS, 82)

umumî mahkemeler genel yargılıklar: Yönetmel ve süel yargılama dışında, yalnızca bireyler arasındaki uyuşmazlıkları çözen yargılıklar. (CYTS, 33)

umumî masraf genel gider: Bir işin üzerinde görülmeyen, fakat yapımı için gerekli olan yardımcı giderler toplamı. (ATS, 23)

umumî menfaatlere hâdim cemiyetler genel çıkarlarına yararlı dernekler: Özel bir çıkar amacı olmadan, yalnızca kamuya yararlı olmak ve devletin bu konudaki görevlerine yardım etmek üzere kurulan dernekler. (CYTS, 32)

umumi misal genel örnek: Bir kültürün tümünü içerdği ileri

sürülen dokuz konulu taslak. (HBTS, 44)

umumî mutabakat : genel uygunluk bildirimi (AS, 239)

Umumî müdür Genel direktör (OTKK, 81)

umumi otopark genel durguluk: Bütün taşıtların yararlanabileceği, açık ya da kapalı, tek ya da çok katlı, kent yönetimince ya da özel girişimcilerce işletilen durguluk. (KBTS, 51)

umumi prova genel çalışma: bir oyuncunun seyirci önüne çıkartılmadan önce, bütün teknik öğelerle oyunun baştan sona sanki gösteri sırasındaymış gibi çalışılması. (GSTS, 53)

umumi ruhiyat genel ruhbilim: İnsan davranışlarının bütün yönlerini her bakımdan inceleyen; belli ruhsal dönemlerin ya da uygulamaların özellikleri yerine ruhbilimin ilk, temel ve evrensel

ilkeleri ile kavramları üzerinde duran
ruhbilim dalı. (ETS, 70)

umumî tasnif genel sıralama:

Konak ya da bölümlere ayrılmış
yarışlarda, tek ve takımları, konaklara,
bölümlere, varış zamanlarının
toplamına ve bitişe göre
değerlendirerek sıralandırma. (ÇTS,
24)

umumi tedris usulleri genel

öğretim yöntemleri: Her türlü öğretim
etkinliklerinin düzenlenmesi,
yürütülmesi ve değerlendirilmesine
ilişkin genel ilke ve kurallar üzerinde
duran ve öğretim çalışmalarında
yararlanılan en verimli yöntem ve
teknikleri gösteren meslek dersi. (ETS,
70)

umumi teftiş genel denetim:

Bir eğitim örgütünün ya da bir eğitim-
öğretim kurumunun belli bir bölümü
ya da yönü yerine, onun özdeksel
durum ve olanakları ile her türlü
eğitim ve öğretim etkinliklerini,

yönetim ve büro işlerini, görevlilerin
çalışmalarını tümüyle incelemek ve
değerlendirmek içim yapılan denetim.
(ETS, 69)

umumi terbiye genel eğitim:

1- Eğitimin, öğrenim sırasında
herkesin ortak olarak elde etmesi
istenilen yaşantılardan oluşan yönü. 2-
Bireye, ileride karşılaşacağı kişisel ve
toplumsal sorunların çözümünde
gerekebilecek bilgi, beceri ve
anlayışları kazandırmayı amaç edinen
öğretim programına dayalı eğitim.
(ETS, 70)

umumî vekâletname Genel

vekâletname. (TS, 2281)

umumi zekâ genel zekâ: 1-

Bireyin belli, özel ya da aşağı yukarı
bağımsız yeteneklerinden ayrı olarak,
karşılaştığı genel durumlara uymada
gösterdiği yetenek ya da güç. 2- Zekâ
testleriyle ölçülen değişik yetenek ve
güçlerin bireşimine verilen ad. (ETS,
70)

umumileştirmek	ümmîlik Ümmî olma
genelleştirmek (ÖK, 95)	durumu. (TS, 2309)
unkudî salkımsı (bot.)	ümmüddem-i dâdî kızılkurt
(OÖTK, 259)	sancısı: Atlarda, genç kızılkurtların,
unsî içyan (biy.) (OÖTK,	bağırsak besleyici kan damarlarını
150)	tıkamasından ileri gelen öldürücü
unsur-ı kimyevî kimyasal	hastalık. 89)
eleman (fiz.) (OÖTK, 188)	üryanî İnce kabuklu bir tür
unsurî eleman... element...	erik. (TS, 2313)
elemansal (kim.) (OÖTK, 104)	üssî üstel (mat.) (OÖTK, 309)
Unsurî, iptidâî İlkel (OTKK,	üss-i bahri denizüssü: Her
159)	çeşit savaş gemilerinin seyir dışı
uzvî esk. Organik. (TS, 2302)	barındığı, bakımlarının yapılp
uzvî organik (biy. kim.)	eksikliklerinin giderildiği özel liman.
(OÖTK, 233)	(CTS, 41)
uzvî örgensel (ÖTS, 187)	Üstüvanevî Yuval (OTKK,
uzvî gübre organik gübre	159)
(tarım) (OÖTK, 233)	üstüvanî esk. Silindir
uzvî kimya kim. Organik	biçiminde olan. (TS, 2319)
kimya. (TS, 2302)	Üstüvanî Üstüvanesi,
uzvî sahra organik taş (jeol.)	Silindirsi (DB, 200)
(OÖTK, 233)	üzn-ü haricî dışkulak (zool.)
ümmî esk. Okuyup yazması	(OÖTK, 83)
olmayan. (TS, 2309)	

vâhid, vâhid-i kıyâsî birim
(fiz.) (OÖTK, 43)

vahid-i kıyâsî ayar (fiz.)
(OÖTK, 25)

vâhid-i kıyâsî-i nârî ısı, kalori (zool.) (OÖTK, 145)

vâhid-i kıyâsî-i nârî, harâret
ısı (coğr. kim. biy.) (OÖTK, 145)

vahşî 1. Yabanî. 2. Güçlü. 3. Kaba, saygısız, uyum sağlamayan.
(TS, 2326)

Vahşî Yaban, yabanî (OTKK, 159)

vahşî yabanıl (ÖK, 95)

vahşî yabanıl (ÖTS, 187)

vahşî yabani (zool.) (OÖTK, 315)

vahşî hayvan
Ehlîleştirilmemiş hayvan, yabanî hayvan. (TS, 2326)

vahşî hayvan terbiyecisi
yırtıcı hayvan eğiticisi: Yırtıcı orman hayvanlarını eğiterek gösteri yapacak duruma getiren uzman. (GSTS, 236)

vahşî hayvan terbiyesi yırtıcı

hayvan eğitimi: Yırtıcı hayvanları sirkin amacına uygun biçimde eğitme eylemi. (GSTS, 236)

vahşî hayvanlar yırtıcı hayvanlar: Evcil olmayan, yabansı hayvanlar. (GSTS, 236)

vahşî orman İnsan ayağı değmemiş, büyük orman. (TS, 2327)

vahşî, haricî dış (biy.)
(OÖTK, 82)

vahşîce Vahşî bir biçimde.
(TS, 2326)

vahşîleşme Vahşîleşmek durumu. (TS, 2326)

vahşîleşmek Yabanîleşmek, vahşî duruma gelmek. (TS, 2327)

vahşîlik yabanîlik (ÖTS, 187)

vahşîlik Yabanî olma durumu, yabanîlik. (TS, 2327)

vakt-i mevzî bölge zamanı: Bir ülkede kullanılan ortak ortalama güneş zamanı. (GBTS, 14)

vakt-i nücûmî yıldız zamanı:
Güneş yerine ilkbahar nokatasına bağlı
olan zaman. (GBTS, 112)

vakt-i nücûmî-i vasatî
ortalama yıldız zamanı: İlkbahar
noktasının bir yıl içindeki ortalama
yerine göre belirlenen zaman. (GBTS,
77)

vakt-i şems-i vasatî ortalama
güneş zamanı: Ortalama güneşe göre
belirlenen zaman. (GBTS, 77)

Vanî Vanlı (TSTYY, 108)
varaka-i sümeyrî yemiş
yaprağı, meyveyaprak (bot.) (OÖTK,
324)

varak-ı ke'sî çanak yaprağı
(bot.) (OÖTK, 61)

varak-ı keffî eksi yaprak, el
damarlı yaprak (bot.) (OÖTK, 105)

varak-ı rîşî tüysü yaprak,
(telek damarlı yaprak) (bot.) (OÖTK,
303)

varak-ı tüveycî taç yaprağı
(bot.) (OÖTK, 286)

varâk-ı zührevî örtü yaprağı,
koruyucu pul (bot.) (OÖTK, 239)

Varakî Varakası, Yapraksı
(DB, 200)

varsağı (T. varsak + Ar. -i)
Güney anadolu bölgesinde yaşayan
varsak Türklerinin söyledikleri koşma.
(TS, 2333)

Vasatî Orta, ortalama
(OTKK, 160)

vasatî Orta, ortalama. (TS,
2334)

vasatî ortalama
Terim yapmak için özellikle -lama
biçiminden yararlanılmıştır. Ortalama
(vasatî)...(TSTYY, 103)

vasatî ortalama (DB, 274)

vasatî ortalama (mat.)
(OÖTK, 235)

vasatî ortalama (ÖK, 96)

vasatî ortalama hesaplar
(mat.) (OÖTK, 235)

vasatî ortalama: Aritmetik
ortalama, ortanca ve tepedeğer (mod)

gibi merkez eğilimini anlamaya
yarayan ölçülere verilen genel ad.
(ETS, 114)

vasati ortalama: Bir niceliğin
özdeş koşullar altında alınan ölçümleri
toplamının ölçüm sayısının bölümü.
(FTS, 141)

vasati ortalama:
İklimbilimde, örneğin sıcaklık gibi bir
hava olayının ay ya da yıl gibi belli
süreler içindeki nicelik toplamının, o
süreyi oluşturan gün sayısına
bölünmesiyle elde edilen az çok
durağan değer. (CTS, 84)

Vasatî Amerika Orta
Amerika (DB, 210)

vasati güneş günü ortalama
güneş günü: Güneşin bir boylamdan
ardışık iki geçişi arasındaki değişmez
sure. (FTS, 142)

vasatî irtifa Ortalama
yükseklik. (TS, 2334)

vasatî irtifa' ortalama
yüksekti (coğr.) (OÖTK, 235)

vasati nüfus kesâfeti

ortalama nüfus yoğunluğu (coğr.)
(OÖTK, 235)

vasatî suhunet ortalama
sıcaklık (coğr.) (OÖTK, 235)

vasatî sür'at Ortalama hız.
(TS, 2334)

vasatî sürat ortalama hız
(fiz.) (OÖTK, 235)

Vasfî tahsinî Sanlık:
Kelimeyi tanıtmaya veya belirtmeye gibi
bir rol oynamak için değil de sırf ona
güzellik, kuvvet, parlaklık gibi bir
renk vermek için kullanılan sıfat.
(ESSTS, 94)

vatanî Yurtla ilgili. (TS,
2335)

vatani yurtsal (ÖK, 96)

vatanî (hizmet) vatan
(hizmeti) (DB, 273)

vatanî görev ask. Askerlik
hizmeti. (TS, 2335)

Vatanî malûmat Yurt bilgisi
(DB, 210)

vatanî vazife vatanî görev
(TS, 2335)

vazifevî fonksiyonel Sosyal
taazzuv organik hayatın bünyesini
değil, yalnız (fonksiyonel-vazifevî)
ameliyesini tekrarladığı için yarı
yarıya mecazî bir tabir sayılır. (OTU,
62)

vebâ-i feresî at vebasî: Sinek
ve kene sokmalarıyla bulaşan, virüslü
salgın tektırnaklılar hastalığı. (ABTS,
24)

Vechi halfî Art yüz (DB,
208)

Vechî kuddamî Ön yüz (DB,
209)

verîd-i keylûsî kilûs damarı
(biy.) (OÖTK, 188)

verid-i rievî
akciğertoplardamarı (zool.) (OÖTK, 5)

verid-i vidadî boyun
toplardamarı (biy.) (OÖTK, 49)

vicahî esk. Yüz yüze olan
veya yapılan, yüzüne karşı olan,
yüzlemece. (TS, 2347)

Vicahî Yüzüne, yüzüne karşı,
kendi varken (OTKK, 161)

Vicdanî Vicdanca (DB, 191)

vicdanî vicdanca (DB, 273)

vicdanî Vicdanla ilgili olan,
vicdana dayanan. (TS, 2347)

vidacî boyun karadamarı
(biy.) (OÖTK, 49)

Vilâdî Doğuştan (OTKK,
161)

vilâdî esk. Doğuştan (olan).
(TS, 2348)

vücubî sırgası gereklik kipi:
Eylemin yapılması gerektiğini belirten
isteme kipi. (DTS, 48)

vücubî sigası, siga-i vücubî
gereklik kipi (GRTS, 71)

yabanî 1. İlkel bir durumda
yaşayan (insan, hayvan, bitki), vahşi.
2. mec. Görgüsü olmayan; kaba ve
hoyrat. (TS, 2359)

(TS, 2359)

yabanî enginar bot. Kengel,
kenger, eşek diken, domuz diken,
diken enginarı büyük deve diken
olarak da bilinen bitki. (TS, 2359)

yabanî gül bot. Bk. yaban
gülü. (TS, 2359)

yabanî hayvanlar
Ehlîleşmemiş vahşî ve yırtıcı
hayvanların genel adı. (TS, 2359)

yabanî ıspanak bot. Pazı (I)
(TS, 2359)

Turpgillerden, kumlu yerlerde yetişen
ve sebze gibi yenen bir bitki. (TS,
2359)

yabanî marul bot. 50-150 cm
yükseklikte, sarı çiçekli, beyaz sütlü,
iki yıllık otsu bir bitki, acı marul, eşek
marulu, yağ marulu. (TS, 2359)

yabanî menekşe bot.
Menekşe çiçeğinin yabanî bir türü.
(TS, 2359)

yabanî mercanköşk bot.
Mercanköşk çiçeğinin yabanî bir türü,
farekulağı. (TS, 2359)

yabanî turp bot. Yaban
turban, acırğa. (TS, 2360)

yabanîce Yabanî (bir
biçimde) (TS, 2359)

yabanîleşme Yabanîleşmek
iş, yabanıllaşma. (TS, 2359)

yabanîleşmek Yabanî
duruma gelmek, yabanıllaşmak
vahşîleşmek. (TS, 2359)

yabanîlik 1. Yabanî olma
durumu, yabanıllık. 2. Yabanîce
davranış. (TS, 2359)

yalancı tufeylîlik yalancı
asalaklık (bot.) (OÖTK, 317)

yarı tufeylî yarı asalak (bot.)
(OÖTK, 321)

yayınispî bk. nispet eki. .
(TS, 2416)

ya-yi nisbî nispet eki: Bazı
yabancı adların bağlı yabancı sıfatlar
kuran ek: Millî,... (DTS, 70)

yemeni 1. Yemen ülkesine
ait. 2. kalıpla basılıp elle boyanan,
kadınların başlarına bağladıkları

tülbent. 3. Bir tür hafif ve kaba
ayakkabı. (TS, 2429)

yemenici Yemeni yapan veya
satan kimse. (TS, 2429)

yemenicilik 1. yemenicilik
1. Yemeni yapma işi. 2. Yemeni alıp
sayma işi. . (TS, 2429)

yemenili 1. Yemenisi olan. 2.
Yemeni takmış olan. . (TS, 2429)

yesarî hatlar aykırı doğrular
(mat.) (OÖTK, 26)

yesarî münhani uzay eğrisi
(mat.) (OÖTK, 307)

yevmî esk. Günlük, gündelik.
(TS, 2445)

yevmî gündelik (TSTYY,
110)

yevmî günlük (astr.) (OÖTK,
133)

Yevmî Günlük (OTKK, 161)

yevmî günlük, gündelik (DB,
187)

Yevmî Günlük, Gündelik
(DB, 191)

yevmî günlük, gündelik (DB, 271)

yevmî günlük: Hergün
tekrarlayan ya da her bir güne ilişkin
olan. (GBTS, 46)

yevmi hareket günlük
devinim: Yeryuvarının ekseni üzerinde
24 saatte tamamladığı devinim. (CTS, 58)

yevm-i kevkebî yıldız günü
(astr.) (OÖTK, 329)

yevm-i kevkebî yıldız günü:
Bir yuıldızın öğleden art arda iki
geçiş arasındaki zaman süresi.
(GBTS, 110)

yevmi muhaceret günlük
uzerişim: Yörekentte yaşayanların, her
gün, kent özeğindeki iş yerine gidip
dönmeleri, gerçekte göç sayılmayan
sarkaşsal gidiş geliş, devinim. (KBTS, 55)

yevm-i şemsî gerçek güneş
günü: Gerçek güneş merzinin

öğlenimizden art arda iki geçiş
arasındaki zaman farkı. (GBTS, 35)

yevm-i şemsî güneş günü
(astr.) (OÖTK, 133)

Yezidî 1. Musul... bir İslâm
mezhebi. 2. Bu mezhepten olan kimse.
(TS, 2445)

Yezidîlik Yezidîlerin bağlı
olduğu din inancı. (TS, 2445)

Yunanî Yunanlı (DB, 191)

yürük semaî müz. Türk

müziği usullerinden biri. . (TS, 2484)

Za'feranî Safransı (DB, 200)

zahirî 1. Görünen,
görünürdeki. 2. İçten olmayan
yapmacık. (TS, 2494)

zahirî 1. görünürdeki,
görünen 2. sözde 3. yapmacık (ÖK, 97)

Zahirî Dıştan (OTKK, 162)

zahirî dışyüzcü (DB, 273)

zâhirî görünen (astr.)
(OÖTK, 128)

Zahirî Zahirce, Zahirî (DB, 191)

zahirî çap görünür çap: Bir gözlemcinin yıldız uçlarını gözlediği doğrultular arasında kalan açı. (FTS, 89)

zahirî genleşme katsayısı görünür genleşme katsayısı: Bir sıvının gerçek genleşme katsayısından, bulunduğu kabın oylumsal genleşme katsayısının çıkarımı ile bulunan sayı. (FTS, 89)

zahirî görüntü edimsiz görüntü: Bir bürgü üzerine alınamayan ancak, yansıyarak ya da kıvrılarak göze gelen ışınlarla var olduğu izlenimini veren görüntü, gerçek olmayan görüntü. (FTS, 64)

zahirî güç görünür güç: Bir dalgalı akım çevriminde, etkin yüksüren kuvvet ile etkin akımın çarpımı olarak tanımlanan güç. (FTS, 89)

zahirî radyasyon görünür ışınım: Akımmıknatısal izge içinde

kırmızıdan mora değin giden ışınım kuşağı. (FTS, 89)

zahirî sayı sanal sayı (FTS, 155)

zahirî spektrum görünür izge: Beyaz ışık izgesinin mor ile kırmızı arasındaki görünür renkler kuşağı. (FTS, 89)

zahrî sırt (biy. bot.) (OÖTK, 268)

zâikavî tatsal (biy.) (OÖTK, 290)

zamir-i fi'li şahıs eki (GRTS, 141)

zamir-i fiilî kişi eki: Eylem çekimlerinde kullanılan ve kişi gösteren ek. (DTS, 63)

zamir-i fiili, şahıs lahikası kişi eki: Eylem çekiminde kişi belirten ek. (DDTS, 105)

Zamirî işarî İşaret zamirî (DB, 209)

Zamirî izafi İye zamirî: Katıldığı ismin, kendisinin bildirdiği

gramatikal kişiye değgin olduğunu
gösteren zamir. (DBTS, 119)

zamir-i şahsî şahıs zamiri
(GRTS, 141)

Zamiri vasfî İyeli zamir: Adı
geçen bir şeyi, değgin bulunduğu
varlıkla (iyesiyle) birlikte işaret
etmeğe yarıyan -ki zamiri. (DBTS,
119)

zamk-ı arabî Arap zamkı
(kim.) (OÖTK, 17)

zamkıarabî Arap zamkı. (TS,
2497)

zarurî Mecburî, zorunlu,
gerekli. (TS, 2500)

zarurî zorunlu (ÖTS, 188)

zaruri zorunlu, kaçınılmaz
(ÖK, 98)

Zarurî hal Zaruret hali (DB,
210)

Zatî esk. 1. Kendine özgü,
kişiye ilişkin, kişisel, özel. 2. Zaten. .
(TS, 2500)

zati özel (ÖK, 98)

zatî özel, özlük (ÖTS, 188)

zatî özlük (DB, 271)

zaviyevî bk. açısal . (TS,
2501)

zâviyevî sūr'at açısal hız:
Devinen bir cismi duran bir noktaya
birleştiren doğru parçasının (yarıçap
vektörü) birim zamanda taradığı açı.
(GBTS, 1)

zaviyevî sūrat açıklık hızı,
açısal hız (fiz.) (OÖTK, 1)

zâviyevî ta'cil açısal ivme:
Açısal hızın birim zamanda değişim
niceliği. (GBTS, 1)

zebanî 1. Cehennem bekçisi.
2. Zebellâ. (TS, 2501)

zecrî zorlayıcı (DB, 274)

zecrî Zorlayıcı, zorlayan,
yasaklayan. (TS, 2502)

zecrî tedbir İstenilen zorla
yaptırmak için başvurulmuş yol,
zorlayıcı önlem. (TS, 2502)

zekânî çeneucu (biy.)
(OÖTK, 64)

Zerdüşti 1. Zerdüş'tün kurduğu dinden olan (kimse). 2. Bu dinle ilgili olan. . (TS, 2506)

zer-ı ıbtî yan tomurcuğu (bot.) (OÖTK, 319)

zerrevî molekül sel (kim.) (OÖTK, 221)

zevalî esk. Zeval ile ilgili. . (TS, 2507)

zevalî saat esk. Öğle vakti, 12.00'yi başlangıç olarak alan saat. . (TS, 2507)

zeyl-i dûdi-i âverî solucansı takı, körbağırsak takısı (biy.) (OÖTK, 274)

zeytunî Kahverengine çalan yeşil renkte olan. . (TS, 2509)

Zeytunî Zeytinsi (DB, 200)

zıll-ı mahrutî gölge konisi (astr.) (OÖTK, 128)

zımnî esk. 1. Kapalı olarak yapılan veya söylenen, dolayısıyla anlatılan; kapalı, gizli. 2. man. İçerik. . (TS, 2510)

zımnî içerik (ÖTS, 189)

zifirî Zifir gibi kara, çok kara. (TS, 2513)

Zifirî Zifirsi (DB, 200)

zifirî karanlık Çok karanlık. (TS, 2513)

zihnî Zihinle ilgili, zihinsel. . (TS, 2514)

zihnî zihinsel (DIÜM, 34)

zihni faaliyet zihin etkinliği:

1- Salt zihince yapılan etkinliklere verilen ad. 2- Uyaranlara karşı organizmanın gösterdiği toplu tepki. (ETS, 170)

zihnî hesap zihin hesabı (mat.) (OÖTK, 338)

zihni inkişaf zihin gelişimi:

İleri yaşların bir özelliği olarak zihinsel yetenek, etkinlik ve tutumlarda görülen gelişme. (ETS, 170)

zihni mükemmellik zihin olgunluğu: Zihin gelişimi bakımından

yetkinlik noktasına erişmiş olmak
durumu. (ETS, 171)

zihni tekâmül zihin evrimi:

Zihnin işlevini derece derece artırması
ve bu işlevin incelik kazanması. (ETS,
170)

zimmî 1. İslâm Devleti

tebaasında olan ve haraç veren

Hristiyanlar, Yahudiler. 2. Zimmete
ilişkin. . (TS, 2515)

zirai Tarımla ilgili, tarımsal. .
(TS, 2517)

zirai tarımsal (ÖK, 98)

zirai tarımsal (ÖTS, 189)

zirai : tarımsal (AS, 240)

zirai bünye tarımsal yapı:

Kırsal bölgelerde insanla toprak
arasında, özellikle işletme koşulları ve
iyelik bakımından var olan ilişkilerin
tümü. (CTS, 93)

zirai coğrafya tarım

coğrafyası: İnsan coğrafyasının,
tarımsal çalışma koşullarını, çeşitli
iklim bölgelerinin ana tarımsal

ürünlerini ve bunların o ülke ya da
ülkeler ekonomisindeki yerini
inceleyen bölümü. (CTS, 93)

zirai istihsal tarımsal üretim:

Ekonomi bakımından, üretimin iki ana
kolundan biri; kökeni toprak olan her
türlü besin ve işlenmemiş işleyim
özdeklerinin elde edilmesi. (CTS, 93)

zirai işletme Tarımla ilgili

işleri düzenleyen kuruluş. . (TS, 2517)

ziyâ-yi burûcî burçlar ışığı:

Burçler kuşağı boyunca uzanan sönük
ve yaygın ışık şeridi. (GBTs, 14)

zuhurî Orta oyunundaki

taklitçi. (TS, 2521)

zuhurî kolu Orta oyunu

takımı. . (TS, 2521)

zûbab-ı ehli karasinek: Koyu

külrenginde olup, sulu, özellikle
şekerli maddeleri ve sıcaklığı seven,
bildiğimiz ev sineği; oda sineği, evcil
sinek. (ABTS, 80)

zûbab-ı feresî atsineği:

Çiftkanatlılar dizisinden olup,

memelilere, en çok atlara, seyrek
olarak da çeşitli dağ kuşlarına ve
insanlara sataşan sinek türü. (ABTS,
24)

Zücacî Camsı (DB, 200)

Zücacî eşya Cam eşya (DB,
210)

zührevî Frengi ve bel
soğukluğu gibi cinsel ilişkilerle
bulaşan (hastalık). (TS, 2521)

zülâlî eklemsivısı salan zar
(biy.) (OÖTK, 101)

Zülâlî Zülâlsi (DB, 200)

zül-ehdâb-ı tahtânî kirpiksiz
haşlamlılar: Karın bölgesindeki kalın
tüycükler dışında hemen hiç kirpik
taşımayan ve yalnız deniz
omurgasızlarında asalaklanan
haşlamlılar takımı. (ABTS, 90)

zümürüdi Zümrüt renginde,
yemyeşil. (TS, 2522)

Zümürüdi Zümrütsü (DB,
200)

-in

cemaatimüslimin Müslüman

halk. (TS, 393)

memurin esk. Memurlar.

(TS, 1531)

memurin muhakemat

kanunu kamu görevlilerinin

yargılanmalarına ilişkin yöntem:

Üzerinde kamu görev ve yükümlülüğü

taşıyan bir görevlinin, kamu işi ya da

görevini yaptığı sırada işlediği suçtan

dolayı, bağlı bulunduğu özel

yargılama yöntemi. (CYTS, 39)

-istan

137)	Acemistan Acemeli (DB,	138)	Efganistan Efganeli (DB,
	Arabistan Arabeli (DB, 137)		Ermenistan Ermenieli (DB,
	Bağistan Bağlık (DB, 137)	138)	
137)	Baharistan Baharlık (DB,		Farsistan Farseli (DB, 138)
	Başkırdistan Başkırdeli (DB,	138)	Frengistan Frengeli (DB,
137)			gülistan 1. Gül bahçesi. 2.
	Berberistan Berbereli (DB,		mec. Huzurlu, rahat ve zengin dolu
137)			(yer). (TS, 903)
	Bulgaristan Bulgareli (DB,		Gülistan Güllük (DB, 138)
137)			Gürcistan Gürcüeli (DB,
	Bülücistan Bülüceli (DB,	138)	
137)			Habeşistan Habeşeli (DB,
	Cengelistan Cengellik (DB,	138)	
137)			Hâristan Dikenlik (DB, 138)
	Çemenistan Çimenlik (DB,		Hırvatistan Hırvateli (DB,
137)		138)	
	Çerkesistan Çerkeseli (DB,		Hindistan Hindeli (DB, 138)
137)			Hûzistan Hûzeli (DB, 138)
	Dağistan Dağeli (DB, 137)		kabristan gömütlük (ÖK, 47)

kabristan gömütlük (ÖTS, 172)	Kazakistan Kazakeli (DB, 138)
kabristan gömütlük: Bir kentin ya da kasabanın sınırları içinde yoğun yerleşim yerlerinden belli bir uzaklıkta bulunan, kentin en az verimli ya da verimsiz toprakları üzerinde kent yönetimince kurulan, kamu sağlığı yasalarının aradığı niteliklere uygun bir biçimde düzenlenen ve işletilen, ölü gömmeye ayrılmış yer. (KBTS, 54)	Kırgızistan Kırgızeli (DB, 138)
Kabristan Kabirlik, Mezarlık (DB, 138)	Lâzistan Lâzeli (DB, 138)
kabristan Mezarlık, gömütlük, sinlik. (TS, 1142)	Lehistan Leheli (DB, 138)
kâfiristan Kâfir ülkesi, Müslüman olmayanların yaşadığı yer. (TS, 1155)	Lûristan Lûreli (DB, 138)
Kalmukistan Kalmukeli (DB, 138)	Macaristan Macareli (DB, 138)
Karakalpakistan Karakalpakeli (DB, 138)	Mezaristan Mezarlık (DB, 138)
	Moğolistan Moğoleli (DB, 138)
	Mugaylânistan Çalılık (DB, 138)
	Nahlistan Ağaçlık (DB, 138)
	Nihalistan Fidanlık (DB, 138)
	Özbekistan Özbekeli (DB, 138)
	Sengistan Taşlık (DB, 138)
	Servistan Servilik (DB, 138)
	Sırbistan Sırbeli (DB, 138)

Sünbülistan Sünbüllük (DB,
138)

Şeceristan Ağaçlık (DB, 138)

Taberistan Tabereli (DB,
138)

Tacikistan Tacikeli (DB,
138)

Tataristan Tatareli (DB,
138)

Toharistan Tohareli (DB,
139)

Türkistan Türkeli (DB, 139)

Türkistanlı Türkistan
halkından olan. (TS, 2267)

Türkmenistan Türkmeneli
(DB, 139)

Yunanistan Yunaneli (DB,
139)

-iyat

ahlâkiyat töre bilim (ÖTS, 161)

akliyat esk. Akıl yolu ile kazanılan bilgiler. (TS, 62)

amatör halkıyatçı, amatör folklorcu özengen halk bilimci: Halk bilim konusunda kendi kendisini yetiştirmiş ve yaptığı çalışmalar sonunda değerli yapıtlar vermiş olan kişi. (HBTS, 81)

arziyat Yer bilimi, jeoloji. (TS, 140)

arziyat yer bilim: 1- Yerküresinin oluşunu, yapısını, kaya ve maden türlerini inceleyen bilim. 2- Öğrencilere yerküresinin genel yapısı, yer kabuğunun değişmesine etmen olan iç ve dış güçler, yer kabuğunun devinimleri, doğal enerji kaynakları ile yer tarihi üzerinde temel bilgiler kazandırmak amacıyla lisede ve kimi

yüksekokullarda okutulan ders. (ETS, 164)

arziyât, ilm-i tabakat-ül-arz yer bilimi jeoloji (jeol.) (OÖTK, 325)

Atîkiyat, ilmi asari atîka Arkeoloji (OTKK, 115)

bediiyat Estetik bilimi, güzel sanatlar. (TS, 254)

Bediiyat Estetik: Güzelliği ve güzelliğin insan ruhundaki etkilerini konu olarak alan felsefe kolu. (ESSTS, 45)

bediiyat, estetik güzelduyu: 1-Sanattaki güzel ve güzelliin niteliğini, insan düşüncesinde ve duygularında yaptığı etkileri birtakım ilkelere ve yöntemlere göre inceleyip değerlendiren bilgi dalı. 2- Güzeli ve güzelle ilgili sorunları konu olarak ele alan, öğrencilerde güzelliğe değgin görüş ve duyguların gelişmesini

sağlamak amacıyla kimi okullarda
okutulan ders. (ETS, 77)

ceza ruhiyatı, ceza psikolojisi

ceza ruhbilimi: Suç ve suç işleyenler
ile ilgili ruhsal sorunları inceleyen,
genellikle suçluluk kavramı üzerinde
duran ruhbilim dalı. (ETS, 37)

çocuk ruhiyatı, çocuk

psikolojisi çocuk ruhbilimi: Kişinin
çocukluktan, ergenlik çağına dek
görülen davranış ve gelişim
özelliklerini inceleyen, bu çağın
niteliklerinin anlaşılması için gerekli
olgu ve ilkeler üzerinde duran
ruhbilim dalı. (ETS, 42)

etfaliyat çocukbilim: Çocuğu

yaşayışı, büyümesi, düşünceleri ile bir
bütün olarak inceleyen, onun bir
öğrenci olarak güç ve gereksinimleri
üzerinde duran bilim. (ETS, 41)

felekiyat Gök bilimi,

astronomi. (TS, 769)

ferdi ruhiyat bireysel

ruhbilim: 1- Bireyler arasında var olan

ayrılıkları konu alan ruhbilim dalı. 2-
Alfred Adler'in, hastalık belirtilerinin
gözlemlerine önem veren, bireysel
ayrılıklar üzerinde duran ruhçözümsel
kuramına verilen ad. (ETS, 33)

Haiyyat, Elhayye Yılan: Bir

takımyıldızın adı. (GBTS, 110)

halk ihsasiyatı nüfusbilim:

Dirimbilimsel (biyolojik) ve toplumsal
etmenlerin insan toplulukları
üzerindeki etkilerini inceleyen, nüfus
hareket ve dağılımlarını konu edinen
ve daha çok sayılama yöntemlerinden
yararlanan bilim. (ETS, 107)

halkıyat, folklor

halkbilim: Toplumların, halk
katmanlarının tinsel ve özdeksel
kültürlerini; tarihsel, toplumsal ve
coğrafyasal boyutlarıyla bu boyutların
birbirleriyle ilişkilerini saptayarak
kaynak, evrim, yayılım, değişim,
etkileşim gibi daha birçok sorunlarını
kendine özgü yöntemler yardımıyla
çözmeye, bu arada, bu oluşumlarla

ilgili sonuç, kural, kuram ve yasaları
bulmaya çalışan bilim dalı. (HBTS,
49)

halkıyat, folklor halkbilim:

Belli bir ülkede yaşayan halkın kültür
ürünlerini; geleneklerini, törelerini,
inanışlarını, müziğini, oyunlarını,
masallarını, efsanelerini, türkülerini,
geleneksel tiyatrosunu, halk
hekimliğini, konut yapımını, araç-
gereçlerini vb. inceleyen bilim.
(BBTS, 32)

halkıyatçı, folklorcu

halkbilimci: Halkbilim alanıyla ilgili
araştırma, derleme, incelemeler yapan
ve çalışmalarının sonuçlarını,
yöntemine uygun bir biçimde
açıklayan kişi. (HBTS, 50)

halkıyat esk. Halk bilimi,
folklor. (TS, 934)

Halkıyat Halkbilgisi,

Halkbilim: Bir toplulukta yaşayan
inanları ve alışıkları, söylenen türkü,
masal, fıkra, atalar sözü, bilmece,

tekerleme, efsane gibi varlıkları
inceleyip o topluluğun yaşayış ve
duyuşunu anlamağa çalışan bilim.
(ESSTS, 51)

harekiyât kinematik (fiz.)

(OÖTK, 189)

hayatiyat biyoloji (biy.)

(OÖTK, 46)

Hayatiyat Biyoloji (OTKK,

115)

hayatiyat, ilm-i hayat,

biyoloji dirimbilim: 1- Canlı

varlıkların doğma, büyüme ve üreme

ile ilgili özelliklerini ve onların

yaşayışlarını inceleyen bilim dalı. 2-

Orta dereceli okullarda öğrencilere

canlı varlıkların yaşayışını, canlılar

arasındaki ilişkileri gözlem ve

deneylere dayalı olarak öğretmek

amacıyla okutulan ders. (ETS, 52)

ırkıyat budunbilim (ÖTS,

169)

ırkıyyat ırkbilim: Irkların

birbirlerinden ayrı yanlarını,

doğuşunu, tarihsel oluşumlarını,
birbirleri arasındaki ilişkileri inceleyen
insanbilimsel dal. (BBTS, 34)

ırkiyat budunbilim: İnsanı
konu edinen, özellikle ilkel toplumları
ve onların özdeksel ve tinsel kültür
değerlerini inceleyen, kültürlerarası
ilişkiler üzerinde düzenli araştırmalar
yapan ve kültürün genel gelişme
yasalarını saptamaya çalışan bilim.
(ETS, 35)

ırkiyat Etnoloji. (TS, 1020)
itriyat (sürünülecek) Güzel
kokular. (TS, 1029)

itriyatçı Güzel kokular,
makyaj malzemesi satan kimse veya
yer. (TS, 1029)

itriyatçılık İtriyatçı olma
durumu. (TS, 1029)

içtimaiyat esk. Toplum
bilimi, sosyoloji. (TS, 1044)

içtimâiyat sosyoloji
içtimâiyat sosyoloji
Sosyoloji (içtimâiyat) ve Linguistique

(lisaniyat) ilimlerin disiplini dışında
bu konulara dalıp çıkmaya herkesin
selâhiyeti yoktur. (OTU, 260)

içtimaiyat sosyoloji (OTU,
106)

içtimaiyat toplumbilim
(ÖTS, 169)

içtimaiyat, sosyoloji
toplumbilim: 1- İnsan topluluklarının
kökenlerini, yapı ve işlev bakımından
gelişmelerini, özelliklerini ve
sorunlarını inceleyen bilim. 2- İnsan
topluluklarının yaşayışı ve bu
toplulukları yöneten yasaları üzerinde
öğrencilere gerekli bilgi ve görüşleri
kazandırmak amacıyla lise ve dengi
okullar ile kimi yüksekokullarda
okutulan ders. (ETS, 150)

içtimaiyatçı Toplum bilimci,
sosyolog. (TS, 1044)

içtimaiyatçı toplumbilimci
(ÖTS, 169)

içtimâiyyat sosyoloji
Artık “içtimâiyyat” ve “Ruhiyyat”

değil “sosyoloji” ve “psikoloji”

diyoruz. (OTU, 34)

İhsaiyat İstatistik (OTKK, 85)

ihşaiyat sayıbilim: Bir sonuç çıkarmak amacıyla olguları düzenli biçimde gözleme, derleme, elde edilen verileri sayı olarak gösterme işi ve bu işi kendine konu edinen bilim. (ETS, 134)

iktisadiyat ekonomi: 1- İnsan topluluklarının geresinimlerinin karşılanması için gerekli mal ve hizmet birimleri ile kaynaklar arasındaki bağıntıları değişik açılardan inceleyen ve insan ekonomisi, tarım ekonomisi, endüstri ekonomisi, toplumsal ekonomi gibi dallara ayrılan bilim. 2- Birtakım ortaöğretim kurumları, yüksekokullar ve fakültelerde öğrencilere ekonomik sorunları anlayıp çözmede yardımcı olmak amacıyla okutulan ders. (ETS, 61)

iktisadiyat esk. Bir devletin

ekonomik durumu. (TS, 1064)

ilâhiyat Allah’ın varlığı ve nitelikleriyle ilgili konuları ele alan felsefenin bir kolu, Tanrı bilimi, teoloji. (TS, 1065)

ilahiyat Tanrıbilim (ÖK, 41)

ilâhiyat tanrıbilim (ÖTS, 170)

ilahiyat Tanrıbilim: Tanrı’nın varlığı ve nitelikleri üzerinde ileri sürülen bilgi, görüş ve inançları yöntemli biçimde inceleyen bilim dalı. (ETS, 144)

ilâhiyatçı Tanrı bilimci, teolog. (TS, 1065)

kavmiyat esk. Etnografya. (TS, 1243)

kavmiyat, etnoğrafya

budunbetim: İnsan topluluklarının töre ve alışkılarını, yaratmış olduklarıözdeksel ve dinsel kültür özelliklerini düzenli biçimde inceleyip anlatan bilim dalı. (ETS, 35)

kemmiyât-ı vaz'iyeler
koordinatlar (mat.) (OÖTK, 193)

kevnîyat evrenbilim:
Evren'in oluşumunu inceleyen ve
evreni yöneten genel yasalarla uğraşan
bilim. (ETS, 65)

kıyâniyat, kozmogoni
evrendoğum: Budunbilimsel anlamda,
evrenin doğuşunu, var oluşunu,
yaratılışını, gelişimini ilkel efsanelere
dayalı olarak açıklama. (BBTS, 27)

Kitabiyat Kitap bilgisi: Her
türlü kitapların konuları, yazarları,
baskıları, hangi kitap yurtlarında
bulundukları gibi noktalar üzerine
geniş bilgi. (ESSTS, 68)

lisaniyat dilbilim
(Derl. Genel dilbilim, umumî
dilbilgisi) Konuşulan bütün diller
hakkındaki bilim. (DTS, 33)

Lisaniyat Dilbilim, Dilcilik:
Dili ve hele sözlü dili her bakımdan
inceliyen bilim. (DBTS, 60)

lisaniyat dilbilim: İnsanın
yetisiyle yeryüzündeki dilleri ses,
biçim, anlam ve sözdizimi bakımından
genel ya da karşılaştırmalı olarak
inceleyen bilim. (ETS, 51)

lisaniyat esk. Dil bilimi;
lengüistik, filoloji. (TS, 1467)

lisaniyat, ilmü'l lisân
dil bilimi (GRTS, 44)

lisaniyat, lengüistik dilbilim:
Kendine özgü yöntemlerle genel
olarak dil olayını, özel olarak da doğal
dilleri yapıları, işleyişleri, süre
içindeki değişimleri, vb. açısından
inceleyen insan bilimi. (DDTS, 59)

Neşriyat Yayın (OTKK, ek,
4)

ruhiyat esk.Ruh bilimi,
psikoloji. (TS, 1868)

Ruhiyat psikoloji
Biz de "ruhiyat" değil, "psikoloji"
diyeceğiz, zaten de öyle demeğe
başladık. (OTU, 47)

ruhiyat psikoloji

Yarım terimler hem hayat, hem ilim dilinde kullanılanlardır... Tam terimler yalnız ilim dilinde kullanılanlardır....(Diğer ilimlerde ... ruhiyat “psikoloji”, içtimaiyat “sosyoloji”... (OTU, 106)

ruhiyat ruhbilim: 1-

Organizmanın, özellikle insan organizmasının çevreye uyması ile ilgili sorunları inceleyen, usavurma, algılama vb. özellikleri üzerinde araştırmalar yapan bilim. 3- İnsanın ruhsal yaşamını etkileyen koşulları, etkenleri ve sorunları inceleme konusu yapan bilim. (ETS, 131)

ruhiyatçı esk. Ruh bilimi

uzmanı, psikolog. (TS, 1868)

ruhiyatçı ruhbilimci:

Ruhbilim alanında araştırmalar yapan ve ruhbilim yöntemlerini uygulayan kimse. (ETS, 131)

ruhiyatçılık Ruh bilimi ile

uğraşma. (TS, 1868)

ruhiyatçılık ruhbilimcilik: 1-

Ruhbilimini, felsefenin ve insan bilimlerinin temeli ve başlıca konusu sayan görüş. 2- Toplum olaylarını, ruhsal yönlerden açıklamak eğilimi gösteren akım. 3- Ruhbilimin ileri sürdüğü görüşleri eleştirici, toplumbilimci ve mantıkçı görüşlerden üstün tutmak isteği. (ETS, 131)

Sahte hissiyat Duymacık

(OTKK, 138)

Sahte hissiyat Duymacık

(OTKK, 71)

savtiyat ses bilgisi (GRTS,

128)

savtiyat sesbilgisi

Bir dilin sözcüklerini ses yapısı

bakımından inceleyen bilim. (DTS, 82)

savtiyat, fonetik sesbilgisi:

1- Konuşma seslerini inceleyen bilim.

2- Bir dilin sözcüklerini ses yapısı

bakımından çözümlemeye çalışan

dilbilim kolu. (ETS, 136)

savtiyat, mephas-ı esvat
sesbilgisi: Dilbilimsel işlevlerini,
bildirişim açısından taşıdıkları
özellikleri göz önünde bulundurmadan
sesleri somut gerçeklikleri içinde,
oluşturulmaları, aktarılmaları ve
algılanmaları bakımından inceleyen
dal. (DDTS, 123)

şarkiyat doğubilim (ÖK, 81)
şarkiyat esk. Doğu bilimi,
oryantalizm. (TS, 2076)

şarkiyatçı esk. Doğu bilimci,
doğu uzmanı, müsteşrik, oryantalist.
(TS, 2076)

şarkiyatçı, müsteşrik
doğubilimci: Dil, masal ve öteki
halkbilim ürünlerinin doğu kaynaklı
olduklarını savunan bilim adamı.
(HBTS, 36)

şarkiyatçılık Doğu
bilimleriyle uğraşma. (TS, 2076)

şekliyat, ilm-i eşkal
biçimbilgisi: 1- Yapıyı, temeli, işlevi
söz konusu yapmadan biçim üzerinde

duran ve biçimle ilgili sorunları
inceleyen bilim dalı. 2- Dirimbilimin,
canlı varlıkların biçim ve yapıları ile
uğraşan kolu. (ETS, 29)

şekliyat, sarf biçimbilim:
Anlamalı dil birimlerini dilbilgisi
ulamalarına, işlevsel sınıflara, bükün,
türetme, bileştirme açısından
sundukları görünüme, aldıkları değişik
biçimlere, birleşim özelliklerine göre
inceleyen dal. (DDTS, 38)

şekliyat, sarf yapıbilgisi
Sözcüklerde kök, gövde ve eklerinin
yapısını, işleyişini inceleyen bilim.
(DTS, 104)

tevâzüniyât statik (fiz.)
(OÖTK, 277)

Türkiyat Türkoloji. (TS,
2267)

Türkiyat, Türkoloji
Türklükbilim (ÖK, 94)

umumî linguistik, umumî
lisaniyat genel dil bilimi (GRTS, 68)

umumi lengüistik, umumi lisaniyat genel dilbilim: Dilleri bir bütün olarak ele alıp bunların ortak özelliklerini, işleyiş ve evrim koşullarını araştıran, dil olayının genel görünümünün yanı sıra bu olaya uygulanan temel kavramları, kuramları, yöntemleri, vb. inceleyen, elde edilen bütün verilerin birleşimini yapmayı amaçlayan dilbilim dalı. (DDTS, 82)

umumi ruhiyat genel ruhbilim: İnsan davranışlarının bütün yönlerini her bakımdan inceleyen; belli ruhsal dönemlerin ya da uygulamaların özellikleri yerine ruhbilimin ilk, temel ve evrensel ilkeleri ile kavramları üzerinde duran ruhbilim dalı. (ETS, 70)

usuliyat yöntembilim: 1- Öğretimde kullanılan yöntemlerin niteliği, yeri ve türlerine ilişkin kuram. 2- Araştırma ve incelemelerde

başvurulan yöntemler ile yolları uğraşı konusu yapan mantık kolu. (ETS, 168)

â'datı rütbiye sıra sayıları	adale-i daliye delta kası
“sıra sayıları” demek dururken	(biy.) (OÖTK, 77)
“Â'dadı rütbiye” ... denmesine taraftar	adale-i fahziye uyluk kası
değildirler. (OTU, 104)	(biy.) (OÖTK, 305)
abanoziye abanozgiller (bot.)	adale-i hıyâtiye terzikası
(OÖTK, 1)	(biy.) (OÖTK, 294)
Adâbı umumiye Utsal törtü	Adalei madgiye Çiğneme
(OTKK, 4)	adalesi (DB, 209)
adabı umumiye aleyhinde	adale-i madgiye çiğneme
işlenen suç toplum töresine karşı	kası (biy.) (OÖTK, 67)
işlenen suç: Toplumun iyi saydığı	adale-i medâriye çevre (-
davranışlara karşı kötü davranışlarda	kası) (biy.) (OÖTK, 65)
bulunma durumu. (CYTS, 52)	adale-i muştiye taraksı kas
adad-ı rütbiye sıra sıfatı: Sıra	(biy.) (OÖTK, 288)
kavramı bildiren sıfat. (DTS, 84)	adale-i na'liye nalınsı kas
adad-ı tevziye üleştirme	(biy.) (OÖTK, 224)
sıfatı: Paylaştırma kavramı veren sıfat.	adale-i sadriye göğüskası
(DTS, 98)	(biy.) (OÖTK, 126)
Adalei cephiye Alın adalesi	adale-i savtiye ses kası (biy.)
(DB, 208)	(OÖTK, 266)
adale-i cildiye-i unk boyun	adale-i seddâdiye tıkayıcı (-
deri kası (biy.) (OÖTK, 49)	kas) (biy.) (OÖTK, 295)

adale-i tev'emiye-i sâkiye

balkır ikizkası (biy.) (OÖTK, 30)

adese-i ayniye gözleme

merceği (oküler) (fiz.) (OÖTK, 130)

adese-i mer'iyeye nesne

merceği, cisim merceği (fiz.) (OÖTK, 226)

adliye 1. Hukuk ve adalet

işlerini gören devlet kuruluşları. 2.

Hukuk ve adalet işlerinin görüldüğü

resmî yapı. (TS, 27)

adliye encümeni Adalet

komisyonu. (TS, 27)

adliye mahkemeleri tüze

yargılıkları: Anayasa, danıştay,

uyuşmazlık, Âaskerlere özgü

yargılıklar gibi Anayasa ve özel

yasalarla görevlendirilen

yargıyerlerinin dışında kalan bütün

uyuşmazlıkları çözümlemekle

yükümlü ve yargıçlar yasasına bağlı

yargıçlarla çalışan yargı yerleri.

(CYTS, 54)

adliye mahkemesi Anayasa

mahkemesi, genel mahkemeler, askerî

ve idarî mahkemeler dışında kalan ve

denetim mahkemesi olan Yargıtay ile

hüküm mahkemeleri. (TS, 27)

adliye nezareti Osmanlı

İmparatorluğunda adliye teşkilâtının

bağlı olduğu en üst makam. (TS, 27)

adliye teşkilâtı Yargı

organları ve bu organların birbirleriyle

olan ilişkilerini, derecelerini, görev ve

yetkilerini düzenleyen ve yürüten

mekanizmanın bütünü. (TS, 27)

adliye vekâleti Adalet

bakanlığı. (TS, 27)

Adliye vekâleti Tüze

bakanlığı (OTKK, 4)

Adliye Vekaleti Tüze

Bakanlığı: Tüze bakanının yönetim ve

sorumluluğu altında devletin tüzel

işlerinin yürütülmesine yasalarla görev

verilen bakanlık. (CYTS, 53)

adliye vekili tüze bakanı:

Tüze örgütünün başında ve devletin

tüze işlerini yasalarda belirtilen sınır
içinde yürütmekle görevli ve sorumlu
bakan. (CYTS, 53)

ahnasiye ananasgiller (bot.)
(OÖTK, 14)

akliye 1. Akıl hastalıkları ile
ilgili hekimlik kolu. 2. Akıl
hastalıkları ile ilgili hastahane bölümü.
3. Akılcılık, usçuluk, rasyonalizm.
(TS, 62)

akliye us sayrılıkları (ÖK, 13)
akliye usçuluk (ÖTS, 161)
akliye usçuluk: Yalnızca usun
bilgi kaynağı olabileceğini ve
doğrunun deneye başvurulmadan
yalnızca önsel ilkelere dayanarak
ortaya konulabileceğini ileri süren
felsefe öğretisi. (ETS, 155)

akrabalık nazariyesi,
akrabalık teorisi akrabalık kuramı:
Tarihsel masal okulunun ilkelerinden
birini oluşturan ve benzer halkbilim
olay ile ürünlerinin ancak akraba

toplumlar arasında görülebileceğini
öne süren görüş. (HBTS, 16)

akrebiye akrepler: Sıcak
ülkelerde yaşayan, oldukça iri vücutlu
ve ağırlı örümceğimsiler takımı.
(ABTS, 16)

Aksamı haşebiye Ağaç
kısımları (DB, 208)

alâkiyye sülükler (zool.)
(OÖTK, 281)

âlât-ı ziyâiye ışık araçları
(fiz.) (OÖTK, 146)

alekiye sülükgiller: Vücutları
uzun ve yassı, gözleri gelişmemiş
bulunan, çifte çekmenli, kan emici
halkalılar sınıfı. (ABTS, 125)

ameliye işlem (ÖK, 14)
ameliye işlem (ÖTS, 162)
ameliye işlem: 1-Bir ya da
birçok kümenin öğelerinden yeni bir
kümenin bir ögesini türetme. 2-Sayılar
ya da simgeler üzerinde yapılan
toplama, çıkarma, üstiki, kökiki

T.C. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANTASYON MERKEZİ

(karekök), gibi uzbilimsel uygulamalar.

(FTS, 113)

ameliye Yapılan iş, işlem

(TS, 99)

amibiye amipler (zool.)

(OÖTK, 13)

amibiye amipler: Belirli bir

biçimi bulunmayan, saydam görünümlü

kökbacaklılar dizisi. (ABTS, 19)

ananeviye gelenekçilik

(TSTYY, 164)

ananeviye gelenekçilik:

Geleneğin ürünü olan toplum

özelliklerinin, toplumun gerçek

gereksinimleri sonucu ortaya çıktığını

düşünen, geleneklerin toplum

yaşayışında çok önemli etki ve

işlevleri bulunduğunu ileri süren bir

öğreti. (ETS, 69)

ankebutiye örümceğimsiler:

Örümcek, akrep, sakırğa ve

uyuzböceği türlerini içine alan, dört

çift ayaklı, eklemli omurgasızlar

sınıfı. (ABTS, 110)

ankebutiye örümcekler

(zool.) (OÖTK, 240)

âra-yı umumiye : halkoyu,

halkoylaması (AS, 217)

armudiye Armut biçiminde

nazarlık olarak takılan altın. (TS, 135)

Arşimed kuvve-i teb'idiyesi

(fiz.) (OÖTK, 19)

arzin hareketi devriyesi

Yer'in dönme devimi: Yer'in kendi

ekseni çevresinde yaptığı dönü.

(GBTS, 109)

arzin hareket-i devriyesi

yerin dönmesi (astr. coğr.) (OÖTK,

326)

asab-ı alâkaviye vazmotor,

damar devindiren (sinir) (biy.)

(OÖTK, 311)

asab-ı basariye sinir tabakası

(biy.) (OÖTK, 271)

asabiye nöroglia (biy.)

(OÖTK, 228)

asabiye 1. Sinir hastalıkları ile

ilgili hekimlik kolu. 2. Sinir

hastalıkları ile ilgili hastahane bölümü.
(TS, 141)

Asarı cürmiye Suç izleri
(DB, 208)

asar-ı mehdiye uğrüm (astr.)
(OÖTK, 308)

âsâr-ı mehdiyye uğrüm:
Yer'in dönme ekseninin, yaptığı koni
devimi (devinme olayı) boyunca
dalgalanması. (GBTS, 102)

asılı cümudiye asılı buzul:
Koyağını daha yavaş derinleştirmesi
nedeniyle, yandan dik bir yamaçla
bağlandığı anabuzula göre yüksekte
(yerine göre 5-50 m.) kalmış ikincil
buzul. (CTS, 21)

asiye mersingiller (bot.)
(OÖTK, 217)

askeriye Askerlik (TS, 144)

asliye Temel, esas (TS, 146)

Asliye mahkemesi temel
yargılık: Bulundukları ilçenin adıyle
anılan, bir başkan iki üyeden kurulu ve

çoğu zaman tek yargıçlı tüze yargılığı.
(CYTS, 52)

atalet-i ruhiye ruh argınlığı:
Saplantılar, yılgılar, tikler edinme ve
nedensiz korkulara kapılma gibi
belirtileri olan karmaşık ruh durumu.
(ETS, 131)

âzâ-i tenasüliye üretim
organı (biy.) (OÖTK, 309)

aziziye Devlet adamlarının
giydiği fes. (TS, 185)

azm-ı şâziye kamış kemiği,
(kaval kemiği) (biy. zool.) (OÖTK,
164)

badincaniye patlıcangiller
(bot.) (OÖTK, 245)

bahariye Divan Edebiyatında
bahar tasviri ile başlayan kaside. (TS,
200)

bahriye Bir devletin deniz
güçlerinin ve kuruluşlarının bütünü.
(TS, 201)

bahriye denizcilik
“bahriye”nin karşılığını bulmak çok

daha güçtür. Çünkü her nekadar
“bahriyeli” yerine “denizci”
denilebilirse de, sadece “denizcilik”
dilimizde “bahriye” kelimesinin tam
manasını verememektedir. Meselâ
“Türk bahriyesi” denilince, yalnız
“Türk denizciliği” değil, aynı
zamanda “Türk denizcileri” de
anlaşılmaktadır. (DIÜM, 35)

bahriye çifte tellisi Hareketli
bir halk oyunu ve ezgisi. (TS, 201)

bahriyeli 1. Deniz
Kuvvetlerine bağlı asker. 2. Deniz
Harp Okulu öğrencisi. (TS, 201)

bahriyeli denizci (DIÜM, 35)
bakariye öküzgiller (zool.)
(OÖTK, 238)

bakariye sığırlar (zool.)
(OÖTK, 268)

bakliye baklagiller (ÖK, 17)
bakliye fasilesi baklagiller
(bot.) (OÖTK, 29)

balsâmiye kına çiçeğigiller
(bot.) (OÖTK, 183)

basale-i sisâiye soğanilik,
(omurilik soğanı) (biy.) (OÖTK, 273)

basaliye soğan (bot.) (OÖTK,
273)

basîta-i şemsiye güneş saati
(astr.) (OÖTK, 133)

bedelini tediye etmek
karşılığını ödemek (ÖK, 18)

begonyasiye begonyagiller
(bot.) (OÖTK, 36)

Belediye Şarbaylık (OTKK,

143)

belediye uray
Ölü kök ve gövdelere dayanan
terimlerin dile yerleştirilmesi çok
yavaş gerçekleşmiş ve bazıları da

bütünüyle terk edilmiştir: ıra (seciye),
dörüt (sanat), acun (kâinat), uray
(belediye), betimleme (tasvir) vb.

(TSTYY, 154)

Belediye reisi Şarbay
(OTKK, 143)

benefseciye menekşegiller
(bot.) (OÖTK, 216)

benliye suibriğigiller (bot.)
(OÖTK, 279)

beşer-i muhatiyye-i mide
mide sümükzarı (biy.) (OÖTK, 219)

betuliye kayingiller,
(gürgengiller) (bot.) (OÖTK, 177)

bevliye İdrar yolları
hastalıkları, üroloji. (TS, 278)

bevliyeci İdrar yolu
hashalıkları hekimi, ürolog. (TS, 278)

bevliyecilik Bevliyecinin işi
veya mesleği. (TS, 278)

beynunet-i azamiye uzanım
(astr.) (OÖTK, 306)

biberiye karabibergiller (bot.)
(OÖTK, 167)

billûriye 1. billûrdan yapılmış
veya billûrla ilgili. 2. Genellikle
billûrdan yapılmış eşya satan dükkân.
(TS, 298)

bilsâniye hanımeligiller (bot.)
(OÖTK, 136)

bilsâniye sarmaşıkgiller (bot.)
(OÖTK, 262)

buhayre-i dem'iyeye gözyaşı
pınarı (biy.) (OÖTK, 131)

buteynat-ı muhiye beyin
karıncıkları (zool.) (OÖTK, 39)

bülûtiye palamutlar (bot.)
(OÖTK, 242)

bünye-i dâhiliye içyapı (bot.)
(OÖTK, 150)

bünye-i sünâiye ikincil yapı,
ikinci yapı (bot.) (OÖTK, 152)

cahiliye Araplarda
Müslümanlıktan önceki çağ. (TS, 376)

cazibe-i arziye kuvveti
yerçekimi kuvveti (fiz.) (OÖTK, 326)

cazibe-i umumiye kanunu
Newton ağınlık yasası: bk. ağınlık
(FTS, 136)

cebriye fels. yazgıcılık (ÖTS,
163)

cebriye Yazgıcılık,
kadercilik, fatalizm. (TS, 390)

cebriye yazgıcılık: 1- Bütün
olayları önceden ve kesinlikle
Tanrı'nın kararlaştırdığını, bunun

karşısında herhangi bir gelişme
olamayacağını ileri süren felsefe
görüşü. 2- Olayları ve başa gelenleri,
önceden saptanmış, önlenemez ve
insan istenciyel değiştirilemez
inancıyla olduğu gibi benimseme.
(ETS, 163)

cemeliye devegiller (zool.)
(OÖTK, 82)

centiyaniye centiyangiller,
kızıl kantrongiller (bot.) (OÖTK, 58)

cerâdiye tarla çekirgeleri:
Genellikle boz renkli ve kısa duyargalı
olup, Sudan, Fas, İtalyan çekirgelerini
de içine alan otçul düzkanathlar
familyası. (ABTS, 131)

cerha-i hübeybiye
yazyarasaları: Atlarda, minik solucan
kurtçuklarının irkiltisinden ileri gelen
ve kolayca kanama eğilimi gösteren
kaşıntılı deri değişimleri. (ABTS,
148)

cersiye çançiçeğigiller (bot.)
(OÖTK, 61)

cersiyeler çançiçeğigiller
(bot.) (OÖTK, 61)

ceviziye cevizgiller (bot.)
(OÖTK, 58)

cezire-i bürkaniye yanardağ
adası (coğr.) (OÖTK, 318)

cezriye köktencilik: Bilimde,
dinde, siyasa da var olan düzene ve
ilişkilere karşı olma, bu alanlarda
kökten değişiklikler yapma eğilimi.
(ETS, 98)

cihat-ı asliye anayönler
(coğr.) (OÖTK, 14)

cihat-ı asliye anayönler:
Güneşin 21 mart ve 23 eylül ılımları
sırasında doğduğu noktanın gerçek
doğu olduğu gözönünde tutularak,
birbirini 90°'lik açılarla kesen dört
yönden her biri. (CTS, 20)

cihaz-i tenasül-i şeyliye
apotek (bot.) (OÖTK, 16)

cildiye Deri hastalıları
dermatoloji. (TS, 408)

cildiyece Deri hastalıkları
uzmanı, dermatolog. (TS, 408)

cildiyeçilik Cildiyece olma
durumu. (TS, 408)

cinsi terbiye cinsel eğitim
(ETS, 37)

**coğrafik nazariye, coğrafik
kuram, coğrafik teori** coğrafyasal
kuram: Kültürün, bu arada halk
kültürünün oluşum ve değişimini
coğrafya ile ilgili etkenlere bağlayan
görüş. (HBTS, 30)

cülûsiye 1. Hükümdarların
cülûs törenlerinde dağıttığı bahşiş. 2.
Ed. Şairlerin tahta çıkan padişah için
yazdığı şiir. (TS, 416)

cümle-i asabiye-i merkeziye
merkez-silindir sistemi (biy.) (OÖTK,
217)

cümlei asliye aslî cümle
Meselâ “cümlei asliye” terimi “aslî
cümle”, “cümlei şartiye hakikiye”
terimi “hakikî şart cümlesi” şeklinde
muhafaza edilmelidir. (OTU, 103)

cümle-i asliye temel cümle
(GRTS, 149)

cümle-i asliye temel cümle:
Bileşik tümcede, bütün ikincil tümce
ya da yantümcelerin kendisine
bağlandığı tümce. (DDTS, 141)

cümle-i asliye temel tümce:
Birleşik veya girişik tümcelerde
yantümce, aratümce, içtümcelerin
bağlı olduğu asıl yargıyı belirten
tümce. (DTS, 91)

cümle-i emriye emir tümcesi:
Yüklemi emir kavramı veren tümce.
(DTS, 39)

cümle-i emriyye emir
cümlesi (GRTS, 54)

cümle-i fi'liyye fiil cümlesi
(GRTS, 61)

**cümle-i ihbâriyye, haber
cümlesi** bildirme cümlesi: (GRTS,
24)

cümle-i iltizamiye istek
tümcesi: Yüklemi istek veya dilek kipi
olan tümce. (DTS, 58)

cümle-i iltizamiyye istek	cümle-i kevkebiyye
cümlesi (GRTS, 90)	takımyıldız, takım: Gökyüzü üzerine
Cümlei ismiye İsim cümlesi	rasgele serpilmiş yıldızların kolayca
(DB, 209)	ayrıt edilebilmesi için düşünülen
cümle-i ismiyye isim cümlesi	kümeler. (GBTS, 95)
(GRTS, 88)	cümle-i nidaie ünlem
cümle-i istidrakiye bağlaçlı	tümcesi: Ünlem kavramı veren tümce.
yantümce: Birleşik tümcelerde ki	(DTS, 98)
bağlacıyla temel tümceye bağlanan	cümle-i vücubiye gereklik
yantümce. (DTS, 18)	tümcesi: Genellikle gereklik kipiyle
cümle-i istifhamiyye soru	kurulan ve eylemin yapılması
cümlesi (GRTS, 137)	gerektiğini belirten tümce. (DTS, 48)
cümle-i kevkebiye takım	cümudiye (coğr.) buzul (ÖK,
yıldızı (astr.) (OÖTK, 287)	21)
cümle-i kevkebiye	cümudiye buzul (jeol. coğr.)
takımyıldız: Yeryüzünden	(OÖTK, 53)
bakıldığında, birbirine yakın oldukları	cümudiye buzul (ÖTS, 164)
sanısını veren ve sanki kendilerine	cümudiye Buzul. (TS, 416)
özgü biçimleri varmış gibi görünen	cümudiye buzul:
yıldız kümelerine verilen genel ad.	-l ekiyle kurulmuş bir de buzul (Osm.
(CTS, 92)	cümudiye) terimi vardır. (TSTYY,
cümle-i kevkebiye yıldız	100)
yığınları (astr.) (OÖTK, 329)	Cümudiye Donşak (OTKK,
	31)

cûmudiye dili buzul dili
(coğr.) (OÖTK, 53)

cûmudiye masası buzul
masası (jeol.) (OÖTK, 53)

cûmudiye menbâ buzul
kaynağı (jeol.) (OÖTK, 53)

cûmudiye seli buzul seli
(jeol.) (OÖTK, 53)

cûmudiye yatağı buzul
yatağı (jeol.) (OÖTK, 53)

cûmudiyeleşme buzullaşma
(coğr.) (OÖTK, 53)

çaiye çayçiçeğigiller (bot.)
(OÖTK, 62)

daf daiye kurbağagiller (zool.)
(OÖTK, 200)

dâfi'-i didan-ı şeritiye
şeritdöken: Şeritleri uyuşturarak,
içirilen sürgüt ve bağırsakların doğal
devimleri yardımıyla vücuttan dışarı
atan ilâç. (ABTS, 128)

dâhiliye 1. (Devlet
yönetiminde) İç işleri 2. Vücudun iç
hastalıklarıyla ilgili hekimlik kolu. 3.

İç hastalıklarıyla ilgili hastahane
bölümü. (TS, 515)

dahiliye 1. içişleri 2. iç
sayrılıkları (ÖK, 22)

dâhiliye mûtehassısı İç
hastalıkları uzmanı. (TS, 515)

dâhiliye subayı Askerî okul,
hastahane gibi kuruluşlarda iç
yönetimde görevli subay. (TS, 515)

dahiliye şefi içişleri başı:
Okul yapılarının, kuruluşlarının ve
eşyasının iyi korunması, düzen ve
temizliği gibi okulun bütün bakım
işlerinin düzenlenmesi ve
yürütülmesinden sorumlu olan kimse.
(ETS, 80)

Dahiliye vekâleti İç bakanlığı
(OTKK, 32)

dahiliye vekili iç işleri bakanı
Meselâ “*dahiliye vekili*” karşısında
“*iç işleri bakanı*” tutunamamıştır.
Bunun yerine ileride “*iç bakanı*” gibi
bir tabirin yaşayıp yaşayamayacağı ise
belli değildir. Fakat her halde, böyle

bir şey imkânsız derecede
müşkilâtlıdır denilemez. (DIÜM, 34)

dâhiliyeci İç hastalıkları
uzmanı. (TS, 515)

da-i futur-i şuâiye
ışıküflüce: Evcil hayvanlarda
özellikle sığırlarda, ışıküflerden ileri
gelen ve insanlara da bulaşabilen ilkel
mantar hastalığı. (ABTS, 71)

Dairei intihabiye Seçim
dairesi (DB, 209)

dâire-i kutbiye kutup dairesi
(coğr.) (OÖTK, 202)

dâire-i kutbiyye kutuplar
dairesi: Yeryuvarlağı üzerinde, kuzey
ve güneyde 66° 33'lık enlem
dairelerinden her biri. (GBTS, 66)

daire-i muhitiye çevretek
(bot.) (OÖTK, 65)

daire-i mütevaziye koşut
çemberi: Her iki yarımyuvarda eşleğe
koşut olarak geçtikleri düşünülen ve
çevre uzunlukları giderek kısalıp,

eksenucunda noktaya dönüşen
çemberlerden her biri. (CTS, 74)

Davetiye Çağrılık (OTKK,
33)

davetiye çağrılık, çağrı
belgesi (ÖK, 22)

deccaciye tavukgiller (zool.)
(OÖTK, 290)

delbiye çınargiller (bot.)
(OÖTK, 66)

delkiye sansargiller (zool.)
(OÖTK, 260)

desâmât-ı simiye sigma
kapacıkları (biy.) (OÖTK, 270)

dessâmât-ı siniye kapacıkları
(sigma-) (biy.) (OÖTK, 166)

devr-i cümudiye buzul devri
(jeol.) (OÖTK, 53)

devriye 1. Güvenliği
sağlamak amacıyla dolaşan polis,
jandarma veya asker topluluğu,
karakol. 2. tar. Osmanlılarda ilmiye
sınıfından olan kimselere verilen
derece. (TS, 575)

devriye 1. kol 2. karakol 3.
dönüm (ÖK, 24)

dıbbâiye kelerler (zool.)
(OÖTK, 179)

dıfdaïye kurbağagiller:
Asalakbilimde yardımcı arakonalçı
olarak adları geçen, çoğu sıçrayıcı
kuyruksuz, ufak omurgalıları sınıfı.
(ABTS, 95)

dıpkıye ökseotugiller (bot.)
(OÖTK, 238)

dîdan-ı dâhiliye mercanlar
(zool.) (OÖTK, 216)

didan-ı dahiliye mercanlar:
Sıcak denizlerde yığınlar durumunda
yaşayan ve “resif” denilen kireçli
kayaları oluşturan hayvancıklar. (CTS,
80)

dîdân-ı haytiye iplik
solucanları (zool.) (OÖTK, 156)

didan-ı şerîtiye şeritgiller:
Düz bir kütikülle örtülü vücudu
bölümlere ayrılmış olup, insan ve
hayvan bağırsaklarında asalaklanan

yassı solucanlar sınıfı; tenyalar,
şeritler. (ABTS, 128)

didân-ı şeritiye şeritler,
tenyalar (zool.) (OÖTK, 285)

didan-ı üstüvaniye yuvarlak
solucanlar: Sert bir kitinle örtülü
vücutları halkasız, uzunlamasına
yuvarlak ve genellikle ince solucanlar
topluluğu; ipsi solucanlar. (ABTS,
150)

didan-ı zür-re’s-i şa’riye
kırbaçkurtları: Yemekboruları kılcal,
yumurtalıkları tek, ön uçları ince bir
kırbacı andıran yuvarlaksolucanlar
familyası. (ABTS, 87)

drozerâiye sinekkapangiller
(zool.) (OÖTK, 271)

duhuliye Giriş ücreti. (TS,
641)

duhuliye girmelik
Bir tiyatroya giriş için ödenen ücret.
(GSTS, 57)

duhuliye girmelik (DIÜM,
34)

Duhuliye Girmelik (OTKK,
36)

duhuliye girmelik, girimlik
(ÖK, 25)

duhuliye kartı Giriş belgesi,
girimlik. (TS, 641)

durub-u emsal-i Osmaniye
atasözü : Eski kuşakların
denemelerinden kalma yol gösterici,
akıl verici yargı ve öğüt. (DTS, 16)

dübbiye ayıgiller (zool.)
(OÖTK, 26)

dürdniye karaağaçgiller
(bot.) (OÖTK, 167)

Düyûnu umumiye Genel
borçlar (OTKK, 37)

ecsam-ı elâstikiye esnek
cisimler (fiz.) (OÖTK, 109)

edimme-i dâhiliye içderi
(bot.) (OÖTK, 148)

Efkârı umumiye Kamoy
(OTKK, 144)

Efkârı umumiye Kamoy
(OTKK, 158)

Efkârı umumiye
Kamusaldüşün (OTKK, 38)

efkâr-ı umumiye : kamuoyu
(AS, 219)

efkârıumumiye kamuoyu
(ÖK, 25)

efkârıumumiye Kamuoyu
(ÖK, 673)

ekvam-i buzeyriye domalan
(bot.) (OÖTK, 92)

el'anyasiye iğdegiller (bot.)
(OÖTK, 150)

elektrikiyet-i mıknatisiye
elektromagnetizma (fiz.) (OÖTK, 104)

elmasiye Dondurulmuş
meyve suyundan yapılan bir tür pelte.
(TS, 703)

elsine-i iltisakiyye eklemeli
diller (GRTS, 52)

emekli ikramiyesi Emekli
olma sırasında yapılan toplu ödeme.
(TS, 706)

Emniyeti umumiye Genel
güvenlik (OTKK, 40)

emniyet-i umumiye genel
güvenlik: Herkesin çalışma, yaşama ve
benzeri hak ve özgürlüğünün her türlü
saldırıdan korunarak kamu düzenince
sağlandığı durum. (CYTS, 33)

emniyeti umumiye idaresi
güvenlik genel yönetimi: Geniş
anlamda toplumun düzenini bozan
olaylara karşı, kişinin ve ulusun
güvenliğini sağlayan örgüt. (CYTS,
35)

emniyeti umumiye idaresinin
nezareti altında bulundurma genel
güvenlik gözetimi altında bulundurma:
Yasanın belirttiği durumlarda , temel
ceza çekildikten sonra sanığın ayrıca
kolluğun gözetimi altında belli bir süre
izlenmesi. (CYTS, 33)

Emrazı cildiye Cilt
hastalıkları (DB, 208)

emraz-ı cildiye-i efrenciye:
Deride frengi sonucu ortaya çıkan
değişmelerin genel adı. (ABTS, 49)

Emrazı nisaiye Kadın
hastalıkları (DB, 209)

emsal-i zaviyeviye açısai
katsayı (mat.) (OÖTK, 2)

Enbubei beвлиye (DB, 208)

enbûbe-i gırbâliye eleksi
boru, kalbur damar (bot.) (OÖTK,
103)

enbûbe-i şâriye kılcal boru
(biy.) (OÖTK, 183)

enbube-i tal'ıye çiçektozu
borusu (bot.) (OÖTK, 66)

encüriye ısırgangiller (bot.)
(OÖTK, 145)

encüriye-i bahriye
denizısırganları (zool.) (OÖTK, 79)

eneiye tekbencilik: 1-
Gerçeğin yalnızca bireysel benlik
olduğunu, bütün bilginin “ben” ile
başladığını, insanın dışındaki her şeyin
gerçek sayılmaması gerektiğini
savunan bir bilgi kuramı görüşü. 2-
Gerçekliğin bütün olarak ancak
bireyin zihinsel etkinliğiyle

anlaşılabileceğini ileri süren düşünce.

(ETS, 146)

enfiye 1. Çürütülmüş

tütünden yapılan ve burna çekilen

keyif verici toz, burun otu. 2. Burna

çekilmek için hazırlanmış toz ilaç.

(TS, 712)

enfüsiye öznelcilik: 1-

Herkesin kendi usu ve kavrayışı

ölçüsünde bilebileceğini ve nesneler

üzerine olan bilgilerimizin bunların

bize yaptıkları etkilerden öteye

geçemeyeceğini ileri süren bilgi

kuramı. 2- ren bilgi kuramı. 2-

Yaşantının öznel öğelerine önem

veren herhangi bir kurama verilen ad.

3- İyiyi, haz ve mutluluk gibi duygusal

durumlarla açıklayan öğretisi. (ETS,

127)

ensân-ı nâbiye küçük azılar

(biy.) (OÖTK, 204)

Erkânı askeriye Generaller

(OTKK, 42)

Erkânı harbiye Kurmay

(OTKK, 42)

Erkânı harbiyei umumiye

Genel kurmay (OTKK, 42)

erkânıharbiyeiumumiye

genelkurmay (ÖK, 28)

ernebiye tavşangiller (zool.)

(OÖTK, 290)

ervahiye canlılık: 1- İnsanın

beden ve ruhtan oluştuğunu, ruhun da

yaşamın temeli olduğunu ileri süren

öğreti. 2- Çocuğun, çevresindeki

eşyayı canlı sayması. (ETS, 36)

escâm-ı semaviye gök

cisimleri (astr.) (OÖTK, 127)

escam-i hayatiye canlı

cisimler (kim.) (OÖTK, 57)

esediye aslangiller (zool.)

(OÖTK, 21)

esediye sukamışgiller (bot.)

(OÖTK, 279)

esfenciye süngerler (zool.)

(OÖTK, 282)

esmâk-i azmiye kemikli

balıklar (zool.) (OÖTK, 179)

esmâk-i azmiye

kemiklibalıklar: Çeşitli familyasına

bağlı birçok tür, asalak yassı

solucanların arakonakçısı olarak önem

kazanan balıklar takımı. (ABTS, 84)

esmâk-i dâireviye sınıfı

sikloid (zool.) (OÖTK, 270)

esmâk-i merh-ul misbah-ı

kısmî yumuşak yüzgeçliler (zool.)

(OÖTK, 332)

eş'ar-ı guddeviye bez tüyler

(bot.) (OÖTK, 40)

eşfa-yi muhiye özışınlar

(bot.) (OÖTK, 241)

eşkâl-i bünyeviye yapısal

biçimler: İçgüdülerin yarattığı,

dışgüçlerle henüz bozulmamış yer

biçimleri. (CTS, 103)

ev'iy-e-i demeviye kan

damarları (biy.) (OÖTK, 165)

ev'iy-e-i helezoniye sarmal

damarlar (bot.) (OÖTK, 262)

ev'iy-e-i nakliye iletken

damarlar (bot.) (OÖTK, 153)

ev'iy-e-i şâriye kılcal damar

(biy.) (OÖTK, 183)

Evainini tûrabiye Toprak

kaplar (DB, 210)

evi'ye-i süllemiye basamaklı

damarlar (bot.) (OÖTK, 32)

eviye-i halkaviye

halkalıdamar (bot.) (OÖTK, 135)

eviye-i haşebiye odunsu

damarlar, odun damarları (bot.)

(OÖTK, 229)

Eviyei lenfaiye Lenfa

damarları (DB, 209)

eviye-i lenfaviye lenf

damarları (biy.) (OÖTK, 208)

evlâdiyelik Evlâttan evlâda

eskimeden kalacak kadar dayanıklı

(eşya). (TS, 746)

evrak-ı halkaviye çevrel

yapraklar, halka dizilişli yapraklar

(bot.) (OÖTK, 65)

evrakı resmiye kamusal
belgeler: Yrgılıklar, noterler, devlet
daiirelerince görevleri dolayısıyla
düzenlenen yazılı belgeler. (CYTS,
39)

Ezrarı iptiye Koltuk
tomurcukları (DB, 209)

Ezrarı intihabiye Uç
tomurcuklar (DB, 209)

ezvâc-ı asabiye sinir çiftleri
(biy.) (OÖTK, 271)

fahriye ed. esk. Divan
edebiyatında şairlerin kendi
özelliklerinden övünerek söz ettikleri
manzume veya manzumenin bir
bölümü. (TS, 756)

fahriye övünme
Ronsard, XVI. yüzyılın büyük Fransız
ozanı Ronsard bir övünmesinde
(fahriyesinde) şöyle diyor:... (A, 178)

faraziye hipotez (mat.)
(OÖTK, 141)

faraziye varsayım (mat.)
(OÖTK, 311)

faraziye varsayım (ÖTS, 166)

faraziye Varsayım, hipotez.
(TS, 761)

Fars cümle-i kevkebiyesi
Pers takım yıldızı (astr.) (OÖTK, 247)

fart-ı tağdiye aşırıbesi (biy.)
(OÖTK, 23)

fasile-i sabbariye etli bitkiler
(bot.) (OÖTK, 112)

ferbiyoniye sütleğengiller
(bot.) (OÖTK, 283)

ferdaniye bireycilik (ÖTS,
166)

ferdaniye, ferdiyetçilik
bireycilik: 1- Toplum yaşayışında
temel amacın, bireylerin başarı ve
mutlulukları olduğu düşüncesini ileri
süren öğreti. 2- Toplumun, bireylere
ve kümelere geniş bir özgürlük
tanıdığına geliyeceğine ve mutluluğa
kavuşacağına inana toplumbilim
görüşü. 3- Bütün değerlerin, hak ve
ödevlerin katnağı olarak bireyi kabul
eden ahlak görüşü. (ETS, 32)

feresiye atgiller (zool.)
(OÖTK, 23)

ferfahiye semizotugiller
(bot.) (OÖTK, 265)

fikarat-ı kataniye omurları
(bel-) (biy) (OÖTK, 232)

fikariye omurgalılar
(TSTYY, 112)

fikariye-i âliye yüksek
omurgalılar (zool.) (OÖTK, 334)

fikariye-i süfliye aşağı
omurgalılar (zool.) (OÖTK, 22)

fıkdan-ı marifet-i hissiye
tanısızlık: Bilinen nesneleri ya da
durumları tanıyamamak biçiminde
kendini gösteren algı yetersizliği.
(ETS, 144)

fıkra-i rakabiye boyun
omuru (biy.) (OÖTK, 49)

Fırka erkânı harbiyesi
(OTKK, 50)

fitriye esk. Doğuştancılık.
(TS, 784)

fitriye, vehbiye
doğuştancılık: Düşünce, duygu,
karakter gibi birçok ruhsal özelliklerin
doğuştan geldiğini, bu özelliklerin
daha sonra kazanılanları etkilediğini,
çocuğun gelişmesinde doğuştan gelen
yeteneklere önem verilmesi gerektiğini
ileri süren görüş. (ETS, 54)

fiiliye etkinlik: 1- Gerçeği
yalnızca bir anlık sorunu olarak değil,
aynı zamanda bir iş ve eylem sorunu
olarak gören, çocuğun doğal olarak
etkin olduğunu ileri süren öğreti. 2-
Yaratıcı etkinliğin, eğitimin amacı
olduğunu savlayan öğreti. 3-
Uygulamada etkinliği temel alan
öğretim programına ve öğrenci
etkinliğine önem veren yaklaşım.
(ETS, 63)

filizâtı ma'deniye maden
cevheri, ham maden (coğr. jeol.)
(OÖTK, 211)

flus-u tenasüliye eşeylik
plâğı (biy.) (OÖTK, 110)

fonksiyon nazariyesi,
fonksiyon teorisi işlevsel kuram:
Halkbilim olay ya da ürünlerinin
halkın yaşam düzeni içinde, son
derece uyum göstererek işleyen,
belirgin ve vazgeçilmez işlevleri
olduğuna ilişkin bilimsel görüş.
(HBTS, 64)

futur-i harakiye
pasmantarigiller: Başta ekinler olmak
üzere çeşitli tarım bitkilerinde pas ya
da kınacık dediğimiz hastalığı yapan
bazitlimantar takımı. (ABTS, 113)

futur-i muhatiye cıvık
mantarlar: Genellikle bir gözeli
canlıları yutarak beslenen ya da
örgensel maddeler üzerinde istemli
çürükçül yaşayan, protoplazmaları
zarsız mantarlar topluluğu; akışkan
mantarlar. (ABTS, 39)

futur-i şuâiye ışılküfler:
Bölünürmantarlara bağlı olup, çeşitli
türleri, insan ve hayvanlarda asalak

yaşayan tallı bitkiler takımı. (ABTS,
71)

futûr-u harakiye
posmantarigiller (bot.) (OÖTK, 245)

futûr-u harkiyeye sürme-
mantarigiller (bot.) (OÖTK, 282)

futur-u muhatiye cıvık
mantarlar (bot.) (OÖTK, 58)

fünun-u şekliye yoğrumlu
sanatlar: Üç boyutlu anlatımı olan
resim, heykel ve mimarlık sanatları.
(GZSTS, 96)

gardîriye sumercimeğigiller
(bot.) (OÖTK, 280)

gariye defnegiller (bot.)
(OÖTK, 76)

gayr-ı fıkariye Omurgasızlar
(zool.) (OÖTK, 231)

gerdaniye Klâsik Türk
müziğinde ince sol notasını andıran
perde ve bir makam adı. (TS, 841)

girdâb nazariyesi burgaç
kuramı: C. F. Weizäcker'in ileri

sürdüğü, Güneş dizgesinin doğuşuna
ilişkin bir kuram. (GBTS, 15)

giriziye ruhiyatı diriklik
ruhbilim: Genellikle ruhsal
çözümleme yönteminden yararlanarak
ruhsal gelişimi, değişmeyi, güdülerini ve
özellikle zihin basamaklarını inceleyen
ruhbilim. (ETS, 52)

gudde-i dem'iyeye gözyaşı bezi
(zool.) (OÖTK, 131)

Guddei derakiye Kalkan
bezi (DB, 208)

gudde-i derakiye kalkanbezi
(biy.) (OÖTK, 163)

gudde-i dühniye yağbezi
(biy.) (OÖTK, 316)

gudde-i fer'iyeye yardımcı-bez
(zool.) (OÖTK, 321)

gudde-i lûâbiye tükrükbezi
(zool.) (OÖTK, 302)

gudde-i nekfiye kulak-altı
bezi (biy.) (OÖTK, 198)

gudde-i sanavberiye
kozalaksı bez (biy.) (OÖTK, 195)

Guddei sediyeye Meme bezi
(DB, 210)

habliye-i ibtidâiye ilkipler
(zool.) (OÖTK, 153)

hâdisât-ı kimyeviye kimya
olayları (fiz.) (OÖTK, 188)

hadisiye, hadisecilik
görüngücülük: Görüngülerden başka
hiçbir gerçek tanımayan, özdeğin
birtakım görüngülerden oluştuğunu ve
bilgi kaynağının yalnızca görüngüler
olabileceğini ileri süren öğretisi. (ETS,
74)

hakikiye gerçekçilik: 1- Bilgi
konusunun bilme işleminden ayrı
bağımsız olarak var olduğunu, nitelik
ya da özelliklerinin bilinmekle
değişmeyeceğini ileri süren çağdaş bir
felsefe öğretisi. 2- Rönesans'tan sonra
okullarda sözlü etkinliklere ağırlık
vermeyen bir eğitim akımı. 3-
Öğrencilere çevreleri üzerine
gerçekliği kabul edilmiş bilgiler
kazandırılmasını, onlara çevrelerine

uymalarında yardımcı olmayı amaç
olarak benimseyen ve öğrenmede ders
konuları yanında etkinliğin ve kişisel
özgürlüğün de önemi üzerinde duran
eğitim felsefesi. (ETS, 71)

hâkimiyetimillîye Ulusal
egemenlik, millî egemenlik. (TS, 929)

halenciye fundagiller (bot.)
(OÖTK, 118)

halet-i ruhiye ruh durumu:
Kimi zaman kısa, kimi zaman uzun
süren duygusal koşul ya da tutum.
(ETS, 131)

haleti ruhiye ruhsal durum
(ÖK, 34)

haletiruhiye Ruhî durum, ruh
durumu. (TS, 932)

halka-i gudrûfiye kıkırdak
halka (biy.) (OÖTK, 182)

halkaviye küpeçiçeğigiller
(bot.) (OÖTK, 206)

halkıye halkalılar:
Yersolucanında olduğu gibi, bütün
vücudu birbirine benzer boğumlardan

oluşan solucanlar topluluğu; halkalı
kurtlar, halkalı solucanlar. (ABTS, 67)

halkiye halkalılar (zool.)
(OÖTK, 135)

hamaliye Hamal ücreti,
hamallık. (TS, 936)

hamızât-ı uzviye organik
asitler (kim.) (OÖTK, 233)

hamızat-i gayr-i uzviye
anorganik asitler (kim.) (OÖTK, 15)

hâmil-i müşteriye taraklılar
(zool.) (OÖTK, 288)

hançeriye Lâtinçiçeğigiller
(bot.) (OÖTK, 208)

haneşiye yılanlar (zool.)
(OÖTK, 329)

harâret-i dâhiliye iç ısı
(coğr.) (OÖTK, 149)

hararet-i gıriziye diriksel ısı
(biy.) (OÖTK, 87)

hararet-i muhtefiye gizli-ısı
(fiz.) (OÖTK, 125)

harbiye 1. Savaş işleri. 2.
(büyük H ile) Subay yetiştiren yüksek
okul, harp okulu. (TS, 946)

Harbiye Nezareti Osmanlı
İmparatorluğunda Millî Savunma
Bakanlığına verilen ad. (TS, 945)

Harbiyeli Harp okulu
öğrencisi. (TS, 945)

hardaliye İçine hardal
katılarak yapılan üzüm şırası. (TS,
946)

harekât-ı havliye sığamsal
(biy.) (OÖTK, 268)

Hareke-i resmiye Hareke:
Samî dillerde açıklık değerinde olmak
üzere abanıkların altına veya üstüne
konulan işaretlere denir. (DBTS, 100)

hareket-i devrâniye dairesel
hareket (fiz.) (OÖTK, 74)

hareket-i hakikiye gerçel
hareket (astr.) (OÖTK, 123)

hareket-i hakikiyye gerçek
devim: Bir cismin görünürdeki devimi
değil, devinmediği varsayılan bir

konsayı dizgesine göre yaptığı devim.
(GBTS, 35)

hareket-i havliye sağınma
(biy.) (OÖTK, 258)

hareket-i ihtizâziye titreşim
hareketi (fiz.) (OÖTK, 296)

hareket-i intikaliye müddeti
dolanma süresi (astr.) (OÖTK, 92)

hareket-i mizaniyye günlük
sallantı: Ay'ın bize gösterdiği yüzeyde
bir günlük cephe değiştirmesi. (GBTS,
46)

hareket-i seneviye yıllık
hareket (astr.) (OÖTK, 330)

hareket-i seneviyye yıllık
devinme: Bir yıl boyunca ya da bir yıl
içinde yapılan devinme. (GBTS, 113)

hareket-i yevmiye günlük
hareket (astr.) (OÖTK, 133)

hareket-i yevmiyye günlük
devinme: Bir gün içinde olan ya da
hergün tekrarlanan devinme. (GBTS,
46)

hariciye 1. dışişleri 2. dış
sayrılıkları (ÖK, 35)

hariciye esk. 1. (devlet
yönetiminde) Dış işleri. 2. Ameliyat
veya tedaviyi gerektiren hastalıklarla
ilgilenen hekimlik kolu. 3.

Hastahanelerde bu hastalıklarla
ilgilenen bölüm. (TS, 948)

hariciye nazırı esk. Dış işleri
bakanı. (TS, 948)

hariciyeci 1. dışişleri
görevlisi 2. dış sayrılıkları uzmanı
(ÖK, 35)

hariciyeci 1. Dış siyaset ile
uğraşan meslek adamı. 2. Hariciye
hastalıkları uzman hekimi. (TS, 948)

hariciyecilik Hariciyeci olma
durumu. (TS, 948)

harita-i bahriye deniz
haritası (coğr.) (OÖTK, 79)

harita-i inkişafiye tanıtma
haritası (coğr.) (OÖTK, 288)

harita-i müstevîye plân
(coğr.) (OÖTK, 248)

harita-i semaviye gök
haritaları (astr.) (OÖTK, 127)

harita-i semâviyye gök
atlası: Yıldızların gökkürsi üzerindeki
yerlerini topluca gösteren harita.
(GBTS, 37)

haşerat-ı iptidaiye ilkel
böcekler: Ağız parçaları iyice
körelmiş, kanatsız böcekler takımı.
(ABTS, 73)

haşhaşiye gelincikgiller (bot.)
(OÖTK, 121)

hava tahliye musluğu hava
boşaltma musluğu: Döşemden havanın
boşaltıldığı musluk. (DŞTS, 36)

Havayici zaruriye Yaşatık
(OTKK, 67)

havza-i intihâiye uçtekne
(coğr.) (OÖTK, 304)

hayat-ı nebatiye mahrutu
bitki konisi, bitkisel dirim konisi (bot.)
(OÖTK, 45)

haytiye ipliksolucanlar: İp,
iplik ya da kıl görünüşünde ve

halkasız olup, hemen hepsi asalak
yaşayan yuvarlaksolucanlar sınıfı,
ipsiler, ipliklurları. (ABTS, 74)

haytiye ipsiler (zool.)
(OÖTK, 156)

hayvânât-ı ibtidaiye bir
hücreli hayvanlar-bir gözele hayvanlar
(zool.) (OÖTK, 42)

hayvanat-ı isporiye-i
demeviye kancıl sporlular:
Omurgalılarda alyuvar asalağı olarak
yaşayan sporlular takımı. (ABTS, 78)

hayvanat-ı şibih nebatiye
bitkimsi hayvanlar (zool.) (OÖTK, 45)

hayvânât-ı türâbiye
toprakçıl hayvanlar (coğr.) (OÖTK,
297)

hazâreniye kavunağaçları
(bot.) (OÖTK, 176)

hendese-i adiyeye elemanter
geometri (mat.) (OÖTK, 105)

hendese-i müsteviye düzlem
geometrisi, düzlem geometri (mat.)
(OÖTK, 99)

hendese-i resmiye tasar
geometri (mat.) (OÖTK, 289)

Herkül cümle-i kevkebiyesi
Herkül yığını (astr.) (OÖTK, 139)

herriye kedigiller (zool.)
(OÖTK, 178)

hevâme yevmiye
günlükböcekler: Kimi yazarların
yalancısınırkanatlılara bağlayıp
incelediği, gelişme evreleri üç yıl,
erginlik çağı bir gün süren ve astım
yapıcı olarak suçlu görülen, ince
yapılı, yumuşak derili böcekler
topluluğu. (ABTS, 65)

hey'et-i umumiyesinde aslı
adedler birlikte bölünmez sayılar,
birlikte asal sayılar (mat.) (OÖTK, 44)

Heyeti umumiye Genel kurul
(OTKK, 69)

Heyeti umumiye Genkurul
(OTKK, 42)

hınzırıye domuzgiller (zool.)
(OÖTK, 92)

hicviye (1) taşlama (2) yergi
(ÖTS, 168)

hicviye ed. Yergi, taşlama.
(TS, 991)

hicviye yergi, taşlama (ÖK,
36)

Hicviye Yergi: Birinin veya
bir şeyin kusurlu taraflarını acı, batıcı
ve alaycı bir dille anlatan yazı.
(ESSTS, 124)

hicviye, epigram iğneleme:
Birini ya da bir olayı yermek amacıyla
yazılmış taşlama biçimindeki yazılı ya
da sözlü anlatım. (HBTS, 59)

hileşeriye esk. Çözümü güç
bir hukukî sorunu hukuk kurallarını
zedelemeden halletme. (TS, 995)

hisbaniye, şüphecilik
kuşkuculuk: İnakçı düşünceye bir
tepki olarak gelişen, insan zihninin
hiçbir alanda gerçek bilgiye ya da
kesin yargıya ulaşamayacağını ileri
süren ve hep kuşku içinde kalmayı
gerekli bulan öğretisi. (ETS, 99)

hiyaneti vataniye vatan
hayınlığı (DB, 248)

hortumiye hortumlular
(zool.) (OÖTK, 142)

hubal-i savtîye-i süflâ alt
seskaları (biy.) (OÖTK, 11)

hubbâziye ebegümecigiller
(bot.) (OÖTK, 100)

hubul-ı savtiye ses telleri
(GRTS, 131)

huffaşiye yarasarlar (zool.)
(OÖTK, 321)

hufre-i inhidamiye çöküntü
hendeği (coğr.) (OÖTK, 71)

hukuku medeniye kamu
hizmetleri (DB, 252)

hukuku tabiiye tabii haklar
(DB, 248)

Hukuku tabiiye Tabiiğ
haklar (OTKK, 59)

hummaziye ekşiyoncağiller
(bot.) (OÖTK, 102)

humuzât-ı esâsiye bazik
oksitler (kim.) (OÖTK, 36)

Hurufu asliye Kök harfleri:
Sâmi dillerde kökü meydana getiren
abanıklar. (DBTS, 136)

Hurufu kameriye Ay
harfleri: Arapçada tanım edatının
L'sini özümlemeyen abanıklara denir.
(DBTS, 23)

Hurufu şemsiye Güneş
harfleri: Arapçada tanım edatının
L'sini özümliyen abanıklara denir.
(DBTS, 99)

husûf-i külliye tam ay
tutulması: Ay tekerinin Yer'in gölge
konisine girerek tam olarak örtülmesi.
(GBTS, 95)

hutut-ı cebhiye alın doğruları
(mat.) (OÖTK, 9)

Huvaysalatı rieviye Akciğer
kesecikleri (DB, 210)

Huveynatı meneviye Meni
hayvancıkları (DB, 209)

huveynât-ı nakîiye öğlena
(zool.) (OÖTK, 238)

huzemât-ı kitâbiye-i haşebiye
odun-kalbur demeti (bot.) (OÖTK,
229)

huzme-i ziyâiye ışın demeti
(OÖTK, 146)

huzme-i ziyâiyye ışık demeti:
Işık ışınlarının oluşturduğu demet.
(GBTS, 52)

hüceyrât-ı nebâtiye selüloz
(kim.) (OÖTK, 264)

hücre-i asabiye nevron (biy.)
(OÖTK, 226)

hücre-i hedebiye kirpikli
göze (biy.) (OÖTK, 190)

ıydiye esk. 1. Bayram
kutlaması. 2. ed. Bayramlarda din ve
devlet büyüklerine sunulan kaside.
(TS, 1029)

ibre-i mıknatisiye mıknatıslı
iğne (fiz.) (OÖTK, 218)

ibreviye turnagagasıgiller,
sardunyagiller (bot.) (OÖTK, 301)

icabiye gerekircilik: 1- Her
türlü olayın, başka olayların ya da

daha önceki koşulların gerekli ve kaçınılmaz bir sonucu olduğunu ileri süren, genellikle özgür istenci yadsıyan öğreti.2- Aynı nedenlerin sürekli olarak aynı sonuçları verdiğini söyleyen bilim ilkesi. (ETS, 71)

idadiye esk. İdadî. (TS, 1045)

İdarei beytiye Ev idaresi

(DB, 208)

İdarei mülkiye Sivil yönetim

(OTKK, 81)

idare-i örfiye : sıkıyönetim

(AS, 221)

idarei urfiye sıkıyönetim

(DB, 248)

ifade-i cebriye cebir ifadesi

(mat.) (OÖTK, 57)

iftariye İftar için hazırlanmış

çerez ve yiyecek. (TS, 1049)

iftariyelik Ramazanda iftar

açmak için ilk ağızda yenilecek ve içileceklerin tümü. (TS, 1049)

iftikâriye, mefkûrecilik

ülkücülük: 1- Bir düşünce, görüş ya da

yaşama biçimini benimseme ve hiçbir çıkar söz konusu olmaksızın ona bağlı kalma. 2- En üstün açıklama ilkesi olarak zihne ya da tinsel gerçeğe önem veren düşünce dizgesi ya da dünya görüşü. (ETS, 157)

İhbariye Bildirge (OTKK,

84)

ihbariye esk. 1. Haber verme

kâğıdı, bildirim, ihbarname. 2. Haber verme ücreti. (TS, 1052)

ihyasiye duyumculuk:

Bilginin duyumlar yoluyla elde edileceğini ve gerçekte de her bilginin temelinde duyumların bulunduğunu ileri süren öğreti. (ETS, 55)

ihtibariyye görgücülük: 1-

Bilginin gözlem, deneme ya da duyular ile elde edilebileceğini ileri süren, bu nedenle bilginin kazanılmasında usavurmaya ya da düşünceye ağırlık veren usçuluğun karşıtı olarak gelişen geleneksel öğreti.

2- Organizma ile durum ya da çevre

arasında bir etkileşim olarak yaşantıya
önem veren bilgiyi simgelerle iletişimi
yapılan denetimli ve yeniden
düzenlenmiş yaşantı biçiminde
düşünen çağdaş bir felsefe anlayışı.
(ETS, 73)

ihhtimaliye olasıcılık: Bilgide
salt ya da değışmezlik olamayacağını,
ancak daha olası görünen sanılar ile
düşünceler bulunabileceğini ileri süren
öğreti. (ETS, 112)

ihhtirâk-ı muahhara
yavaşlıyan hareket (fiz.) (OÖTK, 323)

iki vecihli zâviye iki-
düzlemli açı (mat.) (OÖTK, 151)

ikramiye 1. Bir yerde çalışan
kimselere genellikle kazançtan
dağıtılan veya iyi çalıştıkları için
verilen aylık dışı para. 2. Piyangoda
bir kimseye çıkan para veya nesne.
(TS, 1063)

ikramiye ikramlık (DIÜM,
34)

ikramiyeli İkramesi olan.
(TS, 1063)

iktitaifiye seçmecilik:
Birbirlerine karşıt olan türlü
öğretilerden seçilen düşüncelerden
yararlanarak tek ve uyumlu bir inanç
ya da düşünme dizgesi oluşturmaya
çalışan felsefe görüşü. (ETS, 135)

ilahiye Tanrıçılık: Kökeni
tarihin derinliklerine inen, çağlar
boyunca yaşantısını sürdürerek bugüne
ulaşan evrensel bir oluşum olarak, tek
Tanrıya ya da birkaç Tanrıya inanma
biçimindeki geleneksel tapını. (HBTS,
91)

ilm-i haşerat-ı tıbbiye tıbbi
böcekbilim: Konusu, insan sağlığınıca
önemli olan asalakbilim dalı. (ABTS,
134)

ilm-i tufeylât-ı hususiye özel
asalakbilim: Asalakların bilimsel
sınıflamadaki yerini, yapısını,
yaşayışını, etkilerini, bu etkilerin
konakçıda ortaya çıkardığı etkilerin

konakçıda ortaya çıkardığı
hastalıklarla o hastalıklardan kurtulma
ve korunma yollarını ayrıntılı olarak
anlatan asalakbilim dalı. (ABTS, 111)

ilm-i tufeylât-ı tıbbiye tıbbi
asalakbilim: İnsanlara bulaşan iç ve
dışasalakları, onlardan ileri gelen
hastalıkları, bu hastalıklara karşı
kullanılacak ilâçları konu seçen
asalakbilim dalı. (ABTS, 134)

ilm-i tufeylât-ı umumiye
genel asalakbilim: Asalakbilimin
tarihçesini, konusunu, önemini,
asalağın konakçıyla olan ilişkilerini,
asalakları asalaklardan ileri gelen
hastalıklarla birlikte tanıma yollarını
ve son olarak, ad verme kurallarını ana
çizgilerle anlatan asalakbilim dalı.
(ABTS, 62)

ilm-i tufeylât-ı zirâiye
tarımsal asalakbilim: Tarım
bitkilerinde gelişen mantarları, bu
bitkilerle beslenen böcekleri anlatan
ve onlara karşı güdülecek savaş

yollarını gösteren asalakbilim dalı.
(ABTS, 131)

ilmiye esk. 1. Din işleriyle
uğraşan hocalar sınıfı. 2. Din işleriyle
uğraşanların mesleği. (TS, 1073)

ilmiye sarıklılar (ÖK, 41)

imaniye esk. İnancılık,
fideizm. (TS, 1076)

imaniye fels. inancılık (ÖTS,
170)

imsakiye oruç çizelgesi (ÖK,
42)

imsakiye Ramazanda imsak
zamanını yerel saate göre gösteren
çizelge. (TS, 1078)

inabiye fasilesi cehrigiller
(bot.) (OÖTK, 58)

indifaatı-bürkânîye lâv
(coğr. jeol.) (OÖTK, 208)

insâniye insangiller (biy.)
(OÖTK, 155)

inşaat ruhsatı, inşaat
ruhsatiyesi yapı oluru: Kent ve
kasabaların sınırları içinde yapı

yapmak isteğinde olan bireylerle kamu kuruluşlarının, yapıya başlayabilmeleri için kent yönetiminden almak zorunda oldukları onaylı belge. (KBTS, 117)

intaniye tıp. Mikropla bulaşan hastalıklar. (TS, 1091)

intaniyecî tıp. Mikroplu hastalıklar doktoru, uzmanı. (TS, 1091)

intihâiye, zer-i re'sî tepe tomurcuğu (bot.) (OÖTK, 293)

intikadiye eleştirimcilik: 1- Bir felsefe görüşünü geliştirirken insan bilgisini eleştiriden geçirmeyi ilk koşul olarak ele alan anlayış. 2- Kant'ın ortaya koyduğu ve görgücülüğe karşı us ile düşüncenin, usçuluğa karşı da algı ile deneyin haklarını koruyan bilgi kuramı. 3- ülkücülüğün bir başka biçimi olan ve kendi üzerine içdüşünmeye dayanan felsefe anlayışı. (ETS, 61)

iradiye istenççilik: İstenç eğitimi, eğitimin başlıca amacı

olarak kabul eden ve bu nedenle öğretimde kuramsal bilgiler yerine istenci güçlendiren gönüllü iş ve etkinliklere önem verilmesini isteyen eğitim görüşü. (ETS, 86)

irsaliye esk. Bir yere gönderilen eşyanın listesi, gönderme belgesi. (TS, 1097)

isfenahiye ıspanakgiller (bot.) (OÖTK, 146)

isfenciye-i karniye yumuşak süngerler (zool.) (OÖTK, 332)

isfenciye-i kilsiyê kireçli süngerler (zool.) (OÖTK, 189)

isfenciye-i silisiye silisli süngerler (zool.) (OÖTK, 270)

isfendaniye fasîlesi akçaağaçgiller (bot.) (OÖTK, 5)

ispatiye olguculuk: Bilginin gözlenebilen olgularla sınırlı olduğunu, toplum ve felsefe sorunlarının olgulara dayanılarak ancak deneysel bilimlerin yardımıyla

çözölebileceğini ileri süren öğreti.

(ETS, 113)

isporiye sporlular (zool.)

(OÖTK, 277)

isporiye sporlular: Hem

eşeyli, hem eşeysiz ama hep

sporlanarak çoğalan, belirli gelişme

evreleri dışında devim yetenekleri az

ve tümü asalak olan birgözel

hayvanlar sınıfı. (ABTS, 124)

İstiarei temsiliye Orunlama:

Bir konunun yerine, onunla

benzerlikleri olan başka bir konuyu

geliştirerek ötekini anlatma, ki uzun

bir öğretilmeden ibarettir. (ESSTS,

84)

istiare-i temsiliye, alegori

yerine...: Bir soyutlamanın, bir

niteliğin kişileştirilmiş biçimi ya da

uzun bir geliştirmeye konu olan

öğretilme. (DDTS, 164)

istihaliye dönüşümcülük: Her

toplumun kendisiyle ilgili halk

kültürünün her tür iç ve dış kültürel,

doğal etkenlerin baskısı altında

değişebileceğini öngören kuram.

(HBTS, 38)

istiladiye doğurtuculuk:

Sokrates'in, önceden düzenlenmiş

birtakım sorularla, karşısındakinin

zihninde saklı olan doğruları açığa

çıkarma ve böylelikle ona gerçeği

buldurma temeline dayanan öğretim

yöntemine verilen ad. (ETS, 54)

istilaziye hazcılık: İnsan

yaşayışında en büyük değer ve

başlıca amacın haz olduğunu, haz ile

en iyinin birbirine eşit bulunduğunu,

sürekli hazza ancak bilgelikle

erişilebileceğini savunan bir felsefe ve

ahlak görüşü. (ETS, 78)

işgaliye İşgal edilen yere

ödenen ücret veya vergi. (TS, 1116)

işgaliye resmi huk. esk. Pazar

yerlerinde veya toplu ticarî iş

yerlerinde satıcının işgal ettiği yer için

ödediği ücret veya kira bedeli. (TS,

1116)

iştirakiye komünizm: Marx
ile Engels'in kurduğu ve siyasal
etkinliklere ilişkin düşünceler yanında
kendine özgü eğitim kuramlarını da
kapsayan bir felsefe okulu. (ETS, 96)

iştirâkiyye ortakçılık: Ortakçı
yaşama durumu; yemek ya da sofraya
arkadaşlığı. (ABTS, 109)

izafiye Bağıntıcılık, görecilik,
rölâtivizm. (TS, 1129)

izafiye görecilik: 1- Saltık
bilginin olamayacağını, bütün
bilgimizin göreliliğini; gerçeğin
gözlemcinin bakış açısına, gözlenen
nesneye, olaya ve gözlem koşullarına
göre değişebileceğini öne süren öğretisi.
(ETS, 73)

kabiliyet-i aksiyye ters
yönelme, (terssinirlik) (fiz.) (OÖTK,
294)

kabiliyet-i inhilâliye
çözünürlük, erirlik (kim.) (OÖTK, 72)

kaderiye Kader anlayışını
inkâr ederek, insanların irade ve

hareket özgürlüklerinin bulunduğunu
ileri süren İslâm felsefesi. (TS, 1148)

kadimiye porsukgiler (bot.)
(OÖTK, 251)

Kadiriye Kadirîlik. (TS,
1150)

Kalenderiye Dünya malına,
gösterişe önem vermeyen bir İslâm
tarikâtı. (TS, 1168)

kamisiye gömlekliler (zool.)
(OÖTK, 128)

kanaat-ı nisf-i dâireviye
yarımçember kanallar, (yarım daire
kanalları) (biy.) (OÖTK, 322)

kantariye Çarşıya, pazara
getirilen şeylerden alınan tartı vergisi.
(TS, 1190)

karanfiliye karanfiller (bot.)
(OÖTK, 169)

katedrâiyye başkilise:
Piskoposluk makamı olan büyük
kilise. (GZSTS, 10)

kazan tağdiye cihazı kazan
besleyicisi: Buhar kazanında su

düzeyinin aynı kalmasını sağlayan

aygıt. (DŞTS, 42)

kebediyeler ciğeryosunları
(bot.) (OÖTK, 58)

kelbiye köpekgiller (zool.)
(OÖTK, 196)

kendiriye kendirgiller (bot.)
(OÖTK, 180)

kermiye asmagiller (bot.)
(OÖTK, 22)

kesafet-i izafiye
bağılyoğunluk (fiz. kim.) (OÖTK, 28)

kesretiye çokçuluk: 1-
Bircilik ve ikicilik karşıtı olarak
çokluğa önem veren, evrenin birbirine
benzemeyen birçok varlıklardan
oluştüğunu, varlıklar ve olaylar
arasında birlik aramanın ancak zihnin
bir yönsemesi olduğunu ileri süren
öğreti. 2- Felsefe, din ve siyasa
alanlarındaki değişik eğilimlerin barış
içinde bir arada sürmesi gerektiğini
savunan görüş. (ETS, 43)

kestane-i hayliye

atkestanesisigiller (bot.) (OÖTK, 23)

ketâniye ketengiller(bot.)
(OÖTK, 182)

kevakib-i kutbiye dolay
kutupsal yıldız (astr.) (OÖTK, 92)

kevâkib-i muzâafiyye
çiftiyıldız: Birbirinin çekim etkisinde
bulunan ve böylece ortak kütle
merkezi çevresinde dolanan yakın iki
yıldız. (GBTS, 18)

keyfiye nitelik

Hele “Nitelik” fâciasında, halk ve
aydın, kullanış dilimizde bulunmayan
“Nite” kökünün mânasını da bilmediği
için, ona “kalite” veya “keyfiye”
kelimelerine karşı duyduğundan fazla
yabancılık hisseder. (OTU, 248)

keyskiye keseliler (zool.)
(OÖTK, 181)

kışkiye kabuklular (zool.)
(OÖTK, 161)

kışkiye kabuklular: Çoğu
sularda ya da sulak yerlerde yaşayan,

iki çift duyargalı, solunçgaçlı

eklembacıklılar sınıfı. (ABTS, 75)

kışriye-i âliye

yüksekkabuklular (zool.) (OÖTK, 334)

kıymet-i adediye sayısal

değer (mat.) (OÖTK, 263)

kıymet-i hakikiye gerçek

değer (mat.) (OÖTK, 123)

kıymet-i ittihadiye birleşme

değeri (kim.) (OÖTK, 44)

kıymet-i izafiye bağıl değer

(mat.) (OÖTK, 28)

kıymet-i takribiye yaklaşık

değer (mat.) (OÖTK, 317)

kibariye gebreotugiller (bot.)

(OÖTK, 120)

kîse-i havâiye hava kesesi

(zool.) (OÖTK, 137)

kise-i rieviye akciğer keseleri

(biy.) (OÖTK, 5)

kîse-i safraiye öd kesesi (biy.

zool.) (OÖTK, 238)

Kisei safraiye Safra kesesi

(DB, 210)

kise-i tal'iye çiçektozu kesesi

(bot.) (OÖTK, 67)

koranyâniye kızılçıkgyiller

(bot.) (OÖTK, 187)

kudret-i elektrikiye elektrik

enerjisi (fiz.) (OÖTK, 103)

kudret-i kimyeviye kimyasal

enerji (fiz.) (OÖTK, 188)

kudret-i mihanîkiye

mekanik enerji (fiz.) (OÖTK, 215)

kudret-i ziyâiye ışık enerjisi

(fiz.) (OÖTK, 146)

kudret-i ziyâiye ışık erkesi:

Işık dalgalarının taşıdığı erke, $E=h\nu$

(h =Planck değişmezi, ν =dalga'nın

titreşim sayısı). (GBTS, 52)

kulkasiye yılanyastığıgyiller

(bot.) (OÖTK, 329)

kusâiye fasilesi kabakgyiller

(bot.) (OÖTK, 161)

kutbî vaziyeler kutupsal

konsayılar: Uzakda bir noktanın yerini

belli eden iki aç ı ve bir uzaklık.

(GBTS, 67)

kuvâdiye sıçangiller (zool.)

(OÖTK, 267)

Kuvvei adliye Tüzetgen

kuvvet (OTKK, 156)

kuvve-i an il-merkeziye

merkezkaç kuvvet (fiz.) (OÖTK, 216)

kuvve-i cerriye çekme gücü

(fiz.) (OÖTK, 63)

kuvve-i delkiye sürtünme

kuvveti (fiz.) (OÖTK, 283)

kuvve-i elektrikiye elektrik

gücü (fiz.) (OÖTK, 103)

Kuvvei icraiye Yürütgen

kuvvet (OTKK, 132)

Kuvvei icraiye Yürütgen

kuvvet (OTKK, 156)

kuvve-i inbatiye bitelge

(bot.) (OÖTK, 44)

kuvvei kazaiye yargı gücü:

Bireylerde devlet ve bireylerin

birbirleri arasında çıkan

uyuşmazlıkların adına bağımsız

yargılıklarca çözümlenmesi yetkisi ve

gücü. (CYTS, 59)

kuvve-i merkeziye kuvvet

merkezi (mat.) (OÖTK, 202)

kuvve-i merkeziyye

merkezgel kuvvet: Dışardan merkeze

doğru yönelmiş kuvvet. (GBTS, 71)

kuvve-i teb'idiye kaldırma

kuvveti (fiz.) (OÖTK, 163)

Kuvvei teşriiye Törütgen

kuvvet (OTKK, 133)

Kuvvei teşriiye Törütgen

kuvvet (OTKK, 156)

külliyeye Bir caminin

çevresinde cami ile birlikte kurulmuş

medrese, imaret, sebil, kitaplık,

hastahane gibi çeşitli yapıların bütünü.

(TS, 1436)

küme-i kevkebiyye yıldız

kümesi: Uzayda bir araya gelmiş

yıldız yığını. (GBTS, 111)

küre-i beyziye oosfer (biy.)

(OÖTK, 232)

küre-i levniyye renkyuvarı:
Güneş'in ışıkyuvarını saran, yaklaşık
10000 km kalınlığındaki küre kabuğu.
(GBTS, 86)

küre-i nâriyye piroster (jeol.)
(OÖTK, 248)

küre-i ziyâiyye ışıkyuvarı:
Güneş'te, dışarıya ışık veren katman.
(GBTS, 53)

kürey-i maiyye suyuvarı,
hidrosfer, (suküre), (idrosfer) (coğr.
jeol.) (OÖTK, 281)

küreyve-i şahmiyye yağyuvarı
(biy.) (OÖTK, 316)

küsûfi külliyye tam gün
tutulması: Ay gölgesinin Güneş
üzerine düşüp onu bir an tüm olarak
örtmesi. (GBTS, 95)

kütle-i izâfiyye özkütle (fiz.)
(OÖTK, 241)

kütle-i tal'îyye çiçektozu
kümesi (bot.) (OÖTK, 67)

laedriyye (fels.)
bilinemezlik. (ÖK, 53)

lâedriyye bilinemezlik: 1-
Bilginin saltık ve güvenilir olmadığını
ileri süren türlü öğretilere verilen
genel ad. 2- Dinsel ve fizikötesi
konularda kuşkucu bir düşüncenin
belirtilerini taşıyan felsefe görüşü.
(ETS, 31)

lâedriyye bilinemezlik
Batıdan gelen ve -izm ekini taşıyan
felsefe kavramlarını da yalnızca -lık
ekiyle değil, -cılık biçiminde birleşik
bir ekle karşılamaktayız: bilinemezlik
(Fr. Agnosticisme, Osm. lâedriyye)...
(TSTYY, 164)

lafziyye boş sözcülük: 1-
Gereksiz ve anlamsız sözcükleri
kullanma alışkanlığı. 2- Sözcüklere
düşünceden daha çok önem verme
eğilimi. (ETS, 34)

lâhika-i tasgiriyye küçültme
eki (GRTS, 105)

lâhlâhiyye acıçığdemgiller
(çiğdemgiller) (bot.) (OÖTK, 1)

lâhmiye dam kuruğugiller

(bot.) (OÖTK, 75)

la-icabiye yadgerekircilik:

Neden veya sonucun birbirini
izlemesinde kesin bir zorunluk
olmadığını; yenilik, bağımsızlık ve
şans gibi etmenlerin de neden sonuç
bağıntısı kadar olaylar arasındaki
ilişkiyi belirlediğini ileri süren, bu
bakımdan gerekirciliğin karşıtı olan
öğreti. (ETS, 160)

lâzebeliye horozibiğigiller

(bot.) (OÖTK, 142)

lil'eneiye beniçincilik: 1-

Bireyin benliğini evrenin odağı olarak
görme ilkesine dayanan felsefe görüşü.

2- Benlik ile dış dünya arasında bir
ayrım yapamayış biçiminde beliren ve
genellikle dört ile altı yaş arasındaki
çocukların doğal özelliği sayılan bir
zihin durumu. 3- Bir kimsenin,
gösterdiği tepkilerin sonuçlarını ve
toplumsal yönlerini tümüyle
kavrayamayışı. (ETS, 28)

lilbeşeriye insaniçincilik:

İnsanı bütün evrenin odağı ve ereği
sayan, bütün nesnelerin insan için
olduğunu ileri süren felsefe
görüşlerine verilen genel ad. (ETS, 86)

lûhayme-i dem'iyeye gözyaşı

etçiği (biy.) (OÖTK, 131)

maalmemnuniye esk. İsteye

isteye, seve seve, memnunlukla,
memnuniyetle. (TS, 1477)

maalmemnuniye seve seve

(ÖK, 54)

Maalmemnuniye Seve seve,

seve isteye (OTKK, 111)

madde-i asliye gövde: Kök

ile ona katılan kimi eklerden oluşan
sözcük bölümü, türev, bileşik biçim.
(DDTS, 89)

Maddei asliye Taban: 1.

Taban, dilbilim bakımından yapılacak
açıklamalar için ele alınan kök veya
gövdeden ibaret kelime parçasına
denir. 2. Sâmi dillerinde kelimelerin
kökü durumunda olan iki veya üç

abanığa da taban adı verilir. (DBTS,
183)

madde-i dimâğiye lesitin
(biy.) (OÖTK, 208)

madde-i haşebiye odunözü
(bot.) (OÖTK, 229)

madde-i hücreviye-i zulsuruc
nitrosellüloz (kim.) (OÖTK, 227)

madde-i ibtidâiye ham
madde (coğr. kim.) (OÖTK, 136)

mâdde-i kışriye kabuk
bölgesi (biy.) (OÖTK, 161)

madde-i sincabiye bozmadde
(biy.) (OÖTK, 49)

ma-fevka't-tabiiye
doğüstücülük: 1- Doğa yasalarıyla
açıklanamayan olayların ve
gerçeklerin varlığına inanmak
gerektiğini ileri süren öğreti. 2-

Özdekçi ve doğacı düşünörlere göre,
önemsiz ya da bilimsel yöntemlerle
ilişkisi olmayan herhangi bir tutum.
(ETS, 53)

mahfaza-i mafsaliye eklem
kapsülü (biy.) (OÖTK, 101)

mahiye esk. 1. Aylık. 2.
Aylık olarak. (TS, 1485)

mahmudiye Bugün süs altını
gibi kullanılan, II. Mahmut zamanında
basılmış, ince altın sikke. (TS, 1486)

mahrakat-ı tabiiye doğal
yakacaklar (kim.) (OÖTK, 90)

Mahsulâtı arziye Toprak
mahsulleri (DB, 207)

mahya (O.T. mâhiyye : Far.
māh “ay” + Ar. -iyye) 1. Ramazan
gecelerinde, camilerde iki minare
arasına gerilen ipler üzerine kandil
veya elektrik ampulleriyle yazılan yazı
veya yapılan resim. 2. Çatılarda iki
eğik yüzeyin birleştirdiği bölüm. (TS,
1489)

mâiye susallar (zool.)
(OÖTK, 280)

maliyeci Maliye işlerinde
uzman olan veya devletin maliye

kuruluşlarında çalışan kimse. (TS, 1496)

maliyecilik 1. Bir devletin malî işleri. 2. Maliyecinin görevi. (TS, 1496)

maliyye 1. Kamu ile ilgili işlerin yürütülmesi için gerekli gelirleri ve harcanan paraları düzenleyen kuralların bütünü. 2. Konusu bu kuralları incelemek olan bilim dalı. 3. Devlet gelir ve giderlerini yöneten kuruluş, Maliye Bakanlığı. (TS, 1496)

malumat-ı diniye din bilgisi: Öğrencilere İslam dininin temellerini öğretmek, bu dine özgü ahlak ikelerini kavratmak, onları yanlış ve boş inançlardan uzaklaştırmak amacıyla isteğe bağlı olarak okutulan ders. (ETS, 51)

malumat-ı meslekiye meslek bilgisi: 1- Herhangi bir meslek için öğrenilmesi ve sürekli olarak anımsanması gereken bilgilere verilen

genel ad. 2- Öğrencilere ileride katılacakları belli bir meslekle ilgili temel bilgi, anlayış ve yöntemleri kazandırmak amacıyla meslek okullarının programlarına konulan derslerin ortak adı. (ETS, 104)

manzûme-i şemsiyye güneş dizgesi: Güneş, gezegenleri, meteorlar ve kuyruklu yıldızlardan oluşan aile. (GBTS, 44)

marifet nazariyesi, mephas-ı marifet bilgi kuramı: Bilginin temelini, bilim alanında uygulanan yöntemleri, sınır ve güvenilirlik bakımından inceleyip eleştiren felsefe dalı. (ETS, 30)

mas-ı adîm-ül-cenâhiye pireler (zool.) (OÖTK, 248)

mass-ı adîm-ül cenahiye pireler: Tambaşkalaşma gösteren ve insanlarla çeşitli hayvanların dış-asalağı olarak yaşayan, ağız yapıları sokup emmeğe elverişli, sıçrayıcı böcekler takımı. (ABTS, 115)

masuniyet-i şahsiye kişi
dokunulmazlığı (ÖTS, 174)

masuniyeti şahsiye kişi
dokunulmazlığı: Herkesin, yaşama ve
varlığını geliştirme ve özgürlüğüne iye
olması, yargıç kararı olmadan
tutuklanamaması, kimseye eziyet ve
işkence edilmemesi ve insan onuru ile
bağdaşmayan ceza verilmemesi
hakları. (CYTS, 42)

masuniyeti teşriiye
milletvekilliği dokunulmazlığı:
Görevlerini geniş bir söz ve düşünce
özgürlüğü içinde yapabilmeleri, ceza
kovuşturmasından korunmaları için
yasaca milletvekillerine ve senatörlere
tanınan hak. (CYTS, 43)

Masuniyeti teşriiye Teşri
masunluğu (DB, 209)

masuniyet-i teşriiye yasama
dokunulmazlığı (ÖTS, 174)

masuniyet-i teşriiye : yasama
dokunulmazlığı (AS, 226)

mavâdd-i itrâhiye çıkartı
(biy.) (OÖTK, 65)

mebhas-ı cümudiye buzul
bilimi (coğr.) (OÖTK, 53)

mecidiye Osmanlı Devletinde
1840 yılında basılmış, 20 kuruş
değerinde olan gümüş sikke. (TS,
1522)

mecrâ-yi-beyziye yumurta
kanalı (zool.) (OÖTK, 332)

medeniyeci Medenî hukuk
dersini veren öğretim üyesi. (TS,
1523)

Medhiye Övgü: Birini veya
bir şeyi övmek için yazılan yahut
söylenen söz. (ESSTS, 86)

mefer-ü-l-kelbiye
zakkumgiller (bot.) (OÖTK, 337)

Melekâtı akliye Akıl
melekeleri (DB, 207)

menafi-i umumiye kamu
yararı: 1- Kamu kuruluşlarının elinde
bulunan yetkilerin ve kaynakların
halkın iyiliği için kullanılmasını

belirleye tüzeli koşul. 2- Kamusal

işlem ve eylemlerin yönelmeri gereken

ereği belirleyen siyasal ve düşüğüsel

değerin tümü. (KBTS, 62)

menafi-i umumiye kararı

kamuya yararlılık varğısı: Bir

taşınmazın kamulaştırılması için,

kamulaştırmayı yapacak yetkili

örgerlerce, taşınmazın gerçekten

kamuya yararlı bir işğörünün yerine

getirilmesinde kullanılacağına ilişkin

ğüvenceye bağlanması; kamulaştırma

işleminin önkoşulu olan varğı. (KBTS,

64)

menafiiumumiye Kamu

yararı. (TS, 1531)

Menfaati umumiye

Kamuğası (OTKK, 158)

mersiye ağıt (ÖK, 57)

mersiye ağıt (ÖTS, 175)

mersiye Ağıt. (TS, 1541)

mesâha-i muhiye taban

çevresi (mat.) (OÖTK, 286)

mesâha-i sathiye yüzölçümü

(coğr.) (OÖTK, 336)

mesahai sathiye yüzölçümü

(ÖTS, 175)

mesahai sathiye yüzölçümü:

Bir cimin, uzunluk birimi üstikisi ile

ölçülen yüzeyi. (FTS, 199)

mesaha-yı sathiye ülke

yüzölçümü: Bir ülkenin km² ya da mil²

birimiyle belirlenen alan genişliği.

(CTS, 100)

meşrubat-i küuliye alkollü

içkiler (kim.) (OÖTK, 10)

meşruten tahliye koşulla

salıverme: Yasada gösterilen nedenler

gerçekleşince, cezanın geri kalan

bölümünü çekmeden bir yargılıy

cezaevinden çıkarma. (CYTS, 43)

meşşaiye gezimcilik:

Derslerini, öğrencileriyle birlikte

gezinerek anlatmayı benimsemiş olan

Aristoteles'in felsefesine verilen ad.

(ETS, 72)

methiye esk. 1. Övgü. 2. Ed.
Bir kimseyi veya bir şeyi övmek için
yazılmış şiir. (TS, 1547)

methiye övgü (ÖK, 58)

methiye övgü (ÖTS, 175)

Mevaddı gıdaiye Gıda
maddeleri (DB, 208)

mevciye-i helezoniye helisel
talkım (sarmal talkım) (bot.) (OÖTK,
139)

mevciye-i unkudiye talkım
(bot.) (OÖTK, 287)

mevciye-i vâhid-ül-cânib bir
yanlı talkım (bot.) (OÖTK, 44)

mevhibeilâhiye Tanrı
vergisi. (TS, 1549)

mıntıkâ-i bürkaniye
yanardağ bölgesi (coğr.) (OÖTK, 318)

mıntıkâ-i küreviye yuvar
tabakası (mat.) (OÖTK, 333)

mihanik-i semâviyye gök
mekaniği: Gök cisimlerinin
devinmelerini ve devinme kanunlarını
inceleyen gökbilim kolu. (GBTS, 39)

mihanikiye mekanikçilik:

Gerçeğin aslında özdeksel olduğunu,
doğal özelliği bakımından gerekirci bir
nitelik taşıdığını, ruh ve doğa üstü
güçlere bağlı olmaksızın neden-sonuç
ilişkileri çerçevesinde belirlediğini ileri
süren ve bütün olayları devimlerle
açıklamaya çalışan bir felsefe çığrı.
(ETS, 103)

miknatisiyet-i mütebakiye
artıkmagnetizma (fiz.) (OÖTK, 19)

mu'âdele-i kimyeviye
kimyasal denklem (kim.) (OÖTK,
188)

muamelât-ı zatiye : özlük
işleri (AS, 228)

muhit nazariyesi çevre
kuramı: Bir halkın ya da bir toplumun
kültürünü etkileyen etmenlerin başına
coğrafyayı ve iklimi alan kuram.
(BBTS, 20)

mukattara-i fevkaniye sarkıt
(jeol.) (OÖTK, 262)

mukattara-i tahtaniye dikt
(jeol.) (OÖTK, 85)

mukavemet-i dâhiliye iç-
direnc (üretecin-I) (fiz.) (OÖTK, 148)

mukayese-i ruhiye ruh
ölçümü: 1- Ruhbilim testlerinin ruh
ölçümcüsünce uygulanması ve
değerlendirilmesi işi. 2- Ruhsal
verilerin çözümlenmesinde kullanılan
matematik ve sayılama yöntemlerinin
geliştirilmesi ile uğraşan bilim dalı. 3-
Ruhbili çatışmalarında yapılan
herhangi bir ölçme işlemi. (ETS, 132)

muştıye tarakotugiller (bot.)
(OÖTK, 288)

muvazene nazariyesi,
muvazene teorisi denge kuramı:
Halk kültürünü oluşturan öğeler
arasında sürekli bir denge olduğunu
savunan görüş. (HBTS, 34)

Mücadelei kalemiye Kalem
savaşı: Gazete ve dergilerde bir konu
üzerine yazı ile yapılan şiddetli,
kavgalı, tartışma. (ESSTS, 61)

Mücazatı kanuniye kanun
cezaları (DB, 248)

mücazatı terhibiye terhipli
cezalar (DB, 248)

mücehheze-i mâiye
kurbağazehirigiller (bot.) (OÖTK,
200)

müfrizât-ül arakiye terbezi
(sarmal borumsu) (biy.) (OÖTK, 293)

mühliye bot. Adana
bölgesinde yetiştirilen ve yaprakları
sebze olarak kullanılan bir bitki. (TS,
1604)

mülkiye 1. Asker olmayanlar
sınıfı. 2. esk. Siyasal bilgiler okulu.
(TS, 1607)

Mülkiye Siyasal Bilgiler
Bu “Siyasal Bilgiler” terkitabini canım
Mülkiye’nin yerinde tutmaya çalışmak
Türkçeye alenen ihanettir ve bir ilim
müessesesine yakışmaz. (OTU, 289)

mülkiye idadisi esk.
İdarecilik öğrenimi yapılan okul, lise.
(TS, 1607)

mülkiye mektebi Siyasal
Bilgiler Fakültesinin eski adı. (TS,
1607)

mülkiye memuru esk. Sivil
devlet görevlisi. (TS, 1607)

mülkiye müfettişi esk. Sivil
devlet müfettişi. (TS, 1607)

mülkiyeli Siyasal Bilgiler
Fakültesi öğrencisi veya bu fakülteyi
bitirmiş kişi. (TS, 1607)

münebbih-i edviye uyaran
(biy.) (OÖTK, 305)

mürebbiye Kendisine bir
çocuğun eğitim ve bakımı verilmiş
olan kadın. (TS, 1610)

mürebbiyelik 1. Mürebbiye
olma durumu. 2. Mürebbiyenin görevi.
(TS, 1610)

mürekkebat-ı hadidiye
demir bileşikleri, ferri bileşikleri
(kim.) (OÖTK, 78)

**mürekkebat-i müsenaîye-i
brom** bromürler (kim.) (OÖTK, 51)

müstâhiye küstümotugiller
(bot.) (OÖTK, 206)

mütealiye deneyüstücülük: 1-
İnsan bilgisinin niteliğini ve ilkelerini
önsel olarak saptamak amacıyla deney
alanının ötesine gitmeye çalışan
felsefe anlayışı. 2- Deneme alanının
dışında kalan bilgilerle uğraşan
öğretilerin genel adı. 3- Ahlak
alanında belli bir gizemciliği
savunarak Tanrı, doğa ve insanoğlunu
kaynaştırmaya çalışan bir felsefe
okulu. (ETS, 48)

mütealiye fel. esk.
Deneyüstücülük, transandantalizm.
(TS, 1617)

**mütelâsik-ül vüreykat-ı
ke'siye** bitişik taçyapraklılar (bot.)
(OÖTK, 44)

mütevâliye sıra (mat.)
(OÖTK, 268)

müvellid elektrikeye elektrik
üretici (fiz.) (OÖTK, 104)

nahiye-i haseliye altkarın

(biy.) (OÖTK, 11)

nâhiye-i ibtiye koltuk bölgesi

(biy.) (OÖTK, 192)

nahiye-i kataniye bel bölgesi

(biy.) (OÖTK, 36)

nahiye-i merâkiye geğrek

(biy.) (OÖTK, 121)

nahiye-i şersûfiye üst-karın

bölgesi (biy.) (OÖTK, 309)

nahiye-i taht-ez-zekâniye

çeneucu altı (-bögesi) (biy.) (OÖTK,

64)

nahliye arılar: Tek tek ya da

bir toplum düzeni içinde yaşayan,

vücutları, özellikle karınları ve arka

ayakları kılları örtülü zarkanatlılar

familyası. (ABTS, 20)

nahliye hurmalar (bot.)

(OÖTK, 143)

nakuiye haşamlılar (zool.)

(OÖTK, 137)

nakuiye haşamlılar: Vücutları

devim görevini yerine getiren

kirpiğimsi titrek tüyler, ya da

beslenme işini gören saplı çekmenlerle

süslü, bir gözeli, bir büyük, birçok

minik çekirdekli hayvanlar topluluğu.

(ABTS, 68)

nakuiye-i müheddebe kirpikli

haşamlılar: Yaşamının bütün

evrelerinde, devim örgenciği titrek

tüylerle çevrili haşamlılar sınıfı;

kirpikliler. (ABTS, 90)

nakuiyye-i hâmil-i levâmis

çekmenli haşamlılar: Erginlerde

kirpik yerine, beslenme işiyle görevli

sapı uzun bir çekmen bulunan çoğu

özgür haşamlılar sınıfı. (ABTS, 43)

nakliye sistemi, münakale

sistemi taşıma dizgesi: Bir ülkede ya

da kentte insan ve nesne taşımayı

sağlamada yararlanılan yol, taşıt,

durgunluk ve duralga gibi tüm araçlar

ve bunlarla ilgili kolaylıkların

oluşturduğu dizge. (KBTS, 101)

nakliyecî taşımacı (ÖK, 66)

nakliyecilik taşımacılık (ÖK,
66)

narenciye turunçgiller
Cumhuriyetle başlatılan
Türkçeleştirme süresince tevkif,
tahliye, inhisar, intihap, esbabımucibe,
vaziyed, narenciye, firarî, alenî,
emraz-ı cildiye gibi Osmanlı
Türkçesindeki sözler yerlerini
tutuklama, salıverme, kas (<kası),
tekel, seçim, gerekçe, el koyma,
turunçgiller, kaçak, açıkça, cilt
hastalığı gibi kelimelere bırakıp
sadeleştirme çalışmalarına hız
verilmişken... (TSTYY, 12)

nârenciye turunçgiller (bot.)
(OÖTK, 301)

narenciye turunçgiller (ÖK,
66)

nassiye inakçılık: 1- Bir
görüşü, inancı ya da düşünceyi ileri
sürerken yeterli kanıtlar olduğuna
güvenme. 2- Temel koyutların

(postulat) eleştirilemeyeceği görüşüne
dayanan bir öğreti. (ETS, 85)

nazariye kuram

Bizde yozlaşma kuramına
(nazariyesine) kapılanlar öyle İbsen,
Mallarmè, Wagner gibi dörütmenlerle
uğraşmadılar. (G, 645)

nazariye kuram

...beni ancak düşünürler, kuramlar
(nazariyeler) çekiyor. (G, 562)

nazariye kuram

Doktor Maranon'un Don Juan kuramı
(nazariyesi) geldi aklıma. (G, 227)

nazariye kuram

Emrullah Efendi'nin "tuba ağacı"
kuramı (nazariyesi). (G, 200)

nazariye kuram

Kuramdan eyleme (nazariyeden
action'a) geçmek gerektir. (G, 456)

nazariye kuram: 1- Düşünce

alanında kalan bilgi ve bu nitelikteki
bilginin bilimsel temel ve kuralları. 2-
Gözlem konusu olan bir sınıf olay ve
ilişki üzerinde yapılan deneyler

sonucu doğruluğu hemen hemen
kesinleşen yöntemli açıklama. (ETS,
99)

nazariye kuramsal (ÖTS,
179)

nazariye teori (mat.) (OÖTK,
293)

Nazariye Teori (OTKK, 132)
nazariyeci esk. Kuram, teori.
(TS, 1636)

nazariyeci Teorisyen,
kuramcı. (TS, 1636)

Nebatâtı bahriye Deniz
nebatları (DB, 208)

nebâtât-ı ibtidaiye bir gözeli
bitkiler, bir hücreli bitkiler (bot.)
(OÖTK, 42)

nebat-ı mâ'iyeye sucul bitki
(bot.) (OÖTK, 279)

necliye buğdaygiller
-giller ekiyle kurulmuş örneklerin
birkaçı şunaldır:...buğdaygiller (bot.)
(Osm. necliye), cevizgiller (bot.)
(Osm. ceviziye), ... turunçgiller (Osm.

narenciye). Ayrıca, hıziyyei
düccaciye gibi pek çok doğu kökenli
terim, -giller ekiyle
Türkçeleştirilmiştir: domuzgiller,
tavukgiller. (TSTYY, 90)

necliye buğdaygiller (bot.)
(OÖTK, 51)

nefiye yararcılık: 1- Bir işin,
bir eylemin doğruluk derecesini o iş ve
eylemdeki yararlılıkla değerlendiren,
yarar ilkesini doğru davranışların
ölçüsü olarak kabul eden ve böylece
yarar ile ahlak arasında sıkı bir ilişki
kuran öğreti. 2- Genel mutluluğa
uymayı ahlaksal değer ölçütü gören
öğreti. (ETS, 161)

nemeliye karıncalar: Dişi,
erkek, işçi gibi, aralarında işbölümü
yapmış bireyleriyle, kendilerine özgü
bir toplumsal yaşama biçimi gösteren
zarkanatlı böcekler familyası. (ABTS,
81)

nerkîsiye
güzelhatunçiçeğigiller (nergisgiller)
(bot.) (OÖTK, 134)

nesc-i beşere-i muhâtiye
epitelyum, epitel (biy. zool.) (OÖTK,
107)

nesriye fasilesi akbabagiller
(zool.) (OÖTK, 5)

nîsfiye müz. Bir çeşit kısa
ney. (TS, 1651)

nısıf kûrât-ı mîhiye uçbeyin,
beyin yarım yuvarlağı (biy.) (OÖTK,
304)

nilüferiye nilüfergiller (bot.)
(OÖTK, 226)

nisaiye kadın sayrılıkları
(ÖK, 68)

nisaiye tıp. 1. Kadın
hastalıkları, jinekoloji. 2.
Hastahanelerde kadın hastalıkları ile
ilgili bölüm. (TS, 1654)

nisaiyeci Kadın hastalıkları
uzmanı, jinekolog. (TS, 1654)

nisaiyeci kadın sayrılıkları
uzmanı (ÖK, 68)

nisaiyecilik Nisaiyenin işi.
(TS, 1654)

nizamiye ask. esk. Kara
ordusu. (TS, 1658)

nizamiye kapısı ask. Kışla
ve garnizonlarda giriş kapısı. (TS,
1658)

nizamiye karakolu Nizamiye
kapısındaki karakol. (TS, 1658)

Ordu erkânıharbiyesi
Orkurmaya (OTKK, 134)

orobahniye canvarotugiller
(bot.) (OÖTK, 57)

orobanhiye canavarotugiller:
Başka bitkilerin kök asalağı olarak
yaşayan, yaprakları körelmiş, pulsu ve
yeşilsiz çiftçenekliler familyası.
(ABTS, 38)

otlakiye tar. Osmanlı
döneminde, devlet malı otlaklarda
yayılan hayvanlardan alınan vergi.
(TS, 1703)

paridiye fasîlesi	karton gibi şeyleri bir yere tutturmak
baştankaragiller (zool.) (OÖTK, 34)	için kullanılan araç. (TS, 1846)
pissuların tasfiyesi pissuyun	raptiyeleme Raptiyelemek
temizlenmesi: Pissuyu zararsız hale	işi. (TS, 1846)
getirme işlemi. (DŞTS, 54)	raptiyelemek Raptiye ile
pişmaniye Telleri ince ince	tutturmak. (TS, 1846)
ayrılabilen bir tür helva. (TS, 1808)	raptiyelenme Raptiyelenmek
pişmaniyeci Pişmaniye yapan	işi. (TS, 1846)
veya satan kimse. (TS, 1808)	raptiyelenmek Raptiye ile
polipiye polipler (zool.)	tutturulmak. (TS, 1846)
(OÖTK, 250)	râvendiye kara buğdaygiller
psiko analitik nazariye	(bot.) (OÖTK, 168)
tinçözümsel kuram: Halkbilim türün ve	ravendiye ravent, ısgın (bot.)
olaylarını, cinsel organlarla, cinsel	(OÖTK, 254)
birleşmelerin birer simgesi olarak	rebiye çuhaçiçeğigiller (bot.)
benimseyenlerin ileri sürdükleri	(OÖTK, 72)
kuram. (HBTS, 94)	reddiye Bir düşüncüyü, bir
Rabtiye Bağlaç (OTKK, 136)	öğretiyi çürütmek için yazılan yazı.
ramazaniyelik esk.	(TS, 1850)
ramazanda iftar ve sahurda yenmek	Reddiye Savunca: Bir şeye
için alınan yiyecekler. (TS, 1844)	veya bir kimseye kondurmak istenilen
raptiye Düz, geniş başlı, kısa	bir kusurdan dolayı onu savunarak
bir çivi görünüşünde, kâğıt veya	yükseltme. (ESSTS, 95)

reftiye tar. Osmanlı

İmparatorluğunda Tanzimat'a kadar
ihraç edilen maldan alınan vergi. (TS,
1851)

reml-i idatidiye ekinokok

kumu: Ekinokok kesesi içerisinde
üreyen ve her biri bir köpek tenyası
olmağa aday sayılan, minik birer şerit
başçığı biçimli kurtçuklar yığını.
(ABTS, 54)

revakiye fel. esk. Stoacılık.

(TS, 1859)

riâdiye yayınbalığıgiller

(zool.) (OÖTK, 323)

riâdiye yayınbalığıgiller:

arakonakçı olarak önemli türleri de
bulunan balıklar familyası. (ABTS,
147)

ricl-ül-vezziye

susinirotugiller, (suokugiller) (bot.)
(OÖTK, 280)

rieviye akciğergiller (zool.)

(OÖTK, 5)

rieviye akciğerli

salyangozlar: arakonakçılığı önemli
birçok yumuşakça türünü içine alan
karındanbacaklılar takımı. (ABTS, 15)

riyaziye esk. Matematik. (TS,
1863)

riyaziye matematik

Liselerde ve orta mekteplerde artık
riyaziye –pardon matematik- dersleri
de büyük bir neşe içinde, kahkahalar
arasında geçip gidiyormuş. (OTU, 40)

riyâziye matematik (mat.)

(OÖTK, 214)

riyaziyeci esk. Matemetikçi,

matematik öğretmeni. (TS, 1863)

ruhi nazariye tinsel kuram:

Halkbilim ürünlerinin kaynağını,
insanın düş, imge ve dalgı (hülya) gibi
tinsel oluşumlarıyla açıklayan kuram.
(HBTS, 94)

ruhsatiye Bir izin belgesi

gerektiği durumlarda iznin verilmesi
dolayısıyla alınan para. (TS, 1869)

rummaniye nargiller (bot.)
(OÖTK, 224)

rüştiye Ortaokul derecesinde
olan eğitim kurumu. (TS, 1872)

sa'diyye papirüs-giller (bot.)
(OÖTK, 243)

sabbâriye kaktüs-giller,
(atlasçiçeğigiller) (bot.) (OÖTK, 162)

sâbit-i âsâr-ı mehdiyye
üçrüm değişmesi: Üçrüm olayı sonucu
olarak tutulumun eşleğe göre
eğikliğinin değişimini vere...
formülündeki 9.21 lik katsayı. (GBTS,
102)

sabuniye Bir tür nişasta
helvası. (TS, 1877)

safsafiye söğütgiller (bot.)
(OÖTK, 276)

saha-i mıkânâtısiye manyetik
alan (astr.) (OÖTK, 214)

sahlebiye salepgiller (bot.)
(OÖTK, 258)

salibiye hardal (bot.) (OÖTK,
136)

salibiye turpgiller (bot.)
(OÖTK, 301)

salsal-i cümudiye buzultaş,
moren (coğr. jeol.) (OÖTK, 53)

samuriye susamurugiller
(zool.) (OÖTK, 280)

Sanayii edebiye Yanaçlar:
Bir fikri daha canlı ve renkli anlatmak
için alışılmış yollardan saparak
kelimelerin diziminde veya anlamında
yapılan değişiklikler. (ESSTS, 121)

Sanayii lâfziye Kelime
yanaçları: Mecazları ve yapı
yanaçlarını içine alan yanaç türleri.
(ESSTS, 65)

Sanayii lâfziye Söz sanatları
(DB, 209)

Sanayii maneviye Fikir
yanaçları: Yapı yanaçları ve mecazlar
dışında olmak üzere, fikirleri alışılmış
olan tarzda değil, değişik yollarla
anlatma tarzları. (ESSTS, 46)

Sanayii maneviye Mânâ
sanatları (DB, 209)

sanevberiyе kozalaklılar:
Çıplaktohumlulardan, köknarlar ve
servigiller gibi, bütün yıl yeşil kalan,
iğneyapraklı ve kozalaklı ağaç ya da
ağaççıklara verilen genel ad. (CTS,
75)

sarrafiye Sarrafin altın
bozmak, değiştirmek gibi işler için
üstelik olarak aldığı para, sarraflık
hakkı. (TS, 1915)

sayfiye yazlık (ÖK, 76)

Sayfiye Yazlık, yazlama
(OTKK, 139)

sayfiye Yazlık, yazlık ev.
(TS, 1922)

Sayfiyeye çıkmak, gitmek
Yazlamak, yazlığa çıkmak (OTKK,
139)

sayvaniye maydanozgiller
(bot.) (OÖTK, 215)

sehabiye bulutsu: Uzayda
ekseni çevresinde yavaşça dönen,
kızgın gaz ve göktozlarından oluşan

bulut görünüşünde gök varlığı. (CTS,
28)

sehabiyye bulutsu (astr.)
(OÖTK, 52)

selviye fasilesi sutavuğugiller
(zool.) (OÖTK, 281)

senei devriye yıldönümü
(ÖK, 77)

sene-i inhirafiye anomal yıl
(astr.) (OÖTK, 15)

sene-i inhirâfiye ayrıksı yıl:
Yer'in kendi yörüngesindeki günberi
noktasından art arda iki geçişi
arasındaki zaman farkı (365g 6 sa 13
dk 53 sn) (GBTS, 9)

Senei kameriye Ayyıl
(OTKK, 104)

Senei kameriye Ayyıl
(OTKK, 140)

sene-i kameriye ayyılı (astr.)
(OÖTK, 27)

sene-i kameriyye ayyılı:
Ay'ın on iki kez yeniaydan yeniaya

gelmesi için geçen süre (354 g 8 sa 49 dk) (GBTS, 9),

sene-i nücûmiyye yıldız yılı,
Yy: Yer'in yörünge deviminde bir kez dolanması için geçen zaman. (GBTS, 112)

sene-i şemsiye güneş yılı
(astr.) (OÖTK, 133)

Senei şemsiye Günyıl
(OTKK, 104)

Senei şemsiye Günyıl
(OTKK, 140)

sene-i şemsiyye güneş yılı:
Güneş'in görünürdeki yıllık devimine göre tanımlanan yıl. (GBTS, 45)

seneidevriye esk. Yıl
dönümü. (TS, 1940)

serbestiye, ahrarlık
erkinlik: 1- Düşünme ve konuşma özgürlüğünü benimseyen, kişileri doğal yetenek ve ilgileri yönünde geliştirmeyi eğitimin temel ereklerinden sayan görüş. 2- Zihnin, özellikle mantık, matematik, klasik

diller ve fizikötesi gibi bilgi dallarını kapsayan bir öğretim programıyla özgürlüğe kavuşabileceğini ileri süren eğitim görüşü. (ETS, 62)

serviye servigiller (bot.)
(OÖTK, 266)

sevseniye süsengiller (bot.)
(OÖTK, 283)

seyfiye tar. Osmanlı
Devletinde Yeniçeri Ocağı kaldırıldıktan sonra, yerine kurulan yeni ordu örgütünde görev yapan subayların oluşturduğu askerî sınıf.
(TS, 1956)

seyyarât-ı süfliye iç-
gezegenler, yakın gezegenler (astr.)
(OÖTK, 149)

seyyarat-i ulviye dış
gezegenler (astr.) (OÖTK, 83)

seyyâre dış gezegen:
Yörüngesi yer yörüngesinin dışında kalan gezegen (Mars, Jüpiter ve sonrası). (GBTS, 22)

seyyâre-i süfliye iç gezegen:

Yörüngesi Yer yörüngesinin içinde

kalan gezegen (Merkür, Venüs).

(GBTS, 55)

sezâbiye sedefotugiller (bot.)

(OÖTK, 264)

sıfat-ı adediye sayı sıfatı:

Adı, sayı kavramı bakımından belirten

sözcük. (DTS, 81)

sıfat-ı adediyye sayı sıfatı

(GRTS, 127)

sıfat-ı tavsifiyye nitelik sıfatı

(GRTS, 112)

Sigai iltizamiye İltizam sigası

(DB, 209)

sıhhiye sağlık işleri (ÖK, 78)

sıhhiye Sağlık işlerinin tümü.

(TS, 1963)

sıhhiyeci 1. Sağlık memuru,

sağlık görevlisi. 2. Orduda basit sağlık

işleri görebilecek kadar bilgi ve

tecrübesi olan er, çavuş veya başçavuş.

(TS, 1963)

sıhhiyeci sağlık görevlisi

(ÖK, 78)

sıyga-i atfiye bağlama ulacı:

“Ve” bağlacı kullanılarak, kendinden

sonraki çekimli eyleme veya

eylemsiye zaman ve kişi

bakımlarından uyan ulaç. (DTS, 18)

sıyga-i ihbariye bildirme

kipleri (GRTS, 25)

sıyga-i ihbariye bildirme

kipleri: Belli zaman kavramı veren,

belirli geçmiş, belirsiz geçmiş, şimdiki

zaman, geniş zaman, gelecek zaman

kipleri. (DTS, 22)

Sigai şartiye Şart sigası (DB,

209)

sigai-i şartiyye geniş zamanın

şartı (GRTS, 70)

sigai-i şartiyye, şart sığası

şart kipi (GRTS, 142)

Sigai vücübiye Vücup sigası

DB, 210)

silhafiye kaplumbağalar

(zool.) (OÖTK, 167)

silsile-i adediye-i mütenakısa	sütire-i nebatiye bitki örtüsü
azalan aritmetikdizi (mat.) (OÖTK, 27)	(coğr.) (OÖTK, 45)
silsile-i adediye-i mütezayide	şahtereciye şah-kartal (zool.)
çoğalan aritmetik dizi (mat.) (OÖTK, 69)	(OÖTK, 284)
simsariye Komisyon. (TS, 1985)	şahtereciye şahteregiller
sincabiye sincapgiller (zool.)	(bot.) (OÖTK, 284)
(OÖTK, 271)	şakikiye düğünçiçeğigiller
suhur-u bürkaniye yanardağ	(bot.) (OÖTK, 97)
taşı, volkansal külte (jeol.) (OÖTK, 318)	şâmiha-i ünsiye iç-aya budu,
suhûr-u ganemiye	hipoyenar (biy.) (OÖTK, 148)
hörgüçkaya (coğr.) (OÖTK, 142)	şarabet-ür-râiye
suhûr-u ganemiye	çobanpüskülügiller (bot.) (OÖTK, 69)
hörgüçkaya: Buzulların geçmesi	şathiye ed. esk. 1. Yergiye,
sırasında, sivri yerleri törpülenerek	alaya, şakaya yer veren manzum eser.
yassılaştırmış ve küt bir biçim kazanmış	2. Tanrı ile şakalı, takılmalı bir
yerli kayalar. (CTS, 60)	söyleyişle, konuşur gibi yazılan tekke
suhur-u rusubiye tortul külte	edebiyatı şiir türü. (TS, 2079)
tortul taş (jeol.) (OÖTK, 298)	şefeviye ballıgiller (bot.)
sukaybe-i külliye kapıcık	(OÖTK, 31)
(bot.) (OÖTK, 166)	Şehrî, şehriye Aylık (OTKK, 143)
	şekaikiye denizşakayıkları
	(zool.) (OÖTK, 80)

şekliye biçimcilik: Bilginin özü ve içeriği yerine biçimine önem veren, bilimlerde, özellikle matematikte, doğruların saymaca ilişkiler üzerine kurulduğunu, birtakım simgelerin tanımlarına dayandığını ve bu doğruların bütünüyle biçimsel olduğunu ileri süren soyutlayıcı bir düşünce yolu. (ETS, 29)

şemsiye 1. ...su geçirmez kumaştan yapılmış taşınabilir eşya. 2. ... 3...(TS, 2085)

şemsiye günsüler (zool.) (OÖTK, 134)

şemsiye günsüler: Tatlısularda özgür yaşayan kökbacaklılar dizisi. (ABTS, 65)

şemsiyeci Şemsiye yapan, satan veya onaran kimse. (TS, 2085)

şemsiyecilik Şemsiyecinin işi veya mesleği. (TS, 2085)

şemsiyelik Şemsiye koymaya yarayan, altında şemsiyelerden sızan suyun toplanması için özel kutusu

olan, girişte bulunan mobilya. 2. Şemsiye yapmaya elverişli olan (şey). (TS, 2085)

şerâit-i hayâtiye yaşayışartları (biy.) (OÖTK, 323)

Şeraiti iklimiye İklim şartları (DB, 209)

şerâit-i tabîiye normal koşullar (fiz.) (OÖTK, 227)

şerefiye Bir yer bayındır duruma getirildiğinde, çevrede bulunan mülklerin değeri arttığından ötürü, bunların sahiplerinden belediyece alınan para. (TS, 2087)

şerefiye değerlendirme vergisi: Kamunun karar ve etkinlikleri

sonucunda, belli bir yerdeki taşınmaz malların artan değerleri üzerinden yerel yönetimlerin aldığı bir tür taşınmaz vergisi. (KBTS, 37)

şeritiye-i bahriye burgaçkurtları: Çoğu özgür, asalak örneği pek az yassı solucanlar sınıfı. (ABTS, 36)

şeriye Şeriatla ilgili. (TS,
2088)

şeriye mahkemeleri tar.
Osmanlı devletinde fıkıh esasına göre
yargılama yapan mahkemeler. (TS,
2088)

şersûriye serçegiller (zool.)
(OÖTK, 265)

şeybiyeler likenler (bot.)
(OÖTK, 209)

şibih insâniye insanımsılar
(zool.) (OÖTK, 155)

şibih necliye buğdaysılar
(bot.) (OÖTK, 51)

Şilak sahâbiyesi Şilak
nebülözü (astr.) (OÖTK, 285)

Şilyak cümle-i kevkebiyesi
Şilyak takımyıldızı (astr.) (OÖTK,
285)

şitaiye esk. ed. 1. Divan
edebiyatında kış mevsimini ..olarak
işleyen şiir. 2. Bir kasidenin kışı
anlatan giriş bölümü. (TS, 2099)

şuâ'îye ışınlılar (zool.)
(OÖTK, 147)

şuâiye ışınlılar:
Yalancıayaklarını devim örgeni olarak
kullanan ve deniz yüzeyinde özgür
yaşayan kökbacaklılar takımı. (ABTS,
71)

Şuarâ yüş-Şâmiye kevkebi
Prasiyon (astr.) (OÖTK, 252)

tabaka-i karniye
boynuzsutabaka, saydam tabaka (zool.
biy.) (OÖTK, 48)

tabaka-i kitabiye doğurgan
doku (bot.) (OÖTK, 91)

tabaka-i kuzâhiye iris (biy.
zool.) (OÖTK, 156)

tabaka-i kuzahiye iris
ışıkölçeri: İnsan gözüne benzer
biçimde, gelen ışığın şiddetine göre
diyaframı büyüyüp küçülerek, fotoğraf
plakları üzerinde yıldız resimlerinin
parlaklığını ölçen araç. (GBTs, 57)

tabaka-i mantâriye mantar
tabakası (bot.) (OÖTK, 213)

tabaka-i meşimiye damarlı
tabaka, damar tabaka (biy.) (OÖTK,
75)

tabaka-i muhâtiye mukoza
(biy.) (OÖTK, 222)

tabaka-i müvellide-i felliniye
mantar doğuran (bot.) (OÖTK, 213)

tabaka-i palisadiye palisat
tabakası (bot.) (OÖTK, 242)

tabaka-i şebekiye ağtabaka
(biy. zool.) (OÖTK, 4)

tabaniye doğacılık:
Toplumsal kuruluşların ve yaşayış
biçiminin doğaya dönük olmasını
amaç edinen öğreti. (ETS, 53)

tabiiye doğalcılık: 1- Doğa
dışında hiçbir şeyin ve gücün var
olmadığına inanan, her gerçeğin
doğadan çıktığını ileri süren felsefe
öğretisi. 2- Rousseau'dan başlayarak
John Dewey'e kadar birtakım filozof
ve düşünürlerin geliştirdiği ve
çocuğun doğal gelişmesi, kendi
kendini yönetmesi, duyularına

seslenilmesi, kişisel yaşantılar
kazanması gibi ilkelere önem veren bir
eğitim felsefesi. 3- Ahlakı, içgüdülerin
zorladığı kural ve yasalarla açıklayan
öğreti ve çığır. (ETS, 53)

tabiiye natüralizm (OTU,
106)

tagdiye, tagaddi besi (biy.)
(OÖTK, 38)

tagdiye, tagaddi beslem,
beslenme (tarım) (OÖTK, 38)

tagdiye deposu besleme
deposu: Kazanı beslemek için
kullanılan suyun biriktirildiği depo.
(DŞTS, 15)

tagdiye suyu besleme suyu:
Kazanı beslemekte kullanılan su.
(DŞTS, 15)

tagdiye tulumbası besleme
tulumbası: Kazanı beslemekte
kullanılan tulumba. (DŞTS, 15)

tahaddüsiye sezgicilik:
Sezgiye önem veren ve sezgi yoluyla
kavranılan gerçeklerin insan bilgisinin

temelini oluşturduğunu ileri süren
felsefe öğretisi. (ETS, 136)

Tahkikatı adliye Tüzel
gerçin (OTKK, 146)

Tahkikatı adliye Tüzel
gerçin (OTKK, 59)

Tahkikatı evveliye İlk
soruşturma (DB, 208)

Tahkikatı evveliye İlk
soruşturma (DB, 208)

Tahkikatı iptidaiye İlk
gerçin (OTKK, 146)

Tahkikatı iptidaiye İlk
gerçin (OTKK, 59)

tahlisiye can kurtarma,
cankurtaran (sandalı, simiti vb.)
(ÖK...)

tahlisiye esk. 1. Kurtarma,
can kurtarma. 2. den. Kazaya uğrayan
gemilerin yolcularını ve gemi
adamlarını kurtarmak işi. (TS, 2114)

Tahlisiye Cankurtaran
(OTKK, 146)

tahliye 1. boşaltma 2.

salıverme (ÖK, 84)

tahliye boşaltma: Kimi
koşulların varlığı durumunda, bir
tutmanlık sözleşmesi sona ermeden,
ama genellikle tutmanlık
sözleşmesinin süresinin bitiminde,
konut iyesinin başvurusu üzerine,
yönetim ve yargı orunlarınca, tutmanın
oturmakta olduğu yapıyı bırakmaya
zorlanması. (KBTS, 28)

tahliye salıverme: Tutukevine
alınan bir tutuklunun, kimi yasa yargı
ve koşullarına uyarak yargıç jararı ile
dışarı çıkarılması. (CYTS, 47)

tahliye etmek 1. boşaltmak 2.
salıvermek (ÖK, 84)

tahliye tulumbası boşaltma
tulumbası, boşaltaç (fiz.) (OÖTK, 47)

taht-el-fekkiye çene altı bezi
(biy.) (OÖTK, 64)

taht-ı edimme-i dahiliye
üstderi altı (bot.) (OÖTK, 309)

Takibatı adliye Tüzel
terkinler (OTKK, ek, 5)

Takibatı adliye Tüzel
terkinler (OTKK, ek, 5)

takke cümudiyesi iç-buzul
(coğr.) (OÖTK, 148)

taksitli tediye bölmeçli
ödeme: Bir bankadan ya da kamu
kuruluşundan konut ödenci almış olan
bir kimsenin, bu parayı, sözleşmede
belirtilen biçimde ve aralıklarla geri
vermesi. (KBTS, 31)

tam hareket-i devriye tam
dönme (astr.) (OÖTK, 287)

tasrifî lisan, elsine-i tasrifîye
bükümlü dil, bükümlü diller (GRTS,
29)

tasvirî fiil, fi'l-i tasviriyye
tasvir fiili (GRTS, 146)

**tayinî sıfatı, tayin sıfatı, sıfat-
i ta'yiniyye** belirtme sıfatı (GRTS,
23)

tebabet-i ruhiye ruh
hekimliği: Ussal bozuklukların, kişisel

uyum sorunlarının ve örgensel
hastalıkların ruhsal yönlerinin
tanınması ve iyileştirilmesi ile uğraşan
ve bu konularda incelemelere girişen
hekimlik dalı. (ETS, 132)

Tecrübei kalemiye Kalem
denemesi (DB, 209)

tecrübiye eksperimentalizm
(OTU, 106)

tedaiye, teşarükiye
çağrışımçılık: 1- Tüm zihinsel
işlemleri ve usun bütün ilkelerini
düşüncelerin çağrışımı ile açıklamaya
çalışan ruhbilim görüşü. 2-
Nedensellik ve ereklilik gibi zihinsel
ilkelerin aslında sürekli yaşantılar
sonucu elde edilen alışkanlıkların
ürünü olduğunu ileri süren öğretisi.
(ETS, 38)

tehaddüsiye sezgicilik (ÖTS,
185)

tekâmül nazariyesi evrim
kuramı (ÖK, 89)

tekâmül nazariyesi evrim kuramı (ÖTS, 185)

tekâmüliye evrimcilik (biy.) (OÖTK, 113)

tekâmüliye evrimcilik: Evrim düşüncesine dayanan, yani değişmenin bir tür gelişme olduğunu ileri süren öğreti. (ETS, 65)

tekâmüliye evrimcilik: Kültür tarihi araştırmalarına doğabilimlerine özgü görüş ve yöntemleri uygulayarak kültürlerin ve kültür öğelerinin gelişme basamaklarını ortaya koymaya çalışan akım; bu akım doğrultusuna yönelen araştırmacıların oluşturdukları okul. (BBTS, 27)

tekaüdiye emekli aylığı (ÖK, 89)

tekaüdiye esk. Emekli. (TS, 2169)

tekaüt ikramiyesi Emekli ikramiyesi. (TS, 2169)

telifiye birleştirimcilik: Genellikle felsefe ve din konularında birbirine benzemeyen birtakım görüşleri ya da birbiriyle çelişkili durumda bulunan düşünceleri uzlaştırmaya, birleştirmeye çalışan öğreti. (ETS, 34)

tellâliye esk. Tellâllık. (TS, 2181)

tennûbiye köknarlar, (çamgiller) (bot.) (OÖTK, 195)

terâkümât-ı sâhiliye kıyı yığıntısı, kıyı dolgusu (coğr.) (OÖTK, 186)

terbiye-i bedeniye, beden terbiyesi beden eğitimi: 1- Jimnastik, oyun ve spor eğitici bütün beden alıştırmalarını kapsayan genel kavram. 2- Öğrencilerin bedensel gelişimi için zorunlu devinim gereksinimlerini karşılamak, topluluk oyunları ve başka etkinliklerle kişilik ve önderlik yeteneklerini artırmak, dengeli bir ruh ve beden gücü elde etmelerine olanak

sağlamak amacıyla her dereceli okul
programında yer alan ders. (ETS, 26)

teressübat-ı havâiye yağış
(coğr.) (OÖTK, 316)

teressübat-ı nesemiye yağış:
Havadaki su buğusunun yoğunlaşma
sonunda sıvı ya da katı durumda yere
düşmesi. (CTS, 101)

tesanüdiye dayanışmacılık
(ÖTS, 186)

tesbihiye tespihağacıgiller
(bot.) (OÖTK, 294)

tesirat-ı dahiliye iç-etmenler
(coğr.) (OÖTK, 149)

teşkilâtı Esasiye Kanunu
Anayasa (DB, 252)

teşkilât-ı esasiye kanunu
anayasa (ÖTS, 186)

teşkilât-ı esasiye kanunu :
anayasa (AS, 238)

Teşkilâtıesasiye Kanunu
esk. Anayasa. (TS, 2207)

tıbbiye Doktor yetiştiren
öğretim kuruluşu, tıp fakültesi. (TS,
2214)

tıbbiyeli Tıp fakültesinde
okuyan öğrenci. (TS, 2114)

timsahiye timsahlar (zool.)
(OÖTK, 296)

**tipolojik nazariye, tipolojik
teori** örnekleyici kuram: Özdeksel
halkbilim ürünlerinin gelişmelerinin,
bu ürünlerin benzer ve aykırı
özelliklerinin saptanmasıyla
bulunabileceğini savunan kuram.

(HBTS, 79)

triyaziye triyas (devri) (jeol.)
(OÖTK, 300)

tufeyliye-i eşnia yosun-
hayvanları (zool.) (OÖTK, 331)

turuk-u ihtilâliye erişim yolu
(coğr.) (OÖTK, 108)

tutiye dutgiller (bot.) (OÖTK,
96)

tuyyûr-u câriha-i leyliye
gece-yırtıcıları (zool.) (OÖTK, 120)

türâbiye	usare-i nevatiye çekirdek
karakaplumbağasıgiller (zool.)	özsuyu (bot.) (OÖTK, 63)
(OÖTK, 168)	uzvaniye fels. örgencilik
türâbiye karasalar (jeol.)	(ÖTS, 187)
(OÖTK, 169)	üç basamak nazariyesi üç
ukadât-ı asabiye sinir	basamak kuramı: Tarih boyunca
boğumları (biy.) (OÖTK, 271)	kültürlerin gelişme durumunu üç
ukadat-ı şibih muhiye	basamakta açıklamaya çalışan kuram.
beyinsi boğumlar (bniy.) (OÖTK, 39)	(BBTS, 65)
Ukdei hayatiye Hayat	ünnâliye hünnapgiller (bot.)
düğümü (DB, 208)	(OÖTK, 143)
ulum-u hikmet-i tabiiye	üşniye-i berriye karayosunlar
fizikbilimler (fiz.) (OÖTK, 116)	(bot.) (OÖTK, 171)
ulum-u tabiiye doğal bilimler	üşniye-i berriye yapraklı
(zool.) (OÖTK, 89)	kara yosunları (bot.) (OÖTK, 320)
ulûmudiniye esk. Din bilgisi.	vakfiye bağlıbağış, belgiti
(TS, 2280)	(ÖK, 95)
usâre-i hücreviye göze	vakfiye Bir vakfin şartlarını
özsuyu, hücre özsuyu (bot.) (OÖTK,	bildiren belge, vakıfname. (TS, 2327)
130)	vakt-i şemsiyye güneş
usâre-i mideviye mide suyu	zamanı: Güneş'in görünürdeki günlük
(zool.) (OÖTK, 219)	devimine dayanan zaman. (GBTS, 45)
Usarei mideviye Mide	vasıtai nakliye nakil vasıtası
usaresi (DB, 209)	Otuz yıl önce "vasıtai nakliye" ile

“nakil vasıtası” arasında başlayan
savaş, Edebiyat-ı Cedide türkçesinin
kaderini tayin edecekti. (OTU, 137)

vasıta-i nakliye taşıt (ÖTS,
188)

Vasıtai nakliye Taşıt, taşıma
(OTKK, 131)

vazife-i kimyeviye kimyasal
görev (kim.) (OÖTK, 189)

verdiyeler gülgiller (bot.)
(OÖTK, 132)

Vesaiti nakliye Taşıma
araçları (OTKK, 41)

vesaitinakliye Taşıtlar, taşıt
araçları. (TS, 2344)

yaylakiye (T. yaylak Ar. –
iyye) tar. Sürü sahiplerinin yaylak
sahiplerine verdikleri kira. (TS, 2416)

yevmiye 1. Bir günlük
çalışma karşılığı verilen ücret,
gündelik. 2. Her gün. (TS, 2445)

yevmiye 1. gündelik 2. her
gün (ÖK, 97)

yevmiye gündelik

‘yevmiye’ karşılığı olarak ileri
sürülmüş ve bu gün eskisini
unuturacak kadar yaygınlaşmış olan
gün-de-lik kelimesinde bulunan –de
eki de durum ekleri arasında yer alan
bir çekim ekidir. (TSTYY, 39)

Yevmiye Gündelik (OTKK,
161)

yevmiye defteri gündelik
defter (ÖK, 97)

yevmiye defteri tic. Günlük
defteri. (TS, 2445)

yevmiyeci gündelikçi (ÖK,
97)

yevmiyeci Yevmiye ile
çalışan kimse. (TS, 2445)

yevmiyeli Yevmiyeye bağlı
olan. (TS, 2445)

zambâkiye zambakgiller
(bot.) (OÖTK, 337)

zaptiye tar. 1. Osmanlı
İmparatorluğunda toplum güvenliğini
sağlamakla görevli askerî polis

kuruluşu. 2. Bu kuruluştan olan er.

(TS, 2498)

zaptiye memuru esk.

Zaptiye. (TS, 2498)

zât-ül-ercül-ür-re'siye

kafadanbacaklılar (zool.) (OÖTK, 162)

zât-ül-erc-ül-batniye

karındanbacaklılar (zool.) (OÖTK, 172)

zat-ül-ercül-üc-cezriye

kökayaklılar (kökbacaklılar) (zool.) (OÖTK, 195)

zat-ül-ercül-üc-cezriye

kökbacaklılar: Tek ya da birçok çekirdekli, çoğunlukla çıplak, seyrek olarak bir kabuk taşıyan, yalancı ayaklarla yer değiştiren, amipleri, günsüleri, deliklileri ve ışınlıları içine alan birgözeli hayvanlar sınıfı. (ABTS, 92)

zât-ül-ercül-ül-mafsaliye

eklembacaklılar (zool.) (OÖTK, 101)

zât-ül-ercül-ül-mafsaliye

eklembacaklılar: Sert bir kitinle örtülü vücutları iki yanlı bakışık ayakları eklemli olup, böcekler örümcekler, kabuklular ve çokayaklılar gibi asalakbilim yönünden pek önemli sınıfları içine alan omurgasızlar kökü. (ABTS, 55)

zât-ül-ercül-ül-mikzafiye

kürekayaklılar: Balıklarda ve omurgasız öbür su hayvanlarında asalak yaşayan, ufak boylu kabuklular takımı. (ABTS, 98)

zat-ül-ercül-ür-re'siye

kafadanbacaklılar: Baş bölgesinde sert bir gagası ve bunun yumuşakçalar sınıfı. (ABTS, 76)

zat-ül-ilkah-ı hafiye-i

hücreviye bir gözeli sporlu bitkiler, bir hücreli sporlu bitkiler (hücrel çiçeksizler) (bot.) (OÖTK, 42)

zat-üs-sedaya-yı sadriye

denizkızları (zool.) (OÖTK, 79)

zelzele-i bürkâniye yanardağ
depremi: Yanardağların püskürmeler
sırasında duyulan, etki alanı öteki
depremlere göre daha sınırlı bir
deprem türü. (CTS, 102)

zencefiliye zencefilgiller
(bot.) (OÖTK, 337)

zephiye esk. Kesim evinde
kesilen hayvanlar için kasapların
ödedikleri vergi. (TS, 2506)

zeytûniye zeytingiller (bot.)
(OÖTK, 338)

zigofilliye yabani
kimyongiller (bot.) (OÖTK, 315)

zihniye anlıkçılık: Anlıksal
olayların, duygulara ve istence göre,
önceliğini ve üstünlüğünü ileri süren
felsefe öğretisi. (ETS, 21)

zihniye fel. Anlıkçılık,
entelektüalizm. (TS, 2514)

zirifuniye ıhlamurgiller (bot.)
(OÖTK, 144)

zübabiye sinekler: Karasinek,
çeçesineği ve baldırsokan gibi çok

tanınmış bütün yeryüzünü kaplayan
çiftkekanatlılar familyası. (ABTS, 122)

züccaciye 1. Cam, porselen
vb. maddelerden yapılmış eşya. 2. esk.
Cam, porselen ile ilgili. (TS, 2521)

zül-ehdâb-ı muhîtiye
çevrekirpikliler: Asalak yaşama uymuş
türleri görülmekle birlikte ne
hekimliği, ne veterinerliği, ne de
tarımsal bitki sağlığını ilgilendiren ve
yalnız ağız çevreleri bir sıra kirpik
taşıyan haşlamlılar takımı. (ABTS, 43)

-iyet

Ademi emniyet Güvensizlik, yadgüven (OTKK, 40)	(OTKK, 145)
adem-i merkeziyet Yerinden yönetim. (TS, 24)	Ademimevcudiyet Yokluk (OTKK, 119)
adem-i merkeziyetçi idare yerinden yönetim: Eğitim programlarını yerel gereksinimlere uydurmada yerel makamlara, okul yöneticilerine ve öğretmenlere özgürlük tanıyan yönetim biçimi. (ETS, 165)	âdemiyyet İnsanlık. (TS, 24) ademiyyet Yokluk. (TS, 24) Aidiyyet Aitlik (DB, 98) aidiyyet ilinti (ÖTS, 161) aidiyyet ilişkinlik, değginlik (ÖK, 12)
adem-i merkeziyetçilik özeksizleştirim: 1. Nüfusun, işleyim ve tecim etkinliklerinin, ekin kuruluşlarının, yığılmış bulundukları özeğin dışında yerleşmelerini amaçlayan ve bunu özendiren dizgeli yönelti. 2. Kişilerin, bir kentin özeğinden çevresindeki kesimlere ya da yörekentlere görüp yerleşmeleri. (KBTS, 94)	aidiyyet İlişkinlik. (TS, 50) Aidiyyet (Ciheti taallûk) İlişiklik, ilişkinlik (OTKK, 6) aidiyyet eki, lâhika-ı aidiyyet aitlik eki (GRTS, 6) aidiyyet eki, mülkiyyet eki iyelik eki: Adları veya ad görevinde kullanılan sözcükleri kişi kavramına bağlayan ek. (DTS, 59) aidiyyet lahikası iyelik eki: Adlarla ad görevli sözcükleri kişi kavramına bağlamak için kullanılan ek. (DDTS, 97)
Ademi tâbiyyet Yadbağınç	

aidiyet, mülkiyet iyelik

ögesi: İyeligi belirten, çeşitli dillerde
sıfat, adıl biçimlerinde gerçekleşen
öge. (DDTS, 97)

akademik hürriyet öğretim

özgürlüğü: Gerek öğretim üyelerinin
ve öğretmenlerin, gerekse öğrencilerin
sansür, siyasal baskı ve her türlü
korkudan uzak bir ortamda öğretme ve
öğrenme olanağı bulması durumu.

(ETS, 120)

akalliyet azınlık (ÖTS, 161)**aleniyet Açıklık. (TS, 78)****aleniyet açıklık: Türk**

yargılıklarında, kimi ayrılıklar dışında,
duruşmanın herkese açık olması.

(CYTS, 13)

Aleniyet Alenilik (DB, 98)**aleniyet prensibi açıklık**

ilkesi: Kamu görevi yapan kimi
kurumların gördükleri işlerin ve
özellikle görüşmelerin herkese açık
bulundurulması ilkesi. (CYTS, 13)

arazide amme mülkiyeti

kamusal toprak iyeliği: Toprak
vurgunculuğunu önlemenin ve kent
tasarlaması eylemlerine etkinlik
kazandırmanın en iyi yolu olarak,
toprağa devletin ya da onu oluşturan
türlü kamu kuruluşlarının iye olması
durumu. (KBTS, 64)

**Asabiyet Asabilik, Sinirlilik
(DB, 98)****asabiyet sinirlilik (ÖK, 16)****asabiyet Sinirlilik. (TS, 141)****Asliyet Aslilik (DB, 98)****Asliyet Özgüllük (OTKK, 12)****Asliyet Özgünlük (OTKK,**

65)

Ayniyet Aynılık (DB, 98)**Ayniyet Aynılık (OTKK, 14)****Ayniyet Aynılık, özdeşlik.**

(TS, 178)

ayniyet özdeşlik (mat.)

(OÖTK, 240)

ayniyet özdeşlik:

Bilinmeyenlerin her değeri için doğru

olan, bilinen ve bilinmeyen
niceliklerden oluşan bir eşitlik. (FTS,
149)

ayniyet tıpkılık, özdeşlik
(ÖK, 17)

ayniyet büyü, büyü bilayın,
homeopatik büyü benzerduyusal
büyü: “Benzer benzeri etkiler”
biçimindeki halk inancı ilkesinden
kaynaklanan ve bir olayın, durumun,
insanın, hayvanın v.b nin simgesel ya
da gerçek benzetimini yaparak aslını
etkilemeye amaçlayan büyü türü.
(HBTS, 22)

azotiyet-i fidda cehennem
taşı, gümüş nitrat (kim.) (OÖTK, 57)

beden mükellefiyeti emek
yükümlülüğü: Bir kimsenin, kanun
yararına olarak doğrudan doğruya
kendi kişiliği ya da kendi çalışması ile
yapmak ödevinde olduğu iş. (CYTS,
32)

Behimiyet hayvanlık (OTKK,
19)

beşeriyet insanbilim: İnsanın
kökenini, dirimsel yapısını, kültürel
özelliklerini ve toplumsal
davranışlarını kendine özgü
yöntemlerle inceleyen bilim. (ETS,
85)

beşeriyet İnsanlık,
insanoğulları. (TS, 276)

Beşeriyet İnsellik, insanlık
(OTKK, 21)

bilâ mezuniyet ve mazeret
özürsüz ve izinsiz (DB, 248)

boş zaman faaliyetleri boş
süreç etkinlikleri: İnsanların, çalışma,
uyuma ve yemek saatleri dışında kalan
boş sürelerini hoşça geçirmeleri,
dinlenmeleri, eğlenmeleri ve artakalan
sürelerini iyice değerlendirebilmeleri
için yapabilecekleri işler. (KBTS, 28)

bürkâniyet volkanizm (coğr.)
(OÖTK, 312)

cahiliyet Cahillik, bilgisizlik.
(TS, 376)

Câliyet Yapmacık (OTKK,
26)

ceddaniyet, atavizm atacılık:
Uzak atalara ilişkin yok olmuş
geleneksel özelliklerin, sonraki
kuşaklarda yeniden görülebileceğini
ileri süren halk öğretisi; ata
özelliklerinin torunlarda görüleceğine
ilişkin yaşambilimsel kuram. (HBTS,
18)

cemiyet (1) dernek (2)
toplum (ÖTS, 163)

cemiyet 1. Dernek. 2.
Topluluk, toplum. 3. Düğün. 4.... (TS,
394)

cemiyet 1. toplum, topluluk
2. dernek (ÖK, 20)

cemiyet cemilik (DB, 101)

Cemiyet Cemiyet (OTKK,
ek, 2)

cemiyet dernek (DB, 249)

cemiyet dernek: Kazanç
paylaşmaktan başka amaçla, ikiden
çok kişinin bilgilerini, çalışmalarını

sürekli bir biçimde birleştirerek ve bir
ana tüzüğe dayanarak kurdukları tüzel
kişilik. (CYTS, 28)

cemiyet ildeşim

İşte size Ankara’da toplanan felsefe
terimleri komisyonunun birkaç
uydurması:... Cemiyet (société)-
ildeşim...İçtimaî (social)-ildeşik
(OTU, 121)

cemiyet ildeşim

“Cemiyet” karşılığı olarak bulunan

“ildeşim” ve “içtimaî-ildeşik”

kelimelerinin zibidiliği üstünde

konusmaya bile değmez. (OTU, 122)

Cemiyet Sosyete, Birleşit

(OTKK, 28)

cemiyet topluluk (biy.)

(OÖTK, 297)

Cemiyet Topluluk: Gerek

oranlılık (tenasüp) ve gerekse

karşıtlama (tezat) yoluyla anlamca

birbiriyle ilgili bulunan kelimelerin bir

araya toplanması. (ESSTS, 110)

cemiyet toplum
Bir ulusun, bir toplumun (cemiyetin)
hangi kelecileri beğenip
beğenmeyeceği önceden kestirilemez.
(A, 154)

cemiyet toplum
Birtakım yeni sözler yapılıyor,
“cemiyet” yerine “toplum”... (A, 235)

cemiyet toplum
Boyuna toplumu ileri sürenlerin çoğu
toplum da demiyorlar, Arapça
“cemiyet tilciğini de kullanmıyorlar,
“sosyal” diyorlar. (G, 558)

cemiyet toplum
“Cemiyet”ten, “toplum”dan sıfat
“sosyal” geliyor. (G, 309)

cemiyet : dernek; toplum (AS,
218)

cemiyet hürriyeti dernek
özgürlüğü: Herkesin, önceden izin
almaksızın dernek kuram hakkına iye
olabilme özgenliği. (CYTS, 28)

Cemiyetgâh Cemiyetyeri,
Toplantıyeri (DB, 136)

cemiyetler hukuku
dernekler tüzesi: Üyelerinin
kişiliğinden ayrı, bağımsız bir tüzel
kişiliğe iye olan ve amacı kazanç
olmayan topluluğun bağlı olduğu türe
düzeni. (CYTS, 28)

cemiyetli Cemiyet içinde
geçen, derli toplu, dağınık olmayan.
(TS, 394)

Cevvaliyet Cevvallık,
Canlılık (DB, 98)

cevvaliyet Çabukluk,
hareketlilik. (TS, 400)

cibilliyet Yaradılış, maya.
(TS, 405)

cibilliyetsiz Soysuz, sütü
bozuk. (TS, 405)

cibilliyetsizlik Cibilliyetsiz
olma durumu. (TS, 405)

ciddiyet ağırbaşlılık (ÖTS,
164)

Ciddiyet Ciddilik (DB, 98)

Ciddiyet Ciddilik (OTKK,
30)

ciddiyet Ciddilik, ağırbaşlılık. (TS, 406)	cumhuriyet cumhurluk (DB, 101)
ciddiyetsiz Ciddiyeti olmayan, lâubali. (TS, 406)	cumhuriyet Milletin egemenliği kendi elinde tuttuğu ve bunu belirli süreler için seçtiği milletvekilleri aracılığı ile kullandığı devlet biçimi. (TS, 415)
ciddiyetsizlik Ciddiyetsiz olma durumu. (TS, 406)	Cumhuriyet Bayramı (TS, 415)
cinsiyet (Yun., Ar.) eşeylik (HTK, 41)	cumhuriyet müddeiumumisi cumhuriyet savcısı: Adalet Bakanlığına bağlı, devlet adına suçları kovuşturmak ve ceza yargılarını yerine getirmekle görevli kimse. (CYTS, 23)
cinsiyet Bireye, üreme işinde ayrı bir rol veren ve erkekle dişiye ayrıttiren özel bir yaratılış, eşey, cinslik, seks. (TS, 411)	cumhuriyetçi Cumhuriyet yanlısı olan kimse. (TS, 415)
cinsiyet cins (GRTS, 32)	cumhuriyetçilik Cumhuriyet yanlısı olma durumu. (TS, 415)
cinsiyet cinsellik (ÖK, 21)	cumhuriyetperver Cumhuriyetçi, cumhuriyet yanlısı. (TS, 415)
Cinsiyet Cinsilik (DB, 98)	Cûmhuriyet Cumhuriyet (OTKK, 31)
cinsiyet eşey (bot.) (OÖTK, 110)	
cinsiyet, cins biy. eşey (ÖTS, 164)	
cismanî malûliyet sakatlık: Yargılıkça, bir savunucu atanması zorunlu olan, sağırılık ve dilsizlik gibi bedenle ilgili sakatlık. (CYTS, 47)	

Cümhuriyetperver Cumurcu
(OTKK, 31)

Cüziyet Cüzilik (DB, 99)

cüziyet tikellik (ÖK, 21)

dâhilî tufeyliyet içasalaklık:
İçasalak yaşam durumu. (ABTS, 72)

dava ikamesi mecburiyeti
prensibi dava açılması zorunluğu
ilkesi: Ceza kovuşturması için yeter
kanıtlar ve olaylar bulunduğunda, C.
Savcısının kamu davası açma yükümü.
(CYTS, 25)

dava ikamesi muhtariyeti
dava açmada özerlik: Kovuşturulması
kişisel yakınmaya bağlı suçlarda,
ilgilinin başvurusuyla başlayan suçun
kovuşturulması için, kamu yararı
gözetilerek C. Savcısına, kamu davası
açmada tanınan yetki. (CYTS, 25)

dava selâhiyeti dava yetkisi:
Bir dernek ya da ortaklık adına dava
açmak için, bu dernek ya da ortaklığı
temsil hakkı olana verilen yetki.
(CYTS, 27)

davaya ehliyet dava yeterliği:

Davacı ya da davalı olarak herhangi
bir yargılıkta bir kimsenin, kendisi ya
da bir vekil aracılığı ile yargılamaya
ilişkin bütün işlemleri yapabilme.
(CYTS, 27)

derece-i hâmiyet asitlik
derecesi (kim.) (OÖTK, 21)

ders dışı faaliyetler ders dışı
etkinlikler: Sınıf içinde düzenleme
olanağı bulunmayan, ancak
öğrencilerin katılmaları eğitsel
bakımdan yararlı ve kimi durumlarda
da zorunlu olan etkinlikler. (ETS, 49)

dimağî malûliyet yarı akıl
hastalığı: Yargılıkta, kendini
savunamayacak kertede us
bozukluğunda bulunma durumu.
(CYTS, 63)

duruşma aleniyeti
duruşmanın açıklığı: Genel töre ve
güvenliğinin korunması amacı dışında,
duruşmanın herkese açık olması.
(CYTS, 30)

	ebediyet bengilik (ÖTS, 165)	biraz aşağıda ehemmiyetli, daha
	Ebediyet Ebedilik (DB, 99)	aşağıda mühim diyor, böylelikle güzel
	Ebediyet Sonrasızlık (OTKK,	yazdığını sanıyor. (A, 111)
37)		Ehemmiyetli Önemli
	ebediyet sonsuzluk (ÖK, 25)	(OTKK, 38)
	ebediyet Sonsuzluk. (TS,	ehemmiyetli önemli (ÖK, 26)
668)		ehemmiyetli Önemli, mühim.
	edebî mülkiyet yazın iyeliği:	(TS, 679)
	Düşünce, duygu ve us ürünlerini	ehemmiyetsiz önemsiz (ÖK,
	ortaya koyanların yapıtları üzerindeki	26)
	hakları. (CYTS, 64)	ehemmiyetsiz Önemsiz. (TS,
	Ehadiyet Birlik (OTKK, 38)	679)
	Ehemmiyet Önem (OTKK,	ehliyet 1. Üstat, uzluk. 2.
38)		Sürücü belgesi. (TS, 680)
	ehemmiyet önem (ÖK, 26)	ehliyet 1. yeterli 2. yeterlik
	ehemmiyet önem (TSTYY,	belgesi (ÖK, 26)
41)		Ehliyet Ehillik, Yararlık (DB,
	ehemmiyet Önem. (TS, 679)	99)
	Ehemmiyet vermek	Ehliyet Erdik (OTKK, 39)
	Önemek, önem vermek (OTKK, 38)	ehliyet yeterlik (DB, 251)
	ehemmiyet vermek	ehliyet yeterlik (ÖTS, 165)
	önemsemek, önem vermek (ÖK, 26)	ehliyet yeterlik: Gerçek ya da
	ehemmiyetli mühim	tüzel kişinin haklara iye olması,
	Şimdi bir kere önemli diyen yazar,	haklarını kullanabilmesi, görev

yapabilmesi, yüküm ve sorumluluk
altına girebilmesi gücü. (CYTS, 65)

ehliyet : yeterlik (AS, 219)

ehliyet imtihanı yeterlik
sınavı: Bir kimsenin belli bir öğrenim
alanında ya da meslek dalında
istenilen yeterlik düzeyine ulaşp
anlaşmadığını anlamak için yapılan
sınav. (ETS, 165)

ehliyetli 1. Yeterlikli, yeterli,
kifayetli. 2. Ehliyeti olan. (TS, 680)

Ehliyetli, kifayetli Yetkil
(OTKK, 104)

ehliyetname Ehliyet, yeterlik
belgesi, sürücü belgesi. (TS, 680)

Ehliyetname Ehliyetkâdı,
Yararlıkkâdı (DB, 130)

ehliyetname yeterlik belgesi
(ÖK, 26)

ehliyetsiz 1. Yetersiz. 2.
Ehliyeti olmayan. (TS, 680)

ehliyetsizlik Ehliyetsiz olma
durumu, yetersizlik. (TS, 680)

ehliyetsizlik yetersizlik: Bir
gerçek ya da tüzel kişinin yasalarca
yeterlik için gerekli görülen güce,
koşullara ve olanağa iye olamaması
durumu. (CYTS, 65)

ehveniyet Ehven olma
durumu. (TS, 680)

ekalliyet azınlık
Bu ek, vekâlet karşılığı tutunmuş olan
bakanlık yanında azınlık (ekaliyet),...
iyelik (mülkiyet),... elçilik
(sefaretname) gibi örneklerde de bir
isim yapım eki olarak kalıplaşmış ve
yabancı kökenli kelimelerin Türkçe
olarak karşılanmasında kullanılmıştır.
(TSTYY, 110)

Ekalliyet Azınlık (OTKK,
39)

ekalliyet azınlık (ÖK, 26)

ekalliyet azınlık oyu: Bir
kurul ve toplu yargılıklarda verilen
yargı ya da kararlarda, çoğunluk
oylarının karşıtı olan oylar. (CYTS,
16)

ekalliyet Azınlık. (TS, 681)

ekalliyet azınlıklar: Bir ülke nüfusunun çoğunluğu içinde sayı bakımından az; soy, dil ya da din bakımlarından ayrımlı; ancak, yasalar önünde aynı yurttaşlık hakları, olan topluluklar. (CTS, 23)

ekalliyet mektebi azınlık okulu: Soy, dil ve din bakımından azınlık niteliği gösteren herhangi bir topluluğun çocuklarına öğrenim sağlayan ve özel yasaya göre açılmış bulunan okul. (ETS, 24)

ekseriyet (1) çoğunluk (2) oy çokluğu (ÖTS, 165)

ekseriyet çoğunluk “çoğunluk” yerine “ekseriyet”... (TDGSE, 465)

Ekseriyet Çoğunluk (OTKK, 39)

ekseriyet çoğunluk (ÖK, 26)

ekseriyet Çoğunluk, çokluk. (TS, 685)

ekseriyet çoğunluk: Toplu yargılıklardaki oylamada, kararların, yarıdan çok yargıçların katıldıkları görüşle verilmesi. (CYTS, 24)

ekseriyet çokluk (DB, 250)

ekseriyet : çoğunluk, çokluk (AS, 219)

ekseriyet-i mutlaka : salt çoğunluk (AS, 219)

ekseriyetle Genellikle, çoğunlukla, çoklukla. (TS, 685)

elâstikîyet esneklik (fiz.) (OÖTK, 109)

Elâstikiyet Esneklik (OTKK, 39)

elastikiyet esneklik (ÖK, 26)

elastikiyet esneklik dalgası: Esnek ortamlar içinde yayılan işlemsel dalga; ses, uçunlarda oluşan esneklik dalgasıdır. (FTS, 74)

elâstikiyet Esneklik. (TS, 694)

elastikiyet esneklik: Bir cismin, kuvvet etkisiyle uzunluk,

oylum ya da biçimce değişikliğe uğraması ve kuvvet kalkınca başlangıç biçim ve boyutlarını yeniden bulması özelliği. (FTS, 74)

elastikiyet esneklik: Bir dış kuvvet etkisi ile biçimi değişen ağacın, etki kalkınca kendiliğinden doğal biçimine gelmesi özelliği. (ATS, 21)

elastikiyet esneklik: Kuvvetle orantılı olarak uzayıp kısılma durumu. (FKTS, 49)

elastikiyet hududu esneklik sınırı: Bir nesneye etkiyen kuvvetin sınır değeri; bu değer altında nesne esnektir, üstünde ise biçim değişikliği dönüşsüzdür. (FTS, 74)

elastikiyet modülü esneklik katsayısı: Yüzölçümüne düşen kuvvetin, buna ilişkin birim uzunluğa düşen tepkiye (gerilmeye ya da sıkışmaya) oranı. (FTS, 74)

elektriki nakiliyet elektriksel iletkenlik: Bir özdeğin özdirencinin

tersi; özdeğin iletkenliğinin ölçüsü. (FTS, 70)

elektrikiyet elektrik (fiz. Kim.) (OÖTK, 103)

elektrikiyet-i mıknatisiye elektromagnetizma (fiz.) (OÖTK, 104)

emniyet 1. güvenlik 2. güven (ÖK, 27)

emniyet 1. Güvenlik. 2. Güven, inanma, itimat. 3. Polis işleri. 4. Güvenlik işlerinin yürütüldüğü yer. 5. Bir araçta güven sağlayıcı parça. (TS, 708)

emniyet güvenlik (ÖTS, 165)

Emniyet (âsâyiş anlamına) Güvenlik (OTKK, 40)

Emniyet (İtimad anlamına) İnan (OTKK, 40)

emniyet : güvenlik (AS, 219)

emniyet ağı emniyet ağı: Sirklerde tel ya da trapez üzerinde tehlikeli atlamalar yapan cambazların düşmelerinde onları koruması için,

numaraların yapıldığı boşluğun altına
gerilen büyük esnek ağ. (GSTS, 222)

emniyet amiri güvenlik
yöneticisi (ÖK, 27)

emniyet amiri İlçelerin genel
güvenliğinden kaymakama karşı
sorumlu olan amir. (TS, 708)

emniyet bölgesi Patlayıcı ve
yanıcı aletlerin güvenle kullanılmasına
yardımcı olan, kullanıldığı zaman da
kapalı tutulan düğme. (TS, 708)

emniyet dönüş borusu
güvenlik dönüş borusu: Kazan ile
genleşme deposu arasına, üzerine vana
konmadan döşenen güvenlik
borularından biri. (DŞTS, 35)

emniyet durağı Su altına
dalan kişilerin vurgun yememesi için
su yüzüne çıkış mesafesinde sağlık
yönünden güvenli bölge. (TS, 708)

Emniyet etmek İnanmak,
güvenmek (OTKK, 41)

emniyet geliş borusu
güvenlik geliş borusu: Kazan ile

genleşme deposu arasına döşenen ve
üzerine vana konmayan boru. (DŞTS,
35)

emniyet kemeri Uçaklarda,
otomobillerde vb. de güvenlik
bakımından bele takılan kemer. (TS,
708)

emniyet kilidi Kapı ve
kasalarda güvenliği sağlayan kilit.
(TS, 708)

emniyet müdürü İlın genel
güvenliğinden valiye ve iç işleri
bakanına karşı sorumlu olan müdür.
(TS, 708)

emniyet pimi Ateşli
silâhlarda güvenli kullanımı sağlayan
pim. (TS, 708)

emniyet sifonu güvenlik
borusu: Buharlı döşemde basıncın
belirli bir değerin üstüne çıkmasını
önleyen U biçimli boru. (DŞTS, 34)

emniyet supabı güvenlik
vanası: Basınç, belirli bir değerin

üstüne çıkınca açılarak döşemin
güvenliğini sağlayan vana. (DŞTS, 35)

emniyet supabı Makinelerde
güvenli kullanımı sağlayan alet. (TS,
708)

emniyet tedbirleri güvenlik
önlemleri: Toplumu suçlulara karşı
korumak için, alınan bütün engelleme
işlemleri. (CYTS, 35)

emniyet, asayiş güvenlik:
Devlet olarak örgütlenen bir toplumun
düzen ve güvenirlilik içinde bulunması
durumu. (CYTS, 35)

Emniyeti umumiye Genel
güvenlik (OTKK, 40)

emniyet-i umumiye genel
güvenlik: Herkesin çalışma, yaşama ve
benzeri hak ve özgürlüğünün her türlü
saldırıdan korunarak kamu düzenince
sağlandığı durum. (CYTS, 33)

emniyeti umumiye idaresi
güvenlik genel yönetimi: Geniş
anlamda toplumun düzenini bozan
olaylara karşı, kişinin ve ulusun

güvenliğini sağlayan örgüt. (CYTS,
35)

emniyeti umumiye idaresinin
nezareti altında bulundurma genel
güvenlik gözetimi altında bulundurma:
Yasanın belirttiği durumlarda , temel
ceza çekildikten sonra sanığın ayrıca
kolluğun gözetimi altında belli bir süre
izlenmesi. (CYTS, 33)

emniyetli güvenilir (ÖK, 27)
emniyetli İnanılır, güvenilir.
(TS, 708)

emniyetsiz İnanılmaz,
güvenilmez. (TS, 708)

emniyetsizlik Güvensizlik.
(TS, 708)

eski medeniyet eskil
uygarlık: Geleneksel toplumlara ilişkin
halkbilim kalıntılarıyla bunların
oluşumlarını inceleyen bilim dalı.
(HBTS, 41)

evleviyet Öncelik. (TS, 747)
evleviyetle öncelikle (ÖK,
28)

evleviyetle Öncelikle, haydi
haydi. (TS, 747)

ezeliyet öncesizlik (ÖTS,
166)

faaliyet 1. Çalışkanlık,
çalışma, canlılık, hareket. 2. İşler
durumda olma, etkinlik. (TS, 755)

faaliyet 1. çalışma,
çalışkanlık 2. etkinlik (ÖK, 29)

faaliyet etkinlik (kim.)
(OÖTK, 112)

faaliyet etkinlik (ÖTS, 166)

faaliyet etkinlik: Çocukların,
kendi amaç ve gereksinimlerine uygun
geldiği için isteyerek katıldıkları
herhangi bir öğrenme durumu. (ETS,
63)

Faaliyet Faallik (DB, 99)

Faaliyet İşçenlik, işçimenlik
(OTKK, 44)

Faaliyet Kınav (OTKK, ek,
2)

faaliyet : çalışma, eylem (AS,
219)

faaliyet göstermek 1.

çalışmak 2. etkinlik göstermek (ÖK,
29)

faaliyet metodu etkinlik

yöntemi: Öğrencilerin, etkinlik
üniteleri yoluyla kendileri için anlamlı
öğrenme çalışmalarına önem veren bir
öğretim yöntemi. (ETS, 63)

Faaliyette bulunmak

Kınmak, kınaymak (OTKK, ek, 2)

faikiyet Üstünlük, yükseklik.

(TS, 756)

faikiyet : üstünlük (AS, 219)

Faikiyet Faiklik, Üstünlük
(DB, 99)

faikiyet üstünlük (ÖK, 29)

fenni mesuliyet uygulamısal

sorumluluk: Bir yapının, çizimtasarına

uygun bir biçimde yapılmasının

gözetim ve denetim altında

bulundurulmasını kent yönetimine

karşı yapıtasarcı ya da ölçmen gibi

görevlilere yükleme. (KBTS, 111)

ferdiyet Bireysellik. (TS, 773)

Ferdiyet Ferdiyet (OTKK, 49)

ferdiyetçi Bireyci. (TS, 773)

ferdiyetçilik bireycilik -cılık, terim yapmak amacıyla bir görüşün, bir düşüncenin uğraşma alanını adlandırmak için kullanılır. Belli görüş ve düşünce adlarıyla çeşitli akımlar Tanzimattan bu yana -cılık ekleriyle karşılanmıştır. Ferdiyetçilik zamanla yerini bireycilik (Fr. Individualisme) kelimesine bırakmıştır. Ruhیاتçılık (Fr. Psychologisme), mefkûrecilik (Fr. Idéalisme) örnekleri de eski terimlerdir. (TSTYY, 73)

ferdiyetçilik bireycilik (ÖK, 30)

ferdiyetçilik bireycilik (ÖTS, 166)

ferdiyetçilik Bireycilik. (TS, 773)

fıkdan-ı hassasiyet

duyumsamazlık: Dış etkilere, özellikle duysal izlenimlere karşı ilgisizlik biçiminde beliren ve geri zekâlılarda çok görülen bir durum. (ETS, 55)

fitri kabiliyet doğuştan gelen yetenek: Kültür ve eğitim etkinliklerinin dışında bireyin doğuştan edinmiş olduğu yetenek. (ETS, 54)

fikir hürriyeti düşünce özgürlüğü, düşün özgürlüğü (ÖK, 30)

fikir hürriyeti Düşünce özgürlüğü. (TS, 786)

fikri mükemmeliyet anlıksal olgunluk: Tüm zihinsel güçlerin gelişme bakımından enyüksek dereceye erişmesi durumu. (ETS, 21)

Galibiyet Galiplik (DB, 99)

galibiyet yengi

Düşünüler alanında yengi, yenilgi (galibiyet, mağlubiyet) olmadığını anlamıyorlar mı? (G, 550)

galibiyet yengi (ÖTS, 167)

galibiyet yengi: Tek ya da takım olarak yapılan karşılaşmayı kazanmış olma durumu. (KOTS, 39)

galibiyet yengi: Yapılan güreş türünün kurallarına göre yenme durumu. (GRŞTS, 43)

galibiyet yengilik (ÖK, 32)

galibiyet Yenme, yengi. (TS, 811)

gayr-i kabil-i işbâiyet doymazlık (kim.) (OÖTK, 93)

gayri kabil-i nüfuziyet geçirimsizlik: Kimi kayaç ve katmanlarda görülen, suyu alt katmanlara sızdırmama niteliği. (CTS, 53)

gayr-i müessiriyet etkisizlik (kim.) (OÖTK, 112)

gayrimenkul mükellefiyeti taşınmaz yükümlülüğü: taşınmaz iyesinin, başkaları için yüklenmek zorunda olduğu yükümlülük ve sorumluluklar. (KBTS, 102)

geleneksel cemiyet

geleneksel toplum: Geniş anlamıyla insan ilişkilerinde geleneklerin egemen olduğu, çoğunluğunun okuma yazma bilmediği ve nüfusun büyük bölümünün köylerde toplandığı toplum. (BBTS, 29)

gizli cemiyet gizli dernek:

Yetişkin erkeklerin bir bölümünün bir araya gelerek toplumsal ve dinsel toplantıları yönetmek için kurdukları dernek. (BBTS, 29)

gizli cemiyet Gizli örgüt, illegal kurulmuş cemiyet. (TS, 859)

hakikî vaziyet gerçek durum (astr.) (OÖTK, 123)

hâkimiyet 1. egemenlik 2. başatlık (ÖK, 34)

hâkimiyet egemenlik (ÖTS, 167)

Hâkimiyet Egemenlik, başatlık (OTKK, 60)

hâkimiyet Egemenlik. (TS, 929)

Hâkimiyet Hâkimlik (DB,
99)

hâkimiyetimillîye Ulusal
egemenlik, millî egemenlik. (TS, 929)

hakkanîyet denkserlik (ÖTS,
167)

Hakkaniyet Hakcılık
(OTKK, 58)

halk cemiyeti halk toplumu:
Tarihsel, toplumsal, kültürel ve bazı
yan etkenlerin baskısı altında halk
kültürü adı verilen ortak bir ürünü
yaratıp yaşatan insan topluluğu.
(HBTS, 54)

halliyet asetat (kim.) (OÖTK,
20)

hareki faaliyet devinsel
etkinlik: Kasların kasılma ve
gevşemesiyle ortaya çıkan devinim;
kasların kasılma ve gevşemesine bağlı
etkinlik. (ETS, 50)

hareki kabiliyet devinsel
yetenek: Yürüme, konuşma, yazma,
oyun oynama, araç ya da makine

kullanma gibi kas eşgüdümü
gerektilen etkinliklerde bulunabilme
gücü. (ETS, 50)

haricî tufeyliyet dış asalaklık
(zool. bot.) (OÖTK, 83)

hâricî tufeyliyet dışasalak:
Dışasalak yaşama durumu. (ABTS,
50)

hariç an'ılmerkeziyyet dış
merkezlik: Bir konik üzerindeki
noktaların odağa ve doğrultmana
uzaklıkları oranı. (GBTS, 22)

hasiyet 1. Özgüllük, hassa. 2.
esk. (yiyecek ve içecek için) Yarar,
etki. (TS, 952)

Hasiyet, hususiyet Özgüllük
(OTKK, 65)

hasiyetli (yiyecek ve içecek
için) Yararlı, etkili. (TS, 952)

hassasiyet 1. duygululuk,
duygunluk 2. duyarlık (ÖK, 35)

hassâsiyet duyarlık (biy.)
(OÖTK, 97)

hassasiyet duyarlık (ÖTS,
168)

hassâsiyet duyarlık (zool.)
(OÖTK, 97)

hassasiyet duyarlık: 1- Bir
uyarıma karşılık, alınabilen tepkinin
uyarıma oranı ile ölçülen nitelik. 2-
Bir telsiz alıcısının, alınan dalgalara
karşılık verebilme ölçüsü. (FTS, 62)

hassasiyet Hassaslık,
duygunluk, duyarlık. (TS, 953)

Hassasiyet Hassaslık, Hislilik
(DB, 99)

Hassasiyet Hislilik, duyarlık,
duygunluk (OTKK, 71)

hassâsiyyet duyarlık: Göz,
fotoğraf plaüü, ışıkgoze (fotosellül)
gibi alıcıların ışık ışınlarından ya da
elektro-mağnetik dalgalarından
etkilenme özelliği. (GBTs, 26)

hayatiyet biyoloji (OTU,
106)

Hayatiyet Hayatilik (DB, 99)

hayatiyet yaşam gücü,
yaşama gücü, canlılık, dirimsellik
(ÖK, 35)

hayatiyet Yaşama gücü,
canlılık. (TS, 966)

hayâtiyet, kabiliyet-i hayât
yaşarlık (zool.) (OÖTK, 322)

hayatiyetli Yaşama gücüyle
dolu, canlı. (TS, 966)

Hayrî cemiyet Hayır birliği
(DB, 208)

haysiyet 1. onur 2. saygınlık
(ÖK, 35)

haysiyet Değer, saygınlık,
itibar. (TS, 969)

Haysiyet Onur (OTKK, 68)

haysiyet özsevi (ÖTS, 168)

haysiyet divanı onur kurulu
(ÖK, 35)

haysiyet divanı Onur kurulu.
(TS, 969)

haysiyet divanı onur kurulu:

Uyarı ve dikkat çekme gibi cezaları
gerektiren küçük disiplin olaylarını

incelemek amacıyla bir öğretmenin başkanlığında çalışan kurul. (ETS, 114)

haysiyet divanı genel kurulu onur kurulu genel toplantısı: Okullarda öğrenciliğe yakışmayan davranışları incelemek ve bunların düzeltilmesi için alınması gereken önlemler üzerinde bulunmak amacıyla sınıf temsilcilerinden oluşan kurul. (ETS, 114)

haysiyetiyle esk. 1. Dolayısıyla, sebebiyle. 2. Onuruyla. (TS, 970)

haysiyetli 1. Değeri, saygınlığı olan. 2. Onurlu. (TS, 970)

haysiyetli onurlu, saygın (ÖK, 36)

haysiyetsiz 1. Değeri, saygınlığı olmayan. 2. Onursuz. (TS, 970)

haysiyetsiz onursuz (ÖK, 36)

haysiyetsizlik 1. Haysiyetsiz olma durumu, haysiyetsizce davranış. 2. Onursuzluk. (TS, 970)

hayvaniyet esk. Hayvanlık. (TS, 970)

hunsaiyet ersilik: Ersi olma, ersi yaşama durumu; erdişilik, asnıklık. (ABTS, 57)

hususî kabiliyet özel yetenek: 1- Belirli alan ve konularda başarı göstermek için gerekli, genel yetenekten ayrı yetenek. 2- Bireyin öteki yetenekleriyle uygunluk göstermeyen yetenek. (ETS, 126)

hususî kabiliyet testleri özel yetenek testleri: Bir özel yeteneği ya da sınırlı birtakım yetenekleri ölçmek üzere hazırlanmış olan testlere verilen ad. (ETS, 127)

hususiyet 1. özellik 2. yakınlık (ÖK, 37)

hususiyet 1. Özellik. 2. İleri derecede tanışıklık, ahabplık, yakınlık. (TS, 1010)

Hususiyet Hususilik (DB, 99)	hürriyet Özgürlük. (TS,
hususiyet özellik (ÖTS, 168)	1014)
hükmi şahsiyet Tüzel kişilik.	hürriyet serbestlik (DIÜM,
(TS, 1012)	36)
Hürriyet Hürriyet, özgencilik,	hürriyetçi Hürriyeti
özgürlük (OTKK, 73)	benimseyen kimse. (TS, 1014)
Hürriyet Hürriyet (DB, 99)	hürriyetçilik Hürriyet yanlısı
hürriyet özgürlük	olan kimse. (TS, 1014)
Onun yolu özgürlüktür (hürriyet),...	hürriyeti tahdit eden cezalar
(G, 201)	özgürlüğü bağlayıcı cezalar: Ceza
hürriyet özgürlük	yasasında yazılı ve yargılının
Özgürlüğe (hürriyete) bir özeniştir	cezaevinde geçireceği süreleri
gidiyordu. (A, 204)	yöntemleriyle gösteren çeşitli cezalar.
hürriyet özgürlük	(CYTS, 46)
“hürriyet” yerine “özgürlük” dediniz	hürriyetperver Hürriyetçi.
mi istemiyorlar. (G, 607)	(TS, 1014)
hürriyet özgürlük	Hürriyetperver Özgenel,
Gerçek özgürlük (hürriyet), budur işte.	özgürel (OTKK, 73)
(G, 300)	hürriyetsiz Hürriyetini
hürriyet özgürlük	yitirmiş. (TS, 1014)
Özgürlük tilciğinde “hürriyet”	hürriyetsiz Hürriyetini
tilciğindeki duygu yükü yok daha,	yitirmiş. (TS, 1014)
onun için beğenmiyorlar. (G, 607)	hürriyetsizlik Hürriyetini
hürriyet özgürlük (ÖK, 38)	yitirmiş olma durumu. (TS, 1014)

hüviyet kimlik (ÖK, 38)
hüviyet kimlik (ÖTS, 169)
hüviyet Kimlik. (TS, 1015)
hüviyet cüzdanı Kimlik belgesi. (TS, 1015)

hüviyetin tayini kimliğin belirlenmesi: Bir kimseyi, öteki kişilerden ayıran kimliğin belli başlılarının ortaya konması. (CYTS, 42)

iare faaliyeti ödünç verme işlemi: Kitabın belirli süre için bir okuyucuya ödünç verilmesi ile ilgili olan ve kitabın, kim tarafından alındığını, ne zaman geri getirilmesi gerektiğini belirten kaydı tutma işi. (KTS, 53)

İcrayı memuriyet etmek
Ekzemek (OTKK, 80)

ihimaliyet olasılık: Bir olayın ortaya çıkmasına engel olan başka olaylar bulunması halinde uygun haller sayısının mümkün haller sayısına oranı. (GBTS, 75)

ihimaliyet olasılık:
Gerçekleşen durumlar sayısının gerçekleşebilecek tüm durumlar sayısına oranı; olasılık 1'den küçük bir sayıdır, en çok 1 olabilir. (FTS, 140)

ihimaliyet olasılık:
Sayıımsal olayların, bir sonucunu ortalama yüzde kaç kez vereceğini bildiren sayı. (FKTS, 83)

ihimaliyet hesabı ihtimaller hesabı (TS, 1054)

ikametgâh masuniyeti
konut dokunulmazlığı: Yargıç kararı olmadan ulusal güvenlik ya da kamu düzeni bakımından gecikmede sakınca bulunan durumlarda, yasaca yetkili kılınan katın buyruğu bulunmadan konuta girilememesi, arama yapılamaması ve buradaki eşyaya el konulamaması durumu. (CYTS, 43)

illiyet fel. esk. Nedensellik.
(TS, 1073)

İlliyet İllilik (DB, 99)

illiyet nedensellik (ÖTS, 170)

illiyet nedensellik: Olaylarla
bu olayları oluşturan nedenler
arasındaki bağıntı. (FTS, 136)

inbat kabiliyeti biteklik:
Toprağın, doğal koşullar altında iyi
ürün elde edilmesine olanak veren
fiziksel ve kimyasal nitelikleri. (CTS,
26)

İnsaniyet İnsanilik, İnsanlık
(DB, 99)

insaniyet insanlık (DIÜM,
36)

insaniyet İnsanlık. (TS, 1089)

insaniyetli İnsanlığı olan,
insan mürüvvetli. (TS, 1090)

insaniyetsiz İnsanlığı
olmayan, mürüvetsiz. (TS, 1090)

insaniyetsizlik İnsaniyetsiz
olma durumu. (TS, 1090)

inşa mecburiyeti zorla
yapım: 1- Kent içinde bayındırılmış ve
boş tutulan bir yerbölümde belli bir
süre içinde yapı yapma zorunluluğu.
2- Konut için devletçe toprak

sağlandığında, bu toprak üzerinde yapı
yapmayı sağlamak amacıyla konulan
zorlayıcı kentbilim kuralı. (KBTS,
133)

inşaat maliyeti yapı gelimi:
Yapım süresinde kullanılan tüm
girdiler hesaba katılarak bulunan,
bitirilmiş bir yapının tümünün ya da
metre karesinin ederi. (KBTS, 116)

iptidai cemiyet ilkel toplum:
Çağımızda yaşayan ve insanlık
kültürünün ilk basamaklarında
bulunan kişilerden oluşan
toplumlardan her biri. (HBTS, 60)

iptidaî zihniyet ilkel düşüncü:
Genellikle eleştiriden yoksun olma...
bir sorunun ayrıntıları üzerinde gereği
kadar durmama... gibi özelliklerle
belirginlik kazanan ve ilkel diye
nitelenen budunlara mal edilen
düşünce biçimi. (BBTS, 35)

İrsiyet İrsilik (DB, 99)

irsiyet Soya çekim, kalıtım,
veraset. (TS, 1097)

irsiyet soyaçekim, kalıtım
(ÖK, 43)

İslâmiyet Hz. Muhammed'in
yaydığı din, Müslümanlık. (TS, 1101)

islâmiyet islâmlık

Türkçeleştirme çalışmaları sırasında
bu ekten çok yararlanılmıştır. Arapça
-iyet ekinin yerini 'islâmiyet' islâmlık
örneğinde olduğu gibi -lık eki
almıştır. Öte yandan 'şahsiyet, katiyet'
gibi örnekler de *kişilik* ve *kesinlik*
biçimlerinde Türkçe köklerden
karşılanmıştır. (TSTYY, 110)

İslâmiyet İslâmlık,
Müslümanlık (DB, 99)

İslamiyet İslamlık: VII.
yüzyılda, Arap Yarımadasında
Muhammed peygamber tarafından
kurulan din. (CTS, 63)

İstisnaiyet Ayrılık (OTKK,
46)

İstisnaiyet Ayrılık (OTKK,
ek, 3)

istirak halinde mülkiyet
ortak iyelik: Bir taşınmaz üzerinde,
iyelerden her birinin payları
belirtilmemiş bulunan iyelik türü.
(KBTS, 87)

izafiyet bağıntılılık, bağıllılık,
bağıntı, görelilik (ÖK, 46)

İzafiyet Bağıntılılık,
görelilik, bağıllık, görelilik, rölâtivite.
(TS, 1129)

İzafiyet İzafilik (DB, 99)

izafiyet nazariyesi görelilik
kuramı: Herhangi bir şeyin ya da
durumun niteliğinin ve anlamının,
başka şeyler ve durumlar ile olan
bağıntılarına göre belirlenebileceğini,
bir şeyin ya da durumun nitelik ve
anlamının ancak bir bütün içindeki
yerine göre değer kazanabileceğini
ileri süren felsefe görüşü. (ETS, 73)

izafiyet teorisi görelilik
kuramı: Işığın yayılma hızının,
kaynağın ve gözlemcinin devinimine
bağlı olmadığı ve evrensel bir

değişmez sayı olduğu varsayımına
dayanan, özellikle Einstein'ın
geliştirdiği çağdaş kuram. (FTS, 88)

Kabiliyet Kapasite (OTKK,
ek, 3)

kabiliyet yetenek
-anak (-enek) Bu ekten Cumhuriyet
döneminde girilen Türkçeleştirme
çalışmaları sırasında yararlanılmıştır:
yetenek (kabiliyet) vb. (TSTYY, 59)

kabiliyet yetenek
kişi oğlunu kavramak yeteneğini
(kabiliyetini) aşlamak için, onları bir
gökçe-yazın eğitiminden geçirmek
gerekli olduğunu, bizim ise, tilciğin
(kelimenin), Avrupadaki yorusu
(mânası) ile bir gökçe-yazınımız
olmadığını söyleydim. (A, 188)

Kabiliyet Yetenek (OTKK,
102)

kabiliyet yetenek (ÖK, 47)

kabiliyet yetenek (ÖTS, 172)

kabiliyet Yetenek. (TS, 1141)

kabiliyet yetenek: 1-

Herhangi bir şeyi öğrenmek, bir işi
yapmak ve tamamlamak ya da bir
duruma başarıyla uymak konusunda
organizmada bulunan ve doğuştan
gelen güç. 2- Kişinin kalıtsal olarak
öğrenmesini çerçeveleyen sınır. 3-
Dışarıdan gelen bir etkiyi alabilme
gücü. (ETS, 165)

Kabiliyet (İstidad anlamına)

Anıklık (OTKK, 102)

kabiliyet-i akis ters yönelir,
(tersinir) (fiz.) (OÖTK, 294)

kabiliyet-i aksiyye ters
yönelme, (terssinirlik) (fiz.) (OÖTK,
294)

kabiliyeti alırlık idrak (ÖTS,
169)

Kabiliyeti inhilal Erigenlik
(OTKK, 102)

Kabiliyeti inhilâl Erigenlik
(OTKK, 61)

kabiliyet-i inhilâliye
çözünürlük, erirlik (kim.) (OÖTK, 72)

Kabiliyeti intiba sahibi
Duyuşlu (OTKK, 72)

Kabiliyeti intiba sahibi
Duyuşlu (OTKK, 102)

kabiliyet-i nüfuziyet
geçirimlilik: Kimi kayaç ve
katmanlarda görülen, suyu emip alt
katmanlara sızdırma niteliği. (CTS,
52)

kabiliyet-i taksim
bölünebilme (mat.) (OÖTK, 50)

kabiliyetli yetenekli (ÖK, 47)
kabiliyetli Yetenekli. (TS,
1141)
kabiliyetsiz yeteneksiz (ÖK,
47)

kabiliyetsiz Yeteneksiz. (TS,
1141)

kabiliyetsizlik yeteneksizlik
(ÖK, 47)

kabiliyetsizlik
Yeteneksizlik. (TS, 1141)

kahir ekseriyet Ezici
çoğunluk. (TS, 1157)

Kanuniyet Kanunilik (DB,
99)

kanuniyet Yasa olma gücünü
kazanma. (TS, 1191)

kâr maksadı olmayan
cemiyet kazanç amacı gütmeyen
dernek: Üyelerinin konut
gereksinmelerini karşılamak için
etkinliklerde bulunan, bir ortaklık gibi
kazanç ereği bulunmayan toplumsal
amaçlı dernek. (KBTS, 67)

kat mülkiyeti kat iyeliği:
Birkaç kişinin ya da ailenin, bir
yapının belli bölümlerinin ayrı ayrı,
yapı yerbölümünün ve ortak kullanım
yerlerinin ortaklaşa iyesi olmaları.
(KBTS, 65)

kat'iyet kat'ilik (DIÜM, 36)

kat'iyet Kesinlik. (TS, 1238)

kat'iyet kesinlik: Bir
ölçünün, gözlemin gerçeğe yakın olma
derecesi. (GBTS, 62)

katiyet kesinlik
Yalnızca ön eklerde değil, son eklerde

de aynı yola gidilmiştir. Arapça
kökenli katiyet kelimesindeki –iyet
birçok örnekte yerini –lık ekine
bırakmış ve katiyet kavramı kesinlik
biçiminde Türkçe köke dayanılarak
karşılanmıştır. Bir tek eke bağlanıp
kalınmamıştır. Meriyet (yürürlük),
ekalliyet (azınlık) örneklerinde –lık
ekiyle karşılanan bu ek, salâhiyet
(yetki) örneğinde –ki ekinin karşılığı
olmuştur. (TSTYY, 39)

katiyet kesinlik (ÖK, 49)

katiyet kesinlik (ÖTS, 172)

katiyet : kesinlik (AS, 224)

katiyet kesbetmek :

kesinleşmek (AS, 224)

kavmiyet esk. 1. Bir kavmin
kendine özgü özellikleri. 2. Bir
kimsenin bağlı olduğu kavme göre
durumu. 3. Kavme bağlılık. (TS, 1243)

kavmiyetçi Kavmiyetten
yana olan kimse. (TS, 1243)

kavmiyetçilik Kavmiyetçinin
işi. (TS, 1243)

kâzib tufeyliyet yalancı
asalaklık: Asalak değilken asalak
sanılma durumu. (ABTS, 144)

kemiyet büyüklük (mat.)
(OÖTK, 56)

kemiyet çokluk (mat.)
(OÖTK, 70)

kemiyet esk. Nicelik. (TS,
1268)

kemiyet nicelik

Kemiyet kelimesine “nicelik”

karşılığını uygun bulmak daha
hatâlıdır. Evvelâ “nice” sözü kemiyet
ve miktar değil, çokluk ifade eder.
(OTU, 242)

kemiyet nicelik

Öztürkçe yazmağa özenenlerin
“kemiyet, miktar” mânasına
kullandıkları “nicelik” kelimesinin
kemiyet değil çokluk ifade ettiğini,
hattâ kemiyetin zıddı keyfiyet
mânasına da geldiğini yazmıştım.
(OTU, 247)

kemiyet nicelik (ÖK, 49)

kemiyet nicelik (ÖTS, 172)

Kemiyet Nicelik, kemiyet
(OTKK, 107)

kemmiyet kemmilik (DB,
101)

kemmiyyet sayı (GRTS, 127)

kemmiyyet, kemiyet nicelik
(GRTS, 111)

kesb-i katiyet etmek
kesinleşmek (ÖTS, 172)

ketumiyet Ağzı sıkılık,
açmazlık, ketumluk. (TS, 1285)

keyfiyet 1. Nitelik. 2. Durum.
(TS, 1286)

keyfiyet cins: Bazı dillerde
sözcüklerin dişilik, erkeklik veya
yansızlık bakımlarından gösterdikleri
farklılaşma. (DTS, 27)

keyfiyet iş (DB, 250)

keyfiyet nitelik
Bir okuyucum bâzı yazarların
“keyfiyet ve mahiyet” mânasına
“nitelik” kelimesini kullanmalarının
doğru olup olmadığını soruyor. Doğru

değildir. Nite, Âzeri Türkçesinde
“nasıl” demektir: “Nitekim, Niteki =
Nasıl ki” gibi. Türkiye Türkçesinde,
yaşamayan bu kelimeyi benimsemek
doğru olsa bile, onun mânasını
keyfiyet veya mahiyet karşılığı olarak
kullanmak yanlıştır. Evvelâ keyfiyet
ve mahiyet ayrı mânalardadır. Sonra
bir şeyin nasıl olduğunu gösteren
kelimeye “sıfat” derler. (OTU, 247)

keyfiyet nitelik
nitelik yanında, ‘keyfiyet’ karşılığı
türetilmiş olan nicelik örneğinde –ce
eki üzerine –lik eki getirilmiştir.
(TSTYY, 63)

keyfiyet nitelik
Keyfiyet = Nitelik (Kökü karanlık,
Qualitatif mânasına gelen “keyfi”
mânasına nisbî sıfattan mahrum.
Nitelikli ancak kaliteli mânasına gelir,
onun da yeri başkadır. Kısır, tarihsiz
ve soysuz kelime). (OTU, 245)

keyfiyet nitelik (ÖK, 50)

keyfiyet nitelik (ÖTS, 172)

Keyfiyet Nitelik, keyfiyet
(OTKK, 107)

keyfiyet cinsiyet (GRTS, 32)

kibritiyet-i hadîd zaçıkıbrıs, yeşil vitriyol (kim.) (OÖTK, 337)

kibritiyet-i nuhas göztaşı, bakır sülfat (kim. tarım) (OÖTK, 130)

kiyanusiyet-i amonyum amonyum siyanat (kim.) (OÖTK, 13)

kraliyet Krallık. (TS, 1391)

kraliyet locası kral bölmesi: Krallıkla yönetilen ülkelerde kralın bir tiyatrodaki özel seyir yeri. (GSTS, 87)

kulis faaliyeti Toplantı yerlerinde, oturum dışında çeşitli grupların yaptığı gizli girişim veya çalışma. (TS, 1401)

kutsiyet kutsallık (ÖK, 52)

kutsiyet Kutsallık. (TS, 1424)

Kutsiyet Kutsilik (DB, 99)

kuvvaniyet dinamik (fiz.) (OÖTK, 86)

kuvve-i kemiyet ürüt (OÖTK, 309)

külliyet esk. 1. Bütünlük, tümlük. 2. Çokluk, bolluk. (TS, 1436)

külliyet tümlük, bütünlük (ÖK, 52)

Külliyet Tümlük, külliyet (OTKK, 109)

Külliyet Küllilik (DB, 99)

külliyetli çokça, pek çok (ÖK, 52)

külliyetli Pek çok, bir hayli. (TS, 1436)

lâhika-i mülkiyyet iyelik ekleri (GRTS, 92)

lüzûciyyet yapışkanlık: Bir sıvı ya da kütlesinin, içinde bulunan cismin devimini engelleme özelliği. (GBTS, 105)

Maddiyet Maddîlik (DB, 99)

maddiyet Maddîlik, nesnel varlık. (TS, 1480)

mağduriyet kıygnılık (ÖK, 54)

mağduriyet Mağdur olma durumu, kıygnılık, mağdurluk. (TS, 1483)

Mağduriyet Mağdurluk (DB, 99)

Mağlûbiyet Mağlûpluk (DB, 99)

mağlubiye yenilgi
Yenilgi (mağlubiye) günlerinde olduğumuz için, yurt sevgisi daha ısıldı idi içimizde... (G, 701)

mağlubiye yenilgi (ÖK, 54)

mağlubiye yenilgi (ÖTS, 173)

mağlubiye yenilgi: Tek ya da takım olarak yapılan karşılaşmada yenilmiş olma durumu. (KOTS, 39)

mağlubiye yenilgi: Yapılan güreş türünün kurallarına göre yenilme durumu. (GRŞTS, 43)

mağlubiye Yenilme, yenilgi. (TS, 1483)

Mağlûbiyet Yenilme, yenilim (OTKK, 112)

Mahcubiyet Mahcupluk, Utangaçlık (DB, 99)

Mahcubiyet Sıkılganlık, utangaçlık (OTKK, 112)

mahcubiyet Utangaçlık, sıkılganlık. (TS, 1484)

Mahdudiyet Mahdutluk, Sınırlılık (DB, 99)

mahdut ehliyet sınırlı yeterlik: Yaş küçüklüğü, kocamışlık ya da akıl hastalığı nedenlerinden dolayı, suç kavramı ve bir eylemin cezayı gerektireceği bilincine iye olmama. (CYTS, 49)

mahiye 1. Nitelik, vasıf, öz, asıl, esas. 2. mec. İç yüz. (TS, 1485)

mahkemelerin salâhiyeti
yargılıkların yetkileri: Yargı çevresi yönünden davaları inceleyip yargıya bağlayacak olan yargılıkların elinde bulunan güç ve taşıdıkları yükümlülük. (CYTS, 61)

**T.C. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANTASYON MERKEZİ**

mahkûmiyet 1. Hüküm
giymiş olma durumu. 2. Hüküm
giyilen süre. (TS, 1486)

Mahkûmiyet Kasınlık
(OTKK, 112)

Mahkûmiyet Kasınlık
(OTKK, 60)

Mahkûmiyet Mahkûmluk
(DB, 99)

mahkûmiyet : hükümlülük
(AS, 225)

Mahkûmiyet, esaret Kölelik
(OTKK, 112)

Mahpusiyet Mahpusluk (DB,
99)

mahremiyet Gizli olma
durumu, gizlilik. (TS, 1487)

mahremiyet gizlilik (ÖK, 54)

Mahremiyet Gizlilik,
özdeşlik, içli dışlılık (OTKK, 65)

mahremiyet gizlilik: Bir
yetkilinin görevi gereğince öğrendiği
devlet işlerini, tanıklık yaparken,
yasada gösterilen yöntemle uygun

biçimde saklanması, söylememesi.
(CYTS, 34)

Mahremiyet İçli dışlılık,
özdeşlik, gizlilik (OTKK, 113)

Mahremiyet Mahremlik,
Gizlilik (DB, 99)

mahremiyet sakıncı: Bir
konutta oturanların, dışardan ve komşu
yapılardan belli bir görünme
uzaklığında, barış ve sessizlik içinde
bulunmalarını sağlayan niteliği.

(KBTS, 96)

Mahrumiyet Mahrumluk
(DB, 99)

mahrumiyet yoksundurma:
Bir disiplin suçu işlemiş olan
öğrencinin belli bir süre spor
yarışmaları, okul gezileri gibi
etkinliklere katılmaktan alıkonması.

(ETS, 166)

mahrumiyet yoksunluk
Evet, şehir çocuğunu köyde oturtmak,
köyün birçok yoksunluklarına

(mahrumiyetlerine) katlandırmak

güçtür. (G, 166)

mahrumiyet yoksunluk (ÖK, 54)

mahrumiyet yoksunluk (ÖTS, 174)

mahrumiyet Yoksunluk. (TS, 1488)

Mahrumiyet, husran Yoksunma, yoksuntu (OTKK, 113)

mahviyet esk. Alçak gönüllülük. (TS, 1489)

Mahviyet Silginlik, alçak gönüllülük (OTKK, 114)

Makuliyet Makullük (DB, 99)

Makuliyet Usalma (OTKK, 114)

malikiyet Malik olma durumu. (TS, 1496)

Malikiyet Maliklik, Sahiplik (DB, 99)

maliyet ekon. Üretimde bir

mal elde edilinceye değin harcanan değerlerin toplamı. (TS, 1496)

maliyet elde edilmiş değeri (ÖK, 55)

maliyet fiyatı tic. Bir malın çeşitli üretim ve dağıtım dönemlerinde, o döneme kadar yapılmış olan harcamaların bütünü. (TS, 1496)

maliyet hesabı mal olma

hesabı: Bir eşyanın yapımı için gerekli her türlü giderler toplamını gösteren hesap. (ATS, 40)

maliyet-fayda analizi gelim-yarar çözümlemesi: Kentbilimde, belli

yapılar ya da konut, kent yenileme, yeşil ve açık alan vb. bayındırlık

etkinliklerinde, bu etkinliklerin

bireylere ve topluma sağladığı

yararlarla bunları elde etmek için

yapılan giderlerin karşılaştırılması

yoluyla, belli girişim ve etkinliklerde

bulunmanın ussal olup olmadığına

ilişkin vargılara ulaşma yöntemi.

(KBTS, 50)

maliyetli Maliyeti olan,
değerli. (TS, 1496)

maliyetsiz Maliyeti olmayan,
değersiz. (TS, 1496)

malûliyet (insanda) Sakatlık,
hastalık, malûllük. (TS, 1497)

Malûliyet Malûllük (DB, 99)

malûliyet malûllük (DB, 253)

malûliyet : sakatlık (AS,

mahremiyet : gizlilik (AS,
225)

Mâneviyet Manevîlik (DB,
99)

marufiyet Bilinme, tanınma
belli olma. (TS, 1509)

maruziyet bakı:

Her yörede, özellikle dağlık yörelerde
bir yamacın güneş ışınlarına, güneye
ya da kuzeye karşı konumunu
belirleyen ve bu nedenle doğal
koşullarını saptayan durumu. (CTS,
23)

Masumiyet Masumluk,

Suçsuzluk (DB, 99)

masumiyet Masumluk. (TS,
1513)

masumiyet suçsuzluk (ÖK,
56)

Masumiyet Suçsuzluk, arılık
(OTKK, 116)

masuniyet dokunulmazlık

(DB, 251)

Masuniyet Dokunulmazlık

(OTKK, 116)

masuniyet dokunulmazlık

(ÖK, 56)

masuniyet dokunulmazlık

(ÖTS, 174)

masuniyet dokunulmazlık

(TSTYY, 125)

masuniyet dokunulmazlık:

Görevlerinin özelliği yüzünden, kuşku
ve korkudan uzak kalmalarını ve
böylece kamu işlerinde başarıya
ulaşmalarını sağlamak amacıyla, kimi

kişilere yasa ile tanınmış ayrıcalık.

(CYTS, 29)

masuniyet esk. 1. Korunmuş olma durumu. 2. Dokunulmazlık. (TS, 1513)

Masuniyet Masunluk (DB, 99)

masuniyet : dokunulmazlık (AS, 226)

masuniyet-i şahsiye kişi dokunulmazlığı (ÖTS, 174)

masuniyeti şahsiye kişi dokunulmazlığı: Herkesin, yaşama ve varlığını geliştirme ve özgürlüğüne iye olması, yargıç kararı olmadan tutuklanamaması, kimseye eziyet ve işkence edilmemesi ve insan onuru ile bağdaşmayan ceza verilmemesi hakları. (CYTS, 42)

masuniyeti teşriiye milletvekilliği dokunulmazlığı: Görevlerini geniş bir söz ve düşünce özgürlüğü içinde yapabilmeleri, ceza kovuşturmasından korunmaları için

yasaca milletvekillerine ve senatörlere tanınan hak. (CYTS, 43)

Masuniyeti teşriiye Teşri masunluğu (DB, 209)

masuniyet-i teşriiye yasama dokunulmazlığı (ÖTS, 174)

masuniyet-i teşriiye : yasama dokunulmazlığı (AS, 226)

matariyet yağmurluluk (coğr.) (OÖTK, 316)

mazhariyet ergi (ÖK, 56)

mazhariyet esk. Erişme, elde etme. (TS, 1520)

Mazhariyet Mazharlık (DB, 100)

Mazhariyet, nailiyet Ergi (OTKK, 116)

Mebzuliyet Bolluk (OTKK, 116)

mebzuliyet esk. Çokluk, bolluk. (TS, 1521)

Mebzuliyet Mebzullük, Bolluk (DB, 100)

mecburiyet gücemlik,
zorunluluk, yükümlülük (ÖK, 56)

Mecburiyet Mecburluk (DB,
100)

mecburiyet yüküm
Bir yüküm (mecburiyet) oldu mu,
bunaltır, giderek tiksindirir kişiyi. (G,
603)

Mecburiyet Yüküm, zor
(OTKK, 116)

mecburiyet Yükümlü,
zorunlu olma durumu. (TS, 1521)

mecburiyet yükümlülük
(ÖTS, 174)

Mecburiyet Zor, yüküm
(OTKK, 27)

mecburiyet : zorunluluk,
zorunluk (AS, 226)

Meclûbiyet Meclupluk,
Vurgunluk (DB, 100)

Meclûbiyet Tutkunluk
(OTKK, 117)

Meçhuiyet 1- Bellisizlik,
karanlık 2- Tanınmazlık (OTKK, 25)

Meçhuiyet Belirsizlik,
belirsiz, bilinmedik, tanınmamış
(OTKK, 117)

Meçhuiyet Meçhullük (DB,
100)

medeniyet
Bu yazımda elimden geldiği kadar az
yabancı söz kullanmaya çalıştım. Ama
medeniyet yerine, cemiyet yerine bir
şey bulamadım. (A, 110)

Medeniyet Medenîlik (DB,
100)

medeniyet medenîlik (DİÜM,
36)

medeniyet uygarlık
O kavramlar başka bir uygarlığın
(medeniyetin) kavramlarıdır... (A,
252)

medeniyet uygarlık
Batı uygarlığına (medeniyetine)
uyacak, o uygarlıktan edineceğimiz, o
uygarlık içinde yaratacağımız
düşünceleri (fikirleri) açıkça,

gereğince söyleyecek bir türkçe

kurulamaz. (A, 190)

medeniyet uygarlık

Bir uygarlığa (medeniyete)... (A, 205)

medeniyet uygarlık

Biz Türkler o günlerde Müslüman

uygarlığı (medeniyeti) içindeyiz... (A,

135)

medeniyet uygarlık

Doğu uygarlığına (medeniyetine) göre

kurulmuş.... (A, 244)

medeniyet uygarlık

Köylüye uygarlığı (medeniyeti),

şehirlinin ihtiyaçlarını, uygar bir

kişinin ne türlü yaşadığını, kaygılarını,

giyimini, eğlencelerini öğretmek,

aşılmak demektir. (G, 167)

medeniyet uygarlık

düşüce dili, uygarlık (medeniyet) dili...

(A, 174)

medeniyet uygarlık (G, 14)

medeniyet uygarlık (ÖK, 56)

medeniyet uygarlık (ÖTS,

174)

medeniyet uygarlık

Medeniyet Uygarlık (milletlerarası

köküne ve mânasına yabancı, kökü

ölü. Sesi kaba ve medenî incelikten

mahrum, nisbî sıfatı “medenî karşılığı”

yok.) (OTU, 245)

medeniyet Uygarlık. (TS,

1523)

medeniyet : uygarlık (AS,

226)

medeniyet lisanı uygarlık

dili: Belli bir uygarlık biçiminin, ekin

türünün yayılmasına aracılık eden, bir

yazına taşıyıcılık yapan, başka dilleri

de etkileyen dil. (DDTS, 149)

medeniyetçilik Medeniyet

yanlısı olma durumu. (TS, 1523)

medeniyetsiz uygarlaşmamış

(ÖK, 56)

medeniyetsiz

Uygarlaşmamış. (TS, 1523)

medeniyetsizlik

Medeniyetsiz olma durumu. (TS,

1523)

meftuniyet Meftunluk. (TS,
1521)

meftuniyet tutkunluk (ÖTS,
174)

meftuniyet tutkunluk (ÖK,
56)

Memnuiyet Memnuluk,
Yasaklık (DB, 100)

memnuiyet Yasak olma,
yasak edilme durumu. (TS, 1530)

memnuiyet : yasak (AS, 226)

memnuniyet kıvanç (ÖTS,
174)

memnuniyet kıvanç, sevinç
(ÖK, 57)

Memnuniyet Memnunluk
(DB, 100)

memnuniyet Sevinç,
sevinme, kıvanç, kıvanma. (TS, 1531)

memnuniyetle Kıvanç
duyarak, kıvançla. (TS, 1531)

memnuniyetsiz Memnun
olmama durumu. (TS, 1531)

memnuniyetsiz Memnun
olmayan. (TS, 1531)

memuriyet 1. Memur olma
durumu, memurluk. 2. Görev, vazife.
(TS, 1531)

memuriyet görev (ÖK, 57)

Memuriyet Memurluk (DB,
100)

Menkûbiyet Düşkü (OTKK,
132)

Menkûbiyet Menkûpluk
(DB, 100)

Menkûbiyet, nekbet Düşkü
(OTKK, 118)

mensubiyet Bir yerle, bir
kimse ile ilgili, ilişkili olma durumu,
ilgililik. (TS, 1533)

mensubiyet ilişkinlik ...-den
oluş (ÖK, 57)

Mensubiyet Mensupluk (DB,
100)

Mensubiyet Soyundan
gelme, kapılanmışlık, girmişlik,
yamanmışlık (OTKK, 118)

Mer'iyet Yürürlük (OTKK, 119)	(hassasiyet),... hoşgörülük (müsamahakârlık)... (TSTYY, 137)
mer'iyet Yürürlük. (TS, 1539)	meriyet : yürürlük (AS, 227)
Merbutiyet Bağlılık (OTKK, 118)	Merkeziyet Merkezîlik (DB, 100)
merbutiyet Bağlılık, ilgi. (TS, 1536)	merkeziyet Merkeziyetçilik. (TS, 1539)
merbutiyet bağlılık, ilişkinlik (ÖK, 57)	merkeziyetçi Merkeziyetçilik yanlısı olan (kimse) veya merkeziyetçiliğe uygun (iş, yönetim) merkezi. (TS, 1539)
Merbutiyet Merbutluk, Bağlılık (DB, 100)	merkeziyetçilik 1. Otoritenin ve işin tek bir merkezde toplanmasını amaçlayan görüş, merkezcilik. 2. Bu görüşe dayanan yönetim biçimi. (TS, 1539)
merbutiyet : bağlılık (AS, 227)	
Mergubiyet Mergupluk (DB, 100)	
Meriyet Merilik, Yürürlük (DB, 100)	merkeziyetçilik merkezcilik: Yönetim, denetim, program hazırlama ve geliştirme ile ilgili eğitim etkinliklerinin bir ya da birkaç merkeze bağlanmasını doğru bulan görüş; bu görüşe dayalı tutum. (ETS, 104)
meriyet yürürlük -rılık (...) Cumhuriyet döneminde bazı doğum ve batı kökenli kelimelerin karşılıklarını türetmekte kullanılmıştır: yürürlük (meriyet), duyarlık	

merkeziyetçilik

özeleştirim: Bir ülkede nüfusun, ekonomik ve toplumsal etkinliklerin, ekin kuruluşlarının tek bir özekte toplanma eğiliminin yaratılması ve güçlendirilmesi yönünde benimsenen dizgeli yönelti. (KBTS, 93)

merkeziyetçilik, merkezden

idare özekten yönetim: 1- Yürütme erkinin bir ülkenin başkentinde alakonulmasını, yerel yönetim birimlerine vargı özerliği tanımayı gerektiren yönetim anlayışı. 2- Bu anlayışın başat olduğu bir yönetim biçimi. (KBTS, 94)

mes'uliyet esk. Sorum,

sorumluluk. (TS, 1543)

mes'uliyetli esk. 1. Sorumlu.

2. Sorumluluk gerektiren. (TS, 1543)

mes'uliyetsizlik esk. 1.

Sorumsuz. 2. Sorumluluk

gerektirmeyen. (TS, 1543)

mes'uliyetsizlik

Sorumsuzluk. (TS, 1543)

mesken cemiyeti konut

derneği: 1- Konut yöneltisine ilişkin görüşler belirten, eleştiriler yapan, konut tasarılarının uygulanmasında uygulayimsal ve akçal yardımlar sağlayan, konut yasalarını geliştirmeye yardımcı olan, kazanç amacı bulunmayan bir yurttaş örgütü. 2-m İngiltere'de kazanç amacı gütmeksizin, üyelerine konut ya da konutların iyileştirilmesini amaçlayan tüzel kişilik, ya da ortaklık. (KBTS, 80)

mesken masuniyeti mesken

dokunulmazlığı (ÖTS, 175)

mesken mülkiyeti konut

iyeliği: 1- Bir ailenin, oturduğu konutun iyesi olmasını gerektiren konutlandırma biçimi. 2- Oturduğu konutun iyesi olan kişinin ya da ailenin yararlandığı yetki. (KBTS, 80)

Mesuliyet Mesullük (DB,

100)

Mesuliyet Sorav (OTKK, 119)	meşguliyet uğraş, uğraşı (ÖTS, 175)
mesuliyet sorum (DB, 250)	meşruiyet 1. Hükümdarla yönetilen bir ülkede hükümdarın başkanlığı altında parlamento yönetimine dayanan hükûmet biçimi.
mesuliyet sorumluluk (ÖTS, 175)	2. tar. Osmanlı İmparatorluğunda 1876 Anayasasıyla başlayan ve 1918 II. Mondros Mütarekesine kadar süren ve I. II. Meşrutiyet dönemi adlarıyla anılan süre. (TS, 1546)
mesuliyet sorumluluk: Uyulması gereken bir yargıya, bir kural ya da yetkili üstün verdiği buyruğa uyulmaması üzerine suçlu düşme durumu. (CYTS, 50)	meşruiyet Meşru, geçerli olma durumu. (TS, 1545)
mesuliyet : sorumluluk (AS, 227)	Meşruiyet Meşruluk (DB, 100)
Mesuliyetli Soravlı (OTKK, 119)	Meşrutiyet Meşrutilik (DB, 100)
mesuliyetli sorumlu (ÖK, 57)	meşrutiyetçi Meşrutiyet yanlısı olan kimse. (TS, 1546)
meşguliyet 1. Meşgul olma, uğraşma durumu. 2. Uğraş. (TS, 1544)	Metbuiyet Metbuluk (DB, 100)
meşguliyet iş güç, uğraş, uğraşı (ÖK; 58)	metrukiyet esk. 1. Bırakılma, terk edilme. 2. Ayrılma, boşanma. (TS, 1549)
Meşguliyet Meşgullük (DB, 100)	

mevcudiyet esk. Var olma,
varlık, var oluş. (TS, 1549)

Mevcudiyet Mevcutluk,
Varlık (DB, 100)

Mevcudiyet Varlık (OTKK,
119)

mevcudiyet varlık, var oluş,
var olma (ÖK, 58)

mevcudiyet : varlık (AS, 227)

mevkufiyet esk. Tutukluluk
durumu. (TS, 1550)

Mevkufiyet Mevkufluk (DB,
100)

mevkufiyet tutukluluk (ÖK,
58)

mevkufiyet tutukluluk (ÖTS,
175)

mevkufiyet : tutukluluk (AS,
227)

Mevsukiyet Mevsukluk (DB,
100)

meyusiyet esk. Umutsuzluk,
karamsarlık. (TS, 1553)

Meyusiyet Meyusluk (DB,
100)

mezuniyet 1. (okulu) bitirme
2. yetki (ÖK, 58)

mezuniyet esk. 1. İzinli olma
durumu. 2. (okulu) Bitirme. 3. Yetki.
(TS, 1556)

Mezuniyet Mezunluk,
İzinlilik (DB, 100)

mezuniyet imtihanı bitirme
sınavı: Belli öğretim basamaklarında
bulunan okulları bitirme durumunda
olan öğrencilerin, bir diploma ya da
derece almak için girdikleri sınav.
(ETS, 34)

mıknatısiyet esk.
Mıknatıslık. (TS, 1556)

mihaniki kabiliyet mekanik
yetenek: Bireyin el araçları ve
makineler ile uğraşma, bunlara ilişkin
sorunları çözme konusunda gösterdiği
ya da geliştirdiği yetenek. (ETS, 103)

milhiyet tuzluluk (coğr.)
(OÖTK, 301)

milhiyet tuzluluk: Bir litre
suda bulunan erimiş özdeklerin gram
olarak belirlenmesi. (CTS, 97)

miliyetsever Miliyetçi olma
durumu, miliyetini benimseme
durumu. (TS, 1565)

milliyet 1. Millete özgü olma
durumu veya milî olma durumu,
ulusallık. 2. Bağlı bulunan millet,
tabiiyet. (TS, 1565)

milliyet millîlik (DB, 101)

milliyet ulusallık, ulusçuluk
(ÖK, 59)

milliyetçi Milliyet ilkesini
benimseyen ulusçu. (TS, 1565)

milliyetçi ulusçu
Farsça gazeller yazan I. Selim Türktür,
kendisi ne olduğunu söylerse söylesin
Türkçüdür, ulusçu (milliyetçi) bir
Türktür. (A, 135)

milliyetçi ulusçu (ÖK, 59)

milliyetçi ulusçu (ÖTS, 175)

milliyetçilik Maddî ve
manevî açılardan millet ve ülkesinin

çıkarlarını her şeyin üstünde tutma
anlayışı, ulusalcılık. (TS, 1565)

milliyetçilik ulusçuluk

Bu dil devrimini ulusçulukla
(milliyetçilikle) savunmağa
kalkmayın, çıkar yol değildir, yaya
kalırsınız. (A, 135)

milliyetçilik ulusçuluk (ÖK,
59)

milliyetçilik ulusçuluk (ÖTS,

175)

milliyetçilik ulusçuluk: Her
ulusun kendi kültür değerlerini,
çıkarlarını ve bağımsızlığını her şeyin
üstünde tutarak ve koruyarak varlığını
sürdürebileceği inanç ve görüşe dayalı
tutum. (ETS, 154)

milliyetperver Milletini
seven, milletine bağlı olan (kimse),
ulussever. (TS, 1565)

milliyetperver ulussever
(ÖK, 59)

milliyetperverlik	muafiyet bağışıklık: Bağışık
Milliyetperver olma durumu,	olma durumu. (ABTS, 27)
ulusseverlik. (TS, 1565)	Muafiyet Muafılık (DB, 100)
milliyetseverlik Milliyetçi	muafiyet sınavı Eğitimde
olma durumu, milliyetini benimseme	veya herhangi bir dalda bilgi
durumu. (TS, 1565)	birikiminin önceden yeterli olup
milliyetsiz Millet sevgisi	olmadığının belirlenmesi için yapılan
olmayan, millî duyguları zayıf	sınav. (TS, 1579)
(kimse). (TS, 1565)	muafiyet vermek
muafiyet 1. Ayrı tutulma,	bağışıklamak (biy.) (OÖTK, 29)
kendisine uygulanmama, bağışıklık. 2.	muakka'riyet içbükeylik
biy. Bağışıklık. (TS, 1579)	(astr.) (OÖTK, 148)
muafiyet bağışıklık	muallimler cemiyeti
Öte yandan 'muafiyet' karşılığı	öğretmenler derneği: Öğretmenlerin
bağışıklık örneğinde ise -k eki -lık	mesleki, sosyal ve kültürel
soyut ad yapma ekiyel kalıplaşmıştır.	gereksinimlerini karşılamak ve
(TSTYY,98)	aralarındaki dayanışmayı
muafiyet bağışıklık (biy.	güçlendirmek için kurdukları
zool.) (OÖTK, 29)	derneklere verilen ad. (ETS, 121)
Muafiyet Bağışıklık (OTKK,	Muayyeniyet Bellik (OTKK,
121)	121)
muafiyet bağışıklık (ÖK, 59)	muayyeniyet esk. Belli olma
muafiyet bağışıklık (ÖTS,	durumu, bellilik. (TS, 1581)
176)	

Muayyeniyet Muayyenlik
(DB, 100)

muhakemelerin aleniyeti
yargılamanın açıklığı: Başta Anayasa
ilkesi olarak duruşmaların herkese
açık olması. (CYTS, 60)

muhtariyet esk. Özerklik.,
(TS, 1587)

Muhtariyet Muhtarlık (DB,
100)

muhtariyet özerklik (ÖK,
60)

muhtariyet özerlik (ÖTS,
176)

muhtariyet özerklik: 1-
Yönetim bakımından dış denetimden
bağımsız olma. 2- Kişinin, kendi
davranışlarını düzenleme ve bu
davranışlara yön verme konusunda bir
ölçüde bağımsız oluşu. (ETS, 127)

muhtariyet : özerklik (AS,
228)

mukayeseli maliyet analizi
karşılaştırmalı gelim çözümlemesi: Bir

ülkede, bölgelerin gelişmesini
sağlamak amacıyla, belli bir işleyim
dalının hangi bölgede ürünlerini
pazara taşıma ederini, en düşük
düzeyde tutabileceğini, dolayısıyla
kazançlı olabileceğini saptamaya
yarayan ekonomik çözümleme
yöntemi. (KBTS, 65)

mutlak ekseriyet salt
çoğunluk (ÖK, 61)

mutlak ekseriyet : salt
çoğunluk (AS, 228)

mutlak ekseriyet salt
çoğunluk (ÖTS, 176)

mutlakiyet esk. Saltçılık.
(TS, 1597)

Mutlakiyet Mutlaklık (DB,
100)

mutlakiyet saltçılık (ÖK, 61)

Muvaffakiyet Başarık
(OTKK, 124)

Muvaffakiyet Başarı (OTKK,
ek, 4)

muvaaffakiyet başarı (ÖTS,
176)

muvaaffakiyet başarı,
başarılılık (ÖK, 62)

muvaaffakiyet esk. Başarı.
(TS, 1598)

Muvaaffakiyet Muvaaffaklık,
Başarma (DB, 100)

muvaaffakiyetli başarılı (ÖK,
62)

muvaaffakiyetli esk. Başarılı.
(TS, 1598)

muvaaffakiyetsiz başarısız
(ÖK, 62)

muvaaffakiyetsiz esk.
Baaşarısız. (TS, 1598)

muvaaffakiyetsizlik esk.
Başarısızlık. (TS, 1598)

muzafferiyet esk. Üstün
gelme, üstünlük, afer kazanma. (TS,
1599)

Muzafferiyet Muzafferlik
(DB, 100)

muzafferiyet yengi, utku
(ÖK, 62)

Mücrimiyet kararı

Suçlandırma kararı (OTKK, 124)

Müdüriyet Müdürlük (DB,
100)

müdüriyet Müdürlük. (TS,
1602)

müdüriyet yönetmenlik (ÖK,
62)

müdüriyet yönetmenlik
(ÖTS, 177)

Müecceliyet Müeccellik,
Tecillilik (DB, 100)

müessiriyet esk. Etkinlik.
(TS, 1603)

Mükellefiyet Mükelleflik
(DB, 100)

Mükellefiyet Yüküm
(OTKK, 125)

mükellefiyet Yüküm,
yükümlülük. (TS, 1605)

mükellefiyet yükümlük (ÖK,
63)

mükellefiyet yükümlülük
(ÖTS, 177)

mükellefiyet yükümlülük:
Bir kişiye ya da tüzel kişiye yükletilen
iş, edim, ödev, koşul, çekinme ve bir
yapmama görevi. (CYTS, 66)

mükellefiyet : yükümlülük
(AS, 229)

Mükemmeliyet
Mükemmellik (DB, 101)

mülkiyet iyelik (ÖK, 63)
mülkiyet iyelik (ÖTS, 177)
mülkiyet İyelik. (TS, 1607)
mülkiyet iyelik: Bir
taşınmazın iyesi olmayı, onu
kullanmayı, tutuya koymayı ve
satabilmeyi sağlayan bireysel hak.
(KBTS, 61)

Mülkiyet Mülkiyet (OTKK,
126)

Mülkiyet hakkı Özelgelik
hakkı (OTKK, 40)

mülkiyetin devredilememesi
iyeliği saklı tutma: Kamu

kuruluşlarının ya da konut
kooperatiflerinin, yapımına yardımcı
oldukları konut birimlerinin iyeliğini,
o birimlerden yararlanacak olanlara
geçirmeyip –olası vurgunculuk
eylemlerini önlemek amacıyla- kendi
ellerinde bulundurmaları. (KBTS, 61)

Mümtaziyet Mümtazlık (DB,
101)

Mümtaziyet (asliyet)
Özgünlük (OTKK, 126)

Mümtaziyet (asliyet)
Özgünlük (OTKK, 126)

Mümtaziyet (güzidelik)
Seçkinlik (OTKK, 126)

Münakkahiyet Münakkahlık,
Arıklık (DB, 101)

Münakkahiyet Soğumluluk
(ESSTS, 99)

münekkitler cemiyeti
eleştirmenler birliği: Eleştirmenlerin
bir araya geldikleri birlik. (GSTS, 47)

münfailiyet dinginlik (kim.)
(OÖTK, 86)

müphemiyet Belirsizlik. (TS, 1610)

Müphemiyet Müphemlik, Belirsizlik (DB, 101)

Müphemiyet Örtünçlük (OTKK, 127)

müstaceliyet esk. İvedilik. (TS, 1613)

Müstaceliyet Evginlik, gecikmezlik (OTKK, 128)

Müstaceliyet Gecikmezlik, evginlik (OTKK, 4)

müstaceliyet ivedi
Bir “ivedi” kelimesinin “acele” veya “müstaceliyet” kelimesinin yerini bir türlü alamaması bölge dilini ortak dile mal etme düşüncesinin ne kadar yanlış olduğunu gösteren bir misaldir. (OTU, 262)

müstaceliyet ivedilik (ÖK, 64)

müstaceliyet ivedilik (ÖTS, 178)

Müstaceliyet Müstacellik, Acelelik (DB, 101)

müstaceliyet kararı ivedilik kararı: Bir yasa tasarısının daha çabuk görüşülmesini sağlamak üzere, öneriyi veren millet vekili ya da yarkurulun yazılı ve gerekçeli isteği üzerine meclisce verilen vargı. (CYTS, 37)

müşterek mülkiyet paylı iyelik: Bir taşınmaza birden çok iyenin her birinin, taşınmaz üzerindeki payları belirlenmiş olarak iye bulundukları iyelik türü. (KBTS, 95)

mütecanis cemiyet bağdaşık toplum: Aynı tipte olan, aynı gelenekten, aynı kökten gelen ve aralarında çok az toplumsal ayrım bulunan insanların oluşturdukları toplum. (BBTS, 15)

mütekabil tufeyliyet
karşılıklı asalaklık: Konukla konakçının karşılıklı olarak birbirinden geçinme, birbirine yarar sağlama durumu. (ABTS, 82)

mütekabiliyet esk. Karşılıklı
olma durumu. (TS, 1618)

mütekabiliyet karşılık (mat.)
(OÖTK, 174)

Mütekabiliyet Mütekabillik,
Karşılıklılık (DB, 101)

mütekabiliyet esası karşılık
ilkesi: İki devletin, karşılıklı anlaşarak
uyruklarına benzer ve eşit yöntemler
uygulamaları. (CYTS, 41)

mütekaribiyet yakınsama
(mat.) (OÖTK, 317)

mütemadiyet süreklilik,
(kesintisizlik) (mat.) (OÖTK, 282)

Mütenahiyet Sonluluk
(OTKK, 129)

mütevaziyet paralellik (mat.)
(OÖTK, 244)

nâkiliyet iletkenlik: 1-
Elektriksel direncin tersi; iletim yetisi.
2- Bir gerilim bayırlığına tutulan bir
özdeğin akım geçirebilme özelliği.
(FTS, 110)

Nâkiliyet Nâkilik (DB, 101)

nâkliyet iletkenlik (fiz.)
(OÖTK, 153)

nâmütenâhiyet sonsuzluk
(mat.) (OÖTK, 275)

natamamiyet hissi eksiklik
duygusu: Toplumsal koşulların kişinin
üstünlük elde etme güdüsü için
elverişli olmadığı durumlarda gelişen
bir tür aşağılık duygusu. (ETS, 61)

nefsaniyet esk. Düşmanlık
duygusu, kin besleme. (TS, 1642)

neviyet özgüllük, türsellik
(ÖTS, 179)

noksaniyet eksiklik (zool.)
(OÖTK, 102)

nüfuz kabiliyetsizliği
geçirimsizlik (coğr.) (OÖTK, 121)

nüfuziyet geçirgenlik (fiz.)
(OÖTK, 120)

nüfuziyet geçirimlilik,
geçirgenlik (bot. Fiz. Coğr.) (OÖTK,
120)

okuma kabiliyeti okuma
yeteneği: Bir dile özgü basılı ya da

yazılı simgeleri olağan göz	ruhiyet ruhsallık: Ruhsal
devinimleriyle bir bakışta tanıyabilme	durumlarda tümüne verilen ad. (ETS,
ve doğru olarak yorumlayabilme gücü.	132)
(ETS, 112)	safiyet esk. Saflık, temizlik.
ortak mülkiyet Malların	(TS, 1882)
ortak kullanımı. (TS, 1698)	safsafiyet-i metil metil
özel mülkiyet Kişinin sahip	salisilat (kim.) (OÖTK, 218)
olduğu menkul veya gayrimenkul.	sahabiyet bulutluluk (coğr.)
(TS, 1745)	(OÖTK, 52)
Peydayı sıhriyet etmek	salâhiyet esk. Yetki. (TS,
Dünürleşmek, dünür olmak (OTKK,	1894)
135)	Salâhiyet Yetke (OTKK,
Resmiyet Resmîlik (DB, 101)	138)
resmiyet Resmîlik. (TS,	salâhiyet yetki
1858)	-gı (...) Cumhuriyet döneminde bu
Rububiyet İdilik, izilik	ekten yararlanarak yapılan
(OTKK, 137)	kelimelerden birkaçı şunlardır: vurgu
ruhaniyet 1. Rahiplerin	(accent), yetki (salâhiyet), etki (tesir),
evlenmeyerek ve dünyadan el etek	övgü (methiye)... (TSTYY, 86)
çekerek yaşamaları durumu. 2.	salâhiyet yetki
Ruhbanlık. (TS, 1868)	Çoğunluk adına söz söylemek
Ruhaniyet Ruhanilik (DB,	yetkisini (salâhiyetini) kim vermiş
101)	onlara, onu bir anlasak. (A, 172)

salâhiyet yetki	salâhiyetsizlik Yetkisiz olma
“yetki” yerine “salâhiyet”... (TDGSE, 465)	durumu, yetkisizlik. (TS, 1894)
salâhiyet yetki	salâhiyettar esk. Yetkili.
Sevdiklerim (ve Doğru Bulduklarım)...	(TS, 1894)
Salâhiyet = Yetki (OTU, 244)	Salâhiyettar Salâhiyetli, Yetkili (DB, 126)
salâhiyet yetki (DB, 251)	salahiyettar yetkili (ÖK, 76)
salahiyet yetki (ÖK, 76)	salâhiyettar yetkili (ÖTS, 181)
salâhiyet yetki (ÖTS, 181)	
salâhiyet yetki : Yasadan ya da sözleşmeden doğan türe gücü. (CYTS, 65)	salâhiyettar : yetkili (AS, 232)
salâhiyet : yetki (AS, 232)	samimiyet 1. İçtenlik. 2. senli benli olma durumu, samimîlik. (TS, 1901)
salâhiyetli esk. Yetkili. (TS, 1894)	samimiyet içtenlik
salahiyetli yetkili (ÖK, 76)	-tan eki üzerine isme gelebilen başka yapım eki getirildiğinde –tan ekinin bir yapım eki görevinde kullanıldığı ispatlanmış olur. içtenlik, ‘samimiyet’ kelimesine karşılık olmuştur. (TSTYY, 43)
salâhiyetli mahkeme yetkili yargılık: Suçun işlediği yer, davaya bakmaya yetkili olan yargılık. (CYTS, 65)	
Salâhiyetname	Samimiyet İçtenlik (OTKK, 139)
Salâhiyetkâdı, Yetkikâdı (DB, 132)	
salâhiyetsiz esk. Yetkisiz. (TS, 1894)	samimiyet içtenlik (ÖK, 76)

samimiyet içtenlik (ÖTS,
181)

samimiyet özdenlik
Yalnız olduğumuz gibi gözükmeye
değildir özdenlik (samimiyet)... (G,
553)

samimiyet özdenlik
Adına özdenlik (samimiyet) diyorlar
bunun. (G, 342)

Samimiyet Samimilik (DB,
101)

samimiyetle İçtenlikle. (TS,
1901)

samimiyetsiz Samimî
davranmayan, içtenliksiz, içtensiz.
(TS, 1901)

samimiyetsizlik Samimî
olmama durumu, içtensizlik. (TS,
1901)

sebebiyet esk. Bir şeye, bir
olaya sebep olma, yol açma. (TS,
1926)

Sebebiyet Sebeplik (DB,
101)

sebebiyet vermek neden
olmak, yol açmak (ÖK, 77)

selâhiyet yetki
Selâhiyet yerine “yetki” de yanlıştır.
“Yetki” olsa olsa kifayet mânasına
gelir. (OTU, 266)

selâmiyet parmak kemikleri
(biy.) (OÖTK, 244)

Seyyaliyet Seyyallik, Akıcılık
(DB, 101)

Sihriyet Dünürlük (OTKK,
141)

sihriyet esk. Evlenme sonucu
oluşan yakınlık, akrabalık, dünürlük,
hısımlık. (TS, 1963)

sosyal faaliyet Sosyal konulu
etkinlik. (TS, 2015)

Suniyet Sunilik, Yapmalık
(DB, 101)

Süfliyet Süflilik, Aşağılık
(DB, 101)

şahsiyet 1. Kişilik 2. Kişi,
kimse (ÖK, 81)

şahsiyet 1. Kişilik, belirgin özellik. 2. Kişi, değerli kişi. (TS, 2067)	özelliklerini ölçmeye yarayan testler. (ETS, 95)
şahsiyet kişilik (ÖTS, 183)	şahsiyet-i hükmiye : tüzel kişilik (AS, 233)
şahsiyet kişilik: 1- Bireyin, toplumsal çevresi içinde karşılaştığı ve edindiği izlenimlerle oluşturduğu davranış. 2- Bireyin ruhsal ve toplumsal tepkilerinin tümüne verilen ad. 3- Bir kimsenin kendine göre belirgin bir özelliği olması durumu. (ETS, 95)	şahsiyetli Kişilikli. (TS, 2067)
	şahsiyetlilik Şahsiyetli olma durumu. (TS, 2067)
	şahsiyetsiz Kişiliksiz. (TS, 2067)
	şahsiyetsizlik Şahsiyetsiz olma durumu, kişiliksizlik. (TS, 2067)
Şahsiyet Özlük (OTKK, 142)	şâriyet kılcallık (fiz. kim. biy.) (OÖTK, 183)
Şahsiyet Özlük (OTKK, 65)	
Şahsiyet Şahsilik (DB, 101)	Şe'niyet Gerçe (OTKK, ek, 4)
Şahsiyet Şahsiyet (OTKK, ek, 4)	Şeffafiyet Şeffaflık (DB, 101)
Şahsiyet Şahsiyet, uzkişi (OTKK, 142)	şehvaniyet esk. Şehvetli olma durumu, kösnüllük, erotizm. (TS, 2082)
şahsiyet : kişilik, varlık (AS, 233)	şeniyet Gerçek. (TS, 2085)
şahsiyet testleri kişilik testleri: Bir kimsenin daha çok toplumsal davranışlarıyla ilgili	şiiiriyet Şiir olma özelliği. (TS, 2095)

şistiyet şistlik (jeol.) (OÖTK, 285)

tâbiyyet (1) bağımlı, bağımlılık (2) uyrukluk (ÖTS, 183)

tabiiyet 1. Uyruk 2. Bağım, bağımlılık (ÖK, 83)

tabiiyet bağımlılık: 1- Karşılaşılan sorunları yalnız başına çözmek ve kendine yön seçmek için gerekli yetenekten yoksun olma durumu. 2. Ekonomik ve ruhsal desteğe gereksinme duyma. 3- Kendi kendine yetmezlik. (ETS, 24)

tâbiyyet esk. 1. Bir şeye veya bir kimseye bağlı olma, bağımlılık, bağılılık. 2. Uyrukluk. (TS, 2109)

Tabîyyet Gerçeklik: Bir sözdeki düşüncelerin doğru, duyguların içten ve hayallerin olağan olması hali. (ESSTS, 49)

Tâbiyyet Tâbiilik (DB, 101)

tabiiyet uyarlık: 1- Denetim altına alınamayan bir toplumsal çevrenin koşullarına uyma. 2- Gizli ya

da açık etkilere ve baskılara boyun eğme. 3- Yürürlükte olan töreleri ve görgü kurallarını pek incelemeden benimseme. 4- Genel olarak herkesin görüş ve düşüncelerine uyma. (ETS, 156)

tâbiyyet uyrukluk (DB, 251)

Tâbiyyet, menutiyyet Bağınç, uyrukluk (OTKK, 145)

Tâbiyyeti mütekabile

Arsıbağınç (OTKK, 145)

tâbiyyetli Herhangi bir ülkenin uyruğu olan, uyrukluk. (TS, 2109)

tâbiyyetsiz Herhangi bir ülkenin uyruğu olmayan, uyruksuz. (TS, 2109)

tâbiyyetsizlik Tâbiyyetsiz olma durumu, uyruksuzluk. (TS, 2109)

Tahtı tâbiyyete almak

Uyurutmak (OTKK, 145)

takdir selâhiyeti değerlendirme yetkisi: Yasanın belli bir kural saptamadığı durumda, yönetsel işin

konusunu, nedenini, yürütme zamanını
belirtme ya da seçme bakımlarından,
yönetenin özgürce davranabilme
yetkisi. (CYTS, 28)

talebe cemiyeti öğrenci
derneği: Bir üniversite, akademi ya da
yüksekokulda okuyan gençlere ortak
sorunlarını tartışmak bunlara çözüm
yolu bulmak ve toplumsal dayanışma
için gerekli önlemleri almak üzere özel
yasalara uygun olarak kurulan dernek.
(ETS, 117)

Tamamiyet Bütünlük,
tamlık, tümlük (OTKK, 147)

tamamiyet esk. Bütünlük.
(TS, 2127)

tannaniyet tını: Bir cismin
titreşiminden çıkan sesi, başka
nitelikteki bir özdeğin aynı
yükseklikteki sesinden ayıran özellik.
(FTS, 172)

tebaiyet esk. 1. Kanun
buyruk ve benzerlerine uyma. 2.

(devlete, güçlü kişiye) Bağlanma. (TS,
2160)

Tebaiyet etmek Uyurmak
(OTKK, 149)

teessüriyet duygululuk (ÖTS,
185)

**teharrükiyet-i nüve (bilvâsıta
inkisâm)** karyokinez, araçlı bölünüm
(biy.) (OÖTK, 174)

terbiyeve faaliyetler eğitsel
etkinlikler: 1- Okul içinde ya da
dışında düzenlenen, eğitsel bir yönü ya
da özelliği bulunan, öğrenciler ile
öğretmenleri yakından ilgilendiren
etkinlikler. 2- Okullarda ders saatleri
dışında yapılan ve genellikle ya
öğrenci derneği ya da eğitsel kollarca
yürütülen çalışmalara verilen ad.
(ETS, 60)

tesadüfi tufeyliyet raslantısal
asalklık: Raslansal asalak yaşama
durumu. (ABTS, 117)

teslimiyet boyun eğme (ÖK,
92)

teslimiyet Teslim olma,
kendini verme, boyun eğme. (TS,
2205)

Teslimiyet Verinim,
verinselik (OTKK, 155)

teslimiyetçi Boyun eğme
eğiliminde olan, kabullenmiş. (TS,
2205)

teşrii masuniyet yasama
dokunulmazlığı (ÖTS, 186)

tevliyet Vakıf mallarına
bakma göre. (TS, 2211)

tevsi-i mezuniyet yetki
genişliği: Özeksel yönetimin kimi
yetkilerinin, onun adına, taşradaki
birtakım örgütlerce, ya da bölge
temsilcilikleri eliyle kullanılmasına
olanak veren yönetim ilkesi. (KBTS,
128)

tufeyliyet asalaklık: Asalak
yaşama durumu; ektilik, yelmeşiklik.
(ABTS, 22)

Ubudiyet Kulluk, kölelik
(OTKK, 158)

Ulûhiyet Tanrılık (OTKK,
111)

Ulûhiyet Tanrılık (OTKK,
158)

ulûhiyet Tanrılık sıfatı,
Allahlık vasfı. (TS, 2280)

Ulvîyet Ulvilik, Yücelik (DB,
101)

umumi kabiliyet genel
yetenek: 1- Ölçülen yeteneklerin
ortalaması sayılan yetenek. 2- Genel
zekâ. (ETS, 70)

umumiyet genellik (ÖK, 95)
umumîyet genellik (ÖTS,
187)

umumiyet Genellik. (TS,
2281)

Umumiyet Umumilik (DB,
101)

umumiyetle genellikle (ÖK,
95)

umumîyetle genellikle (ÖTS,
187)

umumiyyetle Genellikle.
(TS, 2281)

uzviyyet organizma (bot.)
(OÖTK, 233)

uzviyyet Organizma. (TS,
2302)

uzviyyet örgenlik (ÖTS, 187)
ülûhiyyet esk. Tanrılık vasfı,
tanrısallık. (TS, 2308)

ünsiyyet 1. alışkanlık 2.
tanışıklık, arkadaşlık (ÖK, 95)

ünsiyyet esk. Ahbaplık,
arkadaşlık; alışkanlık. (TS, 2310)

Ünsiyyet Ünsilik, Alışıklık
(DB, 101)

vahdaniyyet esk. Tanrı birliği.
(TS, 2326)

Vahdaniyyet Vahdanilik,
Birlik (DB, 101)

variiyyet (T. var + Ar. -iyyet)
hlk. Varlık, zenginlik. (TS, 2332)

variiyyetli varlıklı, zengin, mal
mülk sahibi. (TS, 2332)

Velûdiyyet Velûtluk (DB,
101)

vergi muafiyeti Vergi verme
dışında bırakılma. (TS, 2342)

vezniyyet moment (fiz.)
(OÖTK, 222)

vezniyyet moment: K kuvvet
vektörü ile r yol vektörünün vektörel
çarpımı. (GBTS, 73)

yarı nüfuziyyet yarı gölge
(astr. Fiz.) (OÖTK, 321)

yarışma ehliyeti yarış
belgesi: Atletlerin yarışlara
katılabileceklerini gösteren inanca
belgesi. (ATTTS, 31)

zafiiyyet 1. Arıklık, zayıflık. 2.
dermansızlık, güçsüzlük. (TS, 2494)

zıddiyyet esk. 1. Karşıtlık,
birbirine zıt olma durumu. 2. mec.

Sevişmezlik, geçimsizlik,
çekememezlik. (TS, 2509)

zıddiyyet karşılık (ÖK, 98)

zıddiyyet karşıtlık (ÖTS, 189)

Zıddiyyet Zıtlık (DB, 101)

zıya-ı şahsiyet benlik yitimi:

Kişilik duygusunun ve benlik
bilincinin yitirilmesi biçiminde beliren
ruh hastalığı. (ETS, 28)

zürriyet döl (ÖK, 99)

zürriyet döl (ÖTS, 189)

zihni faaliyet zihin etkinliği:

1- Salt zihince yapılan etkinliklere
verilen ad. 2- Uyarılara karşı
organizmanın gösterdiği toplu tepki.
(ETS, 170)

zihniyet anlayış (ÖTS, 189)

zihniyet anlayış: 1- Bir

kimsenin anlama biçimi ya da anlama
gücü. 2- Bir kimsenin benimsemiş
olduğu düşüncelerin ve inançların
tümüne verilen ad. (ETS, 20)

zihniyet Bir toplum veya

topluluktaki bireylerde görüş ve inanış
etmenlerinin etkisiyle beliren düşünme
yolu, düşünüş biçimi. (TS, 2514)

zihniyet düşünce, anlayış,

düşünüş (ÖK, 98)

zürriyet 1. Döl, soy sop, sulp.

2. Çocuk. (TS, 2523)

Zürriyet Döl (OTKK, 163)

-kâr

Azimbâr Azimli (DB, 119)	Cemilekâr Cemileci (DB,
azimbârane Kararlı,	119)
kararlılıkla (TS, 184)	cilvekâr Cilveli. (TS, 409)
Bestekâr Besteci (DB, 119)	cür'etkâr Atak, cür'etli. (TS,
bestekâr besteci (DIÜM, 37)	416)
bestekâr Besteci. (TS, 275)	cür'etkârlık Cür'etkâr olma
Bestekâr Besteliyen (OTKK,	durumu. (TS, 417)
ek, 2)	cüretkâr 1. atak 2. yürekli
Bestekâr Düzemen (OTKK,	(ÖK, 21)
21)	Cüretkâr Atılgan, gözüpek,
bestekâr ezgici	küstah, atak (OTKK, 31)
Şair olsun, ressam olsun, ezgici olsun,	Cüretkâr Cüretli (DB, 119)
sanat adamı aramaz, bulmaz, cesaret	davetkâr 1. Çağırın, davet
eder, cüret eder. (G, 311)	eden. 2. Çekici, cazibeli. (TS, 532)
bestekâr ezgici	Denaetkârane Alçakça
Auteur'ü yerine göre yazar, ressam,	(OTKK, 34)
ezgici (bestekâr) diye çeviriyoruz. (G,	Desisekâr Desiseci (DB, 119)
394)	Diyanetkâr Diyanetli (DB,
Cefakâr Cefacı, Eziyetçi	119)
(DB, 119)	Efsunkâr Efsunlu, Büyülü
cefakâr Cefalı. (TS, 391)	(DB, 119)

efsunkâr Büyülü, sihirli. (TS,
674)

faziletkâr Fazilet sahibi,
faziletli. (TS, 766)

fedakâr esirgemez (ÖTS,
166)

Fedakâr Fedacı,
Kendiniveren (DB, 119)

Fedakâr Özveren (OTKK,
48)

fedakâr özverili (ÖK,30)

fedakâr Özverili. (TS, 767)

fedakârca Özverili (olarak).
(TS, 767)

fedakârlık esirgemezlik
(ÖTS, 166)

Fedakârlık Özveri (OTKK,
48)

fedakârlık özveri (ÖK, 30)

fedakârlık Özveri. (TS, 767)

fedakârlık yoluğ

biz, devrim uğrunda alışkanlıklarımıza
kıyalım ki çevremizdekileri de
birtakım yoluğlara (fedakârlıklara)

katlanmalarını dilememiz doğru olsun.
(A, 167)

fedakârlık yoluğ

Sözlükleri karıştırıyorum, fedakârlık
yerine türkçe bir söz bulacağım diye
uğraşıyorum, bulamıyorum, yoluğ
kurban demektir, onunla yetiniyorum.

(A, 168)

füsunkâr büyüleyici (ÖK,

31)

füsunkâr Sihirli, büyülü,

afsunlu. (TS, 806)

garazkâr Garaz bağlayan.

(TS, 814)

Garazkâr Garazcı (DB, 119)

Garazkâr Öçmen (OTKK,

52)

garazkârlık Garaz bağlama

durumu. (TS, 814)

günahkâr Günah işlemiş,

günahlı. (TS, 908)

Günahkâr Günahlı, Yazıklı

(DB, 119)

günahkâr suçlu, yazıklı (ÖK,
33)

günahkârlık Günahkâr olma
durumu. (TS, 908)

Hahişkâr Hahişli, İstekli
(DB, 119)

halâskâr Kurtarıcı. (TS,
931)

Halâskâr Halâşçı, Kurtarıcı
(DB, 119)

Halâskâr Kurtarıcı (OTKK,
62)

halaskâr kurtarıcı (ÖK, 34)

Hamurkâr Hamurcu (DB,
120)

hamurkâr Hamurcu. (TS,
939)

Hayırkâr Hayırcı, İyilikçi
(DB, 120)

Hazımkâr Hazımlı (DB, 120)

Heveskâr Hevesli (DB, 120)

heveskâr Hevesli, amatör.
(TS, 984)

heveskârlık Hevesli olma
durumu. (TS, 984)

hicazkâr Klâsik Türk
müziğinde rast perdesinde karar kılan
bir makam. (TS, 991)

hilekâr Hileci. (TS, 995)

Hilekâr Oyuncu, aldatıcı,
dekçi (OTKK, 70)

hilekâr, hilebaz düzenci,
dolapçı (ÖK, 37)

hilekârlık Hilecilik,
dolandırıcılık. (TS, 995)

Himayekâr Himayeci,
Koruyucu (DB, 120)

Hiyanetkâr Hiyanetli (DB,
120)

Hizmetkâr Hizmetçi (DB,
120)

hizmetkâr Ücretle iş gören
genellikle erkek işçi, uşak. (TS, 1000)

hizmetkârlık Hizmetkârın
işi, uşaklık. (TS, 1000)

Hud'akâr Hud'acı, Düzenci
(DB, 120)

Hulûlkâr Hulûlcü, Girişken (DB, 120)	Hürmetkâr Sayar (OTKK, 74)
huluskâr 1. temiz duygulu, içten. 2. mec. Dalkavuk, şakşakçı. (TS, 1008)	hürmetkâr : saygılı (AS, 221)
Hulûskâr Hulûşçu (DB, 120)	İcazkâr İcazlı (DB, 120)
Hulûskâr Hulûşçu (DB, 120)	İhmalkâr İhmalci (DB, 120)
huluskârîk 1. Temiz duygululuk, içtenlik. 2. mec. Dalkavukça davranış. (TS, 1008)	ihmalkâr savsak (ÖK, 40)
Hulûskârlık Yaranmalık (OTKK, 72)	ihmalkâr savsak (ÖTS, 169)
husumetkâr Düşmanlık besleyen, kin güden (kimse). (TS, 1010)	ihmalkâr Savsak, ihmalci. (TS, 1053)
Husumetkâr Husumetçi (DB, 120)	ihmalkârlık Savsaklama. (TS, 1053)
Hülyakâr Hülyalı (DB, 120)	İhtimamkâr İhtimamlı, Özenli (DB, 120)
Hürmetkâr Hürmetli (DB, 120)	İhtiyatkâr İhtiyatlı (DB, 120)
Hürmetkâr Hürmetli, Saygılı (DB, 120)	ihtiyatkâr sakıngan (ÖTS, 169)
hürmetkâr Hürmetli. (TS, 1014)	ihtiyatkâr Sakıngan, ihtiyatlı. (TS, 1056)
	İhtiyatkâr Saknılı (OTKK, 86)
	ihtiyatkârlık İhtiyatlı olma durumu. (TS, 1056)
	İltifatkâr İltifatçı (DB, 120)

iltifatkâr iltifatçı, iltifatlı
(DB, 122)
İltizamkâr İltizamlı (DB,
120)
inatkâr direngen (ÖTS, 170)
İnsafkâr İnsaflı (DB, 120)
İstifhamkâr İstifhamlı,
Sorgulu (DB, 120)
İstihfakâr İstihfacı (DB,
120)
İstirhamkâr İstirhamlı,
Yalvarıcı (DB, 120)
İsyankâr başkaldırıcı (ÖK,
45)
İsyankâr Başkaldırıcı,
İsyancı. (TS, 1111)
İsyankâr İsyancı (DB, 120)
İsyankârlık İsyankâr olma
durumu, baş kaldırcılık, asilik. (TS,
1111)
İtaatkâr İtaatli (DB, 120)
İtaatkâr Söz dinler, itaat
eder, itaatli. (TS, 1121)

İtaatkârlık uysallık:
Başkalarının önderliğini benimseme,
başkalarına uyma, boyun eğme,
bağımlı davranma biçiminde kendini
gösteren bir kişilik özelliği. (ETS,
156)
İthamkâr İthamcı (DB, 120)
Kalemkâr Kalemci (DB,
120)
kalemkâr Tavan ve duvarlara
kabartma gibi görünen resimler yapan
sanatçı. (TS, 1167)
kalemkârlık Kalemkâr olma
durumu veya sanatı. (TS, 1167)
kanaatkâr Azla yetinen,
elindeki ile yetinen, kanık, kanaatli,
yetingen. (TS, 1183)
Kanaatkâr Kanaatli (DB,
120)
kanaatkâr tokgözlü,
yetingen, kanık (ÖK, 48)
kanaatkârlık Azla yetinme
durumu, kanıklık, yetingenlik. (TS,
1183)

Keremkâr Selek (OTKK,
107)

kürdülihicazkâr Klâsik Türk
müziğinde, rast perdesinde bir makam.
(TS, 1440)

Lûtuḫkâr Lûtuḫçu (DB, 120)
lûtuḫkâr İyiliksever, kibar.
(TS, 1475)

lûtuḫkârane İyilikle
davranarak. (TS, 1475)

lûtuḫkârlık Lûtuḫkâr olma
durumu. (TS, 1475)

Mahviyetkâr Mahviyetli,
Gösterişsiz (DB, 120)

makaskâr Kâğıt oymacılığı
ile uğraşan kimse, oymacı, kesme ve
oyma sanatı ile uğraşan kimse. (TS,
1491)

Mel'ankâr Mel'ayetli (DB,
120)

mim sanatkârı sözsüz oyun
sanatçısı: 1. Kendine özgü bir oyun
estetigi ve tekniği olan, yalnızca
hareketlerle bir kişiyi ya da olayı

gösteren sahne sanatçısı. 2. Latin
tiyatrosunda çeşitli beceriler gösteren
ve doğaçtan gülünçlükler yapan
sanatçı. (GSTS, 130)

Minekâr Mineci (DB, 120)

Muhafazakâr Muhafazacı
(DB, 120)

muhafazakâr tutucu
-ıcı(...) Arapça kurallara göre
kurulmuş birçok sıfat bu ekle Türkçe
köklere dayanılarak
karşılanmıştır:... 'muhafazakâr'
tutucu... (TSTYY, 93)

muhafazakâr tutucu (ÖK,
60)

muhafazakâr tutucu (ÖTS,
176)

muhafazakâr Tutucu. (TS,
1584)

muhafazakârlık Tutuculuk.
(TS, 1584)

muhafazakârlık tutuculuk: 1.
Salt yenilik için yapılan değişikliklerin
karşısında olan ve var olan değerlerin

korunmasına çok önem veren öğreti,
tutum ya da görüş. 2. Kurulu
toplumsal, kültürel ve ekonomik
düzenin olduğu gibi sürüp gitmesinden
yana olma. 3. Aşırılılardan kaçınma
eğilimi. (ETS, 153)

Müdahenekâr Müdaheneci,
Yaltak (DB, 121)

Müsaadekâr Müsaadeli (DB,
121)

müsamahakâr Hoşgörülü
davranan, toleranslı. (TS, 1612)

müsamahakâr hoşgörülü,
hoşgörür (ÖK, 64)

Müsamahakâr Hoşgörür
(OTKK, 128)

müsamahakâr hoşgörür
(TSTYY, 169)

Müsamahakâr Müsamahacı
(DB, 121)

müsamahakârlık
Hoşgörülük. (TS, 1612)

müsamahakârlık
hoşgörülük (ÖK, 64)

nalekâr İnleyen. (TS, 1628)

Namuskâr Namuslu (DB,
121)

namuskâr Namuslu,
namusuna düşkün. (TS, 1630)

Niyazkâr Niyazcı, Yalvarıcı
(DB, 121)

nüfuzkâr Etkileyici, güçlü.

(TS, 1664)

nümayişkâr Gösteri ile,
gösteriş ile ilgisi olan. (TS, 1665)

Nümayişkâr Nümayişçi,
Gösterişçi (DB, 121)

Nüvâzişkâr Nüvazişli,
Okşayıcı (DB, 121)

perestîşkâr Taparcasına
seven, tapınan. (TS, 1791)

perestîşkâr tutkun, vurgun
(ÖK, 71)

perhizkâr Perhiz yapan,
perhize uyan. (TS, 1792)

Perhizkâr Perhizci (DB, 121)

perhizkârlık Perhizkâr olma
durumu. (TS, 1792)

Pişekâr Orta oyununda
kavuklu ile karşılıklı konuşarak oyunu
açan kimse. (TS, 1807)

Prestişkâr Perestişçi (DB,
121)

Riayetkâr Riayetli, Saygılı
(DB, 121)

riayetkâr Uyan, saygı
gösteren, riayet eden. (TS, 1861)

Riyakâr İkiyüzlü (OTKK,
137)

riyakâr ikiyüzlü (ÖK, 75)

riyakâr İkiyüzlü, yüze gülen,
müraî. (TS, 1863)

Riyakâr Riyacı (DB, 121)

riyakârane İkiyüzlülükle.
(TS, 1863)

Riyakârâne Riyakârca,
Riyalîca (DB, 110)

riyakârlık İkiyüzlülük,
müraîlik. (TS, 1863)

Sadekâr Sadeci (DB, 121)

sahtekâr düzmeci (ÖK, 76)

Sahtekâr Düzücü (OTKK,
138)

sahtekâr Sahte işler yapan,
düzmeci, sahteci. (TS, 1889)

Sahtekâr Sahteci (DB, 121)

sahtekârlık sahtecilik (DB,
253)

sahtekârlık : sahtecilik (AS,
232)

sanatkâr 1. Sanatçı. 2. El ile
yaptığı işi kendisine meslek edinen

(işçi veya usta). 3. Bir işi ustalıkla

yapan, usta, mahir. (TS, 1902)

Sanatkâr Artist (OTKK,
139)

sanatkâr dörütmen

Çok dörütmenler, ozanlar biliriz,
tanınmak, alkışlanmak, daha genişçe
yaşamak için çalışmışlardır. (G, 799)

sanatkâr dörütmen

Onlar büyük yazarların, eşsiz,

benzersiz dörütmenlerin

(sanatkârların) yapıtları (eserleri),

onlara dokunmak bana düşmez. (A, 174)

sanatkâr dörütmen
bizim gençliğimizde epey okunurdu,
en çok dörütmenlerde (sanatkârlarda),
Max Nordan İnsan'de, Mallarme'de
Wagner'de yozlaşma görürdü. (G, 645)

sanatkâr dörütmen
Şaşarım dörütmenlerin (sanatkârların)
doğadan örnek almalarını, doğaya
öykünmelerini (taklit etmelerini)
öğütleyenlere. (G, 262)

sanatkâr dörütmen
Onların ozanları, dörütmenleri
(sanatkârları) de günümüzün ozanları,
dörütmenleriyle boy ölçüşemezler. (A, 186)

sanatkâr hünerci (DIÜM, 37)
sanatkâr sanatçı
“Bizim lisanımızda, diyor Ulunay, bu
edatlar bozacı, kahveci gibi ehl-i hırfet
hakkında kullanıldığı cihetle sanatkâr
yerine sanatçı demeye imkân yoktur.”

Peki, dostum, inkılâpçıya “inkılâpkâr”,
milliyetçiye “milliyetkâr” niçin
diyemiyoruz? “ci, cı” eki Türkçede,
yalnız bozacı ile kahveci gibi zanaat
sahiplerine münhasır değildir. (OTU, 283)

Sanatkâr Sanatçı (DB, 121)

sanatkâr sanatçı: Sanatla
uğraşan kişi. (GZSTS, 77)

sanatkâr : sanatçı (AS, 233)

sanatkâr, artist sanatçı:
Yaratıcı ve olağandışı nitelikli olan,
sanat yapabilecek yetkide olan kişi.
(GSTS, 122)

sanatkârane Sanatçıya
yakışır biçimde. (TS, 1902)

Sanatkârâne Sanatkârca
(DB, 111)

sanatkârlık Sanatçılık. (TS, 1902)

sazkâr Klâsik Türk
müziğinde bir birleşik makam. (TS, 1925)

sebatkâr direşken (ÖK, 77)

sebatkâr direşken (ÖTS, 181)	Büyük konaklarda mutfaktan yemek tablalarını götürüp getiren görevli. (TS, 2109)
sebatkâr Direşken, sebatlı. (TS, 1926)	Tablakâr Tablacı (DB, 121)
Sebatkâr Sebatlı (DB, 121)	Tacizkâr Tacizci (DB, 121)
sedefkâr Sedefçi, sedef işleyen usta. (TS, 1929)	Tadilkâr Tadilci (DB, 121)
serzenişkâr serzenişçi, serzenişli (DB, 122)	Tahribkâr Yıkıcı (OTKK, 146)
Serzenişkâr Serzenişli (DB, 121)	Tahrifkâr Tahrifçi (DB, 121)
Sihirkâr Sihirli, Büyülü (DB, 121)	Tahrikkâr Tahrikçi, Kışkırtıcı (DB, 121)
sitayışkâr Övücü, öven. (TS, 1994)	Tahripkâr Tahripçi (DB, 121)
sitemkâr Sitem edici, sitem eden. (TS, 1994)	tahripkâr yıkıcı -ıcı (-ici, -ucu, -ücü) genel olarak meslek adı yapan bu ekten Cumhuriyet döneminde büyük ölçüde yararlanılmıştır...yıkıcı (tahripkâr) .. vb. (TSTYY, 93)
Sitemkâr Sitemci (DB, 121)	Tahripkâr Yıkıcı (OTKK, 63)
Şifakâr Şifalı (DB, 121)	tahripkâr yıkıcı (ÖK, 84)
Şivekâr Baylan (OTKK, 144)	tahripkâr Yıkıcı, yıkan, zarar veren, tahrip eden. (TS, 2115)
şivekâr İşveli, cilveli, şiveli. (TS, 2099)	
tablakâr 1. Başkasının adına gezerek satıcılık yapan kimse. 2.	

tahripkâr : yıkıcı (AS, 234)	Tasvipkâr Tasvipçi (DB,
takdirkâr Takdir eden,	121)
beğenen hayran. (TS, 2118)	tatminkâr gönül kandırıcı,
Takdirkâr Takdirci (DB,	doyurucu (ÖK, 87)
121)	tatminkâr Tatmin eden,
Talâkâr Talâcı, Yıldızcı	tatmin edici özellikte olan, uygun,
(DB, 121)	doyurucu. (TS, 2153)
Talepkâr Talepçi, İstekli	Tatyipkâr Tatyipçi (DB,
(DB, 121)	121)
Tama'kâr Tamahçı (DB,	Tazimkâr Tazimli (DB, 122)
121)	Tecavüzkâr Saldırgan
tamahkâr Aç gözlü, camgöz.	(OTKK, 150)
(TS, 2127)	tecavüzkâr saldırgan (ÖTS,
tamahkâr açgözlü (ÖK, 86)	185)
tamahkârlık Aç gözlülük.	tecavüzkâr saldırgan,
(TS, 2127)	saldırcı, sataşkan (ÖK, 88)
Tamâkâr Açgözlü, doymaz	tecavüzkâr Saldırgan,
(OTKK, 147)	saldırcı. (TS, 2162)
Tarizkâr Tarizci (DB, 121)	Tecavüzkâr Saldırgan,
Tasarrufkâr Tasarrufçu,	sataşkan (OTKK, 129)
Tutumlu (DB, 121)	Tecavüzkâr Tecavüzcü,
Tasdikkâr Tasdikçi (DB,	Saldırcı (DB, 122)
121)	tecavüzkârlık saldırganlık
	(ÖTS, 185)

tehditkâr Tehdit dolu, tehdit edici. (TS, 2168)

tehditkâr tehditçi, tehditli (DB, 122)

Tehditkâr Tehditli (DB, 122)

Telifkâr Telifçi, Uzlaştırıcı (DB, 122)

Tenkîtkâr Tenkitli (DB, 122)

Terviçkâr Terviçli (DB, 122)

Teshirkâr Teshirci, Büyüleyici (DB, 122)

Tesliyetkâr Tesliyetçi, Tesellici (DB, 122)

Teşvikkâr Teşvikçi (DB, 122)

teşvikkâr Teşvikçi. (TS, 2208)

teşvikkâr yüreklendirici bana gülenler olduğu gibi alkışlayanlar, yüreklendirici (teşvikkâr... bakındı şu teşvikkâr sözüne! Yüreklendirici bundan da mı kötü?) sözler söyleyenler oluyor. (A, 141)

Tevazukâr Tevazucu (DB, 122)

Tevbekâr Tevbeli (DB, 122)

Teveccühkâr Teveccühlü (DB, 122)

Tezallümkâr Tezallümcü, Sızlanıcı (DB, 122)

Tezvirkâr Tezvirci (DB, 122)

tezyifkâr Aşağılayıcı, adi, kötü, bayağı. (TS, 2213)

Tezyifkâr Tezyifçi (DB, 122)

tövbekâr Günah sayılacak bir işten vazgeçmiş olan, bir daha yapmamaya karar vermiş olan (kimse). (TS, 2245)

Türkkârî Türk'e benzer, Türk yapısını andıran. (TS, 2267)

Vaitkâr Vaitli (DB, 122)

Vefakâr Vefalı (DB, 122)

vefakâr Vefalı. (TS, 2338)

vefakârlık Vefalı olma durumu. (TS, 2338)

Verimkâr Verimci (DB, 122)

verimkâr Vermeye yatkın,
verme eğiliminde olan, gönüllü
(kimse). (TS, 2342)

zanaatkâr Zanaatçı. (TS,
2497)

zanaatkârlık Zanaatçılık.
(TS, 2497)

ziyankâr Sürekli zarar veren
veya zarar vermeyi huy edinmiş olan.
(TS, 2518)

Ziyankâr Ziyancı (DB, 122)
ziyankârlık Zıyan verme
durumu veya huyu. (TS, 2518)

FARŞA SON EK İŞLEVİ GÖREN KELİMEİERİN DİZİNİ

hane

Abdesthane Ayakyolu (OTKK, 3)	Baruthane Barutevi (DB, 114)
abone kütüphane aboneli kitaplık: Üyelerine para karşılığı ödünç kitap veren bir tür kitaplık. (KTS, 11)	Batakhane Batakevi (DB, 114)
Ameliyathane Ameliyatevi (DB, 114)	bekârthane 1. Bekârların kalması için ayrılmış veya düzenlenmiş oda. 2. Bekârların yaşadığı müstakil yer. (TS, 256)
ameliyathane Hastaların ameliyat edildiği yer. (TS, 99)	bendehane Bendenin, kölenin evi. (TS, 266)
apteshane suodası, ayakyolu (ÖK, 15)	berhane Büyük, harap, kullanışsız ev. (TS, 271)
aşhane 1. Aş evi. 2. hlk. Mutfak. (TS, 150)	bıçkıthane Bıçkıcı evi. (TS, 285)
Aşhane Aşevi (DB, 114)	Birahane Biraevi (DB, 114)
Bakteriyolojihane Bakteriyoloji (DB, 114)	birahane Genel olarak sadece bira içilen, aynı zamanda da çabuk hazırlanan bazı sıcak veya soğuk yemeklerin yenildiği yer. (TS, 306)
Balikhane Balıkevi (DB, 114)	birahaneci Birahane işleten kimse. (TS, 306)
baruthane Barut yapılan veya saklanan yer. (TS, 222)	Boyahane Boyaevi (DB, 114)

boyahane, boya atölyesi
boya işliğı: Dekorların, bezlerin ve
çeşitli donatımılığı boyandığı yer.
(TS, 18)

Böcekthane Böcekevi (DB,
114)

böcekthane Böceklik. (TS,
343)

Buğthane Buğuevi (DB,
114)

bulaşıkthane Kışla, okul, otel
gibi yerlerde bulaşık yıkamaya ayrılan
özel bölüm. (TS, 354)

buzthane 1. Buz yapılan yer.
2. Soğuk hava deposu. (TS, 364)

Buzthane Buzevi (DB, 114)

Cambazthane Cambazevi
(DB, 114)

cambazthane Cambazların
oyunlarını gösterdikleri yer. (TS, 377)

Cephane Cebe (OTKK, 29)

Cephanelik Cebelik (OTKK,
29)

cilthane ciltevi: Kitapların
ciltlendiğı, ciltlerinin onarıldığı yer.
(KTS, 19)

Cimnastikthane Cimnastikevi
(DB, 114)

Çamaşırthane Çamaşirevi
(DB, 114)

çamaşırthane çamaşırılık:
Çamaşır yıkanan yer. (DŞTS, 21)

Çaythane Çayevi (DB, 114)

Çekiçthane Çekiçevi (DB,
114)

çekikthane Demir
fabrikalarında makine ile çalışan çok
ağır çekiklerin bulunduğı yer. (TS,
451)

çelikhane Çelik elde edilen
fabrika. (TS, 456)

çilethane Dervişlerin çile
doldurdıkları yer. (TS, 486)

Çinkografthane Çinkografevi
(DB, 114)

çocuk kütüphanesi çocuk
kitaplığı: Çocukların okuma yoluyla

boşzamanlarını değerlendirmelerine ve kişisel gelişmelerine yardım etmek amacıyla açılmış olan, içinde değişik yaş kümelerinin ilgi ve gereksinimlerini karşılayacak türde yapıtlar bulunan kitaplık. (ETS, 41)

Darphane Darpevi, Parabasımevi (DB, 114)

darphane Para basılan yer. (TS, 530)

darphane para basımevi (ÖK, 22)

Debağhane Sepile (OTKK, 33)

defterhane Osmanlı ülkelerindeki bütün toprak kayıtlarını içine alan ana defterlerin bulunduğu ve bunlara özgü işlerin görüldüğü daire. (TS, 538)

Demirhane Demirevi (DB, 114)

demirhane, demir atölyesi demir işliği: Tiyatroda dekor ve sahne

eşyalarına ilişkin demir işlerinin yapıldığı yer. (GSTS,32)

dershane 1.Derslik, sınıf. 2. Okul dışında para ile ders veren kuruluş. (TS, 565)

Dershane Dersevi (DB, 114)

dershane derslik (ÖK, 23)

dershane derslik: Öğrencilerin, bir öğretmenin gözetimi altında, anlatma, araştırma, küme çalışması gibi yollarla ve çok kez türlü eğitim araç ve gereçlerinden yararlanarak içinde ders gördükleri yer. (ETS, 49)

dershaneci Dershane işleten kimse. (TS, 565)

dershanecilik Dershane işletmeciliği. (TS, 565)

devlethane Kendisine saygı gösterilen bir kimseyle konuşurken nezaket gereği olarak “eviniz” yerine söylenirdi. (TS, 574)

Dikimhane Dikimevi (DB, 114)

divanhane 1. Geniş sofa. 2. Kubbealtı. (TS, 604)

divanhane duyuru tahtası: Türkiye’de ya da yabancı bir ülkede bulunup da kendilerine duyuru yerine geçmek üzere yargılığın iç avlusunda asılı, ilgili yargı ya da karar örneğinin yapıştırıldığı tahta. (CYTS, 31)

doğumhane Doğum evi. (TS, 613)

dokumahane Dokuma tezgâhlarının bulunduğu ve çalıştığı yer. (TS, 615)

dökümhane Döküm evi. (TS, 630)

Dökümhane Dökümevi (DB, 114)

Eczahane Eczaevi (DB, 114)

Eczahane Emget (OTKK, 109)

eczahane İlâçların yapıldığı ve satıldığı yer. (TS, 669)

fakirhane 1. Düşkünler yurdu. 2. mec. Alçak gönüllülük

göstermek için “evimiz” anlamında kullanılır. (TS, 757)

fakirhane bakımyurdu (ÖK, 29)

ferhane (O.T < Far. bār+hāne) Birden çok mağazası bulunan eski hanların tipinde, avlulu geniş bina, büyük han veya kervansaray. (TS, 773)

fetvahane 1. Müftünün makamı. 2. tar. Şeyhülislâm kapısı. (TS, 776)

fişekhane Fişek yapılan yer. (TS, 791)

Fişekhane Fişekevi (DB, 114)

fotoğrafhane Fotoğrafçının çalıştığı yer. (TS, 800)

Fotoğrafhane Fotoğrafevi (DB, 114)

Gazhane Gazevi (DB, 114)

gazhane Hava gazı üretilen veya depolanan yer. (TS, 821)

gusülhane esk. Eski evlerde,
içinde yapılmış çinko kaplı küçük
bölme. (TS, 898)

Gusülhane Gusülevi,
Yunmaevi (DB, 114)

güderihane Güderinin
yapıldığı yer. (TS, 901)

Haddehane Haddeevi (DB,
114)

haddehane Ham demir
madeninin eritildiği büyük ocak, fırın.
(TS, 923)

hahamhane (İbr. hohma +
Far. hāne) Hahambaşının çalıştığı yer.
(TS, 926)

Hahamhane Hahamevi (DB,
114)

halvethane esk. 1. Eski
saraylarda girilmesi yasak olan oda. 2.
Eski tekkelerde dervişlerin yalnızca
ibadet etmek ve çile doldurmak için
kapandıkları oda. (TS, 935)

Hapisane Hapsevi (OTKK,
63)

hapisane kısı-evi
Toplum içinde, bir kısı-evine
(hapisaneye) kapatılmış gibiymişiz.
(G, 558)

hapishane cezaevi (DB, 113)

hapishane Hapis cezasına
çarptırılanların kapatıldıkları yer, dam,
ceza evi, kodes. (TS, 943)

Hapishane Hapisevi, Cezaevi
(DB, 114)

hapishane suçlularevi (ÖK,
34)

Hastahane Hastaevi,
Sağlikevi (DB, 114)

hastahane Hastaların
yatırılarak tedavi edildikleri sağlık
durumu. (TS, 953)

Hastahane Hastayurdu
(OTKK, 109)

hastahane sayrılar yurdu
Geçenlerde sayrılar yurduna
(hastahaneye) gittiğini duymuştum.
(G, 521)

hastahanelik hastahaneye
kaldırılacak durumda olan. (TS, 953)

hastane sayrılarevi (ÖK, 35)

haşhaşane haşhaşın
işlendiği yer. (TS, 954)

hayalhane esk. 1. karagöz
oynatılan yer. 2. Hayal kurma
yeteneği. (TS, 964)

helvahane esk. 1. Genellikle
helva pişirmekte kullanılan geniş ve
derin tencere. 2. tar. Sarayda mutfak
içinde tatlıların yapıldığı özel bölüm
veya oda. (TS, 977)

humbarahane tar. 1.
Humbara yapılan fabrika,
kumbarahane. 2. Humbaracı
yetiştirmek amacıyla 1739'da açılan
ilk Türk askerî okullardan biri. (TS,
1009)

hususî dersbane özel derslik:
1- Okullarda işlik, resim salonu, müzik
odası vb. yerlere verilen ad. 2- Her
yaştan öğrencilerin belli dal ve
konularda yetişmelerini, bilgi ve

beceri bakımından eksikliklerinin
giderilmesini sağlamak amacıyla
gerçek ya da tüzel kişilerce açılan bir
tür özel eğitim kurumu. (ETS, 125)

hususî kütüphane özel
kitaplık: Belli bir kümenin hizmetinde
bulunan, belirli konuları kapsayan ve
genel olarak araştırma türünde sayılan
kitaplık. (KTS, 54)

ıslahhane Islah evi. (TS,
1023)

İbadethane İbadetevi (DB,
114)

idarehane 1. Gazete, dergi
gibi yayım kurumlarında yazı işlerine
bakılan yeri yönetim yeri. 2. Bir işi
veya kuruluşu yönetenlerin
bulundukları yer, büro. (TS, 1045)

İdarehane İdareevi (DB,
115)

idarehane yönetim yeri (ÖK,
39)

İmalâthane Atölye (OTKK,
90)

imalâthane Ham maddelerin
işlenerek, mal olarak piyasaya
sürülecek duruma getirildiği iş yeri,
yapım evi. (TS, 1075)

İmalâthane İmalâtevi,
Yapımevi (DB, 115)

imalathane yapımevi (ÖTS,
170)

imalathane yapımlık,
yapımevi (ÖK, 42)

imarethane Yoksullara ve
öğrencilere yiyecek dağıtmak için
kurulmuş hayır kurumu. (TS, 1076)

inekhane İneklerin barındığı
yer. (TS, 1085)

İpekhane İpekevi (DB, 115)

ipekhane Kozaların, ipek
çilesi durumuna getirilmesi için
işlendiği yer. (TS, 1094)

iplikhane Ham bitki liflerinin
iplik yapıldığı yer. (TS, 1094)

İplikhane İplikevi (DB, 115)

İslimhane İslimevi (DB, 115)

jimnastikhane jimnastik
salonu: 1. İçinde beden eğitimi
çalışmaları ile sistemli beden
alıştırmalarının yapıldığı, kapalı salon
oyunlarının oynandığı özel araçlarla
donatılmış büyük salon. 2. Beden
eğitimi çalışmaları ve kapalı salon
oyunları için yapılmış olan bina. (ETS,
89)

kademhane Ayakyolu, helâ.
(TS, 1148)

kademhane ayakyolu, su
odası (ÖK, 47)

kahvehane Kahve, çay,
ıhlamur, bira, nargile içilen, tavla,
domino, bilârd, kâğıt oyunları vb.
oynanan yer, kahve. (TS, 1159)

Kahvehane Kahveevi (DB,
115)

kahvehaneci kahvehane
işleten kimse. (TS, 1159)

kalavrahane Kundura
atölyesi. (TS, 1163)

kalayhane 1. kalaycının
çalıştığı yer. 2. Kalay işlerinin
yapıldığı yer. (TS, 1164)

kalhane Kal işi yapılan yer.
(TS, 1168)

Karantinahane Karantinaevi
(DB, 115)

Kasaphane Kasabevi (DB,
115)

Kayikhane Kayıkevi (DB,
115)

kayikhane Kayıkların
çekildiği, korunduğu üstü örtülü yer.
(TS, 1248)

kaynakhane Kaynak işleri
yapılan yer. (TS, 1251)

kerhane (Far. kār-hāne)
Genel ev. (TS, 1276)

kerhane genelev (ÖK, 49)

kerhaneci 1. Kerhane işleten
kimse. 2. kaba Sövgü sözü. (TS, 1276)

kesimhane Kesim evi,
mezbaha. (TS, 1280)

keşişhane Keşişlerin
bulunduğu yer, manastır. (TS, 1284)

kılıçhane Kılıç yapılan yer.
(TS, 1290)

kıraathane esk. 1.
Müşterilerin okumaları için gazete ve
dergi bulunduran geniş, temiz ve iyi
döşenmiş kahvehane. 2. Kahve,
kahvehane. (TS, 1295)

Kıraathane Kıraatevi,
Okumaevi (DB, 115)

kıraathaneci Kiraathane
işleten kimse. (TS, 1295)

Kimyahane Kimyaevi (DB,
115)

kiremithane Kiremit yapılan
yer. (TS, 1329)

kirişhane Kirişin yapıldığı
işlik. (TS, 1329)

kitaphane kitabevi (DB, 113)

Kitaphane Kitabevi (DB,
115)

klişhane Klişe yapılan yer.
(TS, 1334)

Klişehane Klişeevi (DB, 115)

Kolahane Kolaevi (DB, 115)

Konsoloshane Konsolosevi
(DB, 115)

konsoloshane Konsolosluk
işlerinin görüldüğü daire, konsolosluk.
(TS, 1354)

Kozahane Kozaevi (DB,
115)

kuluçkahane Kuluçkalık.
(TS, 1403)

kumarhane Kumar oynanan
yer. (TS, 1404)

Kumarhane Kumarevi (DB,
115)

kumarhaneci Kumarhane
işleten kimse. (TS, 1404)

kumarhanecilik Kumarhane
işletme işi. (TS, 1404)

kumbarahane esk.
Humbarahane. (TS, 1404)

kuşhane İçinde süs kuşları
beslenen ve üretilen küçük oda veya
büyük kafes. (TS, 1422)

Kütübhane Kitaplık (Ev
eşyası) (OTKK, 109)

Kütübhane Kitapsaray
(OTKK, 109)

Kütübhane (evde ayrılan
kısım) Kitap odası (OTKK, 109)

kütüphane 1. Kuruluş amaç
ve görevine uygun kitap, film, plâk
gibi her türlü düşünce ve sanat
ürününü toplayan, düzenleyen ve
genel olarak ilgilenen okurlara sunan
kuruluş. 2. esk. Kitap satılan dükkân,
kitap evi. (TS, 1444)

kütüphane kitaplık (ÖK, 52)

Kütüphane Kitaplık, Kitap
yurdu: İçinde, istenildiği zaman
okunmak üzere, sınıflandırılmış, türlü
konulara değgin birçok kitap bulunan
yer. (ESSTS, 68)

kütüphane kitaplık: Kuruluş
amaç ve görevine uygun kitap, film,
plak vb. gibi her türlü düşünce ve
sanat ürününü toplayan, düzenleyen ve
genel olarak karşılık gözetmeden ve

ayrım yapmadan okurların yararına
sunan kurum. (KTS, 41)

kütüphane yordamlık: Bir
bilgisayar dizgesinde kullanıma hazır
biçimde tutulan izlence ve yordamlar
topluluğu. Kitaplık sözcüğü de
kullanılır. (BTS, 88)

kütüphane cildi kitaplık
cildi: Kitapların uzun süre
kullanılmalarını sağlamak amacıyla
yapılan çok sağlam cilt. (KTS, 42)

kütüphaneci 1. Kitaplıkta
görevli kimse. 2. Kitaplık bilimci. 3.
esk. Kitap evi sahibi, kitapçı. (TS,
1444)

kütüphaneci kitaplıkbilimci:
Kitaplılarda her türlü işin
yürütülmesini sağlayan, kitaplıkbilim
öğrenimi görmüş kişi. (KTS, 42)

kütüphanecilik 1. Kitaplık
görevlisinin işi. 2. Kitaplık bilimi. (TS,
1444)

kütüphanecilik kitaplıkbilim:
Kitap sayısını çoğaltmanın,

kataloglayıp sınıflandırmanın ve
okuyucuları kitaptan yararlandırmanın
kurallarını saptamak , her türlü
kitaplık sorununa çözüm yolları
bulmak ve kitaplıkla ilgili
uygulamaların kuramını yapmakla
uğraşan bilgi dalı. (KTS, 42)

kütüphanelerarası iare
kitaplıklararası ödünç verme: Bir
kitaplık dermesinden, başka
kitaplıkların okuyucularının da
yararlanmasını sağlamak amacıyla
kitaplıklar arasında gerçekleştirilen
ödünç kitap verme işlemi. (KTS, 42)

kütüphanelerarası iare
bölümü kitaplıklararası ödünç verme
bölümü: Kitaplıklarda, kitaplıklararası
ödünç verme işelminin yürütüldüğü
yer. (KTS)

mahpushane Ceza evi,
hapishane. (TS, 1487)

mahpushane tutuk evi
...mahpushane... karşılığı olan
kelimeler, eski kılavuzlara

uyulmayarak ...tutuk evi...

biçimlerinde ayrı yazılmıştır.

(TSTYY, 165)

mahpushane tutukevi (ÖK,
54)

mantarhane Mantarların
işlendiği yer. (TS, 1503)

mapushane hlk.
Mahpushane. (TS, 1506)

Marangozhane Marangozevi
(DB, 115)

marangozhane Marangozun
çalıştığı yer. (TS, 1506)

marangozhane, marangoz
atölyesi marangoz işliğı: Tiyatroda
dekor ve sahne eşyalarına ilişkin tahta
işlerinin yapıldığı yer. (GSTS, 90)

mehterhane 1. Osmanlılarda
kös, nakkare, zil, zurna ve borularla
kurulan askerî mızık takımı. 2. tar.
Bu takımın bulunduğu yer. 3. argo.
Hapishane. (TS, 1525)

mektep kütüphanesi okul
kitaplığı: Okulda derslerle ilgili ve

genel kültürü artırıcı her türlü yayının
topluya saklandığı, özellikle öğretmen
ve öğrenciler için yararlanmaya
sunulduğu ya da ödünç verildiği yer.
(ETS, 108)

mevkufhane tutukevi (ÖK,
58)

Mevlevîhane Mevlevî
tekkesi. (TS, 1550)

meyhane 1. İçki satılan ve
içilen yer, içki yeri. 2. Kabare. (TS,
1553)

meyhane pilâvı 1. Kıyma,
soğan, biber ve domates kullanılarak
bulgurdan yapılan bir pilâv türü. 2.
Meyhane havasına özgü ve mezelik
niteliğinde olan pilâv. (TS, 1553)

meyhaneci Meyhane işleten
kimse. (TS, 1553)

meyhaneci otu bot.
Çobandüdüğü. (TS, 1553)

meyhanecilik Meyhane
işletme işi. (TS, 1553)

genellikle derleme ya da yapıt hakkı
yasadından yararlanarak ülkede basılan,
çoğaltılan bütün yayınları bir araya
getiren, ülkeyle ilgili ülke dışında
çıkılmış bütün yapıtları toplama
amacını güden bir araştırma kitaplığı.
(KTS, 66)

misafirhane esk. 1.
Yolcuların konakladıkları han,
kervansaray vb. 2. Konuk evi. (TS,
1569)

misafirhane konuk evi
(TSTYY, 178)

misafirhane konukevi (ÖK,
59)

misafirhane konukevi (ÖTS,
175)

Misafirhane Misafirevi,
Konukevi (DB, 115)

(DB, 115)

muhtar kütüphane özerk
kitaplık: Belli bir dizgenin parçasını
oluşturan, ancak yönetimi açısından
bağımsız olan kitaplık. (KTS, 54)

mumhane Mum üretim yeri.
(TS, 1591)

muvaakkithane Genellikle
büyük camilerin yanında bulunan ve
zamanı ayarlayan oda. (TS, 1598)

mücellithane Cilt evi. (TS,
1601)

mühendishane esk. Osmanlı
Devletinde mühendis yetiştiren yüksek
okul. (TS, 1603)

müracaat kütüphanesi
danışman kitaplık bilimci: Kitaplarla
ilgili özel bilgi ve yeteneklerinin
olması istenen, okurun türlü

gereksemeleri için baş vurduğu
kitaplık uzmanı. (KTS, 22)

mürettiphane Bir basım
evinde dizgicilerin çalıştığı bölüm.
(TS, 1611)

mürettiphane dizgi odası
(ÖK, 64)

Mürettiphane Mürettibeve,
Dizimeve (DB, 115)

nakkarhane Mehter takımına
ve bunun bulunduğu yere verilen ad.
(TS, 1627)

Nekahethane Nekaheteve
(DB, 115)

nekareshane Şifa yurdu,
dinlenme yurdu, evi. (TS, 1643)

nezarethane Gözaltına alınan
kimselerin konulduğu yer. (TS, 1651)

Nezarethane Nezareteve
(DB, 115)

nigârthane işlik: sanatçının
içinde çalıştığı yer. (GZSTS, 42)

öğretmen kütüphaneci
kitaplık görevlisi öğretmen:

Kitaplık bilimcisi olmadığı hâlde
dersleri yanında işini de yürüten
öğretmen. (KTS, 42)

öğretmen kütüphanesi
öğretmen kitaplığı: 1. Okulda
öğretmenlerin meslek ve genel
bilgilerini zenginleştirecek nitelikte
kitapların bulunduğu kitaplık. 2. Belli
bir bölgede görevli öğretmenlerin
okuma ve yetişme gereksinimlerini
karşılama için kurulan kitaplık. (ETS,
121)

pastahane İçinde pasta
satılan, oturularak veya ayakta pasta
yenilen yer, pastacı. (TS, 1774)

Pastahane Pastaevi (DB,
115)

pastahaneci Pasta yapan
veya satan (kimse). (TS, 1774)

patrikhane (Yun. patriarkhis
+Far. hâne) Patriğin görev yeri. (TS,
1779)

Patrikhane Patrikevi (DB,
115)

piskoposhane (Yun. + Far.
hâne) Piskoposluk. (TS, 1806)

Piskoposhane Piskoposevi
(DB, 115)

postahane Posta ile
gönderilen maddelerin kabul edildiği,
postaya verilmiş maddelerin ayırım ve
dağıtımının yapıldığı kamu hizmeti
yapısı. (TS, 1820)

Postahane Postaevi (DB,
115)

Postahane Postaevi (OTKK,
135)

Rasadhane Göyet (OTKK,
136)

rasadhane gözlem evi (coğr.)
(OÖTK, 130)

rasadhâne gözlemevi: Gök
gözlemleri yapan, gökcisimlerini ve
olaylarını inceleyen kurum. (GBTS,
42)

rasathane Gözlem evi,
observatuvar. (TS, 1846)

rasathane gözlemevi (ÖK,
74)

rasathane gözlemevi (ÖTS,
180)

Rasathane Rasadevi (DB,
115)

Resimhane Resimevi (DB,
115)

saadethane 1. Yüksek rütbeli
kimselerin evi. 2. Mutlu ve huzur
içinde yaşanılan yer. (TS, 1873)

Saathane Saatevi (DB, 115)

sabunhane Sabun yapılan
yer. (TS, 1877)

Sabunhane Sabunevi (DB,
115)

salhane (Ar. Salh + Far.
hâne) Kesim evi, kanara, mezbaha.
(TS, 1896)

Salhane Kanara (OTKK,
138)

Salhane, mezbaha Kesmelik,
kanara (OTKK, 120)

Salhhane Salhevi, Yüzmeevi
(DB, 115)

saraçhane At takımları, araba
koşumları, meşinden eşye yapılan ve
satılan yer. (TS, 1909)

Saraçhane Saracevi (DB,
115)

sebilhane Sebil. (TS, 1927)

Sebilhane Sebilevi (DB, 115)

Sefahathane Sefahatevi (DB,
116)

sefarethane büyükelçilik,
elçilik (ÖK, 77)

sefarethane elçilik (ÖTS,
181)

sefarethane Elçilik. (TS,
1930)

Sefarethane Sefaretevi,
Elçilikevi (DB, 116)

semahane Mevlevî
tekkelerinde dervişlerin sema âyini
yaptıkları özel bölüm. (TS, 1936)

seminer kütüphanesi
seminer kitaplığı: Üniversitede,

merkez kitaplığına bağlı, belli
konulardaki derlemelerle hizmet sunan
küçük kitaplık. (KTS, 59)

sınıf kütüphanesi sınıf
kitaplığı: Özellikle ilkokullardaki
sınıflarda geçici olarak bulundurlan
küçük kitaplık. (KTS, 59)

sırmakeşhane Sırma yapılan
yer. (TS, 1972)

Silâhhane Silâhevi (DB, 116)

silâhhane Silâhların
saklandığı, korunduğu yer. (TS, 1981)

sûthane Süt ve süt ürünleri
satılan yer. (TS, 2061)

Sûthane Sütevi (DB, 116)

sûthane sütevi (tarım)
(OÖTK, 283)

Şaphane Şapevi (DB, 116)

şaraphane 1. Şarap yapılan
yer. 2. Şarap satılan veya içirilen yer.
(TS, 2075)

Şaraphane Şarabevi (DB,
116)

Şehbenderhane	talimhane Talim yapılan yer,
Şehbenderevi (DB, 116)	alan. (TS, 2126)
Şırahane Şıraevi (DB, 116)	tamirhane Genellikle teknik
şifahane Hastahane. (TS, 2094)	araçların onarıldığı yer. (TS, 2128)
Şifahane Şıfaevi (DB, 116)	tamirhane onarım işliğı (ÖK, 86)
Şişehane Şişeevi (DB, 116)	Tamirhane Tamirevi,
tabakhane (Ar. debbāg + Far. hāne) Hayvan postunu kullanılacak duruma getirme işleminin yapıldığı yer, sepi yeri. (TS, 2106)	Onarmaevi (DB, 116)
tabakhane sepi yeri (ÖK, 83)	tasfiyehane arıtım evi (TSTYY, 169)
Tabakhane Tabakevi, Derievi (DB, 116)	tasfiyehane Arıtım evi, rafineri. (TS, 2144)
tahaffuzhane esk. Sefer sırasında, yocu ve gemi adamları arasında bulaşıcı hastalık görülen gemilerin karantina sürelerini geçirmeleri, gerekli sağlık önlemlerinin alınması ve hastaların iyileştirilmeleri için büyük limanlara yakın kıyılara kurulmuş sağlık kuruluşu. (TS, 2112)	tasfiyehane arıtımevi (ÖK, 86)
	Tasfiyehane Tasfiyeevi (DB, 116)
	Tasirhane Tasirevi (DB, 116)
	tavhane 1. İçinde bitki yetiştirilen sobalı camlık, limonluk, sera. 2. mec. Yoksulların sığındığı sıcak yer. (TS, 2155)
	Tebhirhane Tebhirevi (DB, 116)

Tecrithane Tecridevi (DB, 116)	oturdukları ya da gezindikleri yer. (ETS, 52)
Tedavihane Tedavievi (DB, 116)	teneffüşhane Genellikle okullarda, ders aralarında dinlenmek için öğrencilerin çıktığı salon veya bahçe. (TS, 2189)
Tehaffuzhane Tahaffuzevi, Korumaevi (DB, 116)	Teneffüşhane Teneffüsevi (DB, 116)
teknik kütüphane teknik kitaplık: Fen ve teknik alanda çalışanların gereksinmelerini karşılamak üzere, dermesinde çoğunlukla teknik kitapları bulunduran araştırma kitaplığı. (KTS, 64)	tephirhane Mikroplu eşyanın etüvden geçirildiği yer, buğu evi. (TS, 2193)
telgrafhane esk. Telgraf aracılığıyla haberleşmeyi sağlayan resmî kuruluş. (TS, 2180)	tercihane ed. Terciibentte vasıta beytinden önceki beyitlerin oluşturduğu bent. (TS, 2196)
Telgrafhane Telgrafevi (DB, 116)	terkiophane ed. esk. Terkibibentte vasıta beytinden önceki beyitlerin oluşturduğu bent. (TS, 2198)
tembelhane İçinde bulunanların çalışmaya karşı isteksiz davrandıkları yer. (TS, 2183)	terzihane Giysi biçilip dikilen yer, terzi dükkânı. (TS, 2202)
Tembelhane Tembelevi (DB, 116)	Terzihane Terzievi (DB, 116)
teneffüşhane dinlenme yeri: Okulda öğrencilerin dinlenme zamanı	

teşrihhane Otopsi yapılan	ticarethane tecimevi (ÖK,
yer. 2. Tıp fakültelerinde anatomi dersi	93)
yapılan yer. (TS, 2208)	ticarethane tecimevi (ÖTS,
Tevkifhane Tevkifevi (DB,	187)
116)	Ticarethane Tecimge
Tevkifhane Tutsalık (OTKK,	(OTKK, 158)
157)	ticarethane Ticaret işlerinin
tevkifhane Tutuk evi. (TS,	yönetildiği yer. (TS, 2222)
2211)	ticarethane ticaretevi (DB,
tevkifhane tutukevi (ÖK, 93)	113)
tevkifhane tutularevi:	Ticarethane Ticaretevi (DB,
Yargılılardan ayrı olarak, tutkluların	116)
konduğu, barındırıldıkları yer. (CYTS,	Tophane Topevi (DB, 116)
53)	Tüfekhane Tüfekevi (DB,
Tevsihane Tevsievi (DB,	116)
116)	umumhane esk. Genel ev.
tımarhane Akıl hastahanesi.	(TS, 2281)
(TS, 2216)	umumhane genelev (ÖK, 94)
tımarhane us sayrılıkları evi	uzman kütüphaneci
(ÖK, 93)	kitaplıkbilim uzmanı: Kitaplıkbilim
tımarhanelik Tımarhaneye	eğitimi gördükten sonra,
kapatılmasını gerektirecek kadar akıl	kitaplıkbiliminin herhangi bir dalında
hastası olan. (TS, 2216)	uzmanlaşmış kişi. (KTS, 42)

vaftizhane (Yun. baptisis + Far. hāne) Vaftiz yapılan yer. (TS, 2326)

Yağhane Yağevi (DB, 116)

yatakhane 1. Okul, fabrika gibi kalabalık yerlerde yatakların konulduğu yer. 2. Yatılı okullarda yatılan yer. (TS, 2408)

Yatakhane Yatakevi (DB, 116)

yatakhane şehir koğuşkent: İnsanların, çalışmak için bir başka yerleşim yerine gidip gelmek zorunda bulundukları, iş alanları ve ekonomik etkinlikleri ancak günlük gereksinimleri karşılamaya yetebilen, başat özelliği oturma işlevinin yerine getirilmsi olan yörekent ya da uydukent. (KBTS, 78)

yazıhane 1. Yazı ve danışma işlerinin yürütüldüğü iş yeri, büro. 2. Yazı masası. (TS, 2419)

Yazıhane Yazıevi (DB, 116)

yazma kütüphanesi yazma kitaplığı: Genel olarak yazmalarla ilgili yapıtlara yer veren araştırma kitaplığı. (KTS, 70)

yemekhane Okul, fabrika gibi kuruluşlarda yemek yenilen büyük salon. (TS, 2429)

Yemekhane Yemekevi (DB, 116)

yemekhane yemekyeri (ÖK, 97)

yetimhane Yetim çocukların barındırıldığı, bakıldığı yer. (TS, 2442)

Yetimhane Yetimevi (DB, 116)

Yoğurthane Yoğurdevi (DB, 116)

yoğurthane Yoğurt yapılan yer. (TS, 2456)

name

Ahitname Ahitkâdı, Andkâdı (DB, 130)	Celpname Celpkâdı, Getirtmekâdı (DB, 130)
ahitname yazılı antlaşma (ÖK, 12)	celpname getirtme belgesi: Duruşmada bulunması için sanığa gönderilen çağrı belgesi. (CYTS, 33)
Azilname Azilkâdı (DB, 130)	celpname çağrı belgesi (ÖK,
Barname Yükkâdı (DB, 130)	20)
beyanname (1) bildirge (2) bildiri (ÖTS, 163)	Celpname Geldiri (OTKK,
beyanname 1. bildirge 2. bildiri (ÖK, 18)	28)
Beyanname Beyankâdı (DB,	Cevapname Cevapkâdı (DB,
130)	130)
beyanname Bildirge. (TS,	dahili nizamname içtüzük: T.B.M.M. ile dernek, ortaklık, bir devlet kurumu ya da kuruluşuna
279)	değgin işlerin iyi işlemlerini sağlamak ve bu yerde çalışanlara yasa yargıları çevçevesinde yol göstermek ve yasa yargılarına aykırı düşmemek üzere düzenlenen kuralların tümü. (CYTS,
Beyanname Bildiriğ (OTKK,	36)
21)	
beyanname bildirim (DB,	
250)	
celpname Celp kâğıdı, çağrı kâğıdı. (TS, 393)	
celpname celpkâdı (DB, 130)	dâhilî talimatname İç yönetmelik. (TS, 515)

Davetname Davetkâdı (DB,
130)

davetname Yasal bir iş için
gönderilen çağrılık. (TS, 532)

Dehaletname Dehaletkâdı
(DB, 130)

ehliyetname Ehliyet, yeterlik
belgesi, sürücü belgesi. (TS, 680)

Ehliyetname Ehliyetkâdı,
Yararlıkkâdı (DB, 130)

ehliyetname yeterlik belgesi
(ÖK, 26)

Emirname Buyrultu (OTKK,
41)

Emirname Emirkâdı (DB,
130)

emirname Yazılı buyruk.
(TS, 707)

esas nizamname anatüzük:
Tüzel kişilerin bir yandan yeterlik
yetkilerini, bir yandan da kuruluş
amaçlarına göre gelir kaynaklarını ve
kuruluşunun konularını belirten
yönergeler ve ilkeler. (CYTS, 15)

falname Fala bakmanın
inceliklerini ve yorumlama
özelliklerini anlatan kitap. (TS, 759)

Feragatname Feragatkâdı
(DB, 130)

Feryatname Feryatkâdı (DB,
130)

fetihname tar. Bir yerin
alındığını müjdelemek için
hükümdarların yabancı devlet
adamlarına, şehzadelere, valilere vb.
ne yazdıkları resmî mektup. (TS, 776)

Hacizname Hacizkâdı (DB,
130)

havalename esk. Havale.
(TS, 961)

Havalename Havalekâdı
(DB, 130)

Hibename Hibekâdı,
Bağışlamakâdı (DB, 130)

Hipotekname Hipotekkâdı
(DB, 130)

Hükümname Hükümkâdı
(DB, 130)

ibraname Aklama belgesi.
(TS, 1032)

İbraname İbrakâdı (DB, 131)

icazetname 1. İzin belgesi,
onay belgesi. 2. Diploma. (TS, 1034)

İcazetname İcazetkâdı (DB,
131)

iddianame huk. Savcılığın
soruşturma sonunda elde ettiği
kanıtları ve iddialarını içinde topladığı,
mahkemede okunan yazı. (TS, 1046)

İddianame İddiakâdı (DB,
131)

İddianame Savlama:
Mahkemede savcının fikir ve dileğini
ileri sürmek için söylediği söz.
(ESSTS, 95)

iddianame savlık (ÖK, 39)

İddianame Sava (OTKK, ek,
3)

ifraz talimatnameleri
yerbölümleme kuralları: Yapıdüzen
yasalarında, tüzük ve
yönetmeliklerinde ve kentlerin

düzentasalarında yerbölümlemeyi
düzenlemek amacıyla konulan
kuralların tümü. (KBTS, 124)

ihbarname bildir, bildirim,
bildirimlik (ÖK, 40)

ihbarname Haber verme
kâğıdı, bildirim, ihbariye. (TS, 1052)

İhbarname İhbarkâdı (DB,
131)

ihtarname Resmî ihtar
yazısı, protesto. (TS, 1053)

İhzarname İhzarkâdı (DB,
131)

ikamet beyannamesi oturma
bildirimi: Bir yerleşim yerine ya da bir
mahalleye yeni gelmiş kimselerin, o
birimin yönetiminden sorumlu olan
örgüt ve orunlara, geldiğini ve
kimliğini bildirmek üzere vermek
zorunda olduğu belge. (KBTS, 88)

İlânname İlânkâdı (DB, 131)

İltimasname İltimaskâdı,
Kayırmakâdı (DB, 131)

imar planı izahnamesi tasar
yazanağı: tasarlamanın amaçlarını,
ilkelerini açıklayan ve düzentasar
üzerinde gösterilesi olanağı
bulunmayan ya da gösterilmesi
gereksiz olan noktaları saptayan ama
düzentasarla tümleşen ve tüzel bir
değeri de olan yaznak. (KBTS, 101)

imar talimatnamesi
yapıdüzen yönetmeliği: Kent ve
kasabaların düzentasarlarını
uygulamak, yapı eylemlerinin bir
düzen içinde ve denetim altında
gerçekleştirilmesini sağlamak üzere,
her kent yönetiminin genel kurulunca
Yapıdüzen Yasasına uygun olarak
hazırlanan ve Bakanlıkça onaylanan
yönetmelik. (KBTS, 116)

İmtiyazname İmtiyazkâdı
(DB, 131)

İsticvapname İsticvapkâdı,
Sorgukâdı (DB, 131)

istidaname dilekçe (ÖK, 44)

İstidaname İstidakâdı,
Dilekkâdı (DB, 131)
istidaname Resmî bir
makama yazılan dilekçe yazısı. (TS,
1106)
istifanname Bir görevden
kendi isteğiyle ayrıldığını belirten
dilekçe. (TS, 1107)

İstifanname İstifakâdı (DB,
131)

İstintakname İstintakkâdı
(DB, 131)

İstirhamname İstirhamkâdı
(DB, 131)

ithafname İthaf yazısı. (TS,
1122)

İthamname İthamkâdı,
Suçlamakâdı (DB, 131)

ithamname Suçlama yazısı.
(TS, 1122)

İtilâfname İtilâfkâdı,
Uzlaşmakâdı (DB, 131)

itimatname güven mektubu,
güvenmelik, güvencelik (ÖK, 45)

itimatname Güven mektubu,
itimât mektubu. (TS, 1124)

İtimatname İtimatkâdı (DB,
131)

İtirazname İtirazkâdı (DB,
131)

İttifakname İttifakkâdı,
Bağdaşmakâdı (DB, 131)

İzahname İzahkâdı (DB,
131)

izinname 1. Bırakma veya
çıkarma kâğıdı. 2. esk. Bir nikâhın
kırılması için kadı tarafından verilen
izin kâğıdı. (TS, 1131)

izinname izinkâdı (DB, 130)

İzinname İzinkâdı (DB, 131)

Kanunname Kanunkâdı (DB,
131)

kanunname Yasa kitabı. (TS,
1191)

kararname 1.
Cumhurbaşkanının onayladığı
hükûmet kararı. 2. Bakanlar Kuruluna
verilen yetkilere dayanarak alınan

karar. 3. Bu kararı bildiren resmî yazı.
(TS, 1211)

Kararname Kararkâdı (DB,
131)

kârname, kurampa ayrıntılı
çizim: Yapı ve döşeme eşyası
yapımında temel olacak, ölçüdeki
ayrıntılı çizimler. (GZSTS, 7)

Kavilname Kavilkâdı,
Sözkâdı (DB, 131)

kefaletname Bir kimsenin
kefil olduğunu gösteren belge, kefillik
kâğıdı. (TS, 1261)

Kefaletname Kefaletkâdı
(DB, 131)

kefaletname yükümlenme
belgesi (ÖK, 49)

kıyafetname 1. Bir ülkenin
veya bir dönemin giyimlerini anlatan
kitap. 2. Yüze veya dış görünüşe
bakılarak ruhî durumu anlama
bilgisinden söz eden kitap. (TS, 1312)

Küfürname Küfürkâdı (DB,
131)

kunturatname kunturatkâdı
(DB, 130)

Kurzname Kısa ad: Bir ismin
ve özellikle bir özel adın bir parçasını
atarak ve kalanını bazan bir az
değiştirerek meydana getirilen kısa ad.
(DBTS, 130)

Lûtuftname Lûtufkâdı (DB,
131)

mebakıpname Mebkıbeleri
konu edinen eserlerin ortak adı. (TS,
1531)

menşe şehadetnamesi Köken
belgesi. (TS, 1534)

muahedename Antlaşma
metni. (TS, 1580)

Muahedename
Muahedekâdı, Andlaşmakâdı (DB,
131)

muahezename Eleştiri yazısı
ve kitabı. (TS, 1580)

müdafaaname esk.
Savunma. (TS, 1601)

Müdafaaname Müdafaakâdı
(DB, 131)

muhabbetname 1. Aşk
mektubu. 2. Arkadaş, dost mektubu.
(TS, 1583)

Muhabbetname
Muhabbetkâdı, Sevgikâdı (DB, 131)

Mukavelename
Mukavelekâdı, Sözleşmekâdı (DB,
131)

mukavelename sözleşme
belgiti (ÖK, 61)

Mülkname Mülkkâdı (DB,
132)

Müsalâhaname
Müsalâhakâdı, Barışmakâdı (DB, 132)

Mütarekename
Mütarekekâdı (DB, 132)

Muvafakatname
Muvafakatkâdı (DB, 131)

nakil tasdiknamesi geçiş
belgesi: Bir okuldaki başka bir okula
geçecek öğrenciye, yazılmak istediği
yeni okulun isteme yazısı üzerine

devam ettiği eski okulca verilen belge.

(ETS, 69)

nasihatname Dinî konularda

öğüt veren eser. (TS, 1633)

Nizamname Nizamkâdı (DB,

132)

nizamname tüzük (DB, 251)

nizamname tüzük (ÖK, 68)

Nizamname Tüzük (OTKK,

134)

nizamname tüzük (ÖTS,

179)

nizamname tüzük (TDGSE,

457)

nizamname Tüzük. (TS,

1658)

nizamname : tüzük (AS, 231)

nizamnamei dahili İçtüzük

(DB, 252)

nizamname-i dahili : içtüzük

(AS, 231)

pendname Öğüt kitabı. (TS,

1788)

Protestoname Protestokâdı

(DB, 132)

rekor nizamnamesi sonaşam

yönetmelikleri: Uluslararası

Çiftekerciler Birliği ya da Ulusal

Birlik'çe düzenlenen sonaşam

yönetmelikleri. (ÇTS, 39)

Ricaname Ricakâdı (DB,

132)

ruhsatname Belli

etkinliklerde bulunabilmek, kamu

hizmet ve mallarından

yararlanabilmek için kişilere, önceden

belirlenmiş bazı şartlara uyma

kaydıyla idarece verilen izin, ruhsat.

(TS, 1869)

Ruhsatname Ruhsatkâdı

(DB, 132)

ruzname 1. Günlük olayların

yazıldığı defter. 2. Gündem. 3. tar.

Olayların zaman sırasına göre yazılmış

bulunduğu defter. (TS, 1871)

ruzname gündem

-dam (-dem; -tam, -tem) İsimden isim

türetir. Ekin erdem, öktek gibi eski örnekleri vardır. .... ‘ruzname’ yerine kullanılan gündem, ... konunun öteki örnekleridir. (TSTYY, 78)

Ruzname Gündem (OTKK, ek, 4)

ruzname gündem (ÖTS, 181)

Ruzname Günkâdı (DB, 132)

ruzname : gündem (AS, 232)

Sadakatname Sadakatkâdı, Bağlılıkâdı (DB, 132)

şahadetname 1. Diploma, sertifika, bröve. 2. Bir işin yapıldığını gösteren, yetkilisi tarafından verilmiş olan onaylanmış belge. (TS, 2066)

şahadetname 1. yetki belgesi 2. belge (ÖK, 80)

Şahadetname Şahadetkâdı (DB, 132)

Salâhiyetname Salâhiyetkâdı, Yetkikâdı (DB, 132)

salnâme almanak (astr.) (OÖTK, 10)

sal-nâme gökbilim yıllığı:

Önemli gök cisimlerinin yer, uzaklık, parlaklık vb. değerlerini bir yıl boyunca, her gün veren kitap. (GBTS, 38)

salname yıllık (ÖTS, 181)

salname Yıllık. (TS, 1899)

Salname Yıllık: Yılda bir çıkan ve son yılın her çeşit olaylarını kaydeden eser. (ESSTS, 126)

şartname koşul bildirimliği (ÖK, 81)

şartname koşulluk:

Yarışmaya çıkarılan bir yapı tasarısı ya da kent düzentasarını hazırlayacak olan kimselerin uyacakları kuralları gösteren ve yarışmayı açan ya da

kamu işini, üsterme ya da sözleşmeyi yaptıran kurumca düzenlenen belge.

(KBTS, 82)

Şartname Şartkâdı (DB, 132)

şartname Satın alma, satma, yaptırma, kiralama gibi işleri gerçekleştirmek isteyen tarafın

düzenlediği, her iki tarafın da uymayı
üstlendikleri şartların tespit edildiği
resmî belge. (TS, 2077)

şartname : şartlaşma (AS,
233)

şecerename esk. Soyağacını
gösteren kitap veya yazı. (TS, 2080)

Şecerename Şecerekâdı,
Soykâdı (DB, 132)

şehadetname diploma: Bir
kimseye herhangi bir okulu ya da
öğrenim programını başarıyla
tamamladığını; bir dereceye ya da
san'a hak kazandığını; bir iş, sanat ya
da meslek dalında çalışabilme yetkisi
elde ettiğini belirtmek üzere bir eğitim
elde ettiğini belirtmek üzere bir eğitim
kurumunca düzenlenip verilen resmi
belge. (ETS, 52)

şehname ed. esk. 1.
Hükümdarların niteliklerini, üstün
başarılarını anlatan, mesnevî
biçiminde yazılmış manzume. 2.

Manzum olarak yazılmış tarih. (TS,
2081)

şehnameci esk. 1. Şehname
yazarı. 2. tar. Osmanlılarda
vak'anüvisliğin kuruluşundan önce
devletin resmî tarih yazarı. (TS, 2081)

seyahatname Bir yazarın
gezip gördüğü yerlerin edindiği bilgi
ve izlenimlerini anlattığı eser. (TS,
1955)

seyahatname geziyazısı (ÖK,
78)

şikayetname Bir görevlinin,
yanlış ve kötü hareketleriyle
davranışlarını ilgili ve yetkili makama
bildiren yazı, şikâyet mektubu. (TS,
2095)

Şikâyetname Şikâyetkâdı
(DB, 132)

şikâyetname yakınma
belgesi: Yasa ve tüzüklere aykırı
gördükleri eylem ve işlemler
dolayısıyla kişilerin yetkili orunlara
verdikleri kâğıtları. (CYTS, 57)

silsilename esk. Bir kimsenin
silsilesini gösteren çizelge. (TS, 1985)

Silsilename Silsilekâdı (DB,
132)

siyasetname Siyaset bilimini
anlatan ve bu konuda öğüt veren eser.
(TS, 1996)

Sulhname Sulhkâdı,
Barışkâdı (DB, 132)

Sûrname Düğün deyişi: Bir
düğün dolayısıyla, yeni evlileri övmek
için yazılan koşuk. (ESSTS, 41)

taahhütname Bir şeyi
yapmayı üstüne aldığını bildiren yazılı
kâğıt. (TS, 2105)

Taahhütname Taahhütkâdı
(DB, 132)

taahhütname yükümlülük
belgesi, yüklemlik (ÖK, 83)

tabirname Rüyaların
yorumunu yapan kitap. (TS, 2109)

Tahkimname Tahkimkâdı
(DB, 132)

takdirname başarı belgesi
(ÖK, 85)

Takdirname Takdirkâdı
(DB, 132)

takdirname Yapılan bir işin
beğenildiğini belirtmek amacıyla
verilen yazılı belge. (TS, 2118)

talâkname boşkâdı (DB,
130)

talepname İstek bildiren
belge. (TS, 2125)

talepname istek kâğıdı, istem
belgesi, istemelik (TS, 85)

Talepname Talepkâdı,
İstemekâdı (DB, 132)

Talimatname Öğrenek
(OTKK, 147)

Talimatname Talimkâdı
(DB, 132)

talimatname yönetmelik
(ÖK, 85)

talimatname yönetmelik
(ÖTS, 184)

talimatname Yönetmelik.
(TS, 2126)

talimatname yönetmelik:
Yasa ve tüzüklerin uygulanmasında görevlilere yol göstermek, yasa ve tüzüklere aykırı olmamak üzere bir ya da birkaç bakanlık ve belediyelerce çıkarılıp resmi gazetede yayımlanan nesnel kuralların tümü. (CYTS, 66)

talimatname : yönetmelik
(AS, 235)

talimname Savaşta uygulanan türlü manevraları, araç ve gereçlerin nasıl kullanılacağını, her sınıfın görev ve davranışını belirten kuralların toplandığı kitap. (TS, 2126)

Taltifname Taltifkâdı (DB, 132)

tandırname 1. Tandır başında otururken söylenen veya okunan masal. 2. mec. Bilgisiz kimselerin inandığı saçma fikirler ve bu fikirlerin yazıldığı sanılan kitap.
(TS, 2130)

tarifname Bir işin yapıldığı veya bir aletin çalışmasını açıklayan yazı veya broşür. (TS, 2139)

Tarifname Tarifkâdı (DB, 132)

Tarziyename Tarziyekâdı (DB, 132)

tasdikname gerçekleştirme belgesi: Öğrencinin, devam ettiği okuldan ayrılırken isteği üzerine kendisine verilen durum belgesi.
(ETS, 71)

tasdikname Öğrenim belgesi.
(TS, 2144)

tasdikname onamalık, onaylamalık, doğrulama belgesi (ÖK, 86)

Tasdikname Tasdikkâdı (DB, 132)

tasdikname ile uzaklaştırma
okuldan çıkarma: Disiplin suçu işlemiş olan öğrencinin, başka bir okula yazılmasına yarayacak bir gerçekleştirme

belgesi verilerek, bulunduğu okuldan
çıkarılması. (ETS, 107)

tasdikname, tasdik vesikası
öğrenim belgesi: Bir öğrenimi başarı
ile tamamlayanlara, bir kurs ya da
toplu çalışmaya katılıp bitirenlere
verilen belge. (ETS, 117)

Tatilname Tatilkâdı (DB,
132)

tavsiyename Tavsiye etmek
amacıyla yazılan mektup. (TS, 2156)

Tavsiyename Tavsiyekâdı
(DB, 132)

Tavzihname Tavzihkâdı
(DB, 132)

Tayinname Tayinkâdı (DB,
132)

Taziyename Taziyekâdı (DB,
132)

taziyetname Baş sağlığı
dileme yazısı. (TS, 2160)

Tebliğname Tebliğkâdı,
Bildirmekâdı (DB, 132)

Tebrikname Tebrikkâdı,
Kutlamakâdı (DB, 132)

Tehditname Tehditkâdı (DB,
132)

Tekdirname Tekdirkâdı (DB,
132)

Teklifkâdı Teklifkâdı (DB,
133)

Tekzipname Tekzipkâdı,
Yalanlamakâdı (DB, 133)

Telgrafname Telgrafkâdı
(DB, 133)

Teminname Teminkâdı (DB,
133)

Temlikname Temlikkâdı
(DB, 133)

Teşekkürname Teşekkürkâdı
(DB, 133)

Tetkikname Tetkikkâdı,
Araştırmakâdı (DB, 133)

Tevbihname Tevbihkâdı
(DB, 133)

Tezallümname	vekâletname vekillik belgesi:
Tezallümkâdı, Sızlanmakâdı (DB, 133)	Vekilin temsil yetkisini ve kapsamını saptayan yazılı kâğıt. (CYTS, 57)
Tezvırname Tezvirkâdı (DB, 133)	vekâletname yetkideşlik belgesi (ÖK, 96)
vakayiname Günü gününe yazılmış olayları içine alan eser, kronik. (TS, 2327)	Vekayiname Yıldalık: Olayları, aralarındaki bağlantılardan bahsetmeksizin, yalın bir şekilde ve tarih sırasıyla kaydetmekle yetinen eser. (ESSTS, 125)
vakıfname Vakfiye. (TS, 2328)	velâyetname Tarikat ileri gelenlerinin hayatlarını ve menkıbelerini anlatan kitap. (TS, 2339)
Vakıfname Vakıfkâdı (DB, 133)	vergi beyannamesi Vergi mükellefinin bir vergi döneminde sağladığı kazancı bildirir belge. (TS, 2341)
vasiyetname Bir kimsenin vasiyetini yazmış olduğu belge. (TS, 2335)	zabıtname tutanak (ÖK, 97)
Vasiyetname Vasiyetkâdı (DB, 133)	zabıtname Tutanak. (TS, 2493)
Vedaname Vedakâdı (DB, 133)	zabıtname tutanak: Görüşülen ve konuşulan konuların yazılı olarak saptanması. (CYTS, 52)
vekâletname Bir kimsenin vekil olduğunu bildiren noterlikçe onaylanmış belge. (TS, 2339)	
Vekâletname Vekâletkâdı, Vekillikkâdı (DB, 133)	

Zabitname Tutulga (OTKK,

161)

Zabitname Zabıtkâdı (DB,

133)

KAYNAKLAR

- Acıpayamlı, Prof. Dr. Orhan, *Halkbilim Terimleri Sözlüğü*, TDK, Ankara 1978.
- Alkanat, Ög. Alb. Nurettin, *Atletizm Terimleri Sözlüğü*, TDK, Ankara 1976.
- Ataç, Nurullah, *Günce*, TDK 1972.
- Ayaktopu Terimleri Sözlüğü*, TDK, Ankara 1974.
- Bekensir, Hakkı, *Çifteler Terimleri Sözlüğü*, TDK, Ankara 1970.
- Devellioğlu, Ferit, *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat*, Aydın Kitabevi Yayınları, Ankara 1993.
- Dilbilim Terimleri Sözlüğü*, TDK, Ankara 1949.
- Dizdaroğlu, Hikmet-Özertim, Sami N., *Ataç*, TDK, Ankara 1962.
- Edebiyat ve Söz Sanatı Terimleri Sözlüğü*, TDK, İstanbul 1948.
- Erdoğan, Ahmet, *Ceza Yargılama Yöntemi Yasası Terimleri Sözlüğü*, TDK, Ankara 1972.
- Eren, Prof. Dr. Hasan – Zülfikar, Doç. Dr. Hamza, *Anayasa Sözlüğü*, TDK, Ankara 1985.
- Fizik Terimleri Sözlüğü*, TDK, Ankara 1983.
- Harmandalı, İhsan, *Güreş Terimleri Sözlüğü*, TDK, Ankara 1974.
- Hatiboğlu, Prof. Dr. Vecihe, *Dilbilgisi Terimleri Sözlüğü*, TDK, Ankara 1972.
- Hatiboğlu, Prof. Dr. Vecihe, *Ölümsüz Atatürk ve Dil Devrimi*, TDK, Ankara 1973.
- İnal, Ceyhan-Esensoy, Ömer-Sözer, M. Tekin-Erar, M. Aydın-Çetinel, Bahadır-Kutluk, Hacer, *İstatistik Terimleri Sözlüğü*, TDK, Ankara 1983.
- Keleş, Prof. Dr. Ruşen, *Kentbilim Terimleri Sözlüğü*, TDK, Ankara 1980.

- Kızılırmak, Prof. Dr. Abdullah, *Gökbilim Terimleri Sözlüğü*, TDK, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara 1969.
- Korkmaz, Prof. Dr. Zeynep, *Atatürk ve Türk Dili Belgeler I-II*, TDK, Ankara 1992-1997.
- Korkmaz, Prof. Dr. Zeynep, *Gramer Terimleri Sözlüğü*, TDK, Ankara 1992.
- Köksal, Doç. Dr. Aydın, *Bilişim Terimleri Sözlüğü*, TDK, Ankara 1981.
- Levend, Agah Sırrı, *Türk Dilinde Gelişme ve Sadeleşme Evreleri*, TDK, Ankara 1972.
- Nasuhoglu, Rauf-Bingöl, Gökçe-Gür, Hanaslı-İnan, Demir-Ünal, Nuri
- Nutku, Prof. Dr. Özdemir, *Gösterim Sanatları Terimleri Sözlüğü*, TDK, Sevinç Basımevi, Ankara 1983.
- Oğuzkan, Dr. A. Ferhan, *Eğitim Terimleri Sözlüğü*, TDK, Ankara 1981.
- Orta Öğretim Terimleri Kılavuzu*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 1963.
- Ortaylı, İlber, “Harf Devriminin Nedenleri Üzerine” *Türkiye Cumhuriyetinin Yetmişbeş Yılı Armağanı*, TTK, Ankara 1998.
- Osmanlıcadan Türkçeye Karşılıklar Kılavuzu*, TDK.
- Öksüz, Dr. Yusuf Ziya, *Türkçenin Sadeleşme Tarihi Genç Kalemler ve Yeni Lisan Hareketi*, TDK, Ankara 1995.
- Öngör, Sami, *Coğrafya Terimleri Sözlüğü*, TDK, Ankara 1980.
- Örnek, Prof. Dr. Sedat Veyis, *Budunbilim Terimleri Sözlüğü*, TDK, Ankara 1973.
- Özdem, Dr. Ragıp, *Dilimizin Islahı Üzerine Muhtıra*, İstanbul Üniversitesi Yayınları, İstanbul 1941.
- Özdem, Ragıp Hulûsi, *Dil Bilimi Yazıları*, (hazırlayan: Prof. Dr. Recep Toparlı), TDK, Ankara 2000.

- Özerdim, Sami Nabi, *Harf Devriminin Öyküsü*, TDK, Ankara 1962.
- Özleştirme Kılavuzu, TDK, Ankara.
- Öztürk, Prof. Dr. Orhan-Yörükoğlu, Prof. Dr. Atalay-Gülmezoğlu, Prof. Dr. Ekrem-Kansu, Dr. Ceyhun Atuf-Onaran, Dr. M. Şerif-Örs, Dr. Yaman-Özdemir, Emin-Yıldırım, Üstün-Göçen, Emel, *Hekimlik Terimleri Kılavuzu*, TDK, Ankara 1980.
- Parlatır, Prof. Dr. İsmail-Çetin, Yard. Doç Dr. Nurullah, *Genç Kalemler Dergisi*, TDK, Ankara, 1999.
- Püsküllüoğlu, Ali, *Öz Türkçe Sözcükler ve Terimler Sözlüğü*, Nokta Yayınları, Ankara 1966.
- Safa, Peyami, *Osmanlıca Türkçe Uydurmaca*, Ötüken Neşriyat.
- Seyfettin, Ömer, *Dil Konusunda Yazılar* (Baskıya Hazırlayan: Muzaffer Uyguner), Bilgi Yayınevi, Ankara 1983.
- Sıdal, Cavit, *Döşem Terimleri Sözlüğü*, TDK, Ankara 1969.
- Sinanoğlu, Prof. Dr. Oktay, *Fiziksel Kimya Terimleri Sözlüğü*, TDK, Ankara 1978.
- Şanıvar, Nazım, *Ağaçşleri Terimleri Sözlüğü*, TDK, Ankara 1968.
- Şemseddin Sami, *Kamus-ı Türkî*, İkdam Matbaası, İstanbul 1317.
- Şimşir, Bilâl N., *Türk Yazı Devrimi*, TTK, Ankara 1992.
- Tayla, Sait, *Kılıçoyunu Terimleri Sözlüğü*, TDK, Ankara 1970.
- Turani, Adnan, *Güzel Sanatlar Terimleri Sözlüğü*, TDK, Ankara 1968.
- Türkçe Sözlük*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 1998.
- Vardar, Berke, *Dilbilim ve Dilbilgisi Terimleri Sözlüğü*, TDK, Ankara 1980.
- Yara, Mehmet Turan, *Asalakbilim Terimleri Sözlüğü*, TDK, Ankara 1970.
- Yaşayan Türkçemiz*, Tercüman Gazetesi Yayınları, İstanbul 1981. (3 cilt)
- Yurdadağ, Doç. Dr. Berin U., *Kitaplıkbilim Terimleri Sözlüğü*, TDK, Ankara 1983.

Zülfikar, Hamza, “Karamaoğlu Mehmet Beg” *Türk Dili*, Sayı: 202 (1968), (407-410).

Zülfikar, Prof. Dr. Hamza, “Arap Harflerinden Yeni Türk Harflerine” *Dil ve Alfabe Üzerine Görüşler*, TDK, Ankara 1991.

Zülfikar, Prof. Dr. Hamza, “Doğru Yazalım Doğru Konuşalım”, *Türk Dili*, Eylül 2000, Sayı: 585. (233-238).

Zülfikar, Prof. Dr. Hamza, *Terim Sorunları ve Terim Yapma Yolları*, TDK, Ankara 1991.

ÖZET

Tezin adı “Cumhuriyet Döneminde Arapça, Farsça Ön ve Son Eklerin Türkçe Olarak Karşılanması”dır.

Tezde Ön Söz, Giriş ve üç bölüm bulunmaktadır. Giriş bölümünde Türkçeleştirme faaliyetlerine genel olarak değinilmiştir. I. bölümde Arapça ve Farsça ön ekler alfabetik olarak verilmiştir. Eklerin nasıl Türkçeleştirildiği örnekleriyle gösterilmiştir. II. bölümde Arapça ve Farsça son ekler alfabetik verilmiş, hangi şekillerde Türkçeleştirildiği örnekleriyle gösterilmiştir. III. bölümde ise önce Sonuç verilmiş; ardından Arapça, Farsça ön ve son eklere ait örneklerin alfabetik dizinleri sunulmuştur. Çalışmanın sonunda Kaynaklar da bulunmaktadır.

SUMMARY

The name of the thesis is “Making Turkish Arabic, Persian Affixes and Suffixes in the Republic era”

The thesis contains preface, introduction and three sections. In the introduction part making Turkish activities are discussed. In the first section Arabic and Persian affixes are listed in the alphabetical order. How the affixes were made Turkish are showed with examples. In the second section Arabic and Persian suffixes are listed in the alphabetical order and examples which are related to how the suffixes were made Turkish are also given. In the third section, the result was given first. After than, the alphabetical index of Arabic, Persian affixes and suffixes was offered. At the end of the thesis there are the references.